MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES

Published Under the Authority
of the
Government of Madras

General Editor:
T. CHANDRASEKHARAN, M. A., L. T.,
Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras.

చికిత్సాసారసంగ్రహము

CIKITSĀSĀRASANGRAHAMU

Critically edited

BY

Dr. S. JANAKIRAMA SASTRY,

Venkataramana Ayurvedic College, Mylapore, Madras.

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS.

1953

Price : Rs. 11-8-0

RATHNAM PRESS,
11, Badrian Street,
Madras - 1.

INTRODUCTION

The Government of Madras took up for consideration the question of publication of the various manuscripts in different languages on subjects like Philosophy, Medicine, Science, etc., early in May, 1948. Important Manuscripts Libraries in the Madras Presidency were requested to send a list of unpublished manuscripts with them for favour of being considered by the Government for publication. The Honorary Secretary of the Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvathi Mahal Library, Tanjore, alone complied with this request. This list as well as a similar list of unpublished manuscripts in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, were carefully examined and a tentative selection of manuscripts suitable for publication was made. The Government in their Memorandum No. 34913/48-10, Education, dated 4-4-1949, constituted an Expert Committee with the Curator of the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, as the Secretary, for the final selection of manuscripts suitable for printing and for estimating the cost of publication.

The following are the members of the Committee :—

1. Sri T. M. Narayanaswami Pillai, M.A., B.L.
2. ,, R. P. Sethu Pillai, B.A., B.L.
3. ,, C. M. Ramachandra Chettiar, B.A., B.L.
4. ,, R. Krishnamoorthy, (Kalki).
5. Dr. N. Venkataramanayya, M.A., Ph. D.
6. Sri M. Ramanuja Rao Naidu, M.A.
7. ,, V. Prabhakara Sastri.
8. ,, N. Venkata Rao, M.A.
9. ,, H. Sesha Ayyangar.
10. ,, Masti Venkatesa Ayyangar.
11. ,, M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.
12. Dr. C. Achyuta Menon, B.A., Ph. D.

13. Dr. C. Kunhan Raja, M.A., D. Phil.
14. ,, A. Sankaran, M.A., Ph.D., L.T.
15. Sri Polakam Rama Sastri.
16. ,, S. K. Ramanatha Sastri.
17. Dr. M. Abdul Haq, M.A., D. Phil., (Oxon.)
18. Afzul-ul-Ulama Hakim Khader Ahamed.
19. Sri P. D. Joshi.
20. ,, S. Gopalan, B.A., B.L.
21. ,, T. Chandrasekharan, M.A., L.T.

With the exception of Sri Masti Venkatesa Ayyangar, and Dr. C. Kunhan Raja, the above members continued to be members of the Expert Committee for 1950-51 also to which the following gentlemen were added in Govt. Memo. 7297-E/50-3, Edn., D/—19—5—'50 and Govt. Memo. No. 15875-E/50-4, Edn., D/—7—9—'50.

1. Dr. A. Chidambaranatha Chettiar, M.A., Ph. D.,
2. Sri S. Govindarajulu, B.A., B.L., LL.B., Bar-at-law.
3. Capt. G. Srinivasamoorthy, B.A., B.L., M.B., and C.M.
4. Dr. Muhammad Hussain Nainar, M.A., Ph. D.,
5. Sri T. V. Subba Rao, B.A., B.L.,
6. Principal, College of Indigenous Medicine, Madras.

The members of the Committee formed into Sub-Committees for the various languages, Sanskrit, Tamil, Telugu, Kannada, Malayalam, Mahrathi and Islamic Languages. They met during the month of May, 1949, at Madras and at Tanjore to examine the manuscripts and make a selection. The recommendations of the Committee were accepted by the Government and they decided to call those publications as the "MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES," and appointed the Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras, as the General Editor of the publications under this series.

The following manuscripts were taken up for publication during 1949-50.

"ŚA." FROM THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS.

TAMIL

1. Kappal Sattiram
2. Anubhava Vaittiya Murai
3. Āttānakōlāhalam
4. Upadēśa Kāndam
5. Cōlaṉ Pūrva Pattayam
6. Śivajñāna Dīpam

TELUGU

1. Auṣadha Yōgamulu
2. Vaidya Nighantuvu
3. Dhanurvidyā Vilāsamu
4. Yōga Darśana Viṣayamu
5. Khadga Laksana Śirōmani

SANSKRIT

1. Viṣanārāyanīyam—(Tantrasārasangraha)
2. Bhārgava Nādikā
3. Hariharacaturangam
4. Brahmasūtravrtti—Mitāksarā
5. Nyāyasiddhānta 'Tattvāmrtam

MALAYĀLAM

1. Garbha Cikitsa
2. (a) Vāstulaksanam
   (b) Śilpavisayam
3. Mahāsāram
4. Kanakkusāram
5. Kriyākramam
6. Kanakkusāram—(Bālaprabōdham)

KANNADA

1. Lōkōpakāram
2. Rattamatam

3. Aśvaśāstram
4. Vividha Vaidya Viṣayagaḷu
5. Saṅgītaratnākara
6. Sūpaśāstra

ISLAMIC LANGUAGES

1. Jamil–Al–Ashya
2. Tibb–E–Faridi
3. Tahqiq–Al–Buhran
4. Safinat–Al–Najat

"B" FROM THE TANJORE MAHARAJA SERFOJI'S SARASVATHI MAHAL LIBRARY, TANJORE

TAMIL

1. Śarabendra Vaidya Muṟai (Diabetes)
2. Do. (Eyes)
3. Do. (Anaemia)
4. Do. (Svāsakāsam)
5. Agastiyar 200
6. Koṅkaṇaṟśarakku Vaippu
7. Tiruccirrambalakkovaiyār with Padavurai
8. Tālasamudram
9. Bharatanāṭyam
10. (a) Paṇḍikēḷi Vilāsa Nāṭakam
    (b) Purūrava Cakravarti Nāṭakam
    (c) Madana Sundara Vilāsa Nāṭakam
11. Percy Macqueen's Collection of Folklore in the Madras University Library
12. Rāmaiyaṉ Ammāṉai

TELUGU

1. Kāmandakanītisāramu
2. Tāladaśāprāṇapradīpikā
3. Raghunātha Nāyakābhyudayamu
4. Rājagōpāla Vilāsamu
5. Rāmāyaṇamu by Kaṭṭa Varadarāju

MAHRĀTHI.

1. Nāṭyaśāstra Saṅgraha
2. (a) Book of Knowledge
   (b) Folk Songs
   (c) Dora Darun Veṇi Paddhati
   (d) Āsvāsa Catula Dumani
3. (a) Pratāpasimhendra Vijaya Prabandha
   (b) Sarabhendra Tīrthāvali
   (c) Lāvani
4. Devendra Kuṛavañji
5. Bhakta Vilāsa
6. Śloka Baddha Rāmāyana

SANSKRIT

1. Aśvaśāstra with Tricolour illustrations
2. Rājamṛgāṅka
3. Ānandakandam
4. Āyurvedamahodadhi
5. Gīta Govinda Abhinaya
6. (a) Coḷacampū
   (b) Sāhendra Vilāsa
7. Dharmākūtam—Sundara Kāṇḍa.
8. Jātakasāra
9. Visnutattvanirnaya Vyākhyā
10. Saṅgīta Darpana
11. Bījapallava

During 1950, only the Sub-Committees for T/ TELUGU and KANNADA met in the month of July 1 Madras.

The following books were taken up for publication in the various languages during 1950–51.

TAMIL

1. Daṭcanāyaṇār–Vaiddiya–Aṭṭavanai
2. Vaittiyak Kaḷañciyam
3. Anubhava Vaittiya Murai Vol. 3

TELUGU

1. Śaivācārasaṅgrahamu
2. Anubhava Vaidyam
3. Abhinayadarpaṇamu

SANSKRIT

1. Ārogyacintāmani
2. Tattvasāra WITH Ratnasāriṇī
3. Sūtrārthāmrtalaharī
4. (a) Ratnadīpikā
   (b) Ratnaśāstra

MALAYĀLAM

1. Aśvacikitsa
2. Phalasārasamuccaya

KANNADA

1. Vaidya Sāra Saṅgraha

During 1951–52, only the Sub-Committees for TAMIL, TELUGU and MALAYĀLAM met in the month of April 1951. The following books were taken up for publication in the various languages.

TAMIL

1. Saptarisinādi
2. Karnātakarājākkal Savistāra Caritram
3. Bharata Siddāntam
4. Pillaippinivākatam
5. Anubhava Vaittiyam Vol. 4
6. Māttuvākatam

TELUGU

1. Brahmavidyā Sudhārnavamu
2. Rāgatāḷacintāmani
3. Vaidyacintāmani
4. Kumārarāmuni Kathā
5. Kātamarāju Kathā

SANSKRIT

1. Devakeralam—Candrakalā Nāḍi
2. Pātañjala Yogasūtra Bhāṣya Vivaraṇa by Sri Śaṅkarācārya

MALAYĀLAM

1. Kiḷivaṇḍusamvādam
2. Advaita Vedāntam
3. Bārhaspatyasūtra WITH Malayālam commentary
4. Karaṇapaddhati

KANNADA

1. Sadgururahasyam

ARABIC

2. Shawakil-Ul-Hur

In Government memorandum No. 18947 - E/52-2. Edn. ated 7—8—1952, a few changes were made in the personnel f the Expert Committee.

The names of the following members were deleted :

1. Sri V. Prabhakara Sastri.
2. Professor M. Hiriyanna.
3. ,, C. Achyuta Menon.
4. ,, M. Abdul Haq.

The following gentlemen were included as members of the ixpert Comittee :

1. Sri M. Somasekhara Sarma.
2. Dr. V. Raghavan, M.A., Ph. D.,
3. ,, R. Nagaraja Sarma, M.A. Ph. D.,
4. ,, S. Krishna Nair, M.A., Ph. D.,
5. Professor S. A. Bukhari, M.A.,

The Sub-Commitees for all the languages met during September 1952 for selecting manuscripts for publication.

The following manuscripts were taken up for publication during 1952-53 :

TAMIL

1. Saptariṣinādi Volume II - VṚṢABHA LAGNA.
2. Temple Inscriptions of South India.

TELUGU

1. Śārīramu.

KANNADA

1. Bijjalarāya Carite.
2. Vaidyasāra Saṅgraha Volume II

MALAYĀLAM

1. Vidyāmādhavīyam.
2. Sarvasādhāraṇa Cikitsa.
3. Viṣa Cikitsa AND Viṣappāṭṭusāram.

SANSKRIT

1. Nyāyaratnam with the commentary Dyutimālikā.
2. Cikisātilakam.
3. Nṛttaratnāvali.

It is hoped that the publication of most of the important manuscripts will be completed within a few years.

Some of the manuscripts taken up for publication are represented by single copies in the Library and consequently the mistakes that are found in them could not be corrected by comparing them with other copies. The editors have, however,

tried their best to suggest correct readings. The wrong readings are given in round brackets and the correct readings have been suggested in square brackets. When different readings are found, they have been given in the foot-notes except in the case of a few books in which the correct readings have been given in the foot-note or incorporated in the text itself.

The Government of Madras have to be thanked for financing the entire scheme of publication although there is a drive for economy in all the departments. My thanks are due to the members of the Expert Committee who spared no pains in selecting the manuscripts for publication. I have also to thank the various editors, who are experts in their own field, for readily consenting to edit the manuscripts and see them through the press. The various Presses that have co-operated in printing the manuscripts in the best manner possible also deserve my thanks for the patience exhibited by them in carrying out the corrections made in the proofs.

This edition is based on a paper manuscript preserved in the Govt. Oriental Manuscripts Library, Madras, described under R. No. 302. It is a treatise compiled from various medical works such as Rasaratnākara, Vaidyacintāmaṇi, Nāḍitattvajñāna etc. It deals with the diagnosis of diseases, their symptoms and characteristics, the method of treating them, the preparation of medicines etc. It is hoped that this will prove to be a good addition to the Telugu literature on the science of Indian medicine.

T. CHANDRASEKHARAN,
General Editor,
Madras Govt. Oriental Series.

Madras,
23—2—1953.

పూర్వపీఠిక

———:o:———

ఈ గ్రంథమునందు గ్రంథకర్త పేరును గాని, గ్రంథకర్త కాలమును గాని, సూచించు విషయములు కానరానందున, గ్రంథకర్త యెవరని గాని, గ్రంథకర్తకాలము ఏది యని గాని నిర్ణయించుటకు సాధ్యపడుట లేదు.

ఈ గ్రంథమాతృకను ఉన్నదున్నటుల పరిశీలించి చూడగ, ఒక నిర్ణీత పద్ధతిలో గ్రంథరూపమున రచించ బడినటులు కానబడదు. ఎవరో యొకరు అప్పుడపుడు దొరికిన యనుభవసిద్ధములైన ఔషధ యోగములను వ్రాసికొని యుంచుకొనినటుల తోచుచున్నది. ఏలనన ఈ గ్రంథమునందలి ఔ ష ధ యో గ ము లు మొదట జ్వరమునకు, తరువాత ఫులికొచవిషమునకు, అనంతరము కుష్ఠరోగమునకు, తదుపరి అజీర్ణమునకు ఈ విధముగ ఒక క్రమము లేకుండ వ్రాయబడి యున్నవి. అదియునుం గాక, ఈ గ్రంథమాతృకయందు తొలుదొలుత శారీరము వర్ణించబడినది. తరువాత కొన్ని ఔషధయోగములు వ్రాయబడినవి. అటుతరువాత నాడీనిదానము వ్రాయబనది. తదుపరి ఆదివైద్యప్రభా-వము చెప్పబడినది. వీటినన్నిటిని సరిచూచి ఒక క్రమమున కాల వ్యవధి ననుసరించి, వీలైనంతవరకు గ్రంథరూపముగ సమకూర్చితిని.

ఈ గ్రంథమునందలి ఔ ష ధ యో గ ము లు అనుభవసిద్ధములైనవి గనే కానబడుచున్నవి. కాన వీటి తత్వమును తెలిసికొని ఔషధములను తయారు చేసి యుపయోగించిన, మంచి ప్రయోజనము కలుగునని తోచుచున్నది.

ఈ గ్రంథమున కొన్ని వశ్యయోగములు, సువర్ణీకరణయోగములు, రజతీకరణయోగములు చెప్పబడియున్నవి. కాని, పాఠకులు

వాటి తత్వమును తెలిసికొనకను, ఏ మాత్రమనుభవము లేకను, ఈ యోగముల నుపయోగించిన, ఒక వేళ కోరిన ఫలితములు కలుగక పోవచ్చును.

ఈ గ్రంథమున " ఉపసన్నిపాతనిదానము " చెప్పబడియున్నది. ఈ విషయము సుశ్రుతము, చరకము, మొదలగు ఆయుర్వేదమూల గ్రంథములందు కనబడదు. కాని, కొన్ని మధ్యకాలగ్రంథములందే వర్ణించబడినది.

ఈ గ్రంథమునందు చెప్పబడిన "ఆయుర్వేదావతరణ" క్రమము నకును, సుశ్రుత, చరకాది గ్రంథములందు చెప్పబడిన "ఆయుర్వేదావత రణ" క్రమమునకును కొంత భేదము కనబడుచున్నది. ఈ విధముగ కొన్ని నూతన విషయములు ఈ గ్రంథమున కాన వచ్చుచున్నవి.

కొన్ని కొన్ని ఔషధయోగములందలి వస్తువుల తెలుగు పేర్లు మాండలికపదములుగ కానవచ్చుచున్నవి. పాఠకులు ఆయా మాండ లికపదములకు సరియైన యర్థమును తెలిసికొని యుపయోగించ గోరెదను.

ఈ గ్రంథము అచ్చయిన తరువాత అచ్చుతప్పులను గమనించి " తప్పొప్పుల పట్టికను " తయారు చేయుటకు తగినంత కాలవ్యవధి లేనందున తప్పొప్పుల పట్టిక తయారు చేయబడలేదు. కాన పాఠకులు అచ్చు తప్పులను గమనించిన యెడల వాటిని సరిదిద్దుకొన గోరు చున్నాను.

ఈ గ్రంథపరిశోధనయందును, నాకు సర్వవిధముల సహాయపడిన బ్రహ్మశ్రీ వి. ఎస్. వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారికి (శ్రీ మయూరపురీ వేంకటరమణాయుర్వేదకళాశాలాధ్యాపకులు) నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతను తెలియ జేయుచున్నాను.

మరియు లోకోపకారకములైనట్టియు, లుప్తప్రాయములైన మన శాస్త్రగ్రంథరత్నములను అన్వేషించి యథాకాలమున అచ్చువేయించి ప్రకాశపఱచి, భారతీయవిద్యలకు సముచితసేవ చేయుచుండిన ప్రాచ్య-లిఖితపుస్తకభాండాగారాధ్యక్షులైన శ్రీ టి. చంద్రశేఖరదీక్షితులు గారికి కూడ నా కృతజ్ఞతను తెలియ జేయుచున్నాను.

పాఠకులు ఈ నా పరిశోధనశ్రమను గమనించి, ఒప్పులను స్వీకరించి, తప్పులను తమ యనుభవమును బట్టి సరిదిద్దుకొని నన్ను మన్నించ గోరుచున్నాను.

ఇట్లు బుధజన విధేయుడు
సోమయాజుల జానకీరామశర్మా
శ్రీ వేంకటరమణాయుర్వేద-
వైద్యశాల వైద్యులు
మద్రపురి

మైలాపూరు
28-2-1953

శ్రీః

శ్రీమహాధన్వంతరయే నమః

చికిత్సాసార సంగ్రహము

పూర్వ ఖండము

—:o:—

శ్లో. సారమేవ సమాహృత్య చికిత్సితమహోదధేః ।
క్రియతే బాలబోధార్థం చికిత్సాసారసంగ్రహః ॥

టీ. చికిత్సలనియెడి సముద్రమునుండి, సారమును గైకొని, బాలురకు దెలిసెటట్టుగ, చికిత్సాసారసంగ్రహమనెడి గ్రంథము చేయబడినది.

ఆదివైద్యప్రభావము

సీ. ఆదికాలము[1]నందు నభవుండు వైద్యంబు
నెఱిఁగి విశాఖున కెఱుఁగ జెప్పె
నవి గుమారస్వామి నందికేశ్వరు కిచ్చె
[2]నెఱిగె వైధాత్రుండు నతనివలన
నతడగస్త్యున[3]కిచ్చె నతనిచే దేవతా
గురుఁడర్థి వాటి[4]ని దెలిసికొనియె
వాసవుఁడాచార్యువలన నెఱిం[5]గి తా
[6]నాశ్వినేయులకవి యమర దెలిపె

---

1. నాదు అ
2. సనత్కుమారుండె ఱింగి పిదప
3. కర్పిం
4. తెలుసు
5. పరిజ్ఞాతుఁడై
6. అశ్వినులకు సర్వాధి నలవరించె

గీ. [1]శేషుడవి నేర్చి జాంబవంతునకు గఱపె
నతడు ధన్వంతరికి దెల్ప నాతడర్థి
దాపనులకిచ్చె తేటతెల్లముగ తెలియ
వెలసె భువినిట్లు వైద్యంబు మునులవలన.

సీ. చెలువొందు మణిమంత్రసిద్ధరసంబుల
తారతమ్యము తె[2]ల్సి తగనొనర్ప
మొదటివైద్యస్వామి ముక్కంటివే[3]లుపు
మణులవాడధిపతి మంత్రవైద్య
లధికులు సిద్ధులు [4]నమరేంద్ర వై[5]ద్యులు
నాశ్వినే[6]యులును ధన్వంతరియును
ముదముతో ముల్లోకము[7]లకు[8]ను వెజ్జులు
జగతి చిరంజీవి జాంబ[9]వంతుఁ

గీ. [10]డును సుషేణుండు నవ్వనచారులకును
నమర ఘనవైద్యులై విలసిల్లిరిలను
నట్టి ఘనవైద్యులగువారి వైద్యములను
నెఱుగవలయును వైద్యలోకంబు ధరను.

సీ. మాటలే మంత్రాలు మదినెఱింగినవారు
కనుగొంటెనెల్ల నౌషధము కాదె
దేశకాలంబులు దెలిసి ప్రయోగింప
మనుజుల రుజలేల మానకుండు

---

1. శేషుఁడా జాంబవంతు
నకు సు
శేషునకు గురుతుగాను
తపోమహాత్ములకు
ధన్వంతరియుం
జెప్పవారివల్ల నెగడె
వైద్యమతము ॥

2. తెలిసింగి
3. ల్పు
4. అ
5. సిద్ధులు
6. సత్యులు
7. న
8. వైద్యులు
9. వు
10. డును సుషేణుండు
నవ్వన
చరులకు వెజ్జులైరిట్లైన
వెజ్జులైన వారి నెరుగుదు
యిటువంటి వారిన
దుఁ" ॥

ఇనుఁడుదయింపకమునుపు చికిత్సలు
సేయువలయు [1]నాలసింపవలదు
సమరంబులోపల సౌమిత్రి బడియున్న
హనుమంతు సంజీవనౌషధములు

గీ. [2]తేగ రాముడు వేగ సుషేణుతోడ
మందు లిమ్మని జెప్ప సుషేణుడనియె
ప్రొద్దు పొడవకమున్నె మందీయవలయు
ననుట గురుమతమని సేయుడౌషధములు.

క. [4]ధర నక్షరములె మంత్రము
లరయగ తరుమూలమెల్ల నౌషధచయమే
ధరయెల్ల ఫలనిదానమె
నరులా[5]చందంబెఱింగి నడుపగ[6]వలయున్. [7]

వ. దేవా వైద్యంబనంతంబు. శబ్దమాత్రాన నెఱుంగరాదు. మరియు మొద[8]టను దూతాకారచేష్ట సంభాషణంబుల[9]బట్టి, [10]జన్మకాల హోరాలగ్న[11]ద్రేక్కాణ[12]నవాంశములబట్టి, ఉద్యానగమన, మందిర ప్రవేశ,నాతురసందర్శన, సంభాషణ, సమ్మిళితక్రియ కర్మారంభ మం[13]దు దివ్యభామాంతరిక్షనిమిత్తాల బట్టి, వ్యాధి సా[14]ధ్యమసాధ్య మని చెప్పవలె.

---

1. ఆ
2. తెచ్చిన రామచంద్రులా సుషేణుండు విన్నవించుట ప్రొద్దు వెడలి రాకమున్నె కావించు ఔషధము ఫలించు ననుట
3. భువిఁగలరోగము లన్నియు శివునిటలాక్షమునఁబుట్టె చెప్పగమందం దం కవివరింప హరుని తనువున బవమై భూజనుల పిదప లేంపహ్యతిసేయన్
4. సరి
5. క్రియ లె
6. యేనిన్
7. మున్నూటఱువది నాలుగు మునుకొని జనులవెన్నెడి నోపంగ రోగి నిదానస్యంబొగి నెఱిఁగి సేవను జేయువైద్యుఁడు ధన్యుఁడగున్ ॥
8. ల
9. ట్లుండి
10. స్వైర
11. ద్వైతాకారణ
12. గ్రాహాంశలం
13. దే
14. ధ్యా

మరియు వైద్యుండు స్వస్థాస్వస్థనక్షత్రారిష్టాయుర్ జ్ఞానమందు కుశలుండునై యుండవలయు.

మరియు [1]నాయా సత్వ బల ప్రకృతి జ్ఞాన స్వభావ విపర్యాసల చేతం జేసియుండు మనుష్యాలోచన[2]మును దుర్జ్ఞానోజ్ఞానంబుల నెఱుంగవలయు. దో[3]షములయొక్క సంచయప్రకోప[4]ప్రసరస్థానస మాశ్ర[5]యవ్యక్తిభేద[6]ములనెఱింగి షట్క్రియాకారం బెఱుంగవలె.

మరియు ఆదిబలజాత, కర్మబలజాత, దోషబలజాత, కాలబలజాత, సంఘాతబలజాత, దైవబలజాత, స్వభావబలజాతంబు లనియెడు సప్త విధవ్యాధులయొక్క, ఆధ్యాత్మికాధి భౌతికాధి దైవికంబు లనియెడు దుఃఖంబుల నెఱుంగవలయు.

మరియు చతుష్షష్ఠిభేదంబు లెఱుంగవలయు. వాతపిత్తశ్లే[7]ష్మ ములయొక్క పంచవిధంబు లెఱుంగవలయు. దారుణదోషంబు లెఱుంగవలయు. మాత్ర, సంధి, శిరా, స్నాయువులయొక్క పంచవిధ వాయువులయొక్క, అనేకభేదంబు లెఱుంగవలయును.

దేహవ్యాధి, వాతో[8]ద్భవము, పిత్తోద్భవ[9]ము, శ్లేష్మోద్భవ[10]ము, ద్వంద్వజ[11]ము, సన్నిపాత[12]జము, ఆగంతుక[13]ము, గ్రహజ[14]ము, సామ[15]ము, నిరామ[16]ము, ప్రాకృత[17]ము, వైకృతము, అభ్యంతర[18]ము, బాహ్య[19]ము, సోపద్రవ[20]ము, నిరుపద్రవ[21]ము, దోషజ[22]ము, కర్మజ[23]ము, శరీర[24]జము,

---

1. భా
2. నుమ
3. షా
4. ప్రవుర
5. వేక్తి
6. మని
7. ష్మ
8. వశా
9. మా
10. మా
11. మా
12. మా
13. మా
14. మా
15. మా
16. మా
17. మా
18. మా
19. మా
20. మా
21. మా
22. మా
23. మా
24. మా

తీక్ష్ణ[1]ము, అంతరాశ్రయ[2]ము, బహిరాశ్రయము, సాధ్య[3]ము, అసాధ్య[4]ము, యాప్య[5]ము, త్వగ్గత[6]ము, రక్తగత[7]ము, మాంసగత[8]ము, మేదోగత[9]ము, అస్థిగత[10]ము, మజ్జాగతము, శుక్లగత[11]ము, ఇంద్రియగత[12]ము, మనో[13]జ[14]ము, ఏకాంగో[15]త్థిత[16]ము, సోపసర్గమనా. ఇట్లు నానావిధంబు లెఱుంగవలయు. [17]అశిత, పీత, లీఢ, ఖాదితరూపమైన భోజనాలను బట్టియుండు.

మరియు కాంభోజ, తైత్తిల, కాశ్మీర, ఆరట్ట, సింధు, సౌవీర, క్షుద్రక, మాళవాది దేశంబులందును, వింధ్యపర్వతోత్తరదక్షిణ పూర్వపశ్చి[18]మదిగ్భాగములయందునుగలదోషోత్పత్తిశాంతులెఱుంగవలయును.

వస్తి, ఘృత, తైల, లేహ్య, చూర్ణ యోగంబుల పాకవిధు లెఱుంగవలయును.

మరియు నానారోగంబులకు శాస్త్రవాహవిధు లెఱుంగవలయును. ఇదిగాక నుత్తమపురుషలక్షణంబెఱుంగవలయును. దశావస్థ ఆయుః ప్రమాణంబు లెఱుంగవలయును.

స్వామీ, ఇ[19]ట్టివైద్యుండు విప్రకులజుండు గావలయును. లేదా, శివపూజాపరు[20]డైన [21]నుత్తమం బంతకంటె శాంతుండు కావలె.

---

1. మా
2. మా
3. మా
4. మా
5. మా
6. మా
7. మా
8. మా
9. మా
10. మా
11. మా
12. మా
13. ధి
14. మూ
15. ధి
16. మూ
17. యవసపానఖాదనఊడు ను నీడయు కారంబు లెరుంగ వలయును
18. మోత్తర
19. ట్లైన
20. లై
21. వు

పాపభీతుండుగావలె. సత్యసంధుండును, రోగహీనుండును, ఆకార వంతుండును, అవ్యసనియు, అతినిపుణుండును గావలె.

ఇట్టివైద్యుని ధనధాన్యసంపన్నునిగా నేలినరాజునకు సకలైశ్వ ర్యంబులుం గలుగునని విన్నవించి[1]న.

సీ. ధర్మార్థఘనవేది [2]ధీర భావజ్ఞుండు
సరసుండు సుజ్ఞాని సత్యవాది
కారుణ్యమూర్తి యా[3]చారమహానిధి
దేవతార్చనవిధి[4]పరుఁడు సుమతి
అవధానవర్తని [5]యాకారయుక్తుండు
ఆశావిదూరుండు [6]నమల [7]గుణుఁడు
శాస్త్రసంపూర్ణుండు సర్వరోగజ్ఞాని
నీతిపరుండు దుర్నీతిహరుఁడు

గీ. అమృతహస్తుఁడు కీర్తివిహారఘనుఁడు
దివ్యరసమూలశస్త్రమాంత్రికపరుండు
[8]వస్తువీర్యవిపాకప్రభావవేది
పండితేంద్రుండు కలియుగపద్మజుండు.

ఆదివైద్యప్రభావము సంపూర్ణము.

---

1. నా
2. ధైర్య
3. ఆచార్య
4. వార్గి దీర
5. ఆ
6. అ
7. ఘను
8. దానవిదన తఃరికు దాన వీర్యాసువారి

స్వస్థవృత్తము

తత్ర ప్రథమం హితాహారవిహారావుచ్యేతే ॥

టీ. స్వస్థవృత్తములో, ముందుగ హితమైన ఆహార, విహారములనుగురించి చెప్పబడుచున్నది.

మాత్రాశనవిధానము

శ్లో. మాత్రాశీ సర్వకాలం స్యాన్మాత్రా హ్యగ్నేః ప్రవర్తికా ।
గురూణామర్ధసౌహిత్యం లఘూనాం నాతితృప్తతా ।
మా[1]త్రాప్రమాణం ద్రవ్యాణాం సుఖం [2]యావద్విజీర్యతే ॥

టీ. అన్నికాల[3]ములందు సకలమైన పదార్థా[4]లను [5]మితముగ భుజించవలెను. అట్లుచేసిన నగ్నిదీప్తి గలుగును. గురుద్రవ్యములను సగము తృప్తికలుగువరకు భుజించవలెను. లఘుద్రవ్యములను అతితృప్తి కలుగకుండ భుజించవలెను.

హీనాతిమాత్ర భోజనములలో దోషము

శ్లో. భోజనం [6]హీనమాత్రం తు న[7]బలోపచ[8]యౌజసే
సర్వే[9]షాం వాతరోగాణాం హేతుతాం[10]చ ప్ర[11]పద్యతే

1. త్ర
2. తా
3. లాలను
4. లున్న
5. దీపనాగ్ని చెడకుండా మాత్ర కొలది నలచేది గురు ద్రవ్యాలను అర్ధ హారం చేసునేది. లఘు ద్రవ్యాలను వెలితిగా భోంచేది, మాత్రప్రమాణమైనతేను సుఖముగా అరుగును.
6. హిత
7. భి
8. యో
9. ణా
10. శ్చ
11. వర్తతే

టీ. [1]మిక్కిలితక్కువగ భుజించినయెడల, ఒంటికి బలముకలుగకపోవు టయేగాక, సమస్తమైన వాతరోగాలనుకూడ బుట్టించును.

శ్లో. అతిమాత్రం పు[2]నః సర్వానాశు దోషాన్ ప్రకోపయేత్ ॥

టీ. మిక్కిలి యధికముగ భుజించినయెడల, సకలమైన దోషాలను ప్రకోపింపచేయును.

జీర్ణముకానియాహారములు

శ్లో. న చాతిమాత్రమేవాన్నమామదోషాయ కేవలం ।
ద్విష్టవి[3]ష్టంభిదగ్ధామగురురూక్షహిమాశుచి ॥
విదా[4]హి శుష్కమత్యంబుప్లుతం చాన్నం న జీర్యతే ।
ఉపతప్తేన భుక్తం చ శోకక్రో[5]ధక్షు[6]ధాదిభిః ॥

టీ. [7]మితముగ భుజించినను,ఇష్టమునకు వ్యతిరిక్తమైన, జీర్ణముగు సమయమున వాయువును బుట్టించునట్టి, మాడిన ఉడకని గురునైనట్టి, రూక్షమైనట్టి, చల్లని, అశుద్ధమైనట్టి, విదాహమును కలిగించునట్టి, ఎండిన, నీళ్ళలో నధికముగనానిన, అన్నములు జీర్ణము కావు. శోకక్రోధాదులవలన నుపతప్తుడై నపుడు భుజించిన యన్నమున్నూ జీర్ణముకాదు.

సమశనాధ్యశనవిషమాశనములు

శ్లో. మిశ్రం పథ్యమపథ్యం చ భుక్తం సమశనం మతం ॥ [8]

---

1. అల్పభోజనమైతేను అరగక స్వతంచెడికాంతి చెడి సకలమైనవార్లకును వాతరోగాలకు హేతువు బొందించును.
2. నే
3. అధికభోజనమైననుసకలమైనవాతాది దోషములను బుట్టించి ప్రకోపించును.
3. ష్టుధి
4. హో
5. విరుద్ధాన్నం కడుపుప్చేది కాలింది ఉడుకనిది గురుద్రవ్యం రూక్షాన్నం చల్లనిది అపవిత్రాన్నం విదాహకమయినది ఎండినది నీళ్లల్లో వూరినదిన్ని జీర్ణానకు రాదు.
6. ధా
7. ధా
8. ఆకలిచేతను కోపము చేతను అధికవేడిభోం చేసినను అమస్యము న్నూ పథ్యమున్నూ భోంచేసినను జీర్ణావస్థకు రాదు.

నచాతి మాత్రమేవాన్న
మా మదోషాన్న
కేవలం

అతి మాత్రముగా భోం చేసిన ఆమదోషాలకు హేతువుగనుక కాదు.

స్వాస్థ వృత్తము

విద్యాద[1]ధ్యశనం భూయో భుక్తస్యోపరి భోజనం
అకాలే బహు వాల్పం వా భుక్తం తు విషమాశనం

టీ. [2]పథ్యాపథ్యములనుకలిపి భుజించినయెడల, సమశనమగును. భోజనముచేసి అరుగకమునుపే భోజనముచేసిన అధ్యశనమగును. అకాల భోజనం, అల్పభోజనం, బహుభోజనం, ఇవి విషమాశనములు.

వర్జ్యభోజనములు

శ్లో. త్రీణ్యా[3]ప్యేతాని మతిమాన్విరుద్ధాన్నం చ వర్జయేత్

టీ. పైమూడువిధములైన భోజనాలను, విరుద్ధాన్నాలను, వర్జించవలెను

శ్లో. భోజనం తృణకేశాదిజుష్టము[4]ష్ణీకృతం పునః
శాకావరాన్నభూయిష్ఠమత్యుష్ణలవణం త్యజేత్.

టీ. భోజనమందు కసవున్నను, వెంట్రుకలువున్నను, రాయియున్నను, చల్లారినదానిని వెచ్చగా[5]చేసినను, లోటకూరతిన్నను, [6]అవరాన్నము భోంచేసినను, మిక్కిలివేడివంటకము భోంచేసినను, వంటకములో ఉప్పు నధికముగచేర్చినను, రోగ[7]మును [8]పుట్టించునుగనుక వర్జించవలయును.

అభ్యాసముగ తినకూడనివి

శ్లో. [9]కిలా[10]టదధి[11]కూర్చికక్షారశుక్తామమూలకం
కృశశుష్కవరాహా[12]హిగోమ[13]త్స్యమహిషామిషం.
మాషనిష్పావశాలూక[14]బిసపిష్టవిరూఢకం
శుష్కశాకాని యవకాన్ ఫాణితం చ న శీలయేత్.

---

1. త్య
2. తరుచుగా నత్యల్ప భోజనము చేసినను
3. ప్యే
4. ష్టి
5 బెట్టినను
6. తృణధాన్య
7. హిత
8. వులు
9. కీ
10. టా
11. కాచాటీక
12. ది
13. చ్చం
14. ది

టీ. కొంచెముపాలలో అధికముగ మజ్జిగవేసి తోడుపెట్టిన పెరుగు, చౌటుప్పు మొదలయినక్షారాలు, కలి, పచ్చి[1]ముల్లంగి[2]దుంప, చిక్కనజీవాలమాంసం, యెండినజీవాలమాంసం, ఊరబందిమాంసం, [3]పాముమాంసం, మత్స్యాలు,[4]గేదెమాంసం,మినుములు,అనుములు, నమదుంపలు, తామరతూండ్లు, పిండికుడుములు, మొలకధాన్యములు, ఎండిన వరుగుకూరలు, [5]యవకబియ్యం సగముకాగిన చెఱకుపాన కము, [6]వీట్లను తినకూడదు.

త్రాగకూడని నీళ్లు

శ్లో. న పిబేత్పంకశైవాలతృణపర్ణావిలా[7]స్తృతం ।
సూర్యేందుపవనాదృష్టమంబు [8]వృష్టం ఘనం గురు ।
ఫేనిలం జంతుమత్తప్తం దంతగ్రాహ్యాతిశైత్యతః ॥
అ[9]తియోగేన సలిలం తృష్యతోఽపి ప్రయోజితం ।
ప్రయా[10]తి శ్లేష్మపిత్తత్వం జ్వ[11]రితస్య విశేషతః ॥

టీ. అడుసునీళ్లు, నాచునీళ్లు, కసవు మురిగిననీళ్లు, ఆకులుమురిగిననీళ్ళు, ఎండ వెన్నెల గాలి[12]తగలనినీళ్లు, తొలకరివాననీళ్లు, చిక్కని త్రేగాటునీళ్లు. నురుగునీళ్లు, పురుగులున్ననీళ్ళు, [13]మిక్కిలి వేడిగనున్న నీళ్లు, చల్లనివి పండ్లుకొరలు పొయ్యేనీళ్లు. మొదలైనయీనీళ్లను వర్జించవలెను. జ్వరితుడు దాహమైనను అధికముగ నీళ్లు త్రాగ కూడదు. [14]తరచు నీళ్లు ద్రాగినను శ్లేష్మపైత్యాలు వుట్టును గనుక [15]తరచుగ నీళ్లుత్రాగవలదు.

---

1. కెంపు
2. గడ్డ
3. గొడ్డు
4. ఎనుప
5. వెదురు
6. వర్జించేవి
7. స్తృతి
8. దృ
9. తి
10. తే
11. ర
12. తాక
13. యెండి కాక
14. వేగిరం
15. వేగిరం

పానీయప్రశంస

శ్లో. పానీ[1]యం ప్రాణినాం ప్రాణా విశ్వమేవ చ తన్మయం ।
తతో[2]కత్యంతం నిషేధేన [3]న క్వచిద్వారి వార్యతే ॥

టీ. సకలమైన ప్రాణులకు ఉదకం ప్రాణ[4]తుల్యము గనుక, విశ్వమెల్ల నుదకమయంగనుక, ఏపరిస్థితులలోను అత్యంతముగ ఉదక[5]మును నిషేధింపవలదు.

నవపురాణ ధాన్యగుణములు

శ్లో. నవధాన్యం గురుతరం, లఘు సంవత్సరోషితం ॥

టీ. క్రొత్తధాన్యము గురు[6]తరము గనుక సేవించగూడదు. [7]ప్రాత ధాన్యము లఘు[8]తరముగనుక సేవిం[9]చవచ్చును.

అభ్యసించవలసినవి

శ్లో. శీలయేచ్ఛాలిగోధూమయవషష్టికజాంగలం ।
పథ్యామలకమృద్వీకపటోలం [10]ముద్గశర్కరం ॥
ఘృతం దివ్యోదకం క్షీరం క్షౌద్రదాడిమసైంధవం ।
నారికేళోదకం స్వాదు [11]కాపం చ శితశాకుటం ॥
లశునం శూరణం వాపి పయస్యాం[12]సుర[13]సామపి ।
జీరకం మరిచం తక్రం మాతులుంగస్య కేసరం ॥
వర్షో[6][14]షితం చ వృక్షా[15]మ్లమార్ద్రికం బాలమూలకం ।
ఫలం కదళ్యాః పుష్పం చ వార్తాకం బృహతీద్వయం ॥

---

1. య్యా
2. ద్య
3. తత్క్వా
4. మయం
5. ం
6. వు
7. మేడువెళ్లిన
8. వు
9. చేది
10. మృద్వి
11. కూ
12. ఝు
13. సీ
14. క్షి
15. మ్లా

కోశాతకం కారవేల్లద్వితయం తండులీయకం ।
సునిషణ్ణద్వయం చిల్లీం పత్తూరం వాస్తుకద్వయం ॥
పక్వం కపిత్థం బాలం చ బిల్వం ముష్కం చ వా[1]త్సకం ।
కాళశాకం ద్వివర్షాభూసతీనం కాసమర్దకం ॥

టీ. రాజనాలు, గోధుమలు, యవలు, షష్టికాలు, అయిపలు, మిట్ట మెట్ట భూములమృగపక్షులు, కరక్కాయలు, ఉసిరి[2]కకాయలు, ద్రాక్షపండ్లు, పొట్లకాయ, పెసలు, పంచదార, నెయ్యి, దివ్యోదకం, పాలు, సన్నపు కపిలవర్ణముగల ఈగలచేత పెట్టబడ్డ తేనె, దానిమ్మపండ్లు, సైంధవలవణం, లేత నారికేళపు బొండాలు, తియ్యని నూ[3]తినీరు, తెల్లచేమకూర, కంద, పాలకూర, చాతరాశికూర, జీలకర్ర, మిరియాలు, పెరుగుకు నాలుగోపాలు నీళ్లు గలసిన మజ్జిగ, మాద్రీఫలపుపం[4]డులోని అగరులు, ఏడాది పాత గిలిన చింతపండు, అల్లం, లేతముల్లంగి[5]దుంపలు, అరటిపండు, లేత అరటికాయలు, అరటిపువ్వు, వంకాయలు, ములకకాయలు, [6]వాకుడుకాయలు, పొట్లిబీరకాయలు, ఆగాకరకాయ, పుంచికాకరకాయ, చిర్రికూర, చించిల, పులిచించిలపుకూరలు, కొయ్యతోటకూర, పొన్నగంటికూర, చిలుకకూర, చక్రప[7]ర్తికూర, వెలగపండు, లేత మారేడుగాయ, మొక్కపుకాయ, కొండిశకాయ, కరివేపాకు, గలిజేరుకూర, అటికెమామిడికూర, విష్ణుక్రాంతపుకూర, చిట్టింటికూర, క[8]సివిందకూర, ఇవి మనుష్యులకు ప[9]థ్యమైన వస్తువులు.

---

1. ఛ్య
2. ×
3. తి
4. టి
5. గడ్డ
6. ప్రా
7. ర్తపు
8. ష్వ
9. థ్యాలు

దంతకాష్ఠాది విధులు

శ్లో. ప్రాతర్భుక్త్వా దంతకాష్ఠం తాంబూలం సర్వదా భజేత్ ।
సుగంధీ[1]ని చ పుష్పాణి సుసూక్ష్మా[2]ణ్యంబరాణి చ ॥
సద[3]ర్పం చందనం చర్చా కర్పూరం[4]చ సుశోధితం ।
జీర్ణే [5]స్నాత్వా తతోఽశ్నీయాన్నాతిద్రుతవిలంబి[6]తం ॥

టీ. [7]ఉదయమునను, భోజనము చేసి[8]నతరువాతను, పండ్లు దోముకొ[9]ని తాంబూలమును [10]సేవించవలెను. మంచిపువ్వులు ముడుచు[11]కొనవలెను. సన్నపు [12]వస్త్రములను కట్టు[13]కొనవలెను. గంధ[14]ము కస్తూరి కర్పూరాదులను పూ[15]సుకొనవలెను. [16]ఆకలిగలిగినపుడే స్నానముచేసి భోజనము [17]చేయవలెను. ఆహారనిష్ఠాపరుఁడై శోధించి పక్వాన్న పదార్థాలను భోం[18]చేయవలెను. పంది, ఏనుగ, ఎనుబోతు, ఎద్దు, తోడేలు, మొదలయినవాటి మాంసాలను విడిచి లఘుమాంసా[19]లను భక్షిం[20]చవలెను.

భోజనక్రమము

శ్లో. [21]అద్యాద్ద్రవ్యం గురు స్నిగ్ధం స్వాదు మందం స్థిరం పురః ।
విపరీతమతశ్చాంతే మ[22]ధ్యేఽమ్లలవణోత్కటం ॥

టీ. మొద[23]ట గురుద్రవ్యాలు [24]తైలపక్వములు మధురద్రవ్యాలు [25]మందమైనవి చిక్కనివి [26]గట్టివి భోంచేయవలెను. వీటికి విపరీతగుణముకలవి

---

1. నీ
2. బు
3. ర్పా
4. సకృ
5. స్నాత సన్మానాంచ
6. తే
7. రేపాడిన్నీ
8. న్నీ
9. న్ని
10. పరగడుపున ఆరున్నూ భోజనముచేసి నాలుగు మ్నా చేసేది.
11. కునేది
12. కోకలు
13. కునేది
14. క
15. సేది
16. దీపనంగలప్పుడే
17. సేది
18. జేసేది
19. లు
20. చేది
21. ఆద్యా
22. ధ్యా
23. ల
24. చమురుతోటివి
25. మెత్తనివి
26. ఘ

ఆఖరున భోంచేయవలెను. పులుపు ఉప్పు[1]కలసినవి [2]మధ్యను భోంచే[3]యువలెను

[4]అన్నపాన భోజన ప్రమాణములు

శ్లో. అన్నేన కుక్షే[5]ర్ద్వావంశౌ పానేనైకం ప్రపూరయేత్ ।
ఆశ్రయం పవనాదీనాం చతుర్థమవశేషయేత్ ॥

టీ. భోజనప్రమాణము. కడుపును నాలుగు భాగాలుచేసి రెండుభాగాలను [6]అన్నముతోను, ఒకభాగ[7]మును నీ[8]ళ్ళతోను, నింపవలెను. మిగిలిన ఒకభాగమును వాయుసంచా[9]రమునకు విడువ[10]వలెను.

[11]అనుపానాలు

శ్లో. అ[12]నుపానం హిమం వారి యవగోధూమ[13]యో ర్హితం ।
దధ్ని[14]మద్యే[15]విషే. క్షౌద్రే పిష్టే[16]తూష్ణోదకం పిబేత్ ।
శాకముద్గాదివికృ[17]తౌ మస్తు తక్రామ్లకాంజికం ॥

టీ. యవలకున్నూ, గోధుమలకున్నూ, పెరుగువంటకమునకు, [18]విషము నకు, తేనెకు, చన్నీళ్లు ద్రా[19]గవలెను. పిండివంటకు వేడినీళ్లు ద్రా[20]గ వలెను. తోటకూరకు పెసరపప్పునకు పెరుగుమీదినీళ్లుగాని, మజ్జిగ గాని పుల్లకలిగాని త్రా[21]గవలెను.

శ్లో. [22]సురా కృశానాం పు[23]ష్ట్యర్థం స్థూలానాం చ మధూదకం ।
[24]శ్లోషే. మాంసరసో మద్యం మాంసే[25]స్వల్పే చ పావకే ॥

---

1. ఆవెనుక
2. బెట్టుక
3. సేది
4. భోజనవిధి
5. ర్ద్వావాంశ
6. వంటకం
7. ం
8. ళ్లు
9. రా
10. చేది
11. భోజన జీర్ణా
12. నూ
13. యోహి
14. నూ
15. భిష
16. ము
17. తా
18. గేది
19. గామరతూండ్లకు
20. సేది
21. సేది
22. సూ
23. ష్ట్యే
24. సో
25. ష్వ

టీ. చిక్కిన దేహములకు జేసినమద్యాలు పుష్టిని పుట్టించును. [1]స్థూల దే[2]హులకు తేనె నీళ్లు కలిపి త్రాగి[3]ంచిన దేహం పలచనౌను.

రసాది[4]శోష గలవారికి మాంసరసాలిచ్చేది. మందాగ్ని కలవారికిన్నీ, మాంసాలకున్నూ [5]మద్యము [6]అనుపానమునకు ప్రశస్తము.

శ్లో. [7]వ్యాధ్యౌషధాధ్వభారస్త్రీలం[8]ఘనాతపకర్మభిః ।
క్షీణే బాలే చ వృద్ధే చ పయః పథ్యం యథామృతం ॥

టీ. క్షయాదిరోగాలు గలవారికిన్నీ, ఔషధసేవయందు, తెరువునడిచినవారికి, భారపు పను[9]లుచేయువారికి, స్త్రీవ్యాపారం గలవారికి, ఉపవాసమున్నవారికి, ఎండనుదిరుగాడేవారికి, ముసలివారికి, పాలు అమృత[10]సమాన[11]పథ్యమవును.

[12]క్షీరపానములో నియమము

శ్లో. రాత్రౌ క్షీరం న సేవేత యది సేవేత న స్వపేత్ ।
యది స్వపేత్త[13]దాల్పాయూ[14]రాత్రౌ త్యాజ్యం దివా[15]శృతం ॥

టీ. పగలుకాచినపాలు రాత్రిసేవించరాదు. సేవిం[16]చిన నిద్రపో[17]కూడదు. నిద్రపో[18]యినయెడల [19]ఆయువు [20]క్షీణించును [21]గాన పగటిపాలు పగటికే కాని రాత్రి[22]త్రాగకూడదు.

---

1. బలముగలిగిన
2. హః
3. తే
4. దో
5. తీక్ష్ణద్రవ్యాలు
6. అవును
7. ధ్యాద్యౌషధధృభాచే
8. ఖ
9. గల
10. ము వలెనే
11. అ
12. క్షీరాను భవక్రమం
13. రవ్యా
14. తస్మాత్క్షీరం
15. మృ
16. చెనా
17. కవుండేది
18. యెనా
19. ఆయుస్సుకు భయమై
20. ఉండును
21. అట్లుగనుక
22. కిగావు

పానమును విడువవలసినవారు

శ్లో. ప్ర[1]క్లిన్న దేహ మేహార్తి గళరోగ వ్రణాతు[2]రాః ।
[3]పానం త్యజేయుస్స[4]ర్వశ్చ భా[5]ష్యాధ్వశయ[6]నం త్యజేత్ ॥
పీత్వా భుక్త్వాతపం వహ్నిం యానప్లవసధావనం

టీ. అలసిన దేహాలవారికి మేహరోగికి నేత్రరోగికి గళరోగికి పుండుగల వారికి పానము నిషిద్ధము. [7]అధికముగ మాటలాడుట నడచుట అకాలశయనం [8]ఇవి [9]పానము చేసినవారికి నిషిద్ధములు. భోజనము చేసిన [10]తరువాత నెండలో దిరుగుట అగ్నిమంట కాగుట గుఱ్ఱముని[11]క్కి తిరుగుట నీళ్లలో నీదులాడుట పరువు[12]లెత్తుట మొదలయినవి [13]చేయగూడదు.

[14]హితాహిత దివాస్వప్నము

శ్లో. గ్రీష్మే వాయుచయాదానరౌక్ష్యరాత్ర్య[15]ల్పభావతః ।
దివాస్వప్నో హితోఽన్యస్మిన్ కఫపిత్తకరో హి సః ॥

టీ. గ్రీష్మఋతువునందు వాయువు [16]వృద్ధి చెందును గనుక, రాత్రి [17]అల్పముగనుండును గనుక, పగలు నిద్రపోవచ్చును. [18]ఇతర ఋతువులందు, పగలు నిద్రపో[19]యినయెడల శ్లేష్మ పైత్యోద్రేకాలు [20]కలుగును గనుక, పగలు నిద్రిం[21]చకూడదు.

1. క్లీర్ణ
2. ర
3. ప్రాణం
4. ర్వేచ
5. వ్యాద్వే
6. రం
7. పుద్దల మాట
8. యిన్నివిడి
9. చేది
10. న్ని
11. క్కాడుట
12. వారుట
13. వర్జించేది
14. గ్రీష్మ ఋతువుకు
15. త్ర్య
16. గూ[illegible]కాలము
17. ప్రా[illegible]
18. కడమ
19. యినా
20. అన్న
21. చేది

స్వప్న వృత్తము

శ్లో. ముక్త్వాతిభాష్యయా[1]నాధ్వమ[2]ద్యస్త్రీభారకర్మభిః
క్రోధశోకభయైః [3]క్లాంతాన్ శ్వాసహిక్కాతిసారిణః ॥
వృద్ధ బాల [4]బలక్షీణ క్ష[5]త తృట్ఛూల పీడితా[6]న్ ।
అజీర్ణా[7]భిహ[8]తోన్మత్తదివాస్వప్నోచితానపి ॥

టీ. కథాప్రసంగికి గుఱ్ఱము నె[9]క్కి తిరిగే వానికి [10]అధికముగ నడచే వానికి మ[11]ద్యపానము చేసినవానికి స్త్రీని గూడినవానికి భారపు పని చేసినవానికి కోపగించుకున్నవానికి దుఃఖము గలవానికి భయము కలవానికి అలసినవానికి శ్వాసముకలవానికి వెక్కిలుగలవానికి అతిసారముగలవానికి వృద్ధులకు బాలురకు [12]బలము లేనివారికి, చిక్కినవానికి [13]శస్త్రాదులవలన దెబ్బలు తగిలినవానికి దప్పిగల వానికి కడుపులో శూల గలవానికి అజీర్ణము గలవానికి ఉన్మాదము గలవానికి అన్ని ఋతువు[14]లలోను పగటివేళలో నిద్ర [15]నిషిద్ధముగాదు.

శ్లో. యథాకాలమతో నిద్రా[16]ం రాత్రౌ[17]సేవేత సాత్మ్యతః ।
అసాత్మ్యాజ్జాగరాదర్ధం ప్రాతః స్వప్యాదభుక్తవాన్ ॥

టీ. స్వభావముగ రాత్రినిద్రబోవువానికి నిద్ర లేనియెడల ను[18]దయమున పరగడుపున, రాత్రి నిద్ర యెంత లేదో అందులో సగము నిద్రను [19]సేవించవలయును.

---

1. న
2. ధ్వస్త్రీ
3. క్రాంత
4. చ
5. తే
6. ం
7. ని
8. లో
9. క్కాడే
10. తెరువు
11. ధ్య
12. నత్వ
13. నరుకుదాకిన
14. లా
15. పోవచ్చును
16. ఞ
17. శే
18. రేపాడి
19. పోయ్యేది

[1]వేగోదీరణధారణప్రతిషేధము

శ్లో. వే[2]గాన్నధారయే [3]ద్వాతవిణ్మూత్రక్షవతృట్క్షుధాం ।
నిద్రాకాసశ్ర[4]మశ్వాసజృంభా[5]శ్రుచ్ఛర్ది రేతసాం[6] ।
రోగా[7]స్సర్వేఽపి జాయంతే వేగో[8]దీరణధారణైః ॥

టీ. అధోవాయువును [9]నిరోధించిన గుల్మము పుట్టును.[10] ఉదావర్తము, కడుపునొప్పి, ఆవలింతలు పుట్టును. అధోవా[11]త, మల, మూత్రము[12]లను [13]బంధించును. దృష్టి చెడును. దీపనము చెడును. హృద్రోగములు పుట్టును.

మల[14]మును[15]నిరోధించిన పిక్కలు నొచ్చును. పీనస[16]కలుగును. తలనొప్పి పుట్టును. [17]నోటినుండి మలము వెళ్లును. అధోవాత రోధములో చెప్పిన రోగములు పు[18]ట్టును.

మూత్ర[19]మును నిరోధించిన దేహము చిక్కును. [20]కళ్ళు ఉబ్బును. పొత్తికడుపు[21]లో నొప్పి కలుగును. ప్రజాపతి నొచ్చును. గజ్జ[22]లలో నొప్పి కలుగును. [23]వీట్లకు వస్తికర్మ, అభ్యంజనము, అవగాహనము, [24]శోధనమును కలిగించు అన్నపానాదులను ఉపయోగించవలెను. మూత్రరోధవికారాలకు ప్రాగ్భక్తకాలికముగ విభజించి ఘృతపానము చేయిం[25]చవలెను.

---

1. రోగోత్పత్తి
2. ణ
3. త్పాద
4. యా
5. శృర్ఛే
6. ణా
7. స్స
8. ధి
9. అడ్డుపెట్టినను
10. సదావాతం
11. యువున్నూ
12. లున్నూ
13. అడ్డుపెట్టి
14. ం
15. అడ్డుపెట్టినను
16. పుట్టు
17. నోరనువిప్ప
18. ట్టించు
19. ం అడ్డుపెట్టినను
20. కాలువాపు గుదను
21. నొచ్చును
22. లు నొచ్చును
23. మూత్రరోగం వస్తిరోగాలునున్నూ
24. స్వేదనకరాన్నప్రదానం
25. చేసి

త్రేనుపు[1]లను [2]నిరోధించిన అరుచి పుట్టును. హృదయ[3]శూల కలుగును ఆధ్మానించును. దగ్గు పుట్టును. [4]వీట్లకు వెక్కులకు జేయు చికిత్స చే[5]యవలెను.

తుమ్ము[6]ను నిరోధించిన తలనొచ్చును. పంచేంద్రియములు దుర్బలములగును. మన్యాస్తంభాది అర్దితవాయువులు పుట్టును. [7]దీనికి తీక్ష్ణములైన ధూమ అంజన నస్య[8]ములవల్లను సూర్యదర్శనము[9]వల్లను ఈ యుపాయములతో తిరుగ తుమ్మును పుట్టిం[10]చవలెను. దేహమునకు తైలమును పట్టించి కాపించుకొనునది.

దప్పిని [11]నిరోధించిన దేహము చిక్కును. చెముడు పుట్టును. [12]మతి భ్రమించును. దేహము తిరుగును. గుండె[13]నొప్పి కలుగును. [14]దీనికి సకలశైత్యోపచారము[15]లను చేయవలెను.

ఆకలిని[16]నిరోధించిన అజ్ఞానము పుట్టును. దేహమంతయు నొచ్చును. రోత పుట్టును. బడలిక[17]కలుగును. దేహము కృశించును. కడుపు[18]లో నొప్పి కలుగును. శ్రమ[19]కలుగును. [20]దీనికి వెచ్చని పాత బియ్య[21]పు[22] అన్నమును నేతితో లఘువుగ భోజనము చే[23]యవలెను.

నిద్రను నిరోధించిన [24]మతి భ్రమించును. తల కండ్లు బరువెక్కును. [25]బద్ధకము గలుగును. ఆవలింతలు పుట్టును. [26]దీనికి అంగ

---

1. లు అడ్డ
2. పెట్టినను
3. ంనొచ్చును
4. ఇందుకు
5. సేది
6. అడ్డుపెట్టినను
7. యిందుకు
8. చెప్పిన
9. చేసి
10. చుకు సేది
11. అడ్డపెట్టినను
12. అజ్ఞానముపుట్టును
13. నొచ్చును
14. ఇందుకు
15. లున్నూ చేసేది
16. అడ్డుపెట్టినను
17. పుట్టు
18. శూలించు
19. పుట్టు
20. యిందు
21. ము
22. వంటకము
23. సేది
24. అజ్ఞానము పుట్టును
25. జాడ్యమైయుండును
26. యిందుకు

మర్దనము చేయించుకొని కాళ్ళు పిసికించు[1]కొనవలెను. నిద్రి[2]ంచవలెను.

దగ్గును అణచిన కాస పుట్టును. శ్వాస పుట్టును. అరుచి పుట్టును. హృద్రోగములు పుట్టును. దీనికి క్షయచికిత్స, హిక్కా-చికిత్సలు చే[3]యవలెను.

[4]శ్రమశ్వాసనిరోధమువలన గుల్మము పుట్టును. హృద్రోగములు పుట్టును. అజ్ఞానము పుట్టును. [5]దీనికి వాతచికిత్స చే[6]యవలెను, విశ్రాంతి తీసుకొనవలెను.

ఆవలింత[7]లను [8]అణచినయెడల మునుపటి తుమ్ములను నిరోధించుటవలన కలిగిన వ్యాధులు కలుగును. వాట్లకు తుమ్ముకు చేసిన చికిత్స చేయవలెను. వాతచికిత్సను చే[9]యవలెను.

కన్నీ[10]ళ్ళను అణచిన పీనసము, నేత్రరోగములు, హృద్రోగములు, దృష్టి మండలరోగములు మన్యాస్తంభము, అరుచి, గుల్మము, ఇవి [11]కలుగును. [12]దీనికి ప్రియమైన కథలను వి[13]నవలెను మద్యపానము చే[14]యవలెను. [15]శీఘ్రముగ నిద్రపో[16]వలెను.

కక్కును[17]అణచిన విసర్పులు, కొక్కులు, కుష్ఠాదులు, నేత్ర రోగములు, తీట, పాండువు, [18]జ్వరము, కాస, శ్వాస, హృద్రోగము, మంగులు. శోఫ ఇవి [19]కలుగును. [20]దీనికి రూక్షాన్నములు భుజిం[21]చి

1. కునేది
2. పోయేది
3. సి
4. నిట్టూర్పు అడ్డుపెట్టినను
5. యిందుకు
6. సేది
7. లు అడు
8. పెట్టినను
9. సేది
10. ళ్లు అడ్డుపెట్టినను
11. పుట్టు
12. ఇంటకు
13. నేది
14. సేది
15. వేళతోడి
16. యేది
17. అడ్డుపెట్టినను
18. వేంకి
19. పుట్టు
20. యిందుకు
21. సేది

[1]వాంతిని చేయించునది. గండూ[2]ష ధూమపానములు [3]చేయించవలెను. రక్తమోక్షము చేయ[4]వలెను. వ్యాయామము చే[5]యవలెను. క్షారలవణములు[6]కలిసిన తైలములచేత అభ్యంజనము చేయించునది.

శుక్ల[7]మును నిరోధించిన శుక్లమేహము [8]కలుగును. ఆసన[9]ములో మండును. హృదయములో నొప్పి గలిగియుండును. వృషణములు [10]వాచును. [11]అశ్మరి పుట్టును, నపుంసకుని జేయును. వీట్లకు కోడి [12]మాంసము, మద్యము, [13]శాల్యన్నము[14]తినిపించునది. వస్తి పెట్టునది. అభ్యంగావగాహ[15]నములు చేయించునది. [16]మూత్రమును కలిగించు మందు[17]వేసి కాచిన పాలు త్రాగిం[18]చవలెను. ప్రియమైన స్త్రీలను [19]గూడవలెను.

[20]పై చెప్పిన వేగములు పుట్టి[21]న అణచరాదు. పుట్టకుం[22]డిన యెడల బలిమిని పుట్టించు[23]కొనిన నది సకలమైన రోగము[24]లకు కారణమగును.

విధార్య వేగములు

శ్లో. ధారయేత్తు [25]సదా వేగాన్ హితైషీ ప్రేత్య చే[26]హ చ ।
లోభేర్ష్యా ద్వేషమాత్సర్య రాగాదీనాం జితేంద్రియః ॥

---

1. వెళ్లగ్రక్కేది
2. క
3. సేది
4. సేది
5. సేది
6. గూడిన
7. ం అడ్డపెట్టినను
8. పుట్టు
9. ంమంటలు
10. నొచ్చు
11. కల్లుపెరుగును
12. అన్నమున్నూ
13. రాజా
14. పెట్టేది
15. ంగా
16. నీరువిడి చీ
17. చేసేది
18. చేది
19. గూడేది
20. యీ
21. తేసు
22. టె
23. కుంటె
24. లుపుట్టును
25. సుధా
26. తసా

టీ. తన హితమును గోరువాడు జితేంద్రియుడై లోభము కోపము ద్వేషము రాగాదుల[1]యొక్క వేగముల నెల్లప్పుడు [2]నిరోధించవలెను.

స్త్రీసంగమనియమములు

శ్లో. సేవేత కా[3]మతః కామం తృప్తో వాజీకృతాం హి[4]మే ।
త్ర్యహాద్వసంతశరదోః పక్షా[5]ద్వర్షానిదాఘయోః ।
అత్యాశితోఽధృతిః క్షు[6]ద్వాన్ దుస్థితాంగః పిపాసితః ।
బాలవృద్ధోఽన్యవేగా[7]ర్తస్త్యజేద్రోగీ చ మైథునం ॥

టీ. వాజీకరణద్రవ్యములతో[8] తృప్తినిపొందినవాడు, హేమంత శిశిర[9]ఋతువులలో యథేచ్ఛముగ స్త్రీసంగమము చేయవచ్చును. వసంతఋతువునందు శరదృతువునందును మూడురోజులకొకసారి స్త్రీని కూ[10]డవచ్చును. వర్షఋతువున, గ్రీష్మఋతువునను పదిహేనురోజులకొక[11]సారి స్త్రీని కూ[12]డవచ్చును. [13]కడుపునిండ భోజనముచేసినవానికి, బడలినవానికి, ఆకలిగలవానికి, [14]విషమస్థితాంగములు గలవానికి, దప్పిగొన్నవానికి, బాలునికి, వృద్ధునకు, [15]ఇతర వేగపీడితునకు, వ్యాధిగలవానికి, స్త్రీ[16]సంగమము నిషిద్ధము.

[17]ఋతువిశేషములలో శోధనప్రశంసము

శ్లో. శీతోద్భవం దోషచయం వసంతే
విశోధయన్ గ్రీష్మజ [18]మభ్రకాలే ।
ఘనాత్యయే వార్షికమాశు సమ్యక్
ప్రాప్నోతి రోగాన్ ఋతుజాన్న జాతు ॥

---

1. ఇదు గూడిన మనసుగల వాడై
2. వేగాలను ధరించును
3. యు
4. మి
5. ద్వేష్టై
6. ర్ద్వా
7. త్యా
8. సా
9. సా
10. డేది
11. నాడు
12. డేది
13. హేమంత ఋతువున రెండురోజుల కొకనాడు స్త్రీని గూడేది శిశిరఋతువున యునిమిది దినాలకొకనాడు స్త్రీని గూడేది
14. నిస్సత్వంగలవానికి
15. గ్రహాసరోగికి
16. ని గూడరాదు
17. షడృతు శోధనాది క్రియలు
18. పం

టీ. శిశిర[1]ఋతువునందు బుట్టిన శ్లేష్మచయ[2]మునకు వసంతఋతువున శోధ[3]న క్రియలు చే[4]యవలెను. గ్రీష్మఋతువు[5]లో [6]కలిగిన వాయుచయమునకు వర్షఋతువులో శుద్ధి[7]కొరకువ[8]స్తిక్రియలు చే[9]యవలెను. వర్షఋతువు[10]లో[11]కలిగిన పైత్యచయమునకు శరదృతువు[12]లో శోధనాదిక్రియలు చే[13]యవలెను. ఇట్లు చేసిన ఋతువులవలన బుట్టు రోగములు ఎన్నడును [14]కలుగవు.

ఆరోగ్యసాధనోపదేశము

శ్లో. నిత్యం హితాహారవిహారసేవీ
సమీక్ష్యకారీ విషయేష్వసక్తః ॥
దా[15]తా[16]సమస్సత్యపరః క్షమావా-
[17]నాప్తోపసేవీ చ భవత్యరోగః ॥

టీ. [18]ఎల్లప్పుడు, హితమైన ఆహార, విహారములను సేవించుచు, యుక్తాయుక్తజ్ఞానముతో ప్రతిపనియు చేయుచు, వనిత, మద్యము, మొదలైన విషయలంపటుడు గాకనుండుచు, దాతృత్వముగలిగి, సమత్వము కలిగి, సత్యసంధుడై, ఓరిమిగలిగి, తనహితమును గోరువారిస్నేహము కలిగి, యుండినయెడల, ఆరోగ్యముగనుండును.

---

1. ర
2. మందు
3. నాదీ
4. ముకొనేది
5. వ
6. బుట్టి
7. మైన
8. స్త్యాదీ
9. ముకొనేది
10. న
11. పుట్టి
12. న
13. సుకునేది
14. ప్రకోపించలేవు
15. నా
16. మన
17. స్తా
18. ఎప్పుడున్నూ ఎవ్వరు హితమైన ఆహారం నడతురు యోప్రయోజనమైన విచారించి చేతురుప్రక్ష్యందన వనితాదులయందును మిక్కిలి ఆసక్తిగాక వుందురు యెవ్వండు సర్వసముడు ఎవ్వడు ఓపిక గలవాఁడు ఎవ్వఁడు తన ఆప్తులతోటి కూడి తిరుగును వానికి రోగాలు పొందవు

షడృతుచర్య

శ్లో. హిమశిశిరవసంతగ్రీష్మవర్షాశరత్సు
స్మరభవనవనాంభోహర్మ్యగోక్షీరపానైః ॥
సుఖమనుభవ రా[1]జన్ శత్రు[2]పస్సంతు సుల్యా
దివసకమలలజ్జా శార్వరీ రేణుపంక్తైః ॥
[3]అవ్యాయామరతా వసంతసమయే గ్రీష్మే [4]వ్యవాయప్రియాః
[5]సక్తాః ప్రావృషి పల్వలాంభసి నవే కూపోదకే ద్వేషిణః ॥
శ[6]ట్వల్మోష్ణరతా శ్శ[7]రద్దధిభుజో హేమంత నిద్రాలసా
శ్యామాలింగనవర్జితా స్తు శిశిరే సత్యం తు తే శాత్రవాః ॥

హేమంతర్తుచర్య

శ్లో. హేమంతే మధురామ్లతిక్తలవణస్నే[9]హాం స్తథాభ్యంజనం
భుక్తం వాతహరైస్సుఖోష్ణకజలైస్స్నానం [10]తథా మర్దనం ॥
కర్పూరాగురుకుంకుమైరతికృతం పానం తటాకోత్థితం ॥
శీతే నైవ విదుర్హితం ప్రియతమా[11]శ్లేష స్తథా కంబళం ॥

శిశిరఋతుచర్య

శ్లో. శిశిరఋతు[12]షు సేవ్యం చందనం [13]హైమనం వా
[14]కిల తిలజసుపక్వం భక్ష్యజాతం చ సేవ్యం ॥
ఘృతయుతమ[15]పి భోజ్యం చాన్నపానం సు[16]భోష్ణై-
[17]రనుదినకృతతైలం మర్దనం స్నానమే[18]వం ॥

---

1. భాశా
2. వోయాంతుసాశా
3. అవ్యా
4. ప్ర
5. శక్తి
6. ట్వా
7. రా
8. స్వ
9. హేచ భ్యాంగసాం
10. య
11. రాలింగనం
12. సు
13. చాందనం
14. తిలతైల
15. తి
16. భోయం
17. అ
18. శివ్

వసంతఋతుచర్య

శ్లో. రూ[1]క్షక్షారకషాయతిక్తకటుకం ప్రాయో వసంతే హితం
భోజ్యం పానరసాధికైస్సమగుణాః స్నిగ్ధస్య సంతర్పణం ॥
స్యే[2]కాభ్యం[3]జనతైలతప్తమమలం శ్రేష్టం తథా మర్దనం
నస్యం సద్వమనం ప్రియా[4]జనసమం చోద్యానయాత్రాదికం ॥

గ్రీష్మఋతుచర్య

శ్లో. గ్రీష్మే క్షీరఘృతప్రభూతమశనం శ్రేష్టం రసం స్వాదుకం
శీతం శీతలవారిగంధసహితం పాన[5]ం చ రాగాదిభిః ॥
లేపం చందనకుంకుమేందు[6]మిళితం ధారాగృహం భూగృహం
ప్రోక్తం మౌక్తికభూషణం ప్రియతమా[7]శ్లేష స్తథా సత్కథాః ॥

వర్షఋతుచర్య

శ్లో. వ[8]ర్షర్తౌ కటుతిక్తమల్పమధురం [9]సేవ్యం తథా స్థాపనం
మద్యం దుగ్ధదధీక్షురాదిసహితం భోజ్యం ప్రశ[10]స్తం భవేత్ ।
లోధ్రాదిక్వథితం సకూపసలిలం దివ్యం తు పానే హితం ॥

శరదృతుచర్య

లే[11]పే చందనకుంకుమాగురు [12]శుభం [13]వస్త్రం విచిత్రా[14]స్రజః ॥
సర్వం స్యాజ్జలదాత్యయేఽపి విహితం సంతర్పణం శీతలం
సక్షీరం ఘృతశర్కరాఢ్యమశనం తిక్తం సముద్గాధికైః ॥

---

1. క్షా
2. క
3. గ
4. భిసహితం
5. స్తు
6. సురభి
7. ాలింగనం
8. ర్షాస్వ్యః
9. మచ్ఛం
10. స్తం
11. పశ్చ
12. శశీ
13. స్త్రి
14. స్త్ర

కర్పూరం ససితాశ్చ షోడశరసా హంసోదకం వాసితం
సౌధాస్యాతిమనోహరా శశికళా ముగ్ధాంగనాలింగనం ॥

అరిష్టకాలములు

శ్లో. కార్తికస్యాంతిమః పక్షో మార్గశీర్షస్య చాదిమః ।
తావుభౌ యమదంష్ట్రే తు మితభుక్తత్ర జీవతి ॥
కార్తికస్యాంతిమః పక్షో మార్గశీర్షస్య చాదిమః ।
పౌషాఖ్యస్యాదిమః పక్షస్తత్ర జీవతి జీవతి ॥

[1]దోషవివరణము

శ్లో. కాయస్య దోషా వాతాద్యా మనసస్తు రజస్తమః ।
దోషా [4]ఏవ హి సర్వేషాం రోగాణామేకకారణం ॥
రాగాదయో మనోరోగాః కాయరో[6]గా జ్వరాదయః ।

టీ. [7]శారీరక దోషములు వాత,పిత్త, కఫములు. మానసికదోషములు రజస్తమములు. ఈదోషములే, శారీరిక, మానసిక రోగములకు ముఖ్యకారణములు.

జ్వరము, రక్తపిత్తము, క్షయ, మొదలైనవి, శారీరకరోగములు. కామ, క్రోధ, మోహ, మాత్సర్యాదులు మానసికరోగములు అని చెప్పబడును,

[8]వాతస్థానములు

శ్లో. పక్వాశయకటీసక్థి[9]శ్రో[10]త్రాస్థిస్పర్శనేంద్రియం ।
స్థానం వాతస్య తత్రాపి పక్వా[11]ధానం విశేషతః ॥

---

1. ఆదదోషలక్షణం
2. ష
3. మా
4. రే
5. శా
6. గ
7. దేహమందుబుట్టిన దోషాలు రాజసతామససాత్వికగుణాలు సమస్తప్రాణులకున్నూ వాత పిత్తాది దోషాలేరోగాలకు కారణాలైనవి. రాగాదులే మనోరోగాలకు కారణాలైనవి దేహరోగాదులు జ్వరాదులు గాన యెరింగేది.
8. నా
9. దిగ్వక్షే
10. త్ర
11. స్థా

టీ. [1]పక్వాశయము, కటిప్రదేశము, సక్థి, శ్రోత్రేంద్రియము, ఎము కలు, త్వగింద్రియము, ఇవి వాయువుకు నివాసస్థానములు. వీట్లలో పక్వాశయము ప్రధానస్థానము.

పైత్య స్థా[2]నములు

శ్లో. నా[3]భిరామాశ[4]యః స్వేదో [5]లసీకా రుధిరం రసః ।
[6]దృక్స్పర్శనం చ పిత్తస్య నాభిరత్ర విశేషతః ॥

టీ. [7]బొడ్డు, ఆమాశయము, చెమట, లసీక, రక్తము, అన్నరసము, నేత్రేంద్రియము, త్వగింద్రియము, ఇవి పిత్తమునకు స్థానములు. విశేషించి నాభి ప్రధానస్థానము.

శ్లేష్మస్థా[8]నములు

శ్లో. ఉరఃకంఠశి[9]రఃక్లో[10]మపర్వాణ్యామాశయో రసః ।
మేదో ఘ్రా[11]ణం చ జిహ్వా చ కఫస్య సుతరాముర ॥

టీ. శ్లేష్మస్థాన[12]ములు. [13]ఉరము కంఠము శిరస్సు[14]క్లోమ కీళ్ళు[15]ఆమాశయము రసధాతువు క్రొవ్వు ముక్కు నాలుక ఇవి. విశేషించి శ్లేష్మము ఉరమునందుండును.

---

1. వాయువుకు స్థానవిశేషాలు బొడ్డుకిందురెండు రెంల్లముల్లముందర చెవులు యెముకలు ముట్టె తెనరిక ఈ క్రమానవర్తించి వాయువుతిరుగా పక్వాతిశయమందే వునికిచేసుక వుండును.
2. నా
3. భీర
4. సం
5. అశ
6. దుస్తర్శతస్య
7. పైత్యస్థాన విశేషాలు బొడ్డు బొడ్డుగుండె నడుము చమట ధాతువులు, బంకనీళ్లు, నెత్తురు పైత్యం
8. నా
9. రో
10. మా
11. ణా
12. విశేషాలు
13. హృదయం
14. క్రొవ్వు
15. బొడ్డుకుమీదు

చయకోపప్రశమక్షయలక్షణము

శ్లో. చ[1]యో వృద్ధిః స్వధా[2]మ్న్యేవ కోపస్తూన్మార్గగామితా ।
శమః స్వస్థానసమతా తత్త్రైవాపచయః క్షయః ॥

టీ. వాతపిత్తశ్లేష్మాది దోషాలు మూడున్నూ తమస్థానములందే వృద్ధిని పొందిన చయమందురు. వృద్ధిని చెందిన దోషము స్థానాంత[3]రమునకు నడచిన ప్రకోపమందురు. తమస్థానములం[4]దే సమముగ [5]నుండిన [6]ప్రశమమందురు. తమతమ స్థానములలో తక్కువగ నుండిన క్షయ [7]మందురు.

సామ నిరామ మలలక్షణము

శ్లో. [8]స్రోతోరోధబలభ్రంశ[9]గౌరవానిలమూఢతాః ।
ఆలస్యాపక్తినిష్ఠీవమ[10]లసంగారుచి[11]క్లమాః ।
లింగం మలానాం సామానాం నిరామాణాం విపర్యయః ॥

టీ. [12]స్రోతస్సులను బంధించుట, బలక్షయము, గాత్రగౌరవము, వాత వైగుణ్యము, సోమరితనము, అజీర్ణము, మాటిమాటికి ఉమ్మునట, మలబంధము, అరోచకము, అశక్తత, ఇవి సామమలలక్షణములు. వీట్లకు విపరీతముగనుండిన, నిరామములలక్షణమని యెఱుంగునది.

---

1. రయో
2. మ్న్యే
3. ప్పినాడు అందు
4. చును సమానాలై
5. నప్పుడు
6. శమనదోషాలు
7. చేయును
8. స్రో
9. వాత
10. తి
11. తక్ర
12. నాడిద్వారాలు బంధించును సత్త్వం పడద్రోచును యెరుక చాలకుండా చేయును గురుత్వాన బొందించును వాయువు మలంతో గూడినప్పుడు ఆలస్యంబుట్టించును అరగకుండాజేయును ఉమ్మిలుపుట్టించును అరుచి పుట్టించును బడలిన బొందించును.

[1]దోషరూపమైన వాతకర్మలు

శ్లో. స్రం[2]సవ్యాసవ్యధస్వాపసాదరుక్[3]తోదభేదనం ।
స[4]ంగాంగ[5]భంగసంకోచవ[6]ర్తహర్ష ణత[7]ర్షణం ।
కం[8]పపారుష్య సౌషిర్యశో[9]షస్పందన వేష్టనం ।
స్తంభః కషాయరసతా వర్ణః [10]శ్యావో౽రుణో౽పి వా ।
కర్మాణి వాయోః ప్రోక్తాని ॥

టీ. [11]ఈక్రిందివి వాతకర్మలు. సంధిచ్యుతి, అవయవవికాసము, దెబ్బ తగిలినట్లుగ నొప్పికలుగుట, తిమ్మిరి పట్టుట, అశక్తత, అవిచ్ఛిన్నముగ నొప్పికలుగుట, విడిచివిడిచి నొప్పికలుగుట, శరీరము విరిగినట్లుగ నొప్పికలుగుట, మల, మూత్రాదిబంధము, అవయవములు విరిగినట్లుగ నొప్పికలుగుట, సిరాది సంకోచము, పురీషాది పిండీభావము, రోమాంచము, దాహము కలుగుట, వణకు పుట్టుట, రూక్షత్వము, ఎముక మొదలగువాట్లలో రంధ్రము లేర్పడుట, శోషించుట అదరుట, అవయవములు చుట్టచుట్టినట్లుగ నుండుట, స్తంభించుట, నోరు చేదుగనుండుట, శరీరముగాని, నలుపుగాని తెలుపుగాని వర్ణము కలుగుట.

---

1. మలాలతో గూడినదోష లక్షణం చెప్పంబడెను.
2. స్ర
3. శోథ
4. ర్వా
5. ంధ
6. ర్త
7. త్వ
8. పా
9. షస్తవ
10. స్వాపో
11. వాయు వికారభేదన వికారాలు మంటలు మండినట్టుగాను నిద్ర గుణాలను నిక్కుటాను శోషాదిరోగాలను నొప్పిని పెద్దపోటు నొప్పిని స్త్రీసంగమును సంర్వాగము నొప్పిని ముణుగుటను రెప్పలు అదిరేటట్టుగాను కన్నుల నీరు గమ్మినట్టుగాను వణకును వరుసదనమును నాడీద్వారాలు విస్తరించుటను యెండుటను కదలుటను చుట్టువారుటను స్రావను పరచుట శ్యామ వర్ణమాట యత్రనొట యివి వాయు కర్మలు గనుక యెరింగేది.

పైత్యక[1]ర్మలు

పిత్తకర్మాణ్యతః పరం

శ్లో. స్వేదః క్లేదః స్రుతిః క్రోధః సదనం మూర్ఛ[2]నం మదః ।
కటుకా[3]మ్లౌ ర[4]సౌ వర్ణః పాండురారుణవర్జితః ॥

టీ. [5]చెమట కలుగుట, క్లేదము కలుగుట, నోరు, మొదలైనవాట్లలో నీరూరుట, కోపము కలుగుట, అశక్తత, మూర్ఛ కలుగుట, మత్తుకలిగియుండుట, నోరు కారముగాని, పులుపుగాని యుండుట, శరీరములో, ఎఱుపు, తెలుపు తప్ప, మిగత వర్ణములు కలుగుట, ఇవి పిత్తకర్మలు.

శ్లేష్మక[6]ర్మలు

శ్లో. శ్లేష్మ[7]ణః స్నేహకాఠిన్యకండూశీతత్వగౌరవం ।
బంధో[8]పలేపస్తైమిత్యం శో[9]ఫాపక్త్యతినిద్రతా[10]ః ।
వర్ణః శ్వేతో రసౌ స్వాదులవ[11]ణౌ [12]చిరకారితా ॥

టీ. [13]వ్యాధివిశేషములో శ్లేష్మకర్మలు. [14]స్నేహకాఠిన్యములు, [15]కండూతి, చల్లదనము, గురుత్వ[16]ము, [17]స్రోతోబంధము, స్రోతస్సు[18]లలో ఉపలేపము కలిగియుండుట, [19]స్తబ్ధగాత్రత్వము, శోఫ గలు[20]గుట,

1. ర్మ
2. సమ్మ
3. మ్లౌ
4. సో
5. పైత్యగుణ విశేషాలు చమట దాహం ఉష్ణాధిక్యరోగాలు భోజన తక్కువనకువచ్చుట బడలిక మదిగోపం మూర్ఛ మదం శైత్యం కారమై పుల్లనైయుండుట పచ్చనై యెఱ్ఱనైయుంటుట ఇవి పైత్యకర్మలుగాన యెఱింగేది.
6. ర్మ
7. ణా
8. ధో
9. ఫా
10. ః
11. ణా
12. రుచికాగకా
13. శ్లేష్మావస్థానవిశేష గుణాలు
14. సెగపుగలిగి
15. వస్తుమూలగలిగి
16 మ్ము
17. దేహమంతు బిగి గలిగి యుంటును.
18. లు
19. బలిమిగలిగి గట్టిగను
20. లిగి

[1]అజీర్ణము కలుగుట, అతినిద్ర, దేహావర్ణము తెల్లనై యుండు[2]ట,నోరు తియ్యనై, ఉప్పనై యుండు[3]ట, మందగుణము గలిగియుండుట, ఇవి శ్లేష్మక[4]ర్మలు అని యె[5]ఱుంగవలెను.

శ్లో. ఇత్యశేషామయవ్యా[6]పి యదుక్తం దోషలక్షణం ।
దర్శనస్పర్శనప్ర[7]శ్నైస్తత్సమ్యగుపలక్షయేత్ ॥

టీ. [8]ఈవిధముగ సకలరోగవ్యాపకమైన ఏదోషలక్షణము [9]చెప్పబడినదో [10]దానిని, చూచియు, స్పృశించియు, అడిగియు, బాగుగ తెలిసికొనవలెను.

షడృతువు[11]లలో త్రిదోషములకు చయప్రకోపశమన[12]ములు

శ్లో. చయప్రకోపప్రశమా వాయో[13]ర్గ్రీష్మాదిషు త్రిషు ।
వర్షాదిషు చ పిత్తస్య శ్లేష్మణః [14]శిశిరాదిషు ॥

టీ. వాయువు గ్రీష్మఋతువు[15]లో చయమునుబొంది వర్షఋతువు[16]లో ప్రకోపించి శరదృతువు[17]లో శమించును పైత్యము వర్షఋతువులో [18]చయమునుపొంది శరదృతువు[19]లో ప్రకోపించి [20]హేమంతఋతువులో శమించును. శ్లేష్మము శిశిరఋతువులో చయ[21]మును పొంది వసంతఋతువు[22]లో ప్రకోపించి, గ్రీష్మఋతువులో శ[8]మించును.

---

1. ను
2. ను
3. ర్మా
4. రింగేది
5. ప్తి
6. సైన
7. యాత్రయాన
8. ను
9. దర్శనవంచేత స్పర్శనం చేత అడుగుటచేత పరామరిశించి చూచితే తెలిసేది
10. లాను
11. లక్షణం
12. గ్రీ
13. శి
14. నగూడి
15. న
16. న
17. గూడి
18. న
19. శిశి
20. మనగాకూడికకూడి
21. న
22. మనమా

[1]ఔషధద్వైవిధ్యము

శ్లో. శోధనం శమనం చేతి సమాసాదౌషధం ద్విధా ।
శరీరజానాం [2]దోషాణాం క్రమేణ పరమౌషధం ।
వస్తిర్విరేకో వమనం తథా తైలం ఘృతం మధు ॥

టీ. సకలమైనరోగములకు శోధనము శమనము [4]అని ఔషధములు రెండు [5]విధములు. ఈశరీరమందున్న మూడుదో[6]షములకు, వస్తి, విరేక, వమనములు, యథాసంఖ్యముగ, శోధనౌషధములు. నూనె, నెయ్యి, తేనె, ఈమూడు యథాసంఖ్యముగ శమనౌషధములు. ఇవి దేహ [7]దోషములకు [8]ఔషధములు.

మనోదోషౌషధములు

శ్లో. ధీధైర్యాత్మాదివిజ్ఞానం మనోదోషౌషధం పరం ॥

టీ. మనస్సు[9]యొక్క దోషములకు బుద్ధి, ధైర్యము, ఆత్మా[10]ది[11]జ్ఞానము, ఔషధములు.

[12]శుద్ధాశుద్ధచికిత్సాలక్షణము

శ్లో. ప్రయోగః శమ[13]యేద్వ్యాధిం [14]యోఽన్యమన్యముదీరయేత్ ।
నా[15]సౌ విశుద్ధః శుద్ధస్తు శమయేన్నసమీరయేత్ ॥

టీ. ఔషధప్రయోగము శుద్ధమైన[16]యెడల వ్యాధిని మాన్పును. శుద్ధము గానియెడల వ్యాధిని మాన్పుచు ఇతరరోగములనుకూడ పుట్టించును.

---

1. శోధన శమనవిధి
2. రోగా
3. చెడివి అవు
4. ప్రకారాలు
5. షాలున్నూ తమ స్థానాలందే చయమందు నడచేనా శేషామందు రోగాలు పుట్టవు
6. ద్విరో
7. రోగా
8. న్నూచేసేది
9. వలన బుట్టినరోగా
10. సెలుం
11. గుట
12. మనోదోషచింత
13. యో
14. యో
15. శౌ
16. ది

వ్యాధులు ఏడు విధములు

శ్లో. ఏకై[1]కేన చ దోషేణ త్రయో ద్వాభ్యామపి త్రయః ।
త్రిదోషైరపి [2]చైకః స్యాదితి సప్తవిధో గ[3]దః ॥

టీ. [4]వ్యాధి సప్తవిధము, అది యెట్లన, ఏకదోషజములు మూడు, ద్వంద్వజములు మూడు, సన్నిపాతజము ఒకటి, ఇట్లు సప్తవిధము.

చికిత్సాభేదవివరణము

శ్లో. ద్విధైవోపక్రమస్తేషాం తర్పణం [5]చాపతర్పణం ।
బృంహ[6]ణం లంఘనం చేతి తత్పర్యాయా[7]వుదాహృతౌ ॥

టీ. [8]చికిత్స రెండు విధములు. తర్పణమని, అపతర్పణమని. వీటికే, బృంహణము, లంఘనము, అని కూడ పేర్లు కలవు.

శ్లో. బృంహణం య[9]ద్బృహత్వాయ లంఘనం లాఘ[10]వాయ యత్ ।
బృంహణం శమనం త్వేవ వాయోః పిత్తా[11]నిలస్య చ ॥

టీ. బృంహణము దేహపు[12]ష్టికొరకు. లంఘనము దేహ[13]లాఘవము కొరకు. అయితే దేహమునకు చేసిన బృంహణచికిత్స వాయువు [14]పిత్తవాయువు, వీటికి శమనచికిత్స యగును.

లంఘనభేదములు

శ్లో. శోధనం శమనం చేతి లంఘనం ద్వివిధం భవేత్ ।

శోధనాఖ్యలంఘనలక్షణము

శ్లో. యదీరయేద్బహి[15]ర్దోషాన్ శోధనం తచ్చ పంచధా ॥

---

1. కై
2. కే
3. త
4. రోగాలు వాతపిత్తదోషాలు మూడు ద్వంద్వజాలుమూడు త్రిదోషం ఒకటీ కూడారోగాలు యేడు భేదాలు
5. ర్పాత
6. ణో
7. దు
8. వాతపిత్తశ్లేష్మాలకు తర్పణం తర్పణమనంగాను బృంహణ లంఖణాలు బృంహణమనంగాను లంఖనంపెట్టెది. లంఖణమనంగా వుపవాసంపెట్టెది
9. ద్వ్ర
10. మత్వాయే
11. కఫ
12. ష్టే
13. లఘుత్వ
14. కు బృంహ్వణముస్ను పిత్తశ్లేష్మాలకు లంఖణం పెట్టేది
15. దో

టీ. శోధన[1]ము శమన[2]ము అని[3] లంఘనము రెండు[4] విధములు. [5]దోషములను బయటకు త్రోయునది శోధనలంఘనమగును. అది యైదు విధములు.

శ్లో. నిరూహో వమనం కాయః శిరోరేకోఽస్ర[7]విస్రుతిః ॥

టీ. వమనము, విరేచనము, శిరో[8]విరేచనము, వస్తి, రక్తమోక్షణము, ఇవి[9]యైదు శోధనలంఘనములు.

శమనాఖ్యలంఘనలక్షణము

శ్లో. న శోధయతి యద్దోషాన్ సమాన్నోదీ[10]రయత్యపి ।
సమీకరోతి విషమాన్ శమనం[11] తచ్చ సప్తధా ॥

టీ. దోషములను బయటకు త్రోయకుండ, సమముగనుండిన వాతాదులను ఉదీరణము చేయకుండ, విషమదోషములను సమముగ చేయుట శమనమగును. ఇది ఏడు విధములు.

శ్లో. పాచనం దీపనం క్షుత్తృ[12]డ్వ్యాయా[13]మాత[14]పమారుతాః ॥

టీ. పాచనము, దీపనము, ఆకలి, దప్పి, వ్యాయామము, ఎండ, గాలి, ఈ యేడున్ను శమన[15]లంఘనభేదములు.

బృంహణీయులు

శ్లో. బృంహయేద్వ్యాధిభైషజ్యమద్యస్త్రీశోక[16]కర్శితాన్[17] ।
భా[18]రాధ్వోరఃక్షతక్షీణరూక్షదుర్బలవా[19]తలాన్ ।
గర్భిణీం సూతికాం బా[20]లం వృద్ధాన్ గ్రీష్మే[21]ఽపరానపి ॥

---

1. ల్లావకటి
2. ల్లాబకటి
3. నెడివిలంఖన
4. భేదాలు
5. బాహ్యగద దోషాలను శోధను అయిదు ప్రకారాలని యెఱింగేది
6. క్లో
7. థస్వతిః
8. గోవస్తి
9. బాహ్యదోషాలను చేసేద
10. గ ఇత్యాత్
11. పంచ
12. ట్వాళ్
13. మ
14. త
15. లం
16. వా
17. ం
18. ర
18. శా
20. లా
21. వ

టీ. వ్యాధివలన కృశించినవానికి, రూక్షదేహికి, దుర్బలునకు, వాతరోగికి బిడ్డనుగన్నస్త్రీకి, బాలురకు, వృద్ధులకు, బృంహణము చేయవలెను గ్రీష్మఋతువున [1]నెల్లరకు బృంహణము చేయవచ్చును.

బృంహితలక్షణము

శ్లో. బృంహితే స్యాద్బలం పుష్టిస్తత్సాధ్యామయసంక్షయః ॥

టీ. బృంహణము చేసిన యెడల సత్తువ కలుగును. [2]పుష్టి గలుగును. [3]బృంహణసాధ్యరోగములు శ[4]మించును.

లంఘనముంచతగినవారు

శ్లో. మేహా[5]మదో[6]షాతిస్నిగ్ధజ్వరోరు స్తంభకుష్ఠినః ।
విసర్పవిద్రధి[7]ప్లీహాశిరఃకంఠాక్షిరోగిణః ।
స్థూలాం[8]శ్చ లంఘయేన్నిత్యం శిశిరే[9]త్వపరానపి ॥

టీ. మేహరోగులకు,ఆమదోషముకలవానికి.అధిక[10]ముగ స్నేహపానముచేసినవానికి, జ్వరితులకు, [11]ఊరు స్తంభరోగులకు,[12] కుష్ఠురోగి[13]కి, విసర్పి రోగికి, విద్రధికలవానికి, బల్ల[14]కలవానికి, శిరోరోగికి, కంఠరోగికి, నేత్రరోగికి, స్థూలదేహులకు లంఘనము చేయించవలెను. మాఘ ఫాల్గుణమాసములలో నెల్లరకు [15]లంఘ[16]నము [17]చేయించవలెను.

లంఘితలక్షణము

శ్లో. విమలేంద్రియతా సర్గో [18]మలానాం లాఘవం రుచిః ।
క్షు[19]త్తృట్సహోదయః శుద్ధహృద[20]యోద్గారకంఠ[21]తా ।
వ్యాధిమార్దవముత్సాహ[22] స్తంద్రానా[23]శశ్చ లంఘ[24]నే ॥

1. న అతిలంఘణం పెట్ట రాదు
2. తు
3. సత్త్వంమీాది
4. సాధ్యాకాను
5. హ్యా
6. ష్యా
7. విహ్వాశితః కర్ణా
8. శ్చ
9. త్వవ
10. ంచమురు
11. సర్వాంగంనొప్పికి
12. వాయుబంధానకు
13. కి
14. కు
15. స్థూలదేహులకు
16. ణం
17. పెట్టేది
18. మా
19. తృట్ఛహ్యా
20. యేద్గా
21. యేత్
22. త
23. శా
24 నే

టీ. త్వక్చక్షుఃశ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణముల[1]నెడి పంచేంద్రియములకు నిర్మల త్వము, మలమూత్రశోధనము, దేహలఘుత్వము, జిహ్వకు రుచిపుట్టుట, ఆకలిదప్పులు గలుగుట,[2]శుద్ధమైన హృదయము, త్రేనుపులు, కంఠము ఇవి కలిగి యుండుట, వ్యాధికి మృదుత్వము [3]కలుగుట, ఉత్సాహము కలుగుట, తంద్ర[4] లేకుండుట [5]ఇవి సమ్యగ్లంఘితలక్షణములు.

లంఘనవ్యవస్థ

శ్లో. న బృంహ[6]యేల్లంఘనీ[7]యాన్ బృంహ్యాంస్తు మృ[8]దు లంఘయేత్

శోధనకాలములు

శ్లో. శ్రావణే కార్తికే చైత్రే మాసి సాధారణే క్రమాత్ ।
గ్రీష్మవర్షా[9]హిమచితాన్వాయ్వాదీనాశు ని[10]ర్హరేత్ ॥

టీ. శ్రావణమాసమందును, కార్తికమాసమందును, చైత్రమాసమందును, ఈమూడు సాధారణమా[11]సములలో [12]యథాసంఖ్యముగ గ్రీష్మవర్షాహేమంతఋతువులలో చయమును పొందిన వాతాదిదోష ములకు శోధనము చేయవలెను. బృంహణీ[13]యులకు కూడ మృదులంఘనము [14]చేయవచ్చును.[15]

శ్లో. స్వస్థవృత్తమభిప్రేత్య వ్యాధౌ వ్యాధివశేన తు ।
కృత్వా శీతోష్ణవృష్టీనాం ప్రతీకారం యథాయథం ॥
ప్రయోజయేత్క్రియాం ప్రాప్తాం క్రియాకా[16]లం న హా[17]పయేత్ ।

---

1. నేది
2. హృదయంమందు నిర్మలశుద్ధమైనతేనుపులుగల కంఠశుద్ధిన్నీ
3. న్నూ
4. మాను
5. మొదలయినవి యిన్నిగుణాలున్నూ లంఘనమందుపుట్టిన
6. అ
7. య్యాయ
8. ధు
9. హేమచిర్తావాయ్వా
10. హ
11. సాలు
12. గనాకవరుసనే లంఘవియోగ్యాలైన వార్లను లంఘనంపెట్టేది.
13. మైవవార్లను
14. యించేది
15. ఈక్రమాసను గ్రీష్మఋతువున హేమంతఋతువున శిశిఋతువున వర్షఋతువున స్వస్థనిన్ని యెటింగేది యేఋతువున యేలాగునడతురు అదియెఱింగి చికిత్సచేసేది
16. లా
17. వ

స్వస్థవృత్తము

౧. ఏకా[1]లమున నేక్రియ చేయవలయునో ఆక్రియ నాకాలమున తప్పక చే[2]యవలయును.

ఔషధకాలములు

శ్లో. ౨. యుంజ్యాదనన్నమన్నాదౌ మధ్యేఽన్తే కబళాంతరే।
గ్రాసే గ్రాసే ముహుస్సా[3]న్నం సాముద్గం [4]నిశి చౌషధం ॥
క[5]ఫోద్రేకే గదేఽన[6]న్నం బలినో రోగరోగి[7]ణోః।
అన్నాదౌ [8]విగు[9]ణేఽపానే సమానే మధ్య[10]ఇష్యతే ॥
వ్యానేఽన్తే ప్రాతరాశస్య [11]సాయమాశస్య తూత్తరే।
గ్రాసగ్రాసాంతయోః ప్రాణే ప్రదుష్టే మాతరిశ్వని ॥
ముహుర్ముహు[12]ర్విషచ్ఛర్ది[13]హిధ్మాతృట్ శ్వాసకాసిషు।
యోజ్యం సభోజ్యం భైషజ్యం భో[14]జ్యైశ్చిత్రైరరోచకే ॥
కంపా[15]క్షేపకహిధ్మాసు సాముద్గం లఘు భోజి[16]నాం।
ఊర్ధ్వజ[17]త్రువికారేషు స్వప్నకాలే ప్రశస్యతే ॥

౩. అపానవాయువు ఉద్రేక[18]మును పొందిన భోజ[19]నమునకు [20]ఆదిలో ఔషధమును[21]తినవలెను. సమానవాయువు ఉద్రేకము[22]ను బొందిన, భోజన[23]మధ్యలో ఔషధమును[24]తినవలెను. వ్యానవాయువు ఉద్రేక[25]మును బొందిన,[26] పగటి భోజనాంతమందు[27]ఔషధమును సేవిం[28]చవలెను. ఉదానవాయువు ఉద్రేక[29]మును బొందిన, రాత్రిభోజ[30]నాంత

---

1. లాన
2. సేది
3. ంన
4. శిశిరా
5. పో
6. సా
7. ణాః
8. ద్వి
9. ణా
10. యి
11. సమానస్యదు
12. వి
13. హ్రా
14. జ్యైశ్చైత్రై
15. క్ష
16. ను
17. త్రా
18. మందును
19. నా
20. మొదల నౌ
21. గొనేది
22. దును
23. ధ్యానను
24. గొనేది
25. మందు
26. శేపాడి
27. అవు
28. చేది
29. మందును
30. నమధ్యానను

మున[1] ఔషధమును[2] పుచ్చుకొనవలెను. ప్రాణవాయువు ఉద్రేక[3]ము ను బొందిన[4] కబళముతోను, కబలాంతమందు ఔషధమును[5] సేవించ వలెను. శ్లేష్మోద్రేకమందు [6]అనన్నముగ ఔషధమును సేవిం[7]చ వలెను. విష[8]వికారముల[9]లోను, వాంతి, దాహము, శ్వాసకాసలు గలవారికి ఔషధమును[10] మాటిమాటికి[11] ఈయవలెను. [12]అరోచక[13]ము కలిగినవారికి, [14]చిత్రాన్నములతో కలసి ఔషధమును ఈయ[15]వలెను. కంపవాయువు, ఆక్షేపవాయువు హిక్కారో[16]గములయందు [17]భోజ నమునకు ముందు వెనుక కూడ ఔషధమును సేవించవలెను. అట్టి వారు లఘువుగ భోజనము చేయవలెను.

కంఠమునకు పైభాగమున పుట్టు రోగములలో రాత్రి పండుకొను కాలమున ఔషధమును సేవించవలెను.

షడ్రసపరిణామము

శ్లో. రసాః స్వాద్వమ్లలవ[18]ణాతిక్తోషణకషాయకాః ।
తత్[19]రాద్యా మారుతం ఘ్నంతి త్రయ[20]స్తిక్తాదయః కఫం ।
కషాయతిక్తమధురాః పిత్తమన్యే తు కుర్వతే ॥

టీ. తీపి, పులుపు, ఉప్పు, చేదు, కారము, వగరు, అని రసములు ఆరు విధములు. వాటిలో తీపి, పులు[21]పు, ఉప్పు, ఇవి వాతహర[22]ములు.

---

1. అను
2. గొనేది
3. మందును
4. పెసరపప్పు కలిపిన
5. కలుపుక సేవించేది
6. రాత్రింటిభోజనాంత్యాన అవ్వు
7. చేది
8. ప్రయోగ
9. మైనవారికి
10. అందందే
11. కొనేది.
12. శ్వాసకాసరోగాలుగల వారికి భోజనమంచే క అయా ఔషధంసేవించేది
13. మైనప్పుడు
14. కలమటుకాలలో
15. చేదీ
16. గా
17. పెసరపప్పుగలసిన భోజనమంగొను ఔషధము కలుపుకొని లఘువ్వుగా భోజనంచేసేది రోగము కమీద పూర్వరోగాలు గలవారికి రాత్రి నిద్ర పోయేన ఔషధంసేవించేది.
18. ణా
19. ంద్రా
20. స్సే
21. ను
22. ం

చేదు, కారము, వగరు ఇవి శ్లేష్మహార[1]ములు. వగరు, తీపి, చేదు [2]ఇవి పిత్తహారములు.

[3]శోధనాదులకు వయోనిర్ణయము

శ్లో. న శుద్ధిరూనదశమే నచాతిక్రాంతసప్త[4]తౌ।
ఆజన్మమరణం శస్తో వస్తిస్తు ప్రతిమ[5]ర్శ[6]వత్॥

టీ. [7]పదేళ్ళలోపల దేహశోధనమును చేయించకూడదు. డెబ్బదియేండ్లు, [9]దాటినవానికి దేహశోధనమును చేయించ[10]కూడదు. జననప్రభృతి మరణపర్యంతము వస్తి[11]చికిత్స, ప్రతిమర్శనస్యము, ఇవి చేయవచ్చును.

శ్లో. న [12]నస్యమూనసప్తాబ్దే నాతీ[13]తాశీతివత్సరే।
నచో[14]నాష్టాద[15]శే ధూమః కబ[16]ళో నోనపంచమే।

టీ. ఏడేండ్లలోపల నశ్యము చేయ[17]కూడదు. ఎనుబదియేండ్లు దాటినవానికి నశ్యము చేయ[18]కూడదు. పదునెనిమిదియేండ్లలో[19]పల ధూమపానము చేయించ[20]కూడదు. అయిదేండ్లలో[21]పల కబళగండూ[22]ములు చేయించ[23]కూడదు.

స్నేహస్వేదముల యావశ్యకత్వము

శ్లో. [24]స్నేహస్వేదావనభ్య[25]స్య కుర్యాత్సంశోధనం తు యః।
దారుశుష్క[26]మివానామే శరీరం తస్య [27]దీర్యతే॥

---

1. ం
2. పైత్యహారం
3. శోధనవిధి
4. తా
5. ర్శ
6. పంద్రెడేళ్లలోను
7. రా
8. వెళ్లి
9. ఢా
11. ఆయితేను బాల్యత్వాన చమురుయెక్కించనౌను
12. శశ్వమూల
13. వాసిత
14. న
15. శా
16. ళానూ
17. రా
18. రా
19. ను
20. రా
21. ను
22. షం
23. రా
24. స్వేహాసే
25. శ్చ
26. జపో
27. జీర్యతే

టీ. [1]ఎవరు, స్నేహ, స్వేదములను అభ్యసించకుండ, శోధనమును చేయించుకొందురో. వారి దేహము వంచదలచిన యెండుకఱ్ఱవలె విరిగిపోవును.

చతుర్విధస్నేహములు

శ్లో. సర్పి[2]ర్మజ్జా వసా తైలం స్నేహేషు ప్రవరం [3]మతం ।
పిత్తఘ్నాస్తే యథాపూర్వమితరఘ్నా యథోత్తరం ॥

టీ. [4]నెయ్యి, మజ్జ, వస, నూనె, ఈనాలుగింటిని స్నేహములందురు, వీటిలో పూర్వ పూర్వముగ పిత్తఘ్నములు. ఎట్లనగ, నూనెకంటె, నెయ్యి, మజ్జ, వస, ఇవి, వసాతైలములకంటే, నెయ్యి, మజ్జ, ఇవి, మజ్జా, వస, తైలములకంటే, నెయ్యి, ఇట్లు తరతమముగ. పిత్తమును హరించును.

ఈ నాలుగు స్నేహములే, పైనచెప్పిన క్రమమువలె, ఉత్తరోత్తరముగ, వాతకఫములను, తరతమభావముగ హరించును.

శ్లో. ద్వాభ్యాం త్రిభి [5]శ్చతుర్భిస్తైర్య[6]మకస్త్రివృతో [7]మహాన్ ।
[8]ఋతౌ సాధారణే స్నేహః శస్తో[9]ఽహ్ని విమ[10]లే రవౌ ॥

టీ. [11]వీటిలో, రెండేసి, మూడేసి, నాలుగేసిగ, కలిసిన స్నేహములకు, యథాసంఖ్యముగ, యమకము, త్రివృతము, మహాన్, అని పేర్లు. శ్రావణ, కార్తిక, చైత్ర మాసములలో, పగటివేళలందు, ఎండ కాచిన సమయములో స్నేహప్రయోగము చేయవచ్చును.

స్వస్థవృత్తము సంపూర్ణము

---

1. ఎవ్వరైన దేహానచము రుపట్టించుకొనక దేహ శోధనము చేయించు కొందురు వారి దేహ శోషచాకి యెండును.
2. మ
3. తమం
4. నెయ్యిన్నీ మూలుగు తైలమున్నూ క్రోష్ట తైలమున్నూ సేహాలలో యివి మూడు శ్రేష్ఠాలు నెయ్యి పైత్యహారము మజ్జా తైలము శ్లేష్మహారం వసాతైలం వాతహారం
5. శ్చ
6. కు
7. పమం
8. ఋ
9. పకో
10. లావేగ
11. నెయ్యిన్నీ నూనెను నెయ్యిమజ్జావసా తైలాలు నూయిందులో నెయ్యి మజ్జావసాస్నేహ తైలాలు ఘనమైని కర్మతైలాలు సాధారణాలు

శరీరవర్ణనము

శ్లో. [1]స్త్రీ ముఖ్యా గర్భసంభూ[2]తివశాదగ్నేరివా[3]రణిః ॥

వయోభేదముచేత స్త్రీలకు సంజ్ఞలు

గౌరీ భవతి చాష్టాబ్దే నవాబ్దే రోహిణీ తథా ।
సా కన్యా తు దశాబ్దే చ ద్వాదశాబ్దే రజస్వలా ॥

ఆర్తవసంప్రాప్తి

మా[4]సేనోపచితం రక్తం ధమనీభ్యామృతౌ పునః ।
[5]ఈషత్ కృష్ణం విగంధం చ వాయుర్యోనిముఖాన్నుదేత్[6] ॥

రజస్వలానియమములు

తతః పు[7]ష్పేక్షణాదేవ కల్యా[8]ణధ్యాయినీ త్ర్యహమ్ ।
[9]పర్ణే శరావే హస్తే వా[10]భుంజీత బ్రహ్మచారిణీ ॥
చతుర్థే[11]ఽహ్ని తతః స్నా[12]తా శుక్లమా[13]ల్యాంబరా శుచిః ।
బ్ర[14]హ్మా బృహస్పతి[15]ర్విష్ణుః[16] సోమః సూర్య[17]స్తథా[18]శ్వినౌ ॥
భగో[19]ఽథ మి[20]త్రావరుణా[21]వీరం దదతు మే సుతమ్ ।
ఇచ్ఛం[22]తీ భర్తృసదృశం పుత్రం[23]పశ్యేత్పుర[24]ః పతి[25]ం ॥
ఇచ్ఛేతాం యాదృశం పుత్రం తద్రూపచరితాంశ్చ తౌ ।[26]
చింతయేతాం జనపదాంస్తదాచారపరిచ్ఛదా ॥

---

1. అతిబాకకటీహస్త ఆత్మన్సర్వగతాస్సదా । సదేవస్థూలసంప్రాప్తా కరతపూర్యస్సయో నిజాః ॥ షట్కాలకేషుసాధోన మృతౌ స్త్రీమృష ముచ్యతే ॥
2. తవసా
3. తనో
5. సే
4. కర్మం కృష్ణవిధం
6. షేముదిత్
7. ష్ప
8. ణంవ్యాయనింత్రిమం
9. వ
10. పూజి
11. ంహ్నో
12. తః
13. ఖ్య
14. హ్మం
15. ంవి
16. ం
17. త
18. శివా
19. ద
20. త్ర
21. రవిందంచతు
22. తి
23. వ
24. ం
25. ః
26. యః పుత్రే తాదశం పుత్రంతాదృశం పరితం బుద్ధిః ।

ఋతుమతీలక్షణము

క్షామాం ప్రసన్నవదనాం [1]స్ఫురచ్ఛ్రోణిపయోధరామ్
[2]స్రస్తాక్షికుక్షిం [3]పుంస్కామాం విద్యా[4]దృతుమతీం స్త్రియమ్ ।

సద్యోగృహీతగర్భయగు స్త్రీలక్షణములు

లింగం తు సద్యోగర్భాయా యోన్యా బీజస్య సంగ్రహః ।
తృప్తిర్గురుత్వం స్ఫురణం ప్రచురం శుక్లబంధనం ॥
హృదయస్పందనం తంద్రా గ్లాని[5]స్తృడ్ రోమహర్షణం ।

స్త్రీపుంనపుంసకజననకారణము

రక్తాధికే భవేన్నారీ నరశ్శుక్లాధికే భవేత్ ॥
నపుంసకం సమద్రవ్యే త్రివి[6]ధో బీజసంభవః ।

వికృతగర్భములు

వాయు[7]శ్చలతి గర్భే[8]చేత్ ఖం[9]జః కు[10]బ్జోఽథ వామనః ॥
పం[11]గుర్గర్భే భవేత్పిత్తే శ్యామాంగో దాధికోఽథవా ।
అతిస్థూలోఽతిదీర్ఘో వా భవేద్గర్భే కఫే చరే ॥
స్ఖలనే సర్వదోషేషు మూఢగర్భో భవేత్ స్త్రియాః ।
[12]భినత్తి యావద్బహుధా ప్రపన్నః
శుక్లార్తవం వాయురతిప్రవృద్ధః ।
తావంత్యపత్యాని యథావిభాగం
కర్మాత్మకాన్యస్వవశాత్ప్రసూతే ॥
[13]నానాయోన్యాకృతీస్సత్వో ధత్తేఽసౌ ద్రుతలోహవత్

గర్భే షట్ధాతుప్రభృతీనాం లక్షణం

స్త్రీపుంసయోశ్చ సంభోగే విశుద్ధే శుక్లశోణితే ॥
పంచధాతూన్ స్వయం షష్ఠమాధత్తే యుగపత్ప్రభుః ।

---

1. త్వరశ్రోణీ
2. సర్వా
3. పూ
4. దృతుమతీ
5. త్యా
6. ధం పీడ
7. స్స
8. చ
9. జాత
10. జ్జ
11. గో
12. క్లిష్టేశుక్లార్తవే భిన్నా వాయుంగర్భంయథా బహూన్
13. లోహాద్యాకృతివచ్చాంచ ధత్తేగజస్యయోనిజః

ఇంద్రియాణి మనః ప్రాణా జ్ఞానమాయు[1]స్సుఖం తథా ॥
కర[2]ణం ప్రేరణం దుఃఖమిచ్ఛాహంకార[3]ఏవ చ ।
ప్రయత్నాకృతివర్ణాశ్చ కామక్రోధాదిసంభవాః ॥ [4]

గర్భోపచయక్రమము

ప్రథమే మాసి సంక్లేదభూతో ధాతువివర్జితః ॥
[5]ఘనభూతో ద్వితీయే తు తృతీయే[6]చేతనం తతః ।
ఆకా[7]శాల్లాఘవం సౌమ్యం శబ్దశ్రోత్రబలా[8]దికం ॥
వాయోస్తు స్పర్శనం చేష్టా వ్యూహనం కా[9]ర్శ్యమేవ చ ।
పిత్తా[10]చ్చ దర్శనం ప్రజ్ఞా సౌఖ్యం [11]కోపః ప్రకా[12]శతా ॥
[13]రసశ్చ రసనా చాప్యాః స్నేహః క్లేదనమా[14]ర్దవం ।
భూమేర్గంధ[15]స్తథా ఘ్రాణం గౌరవం మూర్తిరేవ చ ॥
ఆత్మా గృహ్ణా[16]తి తత్ సర్వం తృతీ[17]యే స్పందతే తతః ।
దోహదస్యాప్ర[18]దానేన గర్భో దోషమవాప్నుయాత్ ॥
వైరూప్యం మరణం వాపి తస్మాత్కార్యం ప్రియం స్త్రియాః ।
స్థైర్యం చతుర్థే త్వంగానాం పంచమే శోణితోద్భవః ॥
మనసా చేతసా యుక్తో నాడీస్నాయుభిరా[19]వృతః ।
సప్తమే [20]చాష్టమే చైవ త్వఙ్మాంసస్మృతిమానపి ॥
ఘనగర్భఘ[21]నాం ధాత్రీమోజస్త[22]త్ర ప్రధావతి।
అష్టమే మా[23]స్యతో గర్భో జాతః ప్రాణైర్వియుజ్యతే ॥

---

1. సుగంధతి
2. ణో
3. మే
4. తస్మైవ్యథవాత్మజం సర్వం మనాదినాది మిచ్ఛతి
5. మాన్యబుద్ధ
6. స్వచ
7. శో
8. ధి
9. ంక్ష
10. ంత
11. కూపం
12. శితాం
13. రసాల్ రసనేశాస్యం
14. ర్ద్రితం
15. ధే
16. త్వదంస
17. య
18. ధా
19. యం
20. అ
21. నా
22. స్వ
23. స్యతే

నవమే దశమే వాపి ప్రబలైస్సూతిమారుతైః ।
నిస్సార్యతే బాణ ఇవ [1]యోనిచ్ఛిద్రేణ నిర్జ్వరః ॥

షడంగవివరణము

[2]శిరోఽంతరాధిర్ద్వౌ బాహూ సక్థినీ చ సమాసతః ।
షడంగాని

అస్థిసంఖ్యానము

తథాస్థీని షష్ట్యా సహ శతత్రయం ॥
[3]పంచ పాదనఖాః సక్థ్ని ప్రత్యంగుల్యస్థికత్రయం ।
ఏవం పంచదశైతాని శలాకాః పంచ తు స్మృతాః ॥
ఏకస్తత్ప్రతిబంధశ్చ జంఘాయాం కూర్చగుల్ఫకే ।
ద్వే ద్వే ఇతి షడేవస్యుః పార్ష్ణావూరౌ చ జానుని ॥
ఏకైకమిత్యేకసక్థ్ని పంచత్రింశత్తథా పరే ।
భుజయోస్సక్థితుల్యాని భేదా ఏషాం తు నామతః ॥
పాణిః స్యాత్పాదవత్తత్ర హస్తమూలం చ పార్ష్ణివత్ ॥
మణిబంధో గుల్ఫతుల్యః కూర్చస్తుల్యో ద్వయోఽపి చ ।
ప్రకోష్ఠో జంఘయా తుల్యో, జానువత్కూర్పరో భవేత్ ॥
ఊరువద్బాహుపృష్ఠం స్యాత్, అంతరాధౌ తు పర్శుకాః ।
చతుర్వింశతిరేతేషు స్థాలకాన్యర్బుదాని చ ॥
తావంతి పృష్ఠే త్రింశత్స్యురురస్యష్టౌ త్రికే భగే ।
ఏకైకం స్యాదక్షకయోరంసయోస్తత్ఫలాఖ్యయోః ॥
నితంబే తు భవేతాం ద్వే శతమేతత్సవింశతి ।
గండయోః కర్ణయోర్ద్వే ద్వే శంఖయోశ్చాథ తాలుని ॥
తథా జత్రుణ్యేకమేకం గ్రీవాయాం తు త్రయోదశ ।
కంఠనాడ్యాం తు చత్వారి హనుబంధే ద్వయం భవేత్ ॥

---

1. యంత్ర
2. తస్యశోథాశరీరాణాం షడ్వృక్షోథారణానిచ
3. చత్వారోగాస్థిరాస్థీ జంఘాయాంస్తావరీవతు ద్వేశంకాచకపాలాని చత్వారి ౖవశిరస్థితః ఊరుస్వస్థదశాస్థీని

ద్వాత్రింశదేవ దంతాః స్యుస్తత్సంఖ్యోలూఖలాని చ ।
త్రీణి ఘ్రాణే షట్ శిరసి శతమూర్ధ్వమితి స్మృతం ॥
శాఖాంతరాద్యూర్ధ్వభేదాత్ పురుషస్యాస్థిసంగ్ర[1]హాః ।

ఇంద్రియనిరూపణము

గంధరూపరసస్పర్శశబ్దాశ్చ విషయా[2]స్తథా
నాసికా లోచనే జిహ్వా త్వ[3]క్ శ్రోత్రే చేంద్రియాణి చ ।
హ[4]స్తౌ [5]పాయురు[6]పస్థ[7]శ్చ వాక్పా[8]దౌ చేతి పంచకః ॥
కర్మేంద్రియాణి జానీత మనశ్చో[9]భయాత్మకం ।

దశప్రాణాయతనములు

నాభిరోజో [10]గుదం శుక్లం శోణితం శం[11]ఖకా తథా ॥
మూ[12]ర్ధాఽథ కంఠహృదయం ప్రా[13]ణాయతనముచ్యతే।

కోష్ఠాంగహృదయాదులు

[14]కోష్ఠాంగాని స్థితాన్యేషు హృదయం క్లోమ పుప్ఫుసం ।
యకృత్ ప్లీహోండుకం వృక్కా నాభిడింభాన్త్రవస్తయః ॥

నవరంధ్రములు

[15]నాసానయనకర్ణానాం ద్వే ద్వే రంధ్రే ప్రకీర్తితే ।
మేహనాపానవక్త్రాణామేకైకం రంధ్రముచ్యతే ॥
నవ ఛ్ఛిద్రాణి తాన్యేవ ప్రాణస్యా[16]యతనాని చ ॥

---

1. హః
2. స్యాతా
3. క్ శ్రో
4. స్తౌ
5. వా
6. వ
7. స్య
8. దౌ
9. తో
10. బలం
11. కకో
12. ర్ధాఽస్థి
13. ణాస్యయుతచ
14. వపావసాచవానసః నా భిక్లోమయకృత్తథా ప్లీహోక్షుద్రాంత్ర వృద్ధి శ్చపూర్వవద్ధానమేవచ ఆమన స్థానహృదంయ స్థూలాంతంగుదయేవచ అంతరాచకుచౌ కోష్ఠంవి సారోయముదాహృతం
15. ఖనేనపేక్షణంకూపే శష్కులీపికర్ణపత్రకే కర్ణౌచశబ్దాంబంధౌ తా వేష్టాపిష్టకురుందరే వంక్షణేవృషణౌ వోష్ఠౌ శ్లేష్మసంఘాతికా స్తథా ఊపజింహద్వికౌ జంహ్వా జంఘోరుగళశుండికా తాలూదరం వస్తిశీర్షం చుంబుకేగళశుండికాః అక్షివర్త్మచతుష్కంచ పద్వస్తేహృదయేనతు
16. యు

సిరాదిసంఖ్యాసము

శిరా[1]శతాని సప్తైవ నవ స్నాయు[2]శతాని చ ।
[3]చతుర్వింశతిరాఖ్యాతా ధమన్యో రసవాహికాః ।
మాంసపేశ్యస్సమాఖ్యాతా నృణాం పంచశతం బుధైః ।
అధికా వింశతిః స్త్రీణాం యోనిస్తనసమాశ్రితాః
త్రయో [4]లక్షాస్తు విజ్ఞే[5]యాః కేశ[6]శ్మశ్రు శరీ[7]రిణాం ॥
సప్తోత్తరం మర్మశతం[8]సంధయో ద్వే శతే [9]దశ ।

రసాది పరిమాణము

రసస్య నవ విజ్ఞేయా జలస్యాంజలయో దశ ।
[10]సప్తైవ తు పురీషస్య రక్తస్యాష్టౌ ప్రకీర్తితాః ॥
షట్ శ్లేష్మ పంచ పిత్తం చ చత్వారో మూత్ర[11]మేవ చ ॥
[12]మజ్జ ఏకో మేదసో ద్వౌ వసాయా అంజలిత్రయం ॥
పృథక్ స్వప్రసృతం ప్రోక్తమోజోమస్తిష్క-రేతసాం ।
ద్వావంజలీ తు స్తన్యస్య చత్వారో రజసః స్త్రియాః ॥

ధాతుమలములు

కఫపిత్తమలా [13]స్స్వేదనఖరోమ తథైవ చ ।
[14]స్నేహోఽక్షిత్వగ్విశామోజో ధా[15]తూనాం క్రమశో మలాః ॥[16]

---

1. శి
2. తనా
3. కర్మణీనాత త్వేచ పంచతే శిశతానితు ఏకోనత్రింశతుర్లక్షత థానవశతాని చ షట్పంచాశద్విజానీయా శ్శిరాధమని సంజతా
4. ర్ల
5. య
6. శ్రు
7. ర
8. ద్వ్యతసంధిశతంతథా
9. రోమకోట్యోర్ధ్వస్థిపంచా శత్ చతస్రః కోట్య ఏవచ సప్తషష్టితథాలక్షా అ స్వేదాయనాని స్వహో వాయావేయా నగణ్యంతే విథక్త్వాపరమాణవః
10. తస్మై
11. రో
12. వసాస్సంచచతుర్భాగో మజ్జకోర్ధంతు వస్తుకే శ్లేష్మపచస్యాపస్ప్రేహా రిత సానావదేవత్ అమపాత్రంచ విజ్ఞేయం సప్తాంజి విహ్వాదోస్థితం
13. స్త్వేచ
14. సేహాక్షిత్వక్స్వసాపీదో
15. తు
16. సానత్రయస్థితే పుంసే అమపక్వం విఘుస్తథా గర్భక్షిగంచ పక్వాపం విగఃపంచ్రావరమ్యుస్తథా

సత్వాదిగుణప్రకృతి నిరూపణము

సత్వం రజ స్తమ శ్చేతి త్రయః ప్రోక్తా మహాగుణాః ।
సాత్వికం శౌచమా స్తిక్యం ధర్మ[1]స్సత్యం శుచిర్మతిః ॥
రాజసం బహుభాషిత్వం మా[2]న[3]క్రుద్ధంభమత్సరం
తామసం భయమజ్ఞానం నిద్రాలస్యం విషా[4]దితా ॥
ఇతి భూతమయో దేహ(స్త్రి)గుణై[5]ర్లక్షయంతి చ ।

గుణభేదముచేత మనుజత్రైవిధ్యము

మనుజా[6]స్త్రి వి[7]ధాః ప్రోక్తాః దేవదానవమానవాః ॥
సత్వాదిలక్షణా దేవాః దానవా రాజ[8]సాధికాః ।
మానుషా[9]శ్చ తమః ప్రా[10]యాః [11]తే త్రిలోకే త్రిధా జనాః ॥
షట్చక్రం షోడశాధారం త్రిలక్ష్యం వ్యోమపంచకం ।
స్వదేహం యో[12] న జానాతి కథం వైద్యస్స ఉచ్యతే ॥

---

1. స
2. ప
3. కృ
4. తథా
5. ల
6. శ్రీ
7. ధ
8. నాది
9. చ
10. యైః
11. త్రై
12. ద్వేస ప్తతిస్సహస్రాణి హృదయాదభి మిశ్రితాః హితా నామాహి తానా ద్యసాసమ ప్యే శశి ప్రభుం మండలం తస్యమధ్యస్థం ఆత్మదైవరివాచలం సంజ్ఞన జ్ఞాన బుధ్యామ పున రాజాయతేనరః కానశ్వాసంచవ క్తృత్వం వాగత్వంధిమనో గుణాః జింహ్వాభ్యాంతరసశ్యం తో ప్రాణస్యాకర ణాక్రమాత్ అధన్యాపారసతోప్యపి పురీషంమూత్ర వర్చసాం స్మృతిగంధో మేషమేషి నిద్రాలస్య ప్రజా గరైః కరకర్మె సంక్రమణే వ్యానోత్వక్స్య ఎళ్ళ సే న వైః పాణోద్గానసుతోస్రావ చర్దిదోషాస్రనా వితాః శోధానశ్చమయేత్యు క్తం దోషసాపు పజాయతే ఆత్మాకాయో మహీం ద్రానా స్వములకృత మతిలో దయాపోవిలక్షార్థ త్తంతే వాస్యసర్వంపరమపి మనసోమంత్ర యోగ్యం క్రమేణ పాదాస్యేవాయవస్థే వివిధగతికృతో దుర్జకాదోషభేదా జ్ఞాతంశక్తోతి జైషాంస్థితి రిహాకలోనై ద్యసిద్ధిం ఫలతస్యాత్

7. స

శరీరమందలి పంచభూతభాగములు

అందు పృధ్వీభాగములు

[1]అస్థి మాం[2]సం త్వచో నాడీ రో[3]మస్చైవ తు పంచమం।
పృథ్వీ పంచగుణా ప్రోక్తా సమాసాత్పరికీర్తితా ॥

జలభాగములు

లాలా మూత్రం తథా శుక్లం [4]స్వేదః శోణితమేవ చ ।
ఆపః పంచగుణాః ప్రోక్తా స్సమాసాత్పరికీర్తితాః ॥

తేజోభాగములు

క్షుధా తృష్ణా తథా నిద్రా[5]హో లస్యం శాంతిరేవ చ ।
తేజః పంచగు[6]ణం [7]ప్రోక్తం సమాసాత్పరికీర్తి[8]తం ॥

వాయుభాగములు

ధావనం చలనం కంపః కుం[9]చనం చ ప్రసారణం
వాయుః పంచగు[10]ణః ప్రో[11]క్తః సమాసాత్పరికీర్తి[12]తః ॥

ఆకాశభాగములు

శ[13]బ్దో మేధా[14]ఽవకాశశ్చ క్రిమి శల్యా[15]ని పంచ చ ।
గు[16]ణా అకాశ[17]జాః ప్రోక్తాః సమాసాత్పరికీర్తితాః ॥

శరీరవర్ణనము సమాప్తము ॥

దూతాధ్యాయము

[18]పాషండాశ్రమవర్ణానాం సవ[19]ర్ణాః కర్మసిద్ధయే
త ఏవ విపరీతాః స్యుః [20]దూతాః కర్మ[21]విపత్తయే ॥

---

1. పృథివ్యాపస్తేజోవాయు రాకాశాలకు
2. చ
3. మాశ్చైవచ
4. శ్వే
5. ఆ
6. ణాల
7. క్తా
8. తాం
9. భస్చైవ
10. ణాః
11. క్తా
12. తాః
13. బ్ద
14. తథా శ్లేష్మా
15. ది
16. ణాసూ
17. సా
18. పృష్ఠదార్తి తుసంయుక్తే భుక్తే దత్తువివర్జితే ఏకాంగి శూన్యహస్తే వాత జ్ఞానంతత్త్యాం ప్రవజేత్
19. ర్ణం
20. దూతో
21. వివర్జితః

దీనం[1]భీతం [2]ద్రుతం త్రస్తం [3]రూక్షామంగళవాదినమ్
శస్త్రిణం దండినం షండం ముండశ్మశ్రుజటాధరమ్ ॥
అమంగళాహ్వాయం క్రూరకర్మాణం మలినం స్త్రియమ్
అనేకం వ్యాధితం వ్యంగం రక్తమాల్యానులేపనమ్ ॥
తైలపంకాంకితం జీర్ణవివర్ణార్ద్రైకవాససమ్
ఖరోష్ట్రమహిషారూఢం కాష్ఠలోష్ఠాదిఘేదినమ్
నానుగచ్ఛేద్భిషగ్దూత మాహ్వాయం[4]తం చ దూరతః ॥
అశస్త[5]చింతావచనే న[6]గ్నే[7]ఛిందతి భిందతి
[8]జుహ్వానే[9] పావకం[10] పిండాన్ పితృభ్యో నిర్వపత్యపి॥
సుప్తే ముక్తకచేఽభ్యక్తే రుదత్య ప్రయతే తథా
[11]వైద్యే దూతా మనుష్యాణాం ఆగచ్ఛంతి ముమూర్షతామ్ ॥

వాత పిత్త శ్లేష్మ ప్రకృతిలక్షణములు

అందు వాతప్రకృతి

[12]కృశో రూక్షస్స్వల్పరేతాః చలచిత్తోఽనవస్థితః
బహువాగ్ వ్యోమగస్స్వప్నే వాతప్రకృతికో నరః ॥

పిత్తప్రకృతి

అకాలపలితో గౌ[13]రః ప్రస్వే[14]దీ [15]కోపనో బుధః
[16]స్వప్నేషు జ్యోతిషాం ద్రష్టా పిత్త[17]తో మధ్య[18]మో నరః॥

శ్లేష్మప్రకృతి

[19]గంభీరబుద్ధిః స్థూలాంగః స్నిగ్ధకేశో మహాబలః
స్వప్నే జలాశయాలోకీ శ్లేష్మప్రకృతిరుత్తమః ॥

చికిత్సాసార సంగ్రహమున పూర్వఖండము సంపూర్ణము

. ఖితం
. దృఢ
. ధ్వస్త
. త
. లింగంవహతే
. గ్నే
. ఛి
. జింహ్వనో
. త
10. పీడా
11. వైద్య
12. కృశౌరూక్షాస్వల్పరేతా చలచిత్తోపవర్తనమ్ బహువాక్యదరోస్వ ప్నం వాతఃప్రకృత యోనరః
13. రాః
14. ధా
15. కాసనో
16. దుస్స్వప్నాదిదితే దృష్టం
17. కో
18. మం
19. స్థిరత్తేనచిపుష్టాంగ సంత్రతిఃప్రియవాదినీం స్వప్నేజలసితా దృష్ట శ్లేష్మప్రకృతిముత్తమం

చికిత్సాసార సంగ్రహము

మధ్యమ ఖండము

—:o:—

నాడీప్రకరణము

వాతాదినాడీలక్షణములు

[1]వాతాద్వక్రగ[2]తిర్యాతి చపలా పిత్తవాహినీ
స్థిరా శ్లేష్మవతీ ప్రోక్తా [3]సర్వలింగా తు సర్వతః ॥
[4]వాతపిత్తయుతా నాడీ వక్రా చ చపలా భవేత్
వాతశ్లేష్మయుతా నాడీ వక్రా మందగతిర్భవేత్ ॥
పిత్తశ్లేష్మయుతా నాడీ మందా చ చపలా భవేత్
పిత్తవాతయుతా నాడీ చపలా వక్రగా భవేత్ ॥
శ్లేష్మపిత్తయుతా నాడీ మందగా చపలా భవేత్
శ్లేష్మవాతయుతా నాడీ మందా వక్రగతిర్భవేత్ ॥

టీ. వాతపైత్యములైన వక్రచంచలములై నడచును. వాతశ్లేష్మములైన వక్రమందములై నడచును. పైత్యవాతములైన చంచలవక్రములై నడచును. శ్లేష్మపైత్యములైన మందచంచలములై నడచును. శ్లేష్మవాతములైన మందవక్రములై నడచును.

త్రిదోషనిరూపణము

శ్లో. వాయుః పిత్తం కఫశ్చేతి త్రయో దో[5]షా[6]స్సమా[7]సతః ।
[8]వికృతావికృతా దేహం ఘ్నంతి తే వర్తయంతి చ ॥

---

1. స్థిత్వానాడిముఖేయశ్చ విద్యుత్పాటనపేక్షతే దినానిజీవితంయస్యద్వితీయంమరణంధ్రువం స్థిరానాడి భవేద్యస్య విద్యుత్ద్యుతిరివేక్ష్యత్ దినైకంజీవితం తస్య ద్వితీయే మృత్యురేవచ
2. తాయా
3. సలలింగాయసర్వతా
4. సమనూత్క్షస్థిరానాడిం పిత్తశ్లేష్మః ముద్భవా వాతాతినాడి మందాచ పిత్తనాడీచ వేగతా అతిమందాచ నాడీచ ద్వంద్వజాసన్నిపాతజా
5. ష
6. స
7. గతా
8. వికృతాందేహము గ్రంతీ తేవర్త్యయంనిహంతి చ

టీ. వాతపిత్తశ్లేష్మములు మూడు దో[1]షములు. అవి దేహమందు సమముగనుండి [2]శరీరమును నడపించును. అవి తమస్థానములను విడిచి అన్యస్థానములలో నడచిన శరీరమందు రోగము[3]లను పుట్టించును. [4]చంపును.

ఈ శరీరమందున్న మూడుదోషములు తమస్థానములందే నడచిన, శరీరము సుఖవంతమై యుండును. రోగాలు చేరవు.

శ్లో. తే వ్యాపినోఽపి హృన్నా[5]భ్యోరధో మధ్యోర్ధ్వసంశ్ర[6]యాః ।

వాతాదియుతనాడీస్థానములు

శ్లో. వాతాధికా వహేన్మూలే మధ్యే వహతి పిత్తతః ।
అంత్యే శ్లేష్మా[7]ధికా నా[8]డీ సన్నిపా [9]తే స్వలక్షణా ।
మి[10]శ్రా సా ద్వంద్వజా ప్రోక్తా ప్రసుప్తా సాగ్నిమం[11]దజా ॥

టీ. నా[21]డి వాతపైత్యశ్లేష్మద్వంద్వ సన్నిపాతజమని అయిదు విధములు. [13]అవి యెట్లన, మొదలిప్రేల వాతనాడి నడిమిప్రేల పైత్యనాడి కడపటిప్రేల శ్లేష్మనాడి రెండుప్రే[14]ళ్ల జూపెడిది ద్వంద్వనాడి మూడుప్రే[15]ళ్ల జూపెడిది సన్నిపాతనాడి.

శ్లో. క్రమోద్ధృతాదిదోషేణ సర్పమండూకహంసవత్ ॥

టీ. వాతపిత్తశ్లేష్మనాడీభేదములు. పామువలె నడచునది వాతనాడి. కప్పవలె నడచునది పైత్యనాడి. హంసవలె నడచునది శ్లేష్మనాడి. పామువలెను కప్పవలెను నడచునది ద్వంద్వజము. ఇది వాతపిత్త నాడి. వాతశ్లేష్మనాడి, పామువలెను హంసవలెను నడచును. పిత్తశ్లేష్మనాడి కప్పవలెను, హంసవలెను నడచును. ఒకేసారి పై మూడువిధములైన గమనములుకలది, సన్నిపాతనాడి.

---

1. పాలున్నా
2. నడచినను
3. లుపుట్టును
4. చచ్చును
5. భోఽ
6. యో
7. ది
8. డి
9. తీయ్యా
10. త్ర
11. డ
12. డి
13. న్నామావిలక్షణం
14. ళ్ల
15. ళ్ల

నాడీసన్నివేశము

శ్లో. సవ్యేతరకరాంగు[1]ష్ఠమూలే సూక్ష్మగుణాకృతిః ।
[2]ధమనీ [3]గామినీ లోలా ధృతా నాడీ తు సర్వదా ॥

టీ. [4]కుడిచేతి యంగుష్ఠమూలమున, సూక్ష్మతంతు రూపముగలిగి, గమన శీలముగల ధమనినే నాడియందురు.

శ్లో. ఏకా[5]పి పంచధా నా[6]డీ పంచా[7]ంగుళిప్రదేశగా ।
వటో బహుప్రవర్ధిన్యా సిఫయా సూక్ష్మయా యథా ॥

టీ. ఒ[8]కేనాడి అయిదు విధములు. అవి వాతికము. పైత్తికము శ్లైష్మికము ద్వంద్వజము సాన్నిపాతికము, అని. [9]ఈ యైదు విధములు వ్రేళ్లను కానబడును. ఎటువలెననగా మఱ్ఱిచెట్టునూడలో పిల్ల యూడలున్నట్లు శరీరమందు నరములు సూక్ష్మములై కానఁబడును.

శ్లో. ప్రతిప[10]ర్వాంతసంవీతా వర్తంతే వాయువేగవత్ ।
నాడీ వక్రో[11]న్నమం[12]తీ చ,

టీ. ప్రతిసంధులందు నడచు నాళ్లు వాయువేగమువలె లెస్సవేగము కలిగి నడచును.

నాడీపరీక్షాప్రకారము

[13]పశ్యేత్స్వాంగుళి ముద్రయా॥

ఈ నాడులను చూచు విధము. తనవ్రేళ్లతో ఆవలివాని హస్తాంగుష్ఠ మూలమున చూచునది.

శ్లో. తర్జ[14]న్యగ్రేణ మతిమాన్ లోలాకారం ప్రపీడయేత్ ।

---

1. ష్ఠే
2. వ
3. గమ
4. కుడిచేత చూచేప్రకారము యెడమచేతి అంగుష్ఠమూలమందు చూచే క్రమం నాడినడిచేవిధము అంటు నాడినడిచే పెద్ద

నరము నాడి అనిపించు కొనును అనగం కితంటె త్రిమిూటినట్లు మిూటితేను అది ఇప్పుడునాడి

5. ది
6. మ
7. వన
8. పటుః పురోగవ స్త్రస్య శిరోయా సూక్ష్మ

జాతయా

9. క
10. ర్వత
11. మ్య
12. త్రీ
13. పుష్పాస్య
14. న్యా

పూర్ణాకదేశాయ ధిమూర్ ఏకం దేశేనశాస్త్రిణా

టీ. ధీమంతుండైన పురుషుడు తనచూపుడుఁవ్రేలు మొదలుకొని మూడు వ్రేళ్లతోను చూచునది. ఆ[1]విధానము అంకుశము రీతిగ నుండును. ఆరీతిగనే మూడువ్రేళ్లను వంచి చూచునది. అనేకశాస్త్రము లెఱిగినవారైనను ఈశాస్త్రమును యుపదేశములేక తెలిసికొనలేరు.

శ్లో. కదలీముకుళాకారతర్జ[2]న్యా తాం పరీక్షయేత్ ।
[3]సవ్యేన రోగిధృతకూర్పరభాగభాజా -
పీడ్యాథ దక్షిణకరాంగుళికాత్రయేణ ॥
అంగుష్ఠమూలమధిపశ్చిమభాగమధ్యే
నాడీం ప్రభంజనగతిం సతతం పరీక్షేత్ ॥[4]

శ్లో. [5]అంగుళ్యగ్రైః పరీక్షేత తరుణజ్వరబోధినీమ్ ॥

టీ. జ్వరనాడిని చూచేటప్పుడు తనవ్రేళ్ళతుదలను అంకుశరూపముగ వంచుకొని చూచేది. ఆనాడి వేగముగ నడచిన, జ్వరమున్నదని యెఱింగేది.

శ్లో. నా[6]డీం మందాం చ వృద్ధా[7]ం చ నానాభావైః ప[8]రీక్షయేత్ ।
[9]యథా వీణాగతా తంత్రీ సర్వాన్ రాగాన్ ప్రకాశయేత్ ।
తథా హస్తగతా నాడీ సర్వాన్ రోగాన్ ప్రకాశయేత్ ॥

టీ. నాడి అతిమందముగను అతివేగముగను నడచును. కాబట్టి నాడిని నానాప్రకారములుగ ఉపదేశగమ్యముగ జూచునది. సప్తస్వరములు శ్రుతిరూపమున తంత్రియందు గానబ[10]డురీతిగ నాడియు తనవ్రేళ్ళతుదను కానఁబడును.

---

1. ప్రకార
2. నీం
3. సవ్యేనపాణినాపూర్వం ఇతరాంగుళినూర్ధ్వకా
4. తనవ్రేళ్లతో ఆవలివారి అరచేతి మణికట్టును అరటిపువ్వు మొగ్గవలె వంచి దన ధర్భవ్రేలు మొదలైన మూడువ్రేళ్ల తోనుమ్నా చూచేది.
5. నిత్యాపినిశిలోథీమాన్ అంగుళీయంకుశాకృతిః
6. డిర్మ
7. ద్ధ
8. రి
9. శ్రుతిభేదాతి తంత్రీ చ నాడిభేదాపవేత్వరం
10. డిని

శ్లో. వాగురామూలగుణవత్ ధమనీ సర్వగా స్వయమ్ ।
[1]లక్ష్యతే దక్షిణే పుంసాం యా చ నాడీ విచక్షణైః ।
కూర్మభేదేన వామానాం వామే స్త్రైవావలోక్యతే ॥

టీ. స్త్రీలకు నాడిని చూచువిధము. స్త్రీలకు ఎడమచేతియందే నాడి తెలియును గాన స్త్రీయెడమచెయ్యిని తన కుడిచేతితో చూచునది.

శ్లో. జలూకస్తాండవా నాడీ [2]శీతపూర్వజ్వరే భవేత్ ।
ఏకాపి ధమనీ నాడీ నానారూపగతిర్భవేత్ ॥

టీ. ఒకేవిధమైన నాడి నరాంగుష్ఠమందు అనేక విధములై తోచును. [3]ఒడలు చలుపరించి వచ్చిన [4]జ్వరములో ఆనాడి జలగవలె నడచును. చలిలేని తాపజ్వరము[5]లందు ఆనాడి సవ్యాపసవ్యమై నడచును. నెమలి తోకవలె పటువై తోచును.

శ్లో. కీటపక్షిమృగాదీనాం గతిమాదాయ వర్తతే ।
కా[6]లేషు దోషకోపస్య [7]వయసః భోజ్యకాలయోః ॥

టీ. [8]నాడిని చూచునపుడు నాయాకాలములను గమనించవలెను. అనగ దోషప్రకోప కాలములందు, వయఃపరిణామకాలములందు, భోజన కాలములందు, నాడి భేదించును. గాన, నాయా సమయములనుబట్టి నాడీగమనమును తెలిసికొనవలెను. ఉదయముమొదలు పదిఘడియలు శ్లేష్మకాలము. ఆమీద పది ఘడియలు పైత్యకాలము, ఆమీద పది ఘడియలు వాతకాలము. ప్రొద్దు గ్రుంకిన వెనుక కూడ శ్లేష్మ[9]ము మొదలుగాగల మూడు దోషములు ఈలాగుననే నడచును. [10]ఆ కాలములను సూక్ష్మముగ మూడు[11]గ విభజించిన

1. క్షేత్రప్రోక్తచేతి నాడీవా మేవామత సంభవా
2. సీతోయుపనికాంతరే
3. వొ
4. వేంకి ఆయునా
5. లాయునా
6. లస్య
7. యావనే
8. కాలం యెఱుంగేదిన్నీ దోషాలెఱింగేదిన్నీ దోషకాలా లెఱింగేదిన్నీ రోగంయెఱుంగేదిన్నీ వయస్సు నెఱింగేదిన్నీ భోజనకాల మెఱింగేదిన్నీ మనుషుని కాలం
9. కాలం
10. అందులో
11. పాతికలవును

ఉదయము మొదలు శ్లేష్మపైత్య వాతములు హెచ్చు తగ్గులుగ నడచును. అనగ నాయాకాల దోషములు హెచ్చుగను, మిగిలినవి తక్కువగను, కలిసి నడచు[1]ను. ఆ మూడు[2]భాగములందును ఉదయము మొదలు ఘడియ ఘడియకు శ్లేష్మపైత్యవాతములు సూక్ష్మముగ నడచును. ఆఘడియలో [3]1⅓ఘడియయం[4]దు శ్లేష్మ పైత్యవాతములు నడచును. ఆ[5]1⅓ఘడియలో శ్లేష్మము క్షణ కాలము పైత్యము క్షణకాలము వాత[6]ము క్షణకాలముగ నడచును. అందులో నుత్పత్తిస్థితిలయముల [7]నెఱుంగునది.

దేహమం[8]దలి శ్లేష్మపిత్తవాతములను తెలిసికొను విధము. వాత దేహము ఒకవేళ ఉష్ణముగను ఒకవేళ [9]శీతలము[10]నై యుండును. పైత్యదేహము ఒకవేళ అత్యుష్ణము[11]గను ఒకవేళ అతి శీతలమునై యుండును. శ్లేష్మదేహము తగుమాత్రము చల్లనై యుండును. వాతపిత్త, పిత్తశ్లేష్మరూప ద్వంద్వదోషయుత దేహము ఉష్ణ [12]శీతలమై యుండును. శ్లేష్మవాతములు కల దేహము కేవలము [13]శీతలమై యుండును.[14]

---

1. నా
2. పాతికెలలోపలనున్నా
3. అర
4. దవును
5. అర
6. ల
7. యెఱింగే
8. దుల
9. శైత్య
10. నైన
11. న్న
12. శైత్యా
13. శైత్య
14. మానేటివాత శ్లేష్మాలు ఉష్ణమైయుండును మాననివి అతిశైత్యముబొందిశ్లేష్మ వాతాలై నడచును మానిన్నిమాననివి శ్లేష్మపైత్యాలై నడచును మాననీవాతపైత్యం కష్టసాధ్యమైతోచును సాధ్యం అసాధ్యం కృఛ్రసాధ్యంలు సాధ్యంలోపల పైత్యశ్లేష్మ వాతాసాధ్యాలు ద్వంద్వజాలైనవి మాననివి సన్నిపాతాలని యెఱింగేది. అసాధ్యంమూడు విధాలు సాధ్యంమూడు విధాలు కృఛ్రసాధ్యాలు మూడు విధాలు సాధ్యంలోపల పైత్యంసాధ్యం శ్లేష్మం కృఛ్రసాధ్యంవాయువు అసాధ్యం పైత్యశ్లేష్మం కృఛ్రసాధ్యంవాతపైత్యం సాధ్యం శ్లేష్మవాతం అసాధ్యం లోపలవాత పిత్తశ్లేష్మాలు అల్పమైతోస్తే సాధ్యం సమమైతోస్తే కృఛ్రసాధ్యం బహుళమైతోస్తే అసాధ్యంవయస్సు యేండ్లు 33 శ్లేష్మానకున్నా ముపైఘమూడు వాతమున్నా అలాగునే పైత్యమున్నా సూక్ష అతి సూక్ష్మము ఈ రీతిననే నడచును

మృత్యునాడీలక్షణము

శ్లో. [1]అత్యర్థమృత్యుకా నామ దృ[2]ష్టాదృ[3]ష్టా ప్రచారిణీ ।
అతిసూక్ష్మాతికుటిలా నాడీ వహతి మృ[4]త్యవే ॥
నాడీ[5] పాదవహా దృ[6]ష్టా [7]కరే యా నైవ దృశ్యతే ।
శనైశ్చా[8]ర్ధ్వగమనా నాడీ వహతి మృ[9]త్యవే ॥
ఆగంతుకారణైః కా[10]మాత్ భయాద్శోకాచ్చ మూర్ఛ[11]యా ।
నాడ్యాయాతి [12]ప్రణష్టేన న జ్వరాదిగదే [13]తథా ॥

నాడీ నిదానములో మతాంతరము

మృత్యునాడి

శ్లో. క్షణే శీతా క్షణే తూష్ణా క్షణేఽల్పా క్షణముత్కటా
నిష్పందా నాడికా హీనా శాఖాపల్లవశీతలా ॥
త్యజేత్తం రోగిణం వైద్యో యమదండాంకితం స్మరన్
సందిగ్ధా వా సుసూక్ష్మా వా జీవహానిస్తథోచ్యతే ॥

సన్నిపాత నాడి

శ్లో. సన్నిపాతజ్వరే నాడీ సూక్ష్మగా శీఘ్రగైవ చ ।
వక్రగా వర్తతే నాడీ నాస్తి తస్య చికిత్సితమ్ ॥

వాతాది నాడి

శ్లో. వాతాధికా వహేన్మధ్యే హ్యగ్రే వహతి పిత్త[14]తః ।
అంత్యే శ్లేష్మాధికా నాడీ సన్నిపాతే [15]స్వలక్షణా ॥
మిశ్రితా ద్వంద్వజా జ్ఞేయా ప్రసుప్తా చాగ్నిమాంద్యకే ।

---

1. జీవనాడి
హంసప్రకోష్ఠదాహస్య
మధ్యభాకప్రిసమ
శ్రితా
జీవనాడి ఇతిప్రోక్తం
పండిత స్తత్వవేదినః
2. ష్టేవ
3. ష్టేవ
4. త్యు
5. మందవహం
6. ష్టేవ
7. మూలేసాత్యర్థముచ్యతే
8. ర్థో
9. త్యు
10. ంత్య
11. యః
12. ష్ట
13. వతా
14. కా
15. హ్య

మ ధ్య మ ఖ ం డ ము

ఏకదివసాయుర్లక్షణము

శ్లో. హృదయం క[1]ంపతే యస్య నిర్నిమిత్తం పునః పునః ।
విహ్వాలత్వం చ తృష్ణా చ [2]శ్వాసశ్చోర్ధ్వగత స్తథా ॥
స్వరూపేణాస్య నేత్రే తు పుత్రకాది న దృశ్యతే ।[3]

పంచ దివసాయుర్లక్షణము

శ్లో. ని[4]ర్దోషే స్ఫురణౌ పాదౌ యదో[5]ర్ధ్వా చ ముహుర్ముహుః ।
పంచమే దివసే నాస్తి మానవానాం తు జీవితమ్ ॥

దశదివసాయుర్లక్షణము

శ్లో. అనిమిత్తం చ బాధిర్యం శ్రవసోశ్చక్షుషోరపి ॥
నిద్రాకాలే చ హిక్కా చ దశరాత్రాన్నజీవతి ॥

[6]పక్షాయుర్లక్షణము

శ్లో. నా[7]భీ స్తనగుదం యస్య కంపతే తా[8]లుసంగ్రహే ।
శవగంధిశరీర[9]స్స పక్షమేకం న జీవతి ॥

ఏకమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. యస్య జానుగతం మ[10]ర్మ న కించిదపి చేష్టతే ।
మాసాంతే మరణం కించిన్నకే [11]నాపి విలంఘ్యతే ॥

[12]మాసద్వితయాయుర్లక్షణము

శ్లో. యస్య [13]వ వ్యథతే కించిత్ పీడితే లింగమర్మణి ।
తథా మాసద్వయస్యాంతే జాయతే యమదర్శనమ్ ॥

త్రిమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. స్పందనో వృషణో యస్య న కించిదపి పీడితః ।
తృతీయమాసమా[14]సాద్య యమస్థానం గమిష్యతి ॥

---

1. ఫ
2. శ్చశోర్ధ్వసతగమిశ్యత్
3. యథాపాదంఘ్రుదుష్టస్తు
   తథామృత్యురదూషితం
4. దో
5. ర్ధ
6. పక్షమాసాః
7. డేస్థా
8. ఖకాముహి
9. స్వ
10. శ్మే
11. కా
12. ద్వితీయమాసః
13. స్వర్వాగతే
14. సస్య

[1]చతుర్మాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. స్పందనం దృశ్యతే యస్య న కించిన్నాభిమర్మణి ।
న జీవేచ్చతురో మాసానపి [2]రోగశతైర్ధృతః ?

పంచమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. యస్య [3]న స్ఫురణం కించిత్ విద్యతే స్తనమర్మణి ।
ఏవం [4]స పంచమే మాసే స్కంధారూఢో గమిష్యతి ॥

షణ్మాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. స్పందనం న హి [5]దృశ్యేత స్కంధమూలస్య మర్మణి ।
షణ్మాసా[6]ంతమనాసాద్య యమస్య సదనం వ్రజేత్ ॥

సప్తమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. వినష్టం స్ఫురణం యస్య [7]ధమన్యోరివా మర్మణి
అతికాలకృతో [8]రోగీ సప్తమాసాన్న జీవతి ॥

నవమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. స్ఫురణం దృశ్యతే కంఠే యస్య మర్మణి సంస్థితే ।
తేజో[9]వైషమ్యతో దేహీ నవమాసాన్న జీవతి

దశమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. యస్య [10]న స్పందతే కించన్ మర్మ కూ[11]ర్పరసంస్థితమ్ ।
స [12]శోషీ దశమే మాసే నశ్య[13]త్యాయుఃపరిక్షయాత్ ॥

ఏకాదశమాసాయుర్లక్షణము

శ్లో. మణిబం[14]ధాధరే మర్మ [15]యస్య కించిన్న చేష్టతే ।
స [16]ఏకాదశమాసాయురితి కాలవిదో వి[17]దుః ॥

---

1. చ
2. తోనశతాన్వృతా
3. క
4. స్య
5. శాస్త్రీస
6. ధ్యసమా
7. త
8. రో
9. విషమద్దే
10. కంప
11. కాస్య
12. కుషో
13. ంత్యానరోవరం
14. ధో
15. ర్మ
16. యే
17. ధుః

సంవత్సరాయుర్లక్షణము

శ్లో. కరాంగుష్ఠస్య మూలే తు [1]యస్య మందం విచేష్టతే ।
న భవేద్వత్స[2]రం పూర్ణం క్షయగామీ భవేన్నరః ॥

ప్రసన్ననాడి

శ్లో. సప్తప్రకృతికా నాడీ నిర్దిష్టా [3]ప్రభవేత్సుఖా ।
ప్రసన్నా సకలా[4]త్యర్థం [5]పుంసాం సాధ్యా యతో భవేత్ ॥

నాడీపరీక్ష

శ్లో. కరాంగుష్ఠస్య మూలే తు బుధ్వా నాడీం శుభాశుభమ్ ।
వాతపిత్తక[6]ఫాదీనాం సాధ్యాసాధ్యం చ [7]వీక్షయేత్ ॥

విషమజ్వరనాడి

శ్లో. కరాంగు[8]ష్ఠస్య యా పూర్వం [9]ద్వ్యంగులే పీడితా పునః
ఉష్ణా వేగ[10]వతీ నాడీ సా జ్ఞేయా విషమజ్వరే ॥

అంతర్గతజ్వరధాతువు

శ్లో. కరాంగు[11]ష్ఠస్య పృష్ఠే తు [12]హ్యంగుళీపీడితా పునః
ఉష్ణా నాడీ బహిశ్శీతా [13]భవేదంతర్గతజ్వరే ॥

పరీక్షణీయములు

శ్లో. ఆదౌ చ సర్వరోగేషు నాడీ జిహ్వా చ మూత్రకమ్ ।
పరీక్ష్యం సతతం వైద్యైస్తథా ని[14]త్యం విశుద్ధయే ॥ [15]

సప్తధాతు [16]నిరూపణము

శ్లో. రసాసృఙ్మాంసమేదోఽస్థిమజ్జాశుక్లాని ధాతవః[17]
అన్నాద్రసః సప్తదినే రసా[8]ద్రక్తం తథైవ చ ।

---

1. యద్రుక్షమంమన
2. ప్రదహోత్సుకం
3. త్వా
5. పూ
6. షా
7. యీక్షయేత్
8. ళ
9. యంగులీ
10. యవా
11. ళ
12. అ
13. వందేయ
14. చ
15. పులమర్మనిదానం
16. ధాతువృద్ధివ్యభిప్రాయో భావ్యంశ్రీపాద పంకజా
17. రచ్యంతి మదనోబల్యం బలఃప్రబలకోబలా
18. స్సప్తంచరక్తయాః

రక్తాత్స ప్తదినే మాంసం మాంసా[1]న్మేద స్తథైవ చ ॥
[2]మేదసోఽస్థి చ సప్తాహాన్మజ్జాస్థ్నస్స ప్తరాత్రతః ।
మజ్జస్స ప్తదినే శుక్ల ఋశ్యేతే స ప్తధాతవః ॥

తైలబిందు [4]దిక్ పరీక్ష

శ్లో. పూర్వస్యాం వర్ధతే బిందోః తైలస్య ప్రస[5]రో యది ।
ఆరోగ్యం త[6]స్య నూనం స్యాత్ రోగో నై వా[7]స్య జాయతే ॥
దక్షి[8]ణస్యాం భవేత్ బిందుః జ్వరభావే తథా ది[9]శి ।
ద్వి[10]త్రైస్తు దివసై రేవ మృత్యు స్తస్య న సంశయః ॥
వారుణీం దిశమాశ్రిత్య బిందు[11]వి స్తరణం య[12]దా ।
రోగిణాం రోగహానిః స్యాదాయుర్వృద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥
ఉ త్తరస్యాం [13]తథా బిందుప్రసరో జాయతే యది ।
[14]అరో[15]గతా తథా నూనం పురుషస్య ప్రజాయతే ॥
ఈశా[16]న్యాం జాయతే తైలప్రసరో యది రోగిణామ్ ।
జీవంతి మాసమేకం తే పశ్చాద్యాంతి యమాలయమ్ ॥
ఆ[17]గ్నేయాంతే య[18]దా రేఖా తైలబిందో విసర్పతి ।
తస్యౌషధం చ నో కార్యం నిశ్చితం స వినశ్యతి ॥
ప్రసరో యది తైల[19]స్య నైఋతిం దిశమాశ్రితః ।
సచ్ఛిద్రం తు పునస్సూత్రం మృత్యురేవ న సంశయః ॥
వా[20]యవీం దిశమాశ్రిత్య వి స్తరస్తైల[21]జో భవేత్ ।
స రోగీ కాల[22]నిహతః [24]శీఘ్రం క్రోశేద్యమాలయే ॥

---

1. స్న ప్తంచ మేదయోః
2. మేధాసప్తదినేరష్ఠిస ప్తన్యమజ్జయోః
3. ః యి
4. విశి
5. కా
6. ధా
7. ఉయప్రదే
8. ణేజాయతే
9. శే
10. నైక
11. ర్వి
12. థా
13. య
14. ఆ
15. గ్య
16. న్యే
17. క్షే
18. ధా
19. స్యే
20. యువ్య
21. జా
22. ను
23 శ్చిరంక్రీడాశరోత్స హి

యుగభేదములో ప్రాణస్థానములు

శ్లో. కృతే[1]ఽస్థని స్థి[2]తాః ప్రా[3]ణా స్త్రేతా[4]యాం మ[5]జ్జమాంసయోః ।
ద్వా[6]పరే త్వ[7]గ్గతాః ప్రోక్తాః కలౌ రక్తగతా[8]ః స్మృతాః ॥

[9]వైద్యచింతామణిప్రోక్త నాడీనిదానాది నిరూపణము

శ్లో. శ్రీనాథం పార్వతీనాథం వాణీనాథం సరస్వతీమ్ ।
దుర్గావటుక హేరంబా[10]న్ సతతం చ నమామ్యహమ్ ॥
శ్రీవత్సగోత్రతిలకం జగద్వైద్యపితామహమ్ ।
అమరేశ్వరభట్టస్య ప్రియసూనుం గుణోత్తమమ్ ।
వల్లభేం[11]ద్రేణ రచితం జనానాం హితకారణమ్ ।
వైద్యచింతామణిం [12]నామ భైషజ్యగ్రంథముత్తమమ్ ॥
నిదానం ద్రవ్యశుద్ధిం చ రసయోగకషాయకమ్ ।
వక్ష్యతే [13]వైద్యశాస్త్రీయమేతత్సర్వం [14]సవిస్తరమ్ ॥
ఏ[15]తన్మధ్యే పు[16]రో వక్ష్యే నిదానం శాస్త్రసమ్మతమ్ ।
ఆదౌ సమస్తరోగేషు [17]హ్యష్టస్థానం పరీక్షయేత్ ॥

టీ. అది యెట్లన.

అష్టస్థాననిరూపణము

శ్లో. [18]నాడీం స్పర్శం చ రూపం చ శబ్దం నేత్రే పురీషకమ్ ।
మూత్రవర్ణం చ జిహ్వాం చ హ్యేతాన్పశ్యేద్భిషగ్వరః ॥

నాడీస్థానము

శ్లో. అంగుష్ఠమూలమాశ్రిత్య [19]హ్యంగుళత్రయమాత్ర[20]కా ।
యవస్య బీజమాత్రం తు నాడీ సర్వాంగసంగతిః ॥

---

1. యుగే
2. తం
3. ణి
4. యో
5. ది
6. పా
7. గ్గ
8. స్మృ
9. నాడీ నిదానం
10. నమస్తేసతతామ్యహం
11. ద్రోవి
12. ర్నా
13. శాస్త్రలాభంచ
14. సు
15. యోర్మ
16. రా
17. అ
18. నాడీస్పర్శరూపంచశబ్ద నేత్రపురీషయోః మూత్రవర్ణాని జింహ్వాచ ఏతాదృశ్యంభిష గ్వరైః
19. అ
20. కం

కరమూలే పాదమూలే నాడీ వహతి దృశ్య[1]తామ్ ।
నారీణాం వామభాగే చ పుంసాం ద[2]క్షే తు శోధయేత్ ॥

శ్లో. వాతపిత్తద్వయస్యాదౌ మధ్యే కఫగతిస్తథా ।
యథా నాడీ [3]తథాశ్చ[4]ర్యా విజ్ఞేయా వైద్యపార[5]గైః ॥[6]

వాతపిత్తశ్లేష్మనాడీనిరూపణము

వాతనాడీలక్షణము

శ్లో. వాతనాడీ [7]వక్రగతిర్భైకలా[8]వకసర్పవత్ ।
బాలస్య దో[9]లావర్తే[10]న జలూ[11]కాయా గతిర్భవేత్ ॥

పిత్తనాడీలక్షణము

శ్లో. చపలా పిత్తనాడీ చ [12]తథా మాయూరబర్హవత్ ।

శ్లేష్మనాడీలక్షణము

శ్లో. మరాళ[13]సగతిర్నాడీ కపోత[14]సగతిస్తథా ॥
క[15]ఫాత్ స్థిరగతిః ప్రోక్తా కుక్కుటస్య గతిస్తథా ।
[16]పారావతసమా తద్వత్ చటకీటిట్టిభీగతిః ॥

వాతపిత్తనాడి

శ్లో. ముహుర్విష[17]ధరస్యేవ ముహుర్మాయూరచేష్టి[18]తా ।
వాతపిత్తగతిం [19]నాడీం విజానీ[20]యాత్ భిషగ్వరః ॥

పైత్యశ్లేష్మనాడీ

శ్లో. కుక్కుటస్య గతిర్నాడీ ముహుర్మాయూరచేష్టి[22]తా ।
శ్లేష్మపిత్తగతిం [23]నాడీం విజా[24]నంతి [25]విపశ్చితః ॥

---

1. తి
2. క్షిణశోధయేత్
3. య
4. ర్యం
5. గాః
6. మృత్యుచాడీ ప్రాణి విశేషః చింతామణి నాడీనిదానం వాతనాటీ పైత్యనాడీ శ్లేష్మనాడీ
7. ర్వ
8. వృ
9. ల
10. వ
11. కస్య
12. య
13. స్య
14. స్య
15. ఫా
16. పారావతస్య చటకనాడీ టిట్టిభ సంజ్ఞవత్
17. గతిర్నాడీ
18. తః
19. ర్నా
20. యం
21. గైః
22. తః
23. ర్నాడీ
24. నీయా
25. పండి

అజీర్ణాదిదోషములందు నాడీలక్షణములు

అజీర్ణనాడి

శ్లో. [1]అజీర్ణే[2] గజగా[3]నాడీ జీర్ణే[4] సప్వాపకాకవత్ ॥

స్త్రీసంగమనాడీ లక్షణము

శ్లో. [5]సుప్తకాకో యథా గచ్ఛేత్తీవ్రం స్త్రీసంగమే సతి ॥

టీ. స్త్రీసంగమనాడి నిదురబోవు కాకివలె నడచి, పిమ్మట తీవ్రముగ నడచును.

మలబంధనాడీలక్షణము

శ్లో. హంసవద్భంగికా నాడీ విజ్ఞేయా మలబం[6]ధకే ॥

సన్నిపాతనాడీలక్షణము

కాష్ఠభారస్య మధ్యే తు చుంచూగమనవద్భవేత్ ।
కుటిలం శిథిలం మందం సూక్ష్మం చ [7]చపలం తథా ।
సన్నిపాతభ[8]వాం నాడీం విజానీ[9]యాత్ భిషగ్వ[10]రః ॥

సంశయనాడీలక్షణము

భుక్తే చ స్నానమధ్యే చ నిద్రితే చోపవాసకే ।
వ్యాయామక్లాంతదేహే చ భూతావేశే చ రోదనే ॥
సుందరీణాం చ సంయోగే మద్యపానే మతిభ్రమే ।
గాంధారీభక్షణే చైవ పవనాభ్యాససాధకే ॥
కుక్కుటీశశమండూకసర్పమాంసాదిభక్షణే ।
అపస్మారక్లాంతదేహే నాడీ సమ్యఙ్న బుధ్యతే ॥

---

1. అజీర్ణనాడి సన్నిపాత నాడి స్పర్శలక్షణం రూపలక్షణం శబ్దలక్షణం నేత్రపరీక్షా మలపరీక్షా
2. భగతి
3. ర్నా
4. చ
5. సుప్తకాకం చ వత్తీవ్రం వహస్త్రీసంగమేపతి
6. ద్ధంవి
7. ఫలసంగతీ
8. వే
9. యం
10. రై

స్పర్శలక్షణము

శ్లో. అథ స్పర్శమి[1]మం వక్ష్యే [2]కించిదు[3]ష్ణం ప్రభంజ[4]నే ।
అత్యుష్ణం పైత్య[5]రోగే స్యాదథవా చాతిశీతలమ్ ।
[6]కించిచ్ఛీతం శ్లేష్మరోగే ద్వంద్వ[7]జే చ పృథక్ పృథక్ ॥

రూపలక్షణము

శ్లో. తతః స్వరూ[8]పాణ్యుచ్యంతే, [9]శ్యామభావం [10]ప్రభంజనే ।
హారిద్రారక్తవర్ణాభగాత్రం పై[11]త్యే వి[12]భావయేత్ ॥
పాండురస్య చ వర్ణానాం స్వరూపం కఫరోగతః ।
మిశ్ర[13]జం ద్వంద్వరో[14]గేషు వివర్ణం సన్నిపాత[15]తః ॥

శబ్దలక్షణము

శ్లో. తతః శబ్దగుణం వక్ష్యే సమశ్శబ్దః సమీరణే
హార్ష్యోల్బణం చాతిపై[16]త్యే శ్లేష్మరో[17]గే చ హీనతః
ద్వంద్వజా మిశ్రితా జ్ఞే[18]యాః భిషక్ శాస్త్రవిశారదై[19]ః ॥

నేత్రపరీక్ష

శ్లో. తతో నేత్రపరీక్షా చ వక్ష్యతే తస్య లక్షణమ్
కించిచ్ఛాలం శ్యామవర్ణం తోయం స్రవతి మారుతః
పీతలోహితవ[20]ర్ణే చ లోచనే పిత్తరోగతః
నేత్రే మలం క్వచిత్కుర్యా త్కుర్యా త్పాండురతాం కఫః ॥
హారిద్రే[21]రక్తకే నే[22]త్రే [23]హ్యథవా సన్నిపాత[24]కే ।
అథవా పీతవర్ణా[25]భే కామిలాయాం విశేషతః ॥

---

1. దం
2. క్వ
3. ష్ట
4. నం
5. లోగస్తు
6. క్వ
7. జాశ్చ
8. ఫం ఉ
9. స్వా
10. ఃప్ర్బ
11. త్యం
12. భావ
13. జ్యా
14. గస్తు
15. తః
16. త్య
17. గం
18. యం
19. దా
20. ర్ణ
21. ద్రా
22. త్ర
23. అ
24. కం
25. భా

మలపరీక్ష

శ్లో. [1]పురీమలక్షణం వక్ష్యే పవమానే చ బద్ధవిట్ ।
అథవా శ్యామలా విట్ స్యాత్పిత్తే హారిద్రరక్తకమ్ ॥
రక్తవర్ణం [2]భవేత్ కించిత్ మలం శ్వేతం కఫోద్భ[3]వమ్
ఆమం వా శ్లేష్మజం [4]శ్వేతం మిశ్రితం ద్వంద్వ[5]జే భవేత్ ॥

[6] *మూత్రపరీక్ష

శ్లో. తతో మూత్రపరీక్షా చ వక్ష్యతే శాస్త్రని[7]శ్చితా ।
వా[8]యా చ పాండురం మూత్రం ర[9]క్తవర్ణం చ పైత్యకే
అథవా పీతవర్ణం చ కామిలా[10]యాం తథైవ చ ।
శ్వేతవర్ణం క[11]ఫే చైవ ద్వంద్వ[12]జే మిశ్రితం భవేత్ ॥

జిహ్వాపరీక్ష

శ్లో. జిహ్వా పీతా స్ఫోట[13]చితా స్ఫు[14]టం మారుతలక్షణమ్ ।
శ్యా[15]వా శోణా భవేత్పిత్తే శ్వేతజిహ్వా [16]తథా కఫే ॥
సకంటకా[17] చ శుష్కా చ సన్నిపాతే స్వలక్షణా ।
మిశ్రవర్ణా భవేజ్జిహ్వా ద్వంద్వజా పరికీర్తితా ।
[18]ఏవం పరీక్ష్య వైద్యస్తు పశ్చాత్కుర్యాచ్చికిత్సితమ్ ॥ [19]

---

1. పురీషలక్షణ మథాపవ మానం చ బద్ధవిత్ అథవాశ్యామలం కృష్ణం తతః పైత్యస్తు సీత్ పీత్
2. ధవా
3. ద్భలం
4. ప్రాహు
5. జాభిమల్
6. *తైలబిందుదిక్ పరీక్షను 60-వ పుటలో చూచునది.
7. శ్చయ
8. యుశ్చ
9. త్స
10. నాం
11. ఫానాంత
12. జా
13. షరా
14. రన్మా
15. మశ్రోణి
16. తతః
17. ల
18. ఏతాంపరీక్షుతో
19. దేశదేశ్యాని పూజ్యాని కాలమానంతు లక్షణం తీవ్రశాంతాని సూక్ష్మాణి యుక్తాయుక్తంచ శోభితం తదైవ హీనవైద్యాని మహాపాతకనాశనం

చికిత్సా[1]కాలనియమము

ముందుగ చికిత్స చేయదగినవి.

శ్లో. అక్షికుక్షిభవా[2] రోగా[3]ః ప్రతిశ్యా[4]యో వ్రణజ్వ[5]రః ।
ఏతే పూర్వం చికిత్స్యాః స్యుః క్రియా పూర్వం ప్ర[6]శస్యతే ॥

ఆదిలో చికిత్స చేయకూడనివి

అతీసారే జ్వరే చైవ రక్తపిత్తే [7]గుదామయే ।
ఆదౌ క్రియా న కర్తవ్యా రోగవేగో భవిష్యతి ॥

ఆదిలో చికిత్స చేయతగినవి

విషే కుష్ఠే హ్యపస్మారే[8]ఽప్యు[9]న్మాదోదర[10]యోనిజే ।
ఆదౌ చికిత్సా కర్త[11]వ్యా వ్యాధివేగో హి [12]దుర్జయః ॥

జ్వరిత జ్వరముక్తులకు భోజనకాలము

జ్వరితం జ్వరముక్తం వా దినాంతే భోజయేల్లఘు ।
తేన దో[13]షాః ప్ర[14]శామ్యంతి దినాదౌ దోషవర్ధనమ్ ॥

దోషభేదముచేత యవాగూకాలము

వాతికే [15]త్వపరాహ్ణే చ పూర్వాహ్ణే చాథ పైత్తికే ।
శ్లేష్మకే తు చ మధ్యాహ్నే యవాగూ[16]పానమాచరేత్ ॥

మా[17]నప్రమాణము

ఆ[18]ఱు వరిగింజల యెత్తు ఒక గుంజ. రెండు గుంజల యెత్తు ఒ[19]క నిష్పావము. మూడు గురిజెల యెత్తు ఒక వల్ల[20]ము. రెండు వల్లములు ఒక మాషమనఁ బడును.

---

1. లక్షణం
2. క్రో
3. ణ
4. యా
5. ర
6. జాయ
7. ద్రుమ
8. దు
9. ర్మై
10. కోనివే
11. వ్యం
12. శో
13. ష
14. జాయంతే
15. ంచ
16. కాల
17. త్ర
18. రు
19. క్క
20. ము

శృంఖలాబద్ధరోగములు ప్రాణహరములు

శ్లో. మం[1]దేఽగ్నౌ మలబం[2]ధః స్యాత్ మలబంధశ్చ వాతకృత్ ।
వాయుకోపభవం శూలం శూలాద్భ్రమణకంపనమ్ ॥
కంపేనాతి[3]ప్రవేద్రక్తం ధాతుక్షయ[4]కరో గుణః ।
క్షయస్వభావ[5]దోషేణ శ్లేష్మా పిత్తం చ మారుతః ॥
తే దో[6]షా జ్వరరూపేణ [7]జ్వరో నాడీం ప్రదూషయేత్ ।
నాడీ సూక్ష్మగతిః ప్రాణం ప్రాణ[8]శోషం వినిర్దిశేత్ ॥
క్రమక్రమచికిత్సాయాం ధాతు[9]నిర్ణయపండితః ।
ధాతుస్థానమిదం ప్రోక్తం నిత్యనాథేన నిర్మితమ్ ॥

దత్తాత్రేయమతమున నాడీనిదానము

దేహస్వరూపము

శ్లో. నారాయణం [10]గుహావాసం వందే షడ్వింశకం విభుమ్ ।
పరం చ బీజతత్త్వానాం తదంశం పంచవింశకమ్ ॥
నాడీనాం లక్షణం వక్ష్యే దత్తాత్రేయమతానుగమ్ ।
య[11]దభ్యాసేన జానాతి చిత్రాం ప్రాణగతిం సుధీః ॥
పంచభూతాత్మకో దేహ స్త్రిదోషస్సప్తధాతుకః ।
త్రిగుణానేకవికృతిరనేకమలసంచయః ॥
తాపత్రయాను[12]భావీ చ భూతా[13]త్మా క్షణభంగురః ।
దేవతాపితృదైతేయనరప[14]శ్వాదిభేదవాన్ ॥
జరామరణజన్మాదిమహాదుఃఖైకభాజనః ।
కాలకర్మగుణాధీనో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు ॥
విశేషతో మానవానాం దేహో దుఃఖైకభాజనమ్ ।
ప్రాణేన ధ్రియతే నిత్యం వాయునేవ బలాహకః ॥

---

1. దాగ్నౌ
2. ద్ధ
3. ప్రహారే
4. మిదం
5. రూపేణ
6. ష
7. దోషధాతుగురూరపి
8. శోష్య
9. ని
10. గృ
11. ధా
12. భవ
13. త్మానః
14. శ్చా

వాతస్వరూపము

శ్లో. ఉత్పత్తిస్థితినాశానాం జగతః కారణం మరుత్ ।
[1]స స్వామీంతరభూతేషు శరీరస్య విశేషతః ॥
పవనః పంచ నామాఽసౌ ప్రాణాపానాదిభేదతః ।
దే[2]హే చరతి మర్త్యానామాపాదతలమస్తకమ్ ॥
కాలకర్మాదిభిర్దు[3]ష్టః స దేహే వాత ఇత్య[4]సౌ ।
[5]స శుద్ధో[6] యాపయత్యేవ పవనశ్శరదాం శతమ్ ॥

ధమనీనిరూపణము

శ్లో. దేహే చ మధ్యచక్రస్య మధ్యే నాభిరవస్థితః ।
నాభిస్స దేహవ్యాప్తానాం ధ[6]మనీనాం సమాశ్రయః ॥
[7]చతస్రో వింశతి[8]శ్చైవ ధ[9]మన్యో నాభిమాశ్రి[10]తాః ।
పత్రరేఖానిభా భి[11]న్నాః సూక్ష్మ[12]స్రోతఃపథాశ్రితాః ॥
మృణాళనాళికారూప[13]స్రోతస స్సర్వదేహగాః ।
దోషధాతుమలాపూర్ణాహితసంచార[14]వృత్తయః ॥
సమస్థూలకృశానాం చ జీవనాద్యంగమాశ్రితాః ।

దోషయుక్త ప్రాణవాయు కృత్యములు

శ్లో. సర్వథా తాసు సర్వాసు సంచరన్ప్రాణమారుతః ।
దోషైరయు[15]క్తః సుఖకృద్దోషయుక్తో గదావహః ॥

అష్టవిధనాడులు

శ్లో. తథా[16]విధస్య ప్రాణస్య జీవితాంత[17]నిదర్శకాః ।
నా[18]డ్యోఽష్టౌ పాణిపాత్కంఠనా[19]సోపాంతసమాశ్రి[20]తాః ॥

---

1. తత్స్వాపి.
2. హే
3. ష్టా
4. లం
5. అదుర్ధోయా ప ఇత్యే వదవనశ్శరదాంశతం
6. మా
7. శ
8. ంచై
9. మాస్యా
10. త
11. న్నె
12. స్సురపురాం
13. స్రో
14. విధ
15. క్తై
16. విదేహి
17. క్రి
18. డ్యా
19. స్యో
20. శ

శ్లో. ఏకైకం పాదయోః పాణ్యోర్ద్వే కంఠోపాంతమాశ్రితే ।
నాసామూలే స్థితే ద్వే చ నాడ్యోఽష్టౌ శాస్త్రచోదితాః ॥
తాసు దో[1]షనుపూర్ణాసు చర[2]న్ రోగకరో[3]ఽనిలః ।
శుద్ధాసు విచరం[4]స్తాసు స దేహే [5]వర్తతేఽసకృత్ ॥

పరీక్షణవిధి

శ్లో. స్పర్శనా[6]త్పీడనా [7]ధ్మానాత్స్వేదనాన్మర్దనాదపి ।
తా[8]సు ప్రాణస్య సంచారం ప్రయత్నేన విశోధయేత్ ॥

నాడీస్థానప్రమాణము

శ్లో. విజ్ఞా[9]నమథ నాడీనాం వక్ష్యే [10]స్థానప్రమాణ[11]తః ।
పాదయోర్హస్తయోః [12]కంఠమూలయో ఘ్రాణమూలయోః ॥
పాదయోర్నాడికాస్థానం గు[13]ల్ఫే స్యాదంగుళత్రయమ్ ।
హస్తయోస్తు ప్రకోష్ఠాంతే మణిబంధే[14]ఽంగుళత్రయమ్ ॥
కంఠమూలేఽంగుళద్వంద్వం నాసామూలేఽంగుళై[15]కకమ్ ।
స్థానాన్యేతాని నాడీనాం తేషు ప్రాణో వ్యవస్థితః ॥
స్పర్శనాదికృత[16]ం తస్య భేష[17]జం స్థానవేదినా ।
విజ్ఞాతో విచరం[18]స్తాసు ప్రాణవాయు [19]ర్హి ధారకః ॥

అహితవాయు లక్షణము

శ్లో. తాసు పిత్తేన రక్తేన శ్లేష్మ[20]ణా భావి[21]తాసు చ ।
దు[22]ష్టస్తు సంచ[23]రన్వాయురసౌ చేన్నాయుషే హితః ॥

---

1. షా
2. ం
3. రీ
4. స్తాత్
5. భవతీచ
6. త్పీ
7. ద్వాంత
8. సు
9. నాయాథ
10. వామ
11. వత్
12. త్ర
13. ల్బ
14. ం
15. శాదిషు
16. స్తత్ర
17. జా
18. నా
19. ర్హి ధర్మకా
20. నాం
21. వనాదిభిః
22. షాతు
23. రంస్థానమముం

నాడీప్రయోజనము

శ్లో. బాలానామపి మూఢానాం మూకానామపి దేహినామ్ ।
ఉన్మత్తానామభిన్యా[1]సవిమూఢమనసామపి ॥
వ్య[2]స్తం సమస్తం ద్వంద్వం చ దోషరూపమశేషతః ।
దర్శయే[3]దచిరా[4]జ్జ్ఞాతా నాడీ వ[5]స్తూని దీపవత్ ॥

ప్రాణస్థానములు

శ్లో. ప్రాణాదిభేదః పవనో దేహమాశ్రిత్య తిష్ఠతి ।
తస్య ధామాని గతయః కర్మా[6]ణి చ పృథక్ పృథక్ ॥
స్వభేదేష్వపి స[7] ప్రాణో బ[8]లీ మూర్ధ్ని సమాశ్రితః ।
తత్రస్థోఽపి [9]స హృత్ కంఠ[10]మురశ్చ న విముంచతి ॥

ప్రాణవాయుకర్మలు

శ్లో. శేషాణాము[11] ప్యపానాదివాతానాం బలమేధయ[12]న్ ।
విశేషా[13]త్సర్వనాడీ[14]షు ప్రాణో వహతి సర్వదా ॥
త[15]స్మిన్ స్థితే బలయుతే తిష్ఠత్యా[16]యుః శతం సమాః ।
బలహీనే చ విక[17]లః ప్రయాతేఽస్మిన్ ప్రయాతి చ ॥
ఆయుర్బలం స్మృతిర్మేధా స్వరవర్ణేంద్రియాగ్నయః ।
ప్రాణస్య భేదమాసా[18]ద్య వర్తయంతీవ [19]కృత్స్నశః ॥
సోఽ[20]పి దేహం సమాసాద్య శుభా[21]శుభనిబంధనమ్ ।
ఆత్మనోఽధికమల్పం వా మధ్యం వాఽఽయుః కరోతి చ ॥
తస్మాద్దానదయాధర్మబ్రహ్మచర్యరసాయనైః ।
యత్నం ప్రాణస్థి[22]తౌ కుర్యాత్ త్రివర్గస్తన్నిబంధ[23]నః ॥

---

1. సు
2. క్త
3. త్స
4. జ్జే
5. స్తా
6. ణ్యా
7. త్రా
8. తి
9. తరం
10. మూక
11. చ్చ
12. ం
13. జ్ఞాప
14. తు
15. స్మి
16. సు
17. లః
18. ద్య
19. వృచ్ఛిరః
20. వి
21. శత
22. తాం
23. నం

నాడీలక్షణము

శ్లో. వాతేన నాడీ వ[1]క్రా స్యా త్పిత్తేనాత్యంతచంచలా ।
శ్లేష్మ[2]ణా తు స్థిరా మందా సంసర్గాన్మిశ్రలక్షణా ॥
సన్నిపాతేషు సా సర్వలక్షణా నాడికా వహేత్ ।
భవ[3]త్యతికృశా లీనా కఠినాఽఽ[4]ర్తివిశేషతః ॥
వాతాధి[5]కా వహేదంతే మధ్యే పిత్తాధికా వహేత్ ।
అగ్రే శ్లేష్మాధికా నాడీ సన్నిపాతే త్రిలక్షణా ॥
మిశ్రలింగా తు సంసర్గే ప్రసుప్తా [6]సాగ్నిమాంద్యకే ।
నా[7]డీనామపి నిర్దిష్టం లింగం సాధారణం పునః ॥

వాతనాడీలక్షణము

శ్లో. భాతి వాతాధికా నాడీ వ్యాళీ[8]వ కుటిలాశుగా ॥
అత్యంతదుష్టా వహతి స్తబ్ధతంత్రీసమాకృతిః ।

పిత్తనాడీలక్షణము

శ్లో. పిత్తాధికాతిచపలా [9]నాడీ వహతి కాకవత్ ॥
[10]బకదర్దురసంచా[11]రా చట[12]కీవ ర్తికాగతిః ।

కఫనాడీలక్షణము

శ్లో. కఫేన దుష్టా నాడీ తు హంసకుక్కుటగామినీ ॥
కపోతమందసంచా[13]రా వహతీతి వినిశ్చయః ।

వాతపిత్తనాడీలక్షణము

శ్లో. వాతపిత్తాధికా నాడీ వ్యాళమండూకగామినీ ॥

పిత్తశ్లేష్మనాడీలక్షణము

శ్లో. పిత్తశ్లేష్మాకులా నాడీ మండూకీకుక్కు[14]టీగతిః ।

---

1. క్రం
2. ణా
3 త్యే
4. ఠి
5. కే
6. స్యా
7. డి
8. చ
9. నిద్రా
10. బాల
11. ర
12. కా
13. ర
14. టే

వాతశ్లేష్మనాడీలక్షణము

శ్లో. వాతశ్లేష్మాకులా నాడీ సర్వహంసగతిర్భవేత్ ॥

సన్నిపాతనాడీలక్షణము

శ్లో. [1]కాష్ఠకుట్టఖగ[2]క్రోధకుట్టనానువిధాయినీ ।
త్రిదోషదుష్టా వహతి నాడికాఽరిష్ట శంసనీ ॥

అజీర్ణనాడీలక్షణము

శ్లో. అజీర్ణే[3]ఽన్నరసే [4]నాడీ కఠినా [5]పి చ నిశ్చలా ॥

విషూచీనాడీలక్షణము

శ్లో. విషూ[6]చ్యాం దృశ్యతే నైవ నైవ స్థానం విము[7]ంచతి ॥

మలానుగనాడీలక్షణము

శ్లో. శీఘ్రం మందా చ కఠినా పర్యాయేణ మలానుగా ॥

నిర్దోషనాడీలక్షణము

శ్లో. ధృతా దోషవిహీనా చ ప్రసన్నా [8]చాపి నాడికా ॥

క్షుధితనాడీలక్షణము

శ్లో. అత్యంతక్షుధితస్యాస్యే నాడీ ధృతతరా భవేత్ ।

మరణమును తెలుపు నాడీలక్షణము

శ్లో. అత్యంతచపలా మందా దృ[9]ష్టాఽదృ[10]ష్టా క్రమేణ తు ।
అతివ్యక్తా చ సూక్ష్మా చ నాడీ మరణశంసనీ ॥
వ్యాకులా శిథిలా మందా స్థిత్వా స్థిత్వా ప్రయాతి యా ।
స్థానం క్రమేణ ముంచంతీ నాడీ మరణదాయినీ ॥
వి[11]ముంచంతీ స్వకం స్థానం తదేవాశు ప్రయాతి యా ।
నాడీ మృత్యుకరీ[12] ప్రోక్తా నాత్ర కార్యా విచారణా ॥

---

1. ధృవ
2. క్రోష్ఠి
3. స్నేరసా
4. తోయే
5. తిద
6. ఖ్యాం
7. చ్య
8. కుటి
9. ష్వా
10. ష్ట్వా
11. హాపితంవ
12. నాడి

వ్యాధిశాంతినాడీలక్షణము

శ్లో. యస్య స్థానమముంచంతీ నాడీ సూక్ష్మా విభావ్యతే ।
తస్య మృత్యుభయం నాస్తి వ్యాధిరప్యుపశామ్యతి ॥

మృత్యునాడీలక్షణము

శ్లో. స్థానం యస్య విము[1]ంచంతీ వ్యక్తా వహతి నాడికా ।
సోఽచిరాన్మృత్యు[2]మాప్నోతి శాంతరోగోఽపి మానవః ॥

మరణనాడీలక్షణమునకు అపవాదము

శ్లో. అజీర్ణే వాతరోగే చ వ్యాయామే మైథునశ్రమే ।
తప్తాంగే చాంభసా క్లిన్నే నాడ్యవ్యక్తా న మృత్యుకృత్ ॥

సద్యోమరణసూచకములు

శ్లో. అత్యంతశీతలాంగస్య స్తైమిత్యం నేత్రయోరపి ।
స్థానచ్యుతిశ్చ నాడీనాం సద్యోమరణహేతవః ॥
జహాతి యస్య స్వస్థానం యవార్ధమపి నాడికా ।
[3]స జీవితాంతమాప్నోతి త్రిదినైరితి [4]నిశ్చితమ్ ॥

శుద్ధపాదనాడీద్యోత్యములు

శ్లో. జీవితం లాఘవం స్వాస్థ్యం జ్వరస్య చ విమోచనమ్ ॥
శుద్ధా స్థానమముచ్చంతీ పాదనాడీ వినిర్దిశేత్ ।

మరణసూచకపాదాది నాడీలక్షణము

శ్లో. తిర్యగ్యవప్రమాణేన విముంచంతీ నిజాస్పదమ్ ।
పంచాహభావి[5]నం మృత్యుం పాదనాడీ వినిర్దిశేత్ ॥

మరణద్యోతకనాసాది నాడులు

తత్రైవ నాసానాడీ చ విముంచంతీ నిజాస్పదమ్ ।
వహత్యా[6]సన్నమృత్యూనాం హస్తే నాడీ గళే [7]తథా ॥[8]

---

1. చ్చ
2. మవవా
3. సజీవతుమవా
4. పంచతా
5. త
6. జీవనియ్యా
7. చసా
8. జీవితంలాఘవంస్వా స్థ్యంజ్వరస్యనమోచమ్ గుదస్థానమమంచ్యంతి పాదనాడి నిదర్శయేత్ ఇత్యధికఃపాఠః

ఒక్కొక్క నాడివలన తెలిసికొనవలసిన విశేషములు

హస్తనాడీద్యోత్యములు

. అజీ[1]ర్ణమామదోషం చ జ్వరస్యాగమనం క్షుధమ్ ।
వాతపిత్తకఫాన్ దుష్టా[2]న్ హస్తనాడీ నిదర్శయేత్ ॥

కంఠనాడీద్యోత్యములు

. ఆగంతుకజ్వరం తృష్ణామాయాసం మైథునశ్ర[3]మమ్ ।
భయశోకం చ కోపం చ కంఠనాడీ వినిర్దిశేత్ ॥

నాసానాడీద్యోత్యములు

. మరణం జీవితం [4]చైవ నేత్రరోగం శిరోవ్య[5]థామ్ ।
కర్ణాననగతాన్ రోగాన్ నాసానాడీ నిదర్శ[6]యేత్ ॥

సర్వనాడులకు శుభలక్షణములు

. సువ్యక్తతా నిర్మలత్వం స్వస్థానస్థితిరేవ చ ॥
అచాంచల్యమమందత్వం సర్వా[7]సాం లక్షణం శుభమ్ ॥

సర్వనాడుల రిష్టలక్షణములు

[8]. చాంచల్యం రోమపూర్ణత్వం కాఠిన్యమతిమందతా ।
వక్రత్వమతిసూక్ష్మత్వం స్వస్థానస్య విమోచనమ్ ॥
స్థిత్వా స్థిత్వా చ గమనం శిథిలత్వం విలీనతా ।
స్తంభ[9]శ్చ సర్వనాడీనాం మృత్యులింగాని దేహినామ్ ॥[10]

శుభాశుభనాడీలక్షణము

. స్వస్థస్య నాడీ వహ[11]తి సమా దుష్టా [12]తు రోగిణః ।
నాడీసామ్యమరోగాయ తస్యా రోగాయ దు[13]ర్గతిః ॥

. ర్ణే
. ం
. మా
. కాలం
. థం
. సు
7. ణాం
8. నీల
9. ంచ
10. స్వస్థస్యనాడీవహతిస మాదుష్టనురోగిణః స్థిత్వాస్థిత్వాచగమనం శిథిలత్వంవిలీనతా స్తంభంచసర్వనాడీనాం మృత్యులింగానిదేహినాం ఇత్యధికః పాఠః
11. తీ
12. ను
13. ర్లభాం

సంశయనాడీలక్షణము

శ్లో. సద్యః స్నాతస్య భుక్తస్య క్షుత్తృష్ణాతపశీలినః ।
వ్యాయామక్లాంతదేహస్య స[1]మ్యఙ్నాడీ న బుధ్యతే ॥

నాడీజ్ఞానప్రశంసా

శ్లో. నాడీగ[2]తిమవి[3]జ్ఞాయ యః కరోతి భిషగ్వ[4]రః ।
ఆరో[5]హతి గిరిం సోఽంధ స్తస్యా[6]యాససమః శ్రమః ॥
న శా[7]స్త్రశ్రవ[8]ణాదేవ నాడీజ్ఞానమవాప్యతే ।
స్పర్శనాదిభి[9]రభ్యాసాన్నాడీ జ్ఞే[10]యా భిష[11]గ్వరైః ॥
తస్మా[12]త్పరామృశన్నాడీమరోగాణాం చ రోగిణామ్ ।
నిత్యాభ్యాసా[13]దవాప్నోతి నాడీ[14]విజ్ఞానముత్తమమ్ ॥
నాడీగతిరియం జ్ఞాతుం న శక్యా యోగినామపి ।
దిఙ్మాత్రమత్ర కథితా పూర్వశాస్త్రానుసారతః ॥
చికిత్సాయాః ఫలం సమ్యక్ [15]కృతే స్యాద్రోగని[16]ర్ణయే ।
సోఽపి నాడీబలాయ[17]త్త స్తస్మాదత్రాదృ[18]తో భవేత్ ॥
నాడీం జిహ్వాం చ మూత్రం చ రోగార్తానాం పరామృశన్ ।
కరోతి య[19]శ్చికిత్సా[20]ం స నైవ [21]స్ఖలితమాప్నుయాత్ ॥
ఇతి నాడీం చ జిహ్వాం చ మూత్రం రోగ[22]దశామపి ।
సమ్యగాలోచ్య యత్నేన చికిత్సామాచరేత్సుధీః ॥[23]

స్వేదలక్షణము

శ్లో. జ్వరముక్తే తు సర్వాంగే మలముక్తే లలాటకే ।
ప్రాణముక్తే తు కంఠే తు త్రివిధం స్వేదలక్షణమ్ ॥

---

1. ద్యఙ్జ
2. తి
3. జే
4. రై
5. గా
6. యోఽసఫలశ్రమః
7. స్త్రై
8. ణే
9. రా
10. యాయతే
11. క్
12. త్వ
13. సామ
14. భి
15. శ్రియా
16. ర్ణయః
17. ంతత
18. శ్రో
19. చి
20. యాం
21. స్క
22. వయా
23. ఇతినాడీతత్త్వజ్ఞానేద్వితీయాధ్యాయః

[1]నష్టధాతులక్షణము

శ్లో. అజీర్ణే భోజనం యస్య జీర్ణే యస్య త్వభోజ[2]నమ్ ।
రాత్రావభోజ[3]నం యస్య [4]తస్య నశ్యంతి ధాతవః ॥

జిహ్వాపరీక్ష

శ్లో. జి[5]హ్వా పీతా [6]ఖరస్ప[7]ర్శా స్ఫుటి[8]తా మారు[9]తేఽధికే ।
రక్తశ్యామా[10]భవేత్పి[11]త్తే కఫే శుభ్రఘ[12]నద్రవా ॥
కృష్ణా [13]సకంటకా శుష్కా సన్నిపాతే తు సా భవేత్ ।
సంసర్గే మిశ్రలిం[14]గా చ [15]జిహ్వా జ్ఞేయా స్వలక్షణైః ॥

మూత్రపరీక్ష

వాతాదిదుష్టమూత్రలక్షణము

శ్లో. వాతే తు ఫేనిలం మూత్రం పిత్తే రక్తం ప్రవర్తతే ।
కఫే తు పాండురం మూత్రం సంసర్గే మిశ్రలక్షణమ్ ॥

మూత్రగ్రహణధారణవిధి

శ్లో. ప[16]శ్చిమే రజనీ[17]యామే ఘటికానాం చతుష్ట[18]యే ।
ఉ[19]త్థాప్య రోగి[20]ణం వైద్యో మూత్రోత్స[21]ర్గం చ కారయేత్ ॥
ఆ[22]ద్యధారాం పరిత్యజ్య మధ్యధారాసముద్భవమ్ ।
శ్వేతకాచమ[23]యే స్థాప్య ధృత్వా మూత్రం పరీక్షయేత్ ॥
భాస్కరోదయవేళాయాం ప్రకాశస్థాపనం [24]మతమ్ ।
లోడయిత్వా పునస్సమ్యక్ తతో మూత్రం పరీక్షయేత్ ॥

---

1. ము
2. నే
3. జే
4. సత్యకశ్య
5. ంహ్వా
6. ఖు
7. ర్శా
8. కా
9. తా
10. ద్భ
11. త్తై
12. నా
13. శం
14. గే
15. దుష్టలక్షణ వర్జితాః
16. శ్చాత్త్యేవ
17. యాశ్య
18. యం
19. త్థా
20. ణాం
21. ంగ
22. ద్య
23. రూ
24. ధ్రువం

దోషభేదములో మూత్రపరీక్ష

శ్లో. తృణేనాదాయ తైలస్య బిందుమాత్రయుతే [1]సతి ।
జాయంతే బుద్బుదా యత్ర వికా[2]రోఽత్రాస్తి పిత్తజః ॥
[3]రూక్షం చ శ్యామలచ్ఛా[4]యం వాతే మూత్రం ప్రజాయతే ।
[5]మండం చోపరి బధ్నాతి తైలబిందుయుతం తథా ॥
మూత్రం శ్లేష్మ[6]ణి జాయేత సమం పల్వలవారిణా ।
మూత్రేణ సాకం మిళితం తైలబిందు ప్రజాయతే ॥
సిద్ధార్థతైలసదృశం మూ[7]త్రే వై పిత్తమారుతే ।
తైలబిందు [8]తథా క్షిప్తం చతు[9]ర్దిక్షు విసర్పతి ॥
శ్లేష్మ[10]వాతోద్భవం మూత్రం సౌవీరేణ సమం తథా ॥
పాండురం శ్లేష్మపిత్తే చ పీతం చైవ పరీక్షయేత్ ।
సన్నిపాతయుతం మూత్రం కృష్ణం తల్లక్షయేద్బుధః ।
తైలబిందు తథా క్షిప్తం బుద్బుదా[11]ని భవం[12]త్యతి॥

వ్యాధిభేదములో మూత్రలక్షణము

శ్లో. శ్వేతధారా మహాధారా పీతధారా మహాజ్వరే ।
రక్తధారా దీర్ఘరో[13]గే కృష్ణా చ మరణాం[14]తికా ॥
సౌవీరేణ సమం [15]ప్రోక్తం మాతులుంగసమ[16]ప్రభమ్ ।
పానీయస్య సమం మూత్ర[17]మపక్వరసతో భవేత్ ॥

మరల దోషభేదములో మూత్రలక్షణములు

శ్లో. కఫాత్పల్వలపానీ[18]యతుల్యం మూత్రం ప్రజాయతే ।
తత్ర వాతే తు రక్తం స్యా త్కౌసుంభం పిత్తతో భవేత్॥

---

1. తీ
2. రస్యా
3. స్నిగ్ధ
4. యాం
5. తలిమూ
6. ణి
7. త్ర
8. తా
9. ర్దే
10. ధాతూ
11. హి
12. తిచః
12. గో
14. తకం
15. శస్త
16. ంప్రభవం
17. ంపరివార హితం
18. య్యాం

శ్లో. [1]త[2]థా బహుళమారక్తం మూత్రమాలోక్యతే యథా ।
వదంతి తదతీసారలింగం తు లింగవేదినః ॥
వాతశ్లేష్మవశా[3]న్మూత్రం శ్వేతం స్వచ్ఛం ప్రజాయతే ।
నిరామవా[4]తాద[5]చ్ఛం చ శ్వేతం చాపి ప్రజాయతే ॥
ఆమవాతవశా[6]న్మూత్రం తక్రతుల్యం ప్రజాయతే ।
వాతజ్వరసముద్భూతం మూత్రం కుంకుమఫేనిలమ్ ॥
[7]మలేన పీతవర్ణం చ బహుళం చ ప్రజాయతే ।
పీతం [8]స్వచ్ఛం చ జానీత మూత్రం పిత్తోదయే స[9]తి ॥

సమధాతుమూత్రలక్షణము

శ్లో. సమధాతోః పునః కూపజలతుల్యం చ [10]జాయతే ।

అసాధ్యమూత్రలక్షణము

శ్లో. ఊర్ధ్వం నీలమధోరక్తం మచిరేణ ప్రజాయతే ॥
[11]వాతపిత్తవశా[12]త్కృష్ణమసాధ్యం మూత్రముచ్యతే ।
పీతవర్ణం య[13]దా పశ్యే[14]న్మూత్రం బుద్బుదసంయుతమ్ ॥
తథాప్యసాధ్యమాదిష్టం మూత్రవైద్యవిశే[15]కిభిః ।

రోగభేదములో మూత్రలక్షణము

శ్లో. అజీర్ణే చ భవేన్మూత్రం శ్వేతం చాపి తు దారుణమ్ ॥
అజమూత్రసమం మూత్రమజీర్ణే జ్వరసంభ[16]వే ॥
మూత్రం తు కృష్ణతాం యాతి క్షయరోగే తథా భవేత్ ।
శ్వేతం త్వసాధ్యమాదిష్టం మూత్రం వైద్యవిశారదైః ।
ప్రవర్తతే యదా మూత్రం స్నిగ్ధం తైలసమ[17]ప్రభమ్ ॥

---

1. వాతసజ్జపానం స్యాదదో బహుళమేవచ తైలతుల్యభవేన్మూత్రం సహజేనచపిత్తజః ॥
2. తోప
3. మూ
4. తా
5. భ
6. మూ
7. మతీప
8. వభ
9. తీ
10. తుల్య
11. తత్రశ్లేష్మ
12. కృష్ణా
13. థా
14. మూ
15. క
16. వం
17. భ్రకం

శ్లో. ఆహార ఉదరస్థే తు వృద్ధిం యాతి [1]తదా ఖలు ।
ఊర్ధ్వం నీలమధోరక్తం మూత్రం చేద్రోగిణస్తథా ॥
పిత్తప్రకృతి[2]సంభూతసన్నిపాతస్య లక్షణమ్ ।
[3]యస్యేక్షురససంకాశం మూత్రం నే[4]త్రే చ పింజరే ॥
రసాధిక్యం విజానీ[5]యాదాదిశేత్తత్ర లం[6]ఘనమ్ । [7]
పీతం తథోపరి కృష్ణచ్ఛాయం బుద్బుదసంయుతమ్ ॥
మూత్రం ప్రసూతిదోషే స్యాత్ సంశయో నాత్ర కశ్చన ।
[8]ఆపీతం రక్తఫేనాఢ్యం మ[9]స్త్వాభేక్షురసోపమమ్ ॥
పి[10]త్తేఽనిలే కఫే మూ[11]త్రం నిరామే చ జ్వ[12]రే భవేత్ ।

మరల వాతాదిదుష్టమూత్రలక్షణము

శ్లో. వాతే తు పాండురం మూత్రం రక్తవర్ణం చ పైత్యకే ॥
శ్లే[13]ష్మణా కలుషం మూత్రం ద్వంద్వే ద్వంద్వం ప్రజాయతే ।
సర్వవర్ణం త్రిదోషోత్థం కథి[14]తం భిషగుత్తమైః ॥

మూత్రపరీక్షాకాలము

శ్లో. నియమేన [15]త్రియామాంత్యఘటికానాం చతుష్టయే ।
ఉ[16]త్థాప్య రోగి[17]ణం వైద్యో మూత్రోత్సర్గం చ కారయేత్ ॥

పరీక్షణీయమూత్రలక్షణము

శ్లో. రక్తధారా మహారోగే పీతధారా మహాజ్వ[18]రే ।
శ్వేతధారా కఫో[19]త్థే చ కృష్ణధారా త్రిదోష[20]జే ॥
ఆద్యధారాం పరిత్యజ్య మధ్యధారాం పరిగ్రహేత్ ।
అంత్యధారా చ నిస్సారా తత్త్యాజ్యం భిష[21]గుత్తమైః ॥

---

1. యాథాకిలః
2. జోద్భూతం
3. నియస్యే
4. త్రాంజనేజలం
5. య్యారా
6. ఖ
7. పీతంతచ్ఛోరించాయం కృష్ణబుద్బుదసంయుతమ్
8. ఆఫేన
9. నిసె
10. త్తా
11. త్రే
12. రో
13. ష్మేతు
14. తో
15. క్రియామేతు ఘువేనాంచ తుష్టయే
16. ద్థా
17. ణ
18. రాః
19. దంచ
20. యేత్
21. గో

[1]మరల తైలబిందుపరీక్ష

శ్లో. శుద్ధే కాంస్యాదికే పాత్రే మృణ్మయే వా నవే ధృతే ।
మూత్రం ధృత్వా ప్రయత్నేన [2]త్వాతపే తం నిధా[3]పయేత్ ॥
తృణేనాదాయ తైలస్య బిందుం తత్ర వినిక్షిపేత్ ।
ఈక్షయేత్త[4]త్ర తైలస్య గతీర్వర్ణవిచక్ష[5]ణః ॥

దోషాదిభేదములో తైలబిందులక్షణము

శ్లో. వాతేన జాయతే [6]సర్పజలూకాజాలసన్నిభమ్ ।
ఛత్రాకారం భవేత్పిత్తే ముక్తాకారం ప్రజాయతే ॥
కఫేన చామదోషేణ న శీర్యతి కదాచన ।
తైలం య[7]దా న చలతి మూత్రే [8]చేక్షురసోపమే ॥
ఆమః శ్లేష్మా భవేత్తత్ర లంఘనాది ప్రశస్యతే ।
రక్తవర్ణం భవేన్మూత్రం తైలబిందు న చాల్యతే ॥
త్రిదోషజం చ విజ్ఞేయం దాతవ్యం దశమూలకమ్ ।
వాతపిత్తేన మూత్ర[10]ం చ వర్షోదకనిభం భవేత్ ॥
తత్తైలం శీఘ్రగామి స్యాద్గుడూచ్యాది ప్రశస్యతే ।
శుద్ధశ్లేష్మభ[11]వం మూత్రం సమం ప్వాలవారిణా ॥
వా[12]సాదిం [13]యోజయేత్తత్ర క్షుద్రాదిం [14]వాఽఽమశాంతయే
త్రిదోషాచ్చా[15]తిఘో[16]రం చ సర్వవర్ణం చ జాయతే ॥
అష్టాదశా[17]ంగక్వాథస్య ప్రాశనం తత్ర నిర్దిశేత్ ।
ఇత్యేవం కథితం సర్వం శాస్త్రాంతరవిచా[18]రజ్ఞైః ॥
దేశకాలాదిభేదే[19]న నాడీజ్ఞానం చికి[20]త్సితమ్ ॥

---

1. అథ
2. ఆ
3. శ
4. ంతు
5. ణాత్
6. స
7. ధా
8. కం
9. స్వ
10. స్య
11. వేమూత్ర
12. శా
13. ర్యో
14. వ్యా
15. ది
16. రే
17. ఖ్యమూలంచపాచనం ప్రజాయతే
18. రణా
19. జో
20. త్సయోః

సాధ్యలక్షణము

శ్లో. భద్రపీఠపృథుదర్పణపద్మమ్
శంఖచక్రశశిచామరవీణాః ।
[1]కుండలాకృతి భవేత్కిల తైలమ్
యస్య మూత్రపతితం తు [2]స సాధ్యః ॥
నాగవల్లిదళకుంభ[3]సన్నిభమ్
శృంగవాహ[4]బకమానవాకృతి ।
కుండలాకృతి [5]సమీక్ష్య తైలకమ్
[6]తస్య మూత్రకమసాధ్య[7]మీరయేత్ ॥
పక్షిసింహావృషకూర్మసూకరై-
స్సర్పవానరబిడాలకుక్కుటైః ।
వృశ్చికైస్తు సదృశం [8]తు రోగి[9]ణో
యస్య మూత్రపతితం న గ[10]తాయుః ॥

త్రిదోషస్థాననిర్ణయము

శ్లో. వాయుః స్యాత్తు కటీప్రదేశనిహితః పైత్యం చ నాభిస్థితమ్ ।
శ్లేష్మా కంఠగళప్రదేశనిహితో దోషత్రయస్థానకమ్ ।
తద్దోషత్రయవాతపిత్తకఫజాః కర్మప్రపాకోద్భవాః
దృశ్యంతే భువి మానుషేషు సకలా రోగా యతః ప్రాయశః ॥

ఆరోగ్యస్నానవిధి

శ్లో. గురుభౌమార్కవారేషు విషనాడీం విశోధ్య చ
రోగిణామభిషేకస్తు సర్వవ్యాధినివారణః ॥

చికిత్సాసార సంగ్రహమున
మధ్యమఖండము
సమాప్తము.

---

1. బిందుమాత్రమ విశేషణ తైలం
2. సు
3. సంభవం
4. కృ
5. మవే
6. యస్య
7. గం
8. స
9. ణం
10. మస్తరా

ఉత్తర ఖండము

——:o:——

* జ్వరప్రభావము[1]

శ్లో. తతో రోగపతి[5]ం వక్ష్యే ప్రతా[3]పే మృత్యుసన్నిభమ్
జ్వరో దక్షాధ్వరధ్వంసీ రుద్రో[4]ర్ధ్వనయనోద్భవః

జ్వరభేదములు

శ్లో. జ్వరాస్సప్త విధాః ప్రోక్తా వాతపిత్త[6]పై స్తథా
భూత[7]జీర్ణాభిఘా[7]తైశ్చ ద్వంద్వ[8]తోశ్చ ప్రకీర్తితాః

వాతజ్వరము[9]

శ్లో. కృష్ణవర్ణముఖం తృష్ణా [10]హ్యంగైకల్యకండుతాః
తిమి[11]రోష్ణప్రలపనములబ[12]ంధవిదాహకమ్
శైత్యం సపులకం గాత్రం లక్షణం వా[13]తికజ్వరే

పైత్యజ్వర లక్షణము[14]

శ్లో. అతినిద్రాతిసార[15]శ్చ రక్తమూత్రపురీషతా
ప్రలాపో వక్త్రకటుతా దాహో మూర్ఛా మద[16]స్తృషా
వాంతిర్హిక్కా చ [17]సంతాపో లక్షణం పైత్యకజ్వరే ॥

---

* ఈ యుత్తరఖండములో జ్వరము, అజీర్ణము, భగ్న, మేహము, మొదలైన రోగముల యొక్క నిదానము చికిత్సలు మొదలైనవి పూర్ణముగ నొకే స్థలమున వివరించక విప్రకీర్ణముగ నున్నందున, వాటిని క్రోడీకరించిన యెడల మూలగ్రంథమునకు, విశేష పరివర్తనము కలుగునను భయముచే మాతృకోసల్లక్రమము ననుసరించియే గ్రహనము చేయబడినది. మరియు విషయానుక్రమణికలో పిటివివరణమును చూడవచ్చును.

1. త్యగ్రం
2. పో
3. పే
4. గతా
5. ఫ
6. తంచ
7. పరి
8. ం
9. మ
10. స్తాలాలసన
11. ద్రం
12. త
13. ం
14. రంచ
15. హా
16. ఁత్వ
17. వం

కఫజ్వరలక్షణము

శ్లో. ఆస్యం శ్వేతం వక్షురుజా కాసః శ్వాసశ్చ జాయతే
అరుచి[1]ర్జృంభణం హిక్కా దా[2]హో వికలకంఠతా
ఊర్ధ్వశ్వాస[3]శ్చ కండూ[4]శ్చ లక్షణం కఫ[5]జే జ్వరే

మరల వాతజ్వరనిదాన[6]ము

శ్లో. [7]త్వగ్రౌక్ష్యకంపోద్గమతోదశూలాః
శ్యామత్వ మంగేషు తథాంగభంగః।
పారుష్యశీతత్వఖరత్వసాదాః
కర్మాణి వాయోః ప్రవదం[8]తి తజ్జ్ఞాః॥

పైత్యజ్వరనిదానము

శ్లో. మోహా స్తీ[9]క్ష్ణోఽతిసారశ్చ నిద్రా[10]ల్పా వమనం భ్రమః।
కంఠోష్ఠముఖనాసే తు [11]పాక స్తాపశ్చ జాయతే
ప్రలాపో వక్త్రకటుతా మూర్ఛా దాహశ్చ తృష్ణికా
రక్తవిణ్మూత్ర నేత్రత్వమి[12]త్యుక్తం పైత్యకే జ్వరే॥

శ్లేష్మజ్వర నిదానము

శ్లో. హృల్లాసారుచిపీనసా మధురతా [13]వక్త్రే ప్రశేకో వమిః
[14]స్రోతోరోధజడత్వసీతపి[15]డకా గాత్రేషు వే[16]గాల్పతా।
స్తంభశ్వాసగురుత్వ[17]మప్యతిస్మృతిః హృల్లేపతంద్రాలసాః
సోద[18]గ్ధా పిటకా త్వగాదిషు భృశగ శ్లేష్మజ్వరే లక్షణమ్॥

---

1. ంపుబ్బసం
2. హ
3. స్య
4. స్య
5. జా
6. ం
7. ఉగ్రాత్మురంబోద్గవరోగ్య శూలా
   స్యామత్వమంబావ్య చేష్టభంగా
   పుష్యత్వశీతత్వఖరత్వ దోదాం
8. త
9. తిక్ష్ణా
10. ల్ప
11. పాద
12. త్రైత్యతే
13. పకే
14. శో
15. శ
16. గో
17. నేతప్రసవం
18. గ్ధాసితతా

వాతపిత్తజ్వర[1]ము

శ్లో. కృష్ణాస్యసంగవైకల్యం ప్రలా[2]పో హ్యతినిద్రతా
స్వేదః పురీషబ[3]ంధశ్చ వాతపిత్తజ్వరాకృతిః ॥

వాతశ్లేష్మజ్వరలక్షణము

శ్లో. అంగవ్యథా శ్వాసకాసా శ్వే[4]తాస్యం కంధరావ్యథా
రోమహర్షణమాలస్యం వాతశ్లేష్మజ్వరాకృతిః

పిత్తశ్లేష్మజ్వరలక్షణము

శ్లో. మదః ప్రలాపోఽనిద్రా చ రోమహర్షణకాస[5]కమ్
వ[6]క్షోవ్యథా చ సంతా[7]పః పిత్తశ్లేష్మజ్వరాకృతిః

వాతపిత్తజ్వరలక్షణము

శ్లో. మూర్ఛా శిరఃకంపరుగాస్యశోషా -
స్తృష్ణా భ్రమారోచకదాహమోహాః ।
రోమోద్గమో[8]ఽంగేష్వతినిద్రతా చ
పిత్తానిలో[9]త్థజ్వరచిహ్నమేతత్ ॥

మరల వాతశ్లేష్మజ్వరలక్షణ[10]ము

శ్లో. శ్వాసకాసమపి పీనసతంద్రా
మూ[11]ర్ధపర్వ[12]హృదిరుక్ భ్రమతాపాః ।
శీత[13]తా రు[14]చిజడత్వవిబ[15]ంధాః
శ్లేష్మమారుతభవజ్వ[16]రలింగమ్ ॥

---

1. ం
2. పమ
3. ద్ధంచ
4. తస్వా
5. మోః
6. క్షు
7. పో
8. ద్గ'ర
9. ద్ధ
10. ః
11. ర్ధ
12. శిర
13. లా
14. వి
15. ద్ధ
16. ం

ఉత్తర ఖండము

మరల శ్లేష్మపిత్తజ్వరలక్షణ[1]ము

శ్లో. లి ప్త[2]తి క్తముఖతా కఫపిత్తచ్ఛర్ధనం [3]హృది రుజా సపిపాసా
స్వేదతాపవిమమారుచికాసాః శ్లేష్మపిత్తజనితజ్వ[4]రలింగమ్

భూతజ్వరలక్షణము

శ్లో. అపస్మా[5]రో విహాపా[6]క్షో జ్వ[7]ర ఉగ్రః ప్రలాపనమ్
అతీవ భోజనే వాంఛా రోమహర్షణగాయనమ్ ।
హాస్యం చ నృత్యకం తంద్రా స్యాద్భూతజ్వరలక్షణమ్ ॥

అజీర్ణ జ్వరలక్షణము

శ్లో. జ్వ[8]రగుంభనహిక్కా[9]శ్చ మందాగ్నిర్గ్లాని వ్యథా ।
అమ్లస్వభావగంధం [10]స్యాదజీర్ణజ్వరలక్షణమ్ ॥

అభిఘాతజ్వరలక్షణము

శ్లో. దూరవ్యాయామకృషి[11]తో జాయతే జ్వర[12]ఉత్కటః ।
దాహః సర్వాంగవైకల్యం స్వేదసంతాపవిభ్రమాః ॥
శీత[13]త్వం భోజనే వాంఛా [14]హ్యభిఘాతజ్వరాకృతిః ।

ఆహికజ్వరలక్షణము

శ్లో. అథోత్తరం ప్రవక్ష్యామి [15]హ్యాహికజ్వరలక్షణమ్ ।
శీతం సపులకం కాసదాహసంతాపదృగ్రుజాః ॥
శిరోరుజాంగవైకల్యం కుక్షిపా[16]ర్శ్వే చ శూలకృత్ ।
అపథ్యవాంఛా తంద్రా చ పాదహృన్ముఖశోఫతా ॥
గాత్రం పాండురవర్ణం చ పీతవ[17]ర్ణే చ లోచనే ।
నఖా[18]క్షి ర క్త[19]రహితమతిసార[20]శ్చ జాడ్య[21]కమ్ ॥
కరపాదవిదాహః [22]స్యాదాహికజ్వరలక్షణమ్ ॥

---

1. ః
2. వి
3. శరీరసా
4. రాలగం
5. రం
6. క్షం
7. రోగ్రంతి
8. రో
9. చ
10. తమ
11. కం
12. ము
13. లం
14. అ
15. ఆ
16. ర్శ్వం
17. ర్ణం
18. క్షా
19. వైహీనా
20. ంచ
21. తాం
22. ంచఆ

ఆహికజ్వరముల పేర్లు

శ్లో. ఏకాహికం ద్వ్యాహికం చ త్ర్యాహికం చ చతుర్థికమ్
పంచాహికం చార్ధ[1]పక్షం పక్షకం మా[2]సికం తథా
వాతపైత్యశ్లైష్మికం చ విజానీ[3]యాత్ భిషగ్వ[4]రః

త్వగ్గతాది జ్వరములు

శ్లో. త్వగ్గతోఽస్థిగ[5]తో రక్తగ[6]తో మాంసగతో జ్వరః
ప్రవక్ష్యతే [7]తన్నిదానం విజానీ[8]యుర్విపశ్చితః

త్వ[9]గ్గతజ్వరలక్షణము

శ్లో. కించిన్మాత్రం జ్వరో[10] దా[11]హో నాడీ మందగతిర్భవేత్
క్వచిచ్ఛిరోవ్యథా [12]జ్ఞేయం [13]త్వగ్గతజ్వరలక్షణమ్ ॥

అస్థిగతజ్వరము

శ్లో. అంతర్దాహో బహి[14]శ్శీతం కుటిలం సంతతం జ్వరః
క్షయపాండురగా[15]త్రత్వం జ్వ[16]రే త్వస్థిగ[17]తే వదేత్ ॥

రక్తగతజ్వరము

శ్లో. జ్వరోష్ణ[18]తా విదాహశ్చ మదాలస్యమతిభ్ర[19]మాః ।
అంగవైకల్యమూర్ఛా[20]శ్చ జ్వరే రక్తగ[21]తే తథా ॥

మాంసగతజ్వరము

శ్లో. అతితీవ్రజ్వరః శ్వాసః స్వేదాత్యుష్ణాంగ[22]కవ్యథా
తంద్రా విదాహపుల[23]కమూర్ఛా మాంసగ[24]తే జ్వ[25]రే ॥

1. రాత్రం
2. ంస
3. యం
4. శై
5. తం
6. తం
7. తన్నిధా
8. య్యాంతి పండి
9. ద
10. రం
11. హం
12. స్త్యేవ
13. ద్వగ్ద
14. సీ
15. త్రోయం
16. రజ
17. తాస్థ్రతా
18. ంవాంతిదాహం
19. మ
20. చ
21. తిస్తై
22. స
23. కాం
24. త
25. రాః

అంతర్గతజ్వరము

శ్లో. ఉష్ణా[1] వేగవహా నాడీ తీవ్రవేగో జ్వరస్త్రపా
అతిసూక్ష్మగతిర్నాడీ [2]చోష్ణా చాంతర్గతే జ్వరే ॥

వాతప్రకోపకాలము

శ్లో. తిక్తోషణకషా[3]యాల్పరూక్షప్రమితభోజ[4]నైః ।
[5]ధారణోదీరణనిశాజాగరాత్యుచ్చభాషణైః ॥
క్రియాతి[6]యోగభీశోకచింతా[7]వ్యాయామసంగమైః ।
గ్రీష్మాహోరా[8]త్రిభుక్తాంతే ప్ర[9]కుప్యతి సమీరణః ॥

పైత్యప్రకోపకాల[10]ము

శ్లో. పిత్తం కట్వమ్లతీక్ష్ణోష్ణపటుక్రోధవిదాహి[11]భిః ।
శరన్మధ్యాహ్న[12]రాత్ర్యర్ధవిదాహాస [13]మయేషు చ॥

శ్లేష్మప్రకోపకాల[14]ము

శ్లో. స్వా[15]ద్వమ్లలవణస్నిగ్ధగుర్వభిష్యం[16]దిశీతలైః ।
[17]ఆస్యాస్వ[18]ప్నసుఖాజీర్ణదివా[19]స్వప్నా[20]తిబృంహణైః ॥
ప్రచ్ఛర్ధనా[21]ద్యయోగే[22]న [23]భుక్తమాత్రవసంతయోః।
పూర్వాహ్ణే పూర్వరాత్రే చ శ్లేష్మా ద్వంద్వం చ సంకరాత్॥

[24]త్రిదోషములు తమస్థానములను మారిన అరిష్టలక్షణము

శ్లో. వాయుః పిత్తాలయం యాతి పిత్తం యాతి కఫాలయమ్ ॥
కఫశ్చ కంఠమాయాతి దుర్లభం తస్య జీవితమ్ ॥

---

1. ష్ణ
2. ఉష్ణత్వంతర్గతేపివా
3. యో
4. న
5. ధారణ్యాధీ
6. యా
7. చభయ
8. త్ర
9. కో
10. ం
11. త
12. ప్రత్యర్థ
13. స
14. ం
15. దా
16. చ
17. అన్యా
18. ర్ణ
19. స్వా
20. ది
21. ర్త
22. షు
23. సమస్తాంది
24. త్రిదోషంకూడేలాగు

[1]అన్యచ్చ

శ్లో. అంగకంపో గ[2]తేర్భంగో ము[3]ఖాద్వాయుశ్చ గచ్ఛతి ।
గ్రీవా భగ్నా [4]సిరా నీలా రాత్రౌ దాహో దివా [5]స తు ॥
కష్టా జిహ్వా చ రక్తా చ గుదభ్రంశః స్వగిఘయః ।
హ్రున్నాభినాసికాపాదపాణిశైత్యం శి[6]రో ర్తి[7]మత్ ॥

సన్నిపాతములు పుట్టు ప్రకారము

శ్లో. సంకీర్ణాజీర్ణవిష[10]మవిరుద్ధాధ్యశనాదిభిః ।
వ్యాపన్నమద్యపానీ[11]యశుష్క-శాకామమూలకైః ॥
పిణ్యా[12]కమృన్నవసురాఘ్రాతి శుష్క-కృశామిషైః ।
ఋతో[13][14]ర్దుష్టాత్పు[15]రోవాత గ్రహావేశాద్వి[16]షాత్ గరాత్ ॥
[17]దుష్టామా[18]త్ పర్వతాగ్రోహ త్స్వా[19]నా చ నిషేవణాత్ ।
మిథ్యాయోగాచ్చ వివిధాత్ గ్రహస్వార్థస్వర్థ సేవనాత్ ॥
స్త్రీణాం ప్రసవవైషమ్యాత్తథా మి[20]థ్యోపచారతః ।
ప్రతిరోగ మితి క్రు[21]ద్ధాః రోగాధిష్టాన[22]గామినీః ।
[23]రసాయనీః ప్రపద్యాశు దోషా దేహే వికుర్వతే ॥

టీ. [24]సంకీర్ణ భోజనము చేయుట, అజీర్ణము కలిగి యున్నప్పుడు భోజనము చేయుట, విషమభోజనము చేయుట, విరుద్ధమైన యాహారములను భుజించుట, తినిన యన్నము జీర్ణముకాకనే మరల భుజించుట, చెడి

---

1. త్రిదోషాలుగూడిన సంధులగుణం
2. తీభ
3. ఖేరా
4. ధ
5. హను
6. రా
7. వ
8. తా
9. ష్టీకాలాలు
10. షః
11. య్యం
12. కామ్యస
13. గంగ
14. దు
15. రా
16. సా
17. తు
18. జ
19. షాణాం
20. థ్యో
21. ద్ధా
22. గా
23. సాపవేప్రోషపథ్యాచ
24. సంకీర్ణ భోజనమువిూది భోజనము అజీర్ణంవిషము అజీర్ణమైనప్పుడు విరుదాశనాలు భోజనము చేసినను వ్యాపన్నమద్య పానీయంప్రానుమఅన్న లిన కల్లుగివి గాము

పోయిన మధ్యములను, నీళ్ళను త్రాగుట, తెలకపిండి తినుట, మన్ను తినుట, ఎండిన కూరలను భక్షించుట "నవసురాపానం" క్రొత్తకల్లు ద్రాగుట, "పూతిగంధకృశామిషైః" కుళ్లి చెడిన మాంసములను చిక్కిన జీవముల మాంసమును భక్షించుట, "స్త్రీణాం ప్రసవ వైషమ్యం" స్త్రీలకు [1]విషమప్రసవము కలుగుట మొదలై[2]న వాటి వలన సన్నిపాతములు పుట్టును. [3]

శ్లో. [4]అమ్లస్నిగ్ధోష్ణతీ[5]క్ష్ణైః కటుమధు[6]రసురా[7]సూపశేవాకషాయైః
కామక్రోధాతి[8]రూక్షైర్గురుతరపిశితాహార[9]సాహిత్యశీతైః ॥
శోకవ్యాయామచింతాగ్రహగణ[10]వనితాత్యంతసంగప్రభావైః ।
ప్రాయో జాయేత పుంసాం మలకలుషజలై ర్వార్షికే సన్నిపాతః ॥

టీ. మిక్కిలి పులు[11]పు తినుటవల్లను, [12]అతిస్నిగ్ధవస్తు[13]సేవనవల్లను, ఉష్ణద్రవ్యముల సేవనవలన, తీక్ష్ణద్రవ్యముల సేవనవలన, [14]కారమును అధికముగ తినుటవలన, తీపివస్తువులను అధికముగ తినుటవలన, కల్లు త్రాగుట వలన, వివిధములైన పప్పులను అధికముగ తినుటవలన, కషాయవస్తువుల నధికముగ సేవించుటవలన, [15]అధికకామమువలన అధిక క్రోధమువలన, అధిక[16]రూక్షవస్తుసేవన వలన, గురుతర మాంససేవనవలన, [17]అధిక శీత సేవవలన, అధిక[18]వ్యాయామము వలన, అధికముగ చింతించుట వలన, భూతము సోకుటవలన, స్త్రీ సంభో

---

1. ప్రసవకాలానను అపథ్యముచేయుట
2 గా
3. సన్నిపాతోత్పన్నం
4. ఆ
5. క్ష్ణే
6. త
7. సు
8. పూష్ణైగు
9. సాఖ్యశ్చశైత్యై
10. మ
11. సు
12. గురులైన
13. ఖజ్జాల
14. పోట్టిల
15. కోరిక
16. శకల
17. సాఖ్యాహారాలవలనశరీరంశైత్యం వుండగాను న్నా తిరుగాశైత్యానను బుచ్చుకొని అందువలన ఏడ్చుటవలన
18. నడచుట

గమును అధికముగ చే[1]యుటవలన, వానాకాలమున మలిన మైన నీళ్ళ వలన, [2]ఈ మొదలైన కారణముల వలన, సన్నిపాతములు పుట్టును.

సన్నిపాతజ్వరము

శ్లో. అతః పరం ప్రవక్ష్యామి సన్నిపాతజర్వాం క్రమాత్ ।
కంఠే లలాటే[3] కక్షే చ స్వేద [4]స్తంద్రా మతిభ్రమః ॥
అంగవ్యథా శిరో[5]రుక్చ దాహస్సర్వాంగనేత్ర[6]గః ।
నే[7]త్రే శోణితపీ[8]తే చ మూర్ఛా భ్రాంతిప్రలాప[9]కాః ॥
హృచ్ఛూలగుంభనం హిక్కా [10]రోమాంచశ్వాసకాసవాన్ ।
సన్నిపాతజ్వరం ఘోరం నై[11]ర్యో జానీత నిశ్చి[12]తమ్ ।

[13]అస్యార్థః

శ్లో. తంద్రా జాగరకంఠ[14]కూజనతృషాసీతా[15]ంగమూర్ఛాభ్రమాః
దాహారోచకగాత్రకంపజ[16]డతాః స్యాద్రుక్చ మూర్ధాది[17]షు ॥
పిత్తాసృగ్వమనాక్షి శో[18]పరసనాకర్ణాస్యకండూ[19]స్తథా ।
జానీ[20]యాది [21]హ లక్ష[22]ణాని కుశలో యత్సన్నిపాతజ్వరే ॥

అసాధ్యలక్షణము

శ్లో. స్వాపాలస్యా[23]స్యమాధుర్యం కంఠశోషారుచిభ్రమాః ।
జిహ్వాజాడ్యం చ వేగానాం వే[24]గిత స్తం[25]భితా గ[26]తిః ॥

---

1. సు
2. అడవినరికినందుల అలయకవలన నీళ్లనడుమవుండే పూళ్లవలన అడవిలో గట్టిన పూళ్లవలన ఈ యింతవట్టున సన్నిపాతాలు పుట్టును.
3. వక్షే
4. తంద్రో
5. శ్చా
6. రుజా
7. ద్రా
8. తా
9. క
10. కాసశ్వాసో మహార్తిః
11. ద్యా
12. యః
13. త్రయోదశసన్నిపాతాలు
14. కో
15. గ్ర
16. శిరోమూర్ధస్వ
17. భిః
18. చ
19. మయా
20. యే
21. వి
22. సాధు
23. చ
24. గగ
25. భనం
26. తి

కటీ [1]శూలం శిరోరు[2]క్చ దాహః సర్వాంగనేత్ర[3]గః ॥
సన్నిపాతజ్వరేషు స్యా [4]చ్ఛీఘ్రమేవ వినశ్యతి ॥

టీ. పగలు నిద్ర గలుగుట, [5]నోరు తియ్యనౌట, గొంతుక ఇగురుట, [6]అరోచకము కలుగుట భ్రమకలుగుట, నాలుక జాడ్యమగుట, [7]కటీ ప్రదేశమందు నొప్పి కలుగుట, తలనొచ్చుట, సర్వాం[8]గములు విదాహించుట, కన్నులు మండుట, అరికాళ్లు అరిచేతులు చల్లనౌట, ఈ గుణములు గల సన్నిపాతము వేగిరమే చంపును.

త్రయోదశ సన్నిపాతములు

శ్లో. [9]తతో వక్ష్యే లక్షణైస్తు సన్నిపాతాంస్త్రయోదశ ।
సంధి[10]కో హ్యంతక[11]శ్చైవ రుగ్దాహశ్చిత్తవిభ్రమః ।
శీతగాత్ర[12]స్తంద్రిక[13]శ్చ కంఠకుబ్జకకర్ణి[14]కా ॥
[15]విఖ్యాతో భుగ్ననేత్రశ్చ రక్తష్ఠీవీ ప్రలాపకః ।
జిహ్వకశ్చేత్యభిన్యాసః సన్నిపాతాస్త్రయోదశ ॥

సంధిక సన్నినిదానము

శ్లో. స్వరూపం పూర్వ[16]తస్నూలం శో[17]ఫో వా[18]తిక వేదనాః ।
కఫస్తంద్రా [19]చ దాహశ్చ సంధికే సన్నిపాతకే

అంతక సన్నిపాతనిదానము

శ్లో. సదాహతాపమోహశ్చ శిరఃకంపో విలాపనమ్ ।
వాంతిహిక్కా-జ్వ[20]రాశ్చైవ [21]హ్యంతకే సన్నిపాతకే ॥

---

1. కూ
2. క్స
3. రూ
4. శీ
5. మాటలాలస్య పడుట
6. ఆ
7. వేగిరపు మాటలాడుట కాళ్లుచేతులు వేసినవి వేసినట్లుండుట తప్పక చూచుట మెల వోడలు వీపు శూలించుట
8. తతోవక్ష్యేత్రయోదశ శ్యాం సన్నిపాతలక్షణం
9. గా
10. కం
11. ంచై
12. ంతా
13. ంచ
14. కా
15. భగ్ననేత్రంచ రక్తష్ఠీ ప్రలాపోజిహ్వక స్తథా అభిన్యాస త్రయోదశ శ్యాంసన్నిపాతం యథాక్రమాత్
16. వచ్ఛాలా
17. భ
18. తశ్చ
19. కు
20. ద
21. ఆ

రుగ్దాహ సన్నిపాత నిదానము

శ్లో. ప్రలాపస్తాపమోహాశ్చ కంధరవ్యథనం భ్రమః ।
వేదనాతితృషా కాసా జాడ్యం కంపః ప్రలాపనమ్ ।
స్వేదో లలాటే కంఠే చ రుగ్దాహే సన్నిపాతకే ॥

చిత్తవిభ్రమ సన్నిపాత నిదాన[1]ము

శ్లో. సర్వదేహాంగవైకల్యం వాతపిత్త[2]ప్రకోపనమ్ ।
భ్రమమో[3]హా భ్రూః కుటి[4]లా గీతనృత్యప్రలాపనమ్ ।
మహాఘోరః సన్నిపాతః జ్ఞాతవ్య[5]శ్చిత్తవిభ్రమః ॥

శీతాంగ సన్నిపాత నిదానము

శ్లో. సర్వాంగం శీతలం చైవ కాసశ్వాస[6]శ్చ జాయతే ।
హిక్కా సర్వాంగ వైకల్యం వాంతిసంతాపమూర్ఛనమ్ ।
అతీసా[7]రో గాత్రకంపః సీతాంగే సన్నిపాతకే ॥

తాంద్రిక సన్నిపాత నిదానము

శ్లో. బద్ధప్రలాపస్తంద్రా చ జిహ్వా [8]స్యామా సకంట[9]కా ।
కఠినా ని[10]ర్ద్రివా శుష్కా సంతాపశ్చాతిసారకః ॥
శ్వాసః కండూ[11]ర్వ్విరూపం చ తోయం స్రవతి లోచ[12]నమ్ ।
జ్వరః[13]స్యాదుత్కట[14]శ్చైవ తాంద్రికే సన్నిపాత[15]కే ॥

కంఠ[16]కుబ్జ సన్నిపాత లక్షణము

శ్లో. మోహాదాహాశిరఃకంపం కంధరా కుబ్జతాం వ్రజేత్ ।
విలా[17]పస్తాపనం మూర్ఛా [18]త్వంగవైకల్యకం కఫః ॥
ఛర్ది హిక్కాగుంభనం [19]స్యాదుత్తమాంగవ్య[20]థా తథా ।
స ఏవ సన్నిపాతోఽయం జ్ఞాతవ్యః కంఠకుబ్జకః ॥

---

1. ం
2. స్యజాయతే
3. హం
4. లం
5. ంచి
6. ంచ
7. రం
8. స్యా
9. కః
10. ద్ర
11. వి
12. నే
13. మత్యు
14. ంచై
15. కః
16. కూజ
17. పోద్గాకు
18. అ
19. చ ఊ
20. థస్తథా

కర్ణికసన్నిపాతలక్షణము

శ్లో. ప్రలా[1]పజిహ్వాస్ఫుటనం హిక్కా కాసాంగకంపనమ్ ।
కర్ణాంతశో[2]ఫస్తాపశ్చ కర్ణికే సన్నిపాతకే ॥

భుగ్ననేత్రసన్నిపాతలక్షణము

శ్లో. భుగ్నం విలోచనద్వంద్వం [3]బాష్పం స్రవతి సంతతమ్ ।
నిరీక్షణే[4]న రహితం ప్రలాపభ్రమకంపనమ్ ॥
జ్ఞాతవ్యః సన్నిపాతోఽయం భుగ్ననేత్రః సుదారుణః ॥

ర[5]క్తష్ఠీవిసన్నిపాతనిదానము

శ్లో. జిహ్వాధరద్వయస్ఫో[6]టాద్రక్తం స్రవతి వేగతః ।
జ్వ[7]రో మూర్ఛా తృషా మోహహిక్కాతీసారవిభ్రమాః ।
కా[8]సః శిరోభ్రమః కం[9]పో జి[10]హ్వా శ్యామా సకంటకా ।
ర[11]క్తష్ఠీవం సన్నిపాతం విజానీయాద్ భిషగ్వ[12]రః ॥

ప్రలాపసన్నిపాతనిదానము

శ్లో. కంపప్రలాపసంతా[13]పా వాతశ్లేష్మప్ర[14]కోపనమ్ ।
హి[15]క్కా తాపజ్వరశ్చైవ ప్రలాపే సన్నిపాతకే ॥

జిహ్వాకసన్నిపాతనిదానము

శ్లో. నిశ్వాసవేగసంతా[16]పాః కా[17]సః కఠినజిహ్వతా ।
సకంటా శ్యామవ[18]ర్ణా చ [19]జాడ్యబాధిర్యమూకతాః ।
క[20]ష్టాత్కష్టత[21]రో జ్ఞేయో జిహ్వాకః సన్నిపాత[22]కః ॥

---

1. పో
2. బోద్ధావంచ
3. చాష్ప
4. ంవి
5. క్తేష్టి
6. ట
7. రం
8. సాశి
9. ప
10. ంహాస్యమ
11. క్తేష్టి
12. రై ః
13. పో
14 జాయతే
15. క్కోద్ధా
16. పో
17. సా
18. ర్ణం
19. మూకత్వంబధిరోజడః
20. ష్టోత్కు
21. రా
22. కే

అభిన్యాససన్నిపాతలక్షణము

శ్లో. దోషత్రయం జ్వరః శ్వాసః స్నిగ్ధా[1]స్యమతినిద్రతా ।
అంగవైకల్యతాపశ్చ బలహానిత్రృషామదాః ।
అత్యుత్కటః సన్నిపా[2]తో హ్యభిన్యాసః సుదారుణః ॥

సాధ్యసన్నులు

శ్లో. సందికస్తాంద్రికశ్చైవ ప్రలాపశ్చిత్తవిభ్రమః ।
జి[3]హ్వాకః కర్ణికశ్చైవ షట్సాధ్యాః పరికీర్తితాః ॥

అసాధ్యసన్నులు

శ్లో. [4]రుగ్దాహాంతకభుగ్నాక్షురక్తష్ఠీవికకుబ్జకాః ।
శీతగాత్రో హ్యభిన్యాసో హ్యసాధ్యాః సప్తకీర్తితాః

మతాంతరమున సన్నిపాతసాధ్యాసాధ్యత్వము

శ్లో. [5]సంధికస్తంద్రికశ్చైవ కర్ణకః కంఠకుబ్జకః ।
జిహ్వాకశ్చిత్తవిభ్రంశః షట్ సాధ్యాః సప్త మారకాః ॥
జ్ఞాత[6]వ్యాస్సర్వతో వై[7]ద్యైః సన్నిపా[8]తాస్త్రయోదశ ।

సన్నిపాతదినప్రమాణము

శ్లో. సంధికే సప్త దివ[9]సా హ్యంతకే వాసరా దశ ।
రుగ్దా[10]హే వింశ[11]తినిశా [12]విభ్రమే త్వేకవింశతిః ॥
పక్షమేకం శీతగా[13]త్రే తాంద్రికే పంచవింశతిః ।
అథవా వాసరాస్సప్త కంఠకు[14]బ్జే త్రయోదశ ॥

---

1. స్యా
2. తంత్ర
3. ంహ్వా
4. రుగ్దాహమంతకంభగ్నం
   రక్తష్ఠీకంఠకుబ్జకః
   శీతగాత్రమభిన్యాసం
   సప్తైతంచఅసాధ్యతా
5. సంధికస్తాంద్రికశ్చైవసా
   ధ్యంచచిత్తవిభ్రమః
   కష్టసాధ్యంకంఠకుబ్జం
   కర్ణికేజింహ్వాకస్తథా
   కష్టాత్కష్టతరాజ్ఞేయం
   రుగ్దాహోహంతి
   మానవం
   సంతాపోభగ్ననేత్రంచ
   రక్తష్ఠైచప్రలాపకః
   శీతాంగస్య దభిన్యాసం
   షట్సాధ్యంసప్త
   మారకః
6. వ్యం
7. ద్య
8. తత్ర
9. సం
10. హ
11. తది
12. నాంవీ
13. త్రం
14. జ్ఞ

త్రిమాసం కర్ణికే చైవ భగ్ననే[1]త్రే దినాష్టకమ్ ।
[2]ర_క్తష్ఠీవే దశాహాని ప్రలాపే తు చతుర్దశ ॥
[3]జిహ్వకే షోడశాహాని [4]హ్యభిన్యా[5]సేఽర్ధమాసకమ్ ।
[6]తదిదం సన్నిపాతానాం ప్రమాణం చ ప్రకీర్తి[7]తమ్ ॥

* నిత్యనాథపరిచితసన్నిపాతనిదానము

సంధికసన్ని

శ్లో. సదాస్యం శ్లేష్మణా పూ[8]ర్ణం శూలకాసాతివేదనా[9]ః ।
శ్వాసో బలక్ష[10]యో హ్యేతే సంధి[11]కే సన్నిపాతకే ॥

టీ.[12]గొంతుకలో శ్లేష్మ[13]ము సదా నిండియుండుట, శూల దగ్గు కలుగుట, అతివేదనచే బొరలుట, శ్వాస పుట్టుట, సత్వము చెడుట ఈ లక్షణ ములు కలిగిన సంధికసన్నిపాతమని యెఱుగవలెను.

తాంద్రికసన్నిపాతము

శ్లో. తం[14]ద్రా తృష్ణా జ్వరశ్వా[15]సక్లమ[16]తాపాతిసారయుక్ ।
[17]స్థూలకంటకితా శ్యామా జిహ్వా కంఠే చ కండుతా ।
[18]శ్రుతిః స్వల్పా కఫశ్చేతి తాంద్రి[19]కే సన్నిపాత[20]కే ॥

---

1. త్ర
2 దశవారానిర_క్తష్టి చతు ర్దస్యాంప్రలాపకే
3. దినాన్షోడశజింహ్వని
4. అ
5. సా
6. య
7. ద

* బసవరాజీయమందు, చింతామణిలోను,అనువా దము చేయబడిన నిత్య నాథవచనములు వేర విధముగ కనబడుచున్న వి. ఈ పు_స్తకములో చూపబడిన నిత్యనాథ వచనములు వేరువిధము గ కానబడుచున్నవి. అందువలన, ప్రస్తుతనిర్ది ష్ట నిత్యనాథుడు ఎవరు? అని నిర్ధారణచేయుటకు సాధ్యపడుటలేదు.

8. ర్వం
9. త్
10. యం
11. క
12. సన్నపుతలనొప్పి మొద లనే
13. ము
14. ద్రో
15. సా
16. స్తా
17. శూలకవిరయుతం
18. శ్రు
19. కం
20. కః

చిత్తవిభ్రమసన్నిపాతము

శ్లో. మదమోహభ్రమాస్తాపో హా[1]స్యగీతప్రలాపనమ్ ॥
[2]వైకల్యం వేదనా నృత్యం వికటాక్షి చ వీక్షణమ్ ॥
లక్ష[3]ణైః సన్నిపాతోఽయం జ్ఞాతవ్య[4]శ్చిత్తవిభ్రమః ।

కంఠకుబ్జసన్నిపాతము

శ్లో. కంఠగ్రహో జ్వరో మూర్ఛా దాహః కంపో విలాపనమ్ ।
మోహః శ్వాసః శిరోర్తిశ్చ [5]వాతార్తిః స్వేదతాపయుక్ ॥
కంఠకుబ్జం [6]సన్నిపాతం కష్టసాధ్యం వినిర్దిశేత్ ॥

కర్ణికసన్నిపాతము

శ్లో. జ్వరః కర్ణాంతశో[7]ఫశ్చ శ్వాసః కాసః ప్రలాపనమ్ ।
స్వేదః కంఠగ్రహస్తాపో [8]హృల్లాసోఽంగవ్య[9]థాపి చ ॥
కర్ణి[10]కే సన్నిపాతే చ లక్షణాని భవంతి వై ।

జిహ్వకసన్ని

శ్లో. సకంటా కఠినా జిహ్వా కాసశ్వాసాతివిహ్వలా ।
బాధిర్యం మూకిమా తాపో బలహా[11]నిశ్చ లక్షణైః ॥
జిహ్వకః సన్నిపాతోఽయం కష్టసాధ్యో [12]నిగద్యతే ॥

రుగ్దాహసన్ని

శ్లో. మోహస్తాపః ప్రలాపశ్చ [13]వ్యథా కంఠే భ్రమః శ్రమః ।
వేదనాతితృషామూర్ఛా జాడ్యం శ్వాస[14]శ్చ లక్షణైః ।
కష్టాత్కష్టత[15]రో [16]జ్ఞేయో రుగ్దాహః సన్నిపాతకః ॥

---

1. స్యం
2. నృత్యంవైకల్యానావేధా
3. ణం
4. శ్చి
5. వాతాదిస్వేదతాతథా
6. స్స
7. థ
8. బలసా
9. ధా
10. క
11. వి
12. వినిర్దిశేత్
13. వ్యథ
14. స్య
15. రా
16. యా

ఉ త్త ర ఖ ం డ ము

అంతకసన్ని

శ్లో. దాహో మోహః శిరఃకంపో హిక్కా శ్వాసోఽఙ్గకంపనమ్ ।
సంతాప[1]శ్చేతి విజ్ఞేయః సన్నిపా[2]తోఽతిమారకః ॥

భుగ్ననేత్రసన్ని

శ్లో. శ్వా[3]సోఽతిలోచనే భుగ్నే శ్రుతి[4]శ్శూన్యా జ్వ[5]రోఽధి[6]కః ।
మోహః ప్రలాపనం కం[7]పో భ్ర[8]మోఽని[9]ద్రేతి లక్షణైః ॥
జ్ఞాత[10]వ్యో [11]భుగ్ననేత్రోఽయం సన్నిపాతః క్షయంక[12]రః ॥

ర[13]క్తష్ఠీవిసన్ని

శ్లో. ర క్తని[14]ష్ఠీవనం మూర్ఛా జ్వరమోహతృషాభ్ర[15]మాః ।
వాంతిహిక్కాతిసా[16]రాశ్చ సంజ్ఞానాశో వ్యథా[17]శ్వసః ॥
మండలాః శ్యామరక్తాంతా దాహః [18]స్యాల్లక్షణాని తైః ।
జ్ఞాతవ్యః సన్నిపాతోఽయం ర క్తష్ఠీ[19]వీతి మారకః ॥

టీ. వ్యథాశ్వసః వ్యథశ్వాసకలుగుట. అనగ, సూదులతో బొడుచునట్లు బాధకలిగిన శ్వాస కలుగుట.

ప్రలాపసన్ని

శ్లో. ప్రలాపకం[20]పౌ [21]భ్రాంతిశ్చ ప్రజ్ఞానాశోఽతితాపతా ।
పాదశో[22]ఫోఽఙ్గపీడా చ వైకల్యం [23]ప్రతివాదితా ।
జ్ఞేయః ప్రలాపక[24]శ్చిహ్నైః సన్నిపాతో హి మారకః ॥

---

1. ంచతక
2. తే
3. సా
4. శూన్య
5. రా
6. కా
7. ఘో
8. మా
9. పి
10. వ్యం
11. భుగ
12. రా
13. క్తష్టి
14. ష్ట
15. మ
16. ర
17. శ్చసః
18. స్యో
19. విని
20. చ
21. చిత్తార్థ
22. షా
23. చొప్రసాధరం
24. ంచిహ్నై

శీతాంగసన్ని

శ్లో. శరీరం హిమవ[1]చ్ఛీతం [2]ఛర్ద్యతీసారకంపనమ్ ।
ఋధానా[3]శో౽౦గతాపశ్చ హిక్కా శ్వాసక్లమార్తయః ।
సర్వాంగ[4]శిథిలో హంతి శీతాంగః సన్నిపాత[5]కః ॥

అభిన్యాససన్నిపాతనిదానము

శ్లో. దోష[6]కోపో ముఖం స్నిగ్ధం నిద్రా వైకల్య[7]కంపనే ।
నిస్వేద[8]నమతిశ్వాసో మందాగ్నిబల[9]హీనతా ।
మృత్యుతుల్యో [10]హ్యభిన్యాసః సన్నిపాత[11]స్తు లక్ష్యతే ।

శ్రీపార్వతీపుత్రనిత్యనాథవిరచితరసరత్నాకరమున
సన్నిపాతనిదానము
సంపూర్ణము

మతాంతరమున త్రయోదశ సన్నిపాత నిదానము

సంధికసన్ని

శ్లో. పూర్వరూపకృతశూలసంభవమ్
శోఫవాతబహువేదనాన్వితమ్ ॥
శ్లేష్మతాపబలహానిజాగరమ్
సన్నిపాత మితి సంధికం వి[12]దుః ॥

అంతకసన్ని

శ్లో. దాహం కరోతి పరితాప[13]నమాతనోతి
మోహం దధాతి విదధాతి శిరఃప్రకంపమ్ ॥
హిక్కాం [14]తనోతి కఫ[15]సంచయమాతనోతి
జా[16]నీహి తం విబుధవర్జితమంత[17]కాఖ్యమ్ ॥

---

1. త్వ
2. ఛర్ద్యా
3. శా
4. శిథిల
5. కే
6. కో
7. నష్టవాక్
8. నాద్యం
9. హానిచ
10. మ
11. స్యలక్షణం
12. ర్భిత్
13. మతిస్త
14. రు
15. పంచసమాజుహో
16. నా
17. కష్టం

రుగ్దాహసన్ని

శ్లో. [1]ప్రలాపపరితాపనప్రబలమోహమాంద్యశ్రమః
పరిభ్రమణవేదనావ్యథితకంఠమన్యా హనుః ।
నిరంతరతృషాకరః శ్వసనకాసహిక్కాకులః ।
స కష్టతరసాధనో భవతి హంతి రుగ్దాహకః ॥

చిత్తవిభ్రమసన్ని

శ్లో. యది క[2]థమపి [3]పుంసాం జాయతే వాతపీ[4]డా-
భ్రమమదపరితా[5]పో మోహవైకల్యభావాః ॥
వికటనయనహాసోగీతనృత్యప్రలా[5]పో-
[6]భిదధతి [7]తమసాధ్యం కష్టచిత్తభ్రమాఖ్యమ్ ॥

టీ. ఈ సన్నిపాతము[8] అసాధ్యము.

శీతాంగసన్ని

శ్లో. హిము[9]సదృశశరీరో వేపథుశ్వాసహిక్కా -
శిథిలితసకలాం[10]గో [11]ఖిన్ననాదో గ్రతాపః ॥
[12]దవథువమథుసాదాశ్ఛర్ద్యతీసారశోకా-
[13]స్త్వరితమరణ[14]హేతుః శీతగాత్రః ప్రభావాత్ ॥

తాంద్రికసన్ని

శ్లో. ప్రభూతా తంద్రా_ర్తిజ్వరకఫపిపాసాకులత[15]రా
భవేచ్ఛ్యామా జిహ్వా పృథులకఠినా కంటకవృతా ॥
అతీసారశ్వాసక్లమథుపరితాపాః శ్రుతిరుజా
తథా కంఠే కండూ [16]ర్భవతి సతతం తాంద్రి[17]కగదే ॥

---

1. కంపప్రలాపపరితాపనం చసితమోహాద్యంభ్రమప్రతి భ్రమణవేదనద్యఘనకంటకమస్య హనునిరంతరతుషాకుల స్వాసనశూలశల్యాకులకలుషితాపసాదనో భవతినోహిరుగ్దాహసన్ని
2. ర
3. పూ
4. త్త
5. పో
6. వి
7. మపి
8. ౧3 దినాలకుగాని లేదా ౮ దిదాలకుగాని మితం 3 దినాలు అయిుశా
9. శశిర
10. గం
11. భిన్నగుదేప్రలాపత
12. క్లమవమథుతదాహా
13. స్ఫు
14. జీవి
15. రం
16. భ
17. కేగుణ

కంఠకుబ్జము

శ్లో. శిరోఽర్తికంఠగ్రహదాహమోహ -
కంపజ్వ[1]రాః రక్తసమీరణార్తిః ।
హా[2]నుగ్రహస్తా[3]పవిలాపమూర్ఛాః
స్యాత్కంఠ[4]కుబ్జః ఖలు [5]కృచ్ఛ్రసాధ్యః ॥

కర్ణికసన్ని

శ్లో. [6]ప్రలాపశ్రుతిహ్రాసకంఠగ్రహాంగ-
వ్యథాశ్వాసకాసప్రసేకప్రభావమ్ ।
జ్వరశ్చాపి కర్ణాంతయోర్గల్లపీడా
బుధాః కర్ణి[7]కం కష్టసాధ్యం వదంతి ॥

భుగ్ననేత్రసన్ని

శ్లో. జ్వరబ[8]లాపచయః [9]స్మృతిశూన్యతా
[10]శ్వసన[11]భుగ్నవిలోచనలోహితః ॥
ప్ర[12]లపనభ్రమకంపనశోకవా-
త్య[13]జతి[14] జీవితమా[15]శు స భుగ్న[16]దృక్ ॥

ర[17]క్తష్ఠీవిసన్ని

శ్లో. ర[18]క్తష్ఠీవీ జ్వరవ[19]మితృ[20]షామోహశూలాతిసారాః
హిక్కాధ్మానభ్రమణవమథుశ్వాససం[21]జ్ఞాప్రణా[22]శాః ॥

---

1. రో
2. నూరు
3. ప్ర
4. కూజా
5. సాధ్య
6. ప్రలాపార్తితృష్ణాతృ
   ట్యాహిక్కార్తి
   శ్వాసకంప ప్రభావా
   జ్వరస్తృపారకార్యోక్తి
   స్తధాభూతం
7. స్త్వం
8. లవ
9. దృధి
10. శ్వా
11. భ
12. లాప
13. జిత
14. విజి
15. భగ్న
16. ధృ
17. క్తేష్ఠి
18. క్తో
19. మి
20. ష్ణా
21. గా
22. శః

శ్యామా రక్తాऽపి [1]కిల రసనా మండలోత్థానరూపా
రం[2] క్షీవీ నిగదిత ఇతి ప్రాణహంతా ప్ర[3]సిద్ధః ॥

ప్రలాపసన్ని

శ్లో. కంపప్రలాప [4]పరితాపన[5]శీర్ష పీడాః
[6]ప్రౌఢప్రభావపవమానపరోऽన్యచింతః ।
ప్రజ్ఞాప్రణా[7]శవికలః ప్ర[8]చుర[9]ప్రవాదః
శీఘ్రం [10]ప్రయాతి పితృపాలప[11]దం ప్రలాపీ ॥

జిహ్వాకసన్ని

శ్లో. శ్వాసకాసపరితాపవిహ్వలః
కఠినకం[12]టకపూరితజిహ్వాకః ॥
విగతనిద్రకఫపూరితకంఠః
ప్రచురతాపబహు[13]పీడితగాత్రకః ।
బధిరమూకబలహానిలక్షణో
జిహ్వకో భవతి కష్టసా[14]ధనః ॥

అభిన్యాససన్ని

శ్లో. దోషత్రయస్నిగ్ధముఖత్వనిద్రా
వైకల్య[15]నిశ్చేతనకష్టవాగ్మీ ॥
బలప్రణాశః శ్వసనాదినిగ్ర[16]హోऽ
[17]భిన్యాస ఉక్తః స చ మృత్యుకల్పః ॥

సప్తవిధదోషములు

శ్లో. అథ సప్తవిధా దోషా వక్ష్యంతే శాస్త్రనిశ్చ[18]యాత్ ।
తరుణజ్వరమధ్యే తు [19]జాయంతేऽపథ్యసేవనాత్ ॥

---

1. టకతనుమహాగంధరోధా తిసంభూతః
2. క్తేష్టివి
3. తిష్ఠా
4. వ
5. నద్వ
6. తస్యప్రలాపా ఇహ మా మయమాసువిత్రం
7. నకపః
8. ను
9. ప్రపాది
10. సదా
11. నం
12. త
13. దితమా
14. ధ్యంజిహ్వాకః
15. నుస్వేదనుసష్ట
16. హా
17. యుక్తంచతం
18. యం
19. అపథ్యేన ప్రజాయతే

అమ్లం చ కటుకం స్నిగ్ధ[1]ం కషాయం స్వాదు భోజనమ్ ।
జలపా[2]నం చ శై[3]త్యం చ వనితాసంగమాగ్ర[4]హః ॥
వ్యాయామచింతాశోకం చ మహాదో[5]షః ప్రజాయతే ॥
కుసుమం చందనం చంద్రం తాంబూలం రక్తవస్త్రకమ్ ।
ఆజ్యం గుడం చ తిలజం [6]సురభిద్రవ్యభోజనమ్ ॥
తూలిశయ్యా[7]ం నవ్యవస్త్రం వాయుభూయిష్టమందిరమ్ ।
నారీస్పర్శావలోకం చ జ్వరితః పరివర్జ[8]యేత్ ॥

1. అపథ్యదోషము

శ్లో. తం[9]ద్రా మూర్ఛా భ్రమో దాహః ప్రలా[10]పో హృది వేదనా
అపథ్యదోషో విజ్ఞేయో వైద్యవిద్యావిశార[11]దై ।

2. స్త్రీసంగమదోషము

శ్లో. తరుణజ్వరమధ్యే తు యువతీసంగమేన హి ।
జాయతే దారు[12]ణో దో[13]షో [14]హ్యంగవైకల్యకంపతా ।
[15]వక్షోఽంతరే చ సంతాపః ప్రలాపో [16]దాహవిభ్రమా ॥
పాణిపాదతలే శైత్యం దోషః స్త్రీసంగ[17]మే స్మృతః ॥[18]

3. విషమదోషము

శ్లో. జ్వరసంతాపదాహాశ్చ నాడీ కుటిలవేగితా
అంతర్దా[19]హో మదో మూర్ఛా విషమం దోషలక్షణమ్ ॥

---

1. కఃకటుమధు
2. నే
3. త్యే
4. హాత్
5. షః
6. థు
7. స్య
8. తం
9. ద్ర
10. పం
11. దా
12. ణం
13. షం
14. త
15. పక్షా
16. ద్దా
17. మం
18. ఇదియ్యే వేతరుణ జ దోషం
19. హం

4. విషమశీతలదోషము

శ్లో. దినే ద్విత్రిచతుర్వా[1]రం ముహుశ్శీతం ముహుర్జ్వరః ।
దా[2]హో మో[3]హః శిరో రు[4]క్చ జిహ్వా కఠినకంట[5]కా ॥
దోషం విషమశీతం [6]తై విజానీ[7]యాత్ భిషగ్వ[8]రః ।

5. రక్తజిహ్వాకదోషము

శ్లో. జిహ్వా [9]స్యాద్రక్తవర్ణాభకంటకా ద్రవసంయుతా ।
జ్వర[10]స్తృష్ణా విదాహ[11]శ్చ రక్తజిహ్వాకలక్షణమ్ ॥

6. పీతజిహ్వాక దోషము

శ్లో. జిహ్వా పీతా స్ఫోటశు[12]ష్క-కంటకా జ్వరవిభ్రమా
మదో మూర్ఛా గుంభనం చ పీతజిహ్వాకలక్షణమ్ ॥

7. కృష్ణజిహ్వాక దోషము

శ్లో. కృష్ణజిహ్వా సక[13]ఠినకంట[14]కా [15]దాహవిభ్ర[16]మా
శ్వాసః కండూర్మద[17]స్తృష్ణా స్యాద్దోషః కృష్ణజిహ్వాకః ॥[18]

సప్తవిధదోషముల దినపరిమాణము

శ్లో. ఇ[19]త్థం సప్తవి[20]ధా దోషా[21]ః ప్రమాణం చార్ధమాసకమ్
అథవా సప్తదివసం వి[22]జ్ఞేయం శాస్త్రపార[23]గైః ॥

[24]జ్వరాతిసారనిదానము

శ్లో. [25]అథ జ్వరాతిసారస్య నిదానం తు ప్రవక్ష్యతే
గురు[26]స్నిగ్ధోష్ణసక్షారైః [27]శీతద్ర[28]వైశ్చ భోజనే ॥

---

1. రే
2. హ
3. హః
4. క్సా
5. కః
6. వా
7. యం
8. రై
9. ర
10. తృం
11. ంచ
12. ఖ్క-
13. నా
14. కో
15. ద్దా
16. మః
17. ంతృ
18. ఇవి ఏడున్నూ దోషా అదిన ప్రమాణాలు
19. దం
20. ధదాః
21. ః
22. జ్ఞానం
23. గం
24. అ
25. అథ జ్వరరాతిసారంచ
26. స్త్రిష్టో
27. శైత్య
28. వ్యాణి

శోకవ్యాయామరూ[1]క్షైశ్చ [2]భేదిచ్ఛర్దనభేషజైః
జాయతే [3]త్వతిసా[4]రో హైౖ దారు[5]ణో౽త్యుగ్రవేదనః ॥

వాతాతీసారలక్షణము

శ్లో. ఫే[6]నిలశ్యామలమలం [7]నాభ్యాదగుదశూలకృత్
సర్వావయవశైథిల్య [8]మాధ్మానం చ ముహుర్ముహుః ।
శకృద్బద్ధం [9]సరుక్శబ్దం వాతాతీసారలక్షణమ్ ॥

పిత్తాతిసారలక్షణము

శ్లో. సారుణో[10]ష్ణం ద్రవం ఫేనం పీతవర్ణం మలం సకృత్
సకృ[11]దామం [12]ససంతాపం హృచ్ఛూలం దాహ [13]ఉత్కట
స్వే[14]దో మూర్ఛా భ్రమ[15]స్తృష్ణా పిత్తాతీసారలక్షణమ్ ॥

శ్లేష్మాతిసారలక్షణము

శ్లో. ఆమం ఫేనం మలం శ్వేతం కాసశ్వాస[16]స్త్వరోచకః ।
కించిన్మాత్రం కుక్షిశూలం శ్లేష్మాతీసారలక్షణమ్ ॥

జ్వరాతిసారలక్షణము

శ్లో. జ్వరస్సంతాపహృచ్ఛూలమరోచకవి[17]రేచనమ్ ।
ఆమం వా శోణితం వాపి జ్వరాతీసార[18]లక్షణమ్ ॥

దోషాతిసారలక్షణము

శ్లో. అంతర్దా[19]హో బహిశ్శీతం కరపాదం చ శీతలమ్ ।
ప్రలాపచ్ఛర్దిహిక్కా[20]శ్చ కాసః శ్వా[21]సో విరేచనమ్ ॥

---

1. క్షాచ
2. భేదిశ్ఛర్ద్యాశ్వభేషుచ
3. త్వ్య
4. రం
5. డాస్యుగ్రసంగతిం
6. నంచ
7. నాభ్యావస్థానశూలకం
8. ంబృంహణం
9. మలంత్యలం
10. ష్ణ
11. ద్రా
12. చ
13. ము
14. ద
15. ంతృ
16. మ
17. శో
18. ముచ్యతే
19. హం
20. చ
21. స

కం[1]పవిభ్రమహ్యల్లా[2]సా ఆధ్మానం జాగ[3]రో మదః ।
ఆమర క్తం చ హృచ్ఛూలం దోషాతీసారలక్షణమ్ ॥

అసాధ్యాతిసారలక్షణము

శ్లో. ఏరండతైలవర్ణం చ మాంస[4]మాక్షికవ త్తథా ।
[5]వర్ణహీనం చ దుర్గంధ[6]మసాధ్యమతిసార[7]కమ్ ॥
[8]విస్రం చ కృష్ణవర్ణం చ బహువర్ణం చ ర క్తకమ్ ।
దుర్గంధమ[9]ద్యవర్ణం [10]స్యా దసాధ్యమతిసార[11]కమ్ ॥

సాధ్యరోగిలక్షణము

శ్లో. [12]ఇందీవరసమం నేత్రం ముఖం తారేశసన్నిభమ్ ।
సమధాతు[13]గతిర్నాడీ స్వరః కోకిలసన్నిభః ॥
క్షుతం క్షుదా మూర్ధ్ని కండూ[14]రన్న వాం[15]ఛా తనుర్లఘుః ।
దంతా[16]ః కుందనిభా భాసా జిహ్వా మా[17]ర్దవసుద్రవా ॥
యవాగుప్రాశనే స్వేదః కర్ణయోః శ్రవణం సమమ్ ।
గంధజ్ఞానయుతం ఘ్రాణం పాదపాణితలోష్ణ[18]కే ॥
నఖయోః కరరేఖాయాం ర క్తం సంపూర్ణపూరితమ్ ।
జా[19]నస్వేవమిదం సాధ్యం చికి[20]త్సాం కురు పండిత ॥

అసాధ్యరో[21]గి లక్షణములు

శ్లో. జ్వర స్తీక్ష్ణో౽థవా శీతో హ్యథ [22]చాల్పజ్వరో౽పివా ।
నేత్రాంతం ర క్తరహితం పాణిపాదనఖే తథా ॥

---

1. షా
2. కాబ్రృంహ్యణం
3. రం
4. మక్షిక
5. స్వర
6. ంఅ
7. యోః మిశ్రం
8. థు
9. చమ
10. యోః
11. అథసాధ్యా సాధ్యమా హునత్క్యతే భిష జో త్తమం
12. ర్ధత
13. స్అ
14. చ
15. స్కా
16. ద్ర
17. ంసజానతీ
18. కం
19. నాత్యే
20. త్సః
21. గ
22. వా

నేత్రం కాంతివిహీనం చ సాగరధ్వని[1]నిశ్రవః ।
స్వేదహీనో జ్వరశ్చైవ [2]మథవా స్వేద [3]ఉత్కటః ॥
ముఖే కాంతిస్త[4]థా హీనా నేత్ర[5]భాగోఽథవా కృశః ।
నాభిహృన్నాసికాపా[6]దపాణిశైత్యం హిమాంశు[7]వత్ ॥
ఊర్ధ్వశ్వా[8]సో ధనుర్వాతో హిక్కా సర్వాంగకంపనమ్ ।
శిరఃకం[9]పో హ్యపస్మారః కఫః కంఠసమాగతః ॥
గంధం [10]సాధు న జానాతి మలం కపిలవర్ణకమ్ ।
శిథిలా [11]చపలా మందా నాడీ కుటిలసూక్ష్మగా ॥
ఆ[12]దా పిత్తగతిర్నాడీ తతో వాతగతిర్భవేత్ ।
తతః శ్లేష్మగతిర్నాడీ చక్రావర్త[13]గతిర్ముహుః ॥
మందా నాడీ భవేద్యస్య [14]హ్యసాధ్యం భవతి ధ్రువమ్ ।
స రోగీ నరకం యాతి విజ్ఞేయం వైద్యపారగైః ॥

[15]ఘాతకవైద్యలక్షణము

శ్లో. వ్యవహారం జ్యోతిషం చ భైషజ్యం శిల్పకర్మ చ ।
[16]యది శాస్త్రం వినా కుర్యాత్తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకమ్ ॥
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వైద్యః శాస్త్రం విచారయేత్ ।

జ్వరము[17]లకు దినచర్య

శ్లో. అథ జ్వరదినే చర్యా వక్ష్యతే శాస్త్రనిశ్చయాత్ ।
జ్వరస్యాదిదినే కుర్యాన్నిర్లంఘనమతఃపరమ్ ॥
ద్వితీయేఽహని వృత్తిస్తు కుర్వీత దంతధావనమ్ ।
జిహ్వానిర్లేఖనం కుర్యాన్ముఖక్షాళ[18]నమేవ చ ॥

---

1. నః
2. అ
3. ము
4. తో
5. భగ్నో
6. దా
7. వా
8. సం
9. పమథ
10. స్వా
11. జ
12. వి
13. ప్ర
14. మ
15. వైద్యఘాతలక్షణం
16. ఏ
17. నం
18. యాత్యన్త్రవః

మూర్ధ్ని వేష్టం తతో బధ్వా శయనం వామభాగ[1]తః ।
పూర్వవల్లంఘనం కుర్యాత్తృతీయే దివసే తథా ॥
చతుర్భాగావశేషం తు [2]శృతతోయం క్వచిత్పిబేత్ ।
తత్రో[3]యే దోషనాశాయ బీజం కతక[4]జం క్షిపేత్ ॥
చతుర్థదివసే ప్రాప్తే పూర్వవల్లంఘనం [5]చరేత్ ।
పంచమేఽహని సంప్రాప్తే యవాగూప్రాశనం తథా ॥
షష్ఠేఽ[6]పి చ తథా కుర్యాత్ప్రా[7]ప్తే [8]వై సప్తమేఽహని ।
గండూషణం పురః [9]కుర్యాదౌషధం చ తతః పరమ్ ॥
యవాగూ[10]మూర్ధ్వతః [11]పాస్యన్నౌషధం త్రిదినం చరేత్ ।
అథవా నవమే దద్యాత్ జ్వరము[12]క్తో భవేత్తతః ॥
పథ్యం లఘుతరం చైవ విరేక[13]స్తదనంతరమ్ ।
జ్వరాదౌ లంఘనం పథ్యం తన్మధ్యే చ యవాగుభిః ।
జ్వరాంతే [14]చౌషధం దద్యాత్ జ్వరముక్తే విరేచనమ్ ॥

జ్వరప్రమాణము

శ్లో. అతః పరం ప్రవక్ష్యామి జ్వరం వారప్రమాణతః ।
సప్తరాత్రంవా[15]తిక[16]శ్చ షడ్రాత్రం చాథ పైత్యకః ॥
నవరాత్రం క[17]ఫా[18]చ్చైవ ద్వంద్వజా దశరాత్రకమ్ ।
[19]ధాతుపాకో భవేద్యత్ర [20]తత ఊర్ధ్వం జ్వ[21]రాన్మృతిః ॥

యవాగూకాలము

శ్లో. వాతిక[22]స్యాపరాహ్ణే చ పూర్వాహ్ణే చాథ పైత్యకే ।
శ్లైష్మికే తు చ మధ్యాహ్నే యవాగూ[23]పానమాచరేత్ ॥

---

1. కం
2. పూష్ణ
3. యం
4. భక్షయేత్
5. ప
6. పం
7. త
8. స్యాత్స
9. కృత్వాదౌషదంసద్వి జంతవః
10. ఊః
11. త్ర్యాపస్యాత్ ఔ
12. క్తం
13. ంత
14. దౌ
15. త
16. ంచ
17. ఫశ్చై
18. జ్వరపాకం
19. అ
20. రాహరేత్
21. అథర్వకాలః
22. ంచ
23. కాల

లంఘనభేదములు

శ్లో. లం[1]ఘనం త్రివిధం ప్రోక్తం వాతపిత్తకఫస్య చ ।
లం[2]ఘనం [3]తూపవాసః స్యా ల్లం[4]ఘనం భోజనం లఘు ।
లం[5]ఘనం చోష్ణపానీయం లం[6]ఘనం పరమౌషధమ్ ॥

టీ. వాతపిత్తకఫములకు లం[7]ఘన[8]ము మూడు వి[9]ధములు. వాత[10]దోషము కలవానికి ఉపవాస[11]రూపలంఘనము, పైత్య[12]దోషము కలవానికి లఘుభోజనరూప[13]లంఘనము, [14]శ్లేష్మ[15]దోషము కలవానికి గంజి[16]త్రాగుట లంఘనము.*

లం[17]ఘనవ[18]ర్జితులు

శ్లో. అతిసారేషు గర్భిణ్యాం వృద్ధానాం [19]బాలకేషు చ ।
క్షీణవీ[20]ర్యేషు వ్యాయామే నేత్రరోగే చ యక్ష్మణి ॥
గ్రహణీరోగిణాం చైవ లం[21]ఘనం పరివర్జయేత్ ।
య[22]దిదం వైద్యశాస్త్రోక్తం జ్ఞాతవ్యం భేషజో త్త[23]మమ్ ॥
నిదానం ప్రథమం జ్ఞాత్వా చికిత్సాం కురు పండిత ॥

శ్రీ అమరేశ్వరభట్టార్యకప్రియతనూజ సకలవిద్యాధురీణ భైషజ్య విద్యాపారీణ శ్రీ వల్లభేంద్ర విరచిత వైద్యచింతామణిలో
జ్వర, సన్నిపాత, దోషాతిసార, నిదానము
సంపూర్ణము.

---

1. ఖ
2. ఖ
3. తు
4. ఖ
5. ఖ
6. ఖ
7. ఖ.
8. ం
9. ధా
10. ఖాతువ
11. వుంచేది
12. ధాతువ
13. ం
14. పెట్టి ఔషధం ఇచ్చేది
15. ధాతుస
16. పోసేది
17. ఖ
18. ర్జా

* ఈటీకలో, యథా సంఖ్యముగ లంఘనము చెప్పబడియున్నది. గాని వాతమునకు ఉపవాస లంఘనము అనుచిత మందున, యథాసంభవ గ నన్వయించి వ్యాఖ్యానించుట యుచితము.

19. శిశూనామపి
20. ర్యాత్
21. ఖ
22. ఇ
23. మా

సన్నిపాత[1]సంగ్రహము

సీ. గళమున శ్లేష్మంబు ఘనమైన సంధిక
మరి తంద్ర తాంద్రికమనఁగ బరగు
చిత్తవిభ్రాంతియై చిత్తవిభ్రమమగు
కంఠగ్రహంబైన కంఠకుబ్జ
కర్ణాంతమున శో[2]ఫ గ[3]ల్గ కర్ణికమది
జిహ్వ సంస్తంభింప జిహ్వకంబు
రుగ్దాహతీవ్రత రుగ్దాహమను సన్ని
[4]యధికమా హిక్కల నంతకంబు

గీ. నెగడు [5]సార్థకనామంబు భగ్ననేత్ర
[6]మమరు రక్తపైత్యమును ప్రలాపనంబు
శీ[7]తగాత్ర మభిన్యాస[8]ము పదమూడు
[9]సన్నులఱువదినా[10]లుగు [11]విధములగును

టీ. ఇచ్చట "రక్తపైత్య" మనుపదము, "రక్తష్ఠీవి" సన్నిపాతమును చెప్పును.

[12]అర్ధనారీసన్నిపాతము

శ్లో. అర్ధం సుశీతం పునరర్ధ[13]ముష్ణమ్
దుఃస్వేద[14]ఖిన్నః శవగంధయుక్తః ॥
ముహుర్ముహుర్యస్య ముఖే [15]చ [16]ష్ఠీవో
జీవేత్స సర్వం త్రిదినాని సప్త ॥

1. నిదానం
2. భ
3. లు
4. అజ్ఞాన
5. నిస్సార్త
6. బులాగు
7. తాంగ
8. సన్ని
9. అఱు
10. లు
11. భేదంబులుగనూ
12. స్త్రీ
13. ఊ
14. కించిత్
15. న
16. ష్ఠా

వైద్యదోషము

శ్లో. అనాహూయాభిగమనమవేళా[1]రోగదర్శనమ్ ।
అజ్ఞాతాయ చికిత్సా [2]చ తథాఽసాధ్యప్రతిక్రియా ॥
అత్యంతధనకాంక్షిత్వం పథ్యాపథ్యస్య [3]విభ్రమః ।
అవ[4]శ్యస్యానభిజ్ఞానం వైద్యానాం దోషసప్తకమ్ ॥

అపూజ్యవైద్యలక్షణము

శ్లో. మలినస్తరుణః స్తబ్ధో రోగీ చ స్వయమాగతః ।
పంచవైద్యా న పూజ్యంతే ధన్వంతరివచో యథా ॥

సన్నిపాతములలో రసచికిత్స

త్రయోదశసన్నిపాతములకు ప్రత్యేకచికిత్సలు

సంధికసన్నిపాతచికిత్స

శ్లో. సంధికే హితమస్తి లంఘనవిధిః స్వేదోపనాహాదికమ్
రూక్షం కర్మ సమస్తమేవ విహితం కుర్యాద్యవాగూరసః ॥
మూలీపంచకకల్కకల్పితమిదం సన్మాగధీమిశ్రితమ్
క్వాథేన రసేన సైంధవయుతం పేయం చ విశ్వౌషధమ్ ॥

రాస్నాగుడూచ్యాదిక్వాథము

శ్లో. రాస్నాగుళీచీశఠివృద్ధదారు -
సురాహ్వవిశ్వత్రిఫలాభయాభిః ।
క్వాథం పిబేద్గుగ్గులుసంప్రయుక్తమ్
సమగ్రసంధిగ్రహసన్నిపాతే ॥

సంధికసన్నిపాతధూపము

శ్లో. నిర్గుండీఘనసహితః
సిద్ధార్థకనింబపత్రసంయుక్తః ।
సర్జరసేన సమేతో
ధూపః సంధిగ్రహం హంతి ॥

---

1. ద్రో
2. స్య
3. ధావనః
4. య
5. త్వ

స్వచ్ఛందభైరవరసము

శ్లో. రస[1]స్య ద్విగుణం గంధం శుద్ధం సమ్మర్దయేత్ క్షణమ్ ।
ప్రతిలోహం సూతసమ [2]మష్టలోహం మృతం [3]తథా ॥
బ్రహ్మీ జయా చ నిర్గుండీ విషముష్టిః పునర్నవా ।
[4]నీలికా [5]గృహకన్యార్క-కృష్ణధుత్తూరభృంగకమ్ ॥
వృషకం కాకమాచీ చ ద్రవైరేతైర్విమర్దయేత్ ।
మర్దయేత్త్రిదినం ఖ[6]ల్వే తతః పిత్తైర్విభావయేత్ ॥
మాత్స్యమాహిషమాయూరై [7]రేతత్పిత్తైర్విభావనా ।
శతాహ్వా జీవనీ రాస్నా వాజిగంధా[8]వ్యహేర్లతా ॥
ఖచోరో నాగ[9]రం చైలా సర్పాక్షీ సురసా[10]ంకురః ।
సద్యో బాలస్య విష్టా [11]చ కణాగోక్షురసంయు[12]తా ॥
సమై[13]స్తైః కృతమూషాయాం పూర్వోక్తం [14]ప్రక్షిపేద్రసమ్ ।
[15]తాం నిరుధ్య తతో భాండే మృణ్మయే రోధయేత్పునః ॥
[16]శరావపిహితాం సంధిలిప్తాం లవణమృత్స్నయా ।
అల్పాగ్నినా దినం పాచ్యం [17]రసమాదాయ చూర్ణయేత్ ॥
పూర్వోక్తై [18]ర్భావి[19]తః పి[20]త్తై రసః స్వచ్ఛం[21]దభైరవః ।
ఆర్ద్రికస్య రసైర్దేయః సన్నిపాతే త్రిగుంజకమ్ ॥
దశమూలేన నిర్గుండ్యా క్వాథః [22]స్యాదనుపానతః ।
సన్నిపాతం నిహంత్యాశు సాధ్యాసాధ్యం తథో[23]దితమ్ ॥

---

1. స్యా
2. ంఅ
3. సమం
4. నళి
5. గిరి
6. ర్వే
7. యేవత్పిత్తం భవేద్రస॥
8. ఫణి
9. రాచేతో
10. త్వతా
11. ధ్య
12. తా
13. రేభిక్పత్వా మూషాం
14. ప్రేక్షయే
15. త్తై
16. సాపకేనదృతాం సంధి లేహ్యాం లవణమృదుంతదా
17. ద్ర
18. భా
19. త
20. త్తై
21. ధ
22. చమ
23. ధి

గుంజైక[1]మార్ద్రికై ర్యక్తో దేయః [2]స్వచ్ఛందభైరవః ।
పంచకోలకషాయానుపాన[3]తః సన్నిపాతనుత్ ॥

సంధికారిరసము

శ్లో. శుద్ధసూతో ద్విధా గంధః మారి[4]తం చాభ్రకం సమమ్ ।
త్రిక్షారం జీరకం వ్యోషం త్రిఫలా లవ[5]ణాని చ ॥
చిత్రకస్య కషాయే[6]ణ దినైకం మర్దయేద్దృఢమ్ ।
పంచగుంజమిదం ఖాదే త్సంధికారి[7]రసః స్మృతః ॥
పిప్ప[8]లీం మధునా చానుపిబేదుష్ణోదకం తథా ।

సన్నిపాతాశనిరసము

శ్లో. రసభస్మస[9]మో గంధః తామ్రభస్మ ద్వయోస్సమమ్ ।
తామ్రాంశం ఖర్పరం యోజ్యం ఖర్పరాంశం చ హింగుళమ్ ॥
అమ్లవేతస[10]కం చైవ యామం ఖల్వే విమర్దయేత్ ।
[11]అమ్లవేతసకాభావే క్షారం [12]చణకసంభవమ్ ॥
జంబీరైర్మర్దితం రుద్ధ్వా వృష్టైకే భూధరే పచేత్ ॥
ఆదాయ చూర్ణయేత్ఖల్వే హిం[13]గుకర్పూర[14]మూష[15]ణం ।
చత్వారస్సమతుల్యాంశాః సప్తధా హ్యార్ద్రకద్రవైః ॥
భావయేచ్చ మహారాష్ట్రీనిర్గుం[16]డీకరవీరజైః ।
ఏతైర్ద్రవైః పృథగ్భావ్యం సప్తధా సప్తధా క్రమాత్ ॥
చూర్ణయిత్వా తు షడ్గుంజం దాపయేదార్ద్రకద్రవైః ।
సన్నిపా[17]తాశనిః సోఽయం రసః స్యాత్సన్నిపాతజిత్ ॥

సంధికసన్నిపాతచికిత్సాధికారము
సంపూర్ణము.

---

1. ంమర్దనాయుక్తం
2. మానం
3. యేత్స
4. చ
5. క్షైస్సమం
6. ణ
7. సా
8. లీం
9. మో
10. గంధంచ
11. అభావేతథా ఘ్లవేంతంస్యా
12. శ
13. గూ
14. మో
15. వైః
16. డ్యా
17. తనరా

అంతకసన్నిపాతచికిత్స

మృతసంజీవినీరసము

శ్లో. శుద్ధం సూతం ద్విధా గంధం కజ్జలీకృత్య [1]మర్దయేత్ ।
అభ్రలోహక[2]యోర్భస్మ తామ్రభస్మ సమం సమమ్ ॥
విషం తాళకకంకుష్ఠం శిలాహింగుళచిత్రకమ్ ।
హస్తి[3]శౌండీ చాతివిషా త్ర్యూషణం హేమమాక్షికమ్ ॥
భృంగీ కుంభీ మేఘనాదః ప్రతిచూర్ణం రసాంశకమ్ ।
త్రిదినం మర్దయేత్ఖల్వే ద్రవైరార్ద్రకసంభవైః ॥
నిర్గుండీవిజయాద్రావై[4]స్త్రిదినం మర్దయేత్పునః ।
జంబీ[5]రస్య చ [6]చాంగేర్యా ద్రావై[7]స్తం మర్దయేద్దినమ్ ॥
కాచకుప్యాం ని[8]వేశ్యాథ వాలుకాయంత్రకే పచేత్ ।
ద్వియామాంతే సముద్ధృత్య మర్దయే చ్చార్ద్రకద్రవైః ॥
దినైకం శోషితం చూర్ణం త్రిగుంజం సన్నిపాతజిత్ ।
మృతసంజీవనో నామ రసోఽయం శంకరో[9]దితః ॥
మృతోఽపి సన్నిపా[10]తార్తో జీవ[11]త్యేవ న సంశయః ।
సక్షీరం దాపయేత్పథ్యం దే[12]యో వాఽఽనందభైరవః ॥
నాతః పరతరః కశ్చిత్సన్నిపాతహరో రసః ।

అంతకసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము

---

1. మాత్ర్ది
2. ద్రయోభ
3. శౌంఠీ
4. ఃత్రి
5. ర్య
6. గా
7. ర్ద్వ
8. వేద్యావ
9. పి
10. తోవ
11. తోప్యపి
12. యం

రుగ్దాహసన్ని[1]పాతచికి[2]త్స

బదరీపల్లవాదిలేపము

శ్లో. బదరీపల్లవలేపః శ్రీఖండారిష్టఫేనసంయుక్తః ।
దాతవ్యః పాద[3]తలే రుగ్దాహకసన్నిపాత[4]నాశాయ ॥

అగుర్వాదిధూపము

శ్లో. అగురుఘనసారసల్లక-
కరరుహానత[5]నీరచందనైర్యుక్తః ।
రుగ్దాహసన్నిపాతం
నిహంతి మధుమిశ్రితో ధూపః ॥

అభయాదికషాయము

శ్లో. అభయాపటోలముస్తా-
క[6]టుకాశమ్యాకగోస్తనీక్వాథః ।
రుగ్దాహసన్నిపాతం
నిహంతి మధుసంయుతోఽత్యుగ్రమ్ ॥[7]

కామజ్వరచికిత్స

శ్లో. స్త్రీకథా సుఖగోష్ఠీ చ కామస్య కథనా[8]ది వా ।
హాస్యక్రీడావినోదాని శాంతిః కామజ్వ[9]రే హితాః ॥

బ్రాహ్మీద్రాక్షాదికషాయము

శ్లో. బ్రాహ్మీద్రాక్షాజలధరవచాభీరుశమ్యాకతిక్తా-
పథ్యాధాత్రీకలితరుబలానింబకోశాతకీభిః ।

---

1. కి
2. త్సా
3. వేషా
4. కః
5. భిరు
6. టూ
7. పీతంకకులీంద్రః క్వాపి హిమ సాగరమధ్య భూతే కాలజ్వరం నానిలమిశ్రకాలే, దాహే క్లేద క్లమే ర్వ్యాసహృది సంజాత విభ్రమం ఉత్తానకయ్య శ్వాస జింహ్వాకాల జరేస్యనాం విశ్వోశిరసూరాంహ్యయా ధికటుకాదు స్వతార్క్విశిదా రాజీవహోమర సంసప శ ముచితంక్వాథ పిబేలిహితం
8. దిని
9. రానిచ

భూనింబాఢ్యో భవతి సహితః పంచమూలద్వయేన
[1]పీతః క్వాథః సకలపవనవ్యాధిరుగ్దాహహంతా ॥

భైరవఘుటిక

శ్లో. శుద్ధసూతం ద్విధా గంధం పేషయేద్వ[2]సుకద్రవైః ।
దినం భావ్యం చ మర్ద్యం చ శోషయిత్వాఽథ భృంగజైః ॥
చతు[3]ర్ధా భావయే[4]ద్రాత్రై స్తిలప[5]ర్ణ్యా ద్రవైశ్చతుః ।
భావనాభిర్విశోష్యాథ చూర్ణయేద్వస్త్ర[6]గాలితమ్ ॥
చూర్ణతుల్యం మృతం తామ్రం తామ్రాదష్టాంశకం విషమ్ ।
కృష్ణాసితావి[7]డంగాని [8]మిశిః స్యాద్రోచనా బలా ॥
తామ్రార్ధం ప్రతిచూర్ణం స్యాత్ సర్వమేకత్ర కారయేత్ ।
యామైకం భృంగజద్రావైర్మర్దయేత్కల్కతాం గతమ్ ॥
స్నిగ్ధభాం[9]డగతం పా[10]చ్యం ద్వియామం మృదువహ్నినా ।
చణమాత్రవటీ యోజ్యా చిత్రకార్ద్రికసైంధవైః ॥
సమ[11]త్రిదోషజం హంతి సన్నిపాతం సుదారుణమ్ ।
భైరవీఘుటికా ఖ్యాతా ద[13]ధ్యన్నం పథ్యమాచరేత్ ॥

త్రినేత్రరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం సూతాంశం మృతతామ్రకమ్ ।
త్రిభిస్తు[14]ల్యైర్గవాం క్షీరైర్మర్దయేదాత[15]పే దృఢమ్ ॥
నిర్గుం[16]డ్యాశ్చ ద్రవైర్మ[17]ర్ద్యం దినైకం త[18]చ్చ గోళకమ్ ।
త్రియామం వాలుకాయంత్రే హ్యాం[19]ధమూషాగతం పచేత్ ॥
ఆదాయ చూర్ణయేత్తస్యే చాష్టమాంశం విషం క్షిపేత్ ।

---

1. ప్రాథఃక్వాథర్వచన సహితర్వాశీధి
2. శు
3. ర్దే
4. ద్రా
5. ణ్యా
6. ఘా
7. శ
8. కృశికోచశనం
9. డే
10. బ్యా
11. త్రి
12. హ్వా
13. ధ్య
14. ర్యైగవా
15.
19. ఢ్యే
17. ధ్య
13. చ్ఛ
19. ధ

త్రినే[1]త్రో౽యం రసో నామ దే[2]యో గుంజాద్వయం ద్వయమ్
పంచకోలం పిబేచ్చాను పథ్యం ఛాగపయో౽పి చ ॥
సన్నిపాతం నిహంత్యాశు దే[3]యో వా౽౽నందభైరవః ।
చింతామణిరసో వా౽థ గుంజైకం చార్ద్రకద్రవైః ॥
చిత్రకం మరిచం చాను సైంధవం [4]చ సుచూర్ణితమ్ ।
సన్నిపాతం త్రిదోషో[5]త్థం సాధ్యాసాధ్యం వినాశయేత్ ॥

ఉగ్దాహసన్నిపాతే వింశతిర్దినాన్యరిష్టాని.

ఉగ్దాహచికిత్స

సంపూర్ణము

చిత్తవిభ్రమసన్నిచికిత్స

పథ్యాదికషాయము

శ్లో. పథ్యాపర్పటకటుకా-
మృద్వీకాజలదదారుభూనింబాః ।
శమ్యా[6]కపటోలశివాః
క్వాథో౽యం చిత్తవిభ్రమం హంతి ॥

హరీతక్యాదికషాయము

శ్లో. హరీతకీపర్పటరాజవృక్ష-
శంబూక[7]వాసాకటుకా[8]పయోభిః ।
శమ్యాకమే[9]దాద్వయ[10]పర్ణినీభిః
చిత్తభ్రమం హంతి కషాయ [11]ఏషః ॥

---

1. త్రాఖ్యాం
2. యం
3. యమా
4. చా
5. ద్ధం
6. వయఃసిత
7. వృష
8. ప్ర
9. ధా
10. వ్యనాభి
11. యే

జయమంగళరసము

శ్లో. మృతసూతాభ్రకాంతం చ తీక్ష్ణమారం చ ముండకమ్ ।
తాళకం మాక్షికం వ్యోషం విషచిత్రకటంకణమ్ ॥
సమాంశం మర్దయే త్ఖల్వే పాతానిర్గుండిబిల్వజైః ।
ద్రవై[1]స్త్ర్యష్టదినై[2]స్తత్తు రుధ్వా పాచ్యం చ భూ[3]ధరే ॥
పుటైకేన పచేత్సిద్ధో రసోఽయం జయమంగళః ।
దశమూలకషాయేణ మాషైకం సన్నిపాతజిత్ ॥

చిత్తవిభ్రమచికిత్స
సంపూర్ణము.

శీతాంగసన్నిచికిత్స

ఆనందభైరవరసము

శ్లో. విషం త్రికటుకం గంధం టంకణం మృతశుల్బకమ్ ।
ధుత్తూరస్య చ బీజాని హింగుళం నవమం స్మృతమ్ ॥
ఏతాని సమభాగాని దినైకం విజయాద్రవైః ।
మర్దయే[4]చ్చణకాభా తు వటికాఽఽనందభై ర[5]వః ॥
[6]భక్షయేచ్చ పిబేచ్చాను రవిమూలకషాయకమ్ ।
సవ్యోషం హంతి [7]నో చిత్రం సన్నిపాతం సుదారుణమ్ ॥
మృతసంజీవనో వాఽథ రసో గుంజాత్రయం హితః ।
సర్వాంగసుందరో వాఽథ స్వచ్ఛందభైరవో యథా ॥
దాతవ్యః పంచవక్త్రో వా శీతాంగం నాశయేద్ధ్రువమ్ ।

శీతాంగసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము.

---

1. త్ర్య
2. క
3. ధతే
4. త
5. వ
6. భు క్త
7. కి

తాంద్రికసన్నిచికిత్స

భార్గ్యాదిక్వాథము

శ్లో. భార్గీపుష్కరపథ్యా-
నిదిగ్ధికానాగరామృతాక్వాథః ।
అ[1]పనయ[2]తి తంద్రికగదం
నిస్సందేహం ప్రగే పీతః ॥

కుష్ఠాదినస్యము

కుష్ఠగవాక్షీనాగర-
నిశాద్వయమరీచకణ[3]వచాయుక్తమ్ ।
బస్తసలిలేన పిష్టం
తంద్రి[4]కనిఘ్నం భవేన్నస్యమ్ ॥

రాస్నాద్యంజనము

శ్లో. రాస్నామనశ్శిలైలాఽఞ్జనమేతత్తంద్రికే పిష్టమ్ ॥

అమృతాదికషాయము

శ్లో. [5]అమృతాప[6]టోలవాసా-
క్వాథో వ్యోషయుత[7]స్తంద్రికం హంతి ॥

కాలాగ్నిరుద్రరసము

శ్లో. త్రిక్షారైః పంచలవణైర్ద్వినైకం మర్దయేద్రసమ్ ।
రాజికానాగరంహింగు[8]చైభి[9]ర్మూషాం చ కారయేత్ ॥
మూషాయాం మర్దితం సూతం రుధ్వా వస్త్రేణ బ[10]ంధయేత్ ।
ఆరనాళే పుటే పాచ్యం డోలాయంత్రే దినం పునః ॥
ఆదాయ మర్దయేత్ఖల్వే సూతతు[11]ల్యమితిద్రవైః ।
నిర్గుండీభృంగధుత్తూరజీవంతీతిలపర్ణిజైః ॥

---

1. తి
2. తీ
3. శా
4. హార్తా
5. ఆ
6. ఘో
7. ంత
8. శే
9. మూ
10. ధ
11. ల్యాయు

మాండూక్యాః కాకమాచ్యాశ్చ గిరికర్ణ్యా ద్ర[1]వైస్తథా ।
కరవీరాగ్నిపాఠోత్థై రేభిస్సమ్మర్దయేత్క్రమాత్ ॥

మాయూరమాత్స్యవారాహచ్ఛాగమాహిష[2]పిత్తజైః ।
[3]సమ[4]స్తైరథవా [5]వ్యస్తైర్ద్వినైకం భావయేద్రసమ్ ॥
రసః కాలాగ్నిరుద్రాఖ్యో ద్విగుంజం దాపయేద్భిషక్ ।
శర్కరామధుతోయం తు పాయయే [6]త్స్నాపయేజ్జలైః ॥
దాడిమం చేక్షుఖండం [7]చ దధ్యన్నం పథ్యమాచరేత్ ।
శైత్యోపచా[8]రరూపైశ్చ సన్నిపాతం నివార[9]యేత్ ॥

తాంత్రికసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము

కంఠకుబ్జసన్నికి చికిత్స

త్రికటుకాదిక్వాథము

శ్లో. త్రికటుకకళింగకటుకా -
హరీతకీఘనబిభీత[10]కామలకైః ॥
ధ్వంసయతి కంఠకుబ్జం
విషరజనీద్వయయుతః క్వాథః ॥

శృంగ్యాదిక్వాథము

శ్లో. శృంగీవత్సకరేచకీఘనశ[11]టీభూనిం[12]బభార్గీనిశా -
తిక్తాపుష్కరచిత్రకైశ్చ [14]చవికాశుంఠీకణాక[15]ట్ఫలైః ॥
ధాత్రీదారుబిభీతకైః సమరిచై ర్వాసా వ్యఘ్రీవృ[16]షైర్మిశ్రితైః
కృంత[17]త్యేష చ కం[18]ఠకుబ్జమచిరాద్వోష్ణః కషా[19]యః కృతః ॥

---

1. వోద్ధవైః
2. వి
3. స
4 స్తైద్వ్యే
5. ద్వ్యే
6. స్నా
7. ప
8. రై
9. వి
10. కో
11. పి
12. భా
13. చే
74. ట్వ
15. పోగ్నిశ్వ
16. ంతి
17. టకూజ
18. యాకృతిః

కృష్ణాపామార్గాదినస్యయోగము

శ్లో. అపనయతి కంఠ[1]కుబ్జం
కృష్ణాపామా[2]ర్గబీజనశ్యమ్ ॥
అథ హంతి సలిలసహితం
త్రికటుకకటుతుంబినీనస్యమ్ ॥

సూచికాభరణరసము

శ్లో. రసం వైక్రాంత[3]హేమాభ్రం తీ[4]క్ష్ణం తామ్రం మృతం సమమ్ ॥
ఏతత్సమం శుద్ధగంధం సర్వం నిర్గుండిమూలజైః ॥
కషాయైశ్చి[5]త్రకస్యాపి మర్దయేద్దివసత్రయమ్ ।
సూర్యావర్తో ము[6]నిః శృంగీ తిలపర్ణీంద్రవారు[7]ణీ ॥
కాకమాచీ మహారా[8]ష్ట్రీ కంకుష్ఠం గిరికర్ణికా ।
ధుత్తూరతుల[9]సీదంతీగోజిహ్వాకంటకారికాః ॥
సింహ్యర్కవిజయా ముండీ కటుతుంబీజయామృతాః ।
ఏతేషాం భావయేద్ద్రావై[10]ర్ఘర్మే దినచతు[11]ష్టయమ్ ॥
[12]మాత్స్యమాహిషమాయూరఛాగవారాహపిత్తజైః ।
భావయేత్సప్తదివసం కణాక్వాథే దినత్రయమ్ ॥
అర్కమూలకషాయేణ భావయేద్దినపంచకమ్ ।
ఏతత్సర్వం విచూర్ణ్యాథ చూ[13]ర్ణాంశం వత్సనాభకమ్ ॥
[14]దత్వా సర్వం చ పూర్వోక్తపిత్తే భావ్యం దినత్రయమ్ ।
విషముష్టికషాయే[15]ణ భావయేద్దివసత్రయమ్ ॥
భావితం శోషితం చూర్ణం మధునా సహ మిశ్రయేత్ ।
సూచికాభరణం నామ రసః స్యాత్సర్వరోగజిత్ ॥

---

1. కూజ
2. ర్గభియుక్తం
3. సింధూత్థకాంజికయుతు త్రికటుకాద్య నశ్యం
4. షో
5. క్ష
6. త్య
7. నీ
8. ణా
9. ట్రం
10. కై
11. ర్థ
12. మత్స్య
13. ర్ణా
14. త
15. న

దాప[1]యేత్సూచికాగ్రేణ కంఠకుబ్జవినాశనమ్ ।
రసజనితవిదా[2]హే శీతతోయాభిషేకో
  మలయజఘనసారైర్లేపనం మందవాతాః ॥
తరుణదధి[3]సితాన్నం నారికే[4]ళాత్ ఫలాంభో
  మధురశిశిరతోయం శీతమస్యేచ్ఛ[5]త స్తత్ ॥

కంఠకుబ్జసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము.

కర్ణికసన్నిచికిత్స

శ్లో. రక్తస్రావో జలూకాభిర్ఘృతపానం చ యోజయేత్ ॥

రాస్నాదికషాయము

శ్లో. రాస్నా బృహతీ పథ్యా
  ఘనక[6]టుకావ్యోషపుష్కరాహ్వవచాః ॥
శృం[7]గీపాఠాభా[8]ర్ఙ్గ్యః
  క్వాథః క[9]ర్ణికరుజం హరేత్పానాత్ ॥

మరీచాదికషాయము

శ్లో. మరిచదశమూలకటుకాః
  ఫలత్రయకణామహౌషధీ[10]గార్ఙ్యః ॥
భూనింబసైంధవయు[11]తః
  పీతః కర్ణికహరో భవేత్ క్వాథః ॥

---

1. యోజ్యాస్పూచీ
2. హో
3. సీ
4. లైః
5. దష్టం
6. టి
7. గ్యా
8. ష్ఠీ
9. ర్ని
10. మిశ్రః
11. తై

హింగ్వాదిలేపము

శ్లో. హింగు[1]ద్విని[2]శవిశాలా-
సైంధవసురదారుకుష్ఠ[3]రవిదుగ్ధైః ॥
దత్తః క్రమేణ[4]లేపః
కర్ణికహంతా భవేద్యో[5]గః ॥

అర్కదుగ్ధాదిలేపము

శ్లో. దశశతకరదుగ్ధా[6]రుష్క[7]రత్వక్సమేతం
దహనగుడనికుంభా[8]కుష్ఠకాసీసయుక్తమ్ ॥
అపనయతి [9]వితీర్ణం లేపనం సప్తరాత్రా-
చ్ఛ్వయథుహరణశస్తం కర్ణికగ్రంథి[10]కం తత్ ॥

నస్యయోగము

శ్లో. అశిశిరజలయుక్తం నావనం కర్ణికానాం
జనయతి సుఖసిద్ధిం ఘ్రాణరం[11]ధ్రప్రవేశాత్ ॥
పరమలవణకృష్ణాచూర్ణమిశ్రం ప్రభా[12]తే
సకలమునిభిరుక్తం వ్యాధి[13]విధ్వంసకారి ॥

విద్యాధరరసము

శ్లో. సూతం గంధం సమం శుద్ధం తా[14]ళకం మాక్షికం తథా ।
మృతతామ్రాభ్రకం [15]నాగం విషం ధుత్తూరబీజకమ్ ॥
క్షారత్రయం వచా హింగు పాఠా శృంగీ ప[16]టోలకమ్ ।
పథ్యానిం[17]బయవం [18]శుంఠీ కందలాంగలజం సమమ్ ॥

---

1. డి
2. శా
3. విశంగైః
4. తేపో
5. గా
6. పు
7. రాంష్కస్స
8. కృష్ణ
9. కీ
10. స్సమేతాత్
11. ధ్రా
12. శే
13. దుగ్ధలగుకాని
14. న
15. చోర్ణం
16. పోలజం
17. చి
18. శో

సింధువారద్రవైస్సర్వం మర్ద్యం జంబీరజద్రవైః ।
దినైకం వటికాః కుర్యా[1]చ్చణకాభా[2]శ్చ భక్షయేత్ ॥
అత్యుగ్రసన్నిపాతం తు సర్వోపద్రవసంయుతమ్ ।
ని[3]హాన్యాదనుపానేన దశమూలార్కజేన వా ॥
కషాయేణ న సందే[4]హః పథ్యం ద[5]ధ్యోదనం హితమ్ ।
రసో విద్యా[6]ధరో నామ్నా సన్నిపాతం నికృంతయేత్ ॥

వారిసాగరరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గధం ఖల్వే కృత్వా తు కజ్జలీమ్ ।
లోహపాత్రే ఘృతాభ్యక్తే తద్ద్రవ్య [8]చాలయన్పచేత్ ॥
[9]కించిత్కాలం స[10]ముద్ధృత్య చూర్ణితం [11]తత్త్రిగుంజకమ్ ।
త్ర్యూషణం పంచలవణం [12]త్రిక్షారం చ ద్విగుంజకమ్ ॥
వచార్ద్రికాగ్ని[13]దీప్యాని సమభాగం విచూర్ణయేత్ ।
అనుపానే చతుర్మాషం సన్నిపాతహరం పరమ్ ॥
మాహిషం దధిసంయుక్తం పథ్యం స్యాద్రసవీర్యకృత్ ।
సాధ్యాసాధ్యే ప్రయోక్త[14]వ్యో రసోఽయం వారిసాగరః ॥

కర్ణికచికిత్స సంపూర్ణము

భగ్ననేత్రసన్నికి చికిత్స

దార్వ్యాదికషాయము

శ్లో. దా[15]ర్వ్యంబుదారిష్టఫలత్రయం చ
క్షుద్రా పటోలీ రజనీ సనింబా ।
క్వాథం విదధ్యా[16]దిహ భగ్ననేత్రే
నిశ్చేతనే పుంసి విశో[17]ధనార్థమ్ ॥

---

1. శ
2. వ
3. పా
4. షో
5. వో్ఛ్రీ
6. సకో
7. ద్రవ్యా
8. జ్వాలయో
9. యావైకంస
10. ము
11. స్త
12. క్షారత్రయ
13. యావా
14. వ్యం
15. ర్వ్యశ్రీ
16. జ్వరసన్నిపాతే
17. రా

శ్లేష్మాపటోలాదిక్వాథము

శ్లో. శ్లేష్మాపటోల[1]ముస్తా-
నిం[2]బామరదారుధాన్యకైః క్వాథః ।
హంతి భృశ[3]మోహ[4]యుక్తం
జ్వరముగ్రం [5]భుగ్ననేత్రాఖ్యమ్ ॥

భూనింబాదిలేహము

శ్లో. భూనింబమాక్షికకణాసహితం చ కుర్యా-
[6]ల్లేహం కణోషణరసోనసురాజికాభిః ।

అంజనయోగము

శ్లో. నేత్రాంజనం చ లవణోత్తమపిప్పలీభ్యాం

వచాదినస్యము

శ్లో. న[7]స్యం వ[8]చామధుకహింగుమధూకసారైః ॥

మరిచాదినస్యము

శ్లో. మరిచతురగగంధామాగధీసింధుజాతం
లశునమధుకసారం[9] చోగ్రగంధార్ద్ర[10]కం చ ।
[11]భగణజజలపిష్టం సం[12]మతం శాస్త్రవృద్ధైః
సప[13]ది భవతి నస్యం భుగ్ననేత్రప్రణా[14]శి ॥

మార్తాండభైరవరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం గంధపాదం చ టంకణమ్ ।
తామ్రపాత్రే క్షి[15]పేత్పిండం జయంత్యా లోడయే ద్ద్రవైః ।
శిగ్రుమూలర[16]సైర్వాఽథ భావయేదష్టధా త[17]థా॥

---

1. ఘన
2. దానురాహ్వ
3. నోత్త
4. చిత్తం
5. సన్నిపాతోత్థం
6. లో
7. శ్య
8. చో
9. లోధ్ర
10. కాభ్యాం
11. చా
12. యు
13. తి
14. శం
15. శే
16. సోఖా
17. తే

కటుత్రయం శివా[1] వాసా వహ్నిరుద్రజటాద్రవైః ।
తిలపర్ణ్యా తథా జాతీపిప్పలీమూలపత్రకైః ॥
సప్తాహం [2]శోషయేత్పిండం పౌనఃపున్యేన భావయేత్ ।
తామ్రపా[3]త్రాత్సముద్ధృత్య కృత్వా గోళం విశోషయేత్ ।
వస్త్రే బధ్వా మృదా [4]లిప్త్వా భూధరే [5]స్వేదయేత్పుటే ।
ద్వియామాంతే సముద్ధృత్య చూర్ణయే[6]ద్యోజయేత్సహ ॥
విషకర్పూరజాతీనా[7]మేలా[8]యాశ్చ దశాంశ[9]కైః ।
భావయేద్విజయాద్రావై[10]ర్దినమేకం చ [11]మర్దయేత్ ॥
[12]చతుర్గుంజం సకర్పూరం మధునా సన్నిపాతనుత్ ॥
మార్తాం[13]డాఖ్యరసః సోఽయం వ్యాసాధ్యం సాధయే[14]ద్ధ్రువమ్ ॥
దశమూలం పిబేచ్చాను పథ్యం స్యాన్ముద్గయూషకైః ।

పంచవక్త్రరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం విషం గంధం మరీచం టంకణం కణా ।
మర్దయేద్ధూర్తజద్రావైర్దినమేకం చ శోషయేత్ ।
పంచవక్త్రరసో నామ్నా ద్విగుం[15]జస్సన్నిపాతనుత్ ।
అర్కమూలకషాయం చ సవ్యోషమనుపాయయేత్ ॥
పూర్వవద్దాపయేత్పథ్యం జలయోగం చ కారయేత్ ।

భగ్ననేత్రచికిత్స

సంపూర్ణము

---

1. శాయ
2. బోష్యలేహ్యంచ
3. త్రంస
4. తేప్య
5. శ్వే
6. ద్యోతయేస్సహ
7. ంఎ
8. వా
9. వ
10. ది
11. తుర్థ
12. గుజాచతుస్స
13. డస్యరసో నామ
14. ధృ
15. ఞా

ర[1]క్తష్ఠీవిసన్నికి చికిత్స

పర్పటాదికషాయము

శ్లో. పర్పటధన్వయవా[2]సకవాసా-
భూస్తృణకైః కటుకీఫలినీభ్యామ్ ॥
శర్కరయా సహితో౽పి కషాయో
ర[3]క్తష్ఠీవిగదం వినిహంతి ॥

జలదాదికషాయము

శ్లో. జల[4]దాహ్వాయపద్మకపర్పటకైః-
[5]ర్మలయోద్భవజాతివరీమధుకైః ॥
మధునింబజలా[6]నలచందనకైః
[7]క్వథితం [8]స్రుతరక్తహరం సలిలమ్ ॥

ప్రాణప్రదరసము

శ్లో. సూతనిష్కం గంధనిష్కం మ[10]ర్దయేచ్చిత్రకద్రవైః ।
మాషైకం మృతతీక్ష్ణం చ మృతశుల్బాని మాక్షికమ్ ॥[11]
ధుత్తూరత్రిఫలాకన్యావృషదార్వ్యర్ద్రకద్రవైః
దేశభాష్య మంధూక్యాని (?) నిర్గుండీభృంగచిత్రకైః ।
[12]యామినీనింబవాతా[13]రిశక్రా[14]సనద్రవైర[15]పి ॥
ప్రతిద్రావం పలైకైకం దత్వా ఖల్వే విమర్దయేత్ ।
రసాంశం త్ర్యూషణం దత్వా చణమా[16]త్రా వటీ కృతా ।
[17]రక్తష్ఠీవిజ్వరార్తే తాం దాపయేజ్జీరకద్రవైః ॥

---

1. క్తష్ఠి
2. శా
3. క్తష్ఠి
4. ద్వాం
5. న్మ
6. కణా
7. శృ
8. శృ
9. రసప్రకారః
10. ర్ద్రి
11. అష్టైకంసమ్మిత్వోయేన పూర్వసూతేధమార్ద యేత్
12. వాయి
13. రి
14. శ
15. తి
16. త్ర
17. తస్మిన్ ప్రసన్నిపార్దే

కషాయం పంచమూలో[1]త్థమనుపానం ప్ర[2]దాపయేత్ ।
దధ్యన్నం దాపయేత్పథ్యం తృష్ణార్తే శీతలం జలమ్ ।
సన్నిపాతం నిహంత్యాశు సో౽యం ప్రా[3]ణప్రదో రసః ॥
పంచవక్త్రరసో౽ప్యత్ర దే[4]యో గుంజాద్వయం హితః ।
భస్మేశ్వరరసో వా౽థ [5]రక్తష్ఠీవిజ్వరప్రణుత్ ॥

రక్తష్ఠీవిచికిత్స సంపూర్ణము

ప్రలాపసన్నికి చికిత్స

తగరతురగాదికషాయము

శ్లో. తగరతురగగంధాపర్పటం శంఖ[6]శుంఠీ -
త్రిదశవిట[7]పితిక్తా మాగధీ భూతకేశీ ॥
జలధరకృతమాలా కేతకీ గోస్తనీ[8]త్రై -
[9]ర్జయతి ఖలు కషాయః [10]పీతమాత్రః ప్రలాపమ్ ॥

మృతోత్థాపనరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం ద్విధా గంధం శిలా [11]చ విషహింగుళమ్ ।
మృతకాంతాభ్రతామ్రాయ[12]స్తాళకం మాక్షికం సమమ్ ।
[13]అమ్లవేతసజంబీర[14]చాంగేరీణాం రసేన చ ॥
నిర్గుండ్యా హస్తి[15]శౌండ్యాశ్చ ద్రవైర్మర్ద్యం దినద్వయమ్ ।
రుద్ధ్వా౽[16]థ భూధరే పా[17]చ్యం దినాంతే తం సముద్ధరేత్ ॥
చిత్రకస్య కషాయే[18]ణ మర్దయే[19]త్ప్రహరద్వయమ్ ।
మాషమాత్రం ప్రదాతవ్యో హింగు[20]వ్యోషార్ద్రకద్రవైః ॥

---

1. ద్ధ
2. శస్యతే
3. ణిప
4. యః
5. రక్తష్ఠిసన్నిపాతనుత్
6. శో
7. వి
8. భ్యాం
9. సహాచవతి
10. తీ
11. ది
12. తా
13. అ
14. శా
15. శౌంఠీచ
16. త
17. భ్యాం
18. న
19. ప్ర
20. లోష్ఠ

సశర్కరానుపానం స్యాన్మృతోఽర్థా[1]పనశో రసః ।
పీడితః సన్నిపా[2]తేన గతో వాఽపి యమాలయమ్ ॥
తత్ క్షణాజ్జీవతే తథ్యం [3]పథ్యం క్షీరం ప్రదాపయేత్ ।
గుంజాద్వయం ప్రదాత[4]వ్యో రసో[5]వాఽఽనందభైరవః ॥
స్వచ్ఛందభైరవో వాఽథ దశమూల్యా త్రిగుంజకమ్ ।

ప్రలాపసన్నిపాతస్య చతుర్దశ దినాన్యరిష్టకాలః
ప్రలాపసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము.

జిహ్వకసన్నిచికిత్స

జలధరాదికషాయము

శ్లో. జలధరదశమూలం వారి[6]శుంఠీ[7]సమేతం
మలయరుహముశీరం పర్పటం [8]వాసకం చ ।
సమధరణధృతానాం క్వాథశేష[9]శ్చ కా[10]ర్యో
వ్యపనయతి స[11]తాపం జిహ్వకాఖ్యం నిహంతి ॥

సింహీనాగరాదికషాయము

శ్లో. సిం[12]హీనాగరపుష్కరైః సకటుకై రాస్నాగుళూచీ[13]యుతై -
ర్భార్గీకర్కటశృంగికాశఠిసమైర్దుఃస్పర్శవాసాఘనైః ।
పీతం జిహ్వకహారి వారి భవతి బ్రాహ్మీవచామిశ్రితైః
[14]ప్రోక్తం వైద్య[15]వరేణ వంద్యమునిభిర్భూనింబమిశ్రం శృతమ్

---

1. ద్ధా
2. తోఽపి
3. ప
4. వ్యం
5. ఘో
6. శ్లో
7. స్స
8. పాశ
9. ంచ
10. ర్యా
11. రంశంపీతమాత్రం
12. హ్వ
13. ర్య
14. ర్య
15. ద

సురతర్వాదికషాయము

శ్లో. సురతరు[1]కటుకాభూనింబప[2]థ్యాపటోలై -
రజనీయుగళ[3]శుంఠీసింహికాపుష్కరాహ్వైః ॥
[4]సలిలధరగుళూచీసంయుతస్సార్ధమేభిః
ప్రశమయతి కషాయో జిహ్వకం కష్టసా[5]ధ్యమ్ ॥

తీక్ష్ణద్రవ్యలేపము

శ్లో. తీక్ష్ణద్రవ్యైస్సలవణైర్మాతులుంగరసప్లుతైః ।
జిహ్వాయాం శుద్ధికృల్లే[6]పః కటుత్రి[7]కసంయుతః ॥

త్ర్యూషణాదిలేపము

శ్లో. త్ర్యూషణం పంచలవణం శతపుష్పా ద్విజీరకమ్ ।
క్షారత్రయం సమాంశేన చూ[8]ర్ణితం చ ఫలత్రయమ్ ॥

వీరభద్రరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం చాభ్రకం చ గంధకం చ [9]పలం [10]పలమ్ ।
ఆర్ద్రకస్య ద్రవైః ఖల్వే దినమేకం విమర్దయేత్ ॥
వీరభద్రర[11]సః ఖ్యాతో మాషైకః సన్నిపాతజిత్ ।
చిత్రకార్ద్రకసింధూ[12]త్థమనుపానం జలైస్స[13]హ ॥
పథ్యం క్షీరోదనం దేయం ద్వివారం [14]సర[15]సో హితః ।

అగ్నికుమారరసము

శ్లో. దశనిష్కం శుద్ధసూతం శుద్ధగంధం చ త[16]త్సమమ్ ।
సా[17]ర్ధనిష్కం విషం చైవ హంసపా[18]ద్యా ద్రవైర్దినమ్ ॥

---

1. శతినింబేతిక్త
2. ద్రో
3. విశ్వా
4. ఫ
5. ధ్యో
6. పో
7. స
8. శ్నోభి
9. ఫ
10. ఫ
11. సాఖ్యోతం
12. ద్థ
13. హః
14. చ
15. సే
16. స్స
17. ధ్య
18. ద్యార్ద

హస్తి[1]శౌండ్యా ద్రవై[2]ర్వాఽథ మర్దితం [3]గుళికీకృతమ్ ।
కాచకుప్యాం నివేశ్యాథ మృదా [4]సంలేపయేద్బహిః ॥
శుష్కం[5] తం వాలుకాయంత్రే క్రమవృద్ధ్యాఽగ్నినా పచేత్ ।
మధ్యామాంతే సముద్ధృ[6]త్య సార్ధనిష్కవిషే[7]ణ చ ॥
సర్వం సంచూర్ణయే[8]త్సూక్ష్మం [9]రసోహ్యగ్నికుమారకః ।
గుంజైకం [10]పర్ణఖండేన దాతవ్యః సన్నిపాతజిత్ ॥
కాసం శ్వాసం క్షయం పాండుం మందాగ్నిం చ వినాశయేత్ ।
దధ్యన్నం దాపయేత్పథ్య[11]మాజం వాఽథ గవాం ధధి ॥

జిహ్వాకసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము.

అభిన్యాసచికిత్స

రామఠాదినస్యము

శ్లో. రామఠనాగరసహితం
భృంగారస్వరస[12]పేషితం నస్యమ్ ।
అథ కటుతిక్తో[13]పహితం
భవతి తు సుఖబోధనం నస్య[14]మ్ ॥

మరిచాదినస్యము

శ్లో. మ[15]రిచలవణకృష్ణాభూతకేశీమ[16]ధూక్తైః
ప్రకటయతి వితీర్ణం చాష్టభిర్వా చతుర్భిః ।
సకలకరణబోధం బిందుభిర్దీయమానం
క[17]టుఫలమధుయుక్తైః కో[18]ష్ణనీరేణ నస్యమ్ ॥

---

1. శోంత్యా
2. ధే
3. వటుకా
4. సా
5. సా
6. త్వా
7. షణా
8. నూ
9. శనోం
10. వ
11. అజాం
12. వే
13. వయు
14. శ్య
15. రీ
16. సమాంసం
17. నమమదనవ్రాదిత్వా
18. ష్ణ

ఉత్తరఖండము

కషాయయోగములు

వ్యాఘ్ర్యాదిక్వాథము

శ్లో. వ్యా[1]ఘ్రీద్వయం చిత్రిక[2]యాసకాని
దురాలభా [3]భార్గ్యభయా గుడూచీ।
క్వాథం పిబేన్మాగధి[4]కాం విచూర్ణ్య -
భిన్యాస[5]శాంతిం కురుతే ధ్రువేణ॥

దశమూలకషాయము

శ్లో. బిల్వకాశ్మ[6]ర్యత[7]ర్కారీపాటలాటుంటుకా స్తథా।
పృశ్నిపర్ణీపృథక్పర్ణీ బృహతీద్వయగోక్షురాః॥
దశమూలకషా[8]యం చ పిబేత్ పిప్పలిసంయుతమ్॥

సర్వాంగసుందరరస[9]ము

శ్లో. శుద్ధసూతం ద్వి[10]ధా గంధం సూతాంశం మృతహేమకమ్।
మృతం[11]తాప్యం చ తామ్రం చ సూతతుల్యం పృథక్ పృథక్॥
సూర్యావ ర్త[12]స్య నిర్గుండ్యా[13]స్తులస్యా ఆర్ద్రి[14]కార్ద్రివైః।
భృంగోన్మ[15]త్తాత్రి[16]పర్ణినా[17]మ*గ్ని[18]గర్భాగ్నిమంథయోః॥
తిలపర్ణీచిత్రకయోః కాక[19]మాచ్యా రసేన[20] చ
మర్దయేత్త్రిదినం ఖల్వే శుష్కం పిత్తైశ్చ భావయేత్॥
[21]మాత్స్యమాహిషవారాహచ్ఛాగమాయూరజైర్దినమ్।
[22]అంధమూషాగతం రుధ్వా వాలుకాయంత్రకే పచేత్॥

---

1. బృహతిద్వయా
2. దాశకేన
3. వ్యాఘ్ర్య
4. చూర్ణయుక్త్వా
5. సన్నిపాతరతి
6. ర్భ
7. త్కా
8. యేణక్వాథః
9. ం
10. భా
11. శా
12. ంచ
13. తు
14. తద్ర
15. త్తా
16. క
17. ంఅ

* అగ్నిగర్భ = సూర్య కాంతము

18. వర్ణా
19. మచ్చా
20. చా
21. మచ
22. ఆర్ద్రిమూలాగతుపా చ్యాద్వా

ఆదాయ చూ[1]ర్ణితం ఖాదే[2]న్మాషైకం చార్ద్రికద్రవైః ।
నిర్గుండ్యా దశమూల[3]స్య [4]క్వాథం సమరిచం పిబేత్ ॥
అభిన్యా[5]సం నిహంత్యా[6]శు ర[7]సః సర్వాంగసుందరః ।
ప[8]థ్యం స్యాన్ముద్గ[9]యూషేణ క్షీరేణోపరి దాపయేత్ ॥

సన్నిపాతనస్యయోగ[10]ములు

అర్కేశ్వరరసము

శ్లో॥ మృతసూతం మృతం తామ్రం మృతం తీక్ష్ణం చ టంకణమ్ ।
ఖర్పరం సత్రిక[11]టుకమర్కక్షీరేణ మర్దయేత్ ॥
దినైకేన భవేత్సిద్ధో నామ్నా[12]త్వర్కేశ్వరో రసః ।
అర్కక్షీరే[13]ణ నస్యం తు సన్నిపాతహరం పరమ్ ॥

కులపటీరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం మృతం తామ్రం మృతనాగం మనశ్శిలా ।
తుత్థం చ తుల్యతుల్యాంశం దినమేకం విమర్దయేత్ ॥
ద్రవై[14]శ్చిత్రకవారుణ్యా[15]శ్చణమాత్రం వటీకృతా ।
సన్నిపాతం నిహంత్యాశు నస్యమాత్రేణ దారుణమ్ ।
ఏ[16]తత్కులపటీ నామ్నా జీవం[17]దృష్ట్వా ప్రయోజయేత్ ॥

త్రయోదశసన్నిపాతచికిత్స
సంపూర్ణము.

---

1. ర్ణకం
2. మా
3. శ్చ
4. కషాయామా
5. సా
6. శూ
7. న
8. థ్యంశ్యా
9. యో
10. ం
11. టితుల్యంఅ
12. ష
13. స్య
14. చో
15. క
16. వ
17. వే

ఛర్దినిదానము

శ్లో దుష్టర్దోషైః పృథక్సర్వై[1]ర్బీభత్సాలోకనాదిభిః ।
ఛర్దయః పంచ విజ్ఞేయా[2]స్తాసాం లక్షణముచ్యతే ॥

వాతచ్ఛర్దినిదానము

శ్లో. కృష్ణఫేనకషా[3]యాల్ప శూలవేగవతీ క్షణాత్ ।
[4]ఏతచ్చ లక్షణం దృష్ట్వా వాతచ్ఛర్దిం [5]విభావయేత్ ॥

చికిత్స

స్నేహప్రయోగము

శ్లో. ససైంధవం పిబేత్సర్పిర్వాత[6]చ్ఛర్దినివారణమ్ ॥
లవణత్రయయుక్తం వా త[7]త్చూర్ణం త్ర్యూషణేన వా ॥

గైరికప్రయోగము

శ్లో. [8]సదీప్యం గైరికం[9] సేవ్యం సేవ్యం వా తండులాంబునా ।

వరాటక్షారము

శ్లో. దగ్ధ్వా వరాటికాం శ్వేతాం త[10]తోఽంభసి వినిక్షిపేత్ ।
తజ్జలం పానమా[11]త్రేణ వాత[12]చ్ఛర్దినివారణమ్ ॥

మాతులుంగాదిలేహము

శ్లో. మాతులుంగగుడ[13]ద్రాక్షావిదారీధాన్యజీరకమ్ ।
కో[14]లమజ్జా చ మధునా లేహోఽయం వాతవాంతిజిత్ ॥

అశ్వత్థక్షారము

శ్లో. అశ్వత్థవల్కలం వ[15]హ్నౌ దగ్ధ్వా ని[16]ర్వాపయేజ్జలైః ।
తత్పయః పానమాత్రేణ వాత[17]చ్ఛర్దినివారణమ్ ॥

---

1. పిబేచ్చోరోచ
2. తవ
3. యోశ్చ
4. ఏతేషాం
5. మితిస్మృతాః
6. చ
7. చ్చూ
8. సొడిచ్యం
9. వేయం
10. చ
11. త్రంచ
12. చ
13. ద
14. మలజ్ఞా
15. హ్నా
16. ర్థా
17. చ

పిత్త[1]చ్ఛర్దినిదానము

శ్లో. [2]మూర్ఛాపిపాసాముఖశోషమూర్ధ-
తాల్వక్షిసంతాపతమోభ్రమార్తః ।
పీతం భృశోష్ణం హరితం చ తిక్తం
ధూమ్రం చ పిత్తేన వమేత్సదాహమ్ ॥

చికిత్స

గుడూచ్యాదిలేహము

శ్లో. గుడూచీ[3] త్రిఫలా క్షౌద్రం లేహ్యం[4] వై పిత్తవాంతిజిత్ ।

కూష్మాండబీజాదిలేహము

శ్లో. కూష్మాండబీజం చ కపిత్థబీజం
[5]సితాసుయుక్తం మధునా చ యుక్తమ్ ।
లేహ్యం జయేత్పిత్తజవాంతి[6]ముగ్రాం
వా[7]తాచ్చ వాంతిం హర[8]తి క్షణేన ॥

కార్పాసబీజాదిలేహము

శ్లో. కార్పాసబీజచూర్ణం చ లా[9]జచూర్ణం చ శర్కరా ।
క్షౌద్రేణ మిశ్రితం లేహ్యం పిత్తవాంతిం నికృంతయేత్ ॥

కార్పాసత్రుట్యాదిలేహము

శ్లో. కార్పాసాస్థి త్రుటీ కృష్ణా లాజచూర్ణం చ శర్కరా ।
మధునా లే[10]హయేచ్చాఽశు పిత్త[11]చ్ఛర్దిం వ్యపోహతి ॥

చందనాదిధూమము

శ్లో. చందనాగురుజాతీనాం పిబేద్ధూమం ఘృతాన్వితమ్ ॥

---

1. చ
2. పైత్యగేతిక్త తిక్తోష్ణహా రితద్రాహలక్షణం సితార్ధత్రిరపాద్యం నా పిత్తచర్ధినివృత్తయేత్
3. బీబస
4. వా
5. సీ
6. జస్య
7. తస్యవాంతి
8. తీ
9. జా
10. హ్యా
11. చ

మయూరపింఛాదిధూమము

శ్లో. మయూరపింఛలాక్షా[1]భ్యాం చందనం ఘృతసంయుతమ్ ।
పిబేచ్ఛర్దిహరం ధూమం [2]సద్యఏవ న సంశయః ॥

శ్లేష్మచ్ఛర్దినిదానము

శ్లో. స[3]స్నేహపిచ్ఛ[4]లస్వాదుసీ[5]తసాంద్రక[6]ఘోల్బణమ్ ।
ఇత్యేవం లక్షణం దృష్ట్వా కఫవాంతిం [7]వినిర్దిశేత్ ॥

చికిత్స

విళంగత్రిఫలాదిచూర్ణము

శ్లో. విళంగత్రిఫలావి[8]శ్వచూర్ణం మధుయుతం జయేత్ ॥

క్రిమిఘ్నాదిచూర్ణము

శ్లో. క్రిమిఘ్నప్లవ[9]శుంఠీనాం మధునా శ్లేష్మజాం వమిమ్ ॥

మయూరపత్రక్షారము

శ్లో. మయూరపత్రజం క్షారం మధునా చ ప[10]రిప్లుతమ్ ।
లేహ్యం [11]చ శ్లేష్మ[12]జాం ఛర్దిం తత్క్షణం నాశయేద్ధ్రువమ్ ॥

సన్నిపాతచ్ఛర్దినిదానము

శ్లో. కృష్ణఫేనకషా[13]యాల్పశూల[14]వేగవతీ [15]చలాత్ ।
పైత్యకే [16]తిక్తతీక్ష్ణోష్ణహారిద్రాదాహలక్షణమ్ ।
శ్లేష్మ[17]ణా [18]పిచ్ఛిలస్వాదుసీ[19]తసాంద్రక[20]ఘోద్గమాః
సర్వరూపాని వ్రతా జ్ఞే[22]యా సన్నిపాతసము[23]త్థితా ॥

---

1. యాం
2. పిబతేచ
3. శ్లేష్మ
4. లా
5. తా
6. షో ద్గమా
7. మితిస్మృతం
8. శ్వా
9. శ్లో
10. ం
11. యో
12. జా
13. యోశ్చ
14. యో
15. క్షణాత్
16. తీక్ష్ణోష్ణహ
17. తా
18. విశ్చలా
19. తా
20. షో
21. రూ
22. ద్ధి

చికిత్స

త్రిఫలాదికషాయము

శ్లో. త్రిఫ[1]లాయా గుళూచ్యా వా కషా[2]యో మధునా యుతః।
పేయ[3]స్త్రిదోషజే శీ[4]తః పూర్వ్యా[5]ణ్ణే తండులాంబునా॥

లాజమహౌషధాదికషాయము

శ్లో. లా[6]జమ[7]హౌష[8]ధబిల్వై[9]-
రంబు శృతం క్షౌ[10]ష్ణమపహరతి।
కఫపిత్త[11]వనజాతా[12]ం
[13]ఛర్దిం సముదాయ[14]జాం హ[15]ంతి॥

ఏలాలవంగాదిచూర్ణము

శ్లో. ఏలాలవంగదళకేసరకోలమజ్జా
లా[16]జప్రియంగుఘనచందనచంద్రసౌజ్ఞాః॥
చూర్ణీకృతాశ్చ మధునా సహా[17]లిహ్యామా[18]నా-
[19]శ్ఛర్దిం హరంతి కఫమారుతపిత్తజాతామ్[20]॥

కణాదివటకములు

శ్లో. కణోషణం కపిత్థామ్లం త్వగేలాపత్రకం [21]పృథక్।
సక్షౌద్రం వ[22]టకా లేహ్యాః షడేతే ఛర్దినాశ[23]నాః।

బీభత్సచ్ఛర్దినిదానము

శ్లో. పూత్యనిష్టామ[24]క్రిమిజా[25]చ్ఛర్దిర్బీభత్సజా మతా।

---

1. లస్య
2. యే
3. ంచరిత్రయో
4. తో
5. హ్ణో
6. జా
7. హో
8. ధా
9. శ
10. ష్ట
11. ద
12. ౯
13. చ
14. మప
15. ర
16. జా
17. ల్యే
18. నం
19. చర్దీన్నిహంతి
20. ౯
21. సమం
22. టు
23. నం
24. తష్ఠాపా
25. ఛర్దీభీ

సాధ్యాసాధ్యలక్షణము

శ్లో. సాంద్రచంద్రకి[1]ణీ త్యాజ్యా క్షీణస్యోపద్రవాన్వితా ॥

ఛర్దిసామాన్యచికిత్స

శ్లో. ఆమాశయభ[2]వాస్సర్వాచ్ఛర్దయస్తాసు లం[3]ఘనమ్ ।
పూర్వం వాతా[4]దృతే యుక్తం యోజ్యం పశ్చాద్విరే[5]చనమ్ ॥

శర్కరాదిలేహము

శ్లో. శర్కరా చందనర[6]జో మాక్షికం [7]మక్షికాశకృత్ ।
వినాశయంతి పంచైతే లే[8]హాశ్ఛర్దిం ప్రసంగినీమ్ ॥

మాతులుంగాదిలేహము

శ్లో. మాతులుంగగుడద్రాక్షావిదారీధాన్యజీరకమ్ ।
కోలమజ్జా చ మధునా లే[9]హో౽యం సర్వవాంతిజిత్ ॥

సైంధవాది

శ్లో. సైంధవం తింత్రిణీకామ్లం గుడస్త్రికటుకం మధు ।

కపిత్థామ్లాది

శ్లో. కపిత్థామ్లం[10] సితా లాజా వ్యోషమేలార[11]జో మధు ॥

సక్తుసైంధవాది

శ్లో. సక్తుసైంధవధాన్యాకకార్పాసాస్థిసితా మధు ॥

ఛర్దిచికిత్స సమా[12]ప్తము

---

1. ణి
2. వేత్స
3. ఖ
4. న్వయా
5. క
6. జః
7. మా
8. హ్యాభ
9. హ్యా
10. సీ
11. జం
12. ప్తః

హిక్కా[1]శ్వాసనిదానము

సంప్రాప్తి

శ్లో. పిత్తస్థానమతిక్రమ్య వాయుః కఫపురోగమః
హిక్కాశ్వా[2]సౌ కరోత్యూర్ధ్వం తౌ చ పంచవి[3]ధౌ పృథక్ ॥

మహాహిక్కాలక్షణము

శ్లో. మహాహిక్కా మహాశబ్దా వేగాఢ్యా మర్మ[4]ఘాతినీ ।

గంభీరహిక్కాలక్షణము

శ్లో. గంభీరా [5]సా చ నాభ్యుత్థా జ్ఞే[6]యా గంభీర[7]నాదినీ ॥

యమళాలక్షణము

శ్లో. యమళా యమ[8]లై ర్వేగై స్తీవ్రరుజ్మూ[9]ర్ధకంపి[10]నీ ।

క్షుద్రహిక్కాలక్షణము

శ్లో. క్షుద్రా హిక్కాఽల్పవేగా చ లక్ష్యా జత్రుసముత్థితా ।

అన్నజహిక్కాలక్షణము

శ్లో. హిక్కా[11]స్యాదన్న[12]జాఽత్యన్నపాన[13]పీడితమారుతా ॥

సాధ్యాసాధ్యములు

శ్లో. ఆసాం క్షుద్రాన్నజే సాధ్యే శేషాః ప్రాణహృతో మతాః ।

శ్వాసనిదానము

శ్లో. మహోర్ధ్వచ్ఛిన్నతమకక్షుద్రభేదైస్తు పంచధా ।
భిద్యతే స మహావ్యాధిః శ్వాస ఏకో విశేషతః ॥

మహాశ్వాసలక్షణములు

శ్లో. మహా[14]ఘోషో మహాశ్వాసః సంజ్ఞాహృ[15]ద్భ్రాంతలోచనః ॥

---

1. శ్వాసచికిత్స
2. స
3. ధం
4. దాది
5. త్వసౌ
6. రో
7. వా
8. యే
9. ర్ధ్వ
10. నాం
11. జాస్య
12. గా
13. ప్రీతి
14. శోష
15. ద్వక్త్రవర్తనా

ఊర్ధ్వశ్వాసలక్షణము

శ్లో. [1]ఊర్ధ్వాహ్వ చోర్ధ్వదృష్టిః స్యా[2]న్మోహహృత్పార్శ్వశూలవాన్ ॥

ఛిన్నశ్వాసలక్షణము

శ్లో. [3]ఛిన్నాద్వినిశ్వసిత్యర్తైశ్చ[4]ద్వాచ్ఛిన్న[5]శ్వాసజత్రుగః ॥

తమకశ్వాసలక్షణము

శ్లో. తమ[6]కః పీనసోద్రేకీ స[7]మోహో దుర్దినే బలీ ॥

క్షుద్రశ్వాసలక్షణము

శ్లో. మందవేగోద్భ[8]వః శ్వాసః క్షుద్రాఖ్యో నిర్వ్య[9]థః స్మృతః ॥

సాధ్యాసాధ్యములు

శ్లో. క్షుద్రస్సా[10]ధ్యతమో యాప్యః శేషాస్త్యాజ్యాః ప్రమాది[11]నామ్ ॥

హిక్కాశ్వాసచికిత్స

సామాన్యచికిత్స

శ్లో. హిక్కాశ్వాసాతు[12]రే పూర్వం [13]తైలాక్తే స్వేద[14] ఉచ్యతే ।
[15]ఊర్ధ్వాధశ్శోధనం శక్తే దుర్బలే శమనం మతమ్ ॥

కోలమజ్జాదిలేహములు

శ్లో. కోలమజ్జాంజనం [16]లాజా రక్తకాంచనగైరికమ్ ।
కృష్ణా ధాత్రీ సితా[17]శుంఠీ కాసీ[18]సం దధినామ చ ॥
పాట[19]లీ వకులాత్పుష్పం కృష్ణా ఖర్జూరమస్తకమ్ ।
ష[20]డేతే పాదికా లేహ్యా హిక్కా[21]ఘ్నా మధుసంయుతాః ॥

---

1. ఔ
2. మో
3. విచ్ఛిన్నయశ్చన
4. నశ్వాస
5. శత్రుకః
6. కో
7. మా
8. వే
9. ధా
10. ధ్యో
11. నం
12. కం
13. తైలోక్తే
14. ము
15. ఔర్ధ్వకాంశోధనాంశక్తి
16. జ
17. కో
18. త్స
19. ల్యాకాశేఫిలంపు
20. డైకేవా
21. హ్వ

మధుకాదినస్యములు

శ్లో. మధుకం మధుసంయుక్తం పిప్పలీ శర్కరాన్వితా ।
నాగరం గుడసంయుక్తం హిక్కా[1]ఘ్నం నావనత్రయమ్ ॥

స్తన్యనస్యములు

శ్లో. స్తన్యేన [2]మక్షికా[3]విష్ఠానస్యం వాఽలక్తికాంబునా ।
యోజ్యం హిక్కానిరాసా[4]య స్తన్యం వా చందనాన్వితమ్ ॥ [5]

దురాలభాదిలేహము

శ్లో. దురాలభా కణా ద్రాక్షా శృంగీ పథ్యా [6]విచూర్ణితాః ।
మధుసర్పి[7]ర్యుతో లే[8]హో హిక్కాం శ్వాసం చ నాశయేత్ ॥

మాతులుంగబీజచూర్ణప్రయోగము

శ్లో. లుంగినీబీజచూ[9]ర్ణం తు మధునా చ పరిప్లుతమ్ ।
లేహయేత్పంచహిక్కా[10]శ్చ తత్క్షణం నాశయేద్ధ్రువమ్ ॥

నారికేళోదకప్రయోగము

శ్లో. నారికేళఫలం బాలం [11]దాతవ్యం శర్కరాయుతమ్ ।
త[12]చ్చ పంచవిధా హిక్కా[13]స్తత్క్షణం నాశయేద్ధ్రువమ్ ॥

కపిత్థమజ్జాదియోగములు

శ్లో. కపిత్థమజ్జా మధుపిప్పలీనాం
హిక్కాతురః పాణితలప్రమాణమ్ ॥
పిబేత్ఫలం వా లవణోత్తమస్య
ద్వాభ్యాం [14]పలాభ్యాం హవిషో[15]ఽనుసద్యః ॥

---

1. ఖ్యం
2. మా
3. దిష్ట్వా
4. యే
5. సైంధవస్యపవేద్వాభ్యాఫలానాంసర్పిషంపిబేత్
6. ప
7. యు
8. హ్యా
9. ర్ణేన
10. వ
11. దత్త్వోయం
12. త్వత్ప
13. త
14. ఫ
15. నువళ్యం

పిప్పల్యాదికషాయము

శ్లో. పిప్పలీధాన్యకోశీరనిష్క్వాథః స[1]సితామధు ।
పీతః [2]ప్రశమయత్యాశు హిక్కాం తృష్ణాం చ దుర్జయామ్ ॥

నస్యయోగములు

శ్లో. హిక్కాసు [3]నస్యం [4]సలిలం సుశీతం
గుడాంబునా నాగరమూషణం వా ॥
ఘృతేన సింధూ[5]ద్భవ[6]చందనం వా
సుఖాంబునా పిప్పలిసైంధవం వా ॥

వటబీజప్రయోగము

శ్లో. వటబీ[7]జస్య చూర్ణం తు మధునా చ పరిప్లుతమ్ ।
లి[8]హేత్పంచవిధాం హిక్కాం తత్క్షణం నాశయేద్ధ్రువమ్ ॥

ఉపచారము

శ్లో. హిక్కా[9]భివృద్ధౌ భ్రూమధ్యే ని[10]షించేత హిమం జలమ్ ।
హృన్మధ్యే [11]తైలమైరండం వర్తిం వా [12]శ్వాసహిక్కయోః ॥

పురాణజ్వరకషాయము

శ్లో. భా[13]ర్గ్యబ్దప[14]ర్పటకధన్వ[15]యవాసవిశ్వ -
భూనింబకుష్ఠకణసింహ్యామృతా[16]కషాయః ।
జీర్ణజ్వరం సతతసంతతకం నిహన్యా -
దన్యే[17]ద్యుకం సహతృతీ[18]యచతుర్థకం చ ॥

కాకజంఘాదికషాయము

శ్లో. కాకజంఘామృతైరం[19]డనిర్గుండీనాగరైస్తథా ।
క్వాథః పిప్పలిసంయుక్తః శీతజ్వరహరః పరః ॥

---

1. నిధా
2. వ్ర
3. న్యప్త
4. న్నజయేన
5. ధ
6. ప్యంథనామ
7. జేన
8. తహో
9. సు
10. షే
11. రండతైలంచ
12. దే
13. ర్గాక్
14. ర్పా
15. యూష
16. ంచవిశ్వ
17. ంద్యు
18. య్యా
19. డా

బదరీక్వాథము

శ్లో. సకణో[1] బదరీపత్రక్వాథో జీర్ణజ్వరాపహః ।
తథా బదరిమూలస్య క్వాథః పిప్పలిసంయుతః ॥

వటపల్లవక్వాథము

శ్లో. వటపల్లవ[2]జః క్వాథః సదాహజ్వరనాశనః ।

శతధౌతఘృతనిర్దేశము

శ్లో. శతధౌతఘృతం లేహ్యం జీ[3]ర్ణజ్వరహరం పరమ్ ॥

రోహిణీఘృతము

శ్లో. రోహిణీ[4]పలమేకం తు కాం[5]జికాత్ప్రస్థమాహరేత్ ।
[6]కుడవం తు ఘృతాత్ క్షిప్త్వా పాచయేన్మృదువహ్నినా ।
తద్ఘృతం [7]కారయేత్పీతం జీర్ణజ్వరనివారణమ్ ॥

క్షీరవిధినిషేధములు

శ్లో. [8]జీర్ణజ్వరే కఫే [9]క్షీణే క్షీరం స్యా[10]దమృతోపమమ్ ।
తదేవ తరు[11]ణే పీతం విషవ[12]ద్ధంతి మానవమ్ ॥

క్షీరప్రయోగము

శ్లో. పంచమూలశృతం క్షీరం చతుర్గుణజలేన వా ।
తత్ క్షీరం పానమాత్రేణ జీర్ణజ్వరనిబర్హణమ్ ॥

---

[13]అజీర్ణనిదానము

వాతాజీర్ణలక్షణము

శ్లో. విష్టంభో వమనం భ్రాంతీ రుగ్దాహః పూతిగంధతా ।
ముఖే శోష[14]స్తృషాత్తిశ్చ వాతాజీర్ణస్య లక్షణమ్ ॥

---

1. ణా
2. స
3. ర్ణే
4. ఫలై
5. చిక్రైప్రధి
6. ఘృతుకుడుపినిక్షిప్య
7. వేపయేత్పిత్తం
8. అజీర్ణకే
9. జీర్ణే
10. త
11. ణం
12. ర్ధ
13. విషూచీ
14. తృ

చికిత్స

శ్లో. లవణం చాజమో[1]దా చ త్రై లేనాజీర్ణ నాశకృత్ ।
లవణం కాచలవణం నిష్కం చూర్ణం [2]చ జీర[3]కాత్ ॥
[4]ఆరనా[5]ళే పిబేత్కర్షం వాతాజీ[6]ర్ణ ప్రశాంతయే ।
లవణం కాంజికం చైవ గుడం జంబీరపల్లవమ్ ॥
పిబేదజీర్ణ శాంత్యర్థం వజ్రక్షారం చ వా జలైః ।

[7]పిత్తాజీర్ణలక్షణము

శ్లో. [8]సరణం జఠరే శూలం వమనం చ ముహుర్ముహుః ।
హస్తపాదాదిసంకోచః పిత్తాజీర్ణస్య లక్షణమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. శీతతోయం [9]చ సక్షౌద్రం పిత్తాజీర్ణప్రశాంతయే ।
లాజచూర్ణయుతం క్షౌద్రం పథ్యం దేయం ప్రయత్నతః ॥

[10]శ్లేష్మాజీర్ణలక్షణము

శ్లో. వాం[11]తిభ్రాంతిముఖస్వే[12]దా జడతా[13]శీతతంద్రి[14]తాః ।
కా[15]ష్ఠవజ్జాయతే దేహః కఫాజీర్ణస్య లక్షణమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. వమయేద్రేచయే[16]దేనం లం[17]ఘనై[18]ర్దీపనేన చ ।
శాంతిమాప్నోతి [19]తచ్చిత్రమంజనాచ్ఛ విశేషతః ॥
శ్వేతాపరాజితామూలం కాం[20]జికేన సమన్వితమ్ ।
అజీ[21]ర్ణం నాశయేత్ క్వాథ[22]స్తద్వచ్ఛ్వేతపునర్నవా ॥

---

1. దం
2. నిష్కాచ్చ
3. కం
4. అ
5. శై
6. ర్ణే
7. పిత్తవిషూచి
8. ·రేచనం
9. పిబే
10. శ్లేష్మవిషూచి
11. తే
12. దా
13. స్ని
14. హో
15. ష్ఠ
16. ద్దే
17. ఖ
18. ర్దహ
19. చేచ్చిత్రం
20. చి
21. ర్ణేప్యంజనే
22. జత్వేవ్వే

భక్షయేదీశ్వరీమూలం తిలప[1]ర్ణీం తథా శివామ్ ।
శంఖపుష్ప్యాశ్చ మూలం వా వారిణాఽజీర్ణజిద్భవేత్ ॥

కారికాదియోగములు

శ్లో. * కారికాపత్రమూలం [2]చ హ్యపామార్గస్య మూలకమ్ ।
తో[3]యపిష్టం పిబే[4]త్తద్వత్ సర్వాజీర్ణవినాశ[5]నమ్ ॥

రసౌషధములు

శ్లో. పంచవక్త్రరసో హ్యత్ర గుంజత[6]స్తప్తవారిణా ।
కఫాజీర్ణప్రశాంత్యర్థం దే[7]యో వాఽఽనందభైరవః ॥

విజయాత్ర్యూషణలేహము

శ్లో. విజయా [8]త్ర్యూషణం తుల్యం క్షౌద్రే లేహ్యం త్రినిష్కకమ్ ।
వాం[9]త్యతీసారశాంత్యర్థం సర్వాజీర్ణహరం పరమ్ ॥

అపామార్గాదిచూర్ణము

శ్లో. అపామార్గస్నుహీ[10]వహ్నిసాముద్రం తింత్రిణీ [11]తథా ।
వనశిగ్రు సమం దత్వా తత్సమవ్యోషసంయుతమ్ ॥
భు[12]క్తాంతే సేవితం చూర్ణమాధ్మానాజీర్ణగుల్మ[13]హృత్ ।

1. ముచ్చనవేళ్ళభస్మము
2. బ్రహ్మజెముడువేళ్లభస్మము
3. చిత్రమూలపువేళ్లచూర్ణము
4. ఉప్పు,
5. చింతబెరడుభస్మము
6. కారుమునగవేళ్లచూర్ణము

ఇవి సమాంశములు. ఇన్నింటికి సరి త్రికటుకము చేర్చి వస్త్రగాలితం చేసి [14]మూడువ్రేళ్లకు వచ్చినంత, భోజనము చేసిన వెనుక, వేడినీళ్ళతో త్రాగిన అజీర్ణాధ్మానగుల్మములు మానును.

---

1. బ్యాఘరా
* కారికా = కంటకారీ
2. చాఆ
3. య్యై
4. దష్టు
5. ద
6. స్తు
7. యంమా
8. త్రికటుం
9. త్యా
10. ద్వ
11. ద్వచ
12. క్త్వా
13. హా
14. బిమలపాదమాత్రం

బాలాతిసా[1]రచికిత్స

శ్లో. దార్వీ హరిద్రా కుటజస్య బీజం
సింహీ చ యష్టీ మధుకం చ తుల్యమ్ ।
క్వాథం శిశో స్తన్యకృతే [2]తు దోషే
సర్వాతిసారేషు చ సర్వమిష్టమ్ ॥

భాషాయోగములు

బిల్వాదికషాయము

1. మారేడువేరు 2. మానుపసుపు 3. వట్టివేరు
4. లొద్దుగచెక్క 5. [3]ఆరెపువ్వు 6. గజపిప్పళ్లు

వీటితో కషాయము బెట్టి ఆకషాయములో తేనె ప్రతీవాపము బెట్టి [5]యిచ్చిన బాలాతిసారములు కట్టు[6]ను.

శృంగ్యాదిచూర్ణము

1. కర్కాటశృంగి 2. పిప్పళ్లు 3. అతివస

ఇవి సమాంశలు. చూర్ణము చేసి తేనెతో నాకించిన, చంటి పిల్లలకు కాస ఉక్కస వేంకి కక్కు నీళ్లవిరేచనములు తగ్గును. [7]

రక్తప్రదరచికిత్స

సరసిజమకరందాదిచూర్ణము

శ్లో. సరసిజమకరందం చందనం తండులీ[8]యం
మధుకమమృతవల్లీ శర్కరా భీరు తా[9]ర్క్ష్యమ్ ॥
స[10]కతకమధుమిశ్రం చూర్ణితం సుందరీణాం
రుధిరముపనిహన్యాద్యోనిమార్గప్రవృత్తమ్ ॥

---

1. ర
2. షు
3. వేరుజాజి
4. పాకం
5. యిస్తే
6. నూ
7. సంధ్యజ్వరమురారిరసం త్రిసప్తజంబుజలభావిత ఖర్పరస్య చూర్ణంత్రిథానవనీత విమర్దితం చ వల్లద్వయంహారిత శర్కరమానుపానం సంధ్యోజ్వరంహారమురారిరసాంశ్చపుంసాం
8. య్య
9. క్షి
10. మవిషా

1. తామరపువ్వులలోని అగరు 2. శ్రీగంధము 3. చిత్తివేళ్లు
4. యష్టిమధుకము 5. తిప్పతీగె 6. పిల్లిపీచరవేళ్లు
7. రసాంజనము 8. పంచదార 9. ఇండుపుగింజలు

ఇవి సమాంశలు. చూర్ణముచేసి తేనెతో సేవించిన, స్త్రీలకు రక్తప్రదరము శమించును.

రక్తమేహమునకు

విష్ణుక్రాంతాప్రయోగము

శ్లో. విష్ణుక్రాం[1]తాం సమూలాం చ క్షీ[2]రే పిష్ట్వా[3] సశర్కరామ్
పా[4]యయేద్రక్తమే[5]హేషు [6]త్వాశు హన్యా[7]దసృక్స్రుతిమ్ ॥

ఇక్షుసారాదిక్షారము

శ్లో. ఇక్షుసారత్రిభాగం చ జీరకం దశభాగికమ్ ।
మరీచం దశభాగం తు భూధాత్రీ మరి[8]చై[9]స్సమా ॥
సర్వమేతద్విచూర్ణ్యాథ ఘృతద్విపలమిశ్రితమ్ ।
ఘటికాం పాచయే[10]త్తత్తు సాంగశైత్యం సమాచరేత్ ॥
సఘృతం భు[11]క్తమాత్రం తద్రక్తమేహనివారణమ్ ॥

నారికేళలేహ్యము

శ్లో. నారికేళస్య పుష్పాణి వత్సో ధాత్రీఫలాని చ ।
శతావరీ భద్రము[12]స్తముశీరం వారి ధాన్యకమ్ ॥
ఏతాన్యేత[13]పలాన్ భాగాన్ వారిద్రోణే పచేత్సుధీః ।
చతుర్భాగావశేషం తు [14]కషాయమవతారయేత్ ॥
కషాయం చ పరిస్రావ్య దృఢభాండే నిధాపయేత్ ।
అత్ర చూర్ణమిదం వక్ష్యే మధూకం చందనం త్వచమ్ ॥

---

1. త
2. రం
3. తు
4. చ
5. హాని
6. ఆ
7. చ్ఛసీశ్రికం
8. ంసమం
9. లే
10. త్తేన
11. త్క్వ
12. స్తా
13. ఫ
14. కా

[1]ఉశీర[2]ముత్పలం కుష్ఠం శ్వదంష్ట్రా మృద్వీకాని చ ।
ఖర్జూరం [3]కతకం పథ్యా గాంగే[4]రుకవటాంకురా[5]ః ॥
ఏలా కేసరమేతాని సూ[6]క్ష్మచూర్ణాని కారయేత్ ।
సర్పి[7]శ్చ లేహపాకేఽథ చూర్ణమత్ర వినిక్షిపేత్ ॥
అవతార్య [8]సుశీతే చ ప్రస్థమాక్షికసంయుతమ్ ।
ధాన్యరాశౌ నిధాతవ్యం సప్తాహం తద్ ఘృతం పిబేత్ ॥
రక్తమేహం చ తత్రా[9]వం శుక్లమేహమసృగ్దరమ్ ।
మూత్రకృచ్ఛ్రం కులే జా[10]తం కామిలా[11]ం చ వినాశయేత్ ॥
మేహహృద్దాహపిటకా మాంస[12]కంపనిషూదనమ్ ।
నారికేళమిదం లేహ్యం భార్గవేణ వినిర్మితమ్ ॥

1. నారికేళపువ్వు
3. కొడిశ[13]పాలవిత్తులు
2. ఉసిరికాయలు
4. పిల్లిపీచరవేళ్లు
5. భద్రముస్తలు
6. వట్టివేళ్ళు
7. కురువేళ్లు
8. ధనియాలు

ఇవి ప్రత్యే[14]కము 12½ పలములు. ఒకద్రోణము నీళ్ళు పోసి చతుర్భాగావశేషముగ కషాయము కాచి వడియపెట్టి, ఆవునెయ్యి ఒకప్రస్థము కలయబోసి లేహ్యపాకముగ వండి దించి,

1. ఇప్పపువ్వు
2. మంచిగంధము
3. గుడత్వక్కు*
4. వట్టివేళ్లు
5. కలువదుంప
6. కోష్టువు
7. పల్లేరు
8. ద్రాక్ష
9. ఖర్జూరము
10. ఇందుపుగింజలు
11. కరక్కాయ
12. నాగబల
13. మ[15]ట్టిమొగ్గలు
14. ఏలకులు
15. నాగకేసరములు

---

1. వ్యో
2. ంఉ
3. శ
4. రోచ
5. ఙ
6. క్ష్మ
7. ప్ర
8. వశీభూతే
9. వ్యం
10. తే
11. యాంప్రశస్యతే
12. కాని
13. ప్రా
14. కాలు
15. చ్ఛి

* గుడత్వక్ = లవంగపట్ట

ఇవి ప్రత్యే[1]కము[2] రెండు రెండు పలములు చూర్ణము చేసి ఆలేహ్య ములో గలిపి తేనె ఒక ప్రస్థము పోసి కలిపి, ఒక కుండలో పెట్టి వాసెన గట్టి, మన్ను మెత్తి, ధాన్యరాశిలో 47దినములుంచి సుముహూర్తమున సేవించిన రక్తమేహము మొదలగు నీయోగములో చెప్పిన రోగములు శమించు[5]ను.

బాలచికిత్స

శృంగ్యాదిచూర్ణము

శ్లో. శృంగీ చ కృష్ణాఽతివిషా [6]చ చూర్ణం
లేహ్యం విదధ్యాన్మ[7]ధునా శిశూనామ్ ॥
కాసజ్వరచ్ఛర్దివిరేచ[8]నం చ
రక్తాతిసారం శమయేజ్జ్వరం చ ॥

ఘనకృష్ణాదిచూర్ణము

శ్లో. ఘనకృష్ణా[9]విషాశృంగీచూర్ణం క్షౌద్రేణ లే[10]హయేత్ ।
శిశో[11]ర్జ్వరాతిసారఘ్నం కాసశ్వాసనిబర్హణమ్ ॥

ఆవర్తక్యాదికషాయము

శ్లో. ఆవ ర్త[12]కీం ధన్వ[13]యాసం మ[14]దనం కరమర్ద[15]కమ్ ।
పాఠా తోయం చ [16]శుంఠీ [17]చ కషా[18]యం క్షౌద్రసంయుతమ్ ।
రక్తాతిసారనాశాయ పిబేద్బాలో విశేషతః ।

---

1. కాలు
2. మాఖ
3. స
4. ఠ
5. నుం
6. తి
7. దూ
8. నానాం
9. రుణ
10. హ్యా
11. జ్వ
12. న
13. యూపం
14. ర్ద
15. న
16. శో
17. నాం
18. యే

శ్వదంష్ట్రాప్రయోగము

శ్లో. శ్వదంష్ట్రాఫలచూర్ణం తు శిశోర్దద్యా[1]న్మధుప్లుతమ్ ।
మూత్రకృచ్ఛ్రే [2]హ్యజాక్షీరం పేయం తన్మూలసాధితమ్ ॥

రోహిణీఘృతము

శ్లో. రోహిణీకల్కసంయుక్తం నవనీతం నవం శృతమ్ ।
పానలేపనయో[3]ర్యోజ్యం బాలానాం పిత్తజజ్వరే ॥

మరియొక రోహిణీప్రయోగము

శ్లో. సహదేవీరసే పి[4]ష్ట్వా కటురోహిణికాఽథవా ।
పానలేపనయో[5]ర్యోజ్యా సర్వజ్వరవినాశనీ ॥

మేహనిదానము

శ్లో. నవాన్నదధిమ[6]త్స్యాంబుగుడధూమ్యా[7]తిసేవనాత్ ।
దూష[8]యంతి [9]పలం మే[10]ధః శుక్లం మజ్జాం వసాం ర[11]సమ్ ॥

సాధ్యాసాధ్యములు

శ్లో. జాయంతే వింశతిర్మేహాః [12]దశ సాధ్యాః కఫో[13]త్థితాః ।
పిత్తో[14]త్థితా[15]శ్చ [16]షడ్ యాప్యా [17]వాతికాంశ్చతురస్త్యజేత్ ॥

మేహపూర్వరూపము

శ్లో. ఆస్యం స్వాదు తృషా దాహో దంతానాం మలసంచయః ।
దేహచిక్కణతా చాపి దాహశ్చ కరపాదయోః ।
ప్రభూతం విమలం మూత్రం మేహలక్షణమగ్రజమ్ ॥

---

1. మ
2. స్యహ
3. యో
4. ష్ట్వ
5. యో
6. చ్ఛా
7. గ్ని
8. ణ
9. ఫ
10. ద
11. జః
12. వింశన్మేహప్ర
13. ద్ధి
14. ంహ్ర్యు
15. చ
16. షట్పృథ్యోమ
17. సాధ్యామారుతాచ్చతుః

మేహసంఖ్యానము

శ్లో. ఉదకేక్షుసురాసాం[1]ద్రసి[2]కతాశుక్లశీతలమ్ ।
[3]పిష్టలాలాశనైర్మూత్రం క్షారహారిద్రరక్తకమ్ ॥
మాంజి[4]ష్ఠనీ[5]లకాలం చ [6]వసామజ్జామధుప్రభమ్ ।
హస్తిమే[7]హం వింశతిం [8]తాన్ మూత్రవర్ణేన ల[9]క్షయేత్ ॥

ఉదకమేహము

శ్లో. స్వచ్ఛం బహు [10]సితం శీతం నిర్గంధముదకోపమమ్ ।
[11]మేహత్యుదకమేహేన కించిదావిలపిచ్ఛిలమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. మేహినో బలి[12]నః కుర్యాదాదౌ వమనరేచనమ్ ।

మేహబద్ధరసము

శ్లో. భస్మసూతం మృతం కాంతం ముండభస్మ శిలాజ[13]తు॥
శుద్ధం తాప్యం శిలాం వ్యోషం త్రిఫలాంకోలబీజకమ్ ।
కపిత్థర[14]జనీచూర్ణం సమం భావ్యం చ భృంగిజైః ॥
వింశద్వారం విశోష్యాథ మధులిప్తం [15]లిహేత్సదా ।
నిష్కమాత్రం హరేన్మేహం మేహబద్ధో రసో మహా[16]న్ ॥
జయంతీ వా జయా వాఽథ మధునా సర్వమేహజిత్ ।
గాయత్రీ క్రిమిజిద్దార్వీ వచా తుల్యం కషాయకమ్ ॥
మధు[17]యుక్తం పిబేచ్చాను సర్వమేహప్రశాంతయే ।

ఇక్షుమేహము

శ్లో. ఇ[18]క్షో రసనసమం రూపం మధురం చేక్షుమేహకమ్ ॥

---

1. ధ్ర
2. క్త
3. పిష్టలాలాక్షారమూత్రతచ
4. ష్ఠా
5. వి
6. మ
7. హ్వం
8. ర్మజ్జా ఇత్య
9. లక్ష్య
10. శి
11. దేహంబోధకమోహంచ
12. నో
13. త్
14. చ
15. వి
16. ం
17. లిప్తం
18. క్షూ

చికిత్స

వేదవిద్యావటీ

శ్లో. పారదాభ్రకకాంతార్క నాగభస్మ సమం సమమ్ ।
దినం [1]బ్రాహ్మీరసైర్మర్ద్యం స్వేద్యం తస్య కషాయ[2]కే ॥
దినైకం వాలుకాయంత్రే [3]మూషాబ[4]ద్ధం విపాచయేత్ ।
ముస్తాచందనపున్నాగనారికేళ[5]జటా స్తథా ॥
కపిత్థం రజనీ దార్వీ చూర్ణం సర్వం సమం భవేత్ ।
జంబీరైర్మర్దయేచ్ఛా[6]హ్నే ద్విమా[7]షవటకీ కృతా ॥
వేదవిద్యావటీ నామ భక్షణాదిక్షు[8]మేహజిత్ ।
మధు ధాత్రీరసం చాను క్షౌద్రైర్వాఽథ గుడూచికా[9]మ్ ॥
అంకోలస్య చ బీజాని రా[10]త్రౌ దా[11]ర్వీరసైః పిబేత్ ।

సాంద్రమేహము

శ్లో. సాంద్రం భవేత్పర్యుషితం సాంద్రమేహం తదుచ్యతే ॥

చికిత్స

శ్లో. పంచవక్త్రరసోఽ[12]ప్యత్ర దేయం గుడాద్వయం హితమ్ ।
చిత్రకం త్రిఫలా దార్వీ కళిం[13]గక్వాథకం మధు ॥
అనుపానం ప్రదాతవ్యం సాంద్రమేహప్రశాంతయే ।
ధాత్రీరసప్లుతాం చాథ హారిద్రాం మాక్షికాన్వితామ్ ॥
దార్వీముస్తాదేవదారుత్రిఫలా[14]క్వథి[15]తం జలమ్ ।
యోజయేదనుపానేన మేహబద్ధర[16]సోఽపి వా ॥

సురామేహము

శ్లో. సురామేహీ సురాతుల్యముపర్య[17]చ్ఛమధో ఘనమ్ ॥

---

1. బ్రహ్మ
2. కైః
3. వస్త్ర
4. ధ్ధా
5. మూలకం
6. ణో
7. త్ర
8. మో
9. ం
10. త్రే
11. ర్వ్యా
12. ప్య
13. గా
14. క్వా
15. తేజతే
16. సో
17. చ్ఛ

చికిత్స

శృంగమాలారసము

శ్లో. [1]ఘుటితం త్రపుసీసం[2] చ దగ్ధం హారిణశృంగకమ్ ॥
కార్పాసబీజమజ్జా చ తుల్యమంకోలబీజకమ్ ।
[3]పేషయేన్మాహిషే తక్రే దినైకం వటకీ కృతా ।
మాషద్వయం సదా ఖాదే[4]చ్ఛృంగమాలా ప్రమేహనుత్ ।
అపామార్గాభయాదార్వీకషాయమనుపా[5]యయేత్ ।
జయంతీ వా జయాయుక్తా మేహం హంతి మహాద్భుతమ్ ॥

సికతామేహము

శ్లో. మూత్రా[6]ణూన్ సికతామేహీ సికతారూపి[7]ణో మలాన్

చికిత్స

నాగేంద్రగుళిక

శ్లో. [8]పలైకం మృతనాగం స్యా[9]త్పలై[10]కం వంగతో౽భయా ।
దార్వీ కో[11]శఫలం ధాత్రీ వార్క్షబీజం [12]పలం [13]పలమ్ ॥
కతకస్య ఫలద్రావైః పిష్ట్వా౽[14]థ గుళికీ కృతా ।
నాగేంద్రగుళికా ఖ్యా[15]తా తక్రే పీతా [16]ప్రమేహనుత్ ॥
నిశా౽మృతాద్వినిష్కం చ మధునా లే[17]హయేదను ।
వేదవిద్యావటీ[18]ప్రోక్తమనుపానం చ యోజయేత్ ॥

శుక్లమేహము

శ్లో. శుక్లాభం శుక్ల[19]మిశ్రం వా శుక్లమేహీ ప్రమేహతి ॥

---

1. ఘూరి
2. సా
3. త్కే
4. చ్ఛృం
5. న
6. ణా
7. ణంఛకేత్
8. ఫ
9. వ
10. కో నాశతా
11. ట
12. ఫ
13. ఫ
14. త
15. తో
16. ద్ర
17. హ్య
18. వ్యాత్ర
19. మే

చికిత్స

ప్రమేహగజసింహరసము

శ్లో. పారదాభ్రకయోర్భస్మ మృతలోహాభ్రకం సమమ్ ।
టంకణం చైవ తద్యోజ్యం ప్రత్యేకం సూతతుల్యకమ్ ॥
[1]అపేతరాక్షసీపుష్పై[2]ర్దినం మర్ద్యం నిరుధ్య చ ।
మూషాయాం భూధరే పక్వం దినైకం తం విచూర్ణయేత్ ॥
ప్రమే[4]హగజసిం[5]హోఽయం రసః క్షౌద్రే ద్విమాషకమ్ ।
[6]లిహేచ్చానుపిబేత్త[7]క్రం నిష్కైకం టంకణం సదా ॥
పంచవక్త్రరసో వాఽథ దేయః శుక్లప్రమేహజిత్ ।

శీతమేహము

శ్లో. శీతమేహీ[8] సుబహుశో మధురం చాతిశీతలమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. ద్విగుంజం దాపయేత్తత్ర రసమానందభైరవమ్ ।
పాఠార్జునవిళంగో[9]త్థకషాయం మధుసంయుతమ్ ॥
అనుపానం ప్రదాతవ్యం తస్య మేహస్య శాంతయే ।
జయంతీ వా జయా వాఽథ మధునా మేహజిద్భవేత్ ॥
లోధ్రముస్తాఽభయాతుల్యం క[10]త్ఫలం చ జలైస్సహ ।
క్వాథయిత్వా పిబేచ్చాను మధునా [11]సర్వమేహజిత్ ॥

శీతమేహారిరసము

శ్లో. వంగభస్మ మృతం సూతం తుల్యం క్షౌద్రేణ మర్దయేత్ ।
ద్విగుంజం లే[12]హయేన్నిత్యం హంతి మేహం చిరంత[13]నమ్ ।
గుంజామూలం పిబేత్ క్షీరైరనుపానం ప్రశస్యతే ॥

---

1. చండాలి
2. ది
3. ధ్యం
4. యు
5. హో
6. ర
7. క్రే
8. హా
9. ధ
10. ల్వ
11. త్స
12. హ్య
13. రం

అనేనైవానుపానేన వటికాఽఽనందభైరవః ।
దేయా వాఽథ జయా క్షౌద్రైస్సర్వమేహప్రశాంతయే ॥

శనైర్మేహము

శ్లో. శనైశ్శనైః [1]శనైర్మేహీ మందం మందం ప్రమేహతి ॥

లాలామేహము

శ్లో. లాలాతం[2]తుయుతం మూత్రం లాలామేహేన పిచ్ఛిలమ్ ॥

చికిత్స

వాగీశ్వరరసము

శ్లో. మృతసూతాభ్రవంగానాం తుల్యభాగం ప్రకల్పయేత్ ।
మహానింబస్య బీజో[3]త్థం యోజ్యం చూర్ణం త్రిభిః సమమ్ ॥
మధునా లే[4]హయేన్మాషం లాలామేహప్రశాంతయే ।
సక్షౌద్రం రజనీ చాను లేహ్యో నిష్కత్రయం సదా
అసాధ్యాన్నాశయేన్మేహాన్ దేయో వాగీశ్వరో రసః ।
ప్రమేహగజసింహో [5]వా దేయస్తదనుపానతః ॥
పంచవక్త్రరసో వాఽథ మహానింబస్య బీజకమ్ ।
[6]అథ తండులతోయేన పిష్ట్వా [7]తస్యాను పాయ[8]యేత్ ॥

బహుమూత్రనిదానము

శ్లో. శోషస్రావాంగకార్శ్యం చ బహుమూత్రే తృషాభ్రమః ।
అస్వాస్థ్యం సర్వగాత్రేషు మేహోఽయం బహుమూత్రతః

బహుమూత్రచికిత్స

తాళకేశ్వరరసము

శ్లో. మృతం సూతం మృతం వంగం మృతం లోహాభ్రకం సమమ్
మర్దయేన్మధునా [9]చాహ్నే రసోఽయం తాళకేశ్వరః ॥

---

1. ర్యథామే
2. తు
3. ద్ధ
4. హ్యే
5. త్రి
6. అను
7. సాజ్యే
8. న
9. చాహో

మాషైకం లే[1]హయేత్ క్షౌద్రై 9 ర్బహుమూత్రా[2]పనుత్తయే ।
ఉదుంబరఫలం పక్వం చూర్ణితం కర్షమాత్రకమ్ ॥
సులేహ్యాం మధునా సార్థమనుపానం సుఖావహమ్ ।
ఫలం తండులతోయేన నిమ్బద్వయఘృతేన వా ॥
ఏకీకృత్య పిబేన్నిత్యమనుపానం ప్రయోజయేత్ ।
ముద్గామలక[3]యూషేణ పథ్యం దేయం సతక్రకమ్ ॥
తక్రేణ తిలపిణ్యాకం పథ్యం దేయం మ[4]ధూదకమ్ ।
అల్పాజ్యతైలం భోజ్యం వా భృంగీచూర్ణం గుడం నిశి ॥

లశునప్రయోగము

శ్లో. త్వగ్వర్జ్యం లశునం కుర్యాద్యావద్దశపలాని చ ।
గవాం క్షీరైః పచే[5]చ్చుల్యాం పంచవింశత్పలైస్స[6]హ ॥
క్షీరే జీర్ణే ఘృతం దేయం గవ్యం చ పలపంచకమ్ ।
తజ్జీర్ణే తత్సముత్తార్యం సితా సార్ధపలద్వయమ్ ॥
పంచ గోధుమచూ[7]ర్ణం చ క్షిప్త్వా సర్వం ప్రలోడ[8]యేత్ ।
పంచనిష్కం సదా ఖాద్యం బహుమూత్రప్రశాంతయే ॥

క్షారమేహము

శ్లో. గంధవర్ణరసస్పర్శైః క్షారేణ క్షారతోయవత్ ।

చికిత్స

శ్లో. [9]శృంగమాలావటీ చాత్ర దే[10]యా మేహహరా భవేత్ ॥
ఉశీరం చందనం లోధ్ర[11]మర్జు[12]నం క్వాథయేత్సమమ్ ।
మధుయుక్తం ప్రదాతవ్య[13]మనుపానం సుఖావహమ్ ॥

---

1. హ్యా
2. తు
3. రసా
4. హూ
5. తు
6. జా
7. ర్ణన
8. ద
9. మృ
10. హా
11. ంఅర్జు
12. నాక్వ
13. థు

చంద్రప్రభావటి

శ్లో. మృతసూతం చ కాసీసమేలా జాతీఫలం జటా ।
మధూకం మధుయష్టీ చ ధాత్రీదాడిమశర్కరాః ॥
కర్పూ[1]రః ఖాదిరః సారః శతాహ్వా కంటకారికా ।
[2]అమ్లవేతసకం తుల్యం దినైకం లాంగ[3]లీద్రవైః ॥
భావయేద[4]విదుగ్ధైశ్చ నాగవల్ల్యా దినం దినమ్ ।
వటికా బదరాకా[5]రా నా[6]మ్నా చంద్రప్రభావ[7]టీ ॥
భక్షయేత్తు ప్రమేహా[8]ర్తా సర్వమేహాకులాంతకః ।
ధా[9]త్రీపటోలనింబానాం కషాయం చామృతాయుతమ్ ॥
సక్షౌద్రం పాపయే[10]చ్చాను సర్వమేహప్రశాంతయే ।

హారిద్రామేహము

శ్లో. హారిద్రమేహీ కటుకం హారిద్రాసన్నిభం దహాత్ ॥

చికిత్స

శ్లో. చంద్రప్రభావ[11]టీ దే[12]యా [13]శృంగమాలావటీ తథా ।
లోధ్రవాలుకసంయుక్తం చందనం ధా[14]తకీ తథా ॥
కషాయం క్షౌద్రసంయుక్తముభయో[15]రనుపాయయేత్ ।

రక్తమేహము

శ్లో. [16]విస్రముష్ణం చ లవణం రక్తాభం రక్తమేహతః ।

చికిత్స

శ్లో. రక్తమేహప్రశాంత్యర్థం యోజ్యం వా మృతమభ్రకమ్ ।
బింబీం చ ముసలీమూలచూర్ణం క్షౌద్రసితాయుతమ్ ॥
కర్షైకం పాయయేచ్చాను రక్తమేహప్రశాంతయే ।

---

1. రా
2. ఆ
3. కీ
4. ధి
5. ర
6. ఖ్లం
7. టి
8. ర్త
9. త్రి
10. చ్చా
11. టీ
12. యో
13. శృ
14. తు
15. ర్తా
16. వి

మంజిష్ఠామేహము

శ్లో. [1]విస్రం మాంజిష్ఠమేహేన మంజిష్ఠాసలిలోపమమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. రక్తమేహే యథా ప్రోక్తా చికిత్సా తత్సమా భవేత్ ॥

నీలమేహకాలమేహములు

శ్లో. నీలమే[4]హేన నీలాభం కాలమేహీ [5]మషీనిభమ్ ॥

చికిత్స

హరశంకరరసము

శ్లో. మృతసూతాభ్రకం తుల్యం ధాత్రీఫలనిజద్రవైః ।
సప్తాహం భావయేత్ ఖల్వే యోగోఽయం హరశంకరః ॥
మాషమేకం వటీం ఖాదేన్నీలకాలప్రశాంతయే ।
మహానింబస్య మూలాని పూర్వవత్తండులోదకైః ॥
సఘృతం పాయయే[6]చ్చాను హ్యసాధ్యం సాధయేత్ క్షణాత్ ।
అనేనైవానుపానేన పంచవక్త్రరసో హితః ॥

వసామేహము

శ్లో. వసామేహీ వసామిశ్రం వసాభం మూత్రయేన్ముహుః ।

చికిత్స

మేహకులాంతకరసము

శ్లో. సూతం గంధం మృతం తుల్యం మృతాభ్రం సూతకాత్త్రిధా ॥
లశునం సర్వతుల్యాంశం నిస్త్వ[7]క్ ఖల్వే విమర్దయేత్ ॥
బదరీవటికా ఖ్యాతా నా[8]మ్నా మేహకులాంతకః ।
లశునం బహుమాత్రో[9]క్తం తద్వ[10]దేవానుపాయయేత్ ॥

---

1. మి
2. హా
3. యా
4. హా
5. రు
6. చ్ఛా
7. గే
8. నా
9. యం
10. త్త

పంచవక్త్రరసోఽప్యత్ర మహానింబస్య బీజకైః ।
తండులోదక[1]పానేన సఘృతం మేహజిద్భవేత్ ॥

మజ్జామేహము

శ్లో. మజ్జాభం మజ్జమిశ్రం వా మజ్జామేహీ ముహుర్ముహుః ।

చికిత్స

శ్లో. వసామేహచికిత్సా యా తాం చికి[2]త్సాం ప్రకారయేత్

క్షౌద్రమేహము

శ్లో. కషాయం మధురం రూక్షం క్షౌద్రవత్ క్షౌద్రమేహ[3]తః ।

చికిత్స

చంద్రవటీ

శ్లో. మృతసూతం మృతం వంగమర్జున[4]త్వక్ తథైవ చ ॥
తుల్యాంశం మర్దయేత్ క్వాథే శాల్మల్యా మూలజద్రవైః ।
దినాంతే వటకీ కుర్యాన్మాషమాత్రం ప్రమేహజిత్ ॥
ఏషా చంద్రవటీ నామ మధుమేహప్రశాంతయే ।
[5]రక్తశాల్మలిమూలా[6]ని మధునా చానుపాయయేత్ ।
ప్రమేహగజసిం[7]హోఽత్ర దేయశ్చాఽసంద్రభైరవః ॥
అనేనైవానుపానేన వేదవిద్యావటీ తథా ॥

హస్తిమేహము

శ్లో. హస్తీ మత్త[8] ఇవాజస్రం మూత్రం వేగవివర్జి[9]తమ్ ।
సల[10]సీకం విబద్ధం చ హస్తిమేహీ [11]ప్రమేహతి ॥

---

1. ఫా
2. త్స
3. కం
4. స్వత్వభావిత
5. ధృతి
6. నాం
7. హ్వా
8. మి
9. యే
10. లీ
11. స్థలతుణం

చికిత్స

హరగౌరీసృష్టిరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం చతుర్భాగం సూతార్ధం మృతమభ్రకమ్ ।
గంధకం చ ద్వయోస్తుల్యం మ[1]స్తునా మర్దయేద్దినమ్ ॥
బధ్నీయాత్ గోళకం వ[2]స్త్రే సికతాయంత్రగం పచేత్ ।
మందాగ్నినా పచే[3]ద్యావ[4]న్మందాగ్ని[5]దూమ్రతాం వ్రజేత్ ॥
స్రష్టుం న శక్యతే తప్తం త[6]దుద్ధృత్య విచూర్ణయేత్ ।
ధాత్రీఫలం తతో భావ్యం సప్తధా పయసా గ[7]వామ్ ॥
సూక్ష్మచూర్ణం తతః కృత్వా వింశద్భాగాః ప్రకల్పయేత్ ।
భాగైకపూర్వచూర్ణేన తచ్చూర్ణం త[8]త్ర యోజయేత్ ॥
నిష్కద్వయం వటీం కుర్యాద్ ఘృతమధ్యే విపాచయేత్ ।
స్వాంగశీతం సదా ఖాదేత్ ప్రత్యహం పా[9]చితాం ఘృతైః ॥
మాహిషక్షీరచు[10]ళకమనుపేయం చ సర్వదా ।
హరగౌరీసృష్టిరసః సర్వమేహకులాంతకః ॥
దుగ్ధోదనం ఘృతం పథ్యం శా[11]కం [12]బింబఫలం భవేత్ ।
ఇత్యేవం సర్వమేహానాం రసాః ప్రోక్తాః పృథక్ పృథక్ ॥
అనేనైవ ప్రశామ్యంతే యత్ర యత్రో[13]దితా న [14]చ ।

ప్రమేహసామాన్యచికిత్స

శ్లో. వాతోల్బణేషు స్నేహంచ ప్రమేహేషు ప్రకల్పయేత్ ॥
అపూపం సక్తుతో [15]దేయం య[16]వాన్నవిక్రి[17]తెర్హితా ।
[18]గవేధుకాం చ శుక్తం చాప్యథవా వేణు[19]జాని చ ॥

---

1. ధు
2. బద్ధయేద్వస్త్రం
3. త్తా
4. మ
5. ద్ధూమ
6. తో
7. రా
8. త్రి
9. దితా
10. ళికా
11. క్యం
12. బీజ
13. ధితే
14. వై
15. దీప
16. దా
17. తీహితః
18. గవాంచగుడముక్తాంచఅ
19. జోనిచ

తృణధాన్యాని ముద్గాద్యం శాలిర్జీర్ణస్సమా[1]ధికః ।
తిలసర్షప[2]వేత్రాగ్రం కపిత్థం తిందు జంబుకమ్ ॥
తిక్తశాకం [3]పటోలాది జీర్ణ[4]శ్చారిష్ట [5]ఆసవః ।
సదాఽ[6]సనాదిసారాంబు [7]ఘర్మాంబు మాక్షికోదకమ్ ॥
వాసి[8]తశ్చ తథా క్వాథః శర్వరీసా[9]ధితో బహిః ।
ఇ[10]త్యేవం సంహితాప్రోక్తం పథ్యవర్గం నియోజయేత్ ॥

తైలయోగము

శ్లో॥ నిశాగోక్షురకారిష్టైః సోమవల్కా[11]సనార్జునైః ।
లోధ్రపద్మకమంజిష్ఠచందనాగురుదీప్యకైః ॥
[12]తాక్ష్మ్యైలాముస్తభల్లాతైర్యుక్తం తైలం వి[13]పాచయేత్
యోజ్యం వాతే కఫే పిత్తే ఘృ[14]తమిశ్రం విమిశ్రితైః ॥

కఫప్రమేహోపద్రవములు

శ్లో॥ అతీసారారుచీఛ[15]ర్దినిద్రాకాసాశ్చ పీన[16]సః ।
ఉపద్రవాః ప్రజాయంతే మేహానాం కఫజన్మనామ్ ॥

పిత్తప్రమేహోపద్రవములు

శ్లో॥ వస్తిమేహనయోస్తోదః ముష్కావదరణం జ్వరః ।
దాహస్తృష్ణాఽమ్లికా మూర్ఛా విడ్భేధః పిత్తజన్మనామ్ ॥

వాతప్రమేహోపద్రవములు

శ్లో॥ వాతజానాముదావ[17]ర్తః కంపహృద్గాత్ర[18]వేదనాః ।
శూలమున్నిద్రతా శోషః కాసః శ్వాసశ్చ జాయతే ॥

---

1. జీ
2. షికా
3. నేత్వంచ
4. చయతాకామ
5. మా
6. ఖా
7. శ
8. ధర్మాంబు
9. తేషుజచతః
10. పి
11. త్థైశ్య
12. సా
13. నక్షి
14. షూ
15. తే
16. ర్ద
17. సా
18. ర్థం

అసాధ్యలక్షణము

శ్లో. యథోక్తోపద్రవా[1]విష్టమతి[2]ప్రస్రుతమేవ చ ।
పిటకాపీడితం [3]గాఢః ప్రమేహో హంతి మానవమ్ ॥

లోధ్రాసవము

శ్లో. లోధ్రమూర్వా[4]శఠీవేల్లా భార్గీ కుష్ఠం విశంగకమ్ ।
ప్రియంగ్వతివిషావహ్నిభూనింబాః కటురోహిణీ ॥
చాతుర్జాతం [5]సపూగం [6]చ కాకతుం[7]డీంద్రవారుణీ ।
యవా[8]నీ పుష్కరం పాఠా గ్రంధిచవ్యఫలత్రయమ్ ॥
కర్షా[9]ర్ధమంబుకలశే క్వథితే పాదశేషకే ।
సుశీతలే వినిక్షిప్య తస్మిన్ ప్రస్థద్వయం మధు ॥
ప[10]క్షైకం రక్షయేద్భూమౌ సిద్ధో [11]లోధ్రాస[12]వో భవేత్
ప్రమేహార్శాంసి కుష్ఠాని పాండుత్వం గ్రహణీం క్షయమ్
నాశయేత్పానమాత్రేణ మేహో[13]త్థాం శ్చాప్యుపద్రవాన్

త్ర్యూషణాదిచూర్ణము

శ్లో. త్ర్యూషణం త్రిఫలా ముస్తా త్రిజాతం [14]చోత్పలం శిఖీ ।
సమభాగమిదం చూర్ణం శర్కరా దశభాగి[15]కా ॥
[16]దశ ద్వా లోహచూర్ణస్య సర్వమేకత్ర కారయేత్ ।
మధునాఽఽస్వాదితం సర్వం ప్రమేహాన్ హంతి వింశతిమ్ ॥
ఆమవాతం తథా శో[17]ఫం పాండురోగం చ కామిలామ్ ।
నాశయే[18]త్పీతమాత్రేణ తమస్సూర్యోదయో యథా ॥

రసఖండమున వింశతిమేహచికిత్స
సంపూర్ణము.

---

1. ధి
2. ద్రస్ప
3. గ్రాతం
4. వపీశే
5. క
6. హ
7. ద
8. నాం
9. ంచ
10. క్త్వా
11. ద
2. ఫం
13. పాంచఉ
14. దుత్పలైశ్శిఖి
15. కం
16. ద్వాదశం
17. థ
18. త్పిత్త

పైత్యనిదానము

శ్లో. అతిక[1]ట్వమ్లతీక్ష్ణోష్ణశుష్క—శాకాస[2]వాదిభిః ।
విషమాశన[3]కోపాగ్నిధూమఘర్మాధ్వసేవనాత్ ।
శరద్గ్రీష్మాగమే [4]పిత్తప్రకోపో జాయతే నృణామ్ ॥

తద్గుణము

శ్లో. వాంతిర్భ్రాంతిః క్లమో మూర్ఛా ప్రలాపోఽతిశిరోరుజా ।
దాహోఽరుచి[5]స్తృషానాహః సజ్వరో రక్తనేత్రతా ।
శోషః పిత్తాద్భవే[6]యుస్తం

చికిత్స

శ్లో. మధురై[7]శ్శీతభోజనైః ।
మధురై[8]శ్శీత[9]లప్రాయైస్స్నానపానైరుపాచ[10]రేత్ ॥
సితాక్షీరం పిబేచ్చాను [11]యష్టీక్వాథం సితాన్వితమ్ ।
పిబేత్పిత్తప్రశాంత్యర్థం శీతతోయేన చందనమ్ ॥

దశసారచూర్ణము

శ్లో. [12]యష్టీ ధాత్రీఫ[13]లం ద్రాక్షా [14]చైలాచందనవాలుకమ్ ।
మధూకపుష్పం ఖర్జూరం దాడిమం [15]పేషయేత్సమమ్ ॥
సర్వతుల్యాం సితాం యోజ్యా [16]పలార్ధం భక్షయేత్సదా ।
దశసారమిదం ఖ్యాతం సర్వపిత్తవికారజిత్ ॥

[17]అమ్లపిత్తనిదానము

శ్లో. అవిపాకక్లమక్లేశతిక్తామ్లా[18]స్యం చ గౌరవమ్ ।
అరుచిః కంఠహృద్దాహమోహమూర్ఛామతిభ్రమాః ॥

---

1. ద్వా
2. కంపటుః
3. క్రోధా
4. త్పిత్తే
5. స్తృ
6. న్మరుతం
7. స్సి
8. స్స
9. లాహారై
10. యే
11. యే
12. ఏ
13. లా
14. ఏ
15. షే
16. ఫ
17. అ
18. ష్య

తిక్తామ్లకటుకోద్గారతా[1]పహృల్లాసతృ * ట్ఛ్వసాః ।
[2]వక్షోరోధః ప్రలాపశ్చే[3]త్యమ్లపిత్తస్య లక్షణమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. [4]అమ్లపిత్తే చ వమనం తదంతే మృదురేచనమ్ ।
ఊర్ధ్వ[5]గం వమనైర్హన్యాదధోగం [6]రేచనైర్హ[7]రేత్ ॥

శీతపిత్తలక్షణము

శ్లో. హృల్లాసత్వగ్గురుత్వం చ రక్తలోచనతాఽరుచిః ।
ఛర్దిశో[8]ఫజ్వరాః కండూః శీతపిత్తస్య లక్షణమ్ ॥

రక్తపిత్తనిదానము

శ్లో. ఘర్మవ్యాయామశోకా[9]ధ్వక్షారతీక్ష్ణామ్లసేవనాత్ ।
తేన పిత్తం భవేద్వృ[10]ద్ధం రక్తం నా[11]సాస్యలోచనైః ॥
మేఢ్రయో[12]నిగుదద్వారై[13]రీరయేద్రోమకూపకైః ।
ఏకతస్సర్వతో వాఽపి రక్తపిత్తం తదుచ్యతే ॥

వాతానుబద్ధరక్తపిత్తము

శ్లో. వాతా[14]త్ఫేనారుణం రూక్షం [15]కృచ్ఛ్రసాధ్యమధోముఖమ్ ॥

పిత్తోత్తరరక్తపిత్తము

శ్లో. పిత్తాద్గోమూత్రవద్రక్తం వసాపిత్తకషాయవత్ ॥

కఫానుబద్ధరక్తపిత్తము

శ్లో. కఫాచ్ఛుభ్రం స[16]పైచ్ఛిల్యం సస్నే[17]హమూర్ధ్వగం [18]స్రవేత్ ॥

---

1. వ
2. ప్రలాపోవక్షరోధశ్చే
3. అ
4. అ
5. గైర్వ
6. డే
7. తే
8. భా
9. శ్చ
10. ద్దో
11. శయ
12. నా
13. ఃకుపితోరో
14. త్పేన
15. సుఖ
16. వి
17. హః
18. హరేత్

* శ్వసః = శ్వాసము

సంసర్గసన్నిపాతజములు

శ్లో. మిశ్రితం ద్వంద్వజం జ్ఞేయం సర్వరూపం త్రిదోష[1]జమ్ ॥

వాతజ్వరనిదానము

శ్లో. కంపభ్రమోల్లాసవిజృంభశీ[2]త -
క[3]ట్యూరుపార్శ్వార్థశిరోరుజాభిః ।
తృట్కాసతిక్తా[4]స్యవిబంధనాద్యైః
సమీరణో[5]త్థజ్వరమామనంతి ॥

చికిత్స

అమృతోశీరాదికషాయము (పాచనామృతము)

శ్లో. అమృతోశీరపాఠాబ్దవిశ్వభూనింబవా[6]లకైః ।
సప[7]ర్పటకధాన్యాకధన్వ[8]యాసైర్విపాచయేత్ ।
వాతజ్వ[9]రేషు దాతవ్యం పాచనామృతసంజ్ఞకమ్ ॥

టీ. ఈ కషాయమును పిప్పలిచూర్ణముతో [10]నీయవలెను.

దురాలభాదికషాయము

శ్లో. దురాలభాఽమృతా ముస్తా నాగరం వాతికజ్వరే ।
క్వాథోఽయం విషమం హన్యాద్జ్వరం మాగధికాయుతః ॥

మరియొకటి

శ్లో దురాలభాఽమృతాముస్తాబలాధాన్యకనాగరైః ।
క్వాథో వాతజ్వరం హ[11]న్యాదశనిః పర్వతం యథా ॥

టీ. ఈ కషాయమును పిప్పలిచూర్ణముతో [12]నీయవలెను.

---

1. జిత్
2. తా
3. సవిరోచనాద్యా
4. ద్ధ
5. లు
6. ర్వా
7. యూసై
8. రస్య
9. యిచ్చేది
10. స్వర్ధశనీమజగ
11. యిచ్చేది
12. స్వర్ధశనీమజగ

బిల్వాదికషాయము

శ్లో. అథ బిల్వబలా[1]శుంఠీదుస్పృక్ ధాన్యకపర్పటైః ।
గుడూచ్యా చ కృతః క్వాథః శమయే[2]త్నవనజ్వ[3]రమ్ ॥

పర్పటీరసము (నవజ్వరారి)

శ్లో. గంధకం చ రసం శుద్ధం ప్రత్యేకం కర్షసమ్మితమ్ ।
ఏక[4]త్ర [5]కజ్జలీం కృత్వా తతః కుర్వీత గోళకమ్ ॥
నవభాండే వినిక్షిప్య తామ్రపాత్రేణ రో[6]ధయేత్ ।
ధృడం నిరుధ్య తత్పాత్రమగ్నిమారోప్య యత్నతః ॥
వ్రీహిస్ఫుటనమాత్రేణ స్వాంగశీతలముద్ధరేత్ ।
నవజ్వరే ప్రయుంజీత రసం పర్పటికాహ్వయమ్ ॥
ఆర్ద్రికస్య రసేనైవ త్రివల్లం త్రిదినం భిషక్ ।
జ్వరితం [7]స్వేదయేద్గాఢం యావ[8]త్స్వేదః సముద్భవేత్ ॥
తక్ర[9]యుక్తం భవేద్భోజ్యం జ్వరముక్తస్య దేహినః ।
నవజ్వరారి[10]రిత్యేష రసః పరమదుర్లభః ॥
వాతజ్వరే విశేషేణ రససాధారణేఽపి చ ॥

శీతభంజీరసము

శ్లో. పారదం రసకం తాళం శిఖితుత్థం చ టంకణమ్ ।
గంధకం చ సమం పిష్ట్వా కారవల్ల్యా రసైర్దినమ్ ॥
తామ్రపాత్రోదరం [11]లిప్త్వా పాత్రం భాండే త్వధోముఖమ్ ।
దత్వా రుధ్వా [12]విశోష్యాథ వాలుకాభిః ప్రపూరయేత్ ॥
పచేదల్పాగ్నినా [13]చుల్ల్యాం తామ్రపృష్ఠగతా యథా ।
స్ఫుటంతి వ్రీహయస్సిద్ధో రసః స్యా[14]త్స్వాంగశీతలః ॥

---

1. శో
2. ప
3. శే
4. త్వ
5. ఖ
6. ప
7. భే
8. చ్చే
9. ఘ
10. య
11. ణో
12. ర
13. ంభూల్యా
14. స్వా

తామ్రపాత్రం సముద్ధృత్య చూర్ణయేన్మరిచైః సమమ్।
శీతభంజీరసో నామ ద్విగుంజం వాతికజ్వరే ॥
దాతవ్యః పర్ణఖండేన తత్‌క్షణం నాశయేజ్జ్వరమ్ ॥

పైత్యజ్వరనిదానము

శ్లో. కంఠో[1]ష్ఠశో[2]ష(భ్రమదాహమూర్ఛా -
ప్రలాపతీక్ష్ణోష్ణతృషా[3]వమీభిః ।
[4]స్వేదాతిసారారుచిచిత్తమోహైః
పిత్తజ్వరార్తిం భిషజో వదంతి ॥

చికిత్స

అంబుదాదికషాయము

శ్లో. అంబు[5]దచందనవారిగుళూచీ -
[6]నాగరశారిబకుష్ఠమధూకైః ॥
[7]పాక్యమిదం వినిహంతి చ పిత్త -
స్థానగతజ్వరమాశు మధూ[8]కమ్ ॥

ముద్గాదికషాయములు

శ్లో. ముద్గేక్షుకాం[9]డమధుకామలకామృతానా -
మంభోజకంద[10]హిరిబేరదురాలభానామ్ ॥
[11]లామజ్యధాన్యఘనచందనపర్పటానా -
[12]మేతే త్రయో మధుసితామధు[13]కై స్తథైవ ॥

జలమంజరీరసము

శ్లో. టంకణం రసగం[14]ధా చ మరీచం చ సమాంశకమ్।
సర్వం జంబీరనీరేణ త్రీణి యామాని మర్దయేత్ ॥

---

1. ష్ఠి
2. షా
3. త్రయా
4. స్వభేద్యతీసారణచిత్త మోహ
5. ధ
6. సా
7. వా
8. క
9. త
10. హి
11. ఆ
12. ఏషాస్త్రు
13. కా
14. ఘా

...నకుక్కుటమాయూరపి త్తేన పరిభావితమ్ ।
వల్లత్రయం ప్రయుంజీత [1]సితయా సహ భక్షయేత్ ॥
తత్రభుక్తం భవేత్పథ్యం వృంతాకఫలసంయుతమ్ ।
సర్వజ్వరహర[2]శ్చైవ రసోఽయం జలమంజరీ ॥

శ్లేష్మజ్వరనిదానము

శ్లో. హృల్లాసకాసారుచి[3]జాడ్యతంద్రా -
స్తైమిత్యనిద్రామధురాస్యతా[4]భిః ॥
విష్టంభశీతోద్గమరోమహర్షై -
ర్జ్వరం కఫోద్భూతముదాహరంతి ॥

చికిత్స

వ్యాఘ్ర్యాదికషాయము

శ్లో. వ్యాఘ్రీదురాలభాభార్గీ[5]శుంఠీ[6]సింహ్యామృతాంబుదైః ।
క్వాథః కఫజ్వరం హన్యాత్పిప్పలీచూర్ణసంయుతః ॥

తిక్తాదికషాయములు

శ్లో. తిక్తానిశేం[7]ద్రయవనాగకటుత్రయాణాం
భూనింబకుష్ఠబృహతీద్వయనాగరాణామ్ ॥
ఆ[8]రగ్వధాంబుదపటోలమహౌషధానాం
క్వాథా[9]స్త్రయో మధుయుతా[10]శ్చ కఫజ్వరఘ్నాః ॥

సిద్ధకాంతరసము

శ్లో. చతుర్థాంశేన లోహస్య యోజయేద్రసగంధక[11]మ్ ।
[12]నింబుద్రవేణ సంపేష్య తత్కల్కం త్రిదినం పునః ॥

---

1. శర్కరా
2. ంచై
3. తాని
4. చ
5. శ్లో
6. జింహ్వారుహా
7. ద్రో
8. రు
9. థంప్ర
10. చ
11. ం
12. బ

కార్పాసాస్థిర[1]సేనాథ పరిభావ్య స్వమూత్రకైః ।
పిత్తేన పరిభా[2]వ్యోఽసౌ సిద్ధకాంతరసో [3]వరః ॥
[4]నవజ్వరే ప్రయుంజీత శ్లేష్మజ్వరనివారణమ్ ।
శృంగిబేరానుపానేన [5]స దేయో భిష[6]గుత్తమైః ॥

1. లోహభస్మము 4 భాగములు 2. రసము 1 భాగము
3. గంధకము 1 భాగము

ఈ మూటిని, నిమ్మపండ్లరసముతో [7]మూడురోజులు మర్దిం పత్తిగింజలరసముతో ఒకనాడు మర్దించి బాలపాపనిమూత్రముతో ఒక నాడు మర్దించి పంచపిత్తమున ఒకనాఁడు మర్దించి మూఁడు గురువింగింజలంత యెత్తు మందును అల్లపుర[8]సముతో నిచ్చిన శ్లేష్మజ్వరము శమించును.

వాతపిత్తజ్వరనిదానము

శ్లో. తృష్ణావిదాహకంఠాస్యశోషహర్షప్రజాగరైః ।
ఛర్ది[9]భ్రమశిరోభంగై[10]ర్వాతపిత్తజ్వరం వదేత్ ॥

చికిత్స

దార్వ్యాదికషాయము

శ్లో. దార్వీశ్యామాభీరువిశ్వో[11]పకుల్యా -
శమ్యాకా[12]బ్దత్రాయమాణా[13]కిరాతైః ।
లోధ్రా[14]యుక్తైః శర్కరామాక్షికా[15]ఢ్యైః
సిద్ధః శీ[16]తో వాతపిత్తజ్వరఘ్నః ॥

1. మానుబసుపు 2. తెగడ 3. పిల్లిపీచరవేళ్ళు
4. శొంఠి 5. పిప్పళ్ళు 6. రేలచెక్క

1. సేనాచరస్యనర
2. వ్యైతం
3. వ్యాపాం
4. ప్రయుంజీతనవజరే
5. మాత్రేయా
6. గో
7. ఒకనాఁడు
8. సాసైస్తే
9. స్వర్వ
10. వా
11. ఢ
12. బ్దా
13. భునింబైః
14. పితై
15. ఢ్యా
16. తః

7. ముస్తలు   8. మెట్టగ్రానుగచెక్క   9. నేలవేము
10. లొద్దుగచెక్క

ఇవి సమాంశలు. వీటిని కషాయముపెట్టి తేనె పంచదార ప్రతీ[1]వాపముపెట్టి [2]యిచ్చిన వాతపైత్యజ్వరములు నయమగును.

బలాధాన్యకాదికషాయము

శ్లో. బలాధాన్యాకభూనింబపద్మకేసరపర్పటైః ।
సగోక్షురైః ప్రశమయేత్ క్వాథః పిత్తానిలజ్వ[3]రమ్ ॥

జ్వాలాముఖరసము

శ్లో. ఖండితం హారిణం శృంగం జ్వాలాముఖ్యా రసైస్సమమ్ ।
రుద్ధ్వా భాండే పచే[4]చ్చుల్ల్యాం తస్మాచ్చూర్ణం [5]నయే[6]త్పునః ॥
అష్టాంశం [7]త్ర్యూషణం దద్యాత్ నిష్కమాత్రం తు భక్షయేత్ ।
నాగవల్ల్యా దళై[8]స్సార్ధం వాతపిత్తజ్వరాపహమ్ ॥
[9]అయం జ్వాలాము[10]ఖో నామ సర్వజ్వరకులాంతకః ।

టీ. ఇఱ్ఱికొమ్ములను తునకలుగా ఖండించి ఒక క్రొత్త కుండలో పోసి ఆకుండను జ్వాలాముఖిరసముతో నింపి ఆకుండకు మూకుడు మూసి చీలమన్నులిచ్చి పొక్కిళ్ళపొయ్యిమీద ఆకుండను పెట్టి వండి ఆయిఱ్ఱికొమ్ములను భస్మము చేసి దించి దానిని బాగుగ మర్దించి దానికి ఎనిమిదవభాగము త్రికటుకచూర్ణమును చేర్చి ఒకదినము మర్దించి కరాటమున బెట్టి తమలపాకులతో చిన్నమెత్తు తినిపించిన వాతపిత్తజ్వరములు శమించును.

కఫవాతజ్వరనిదానము

శ్లో. తంద్రాస్తైమిత్యసంతాపపర్వ[11]రుజ్మూర్ధగౌరవైః ।
శీతకాసారుచిశ్వాసైర్విద్యాద్వాతకఫాత్మకమ్ ॥

1. పాకము
2. యిస్తె
3. రే
4. చూ
5. తు
6. పు
7. త్రికటుం
8. షర్ద్వాం
9. ఆ
10. ఖే
11. మూర్ధ్నతి

చికిత్స

వ్యాఘ్ర్యాదికషాయము

శ్లో. వ్యాఘ్రీ[1]శుంఠ్యమృతాక్వాథః పిప్పలీచూర్ణసంయుతః ।
వాతశ్లేష్మజ్వరశ్వాసకా[2]సపీనసశూలజిత్ ॥

దశమూలాదికషాయము

శ్లో. దశమూలదురాలభాగుడూచీ -
వృ[3]షవిశ్వాబ్దకిరాతపర్పటానామ్ ॥
క్వథితం వినిహంతి [4]పానమాత్రాత్
కఫవాతోత్తరసన్నిపాత[5]జార్తిమ్ ॥

విషమజ్వరములో నిదిగ్ధికాదికషాయము

శ్లో. నిదిగ్ధికాఽమృతాముస్తా [6]శుంఠీ పుష్కరమూలజః ।
క్వాథోఽయం విషమం హ[7]న్యాజ్జ్వరం మాగధికాయుతః ॥

సర్వజ్వరములకు వత్సకాదికషాయము

శ్లో. వత్సకామృతపటోలపర్పటై
ర్ధన్వ[8]యాసకకిరాతధాన్యకైః ॥
కృష్ణజీ[9]రజలదైః శృతం జలం
నాశయే[10]దఖిలదోషజజ్వరమ్ ॥

శీతారిరసము

శ్లో. సూ[11]తకం టంకణం గంధం శుద్ధం చూర్ణం సమం సమమ్ ।
[12]సూతాద్ద్విగుణితం దేయం నేపాళం తుషవర్జితమ్ ॥
సైంధవం మరిచం చించాత్వగ్భస్మ శర్కరా[13]పి చ ।
ప్రత్యేకం [14]సూతతుల్యాంశం జంబీరైర్మర్దయేద్దినమ్ ॥

---

1. శోంర్యా
2. సాబస
3. శతి
4. శృతంజలం
5. జో
6. శో
7. స్యజ్వా
8. యూషచభూనింబ
9. ంహా
10. త్య
11. ద
12. సూతో ద్విగుణజాతివ్య
13. ది
14. శ్వే

శీతభం[1]జ్యనుపానేన వాతశ్లేష్మజ్వరాపహః ।
రసశ్శీతారినామాఽయం శీతజ్వరహరః పరః ॥

1. రసము 2. వెలిగారము 3. గంధకము.

ఇవి సమాంశలు. వీటిని చూర్ణము చేసి శుద్ధనేపాళము రసమునకు ద్విగుణము [2]పెట్టి సైంధవలవణము మిరియాలు చింతబెర[3]డు రొయ్యి పంచదార ఈ నాలుగున్నూ ప్రత్యే[4]కము పాదరసముఎత్తు పెట్టి నిమ్మపండ్లరసమున ఒకనాడు మర్దన చేసి వటి[5]కలు చేయునది. ఇది శీ[6]తారిరసము వాతశ్లేష్మజ్వరములకు సన్నిపాతములకు ఇచ్చునది.

పిత్తశ్లేష్మజ్వరనిదా[7]నము

శ్లో. శీతదా[8]హాఽరుచిస్వే[9]దకాసతంద్రాస్యతిక్తతాః ।
మోహాసాదపి[10]పాసాశ్చ కఫపిత్తజ్వరాకృతిః ॥

చికిత్స

చంద్రశేఖరరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం మరీచం టంకణం తథా ।
చతుస్తుల్యా సితా యోజ్యా మ[11]త్స్యపిత్తేన భావయేత్ ॥
త్రిదినం మర్దయేత్తేన రసోఽయం చంద్రశేఖరః ।
ద్విగుంజమార్ద్రికద్రావై[12]ర్దేయః శీతో[13]దకం హ్యను ॥
తక్రభుక్తం చ వృంతాకం పథ్యం తక్రం నిదాపయేత్ ।
త్రిదినా[14]త్పిత్తశ్లేష్మో[15]త్థమత్యుష్ణం నాశయేజ్జ్వరమ్ ॥

---

1. జిత్వతోయేన
2. పెట్టేది
3. టె
4. కాలు
5. కా
6. తభంజి
7. స్య
8. హో
9. దా
10. నాశంచ
11. చ్ఛ
12. దే
13. కంప్యను
14. పి
15. ద్ధ

వ్యాఘ్రాద్యి

శ్లో. వ్యాఘ్రీ దురాలభా బార్గ్గీ భూనిం[1]బం నాగరామృ[2]తే ।
కఫపిత్తహరం దేయం పిప్పలీచూర్ణసంయుతమ్ ॥

మరియొకవ్యాఘ్ర్యాది

శ్లో. వ్యాఘ్రీ దురాలభా ముస్తా చిత్రకం చామృతా [3]తథా ।
క్వాథః పిప్పలిసంయుక్తః కఫపిత్తజ్వరాంతకృత్ ॥

త్రిదోషహరరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం మృతతామ్రం చ టంకణమ్ ।
జంబీరఫలమధ్యస్థం దోలాయంత్రే పచేద్దినమ్ ॥
మర్దయే[4]ద్భావయేద్ద్రావైశ్చ [5]గుహా[6]సార్ద్రనింబకైః ।
సర్పాక్షీ చ జయా బ్రాహ్మీ మీనాక్షీ హంసపాదికా ॥
హస్తి[7]శౌండీ రుద్రజటా ధూర్తవాతారివాయసి ।
దినైకం మర్దయేదేభి[8]ర్లోహ సంపుట[9]గం పచేత్ ॥
దినైకం వాలుకాయంత్రే సముద్ధృత్య విచూర్ణయేత్ ।
[10]యవాన్యా చ తథా వ్యోమవి[11]షజీరకచిత్రకైః ॥
సమైస్సర్వరసో మిశ్రస్త్రిగుంజం భక్షయేత్సదా ।
సన్నిపాతజ్వరం హంతి ముహుర్వ్యాపాశనస్పృశి ॥
క్షౌద్రజాతీయు[12]తః పేయో రసోఽయం భైరవో[13]దితః ।

1. రసము 2. గంధకము
3. తామ్రభస్మము 4. వెలిగారము.

ఇవి సమాంశలు. వీటిని మర్దించి ఒకముద్ద చేసి నిమ్మకాయలకు రంధ్రములు చేసి ఆకాయలలో ఈ మందును పెట్టి సందులను నిమ్మ

---

1. శా
2. తా
3. స్త
4. భా
5. కృ
6. శా
7. శొంఠి
8. లో
9. కేం
10. పాలంయాతి
11. షా
12. తో
13. భిః

కాయలతోనే నూరి డోలాయంత్రమున ఒకనాఁడు ఉడికించి తీసి ఆ వెనుక.

1, మునగచక్కరసము
2. అడ్డసరపుయీనెలరసము
3. అల్లపురసము
4. వేపయీనెలరసము
5. సర్పాక్షీరసము
6. గంజాయాకురసము
7. బ్రాహ్మీరసము
8. పొన్నగంటియాకురసము
9. హంసపాదాకురసము
10. హస్తిశొండిరసము
11. రుద్రజటాకురసము
12. ఉమ్మెత్తాకురసము
13. ఆముదపువేరురసము
14 అలచందాకురసము

ఈ రసము[1]లతో ప్రత్యే[2]కము ఒక్కొక్కదినము మర్దించి ముద్ద చేసి క్రొవ్విలో బెట్టి చీలమన్ను ఇచ్చి లోహసంపుటమున ఒక ముహూర్తము పుటము బెట్టునది. లోహసంపుటమనగాను కొలిమిలో ఒకముహూర్తము పుటము బెట్టుట ఆవెనుక మరల మొదటివలెనే మర్దించి, యొకదినము వాలుకాయంత్రములో వండి

1. ఓమము
2. త్రికటుకములు
3. శుద్ధమోహదా
4. జీలకఱ్ఱ
5. చిత్రమూలము

[3]వీటినన్నిటిని మొదటిరసమెంతయున్నదో, దానికి సమముగా గూర్చి మొదటఁ జెప్పిన రసములతో ఒక్కొక్కదినము మర్దించి గుంజాప్రమాణవటి[4]కలు చేసి మూ[5]డు వటి[6]కలు తేనె జాజికాయతో నిచ్చిన త్రిదోషజ్వర సన్నిపాతములు శమించును.

ఆమజ్వరనిదానము

శ్లో. తంద్రాఽలస్యం పిపాసా చ గురుగాత్రా[7]తిమాత్రతా ।
ఆమజ్వరస్య లింగాని న దద్యాత్తత్ర భేషజమ్ ॥

---

1. లు
2. కాలు
3. యీ 2 న్నా
4. కా
5. టు
6. కా
7. ది

[1]చికిత్స

శ్లో. విశ్వాదీచ్యోదకం [2]పానం లంఘ[3]నం చాస్య శస్యతే ।
హారిద్రాదిగణా[4]త్పేయా క్వాథాదిర్వాఽఽమశాంతయే ।
ఆమత్వం స్తంభి[5]తం హ్యేదా కుష్ఠగుల్మరుజాక[6]రమ్ ॥

టీ. ఆమజ్వరములో శొంఠి వట్టివేళ్లు వేసి పానీయకషాయము పెట్టి యిచ్చునది.

తరుణజ్వర[7]ములకు [8]ఔషధము నీయకూడదు. మూడురోజులు లం[9]ఘ[10]నము పెట్టిన గుణమగును. హారిద్రాదిగణము కషాయము పెట్టి యిచ్చున్నది. పది దినములు వెళ్లిన తరువాత చికిత్స చేయునది. ఈ క్రమమునగాక ఆదిలోనే చికిత్స చేసిన కుష్ఠుగుల్మములను పుట్టించును.

హారిద్రాదిగణము

1. పసుపు, 2. మానుపసుపు, 3. అతిమధురము, 4. ముయ్యాకుపొన్న, 5. కొండిశపాల,

వీటికి హారిద్రాదిగణమని పేరు.

[11]పచ్యమానజ్వరము

శ్లో. జ్వరవేగోఽధిక [12]స్తృష్ణా ప్రలాపః శ్వసనం భ్రమః ।
మలప్రవృత్తిరుత్క్లేశః పచ్యమానస్య లక్షణమ్ ॥

నిరామజ్వరము

శ్లో. క్షు[13]త్ క్షామతా లఘుత్వం చ గాత్రాణాం జ్వరమా[14]ర్దవమ్ ।
[15]దోషప్రవృత్తిరష్టాహో నిరామజ్వరలక్షణమ్ ।
[16]పచ్యమానే నిరామే వా భేషజం దాపయేత్క్వచిత్ ॥

---

1. కషాయం
2. ఖ
3. ణం
4. పే
5. తోం
6. రా
7. న
8. చికిత్సచేయవలదు
9. ఖ
10. ణ
11. నిరామజ్వరం
12. ంతృ
13. ధా
14. ద్ర
15. నదోషయతిరత్యాహో
16. పాద్య

[1]దోషభేదములో లంఘనదినవ్యవస్థ

శ్లో. త్రిరాత్రం [2]వాతికే కార్యమేకాహం పైత్యకే జ్వరే ।
షడ్రాత్రం సప్తరాత్రం వా శ్లైష్మికే చోపవాసయేత్ ॥

లంఘనవర్జితులు

శ్లో. స్థవి[3]రం పిత్తరోగార్త[4]ముపవాసాధ్వకర్శి[5]తమ్ ।
అల్పదోషానకృశాన్ బాలా[6]న్ గర్భిణీం విష[7]కర్శితాన్ ।
భయక్రోధగ[8]తం దీర్ఘజ్వరి[9]తం నోపవాసయేత్ ॥

టీ. [10]ముసలివానికి పిత్తరోగార్తునకు [11]ఉపవాసమువలన అధికనడక వలన విషమువలన కృశించినవారికి, అల్పదోషునకు దుర్బలునకు గర్భిణీస్త్రీకి భయాతురునకు అధికకోపముగలవానికి దీర్ఘజ్వరితునకు లంఘనము నిషిద్ధము.

జ్వరపాకకాలము

శ్లో. పిత్తే షడ్రాత్రకే పా[12]కః సప్తరా[13]త్రే తు వాతికే ।
శ్లేష్మణా దశరాత్రే తు జ్వరః పాకం ప్ర[14]గచ్ఛతి ॥

మతాంతరము

శ్లో. వా[15]తికః సప్తరా[16]త్రేణ దశరాత్రేణ పైత్య[17]కః ।
శ్లేష్మ[18]ణా ద్వాదశాహేన జ్వరః పాకం నియచ్ఛతి ॥

---

1. క్వచిదామజ్వరేంప్రోక్తం వరసఃసిద్ధసమ్మతః జర్వమధికమాట దప్పి అధిక మాట ప్రలాప మాట ఈ లక్షణాలు గల్గినా ఆమజ్వరానకు మంచివిగావు. ఇటుమీద ఆకలిగలిగి దేహాంచుల కనాయెనాలెస్నాను అది దోష ప్రకారం గాదు లంఘన ప్రకారం
2. పాత
3. రాత్రి
4. ఉ
5. తా
6. స్మథ్యస్త్రీ
7. గర్భి
8. తాశ్చైవ
9. తాన్శ్చ
10. స్థూలదేహికి
11. గ్రాసములేనివానికిజ్వరములేని వానికి
12. కే
13. త్ర
14. య
15. తకే
16. త్రంస్య
17. కాం
18. ణో

నవజ్వరములో వర్జ్యములు

శ్లో. నవజ్వరే దివాస్వాపం స్నానమభ్యంగ[1]సంగమా ।
క్రోధ[2]ప్రవాతవ్యాయామం కషాయం చ వివర్జయేత్ ॥
ఆమ్లతైలగుడక్షౌద్రం స్నానం చ పరివర్జయేత్ ।
నవజ్వ[3]రాద్యసప్తా[4]హే సన్నిపాతస్య హేతుతః ॥

జ్వరముక్తునకు వర్జ్యములు

శ్లో. వ్యాయామం [5]చ వ్య[6]వాయం చ స్నానం చంక్రమణాదికమ్ ।
జ్వరము[7]క్తో న సేవే[8]త యావత్సుబలవాన్భవేత్ ॥

కంపాదికారణములు

శ్లో. న వాతేన వినా కం[9]పో [10]న పిత్తేన వినా భ్రమః ।
న కఫేన వినా కండూ [11]ర్నాజీర్ణేన వినా జ్వ[12]రః ॥
పిత్తరో[13]గే భ[14]వత్యుష్ణం వాతరో[15]గే చ శీతలమ్ ।
ఆర్ద్రః కా[16]యో భవేచ్ఛ్లేష్మరోగే [17]చైతత్స్వలక్షణమ్ ॥

మరల నవజ్వరములో వర్జ్యములు

శ్లో. తాంబూలం రక్తవస్త్రం కుసుమపరిమళం చందనం చారుగంధం
కర్పూరం కుంకుమా[18]ద్యం ఘృతతిల[19]సలిలంవాయుభూయిష్టగేహమ్॥
తూ[20]లీశయ్యాన్నపానం సురతవరవధూదర్శనస్పర్శనం చ
వ్యాయామం శోకరోషం జ్వరజనితజనో వర్జ[21]యేదిందురశ్మిన్ ॥

---

1. న
2. యా
3. కతి
4. హో
5. భ
6. యామం
7. క్తే
8. చ
9. పం
10. నా
11. న
12. రా
13. గి
14. వే
15. గిం
16. స్య
17. దేహించైవాతి
18. ద్యే
19. శీతం
20. ల
21. ఇ

శ్లో. స్త్రీణాం స్మృ[1]తౌ చ సంస్పర్శే దర్శనే స్పర్శనే [2]సతి ।
శుక్లే వ్య[3]వాయజా దోషానసంసర్గేఽ[4]ప్యవాప్నుయాత్ ॥ [5]

సన్నిపాతములో విశేషలక్షణములు

శ్లో. జిహ్వా పీతా [6]ఖరస్పర్శా శ్యామా రక్తాఽంగకంపతా ॥
[7]ప్రలాపో మూకతా [8]వేతి సన్నిపా[9]తేఽధికే స[10]తి ।

జ్వరోపద్రవములు

శ్లో. శ్వాసమూర్ఛాభ్యజ్వర[11]చ్ఛర్ది తృష్ణాతీసార[12]విభ్రమాః ।
హిక్కా కా[13]సోఽంగభేదశ్చ జ్వరస్యోపద్రవా దశ ॥

జ్వరమునకు అసాధ్యలక్షణము

శ్లో. యో హృష్టరో[14]మా రక్తాక్షో హిక్కాశ్వా[15]సాంగశూలవాన్ ।
విభ్రాంతలోచనం మూఢం జ్వరితం పరివర్జయేత్ ॥

అతిసారనిదానము

శ్లో. అరుణం ఫేనిలం రూక్ష[16]మల్పమల్పం ముహుర్ముహుః ।
[17]శకృదామం స[18]రుక్ఛబ్దం మారు[19]తేనాతిసా[20]ర్యతే ॥

చికిత్స

నాగరాదికషాయములు

శ్లో. నాగరాతివిషాహింగుముస్తావత్సకచిత్ర[21]కమ్ ।
ఘనజ్యోతిష్మతీపాఠాః పిప్పలీ [22]చ యవా[23]నికా ॥

---

1. తిస
2. స్మృ
3. యాప
4. వ్యయా
5. త్రిరాత్రంక్షీరపానం వా జ్వరస్తరుణమబ్రవీత్ క్షీరాన్నాదస్య బాలస్య జ్వరఃపంచదినంస్మృతం అన్నాదస్యతతోక్షేయం జ్వరస్సప్తదినాత్పరః
6. క్ష
7. విపాక
8. చే
9. తా
10. తీ
11. ంచ
12. ద్గ్రి
13. సా
14. ను
15. సంచ
16. ంఅ
17. సర్వధా
18. కృ
19. తీ
20. రిణం
21. .కైః
22. శ్రే
23. న్యాతాః

సైంధవం కౌటజం బీజం వా[1]సా కటుకరోహిణీ ।
బిడం వచాఽభయా పాఠా విళంగం విశ్వభేషజమ్ ॥[2]
ఏలా కుటజబీజాని లోధ్రం శాబరకం [3]మిశీ ।
వత్సకాతివిషా[4]శుంఠీ బిల్వహింగువచాంబు[5]దమ్ ॥
శ్లోకార్ధసమ్మి[6]తా యో[7]గా ష[8]డేతే పాచనాః స్మృతాః ।

వచాదికషాయము

శ్లో. వచాబిల్వకణావిశ్వకుష్ఠదీప్యక[9]కోలకమ్ ॥
సవిళంగం జయే[10]త్పీతమామముష్ణాంబునా స్మృతమ్ ।

ఆమ్రమజ్జాదిలేహము

1. మామిడిగింజలలోని పప్పు 2. [11]ఆరెపువ్వు
3. బిల్వ[12]ఫలమజ్జ 4. మారేడు వేరు చెక్క
5. శొంఠి 6. యష్టిమధుకము

వీటిని చూర్ణము చేసి తేనెతో లేహ్యము చేసి యిచ్చిన వాతాతిసారము కట్టును.

ఈ మందే కెనరు దిగితే పసకడుగుతో కషాయము బెట్టి యీయవలెను. లేదా ముస్తలు కషాయము పెట్టి యిచ్చిన కెనరు నయమగును.

లోకనాథరసము

శ్లో. రసభస్మ చ భాగైకం చత్వారః శుద్ధ గంధ[13]కాత్ ।
పిష్ట్వా వ[14]రాటేష్వాపూర్య టంకణేన నిరుధ్య చ ॥
భాండే రుధ్వా పుటే పాచ్యం స్వాంగ[15]శీతాన్ విచూర్ణయేత్ ।
లోకనాథరసో నామ్నా క్షౌ[16]ద్రే గుంజాచతుష్టయమ్ ॥

---

1. సా
2. సర్వంసమం కషాయేణ వాతాతీసార నాశనం
3. నిశీ
4. శో
5. ధా
6. తో
7. గో
8. డై
9. కూ
10. త్పిత్తే
11. వేరుజాజి
12. శొంఠి
13. కం
14. రు
15. శైత్యం
16. ద్ర

1. రసభస్మము ఒకభాగము 2. గంధకము 4 భాగములు

వీటిని మర్దించి పెద్ద గవ్వలలోన పెట్టి, వెలిగారమును నూరి దానితో ఆ గవ్వలముఖములను గప్పి ఈగవ్వలను ఒక క్రొత్తకుండలో పెట్టి ఆకుండనోటిని మూకుడుతో మూసి చీల మన్నుయిచ్చి పిడకలతో పుటము బెట్టి చల్లారిన వెనుక ఆగవ్వలను మందును కూడ చూర్ణము చేసి నాలుగు గురివింద గింజలయెత్తు తేనెతోయిచ్చిన జ్వరాతిసారములు నయమగును.

లోకనాథరసమునకు అనుపానము

శ్లో. నాగరాతివిషాముస్తా దేవదారువచాన్వితః ।
కషాయ[1] స్త్వనుపానం స్యాద్వాతాతీసారనాశనః ॥

కనకసుందరరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం మరీచం టంకణం కణా ।
స్వర్ణబీజం సమం మర్ద్యం భృంగద్రావై[2]ర్దినార్ధకమ్ ॥
సూతతుల్యం విషం యోజ్యం రసః కనకసుందరః ।
యోజ్యం గుంజాద్వయం హంతి వాతాతీసారముద్ధృతమ్ ।
దధ్యన్నం దాపయేత్పథ్యమాజం వా గో[3]భవం దధి ॥

అనుపానము 1. జీరకచూర్ణము. 2. తేనె

[4]వీటితో కలిపి ఈయవలెను.

పథ్యములు

శ్లో. [5]రక్తశాల్మలి[6]వృంతాన్వా కపిత్థాద్దాడి[7]మాత్తథా ।
శ్లేష్మాతబదరీణాం వా [8]క్షీరిణ్యో వాఽథ చామ్లికా ॥

---

1. వ
2. ది
3. ద్భ
4. జీలకర్రనూరి యీమాత్ర తేనెతో యిచ్చేది
5. పంచ
6. పత్రై ర్వా
7. మస్యవా
8. ధక్షీతివాధకాంచికా

తక్కారీ వా బలా పాఠా ప[1]త్రం చాదాయ కోమ[2]లమ్ ॥
సుప[3]క్వం వ్యంజనార్థాయ [4]యోజయేదతిసారిణామ్ ॥
[5]జీర్ణం గుడం తు తైలేన భక్షయేచ్ఛ్వదౌ[6]రోపమమ్ ।
క్షుధితం భోజయేదే[7]వం శా[8]ల్యన్నం సమసూరకమ్ ॥

1. బూరుగచిగుళ్లు 2. వెలగచిగుళ్లు 3. దానిమ్మచిగుళ్లు
4. విరిగి చిగుళ్లు 5. రేలచిగుళ్లు 6. పాలచిగుళ్లు
7. చాంగేరిచిగుళ్లు 8. తెక్కలిచిగుళ్లు
9. ముత్తువపులగముచిగుళ్లు 10. పాఠచిగుళ్లు

యివి కోమలమైన లేత చిగుళ్లు, పుల్లకలితో వీటిని ఉడకబెట్టి యిగుర వండి యీకూరను పథ్యముతో కాని యూరకనే కాని తిని పించిన అతిసారములు నయమగును.

పాతబెల్లము రేగుపండంత నూనెతో కలిపి [9]తినిన అతిసారము నయమగును.

సన్నపు పాతబియ్య[10]పు అన్నమును కందికట్టును తినఁబెట్టిన అతిసారములు నయమగు[11]ను.

పిత్తాతిసార[12]ము

శ్లో. పీతం రక్తా[13]సితం నీలం దుర్గం[14]ధి [15]హారితం ద్రవమ్ ।
దాహతాపపిపా[16]సాభిః [17]శకృత్పిత్తా[18]త్ప్రవర్తతే ॥

చికిత్స

ఉత్పలాదికషాయము

శ్లో. ఉత్పలాంబుసితాము[19]స్తావత్సకానాగరాన్వితః ।
[20]క్వాథః పిత్తాతిసార[21]ఘ్నో దాత[22]వ్యో మధుసంయుతః ॥

---

1. త్రాణ్యా
2. లాఙ
3. క్వాం
4. ం
5. నిర్ణానిగుడ
6. కోణిచ
7. శాం
8. ల్యాన్నమసుదాన్వితం
9. కొంటె
10. వంటక
11. నూ
12. ః
13. తి
14. ధీ
15. చహాతో
16. సంచ
17. స
18. ంప్ర
19. బూధ
20. సక్వత్పి
21. ఘ్న
22. వ్యం

ఉత్పలాదియోగములు

శ్లో. ఉత్ప[1]లం ధాతకీపుష్పం [2]శుంఠీ దాడిమవల్కలమ్ ।
సమంగోత్పలపద్మాని లోధ్రమోచరసం తిలాః ॥

1. కలువదుంప 2. [3]ఆరె పువ్వు 3. [4]శుంఠి
4. దానిమ్మచెక్క 4. సులువెంపలి

వీటిని సమముగా చూర్ణము చేసి, తేనతో తిని బియ్యపు కడుగు త్రాగవలెను.

1. సులుపవెంలి 2. నల్లకలువదుంప 3. తామరదూండ్లు
4. లొద్దుగచెక్క 5. బూరుకబంక 6. నువ్వులు

వీటిని చూర్ణముచేసి పైన చెప్పిన విధముగ తినిన పిత్తాతిసారములు నయమగును.

శ్లో. శతప[5]త్రం యవా ముస్తా భూనిం[6]బశ్చ రసాంజనమ్ ॥
వీటిని చూర్ణముచేసి పైన చెప్పిన విధముగ తినిన పిత్తాతిసారము నయమగును.

శ్లో. మృణాలం చందనం లోధ్ర[7]ముత్పలం విశ్వభేజమమ్ ॥
వీటిని చూర్ణముచేసి పైనచెప్పిన విధమున తినవలెను.

శ్లో. పాఠా దురాలభా [8]విశ్వమామ్రమజంబ్వస్థి[9]కత్ఫలమ్ ।
బిల్వం దారుహారి[10]ద్రే ద్వే ధన్వ[11]యాసః సమా[12]లకః ॥
వర్గాః శ్లోకార్ధ[13]నిక్షిప్తాః షడేతే మధుశాలినః ।
పీతా స్తండులతోయేన పిత్తాతీసారనాశ[14]నాః ॥

---

1. లా
2. గుండీ
3. యేరుజాజి
4. తవాక్షీరి
5. త్రా
6. బాచ
7. ఉశ
8. విశ్వాఅమ్ల
9. కల్వ
10. ద్రా
11. యూషం
12. లు
13. క్షేప
14. నం

1. పాఠవేరు 2. [1]దురదగొండివేరు 3. శొంఠి
4. మామిడిగింజలపప్పు 5. [2]నేరడివిత్తులు 6. గుమ్మడి

వీటిని చూర్ణము చేసి, తేనెతో తిని బియ్యపుకడుగు త్రాగ వలెను.

1. బిల్వము 2. శొంఠి 3. దేవదారు
4. మంచిపసుపు 5. మానుపసుపు 6. దూలగొండవేళ్లు
7. కురువేరు

ఇవి సమాంశలు తేనెతో కలిపి తిని, పైన బియ్యపుకడుగు త్రాగిన పిత్తాతిసారము నయమగును.

లోకేశ్వరరసము

శ్లో. రసస్య హేమ[3]బీజం భస్మ పాదాంశం మారితం క్షిపేత్ ।
ఉభయోర్ద్విగుణం గంధం మర్దయేచ్చిత్రకాంబునా ॥
పూర్యా వరాటి[4]కా_స్తేన టంకణేన నిరోధయేత్ ।
[5]అజాక్షీరసుపిష్టేన భాండే క్షిప్త్వా నిరుధ్య చ ॥
శుష్కం గజపుటే పక్వం రాత్రౌ గ్రాహ్యం సుశీతలమ్ ॥
రసో లోకేశ్వరో నామ చూర్ణం గుంజాచతుష్టయమ్ ।
మధునా సహ దాతవ్యం సర్వాతీసారనాశనమ్ ।

1. రసభస్మము 4 భాగములు
2. సువర్ణభస్మము ఒకభాగము
3. గంధకము 10 భాగములు

వీటిని ఖల్వమునబెట్టి చిత్రమూలపురమున మర్దించి యీ మందును గవ్వలలోపెట్టి వెలిగారమును సమముగా నూరి దానితో గవ్వలముఖమునమెత్తి ఆగవ్వలను క్రొత్తకుండలో పెట్టి ఆకుండకు

---

1. దూలవేరు 3. నా 5. సమానేచూర్ణపిత్తేన
2. కరంబువ్వు 4. కస్తేన

మూకుడుమూసి ఒక గజపుటము పెట్టి తెల్లవారిన వెనుక ఆగవ్వ[1]లను ఒకరోజంతయు చూర్ణము చేయవలెను. ఇది లోకేశ్వరరసము. నాలుగు గుంజల యెత్తు తేనెతో నిచ్చిన సర్వాతిసారములు నయమగును.

లోకేశ్వరానుపానము

శ్లో. బాలబిల్వం గుడం తైలం పిప్పలీ నాగ[2]రం సమమ్ ।
లే[3]హయేన్మధునా సార్థ[4]మనుపానం సుఖావహమ్ ।
పూర్వవద్దాపయేత్పథ్యం శిఖి[5]తి త్తిరిమాంసకమ్ ॥

శ్లేష్మాతీసారనిదానము

శ్లో. శ్వేతం విస్రం[6]ఘనం స్నిగ్ధం శీతలం మందవేదనమ్ ।
గౌరవారుచిహృల్లాసైః పురీషం సార్యతే కఫాత్ ॥

చికిత్స

పూతీకాదియూషము

శ్లో. పూతీకవ్యోషబిల్వాగ్నిత[7]క్రదాడిమహింగుభిః ।
భోజయే[8]త్తు శృతాన్యూషాన్ శ్లేష్మాతీసారపీడితమ్ ॥

1. మంచి వాయింటవేరు
2. త్రికటుకము
3. బిల్వమూలము
4. చిత్రమూలము
5. లేత దానిమ్మకాయలు
6. ఇంగువ

ఇవి సమాంశలు. వీటితో[9]తక్రయూషము తయారుచేసి,యిచ్చిన శ్లేష్మాతిసారము నయమగును.

చవ్యాదికషాయము

శ్లో. చవ్యం చాతివిషా కుష్ఠం పాఠా కటుకరోహిణీ ।
అభయా చాంబుదః శు[10]ంఠీ బిల్వం కర్కటకాయుతా ॥

---

1. ఒకనాడుమర్దించేది
2. రాసాగరాస్న
3. హా
4. అ
5. మాంసైశ్చశిఖితిత్తిరైః
6. స
7. త్ర
8. షుస్కృతంయూషైః
9. నూరియుస్తే
10. శో

చిత్రకం పిప్పలీమూలం పిప్పలీ గజపిప్పలీ ।
క్రిమిశ[1]త్రు వచా దారు ధాన్యకం చ సమాః [2]శృతాః ॥
శ్లోకార్ధకల్పి[3]తా యో[4]గాశ్చత్వారః కథి[5]తాః శుభాః ।
శ్లేష్మాతిసారిణాం దేయా ఏతే వహ్నిబలప్రదాః ॥

పథ్యాదిక్వాథకల్కములు

శ్లో. పథ్యా[6]గ్నికటుకా పాఠా [7]చవ్యగ్రంథికవత్స[8]కైః ।
సనాగరై[9]ర్జయేత్క్వాథః కల్కో వా శ్లక్ష్ణ[10]పేషితః ॥

బిల్వాబ్దాదిచూర్ణము

శ్లో. బిల్వా[11]బ్దధాతకీ పాఠా [12]శుంఠీ మోచరసాస్సమాః ।
పీ[13]తా జయంత్యతీసారం గుడతక్రేణ దుర్జయమ్ ॥

శ్లేష్మాతిసారికి భోజనము

శ్లో. వహ్నిజీరకచూర్ణేన పథ్యం దేయం [14]సమన్వితమ్ ॥

టీ. చిత్రమూలము జీలకఱ్ఱ వీటిని చూర్ణము చేసి వంటకములలో కలుపు[15]కొని తినిన శ్లేష్మాతిసారము నయమగును.

బబ్బూలపత్రప్రయోగము

శ్లో. బ[16]బ్బూలపత్రం సంపిష్టం రాత్రౌ జీరద్వయా[17]న్వితమ్ ।
కర్షమాత్రం భవేద్భక్ష్యం కఫాతీసారనాశనమ్ ॥

[18]ఆవస్థికచికిత్సావిధానము

శ్లో. శూలానాహ[19]ప్రసేకార్తం వమయేదతిసారిణమ్ ।
యోజయేన్న తు సంగ్రాహి పూర్వమామాతిసారిణే ॥

---

1. త్రూ
2. స్సృతాం
3. తం
4. గో
5. తో
6. ని
7. సమ
8. కా
9. చయోక్వాథో
10. కీకృతం
11. ర్బ
12. శో
13. త్వాయా
14. సమగ్రకం
15. కుతించే
16. ర్భః
17. హి
18. లంఘనం ఉంచే రోగాలు
19. ద్రాశే

అతీసా[1]రోఽపి భూయిష్ఠం భవ[2]త్యామాశ్రయ[3]స్తథా ।
మందాగ్నిం వాత[4]జం ముక్త్వా [5]కర్తవ్యం లంఘనం హితమ్ ॥

నాగరాదికషాయము

శ్లో. నాగరాతివిషాముస్తా వచా చైవ హరీతకీ ।
పిబే[6]త్త్రిపక్వథి[7]తం తోయం [8]యోగో వా[9]తాతిసారజిత్ ॥

పథ్యనిర్ణయము

శ్లో. క్షుధార్తం భక్షయేల్లాజా[10]న్మసూరం హి[11]ంగుపాచితమ్ ॥
నైవాన్నం దాపయేత్పథ్యం పూర్వమామాతిసారణే ।
ఆమవాతాతిసారఘ్నం పథ్యం [12]తక్రౌదనం హితమ్ ॥

టీ. ఆకలి యయిన పేలాలు తినిపించవలెను. చిరుకందికట్టు త్రాగించవలెను. [13]మజ్జిగయన్నము పథ్యము పెట్టవలెను. [14]ఆమవాతాతిసారములు నయమగును.

త్రిదోషాతిసారనిదానము

శ్లో. వరాహస్నేహమాంసాంబుసదృశం సర్వరూపిణమ్ ।
కృచ్ఛ్రసాధ్యమతీసారం విద్యాద్దోషత్రయోద్భవమ్ ॥

టీ. పురీషము పంది[15]క్రొవ్వు వలె నున్నను, మాంసముగడిగిన నీళ్ల[16]వలె నున్నను, [17]వాతాదిదోషాతిసారములలో చెప్పిన వర్ణములు కలిగియున్నను త్రిదోషాతిసారమని [18]ఎఱుంగునది. ఇది కృచ్ఛ్రసాధ్యము.

---

1. రా
2. ద్యా
3. ంత
4. సంయుక్తం
5. ప్రో
6. ద్ర
7. తైస్తోయై
8. రోగ్య
9. హో
10. ంమ
11. సు
12. సద్యో
13. పెరుగు ఘంటకం
14. త్రిదోషా
15. నెయ్యిప్రకారాన ఉన్నాను
16. ప్రకారాన ఉన్నాను
17. నానావర్ణాతైయున్నాను
18. యెఱింగేది

చికిత్స

రసౌషధము

శ్లో. మృతసూతం మృతం స్వర్ణం మృతం తామ్రం సమం సమమ్ ।
తుల్యం చ ఖాదిరం సారం తథా మోచరసం క్షిపేత్ ॥
ద్రవైశ్శాల్మలిమూలో[1]త్థైర్మర్ద యేత్ప్రహరద్వయమ్ ।
చ[2]ణమాత్రా వటీ భక్ష్యా స[3]హ నిష్కైకజీరకైః ॥
త్రిదో[4]షజాతాతిసారసర్వజ్వరవినాశనీ ।

ఆనందభైరవరసము

శ్లో. [5]హింగుళం చ విషం చైవ మాగధీటంకణోషణమ్ ।
శ్లక్ష్ణపిష్టైస్తు గుంజైకం రస [6]ఆనందభైరవః ।
సన్నిపాతా[7]తిసారఘ్నః పథ్యం శాకం చ పూర్వవత్ ॥

రక్తాతిసారము

శ్లో. సఫేనపిచ్ఛం సరుజం స[8]విబంధం పునః పునః ।
అల్పాల్పమల్పసమలం లక్షణం సంప్ర[9]కీర్తితమ్ ॥

చికిత్స

శ్లో. లోకనాథరసో దేయో మాషైకం చానుపాయయేత్ ।
దధితైలఘృతం క్షీరం కర్ష[10]శుంఠీగుడాన్వితమ్ ॥

పాఠాదికషాయము

శ్లో. పాఠామృతానీరదనాగరాణాం
క్వాథో నిహన్యా[11]దతిసారమాశు ।
సామే సశూలే రుధిరాన్వితే చ
ప్రవాహి[12]కాయాం గ్రహ[13]ణీగదే చ ॥

---

1. ద్రవ
2. రో
3. హః
4. షోద్భవ
5. హింగుళం చ విషం వ్యోషంటంకణంహూగ ధీస్సమం
6. మా
7. ది
8. లి
9. దాశ్రికం
10. శో
11. మ
12. కేచ
13. ణోదఘోరం

1. పారవేరు 2. తిప్పతీగె 3. ముస్తలు 4. శొంఠి

వీటితో కషాయము పెట్టి యిచ్చిన రక్తాతిసారము నయమగును.

వత్సకాదికషాయము

శ్లో. సవత్సక[1]స్సాతివిషస్సబిల్వః
సోదీచ్యము[2]స్తశ్చ కృతః కషాయః ।
సామే [3]స[4]శూలే [5]చ సశోణితే చ
చిరప్రవృత్తే [6]చ హితో౽తి[7]సారే ॥

కపిత్థమజ్జాది

శ్లో. కపిత్థమజ్జా లశునం స[8]క్షౌద్రం తైలమేవ చ ।
[9]ప్రవాహికాం సరక్తాం చ సశూలాం చ హరేద్ధ్రువమ్ ॥

కదంబపత్రపుష్పప్రయోగము

శ్లో. పత్రాణి పుష్పాణి కదంబక[10]స్య
క్షీరేణ పిష్ట్వా ప్రయతో విదద్యాత్ ।
నివారయేచ్ఛోణిత[11]జాతిసార-
మ[12]నేన నాగే[1]ంద్రమివాంకుశేన ॥

వచాదిక్షారము

శ్లో. వ[14]చా దీప్యం జాతిఫలం సమాంశేన యుజేత్త్రయమ్ ।
[15]సర్వమేతన్మషీం కృత్వా చూర్ణయిత్వా ప్రయోజయేత్ ॥
ఉష్ణోదకయుతం [15]పేయం రక్తశూలాతిసారజిత్ ।

1. వస 2. ఓమము 3. జాజికాయ

---

1. శ్చా
2. స్తాచ
3. న
4. చూ
5. నచ
6. తి
7. చారః
8. క్షా
9. ప్రవాహికేచరకేచ సశూలేన హరింస్నరః
10. శ్చ
11. జీర్ణమంతం
12. హామత్త
13. న
14. చా
15. తదర్ధంతంమషీకృత్వా శేషాన్పృద్వాద్వయం యుజేత్
16. పానం

ఇవి సమాంశలు. వీటిని [1]భాగుగ మసిగా [2]చేసి చూర్ణముచేసి వేడి నీళ్ళతో నిచ్చిన రక్తశూలాంతిసారములు నయమగును.

భాషాయోగము

1. కలి రెండు సోలలు 2. పసగడుగు రెండు సోలలు

వీటిని కలిపి సోలెడున్నరగా మరిగించి, పంచదార [3]ఒకపలము రాసున్నము పోకంత కలిపి యిచ్చిన శుద్ధరక్తాతిసారము నయమగును.

తండులీయప్రయోగము

శ్లో. మేఘనాథస్య మూలం వా మధునా సితయా స[4]హ ।
తండులోదకపానేన సర్వరక్తా[5]తిసారనుత్ ॥

విడంగమరిచాదికల్కము

శ్లో. విళంగం మరిచం [6]శుంఠీ కపిత్థం బదరీఫలమ్ ।
[7]చాంగేరీ తక్రసంపిష్టం కర్షం శ్లేష్మాతిసారజిత్ ॥
పురాతనఘృతం దేయం [8]పథ్యం క్షీణాతిసారిణామ్ ।

అసాధ్యాతీసారము

శ్లో. పక్వజాంబవసంకాశం పక్వాత్తై[9]లవసా[10]సమమ్ ।
మజ్జామాంస[11]నిభం మ[12]స్తుసదృశం సర్వరూపిణమ్ ॥
సారుణం కర్బురం స్నిగ్ధం సగంధం కుపితం బహు ।
తృష్ణాదాహారుచిశ్వా[13]సహిక్కాపార్శ్వాదిశూలినమ్ ॥
అరతీమోహమూర్ఛా[14]యయుక్తం పక్వ[15]వలీగుదమ్ ।
ప్రలాపజ్వరశోఫా[16]ర్తమతీసారకిణం త్యజేత్ ।

---

1. లెస్సా
2. వేచ
3. ప. ౧
4. హా
5. తి
6. శో
7. వా
8. ప్రోతం
9. వే
10. స్స
11. శ్స
12. స్తూ
13. సా
14. చ
15. పు
16. తృష్ణాతిసారిణంత్యజేత్

టీ. నేరేడు పండువంటి వర్ణ[1]ము కలదైనను, మరిగిన నూనె వర్ణ[2]ము కలిగియున్నను, వస, మజ్జ, మాంసము, మస్తు, వీటి వర్ణముతో సమానమైన వర్ణము కలిగియున్నను, వాతాద్యతీసారములలో చెప్పిన అన్ని రూపములు కలిగియున్నను,[3] ఎఱ్ఱనై యున్నను, కర్బురవర్ణ[4]ము కలిగి యున్నను, మలము స్నిగ్ధమై యున్నను, దుర్గంధయుతమైనను, దప్పి మంట అరోచకము శ్వాస హిక్క ప్రక్కలలో నొప్పి కలిగియుండుట, [5]ఏమియు సహించకుండుట, మూర్ఛ, కెనరు దిగుట, ప్రలాపము జ్వరము[9] శరీరము వాచుట ఈలక్షణములు అతిసార రోగికి కలిగిన యెడల అసాధ్యము.

శ్లో. హస్తపాదాంగులీసంధిశోథమూత్రవినిగ్రహా౯ ।
ఆధ్మానం చైవ తృట్ఛర్దిం పురీ[7]షస్యాతి చోష్ణతామ్ ।
విశేషేణ నరం వృద్ధం దృష్ట్వాఽతీసారిణం త్యజేత్ ॥

టీ. హస్తపాదాంగుళిసంధులు వాచినను, వ్రేళ్ళ రేఖలు కనఁబడకుండినను, మూత్రబంధము కలిగినను, కడుపుబ్బినను, వాంతి[8]కలిగినను మలము అతి వేడిగ నున్నను, రోగి అతివృద్ధుడై యున్నను ఈలక్షణములుగల అతిసారవ్యాధికి చికిత్స సేయవద్దు.

చతుర్ముఖరసము

శ్లో. రసగంధకలోహాభ్రం సమం సూతాంఘ్రి[9]హేమ చ ।
సర్వం ఖల్వే తు నిక్షిప్య కన్యాస్వరసమర్దితమ్ ॥

---

1. మైన
2. మెనను
3. యేమాటియైనను నానా వర్ణమై మలంవిడిచినను
4. మైనను
5. యేమియ్నిసయించకున్నను
6. ఒడలు వాపు జ్వరాతిసార అతిసారాలకు యీలక్షణము గలిగెనా ఆరోగి చచ్చును.
7. ష
8. పుట్టినను
9. హ్రా

ఏరండపత్రైరాచ్ఛాద్య ధాన్యరాశౌ దినత్రయమ్ ।
సంస్థాప్య [1]తత ఉద్ధృత్య సర్వరోగేషు యోజయేత్ ॥
[2]ఏకాదశక్షయాన్ హంతి [3]పాండురోగాన్ ప్రమేహకాన్ ॥

శూలం చ శ్వాసకాసం చ మందాగ్ని[4]ం చామ్లపిత్తకమ్ ।
వ్రణా[5]ంశ్చ సర్వవాతా[6]ంశ్చ వృక్షమింద్రాశనిర్యథా ॥
పుష్టిదం ధన్యమారోగ్య[7]బలవీర్యప్ర[8]దం శుభమ్ ।
చతుర్ముఖేన దేవేన బ్రహ్మణా యోజితం పురా ॥

1. పాదరసము ఒకభాగము 2. గంధకము ఒకభాగము
3 లోహభస్మము ఒకభాగము 4. అభ్రకభస్మము ఒకభాగము
5. స్వర్ణభస్మము ¼ భాగము

వీటిని ఖల్వమున బెట్టి కలుబందరసమున ఒకనాడు మర్దించి యీ మందును ఆముదపాకులో పొట్లముగట్టి ధాన్యరాశిలో మూడునా ళ్లుంచి నాలు[9]గవ నాఁడు తీసి అనుపానవిశేషములతో నిచ్చిన ఈ శ్లోక ములో చెప్పిన వ్యాధులు నయమగును.

జ్వరభేదములు

శ్లో. ఆదౌ వాతాత్తతః పిత్తా[10]చ్ఛ్లేష్మణ[11]స్తదనంతరమ్ ।
[12]ఏభిర్దోషైస్సమాయుక్తం త్రిదోషం ద్వంద్వజం తథా ।
వాతపిత్తా[13]ద్వాతకఫాచ్ఛ్లేష్మపిత్తాదుదాహృతమ్ ॥
భూతాజీర్ణాభిఘాతాచ్చ [15]వ్యభిచారాభిశాపతః ।
[16]ఏవం చైకాహికం చైవ ద్వ్యాహికం త్ర్యాహికం[17]తథా ॥

---

1. దధితో
2. క్షయమేకాదశం
3. త్సా
4. శ్చా
5. ని
6. ని
7. ంత్రి
8. భకావయేత్
9. రససింధూరం
10. గు
11. శ్లే
12. ంత
13. ఏ
14. శ్లేష్మం ఆమపిత్తముదాహృతం
15. అ
16. ఏకంచై
17. స్త్ర

మానసజం తాపజం చైవ జ్వరాన్ ప్రోక్తాన్ పృథక్ పృథక్ ।[1]
ఏతాన్వాతాదిజాన్ జ్ఞాత్వా సాధ్యాసాధ్యం సుబుద్ధిమాన్ ।
[2]చికిత్సన్కీర్తిమాప్నోతి నోచేద్దుష్కీర్తిమాప్నుయాత్ ॥
ఉపేక్షాపేక్ష[3]యాల్పజ్ఞాః కృత్వా హీనాధికాం క్రియామ్ ।
బ్రహ్మహత్యాదికాన్ దోషాకాన్ ప్రాప్నువంతి [4]న సంశయః ॥

అరిష్టలక్షణములు

శ్లో. ఆలస్యమరు[5]చిశ్ఛర్దిః శైత్యం శిరసి వేదనా ।
గాత్రకం[6]పః క[7]ంఠభ[8]ంగో నైవ జీవంతి దేహి[9]నః ॥

జ్వరములో దినవ్యవస్థ

శ్లో. సప్తమీ ద్విగుణా యా[10]వద్దశమ్యేకాదశీ [11]తథా ।
ఏ[12]షా ద్విగుణితా [13]సీమా మోక్షాయ చ వధాయ చ ॥

లంఘనముంచదగనివారు

శ్లో. బా[14]లో వృ[15]ద్ధో గర్భిణీ స్థూలదేహీ
క్షా[16]ర్శ్య గ్ర[17]స్తః సూతికా క్షీణధాతుః ॥
కామ[18]క్లాంతో౽జీర్తిమాన్ [19]వాతలో వా
కుర్యాద్దేహీ నోపవాసం విరేకమ్ ॥

శ్లో. కృశా[20]నాం బాల[21]వృద్ధానామలసా[22]మాతిసారయోః ।
క్రమాచ్చికిత్సా కర్తవ్యా త[23]త్రస్యాల్లంఘనం విషమ్ ॥

---

1 పంచాశజ్జ్వర భేధాస్యుం త్రయోదశ సన్ని పాతాః
2. తథాచేత్కీ
3. యేత్వల్పజ్ఞ
4. స్న
5. చీఛ
6. పో
7. శా
8. గ్నం
9. వాం
10. ంతి
11. స్త
12. తాం
13. శ్చై
14 తా
15 ద్ధా
16 ర్శ్యాభి
17 స్తో
18 క్రాంతాజ్యార్తిమాన్
19 జాయతేవాన్
20 సు
21 వార్ధక్యం
22 మ
23 తంచైతే

ఉపసన్నిపాతనిదానము

శ్లో. హారిద్రః కర్ణకవచ[1]ః పాదపంకజ ఏవ చ ।
బృహ[2]తీ తిక్త[3]కశ్చైవ తథా కాలప్రదోషకః ॥
రక్తోదరో మేఘదూతో ధను[4]శ్చ పరికీర్తితాః ।
భైర[5]వోక్తక్రమేణైవ లక్షణం పృథగుచ్యతే ॥

వీటికి ప్రత్యేకలక్షణములు

హారిద్రము

శ్లో. పిత్తభ్రమ స్తథా కో[6]పశ్చాపల్యం బుద్ధిహీనతా ।
పీతం నేత్రం [7]తథా మూత్రం శరీరం పీతవర్ణ[8]కమ్ ।
హారిద్రమేవం జానీ[9]యాత్ వర్ణ[10]తః కామి[11]లాం యథా ॥

కర్ణకవచము

శ్లో. భ్రమః కంప స్తథా జల్ప [12]ఏకాంగజ[13]డతా తథా ॥
[14]శిరోర్తిశ్చ తథా కర్ణకవచే తాప ఏవ చ ॥

పాదపంకజము

శ్లో. కర[15]పాదతలే దాహ ఉదరే పృ[16]ష్ఠభాగతః ।
కంఠే కండూశ్శిరోఽర్తిశ్చ లక్షణం పాద పంకజే ॥

బృహతీలక్షణము

శ్లో. వదనం కటుకం విద్యాత్ కటి[17] దాహోఽతిదారుణః ।
మూ[18]ర్ధఫాలోదరే కం[19]ఠే లక్ష[20]ణైర్బృహతీం [21]వదేత్ ॥

---

1 బాహ్వచంకః ప్రాణ వల్లభః
2. తా
3. ః
4. పాన్మాదక స్తథారు
5. వస్య
6. పోచా
7. స్త
8. తాం
9. యాత్
10. తా
11. లో
12. రే
13. డిత స్తథా
14. శిరోర్తిశ్చతథాతాపః కర్ణకవచఉచ్యతే
15. శ్చరణయోర్దా
16. ధ
17. ర్దా
18. ర్ధిష్మా
19. పే
20. ణంబృ
21. స్తథా

త్రిక్త[1]కము

శ్లో. చిహ్నం త్రిక్తే విజానీయాత్ ఘాతయేత్సప్తవాసరే ।
సర్వాంగే బహుధా కండూర్జ్వరః కంపస్తథా భవేత్ ॥

కాలప్రదోషము

శ్లో. గ్రహాభూతప్రదుష్టత్వం [2]కలుషేంద్రియతా భవేత్ ।
క్షణే క్షణే భవేచ్ఛర్దిర్దిశానామవలోకనమ్ ।
ఉషఃకాలే భవే[3]త్స్వేదః కాలప్రదోషలక్షణమ్ ॥

రక్తోదరము

శ్లో. అస్థికంపో [4]వహ్నిమాంద్యం ముఖే కటుకతా భవేత్ ।
క్షణే క్షణే భవేన్మూత్రం చిహ్నం రక్తోద[5]రే భవేత్ ॥

మేఘదూతప్రకార[6]ముః

శ్లో. పృష్ఠభాగే తథా శూల[7]ముదరే పృష్ఠభాగతః ।
కంఠే కండూశ్శిరోఽర్తిశ్చ మేఘదూతస్య లక్షణమ్ ॥

ధను[8]ర్లక్షణము

శ్లో. అతిశోషః శిరోఽర్తిశ్చ ధనుర్లక్షణ[9]ముచ్యతే ॥

ఉపసన్నిపాతనిరూపణము

సంపూర్ణము.

అరిష్టలక్షణము

శ్లో. ఊర్ధ్వశ్వాసో భవేద్యస్య మూర్ఛా కంపః క్షణే క్షణే
[10]తథా శోఫః కుక్షిశూ[11]లం ముఖం వా కుంకుమప్రభమ్ ॥

---

1. ప్రకారః
2. విమలే
3. జన్మ
4. బహిస్వేదో
5. రో
6. ః
7. ంఉ
8. ప్రకారః
9. ం
10. ధృతశోభా
11. లా

అంగకంపః[1] కటీభంగః[2] ముఖాద్వాయుశ్చ నిస్సరేత్[3] ।
గ్రీవా భగ్నాఽథవా నీలా రాత్రౌ దాహో దివా హిమమ్ ॥
కృష్ణా జిహ్వాఽతిర[4]క్తా వా గుదభ్రంశో[5]విశీర్ణతాః ।
శ్లేష్మనాడీ[6] చరేద్వాతస్థలే వ[7]ర్జ్యో భిషగ్వరైః ॥

చనుబాలుపడుటకు

దుష్టుపువ్వును ఉప్పు వెయ్యకుండ వండి స్నానముచేసి నూకల జావతో తినిన కుంభద్రోణములుగా చనుబాలు [8]పడును.

పనసత్వక్ప్రయోగము

పనస చెక్కలను ఆవుపాలతో ద్రొక్కి రసము పిడిచి పాలలో కలిపి త్రాగిన పాలు పడును.

శూలగజకేసరి

1. రసము
2. గంధకము
3. వెలిగారము
4. తెల్లగాజుమలము
5. మండూరము
6. దుప్పికొమ్ము
7. లోహచూర్ణము
8. అభ్రకము
9. గవ్వసున్నము
10. తామ్రభస్మము
11. నాభి
12. శంఖులు
13. ఇఱ్ఱికొమ్ము
14. పెద్దశంఖము
15. ముత్తెపు చిప్పలు

ఇవి సమాంశలు కూర్చి శుద్ధి చేసి భస్మము చేసి మిరియాల చూర్ణము సమాంశము గలిపి 40 దినములు సేవించిన శూలలు నయమగును.

---

1. పో
2. గ్నో
3. శ్చరేత్
4. క్తం
5. శరీర్ణ యక్
6. హచనిర్వా
7. గ్జ
8. గలుగు
9. మిర్వ

బాలజ్వరములకు

లశునమరిచాది

శ్లో. లశునమరిచకృష్ణామాణి[1]మంథోగ్రగంధా
శుకతరుఫలబీజం శ్యామగోమూత్రపిష్టమ్ ॥
కఫవమనవికారాన్బాలకానాం [2]నిహన్యా -
త్తదపి చ [3]జలపిష్టం వా ప్రలేపే ప్రశస్తమ్ ॥

1. వెల్లుల్లి 2. మిరియాలు 3. పిప్పళ్లు
4. సైంధవలవణము 5. వస 6. కింశుకబీజము

వీటిని కట్టెయావు పంచితముతో నూరి లోపలికి నిచ్చునది, దీనినే కట్టెయావుల పంచితమున వేడినీళ్ళతో గలిపి వీపున బట్టించి వెదురు బద్దల అగ్నిచేత కాచిన బాలజ్వర[4]ము హరించును.

కటురోహిణీప్రయోగము

శ్లో. కటురోహిణికాచూర్ణం పిబేత్ స్తన్యసమన్వితమ్ ॥
సర్వజ్వరహరం శీఘ్రం శిశూనాం చ విశేషతః ॥

భాషాప్రయోగము

1. కానుగచెక్క 2. ఎఱ్ఱజాజి పువ్వు 3. తెల్లజటామాంసి
4. యష్టిమధుకము

వీటిని వేడినీళ్లతో నూరి లోపలికి ఇచ్చిన బాలజ్వరములు నయమగును.

పంచాగ్నిచూర్ణము

శ్లో. పంచాగ్నిః పంచలవణం త్రిక్షారం రామఠం వచామ్ ।
కటుత్రయాజమోదం చ జీరకద్వయసర్షపమ్ ॥
వర్షాభూలశునం చైవ స్నుహీంక్షీరేణ మిశ్రితమ్ ।
సూరణాభ్యంతరే క్షిప్త్వా పుటపక్వం సముద్ధరేత్ ॥

---

1. బం
2. ప్రయత్నం
3. బహిర్లేపో పానీయం మిశ్రితంవా
4. హరం
5. త్స

సర్పిషా పయసా వాఽపి తక్రేణోష్ణోదకేన [1]వా ।
అష్టోద[2]రా[3]ణి గుల్మా[4]ంశ్చ శూలాని వివిధాని చ ॥
అగ్నిమాంద్యాదుచిచ్ఛ[5]ర్దిసర్వశూలరుజా [6]హరేత్ ।

త్రిదోషస్థాననిర్ణయము

వాయుః [7]స్యాత్తు కటీప్రదేశనిహితః పైత్యం చ నాభిస్థితమ్ ।
[8]శ్లేష్మా కంఠగళప్రదేశనిహి[9]తో దోషత్రయస్థానకమ్ ॥
[10]తద్దోషత్రయవాతపిత్తకఫజాః కర్మప్ర[11]పాకోద్భవాః ।
దృశ్యంతే భువి మానుషేషు సకలా రోగా యతః ప్రాయశః ॥

చందనాదిచూర్ణము

శ్లో. చందనాగరుకర్పూరం తక్కోలం జాతికేసరమ్ ।
హ్రీబేరం పిప్పలీ ద్రాక్షా ఖర్జూరైలాలవంగకమ్ ॥
[12]ఉశీరం మధుకం చైవ ముస్తా ఖర్జూర[13]కోత్పలమ్ ।
పద్మా సుగంధపద్మం చ సమభాగం సుచూర్ణితమ్ ॥
శర్కరా ద్విగుణం చైవ [14]శీతం జ్వరనివారణమ్ ।
హస్తపాదాదిదాహేషు నేత్రదాహే వి[15]శిష్యతే ॥
పైత్యమూర్ఛాజ్వరం హంతి చంద్రవాక్చంద్రభాషితమ్ ।

ఆరోగ్యస్నానవిధి

శ్లో. గురుభౌమార్కవారేషు విషనాడీం [16]విశోధ్య చ ।
రో[17]గిణా[18]మభిషేక[19]స్తు సర్వవ్యాధినివారణః ॥

---

1. చ
2. త్త
3. ని
4. ని
5. ఛీ
6. ర్ది
7. స్థాన
8. ప్రోద్యా
9. తం
10. తే
11. కోపోపహః
12. కోశిరా
13. చో
14. సీతజ్వర
15. శేషదః
16 నశోధయేత్
17. గీ
18. ంఅ
19. ంతు

పెద్దరోగము[1]లకు

చిట్టంకుడు వేరు చూర్ణము [2]మూడుభాగాలు మిరియపుచూర్ణము [3]ఒకభాగము కలిపి ప్రాతఃకాలమందు అరచేత గుంటెడేసి సేవించి పుడిసెడు ప్రాచినీళ్ళు త్రాగేది. మలద్వారమున క్రిములు పడును.

పథ్యము చప్పిడి. పాలు అన్నమున్ను. ఈక్రమమున 4 దినములు సేవించిన పెద్దరోగములు నయమగును.

జ్వరాదిలక్షణము

శ్లో. శ్రమో నేత్రప్లవోఽనిద్రా రోమహర్షాంగతాపనమ్ ।
జృంభా తృష్ణాఽ రుచిశ్చైవ జ్వరాణాం పూర్వలక్షణమ్ ॥

తరుణార్క[4]రసము

శ్లో. హింగుళం నెల్లిపాషాణం వత్సనాభం సమాంశకమ్ ।
సర్వతుల్యం సర్పవిషం మర్దితం ప్రహరద్వయమ్ ॥
జంబీరాణాం రసైః పేష్య[5]మార్ద్రికస్య రసేన వా ।
తరుణార్కరసో నామ నిత్యనాథేన నిర్మితః ॥

అమ్లపిత్తజ్వరము

శ్లో. ఛర్దిః ప్రసేకో గురు[6]తా చ గాత్రే
మందాగ్నిదౌర్బల్యశిరోవ్యథా[7]శ్చ ।
హిక్కాఽరుచీ మందగతా చ నాడీ-
[8]హ్యమ్లాఖ్యపైత్యజ్వరలక్షణం తత్ ॥

రక్తపైత్యజ్వరము

శ్లో. తృష్ణా మూర్ఛా భ్రమో దాహః సంతాపో జ్వర [9]ఉత్కటః ।
అతిమందగతిర్నాడీ పైత్యకే రాధికే జ్వరే ॥

---

1. న
2. సా 3
3. సా
4. ం
5. ంఆ
6. తప్రశీతం
7. చ
8. మామ్లశ్చ పైత్యజ్వర వేదయుక్తం
9. ము

ఉల్బణపైత్త్యజ్వరము

శ్లో. ఆధ్మానం కుక్షిశూలం చ దాహస్తృష్ణా జ్వరోఽ[1]ధికః ।
కర్ణఘోష[2]శ్చ బాధిర్యముల్బణే పైత్త్యకే జ్వరే ॥

జ్వరభేదములు

శ్లో. వాతపిత్తక[3]ఫద్వంద్వసన్నిపాతాభిచార[4]తః ।
[5]దోషగ్రహప్రకో[6]పేణ [7]జ్వరోఽష్టవిధ ఉచ్యతే ॥

సన్నిపాతగిరివజ్రాయుధరసము

శ్లో. ర[8]సాన్మూషికపాషాణం ద్విగు[9]ణం భాగసంయుతాః ।
నాగవంగ[10]కగంధాశ్చ భాగార్ధం విషమేవ చ ॥
ధుత్తూరస్య చ బీజాని భాగార్ధం చ పృథక్ పృథక్ ।
ఖల్వమధ్యే వినిక్షిప్య సర్వం [11]కజ్జలికం కృతమ్॥
పంచకోలకషాయేణ పంచార్కే[12]ణ దినే దినే ।
దినపూర్వం ది[13]నాంతే చ ఛాయాశుష్కం చ మర్దయేత్ ॥
మ[14]త్స్యనాగమయూ[15]రాణాం వారాహై[16]ర్మాహిషై[17]స్తథా ।
ఏతైః పిత్తైః క్రమేణైవ దినమేకం పృథక్ పృథక్ ॥
శిగ్రుతైలేన మర్ద్యం తు విషబీ[18]జోద్భవేన చ ।
మాషమాత్రాం వటీం కుర్యాదనుపానవిశేషతః ॥ [19]
సర్వజ్వ[20]రాన్సన్నిపాతం తత్ క్షణం నాశయేద్ధ్రువమ్ ।
[21]యథేష్టపథ్యం దద్యా[22]చ్చ నారికేళాంబుసంయుతమ్ ॥

---

1. త్కటం
2. ంచ
3. ఫోద్భూతం
4. ధా
5. దేవ
6. న
7. మాశోష్టజ్వరము
8. సమూషణ
9. ణో
10. శ్చ
11. ఖ
12. ంచ
13. సంతేజ
14, చ్ఛ
15. రంచ
16. ంమా
17. ంత
18. జంతఘ్నైకచ
19. ఆర్ద్రికస్య రసేనైవ కుచ కృత్వాల సంయుతం వాత్రీ పునర్నవాభాగం ద్రవ్యైర్ధ్యైహి నిద్రాప యేత్
20. శేస
21. యే
22. త్

[1]ద్రాక్షాతాంబూలఖర్జూరమిక్షుకాండాని దాడిమమ్ ।
ఉశీరం వ్యజనే [2]దత్వా వీజనీ[3]యం నిరంతరమ్ ॥
సర్వాంగే చందనం లేప్యం గిరిం వజ్రాయుధం యథా ।
సన్నిపాతం మహాఘోరం సాధ్యాసాధ్యం నిహంతి చ ॥
గిరివజ్రాయుధో నామ్నా[4]హ్యశ్వి[5]భ్యామితి నిర్మితః ।

1. రసము ఒకభాగము 2. మూషకపాషాణము రెండుభాగములు
3. నాగ[6]వంగగంధకములు ఒక్కొక్కభాగములు
4. వత్సనాభి 5. ఉమ్మెత్త విత్తులు [7]½ భాగములు

వీటిని ఖల్వమున పెట్టి పంచకోలకషాయమున జిల్లేడుసమూల రసమున ప్రతిదినము మర్దించి యెండలోనుంచి నీడను మర్దించునది. తరువాత

1. పాము 2. నెమలి 3. పంది 4. ఎనుబోతు

ఈ బేదులతో ఒక్కొక్కదినము చొప్పున మర్దించి మునగ విత్తుల తైలమున ఒకదినము మర్దించి ముషిణిగింజల తైలమున ఒక దినము మర్దించి మినపగింజలంత వటికలు చేసి అనుపానవిశేషములతో నిచ్చిన సన్నిపాతములు నయమగును.

మేహాలకు

అశ్వత్థబీజాది

శ్లో. అశ్వత్థబీజం హారిణస్య శృంగం
తక్రేణ పీత్వా మధునాఽథవాపి ।
సర్వప్రమేహాన్సహసైవ హన్యా-
ద్దశాననం రామశరైర్యథైవ ॥

---

1. దాడిమంయిక్షుఖండాని ద్రాక్షా ఖర్జూరతాంబూలం
2. దా యువ్యం
3. య్యం
4. మ
5. హ్య
6. భస్మం
7. ५
8. ంచ

పుప్పిపంటికి

గుంజామూలప్రయోగము

గురువిందవేరు ఉప్పుడుబియ్యము నమిలి పుప్పిపంట గరచి పట్టి పీపుకు తొడలకు ఆముదముచముకొని [1]కొంచెము సేపుండిన పంటి నుండి పురుగు వెడలి చచ్చును.

అర్ధనారీశ్వరరసము

శ్లో. రసగంధామృతం తుల్యం ఖల్వే కృత్వా తు కజ్జలీమ్ ।
నకులస్య ముఖే క్షిప్త్వా మృ[2]దా సంవేష్టయేద్దృ[3]ఢమ్ ॥
నిక్షిపేద్భాండమధ్యే తు [4]లవణేన ప్రపూరయేత్ ।
భాండవక్త్రం [5]మృదా లిప్త్వా చతుర్యామం [6]విపాచయేత్ ॥
స్వాంగశీతం విచూర్ణ్యాథ నస్యకర్మణి యోజయేత్ ।
వామభాగే జ్వరం హంతి [7]వామనాసాప్రయోగతః ॥
దక్షిణేన తు భాగేన హ్యారోగ్యం నిశ్చితం భవేత్ ।
మునినా కథితో[8]హ్యేవ వైద్యజీవన[9]హేతవే ॥
గుహ్యద్గుహ్యతమం ప్రోక్తం గోపనీ[10]యం ప్రయత్నతః ।
అర్ధనారీశ్వరో నామ రసో౽యం కథితో భువి ॥

1. రసము 2. గంధకము 3. నాభి

యివి సమాంశలు ఖల్వములో మర్దించి ప్రాణముతోనున్నముంగి నోట్లోపెట్టి చీలమన్నునిచ్చి యీతలకాయను కడవలో పెట్టి ఉప్పు నిండుగ బోసి మూకుడు మూసి చీలమన్నులిచ్చి గాఢాగ్నిని నాలుగు జాములు పురముబెట్టి స్వాంగశీతలమున[11]తీసి చూర్ణముచేసి కరాటాన బెట్టి యెడమ ముక్కున నస్యమువేసిన ఎడమభాగమున జ్వరము విడుచును. కుడిమ

---

1. ఘడియవుంటే
2. ద్వా
3. ఢం
4. అదోర్ధ్వలవణ
5. స్వమృద్వాతు
6. అధాగ్నినా
7. రక్షణం లోక కౌతుకమ్
8. ద్వేషు
9. హో
10. య్యం
11. తీసి

క్కున నస్యము చేసిన కుడిభాగమున జ్వరము విడుచును. ఇది మహా గోప్యమైన రసము. వైద్యునకు జీవనోపాయము.

మృతో[1]త్థాపనరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం విషం గంధం శిలా[2]తివిషహింగుళమ్ ।
మృతకాంతాభ్రకం తామ్రం హరి[3]తాళం సమాక్షికమ్ ॥
మాషమాత్రం ప్రదాతవ్యం హింగువ్యోషార్ద్రకద్రవైః ।
సకర్పూరానుపానం స్యాన్మృ[4]తోత్థాపనకో రసః ॥
పీడితః సన్నిపాతేన గతో వాపి యమాలయమ్ ।
తత్ క్షణం జీవతే తథ్యం పథ్యం క్షీరం ప్రదాపయేత్ ॥

1. రసము 2. నాభి 3. గంధకము
4. మణిశిల 5. అతివస 6. యింగిలీకము
7. కాంతభస్మము 8. అభ్రకభస్మము 9. తామ్రభస్మము
10. హరిదళము 11. హేమమాక్షికము

ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి ఒకమాత్ర ఇంగువతో గాని త్రికటుకముతో గాని అల్లపురసమున గాని కర్పూరముతో గాని ఇచ్చిన సన్నిపాతములు నయమగును.

కాలాగ్నిరుద్రరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం విషం గంధ మజమోదాం [5]ఫలత్రయమ్ ।
స[6]ర్జక్షారం యవక్షారం వహ్నిసైంధవజీరకమ్ ॥
సౌవర్చలం విళంగాని టంకణం[7]త్ర్యూషణం సమమ్ ।
విషముష్టిః సర్వతుల్యా జంబీరరసమర్దితమ్ ॥
మాషమాత్రాం వటీం [8]ఖాదేదగ్నిమాంద్యప్రశాంతయే ।
అశీ[9]తిం వాతజాన్ రోగాన్ గుల్మం చ గ్రహణీం జయేత్ ।
రసః కాలాగ్నిరుద్రోఽయం పూజ్యపాదేన నిర్మితః ॥

1. ద్దా 4. త్ర్యార్ధా 7. చ కటుత్రయం
2. దివిష 5. ఫ 8. త్వా
3. ద 6. ర్జ్య 9. తీస్వా

తరుణార్కరసము

శ్లో. సర్పఫేనం చతుర్భాగం తత్సమం [1]హ్యామృతం తథా ।
దరదం చైకభా[2]గం స్యాన్మూషపాషాణమేక[3]కమ్ ॥
జంబీరవారిణా పేష్యం మర్దితం ప్రహరద్వయమ్ ॥
గుంజాప్రమాణవ[4]టికా[5]ం శ్చాయాశుష్కాం[6]శ్చ కారయేత్ ।
తరుణార్కరసో నామ సర్వదోషహరః [7]పరః ।

1. గరళము [8]4 భాగములు 2. నాభి [9]4 భాగములు
3. ఇంగిలీకము [10]1 భాగము 4. మూషపాషాణము [11]1 భాగము

వీటిని నిమ్మపండ్ల రసమున రెండుఝాములు మర్దించి గుంజా ప్రమాణవటికలు చేసి అనుపానవిశేషములతో నిచ్చిన సమస్త దోషములు నయమగును.

జోగి[12]నాథరసము

శ్లో. రసం గంధం విషం తుల్యం మాక్షికం చ మ[13]నశ్శిలా ।
[14]శుల్బం చ లోహభస్మాథ ముండం దరదమేవ చ ॥
హేమభస్మ రౌప్యభస్మ వరాటీభస్మ తుల్యకమ్ ।
[15]త్ర్యూషణం చిత్రకం చైవ నిర్గుండీమూలసంభవమ్ ॥
నేపాళం పిప్పలీమూలం సౌభాగ్యం టంకణం తథా ।
మాత్స్యమాహిషమాయూరఛాగవారాహకై[16]స్తథా ॥
అన్యై[17]శ్చ వివిధైః పిత్తైర్మర్దయిత్వా భిషగ్వ[18]రః ।
ఛాయాశుష్కం చ వటకం కాచకుప్యాం [19]వినిక్షిపేత్ ॥

---

1. అ
2. గానిమూ
3. రౌ
4. టు
5. కాణ్ఘా
6. చ
7. శిచ
8. మూ ౪
9. మూ ౪
10. మూ ౧
11. మూ ౧
12. నీర
13. జి
14. సు
15. త్రికటు
16. ంత
17. షాం
18. శై
19. న్య

నిరుధ్య వాలుకాయంత్రే ప్రహరార్ధం పచేల్లఘు ।
స్వాంగశీతం సముద్ధృత్య జంబీరరసమర్దితమ్ ॥
ఆర్ద్రికస్య ర[1][4]సేనాపి భృంగరాజరసై[2]స్తథా ।
వ్రీహిమాత్రం ప్రదాతవ్యం మధు[3]నావానుపా[4]యయేత్ ॥
త్రయోదశసన్నిపాతా[5]నార్ద్రికస్యానుపానతః ।
అన్యైస్తు వివిధై రోగాన్ నాశయేన్నాత్ర సంశయః ॥
జోగినాథరసో నామ సర్వరోగనికృంతనః ।

గోళావళీరసము

శ్లో. పారదం టంకణం గంధం విషం వ్యోషం [6]ఫలత్రయమ్ ।
నేపాళబీజసంయుక్తం సమభాగేన చూర్ణితమ్ ॥
శృంగీభృంగిరసేనైవ మర్ద్యం యామచతుష్టయమ్ ।
చణప్రమాణవటకాన్ ఛాయాశు[7]ష్కాంశ్చ కారయేత్ ॥
ఉదావర్తే వాతరోగే[8]ష్వామశూలే గళగ్రహే ।
మందాగ్ని[9]ష్వమ్లపైత్యే చ మూలే పాం[10]డ్వామయే [11]తథా ॥
త్రిదోషే సన్నిపాతే చ [12]దారుణేషు జ్వరేషు చ ।
కర్ణాక్షిశో[13]ఫశూలాని వాతగుల్మం చ నాశయేత్ ॥
అనుపానవిశేషేణ సర్వరోగవినాశకృత్ ।
గోళావళీ[14]తి విఖ్యాతో నా[15]మ్నా నాగార్జునోదితః ॥

జ్వరరాజేంద్రరసము

శ్లో. అమృతం గంధకం సూతం హేమధుత్తూరబీజకమ్ ।
[16]త్ర్యూషణం సమభాగాని జంబీరరసమర్దితమ్ ॥

---

1. సోరా
2. ంత
3. యుక్తా
4. న
5. ఆర్ద్రి
6. త్రయోఫలం
7. ష్కేణ
8. ఆ
9. ఆమలంతేచ
10. ండు
11. స్థ
12. సర్వజ్వరేషు దారుణే
13. భ నాశాయ
14. మి
15. మ్నా
16. త్రికటు

గుళికా యామమాత్రేణ [1]త్వనుపానవిశేషతః ।
[2]వాతపిత్తకఫోద్భూతసర్వజ్వరనివారణః ॥
సన్నిపాతం మహాఘోరం నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।
జ్వరరాజేంద్రనా[3]మాఽయం నా[4]గనాథేన భాషితః॥

గోశాచూళిరసము

శ్లో. పారదం టంకణం గంధం విషం వ్యోషం ఫలత్రయమ్ ।
తాళకం చ సమోపేతం నేపాళం చ చతుర్గుణమ్ ॥
ఆర్ద్రకస్య రసేనైవ మర్దయే[5]త్ప్రహరద్వయమ్ ।
కింశుక[6]స్వరసోపేతం యామమాత్రం తు మర్దయేత్ ॥
గుంజామా[7]త్రాంస్తు వటకాంశ్ఛాయాశుష్కాం[8]శ్చ కారయేత్ ।
వటకైకం ప్రయుంజీత శృంగిబేరరసే భిషక్ ॥
అజీర్ణజ్వరమందాగ్నిశిరోరోగే చ దారుణే ।
శీతజ్వరే సన్నిపాతే విషూచ్యాం విషమజ్వరే ॥
పిత్తపాం[9]డ్వామయే శో[10]ఫే కాసే శ్వాసే చ దారుణే ।
గోశాచూళిర[11]సః ఖ్యాతో నామ్నా నాగార్జునోదితః ॥

నీలకంఠరసము

శ్లో. సూతం చ గంధకం లో[12]హమమృతం చిత్రపత్రకమ్ ।
విళంగం రేణుకం ముస్తా చై[13]లాపత్ర[14]కకేసరమ్ ।
కటుత్రయం చ త్రిఫలా నేపాళం తామ్రభస్మకమ్ ।
ఏతాని సమభాగాని గుళికా చణకాకృతిః ॥
కాసం శ్వాసం క్ష[15]యం గుల్మం ప్రమే[16]హం విషమజ్వరమ్ ।
అ[17]జీర్తిం గ్రహ[18]ణీం హంతి శూలపాండుమహోదరే ॥

---

1. ద్వ
2. వాతసైత్యాదిశ్లేష్మాది
3. మో
4. మ
5. ప్ర
6. స్థ
7. త్రంతు
8. చ
9. డుమయం
10. భా
11. సో
12. సో
13. చె
14. షు
15. రో
16. హో
17. శితి
18. ణో

మూత్రకృచ్ఛ్రే మూఢగర్భే వాతరోగే చ దారుణే ।
క్రిమిరోగే చ మందాగ్నౌ పీనసేషు [1]విశేషతః ॥
అ[2]ర్శస్సు మలబ[3]ంధే చ కుక్షిరోగే గళగ్రహే ।
అపస్మారే చ మందాగ్నౌ నీలకంఠర[4]సః స్మృతః ॥

టీ. ఇవి సమాంశలు. అల్లపురసముతో మర్దన. అనుపానములు శ్వాస కాసలకు తేనె పిప్పలి చూర్ణముతో యిచ్చునది. క్షయలకు పెన్నేరు [5]గడ్డ చూర్ణముతోను, గుల్మములకు పిప్పలిచూర్ణముతోను యిచ్చునది. మహోదరములకు మండూరత్రిఫలచూర్ణముతో యిచ్చునది. మూత్ర కృచ్ఛ్రమునకు గొబ్బియాకురసము రాజనపు బియ్యపుపస కడుగుతో యిచ్చునది. మూఢగర్భములకు చన్నీళ్లతో యిచ్చునది. అతిసారములకు కొడిశపాలతోను వాతమునకు పంచకోలకషాయముతోను క్రిమిరోగములకు మర్లమాతంగి ఆకు రసముతోను పడిశమునకు తేనెతోను అరిశకు పటికబెల్లముతోను కడుపుకుట్టకు ఓమముతోను- ఈ అనుపానములతో యిచ్చిన ఈ రోగములు నయమగును.

కనకసుందరరసము

శ్లో. హింగుళం మరిచం గంధం పిప్పలీ టంకణం విషమ్ ।
కనకస్య చ బీజాని సమాం[6]శం విజయాద్రవైః ॥
మర్దయేద్దినమేకం తు చణకస్య చ మాత్రకమ్ ।
భక్షయేద్గ్రహణీం హంతి ర[7]సః కనకసుందరః ॥
అగ్నిమాంద్యం జ్వరం తీవ్ర[8]మతీసారం చిరంతనమ్ ।
నానావర్ణాం తు గ్రహణీం [9]నాశ[10]యేన్నాత్ర సంశయః ॥

---

1. నిషూదనే
2. ంశంచ
3. ద్ధ
4. స్తా
5. దుంప
6. శే
7. సోయం
8. ంఅ
9. న్నా
10. యా

ఆనందభైరవరసము

శ్లో. జాతీఫలం హింగుళసైంధవం చ
వరాళ శుంఠీ విష హేమబీజమ్ ।
సపిప్పలీకం వటకం ప్రకుర్యా -
ద్గుంజాప్రమాణం జఠరామయఘ్నమ్ ॥

శ్లో. నిహంతి వాతార్త కఫశూల[2]ముగ్రం
[3]ఆమాతిసారం గ్రహణీవికారమ్ ।
కరోతి శుక్లం సితయా సమేతం ।
రసోఽయమానంద ఇ[4]తి ప్రసిద్ధః ॥

హింగుళచూర్ణము

శ్లో. హింగుళం దగ్ధవారాటవిషత్రికటుసైంధవమ్ ।
సమభాగమిదం చూర్ణం గుంజామాత్రం తు భక్షయేత్ ॥
జ్వరత్రిదోష శమనం హింగుళం చూర్ణముత్తమమ్ ।

సూచికాభరణరసము

శ్లో. తాళం గంధకపారదం త్రికటుకం జాతీఫలం సైంధవం
నాగం వంగజలోహమభ్రకమిదం తామ్రం శిలాతు[5]త్థకమ్ ।
నేపాళం విషటంకణా[6]ఖ్యమభయా క్షారం [7]తథా హేద్విషం
తారం తాప్యక హింగుళం చ సహితం చైకైకభాగాన్వితమ్ ॥
జంబీరార్ద్రక మేఘనాథ[8]తులశీద్రావైస్తథా చిత్రకాత్
మర్ద్యం శోషిత మేక మేకదివసం [9]మాషప్రమాణా వటీ ॥
దేయం[10]తేన నిహంతి [11]దోషమఖిలం తాపం చ ఛర్దిహారం
పైత్యం విభ్రమనాశనం తృషి[12]హితం దే[13]హస్య దాహే పరమ్॥

---

1. శో
2. మఘ్నం
3. ఆ
4. మి
5. ధ
6. హిమపతి
7. చగరళంయథా
8. సహితం చిత్రంపులశీ రసైః
9. ంచమాత్రా
10. దోష
11. సర్వ
12. హరం
13. హా

గుల్మం [1]శోఫసుహోదరా[2]దినిచయం సూర్య[3]ప్రభాశోభితం
భావ్యం సూచికనామ యోగిభరణం శ్రీసోమనాథోదితమ్ ॥

1. హరిదళము 2. గంధకము 3. రసము
4. త్రికటుకము 5. జాజికాయ 6. సైంధవలవణము
7. నాగము 8. లోహము 9. అభ్రకము
10. తామ్రము 11. మణిశిల 12. క్షీరతు[4]త్థము
13. నేపాళము 14. నాభి 15. వెలిగారము
16. కరక్కాయ 17 సురాకారము 18. గరళము
19. రౌప్యము 20. హేమమాక్షికము 21. యింగిలీకము

ఇవి సమాంశలు వీటిని నిమ్మపండ్లరసమున అల్లపురసమున చిత్రి వేళ్లు తులసియాకురసమున చిత్రమూలపురసమున ఒక్కొక్క దినము మర్దించి చణకప్రమాణపు మాత్రలు చేసి నీడను ఎండపెట్టవలెను.

లఘుసూచికాభరణరస[5]ము

శ్లో. రసవిషగంధకనాగరతుల్యమ్
పంచపిత్తరసభావితయోజ్యం ।
లఘుసూచికాభర[6]ణనా[7]మాఽయం
నిఖిలమ[8]లజరో[8]గనివారణ[9]ఏకః ॥
అంకిత[10]సోమనాథసువాక్యం ।
త్రయోదశసన్నిపాతవినాశీ ॥

కనకసూచికాభరణ[11]రసము

శ్లో. హింగుళం విషగంధం చ టంకణం హేమబీజకమ్ ।
మరీచం మాగధీతుల్య[12]మేకైకం సమభాగికమ్ ॥

---

1. రోగ
2. ని
3. త్ప్రి
4. ద్ధ
5. ము
6. ణే
7. మో
8. ఖిల
9. మేకం
10. మీనా
11. ము
12. ంఏ

విజయాద్రవమర్ద్యం తు మాషమాత్రం చ కారయేత్ ।
కనకః సూచినా[1]మాఽయం నిత్యనాథేన నిర్మితః ॥
సన్నిపాతం నిహంత్యాశు [2]హ్యనుపానవిశేషతః ।

వజ్రసూచికాభరణరసము

శ్లో. మృతసూతం మృతం వంగం మృతనాగం చ [3]హేమకమ్ ।
వజ్రభ[4]స్మాఽథ గరళ[5]మేకైకం భాగమేక[6]తః ॥
మత్స్యపిత్తై[7]శ్చ మర్ద్యం తు సర్పమాయూరమాహిషైః ।
మేష[8]జైః స[9]ర్పపిత్తై[10]శ్చ భావితం దివసత్రయమ్ ॥
మాషమాత్రానుపానేన సన్నిపాతజర్వం హరేత్ ।
వజ్రసూచికనా[11]మాఽయం మహాదేవేన భాషితః ॥

సింహప్రతీపాలనరసము

శ్లో. సూతం గంధ[12]క[13]నాభితుత్థయుగళం హ్యేకైకభాగాన్వితం
సర్వం మర్దిత మార్ద్రికస్య [14]చ రసై స్సప్తాహ[15]మత్ర త్రికమ్ ।
తైలాభ్యంగజలావగాహముచితం పథ్యం చ దధ్యోదనం
హ్యేతద్రోగగజేంద్రదర్పదహనం సిం[16]హప్రతీపాలనమ్ ॥

1. రసము 2, గంధకము 3. నాభి 4. తు[17]త్థద్వయము

వీటిని సమాంశములను అల్లపురసమున మర్దనచేయవలెను.

చాతుర్థికగజసింహరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం తాళకం చ మనశ్శిలా ।
ఖర్పరీ తామ్రభస్మాఽ[18]థ తు[19]త్థం గైరిశిలాయుతమ్ ॥

---

1. మో
2. మ
3. హ
4. స్మంచ
5. ంఏ
6. యోః
7. స్య
8. ంతు
9. ర్వ
10. ంచ
11. మో
12. క
13. వత్సనాభిద్విఖం ఏ
14. క
15. మా
16. హః
17. ద్ధ
18. ద
19. ద్ధ

[1]తులసీద్రవ[2]మాత్రేణ త్రిదినం చ విమర్దితమ్ ।
గుంజామా[3]త్రాం వటీం కృత్వా [4]కాలజీరాంబు యోజయేత్ ॥
ఏకాహికం ద్వ్యాహికం వా త్ర్యాహికం చ చతుర్థకమ్ ।
పక్షాంతజ్వరమాసాంతం [5]యాతి నాశం న సంశయః ॥
చాతుర్థిగిజసింహోఽయం సర్వజ్వరనివారణః ।

అఘోరాస్త్రరసము

శ్లో. విషం తామ్రం బలిం చైవ గౌరీపాషాణకం సమమ్ ।
నాభీ సూత[6]త్రిభాగం చ నిర్గుండీతులసీద్రవైః ॥
తిలప్రమాణవటికం ఛాయాశుష్కం చ కారయేత్ ।
త్రయోదశసన్నిపా[7]తజ్వరాష్టకనివారణమ్ ॥
విషమం శీతికాదోషం క్షణమాత్రాచ్చ నాశయేత్ ।
అనుపానవిశేషేణ [8]హ్యఘోరాస్త్రమహారసః ॥

1. గరళము ఒకభాగము 2. తామ్రము ఒక భాగము
3. గంధకము ఒకభాగము 4. గౌరీపాషాణము ఒకభాగము
5. నాభి 4 భాగములు 6. రసము 3 భాగములు

వీటిని వావిలాకురసమున తులసియాకు రసమున మర్దించి తిల ప్రమాణ మాత్రలు చేసి ఛాయాశుష్కము చేయవలెను.

రససిం[9] దూరము

1. రసము 12 తులములు 2. గంధకము 4 తులములు
3. హరిదళము 15 చిన్నముల యెత్తు

వీటిని ఖల్వమునబెట్టి మృధువుగా మర్దించి [11]యుంచుకొనవలెను. పుట్టమన్నులోనుండి మృదువైన యిసుకను తీసి, మెత్తగా నూరి, కుప్పెకు

---

1. హ
2. మేకంతు
3. త్ర
4. కరో
5. త్ర్యాయా
6. శీఘ్రం
7. త్రయో
8. తాఅష్ట జ్వర
9. ద
10. ధూ
11. గాజుకుప్పెలోబోసి

అడ్డవేలెడు దళమున మూడు చీలమన్నులనిచ్చి యెండించి, ఆ కుప్పెలో పైనచెప్పిన ఔషధము పెట్టవలెను. పిడిమూరెడు లోతుగ కుదురు పొయ్యి వేసి దానిమీద కుండను అమరించి అందులో దోసెడు యిసుకఁబోసి ఆ ఇసుకపైన ఆకుప్పెను పెట్టి, కుప్పెలోపల ఇసుక పడ కుండ కుప్పెనోటిని వస్త్రముతో మూసి కుప్పెకు కంఠము పర్యంతము యిసుకపోసి అమర్చి తొలుత దీపాగ్ని పెట్టేది. ఆవెనుక కమలాగ్ని, ఆవెనుక ఉత్తమాగ్ని పెట్టేది. కుప్పెలో కదురువేసిచూచేది. అవుష ధము కరిగి ఉడికిన యెడల గాఢాగ్ని పెట్టేది. మందు పారిన యెడల కదురు వేసి చూచిన తెల్లని పొగవెళ్లును.

మంటను చాలించుటకు ముందు కుప్పెముడిమీదను క్రొత్తపెంకు ముక్కపెట్టి చూచి నల్లని బొట్టు పడినయెడల గంధకమున్నదని యెఱిఁగేది. తెల్లని పాలగువ్వ యీక ఛాయవలె బొట్టు పడినయెడల [1]ఔషధము దిగినదని యెఱిఁగేది. తెల్లనిబొట్టుమీద నల్లనిబొట్టు వుండిన యెడల [2]ఇంకొంచెము సేపు మంటనుంచవలెను. తెల్లనైన దాకాను కుప్పెమీద పెంకుముక్కలు అప్ప[3]కప్పుడు వేపి తీసి చూస్తూ [4]యుండ వలెను. ఔషధము [5]పారునట్లుగ మంటను వేయవలెను.

[6]అగ్నిని వెలి[7]గించు విధము పొయ్యిమీద చిటికెనవ్రేలంత లేశివి నాలుగు రేఖలు తీయునది. అందువెంట అగ్ని పారును. కంచము కుదురువలె పొయ్యిని వేయవలెను.

కుప్పె చిట్లెము కట్టిన యెడల రెండు మాడల యెత్తు గంధకమును నూరి ఆ కుప్పెలో పోయవలెను. కుప్పెఅడుగున ఔషధము నిలువక బాగుగ పారును.

ఇది రససిందూరమును వండే విధము. ఇది శివయోగము.

---

1. అ
2. రెండ్న అగ్నివేసేది.
3. అప్పటిప్పటికి
4. సోదాపుచ్చుకొనేది.
5. పారినలక్షణ మెరింగి విధం యిచేది.
6. పొయికి అగ్నివెట్టితే అగ్ని
7. వెలిగేవిధం

అజాజ్యాదిచూర్ణము

శ్లో. అజాజీ [1]కత్ఫలం కోష్ఠం శృంగీ ధాన్యం [2]వచా తథా ।
కటుత్రయం క్షౌద్రయుతం సన్నిపాతనిబర్హణమ్ ॥

1. జీలకఱ్ఱ 2. పెగ్గమ్మడిచెక్క 3. కోష్టువు
4. కర్కాటకశృంగి 5. ధనియాలు 6. వస 7. త్రికటుకము

వీటిని సమాంశలు చూర్ణము చేసి తేనెతో కలిపి జ్వరితునకు సన్నిపాతావస్థకు ముందరనే ఇచ్చిన సన్నిపాతించదు. శ్లేష్మోద్రేకమున్ను నయ మగును.

[3]బాలాతిసారములకు

బిల్వాంకురప్రయోగము

మారేడు చిగురు నూరి వెన్నతోయిచ్చిన [4]బాలాతిసారములు నయమగును.

ఆమ్రకర్కటీప్రయోగము

మామిడిపిందెలు చిన్నవి నూరి, పెరుగుతో [5]కలిపి ఇచ్చిన [6]బాలాతిసారము నయమగును.[7]

బాలశోషములకు

కాకనాసాప్రయోగము

కాకిదొండాకు నూరి గేదెవెన్నతో బెట్టితే [8]చిక్కియున్న [9]బిడ్డలు బలియుదురు.

కోరింతదగ్గుకు

విడంగప్రయోగము

విళంగసారములు చూర్ణము చేసి పంచదారతో [10]కలిపి ఇచ్చిన కోరింత దగ్గులు నయమగును.

---

1. ఖల్వ
2. యవాచకం
3. పాపలకు
4. పారదం
5. యిస్తే
6. పాపలకుఁలి
7. దుష్టుగు వేరునూరి వాడ ల రాస్తే పాపరోగరి మానును
8. పులుగువారియా
9. న్నపాపలు లావు కొందురు
10. యిస్తే

అతిదా[1]హములకు

దాడిమపుష్పప్రయోగము

దానిమ్మపువ్వుల రసముతో తేనె పంచదార [2]కలిపి ఇచ్చిన అతి దాహము నయమగును.

ఛర్దికి

ఖదిరాదిచూర్ణము

శ్లో. ఖదిరం రాజవృక్షం చ పా[3]ఠా పూతీక పిప్పలీ ।
లాజాః శర్క[4]రయా లీఢాః శ్లేష్మచ్ఛర్దినివారణాః ॥

బిల్వధాన్యకాదికషాయము

శ్లో. బిల్వధాన్యబలా[5]శుంఠీలాజముద్గశృతం జలమ్ ।
దాహమూర్చ్ఛాదితృ[6]ట్చ్ఛర్దిహిక్కా-శోషనివారణమ్ ॥

సర్వజ్వరములకు

బ్రహ్మాస్త్రరసము

శ్లో. హింగుళం టంకణం సూతం శుల్బం వంగం చ మాక్షికమ్ ।
తథా మృతం గంధకం చ భాగైకం దంతిబీజకమ్ ॥
మనశ్శిలా తాళకం [7]చాప్యాఖుపాషాణ్కెకమ్ ।
జంబీరవిజయాచిత్రతులసీతింత్రిణీరసైః ॥
మర్దయేత్త్రిదినం శుద్ధం [8]శోషయే న్నిర్జల[9]ద్రవమ్ ।
చణమాత్రవటీం కృత్వా ఛాయాశుష్కాం చ కారయేత్ ॥
సర్వజ్వరని[10]యోజ్యోఽయం సర్వజ్వరనికృంతనః ।
శృంగబేరరసేనైవ రోగ[11]రాజనికృంతనః॥
జీవనీ[12]యో బలవృద్ధి[13]కరో రోగ[14]హరో నృణామ్ ।
బ్రహ్మాస్త్రవ[15]టకా నామ సర్వజ్వరనివారణాః ॥

---

1. హన
2. తోయిస్తే
3. దా
4. సంవీ
5. శౌ
6. ష
7. చఇతి
8. నిర్జీవం
9. ంగుణం
10. యోగో
11. జ్వర
12. య్యం
13. హంతి
14. న

మహాజ్వరాంకుశరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం విషం గంధం ధూర్తబీజం త్రిభిస్సమమ్ ।
చతుర్ణాం ద్విగుణం వ్యోషం చూర్ణం గుంజాద్వయం హితమ్ ॥
జంబీరరసమర్ద్యం తు [1]హ్యార్ద్రికస్య రసాహ్వృతః ।
మహాజ్వరాం కుశో నామ జ్వరాణాం కులనాశనః ॥

1. రసము ఒకభాగము
2. నాభి ఒకభాగము
3. గంధకము ఒకభాగము
4. [2]ఉమ్మెత్తవిత్తులు మూడు భాగములు
5. శొంఠి నాలుగు భాగములు
6. పిప్పళ్లు నాలుగు భాగములు
7. మిరియాలు నాలుగు భాగములు

పీటిని నిమ్మపండ్ల రసము అల్లపురస[3]ములతో మర్దన.

ఉబ్బ[4]సమునకు

ఓమము మంచిది తెచ్చి బియ్యముచేసి వెం[5]టనే వేయించి నూరి జిల్లేడుపాలుపోసి ముద్దగచేసి ఆ మందు నే-బు ? యెత్తు కొంకి పుషిణి ఆకు చూర్ణము కాసెత్తు కలుపుకొని త్రాగవలెను. శ్లేష్మము తెగి పడును. పథ్యము పాలు [6]అన్నము తినేది. ఉబ్బసము నయమగును.

ప్రసూతిజ్వరకషాయము

శ్లో. ముస్తాపర్పటకోశీరశ్రీఖండం నాగరాణి చ ।
భార్గీ ధాన్యం కషాయేణ సూతికాజ్వరతాపనుత్ ॥

శంఖద్రావకము

1. పటిక
2. సురాకారము
3. నవాసాగరము
4. వెలిగారము
5. తుత్థము
6. అన్నభేది

---

1. ఆ
2. మా ౧
3. స
4. సా
5. బడనుగావేంచి
6. వంటకం

[1]వీటిని [2] సమాంశలు చూర్ణము చేసి గాజు కుప్పెలో బోసి బట్టీ వండేది. సారా దిగునట్టు ద్రవము దిగును. ఇది సిద్ధౌషధము.

ఔషధములో గవ్వలు వేసిన కరిగి పోవును.

[3]ఇల్లిపాషాణశుద్ధి

[4]ఇల్లిపాషాణమును నూకలవలె, బియ్యపుగింజలవలె, చూర్ణము చేసి అజమూత్ర నరమూత్రములలో ఉద[5]యము[6]మొదలు అస్త[7]మయము వరకు నాన[8]వేసిన శుద్ధి యగును. వాంతి భ్రాంతులు నయమగును.

మరివకవిధము

తెల్లకాకరకాయలో పెట్టి దుముకులో ఉడికి[9]ంచిన శుద్ధియగును.

తామ్రశుద్ధి

శ్లో. అర్కోన్మత్తస్నుహీగుంజా వారుణీ కంచుకీ తథా ।
నక్తమాలాఽశ్వగంధా చ [10]శమ్యాకమునిచిత్రకమ్ ॥
[11]తక్రేణ లోడనాచ్ఛుద్ధం సప్తవారం తు తామ్రకమ్ ।

1. జిల్లేడు 2. ఉమ్మెత్త 3. జముడు
4. గురివింద 5. తెల్లవులిమిరి 6. ఊడుగ
7. కానుగ 8. పెన్నేరు 9. రేల
10. అవిశ 11. చిత్రమూలము

వీటిని సమాంశలు చల్ల[12]బోసి ఆోల గుమ్మి అందులో రాగి రేకులు యేడు దినాలు నానవేసేది. వాంతి భ్రాంతు[13]లను కలిగించదు.

---

1. త్రుమ
2. మట్టునూ్న
3. మూష
4. యాన
5. సుండి
6. మానం
7. వేస్తే
8. కిస్తే
9. అవును.
10. చతురంగెళ
11. తక్రేణలోడనం కృత్వాం ప్తవారం విశేతః
12. కో
13. లుమానును

ఆమ్లపంచకము

శ్లో. బీజపూరకజంబీరనా[1]రంగం చామ్లవేతసమ్
ఫలం పంచామ్ల[2]కం ఖ్యాతం తింత్రిణీకసమన్వితమ్ ॥

ప్రకారాంతరము

శ్లో. కోలదాడిమవృక్షామ్ల[3]చుక్రికా[4]చామ్లవేతసః ।
పంచామ్లికా [5]సముద్దిష్టా [6]తథోక్తం చామ్లపంచకమ్ ॥

సంతర్పణము

శ్లో. ద్రాక్షాదాడిమఖర్జూరం మృద్వీకాశ్చామ్లశర్కరా ।
[7]లాజా చూర్ణం సమ[8]ధ్వాజ్యం సంతర్ప[9]ణముదాహృతమ్ ॥

[10]వేశవారము

శ్లో. [11]శుంఠీమరీచపిప్పల్యో ధాన్య[12]కాజా[13]జిదాడిమమ్ ।
[14]పిప్పలీమూలసంయుక్తం [15]వేశవారమితి శ్రుతమ్ ॥

ప్రసూత్యతిసా[16]రములకు[17]

1. నేలఉసిరిక	2. కణుము	3. నేలనారికేళము
4. కవిరి	5. కురువేళ్లు	6. ఉత్తరేణి
7. పారవేళ్లు	8. అతివస	9. ముస్తలు

వీనిని సమాంశలు కషాయము బెట్టి [18]ఇచ్చిన సూతికాగ్రహణి నయమగును.

---

1. గరం
2. కా
3. శు
4. శుక్లదారుసా
5. ప్రమోదశ్చ
6. సశ్చాక్తిం
7. జాజీ
8. ందా
9. ంచస
10. శే
11. శో
12. కం
13. తి
14. చిత్రమూలక
15. దే
16. రాన
17. వనారివల్కలం వన నూపురాణాం బనాకం తిక్తక శీత సారం ఉదీచ్యమార్గణమచేలి కానాం మాద్రీవనం భూదర మల్లికానాం ఏతానిచూర్ణాని సమాంశకృత్వా ప్రసూతిసారం ప్రదరో నిదద్యాత్ రక్తాతిసారం గ్రహణీగతేషు రక్తప్రమేహాం శమనం చతిష్ఠాత్
18. యిచ్చేది

యోగరాజగుగ్గులు

శ్లో. పిప్పలీ పిప్పలీమూలం [1]చవ్యం చిత్రకనాగరమ్ ।
పాఠా విడంగే[2]ద్రయవా [3]హింగుభా[4]ర్జ్గివచాన్వి[5]తాః ॥
సర్షపాతివిషాజా[6]జీజీరకం కృష్ణజీరకమ్ ॥
గజకృష్ణాజమోదాభ్యాం కటుకామూర్వా[7]మిశ్రితమ్ ॥
త్రిఫలా [8]సమభాగా స్యా త్సమభా[9]గశ్చ గుగ్గులుః ।
సర్వవాతామయా న్సర్వగుల్మా[10]ర్శోగ్రహణీగదాన్ ॥
సర్వవర్ణాని [11]కుష్ఠాని సర్వశూలమరోచకమ్ ॥
ప్రమేహం పాండురోగం చ హంతి రోగాన్న సంశయః ॥
ఆమవాతం చ స[12]మ్మోహం గుప్తవాతం చ రోదనమ్ ॥
వాత[13]శోణిత మత్యుగ్రం గంభీరో[14]త్తానభేదతః ।
యోగరాజ[15]ఇతి ఖ్యా[16]తో గుగ్గులుః పరమౌషధమ్ ॥

నవగ్రహరసము

శ్లో. గౌరీ శిలా హింగుళగంధకం చ
రసం చ గోదంతమయూరతుత్థమ్ ।
తాళం శిలా ఖర్పర సైంధవం చ
సమాంశ్చ కృత్వా న[17]వఖల్వమధ్యే ॥
సకారవల్లీరసనింబతోయం
యామార్ధకం చా[18]ప్యతి మర్ద[19]యే త్తమ్ ।
కూ[20]ప్యాం చ మధ్యే[21]తు దినస్య పాచ్యం
సు[22]ప్వాంగళీతేన సముద్ధరే[23]చ్చ ॥

---

1. శైవ్య
2. ద్రా
3. హోల
4. ర్జ్ఞ
5. తైః
6. తి
7. మిశ్రి
8. సహాచర్యాశ్చస
9. గాశ్చ
10. ంశో
11. కృష్ణా
12. న్మే
13. శ్రో
14. స్థా
15. మి
16. తం
17. చ
18. త్య
19. యుక్తం
21. పేచ
22. చ
23. సం
24. ణ

ప్రీహీ చ మాత్రా నవనీతయుక్తా
నివాతమధ్యే నవ పంచ రాత్రమ్ ।
సమస్తవాతాన్ స తు పాయుజాతం
తథోగ్రగంధం వ్రణకుష్ఠజాతమ్ ॥
నవగ్రహాఖ్యో హరతి ప్రసహ్య
నీరోగదేహం కురుతే చ కాంతిమ్ ॥ [1]

పంచామృత యోగము

శ్లో. పిప్పలీసదృశంసర్పిః సర్పిషో ద్విగుణా సితా ।
సితాయా ద్విగుణం క్షౌద్రం క్షౌద్రాదష్టగుణం పయః ॥
ఏష పంచామృతో యోగః సర్వపైత్యవినాశనః ॥

అమృతబిందుకషాయము

శ్లో. ధాన్యనాగరసంయుక్తక్షీరోదకసముద్భవః ।
అష్టభాగావశేషేణ మధుశర్కరసంయుతః ॥
అమృతబిందుకషాయోఽసౌ సర్వపైత్య వినాశనః ।

కండ్లకలకకు

1. మునిగచిగురు నిమ్మకాయంత   2. రెండు కరక్కాయలు

వీటిని చనుపాలతో నూరి నన్నపు బట్టలో పొట్లము గట్టి కండ్లలో మూడేసి బొట్లు పిడిచి ఆ వెనుక పొట్లమును కండ్లకు వత్తు కునేది. కండ్లకలక నయమగును.

మనోహరచూర్ణము

శ్లో. ద్రాక్షా కుష్ఠమఫేనం చ వాజిగంధా చ గోక్షురమ్ ।
కుంకుమం మర్కటీబీజం [4]శుకబీజమతాటికాః ॥

---

1. సమస్తవాతం సరివా యుజాతం నవగ్రగంధీచ సకోళ   నవగ్రయుక్తం నయ నవచిత్రకంచ నిరోగదేహీన చరోగనాశం   2. ను 3. శ్లో 4. కు

ప్రియా[1]ళుమజ్జబదరీబీజగాంధారిబీజకమ్ ॥
వర్షాభూమూలచూర్ణం చ జాతుర్జాతం సమాంశకమ్ ॥
శర్కరాసహితం దేయమేతత్పంచశరాహ్వా[2]యమ్ ।
స్తంభనం మోహనం వృష్యం సర్వషండత్వనాశనమ్ ।
మనోహరమిదం చూర్ణం కురుతే ఖరదండవత్ ।
ఆయుష్యం కాంతిదం నృణాం వలీ[3]పలితనాశనమ్ ॥

[4]యష్ట్యాదిచూర్ణము

శ్లో. [5]యష్ట్యశ్వగంధా చ [6]విదారి గోక్షురమ్
వారాహీ మాషం చ శతావరీ చ ॥
గుప్తాఫలం చామలకం చ శాల్మలీ
నిర్యాసమేతత్సమశర్కరాన్వితమ్ ॥
మాసార్ధమాత్రేణ సహస్రయోషితాం
దినే దినే భోగసమర్థతా భవేత్ ।
శరీరపుష్టిం బలశుక్లవృద్ధి[7]ం
వేగేన వాయుః స్వరకిన్నరః [8]స్యాత్ ॥
గృధ్రస్య చక్షుః శ్రవణే వరా[9]హి
ర్బృహస్పతేశ్చైవ సమానబుద్ధిః ॥

జ్వరములకు[10]ఓషధిదారణవిధి

గళకర్ణధారణయోగములు

శ్లో. గోపాలపత్రికామూలం సహచే వీ బలాఽథవా ।
గళే [11]బద్ధా జ్వరం హంతి విష్ణుక్రాంతా చ కర్ణయోః ॥

---

1. ంపి
2. యా
3. ఫ
4. ఏ
5. ఏష్ట్యశ్వ
6. బి
7. ద్ధతాం
8. త్వం
9. హో
10. శుద్ధక్రియ
11. ద్బ

భూతకేశీధారణవిధి

శ్లో. భూతకేశ్యాశ్చ మూలం వా సప్తఖండాని కారయేత్ ।
గ్రంథ[1]యేద్రక్తసూత్రేణ హస్తే స్యా జ్జ్వరనాశనమ్ ॥

సూర్యావర్తధారణవిధి

శ్లో. సూర్యావర్తస్య మూలం చ కర్ణే భూతజ్వరం హరేత్ ।

కాంచనారధారణవిధి

శ్లో. కాంచ[2]నారస్య మూలం తు కర్ణే బధ్వా నిశి జ్వ[3]రమ్ ।
హరేన్నాత్ర [4]తు సందే[5]హో యథా సూర్యోద[6]యాత్తమః ॥

సహదేవీమూర్వాధారణవిధి

శ్లో. శ్మశానసహదేవ్యా వా మూర్వాయా [7]దీర్ఘగా శిఖా ।
సూత్రేణ వేష్టితా బ[8]ద్ధా హస్తే సర్వజ్వరాపహా ॥

ఉలూకపక్షధారణవిధి

శ్లో. ఉలూక[9]స్యోత్తరం పక్షం రక్తసూత్రేణ వేష్టయేత్ ।
బద్ధం తు దక్షి[10]ణే కర్ణే ద్వ్యాహికం హరతే జ్వరమ్ ।

ఊర్ణనాభాంజనవిధి

ఊర్ణనాభస్య జాలేన వర్తిం కృత్వా ప్రయత్నతః ॥
జ్వాలయేత్తిలతైలేన కజ్జలం గ్రా[12]హయేచ్ఛనైః ।
అంజనం నేత్రయుగళే ద్వ్యాహికజ్వరనాశనమ్ ।
కుమారి మూలకర్ణైకం................ ॥

---

1. యోర
2. మాచాధ
3. రే
4. ప
5. హః
6. యో
బర్ధమూతికా
7. ధ్వా
8. లో
9. ణా
10. పూ
11. నే
12. హ్యాయ్యోధభ

జ్వర[1]స్వరూపము

[2]జ్వరో రోగపతి[3]స్తూగ్రః ప్రతా[4]పీ మృత్యుసన్నిభః ।
[5]క్రోధో దక్షాధ్వరధ్వంసీ రుద్రోర్ధ్వనయనోద్భవ[6]ః ॥
త్రిపాద[7]స్త్రిశి[8]రాశ్చైవ షడ్భు[9]జో నవలోచనః ।
కాలాంతకసమ[10]స్త్రీవ్రః శోణితం పిబతే [11]నృణామ్ ॥

గజ[12]చర్మములకు పంచాననరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం విషం గంధం త్ర్యూషముస్తాఫలత్రయమ్ ।
గుడూచీం చూర్ణయేత్తుల్యం చూర్ణస్య ద్విగుణో గుడః ॥
ద్విగుంజావటకం ఖాదే [13]న్మాస[14]తో గజచర్మజిత్ ।
రసః పంచాననో నామ్నాఽను పానం క్షౌద్రవాకుచి ॥
టీ. పథ్యము పాలు అన్నము[15]న్ను.

[16]జ్వరసామాన్యలక్షణము

శ్లో. స్వేదావరోధః సంతాపః సర్వాంగే గ్రహణం తథా ।
యుగపద్యత్ర దృశ్యంతే [17]స జ్వరో వ్యపదిశ్యతే ॥

నవరత్నమారణము

శ్లో. మాక్షికం దరదం చైవ టంకణం చ మనశ్శిలామ్ ।
గంధకం పారదం చైవ మేషశృంగీం చ మర్దయేత్ ॥
రత్నా[18]ని లేపయే[5]త్తేన [19]శోషయిత్వా పుటం చరేత్ ॥
[20]ఏతేన సర్వరత్నానాం లేపనం పుటమారణమ్ ॥

---

1. ప్రభావం
2. తతో
3. త్వ్యు
4. పో
5. జ్వరోధ
6. వ
7. త్రి
8. రంచైవ
9. జరీ
10. ంతుల్యం
11. నరః
12. ర్మ్కన
13. మా
14. కే
15. న్నూ
16. హ్వాం
17. ఙ
18. ర్ధిమాఙ
19. త్వాం
20. ఎతాని

ఉ త్త ర ఖం డ ము

పంచబాణరసము

శ్లో. రసాభ్రహేమతారం చ వంగం మాక్షికమేవ చ।
నాగం శుల్బం మృతం కాంతం సమభాగాని కారయేత్ ॥
కోకిలాక్షస్య బీజాని మర్కటీ చా [1]హిఫేస[2]కమ్।
ఏతచ్చూర్ణం సమాంశేన గోక్షీరేణ తు భావయేత్ ॥
శాల్మలీ [3]స్వరసేనాపి తాళమూలీరసేన [4]చ॥
కణాకుంకుమకంకోలం చందనేన [2]చ భావయేత్ ॥
వల్లయుగ్మం చ దాతవ్యం శితాజ్యక్షీరసంయుతమ్।
అష్టాదశ [3]తు కుష్ఠాని సర్వరోగాన్నిహంతి చ ॥
కా[4]మం వర్ధయతే నౄణాం స్త్రీణామత్యంతవల్ల[5]భః॥
కథ్యతే హరగౌరీ[6]జరసోఽయం పంచబాణ[7]కః ॥

నేత్రాంజనము

శ్లో. కర్పూరః స్ఫటికః శంఖ[8]శ్చందనం మణిశారి[9]బే।
మంజిష్ఠా రజనీ[9]ద్వంద్వం కతకం గైరికం బలా ॥
సర్వేషాం సదృశం తుత్థం జంబీరరసమర్దిమ్।
రాత్ర్యాంధ్యం [10]తిమిరం కా[1]చం కండూం చైవ వి[2]నాశయేత్ ॥
పంచాశద్వ[3]ర్షికం పుష్పం మాసే[4]నైకేన శామ్యతి॥

శూలకు

శంఖచూర్ణప్రయోగము

శ్లో. శంఖచూర్ణం సలవణం హింగువ్యోషసమన్వితమ్।
ఉష్ణోదకేన దాతవ్యం సద్యశ్శూలనివారణమ్ ॥

---

8. అ
9. చ
10. రసభావేనా
1. వా
2. తు
3. ప్రమేహాని

4. వ్యా
5. భా
6. చ
7. నత్
8. ంచ
9. బా

9. ద్వేచ
10. స్త్రి
1. చః
2. విసర్జ
3. కా
4. హే

మహాశంఖపొట్టలి

శ్లో. మహాశంఖభవం చూర్ణం బలినా లకుచాంబునా।
మర్దయిత్వా పు[5]టిత్వాథ తద్రజో గంధపారదైః॥
[6]విమర్ద్య కజ్జలీం [7]కృత్వా వరాటీః పూరయేత్తథా।
టంకణై [8]ర్లేప్య[9]మాస్యం చ పుటే[10]త్పూర్వక్రమేణ హి॥
పుటిత్వా శంఖనాభ[10]ం చ బలినా [1]లకుచాంబునా।
సమాంశేన సమాదాయ గోదుగ్ధేన చ మర్దయేత్।
పునః పూర్వప్రకారేణ పొట్టలీ పరికీర్తితా॥
నిశ్శేషం క్షయరోగఘ్నీ స[2]ర్వగ్రహణికాపహా॥
సర్వాతీసారశమనీ దీపనీ పాచనీ ప[3]రా॥
వృష్యం పుష్టికరం రుచ్యం గుల్మశూలవినాశనమ్।
ప[4]క్తిశూలహరం శీఘ్రం జ్వరాతీసారనాశనమ్॥
గోవిందచంద్రరాజస్య క్షయరోగకులాంతకమ్।

రాజరాజేశ్వరీఘృతము

శ్లో. అశ్వగంధా శ్వదంష్ట్రా చ సర్పగంధాకులిత్వచః॥
నీలీమూలం తథా వా[5]సా నిర్గుండీ చ గుళూచికా।
ప్రత్యేకం ప్రస్థమాత్రం తు పచేద్ద్రో[6]ణాంబుసంయుతమ్॥
క్షీరం దధి ఘృతం మూత్రం విడ్రసశ్చాజకా[6]త్తథా।
ధాత్రీరసో భీరురసో రంభాకందరస స్తథా।
ముద్గపర్ణీరసో యోజ్యాః [7]క్వాథే పాదావశేషితే॥
మధుకం జీరక[8]ద్వంద్వం కుష్ఠకల్హారమృద్వికాః।
మృణాలం ముస్తకం చైవ ఖర్జూరం వాలుకద్వయమ్॥
శ్రీఖండం మధు యష్టి చ ముసలీ భూమిశర్కరా।

---

5. టే
6. మథాయా
7. శ్లక్ష్ణా
8. ధాయశ్చ
9. పూ
10. శ్చ
1. లి
2. ర్వాగ్ర
3. రా
4. ంక్తి
5. శా
6. నిచ
7. పచేద్యష్టావశేషితం
8. ంచైవ

కర్ష మాత్రమిదం చూర్ణం ప్రత్యేకం చ వినిక్షిపేత్ ॥
సాధయిత్వాఽథ నిక్షిప్య శర్కరాం చూర్ణసమ్మితామ్ ।[8]
పిత్తాధిక్యం చ భ్రమణం కరపాదాక్షి[9]కంపనమ్ ॥
బహుమూత్రం వృద్ధిమూత్రం ఖండమూత్రం మహాశ్మరీమ్ ॥
ప్రమేహం శుక్లమూత్రం వా శుక్లక్షయ[10]వినష్టకమ్ ।
దాహక్షయం [1]తథాఽత్యుష్ణం ప్రదరం ఘోరలక్షణమ్ ॥
పురాణం చ జ్వరం చైవ వాతపిత్తకఫోద్భవమ్ ।
విషమజ్వరశీతం చ నాశయేన్నాత్రసంశయః ॥
వంధ్యాయాః పుత్రజనకం రాజరాజేశ్వరీ[2]ఘృతం ॥

అభ్రకానుపానములు

శ్లో. ఘృతేన గృహధూమేన గగ[3]నం శీతికాపహం ।
పిప్పలీ శర్కరాక్షౌద్రై[1]ర్వాతపిత్తజ్వరాపహమ్ ॥
పంచసారేణ గగనం విషమ జ్వరనాశనమ్ ।
చాతుర్థికం [3]త్ర్యాహికం చ స్థాణేయకతకేన తు ॥
[3]త్తస్యేన సన్నిపాతఘ్నం రక్తపిత్తం విశేషతః ।
వాతారి[4]జేన గగనం కాసశ్వా[5]సగదాపహం ॥
క్షయరోగహారం పథ్య[6]మశ్వగంధ్యా చ సర్పిషా ।
మయూరపింఛక్షారేణ [6]గగనం ఛర్దిజిత్పరమ్ ॥
[7]భల్లాతకేన గగనమర్శోరోగహారం పరమ్ ।
ముస్తానాగరమం[9]డేన సర్వాతిసారనాశ[10]నమ్ ॥

---

8. సారంవాతమృతంచైవ
శర్కరం చ మిదం
యుతం
యత్రద్రవ్యాయనం
శ్రేష్టం మహాదాహ
గనశ్యతి
9. లిం
10. ది

1. చద
2. మహా
3. నా
3. త్రివారం
3. కరకేనతు
3. త్తస్యేచ
4. సే
5. సాతు

6. ంఅ
6. వమన
7. ఫ
8. ంఅర్శ
9. దే
10. యేత్

నాగరాతివిషాముస్తాచూర్ణేన గ్రహణీహరమ్ ॥
[0]శ్వదంష్ట్రిజేనచూర్ణేన మూత్రకృచ్ఛ్రా[1]ణి సాధయేత్ ।
హరిద్రాశాలిసీ[2]రేణ మధునా మేహజిత్వరమ్ ॥
శిగ్రుమూలకషాయేణ గుల్మవిద్రధినాశనమ్ ।
అష్టాంగక్షారచూర్ణేన ప్లీహగుల్మోదరాపహమ్ ॥
సర్వకుష్ఠహరం వ్యోషై[3]ర్మహా[4]తా తిక్తసర్పిషా ।
[5]సంధివాత[6]రుజం శ్విత్రం హరేద్గుగ్గులుసర్పిషా ॥

శతావరీఘృతము

శ్లో[8]. శతావరీ [6]శ్వదంష్ట్రాజస్వరసస్యాఽఽ[7]ఢకం పృథక్ ।
ఘృతం ప్రస్తద్వయం క్షీరే ద్విగుణే విపచే[8]త్సుధీః ॥
[9]విదారీచంద[10]నతుగామృద్వీకామధుయష్టిభిః ।
కచ్చో[1]రకోర్వారుబీజత్రుటీజాజీకణోత్పలైః ॥
పద్మపత్త్రారముస్తైశ్చ కాకోళ్యా[2]దిగణేన చ ।
సిద్ధే తు శీతలే తస్మిన్ ఘృతార్ధం మధు మిశ్ర[3]యేత్ ॥
తదర్ధం శర్కరాచూర్ణం పిష్ట్వా [4]గుప్తం నిధాపయేత్ ।
నిహంతి మూత్రకృచ్ఛ్రాణి మూత్రదోషా న్సశర్కరాన్ ॥
అశ్మరీసోమరోగాంశ్చ హన్యాత్ప్రదరనాశనమ్ ।
శతావరీఘృతం ఖ్యా[5]తం [6]మేహవింశతినాశనమ్ ॥ *

---

0. శ్వదంష్ట్రికేన
1. ను
2. దృష్టం
3. ంమ
4. మూర్తిక
5. హంతి
6. హరేతక్ర
6. స్వదంష్ట్రాచ
7. ఢ
8. త్పచేత్
9. బి
10. నా
1. రు
2. ధి
3. తం
4. ఉన్నత
5. తో
6. వింశతిర్మేహ

* హేమతార విధానము మొదలైన రసవాద ప్రకారములు ఆ పాదతః ప్రతీయమాన అర్థమాత్రమును విశ్వసించి విశ్వసించి చేసినయెడల అపేక్షించిన ఫలము సిద్ధించునని తోచుట లేదు ఏదేనిగూఢాభిసంధితో అర్థమును వివక్షించి. చెప్పియుండవచ్చునని తోచుచున్నది.

మూత్రకృచ్ఛ్రకు

తూర్పుగా శారిన పెద్దతాడివేళ్లు త్రవ్వి తెచ్చి చిన్నముక్కలు చేసి నల్ల పులవలు తవ్వేడు, నీళ్లు కుంచెడు బోసి కషాయము బెట్టి సోలెడుకు మరిగించి యింగువ [1]రెండు చిన్నములు కలిపి సేవించిన మూత్రకృచ్ఛ్రులు నయమగును.

హారిదళరసము

హారిదళమును జిల్లేడాకు రసముతో 3 దినములు మర్దించి ముద్ద చేసి సున్నపు కుడక చేసి పై మంకును అందులో పెట్టి చీలమన్నుయిచ్చి వాలుకా యంత్రమున మూడుసార్లు వండిన విభూతివలె భస్మమగును.

[2]దీనిని అల్లపురసమున కందరసమున పల్లేరురసమున తమలపాకు రసమున [3]ఇచ్చిన శూలలు నయమగును.

దుష్టవ్రణములకు

1. నూనె యొక శేరు
2. నెయ్యి యొక శేరు
3. ఆముదము వక శేరు
4. మైలతుత్థము వక తులము

వీటెని చూర్ణము చేసి కలిపి మరిగించి వ్రణములకు [4]పూసిన నయమగును.

ఆమ్లపైత్యశూలకు

కాకరాకు పసరు [5]వక శేరు గ్రాహిచేసి, ఉప్పు చారెడు నూ అందులో గలిపి గచ్చకాయంత మిర్యా[10]పు ముద్దచేర్చి ఇచ్చేది. పథ్యము పాలు అన్నము.

---

1. క్కలుకు
2. పాదలేపనం పాకుబుడ్మ కాబు తెచ్చి ఆవుపంచితంపోసి మెత్తగానూరి వంటకాబు చేసి ఎంచించి కరాటాన బట్టుకొని కావలసినప్పుడు ఆవుపంచితాన మర్దించి పావల బూస్తే ఆపావటు ద్రొక్కితేపాచన మాను ఈ సుందేబుడను వంటనేకాని నిమ్మపంటనేకాని పువ్వులనే కాని పూసి మూచ్చాస్తే పాచనమాను
3. చి ౨
4. శూలలకు
5. యిస్తే
6. మయిల
7. త్త
8. యిస్తే
9. సే ౧
10. ంపెట్టి

[1]చేతులకు పొరలు ఊడిన

1. దుష్టపాకురసము 2. భూతులశిఆకురసము

వీటిని చేర్చి పట్టించిన చేతులలో పొరలు ఊడుట నయగును.

[2]అహిఫేనవిషములకు విరుగుడు

శ్లో. అర్కమూలం ద్విభాగం తు త్రిభాగం బిల్వమూలకమ్ ।
భూర్తమూలం చతుర్భాగం శ్లక్ష్ణచూర్ణం తు కారయేత్ ॥
బిడాలపదమాత్రేణ పిబే[3]చ్ఛీతాంబుసంయుతమ్ ।
త్రిదినం పీతమాత్రేణ ఆఫేనం హంతి[4]తద్విషమ్ ।

1. జిల్లేడువేరు చూర్ణం [5]రెండుభాగములు
2. మారేడువేరు చూర్ణము మూడు భాగములు
3. ఉ[6]మ్మత్తవేరు చూర్ణం [7]నాలుగు భాగములు

వీటిని కలిపి బిడాలపాదమాత్రము చన్నీళ్లతో యిస్తే మూడు ది[8]నములలో [9]అహిఫేన విషము నయమగును.

[10]పథ్యము కోడిమాంసము, పెరుగు చల్లా అన్నము పెట్టేది.

ప్రసూతిక్వాథములు

భూపీలుకాదిక్వాథములు

శ్లో. భూపీలుకావహ్నిపునర్నవానాం
తురంగగంధార్తగళస్య మూలమ్ ।
నిర్గుండికానాం చ సవేణుపత్త్రం
[12]సూతిజ్వరార్తిం హరతే కషాయః ॥

1. చేతులు వూడీ యందుకు గూర్చిపట్టుస్తే
2. ఆఫేనుమానీయందు
3. శీ
4. తద్వి
5. పా ౨
6. పా౩
7. స్మ
8. పాఠ్లు ౪
9. దినాలకు
10. ఆఫేను
11. ఆఫేను హితవు తప్పి మానును
12. సురసాతల చ జ్వర సూతి కంచ

శ్లో. [1]శైత్యం చ మోహం శిరసోఽర్తికం చ
వాతం చ [2]ఖేదం చ నిహంతి సద్యః ।

నిర్గుండ్యాదికషాయము

శ్లో. నిర్గుండిమూలం పిచుమంద[3]జాని
దళాని దద్యా[4]త్సహ తింత్రిణీకమ్ ।
కపిత్థమూలం కణసింధుయుక్తం
క్వాథం పిబే[5]త్సూతి[6]రుజం నిహంతి ॥

దేవదార్వాదిక్వాథము

శ్లో. దేవదారు వచా కుష్ఠం పిప్పల్యో విశ్వభేషజమ్ ।
క[7]ట్ఫలం ముస్త భూనింబ తిక్త ధాన్య హారీత[8]కి ॥
గజకృష్ణా చ సింహీ[9] చ గోక్షురం ధన్వ[10]యాసకమ్ ।
బృహ[11]త్యతివిషా[12]ఛిన్నా కుటజ[13]ం చ ద్విజీరకమ్ ॥
సమభాగాని [14]చైతాని సింధురామఠసంయుతః ॥
క్వా[15]థో హ్యష్టావశేష[16]స్తు ప్రసూతీరోగశాంతయే ।
శూలకాస[17]జ్వరశ్వాసమూర్ఛామోహప్రకంపనమ్ ॥
శిరోఽర్తివేదనా తంద్రా దాహతృ[18]ష్ణాశ్రమాన్వితమ్ ॥
గాత్రస్ఫుటితసంతాపం విభ్రమం గౌరవం తథా ।
[19]సద్యశ్శమనమాయాంతి సూతికాయా మహాగదాః ॥

రోమనాశ[2]ని

బొంతహారిదళము గారపం[20]డురసము క్రొత్తరాసున్నము వీటిని సమాంశలు గూర్చి మెత్తగానూరి పూస్తే రోమనాశనము కలుగును.

---

1. గాత్ర
2. స్వేదం
3. యుక్తం
4. స
5. సూ
6. జ్వరం
7. కల్హలా
8. ఙ్చ
9. యూష
10. త్యా
11. చిహ్న
12. స్యన్య
13. యే
14. ధకు
15. ంతు
16. కాసా
17. ష్ణా
18. సర్వపంశ్రమనాయాతి ప్రసూతిఃచిమహాగదా
19. ని
20. టపేశం

రోమజననయోగము

1. గురువిందపువ్వు 2. వెలిగారము 3. ములక పండ్లరసము

వీటిని మర్దించి పూస్తే రోమాలు తిరుగా వచ్చును.

[1]ఋతుశూలలకు

పాతవేరును దెచ్చి, ముద్దగనూరి, పచ్చిపోకంత ముద్దలో, వక తులము మిరియపు చూర్ణమును కలిపి, నేతితో ఇచ్చిన ఋతుశూలలు నయమగును.[2]

వాతనాశనతైలము

శ్లో. తైలం జంబీరనీరైర్లికుచఫలరసై [3]రార్ద్రికైః ప్రస్థమానమ్ ।
కల్కం నిష్కప్రమాణం [4]హ్యగురుకరికణా దారుకుష్ఠాష్టవర్గైః ॥
జాతీతక్కోలనీలోత్పలజలదయుతై [5]స్స్యాత్తథా చ త్రిజాతైః ।
[6]కాశ్మీరవ్యోషచంద్రైరథ ఖలు వరయా చందనైః పద్మమూలైః ॥
కర్షాంశై శ్చూర్ణితై స్సర్వైస్తిలజం సాధయేత్సుధీః ।
మందాగ్నినా పాచయిత్వా మర్దయేద్వాతనాశనమ్ ॥

ఎండువా[7]తములకు

1. సైంధవలవణము
2. కోష్టువు
3. మునగచెక్క
4. ఆవపిండి
5. మాను పసుపు
6. పసుపు
7. చిత్రమూలము
8. సర్జక్షారము
9. యవక్షారము

వీటిని [9]ఒక్కొక్క పలము [10]భాగుగ చూర్ణముచేసి పుల్లకలికె[11]ండుప్రస్థములు కల్లు [12]రెండుప్రస్థములు నూనె [12]రెండు ప్రస్థముల

1. స్త్రీరజశ్శూలకు పాతవేరు ముద్ద పచ్చిపోకంత మిర్యం ఒక తులము గంజెడు ఆవు నెయ్యితో యిచ్చేది.
2. ఆ
3. అ
4. శేలత్వక్కృవికా చ
5. శ్రీఖండైః కుంకుమేందు త్రిఫల త్రికటు పద్మమూలైంచ సర్వైః కర్షాంశై చూర్ణమిత్వా తైలే సమ్మిశ్రయేంతే।
6. తాన
7. ద్య
8. నే బెత్తు
9. లెస్స
10. అడ్డెడు
11. అడ్డెడు
12. అడ్డెడు

కలయబోసి సన్నపుమంటను అంబలిపాకముగా యిగర వండి, దించి వాతము[1]వలన ఎండిపోయినచోట పూసిన [2]రక్తప్రసారముకలిగి చక్కనౌను. ఎముక విరిగినచోట [3]బూసిన అతుకును. ముద్ద [4]వాతములు కూడ నయమగును.

హిక్కలకు

1. మిరియాలు
2. తవాక్షీరి
3. చేదుప్పు
4. పిప్పళ్లు

వీటిని సమాంశలుగ గూర్చి వెలగాకు రసము మారేడాకు రసములతో [5]నూరి [6]పై రసములలో కలిపి తి[7]నిన వెక్కలు నయమగును.

మూలవ్యాధికి

కుక్కుటచరణాస్థిలేపము

కోడికాలి యెముకతో నిమ్మపండ్ల [8]రసములో గంధము తీసి మొలలకు బట్టించి దానిమీద చిక్కుడాకులువేసి [9]కట్టిన మూలవ్యాధి నయమగును.

మూషపాషాణప్రలేపము

యిల్లి [10]పాషాణమును దుష్టుగపాలతో మర్దించి [11]పూసిన తిత్తులు వూడి పడును.

పథ్యం కందకూర పెట్టేది.

---

1. బట్టి
2. ఆనరాలు వద
3. బూస్తే
4. వాతాశైనామాలు ను.
5. ఆరసాలనే
6. అందునే
7. తింటే
8. రసాన
9. కడితే
10. పాషాణం
11. పూస్తే

సూరణప్రయోగము

కంద దుంపను దుముకులో గుక్కి పుడకనిచ్చి పొప్పరతీసివేసి ఆ దుంప మీదను తులశాకు రసము పిడిచి నేతి[1]తో మెత్తగా బిసికి పె[2]ద్ద నిమ్మకాయంత ముద్దలు మూడు దినాలు మ్రింగేది.

పథ్యము కంద[3]ను నేతితో వేయించి పెట్టేది.

వెఱ్ఱినక్క[4]కాటుకు

ఉ[5]మ్మెత్తాకు రసమును పెరుగులో గలిపి మూడు నూనెబొట్లు గలిపి తొలినాడు యిచ్చునది.

మరునాడు తుమ్మచెక్క రసమును వర్ణావా[6]లతో యిచ్చునది.

ఆ మరునాడు పుట్టమ[5]ల్లి వేరును వర్ణావాలతో యిచ్చునది.

ఆ మరులాడు ఎలకచెవియాకు రసముతో ఉల్లి, నూనె, కలిపి యిచ్చునది. వెఱ్ఱినక్కకాటువిషము నయమగును.

పథ్యము చప్పిడి పాలు అన్నము.

లోహప్రయోగములు

నవాయసము

శ్లో. వరావ్యోషవిళంగాగ్నిముస్తై[7] స్తుల్యమయోరజః ।
సక్షౌద్రం మధునా లీఢం పాండుశో[10]ఫప్రమేహానుత్ ॥

త్రిఫలాలోహము

శ్లో. వరా లోహర[1]జోయుక్తా గుడేవ సర్వాశూలనుత్ ।

---

1. ను
2. గొప్ప
3. పేతను
4. కు
5. న్మ
6. ర
7. త్రై
8. స్సర్వ్యాషమద్వ్యయం
9. ఢ
10. సోపేతా

అంజనయోగము

శ్లో. త్రిఫలా సైంధవం లోహచూర్ణం త్రికటు[2]కం సమమ్ ।
ఛాగలీపయసా పిష్టం ఛాయాశుష్కం చతుర్ఘుటి ॥
సర్వనేత్రామయం హంతి మాక్షి[3]కేణ జలేన వా ।

విడంగాదిలోహము

శ్లో. విళంగం త్రిఫలా కృష్ణా లోహచూర్ణం సశర్క[4]రమ్ ।
సక్షౌద్రం [5]లేహనా[6]ద్ధంతి [7]వార్ధక్యం [8]పలితైస్సహ ॥

పలితఘ్నలేపయోగము

శ్లో. త్రిఫలాఽయోరజో [9]భృంగనీలినీరసమ్భృత్తికాః ।
సహ[10]వైతాని పిష్టాని [1]పలితం ఘ్నంతి [1]లేపతః ॥

తవరాజాదిలోహము

శ్లో. తవరాజకణాద్రాక్షా [2]స్త్రిస్రో లోహః సమాంశ[3]కః ।
భక్షితో మధునా హంతి శ్వాసకాసక్షయా[5]మయాన్ ॥

ధాత్రీలోహము

శ్లో. ధాత్రీఫలస్య చూర్ణం తు భావయేత్తత్ఫలద్రవైః ।
[6]ఏకవింశతివారాంస్తు శోష్యం [6]శోష్యం పునః పునః ॥
తత్పాదాంశం మృ[7]తం లోహం మధ్వాజ్యశర్కరాయుతమ్ ।
కర్షైకం భక్షయేన్నిత్యం [1]సితాక్షీరం పిబేదను ।
ధాత్రీలోహప్రభావేణ రమ[2]యేత్కామినీశతమ్ ॥

---

2. సమం
3. న
4. రా
5. పింథ
6. హంతి
7. ర్వా
8. ఫ
9. మండూరరీరసనీలికా
10. రీ
1. ఫ
1. శేపతం
2. త్రిసాతో
3. కం
5. వహాం
6. ఏకవింశకవారంతేబో
6. వేహ్యాం
7. తో
1. శ
2. రో

వ్యోషాదిమండూరము

శ్లో. [3]వ్యోషపేల్లవరావ హిన్నాదార్వ్యబ్దగ్రంథిదారుభిః ।
సఘృ[4]తై స్తుల్య[5]మండూరై రే[6]భి స్తం వటకీకృతమ్ ॥
[7]ఖాదే త్త[8]క్రాదనో నిత్యం పాండురోగీ[9] సుఖీ భవేత్ ।
ప్లీహార్శఃకామిలామాం[10]ద్యకుష్ఠోరు స్తంభమేహినామ్ ॥
సర్వాశో ఘహరం నిత్యం కర్షమేకం [1]ప్రయోజయేత్ ।
పరిణా[2]మభవం శూలం వ్యోషమండూరచూర్ణకమ్ ॥
భు క్తముష్ణాంభసా [3]యు క్తం నాశయేదతివేగ[4]తః ।
తవరాజికణావాహాగంధామధుఘృతాన్వితమ్ ॥
భక్షితం హంతి దుర్వారం క్షయరోగం న సంశయః ।

లోహము మృదు[2]వగుటకు

శ్లో. హయఖురగజదంతం మాహి[3]షం శృంగఫేనమ్ ।
అజనఖశశల్యం మేషశృంగం [4]సమేతమ్ ॥
ఘృతమధుగుడగుంజా టంకణం బిల్వతైలమ్ ।
సమల[5]వకృతలేపం సర్వలోహం మృదు [6]స్యాత్ ॥

లోహభస్మ[7]ము

శ్లో. గోమూ[8]త్రద్విపునర్నవార్ద్రికనిశావా[9]సామృతాసాతలా ।
మూర్వావజ్రలతాకురూటకవరాలర్కేక్షురాణాం రసైః ॥
[10]పిష్టం లోహరజః క[1]టుత్రయవరాముస్తాగ్ని[1]వేల్లైః సమమ్ ।
తక్రాజ్యోష్ణ[2]జలేన మేహక్రిమిహృత్పాండుం త్వహ్నాద్రోగజిత్ ॥

---

3. యోషా
4. యో
4. తా
5. మాం
6. స్తాం
8. క్రాంభి
9. నజీవతి
10. ద్య
1. భ
1. ప్రభావయేత్
2. మో
3. భిన్నా
4. తాః
1. ం
2. పుస
3. షా
4. సుపే
5. కథితత్వం
6. త్వం
7. ం
8. త్రా
9. శా
10. సర్వం
1. టి
1. వేల్లాసమైః
2. జలే

వాతరాక్షస[1]ము

శ్లో. సూతభస్మ సమం గంధ[2]మభ్రకం తీక్ష్ణలోహకమ్ ।
తాళకం చార్కలోహం చ [3]మూషిపాషాణటంకణమ్ ॥
సువర్ణం నాగభస్మా[4]పి మయూరం [4]రసకం విషమ్ ।
విమలా వంగభస్మా[3]పి న[6]వసారం మనశ్శిలా ॥
దరదం హింగు కాశ్మీరం సమాంశం శుద్ధభస్మకమ్ ।
ఖల్వమధ్యే వినిక్షిప్య మర్దయేచ్చిత్రకద్రవైః ॥
ప్రహా[7]రా ద్వాత్ర్యామణ[8]స్య కషాయై[9]ర్మర్దయేత్సు[10]నః ।
[1]లవంగస్య కషాయేణ మర్దయేత్ప్రహారద్వయమ్ ॥
అ[1]జమోదకషాయేణ మర్దయేత్ప్రహారద్వయమ్ ।
హ_స్తిక[2]ర్ణ్యాస్సమూలా[3]యాః స్వరసే ప్రహారద్వయమ్ ॥
మర్దయేద్గోళకీకృ[4]త్య వజ్రమూషాంతరే క్షిపేత్ ।
భాండమధ్యే స్థి[5]తా మూషాం వాలుకా[6]భిః ప్రపూరయేత్ ॥
క్రమవృద్ధ్యాగ్ని[7]నా పాచ్యం పుటం ద్వాదశయామకమ్ ।
స్వాంగశీతలకం కృత్వా [8]బలిం దద్యాచ్చ తత్క్షణాత్ ॥
మంత్రేణ త్వేకవింశత్యా నీలకం[8]ఠస్య మంత్రితమ్ ।
తద్గోళం ఖల్వమధ్యస్థ[9]మార్ద్రిక[10]స్య ద్రవైర్దినమ్ ॥
వంధ్యాకర్కోటకీ[1]ద్రావైర్లశునస్య ద్రవైః పృథక్ ।
మర్దితం సూక్ష్మచూర్ణం స్యా[2]దనుపానం సుఖావహమ్ ॥

---

1. ం
2. ంఅ
3. లజ
4. చ
4. ప్ర
5. చ
6. వా
7. రద్వయ
8. ంచ
9. ంమ
10. నా
1. హస్తాంబునా
1. జా
2. ర్ణి
3. ని
4. త్వా
5. తం
6. హి
7. కాం
8. బలీహరతి
8. ఠాభి
9. ంఅ
10. ంచ
1. కే
2. మర్దితం సూక్ష్మ చూర్ణస్య దనుపానం సుఖావహం
3. ంఅ
4. వాలు
5. బునిటీ

కంపవాతం ధనుర్వాత [3]మామవాతం సుదుస్సహమ్ ।
క[4]లాయ కఫవాతస్య త్ర్యాపణం [5]చ శతీ భవేత్ ॥
పక్షఘాతే పార్శ్వవాతే [6]రాస్నాకందస్య మూర్ఛతః ।
శశకం వాయసోన్మాదే [7]కలాపం వాతశోణితే ॥
వరీపలిత[8]నిర్ఘాతిత్వశీతి[9]వాతనాశనమ్ ।
అష్టాదశ చ [1]కుష్ఠాని శూలాని వివిధాని చ ।
వల్లమాత్రమిదం ఖాదేత్ తద్రోగానుసారతః ॥
హంతి హంతి మహావాతాన్ హంతి హంతి న సంశయః ॥
వాతరాక్షసనా[2]మాఽయం పురా[3]వై శంకరోదితః ॥

1. రసభస్మము 2. గంధకము 3. అభ్రకము
4. లోహభస్మము 5. తాళకభస్మము 6. తామ్రభస్మము
7. ఇల్లిపాషాణము 8. వెలిగారము 9. సువర్ణభస్మము
10. నాగభస్మము 11. మయూరతు[4]త్థము 12. క్షీరతుత్థము
13. నాభి 14. హేమవిమళము 15. వంగభస్మము
16. నవాసారము 17. రక్తమణిశిల 18. ఇంగిలీకము
19. దక్షిణ ఇంగువు 20. స్ఫటికము

ఇవి సమాంశలు శుద్ధభస్మములుగ చేర్చి ఖల్వమున బెట్టి చిత్రమూలపురసమున రెండు జాములు, త్రికటుకకషాయమున రెండు జాములు, లవంగపు కషాయమున రెండు జాములు, ఓమ కషాయాన రెండు జాములు, బలరక్కసి మూలపురసమున రెండు జాములు ఈ క్రమమునమర్దించి గుళికలుచేసె వజ్రమూషలో బెట్టి వాలుకాయంత్రాన 12 జాములు వండి, సాంగశీతలమున, బలి యిచ్చి నీలకంఠమంత్రమున 21 మార్లు అభిమంత్రించి తీసి ఖల్వమున బెట్టి అల్లపురసము గొడ్డుఆగాకు రసము వెల్లుల్లిరసము పోసి యీ మూటిని 3 దినములు మర్దించునది.

---

6. రక్త
7. కపాలం
8. ముక్ప్రళీక్యం
9. ర్వా
1. కుష్ఠాని
2. మా
3. పా

తిరుగా చూర్ణముగ మర్దించి కరాటమున బెట్టి అనుపానవిశేషము[1]లతో ఇచ్చిన ఈ శ్లోకములో చెప్పిన రోగములుశ[1]మించును.

నాగార్జునరసము

శ్లో. పారదం చైకభాగం చ వత్సనాభం తథైవ చ।
అ[1]జమోదం ద్విభాగం చ తథా గంధ[2]కముచ్యతే ॥
కృష్ణజీరం శ్వేత జీరంప్రత్యేకం తు రసాంశకమ్।
కటుత్రయం చాష్టభాగం షడ్భాగ[3]ం వైషముచ్యతే ॥
త్రిఫలా షోడశో భాగః భృంగసారేణ పేషయేత్ ।
ఛాయాశుష్కం చ తచ్చూర్ణం మధునా సహ లే[4]హయేత్ ॥
తరుణజ్వరనాశాయ పురాణజ్వరనాశనమ్ ।
సర్వజ్వరాన్ హరేచ్ఛీఘ్రం రసో నాగార్జునోదితః ।

తరుణజ్వరాంకుశరసము

శ్లో. రసగంధౌ విశుద్ధౌ ద్వౌ టంకణం చ కటుత్రయమ్ ।
దంతిబీ[1]జం సమాంశాని వ్రీహిమాత్రం ప్రయోజయేత్ ॥
జ్వరే ఘృతేన దాతవ్యం త్రిదోషే చార్ద్రకైస్తథా ।
పథ్యం క్షీరం ప్రయుంజీత దధి వాథ యథారుచి ।
తరుణం యామమాత్రేణ జ్వరం హన్యాన్న సంశయః ॥

1. రసము [3]2 భాగములు
2. గంధకము [5]2 భాగములు
3. వెలిగారము [5]1 భాగము
3. శొంఠి [6]1 భాగము
5. పిప్పళ్లు [7]1 భాగము
6. మిరియాలు [8]1 భాగము
7. నేపాళములు [9]1 భాగము

---

4. త
4. యిస్తే
1. భా
2. స
3. స్త్వక

4. ప
1. జానిమృద్వాధా
2. త
3. ష్ఠా
4. ష్ఠా

5. మా ౧
6. మా ౨
7. మా ౧
8. మా ౧
9. మా ౧ యింత

వీటిని ఖల్వమున పెట్టి రెండు జాములు మర్దించి [1]యవప్రమాణము నెయ్యి మిరియపు పొడి వీటితో ఇచ్చిన తరుణజ్వరాలు జాములో నయమగును. అల్లపురసము పిప్పలిపొడితోను ఇచ్చిన త్రిదోషజ్వరములు నయమగును.

శ్వేతకుష్ఠుకు

ఎలుగుబంటి మెదడులో బియ్యము గలిపి యెండించి తెల్లని కోడిని ఉపవాసము పెట్టి తరువాత ఆ బియ్య[1]మును మేపితే ఆ కోడి నల్లనౌను. ఆ కోడిని ముక్కలుగా కోసి యెండ బెట్టి [2]అన్నము తినునప్పుడు ఒక ముక్క చొప్పున తినునది. ఈ క్రమాన నాలుగయిదు దినములు తినిన శ్వేతకుష్ఠు నయమగును.

పెద్దరోగ[3]ములకు

1. జిల్లేడువేరు 2. దుష్టుగువేళ్లు 3. చిత్రమూలము
4. కారుమునగవేళ్లు 5. పులిమిరివేళ్లు 6. నల్ల ఉప్పివేళ్లు
7. ములుగువేళ్ళచెక్క 8. మారేడువేళ్లు 9. ఆబువ్వవేళ్లు
10. ఆకుజముడువేళ్లు 11. పిప్పలివేళ్లు

ఇవి సమాంశలు. [1]ఒక్కొక్కటి 1 పలము చొప్పున కల్కముగ చేసి ఆకుజముడుపాలు 3 ప్రస్థములు, నూనె 3 ప్రస్థములు, ఆముదము 3 ప్రస్థములు, ముషిణిపండ్ల రసము 3 ప్రస్థములు అన్నిటిని గలిపి గూనలో [4]పోసి [2]పై కల్కమును వీటితో గలిపి తైలపాకముగ వండి క్రొత్త[4]గుడ్డతో ఆ తైలమును [6]శరీరమునకు పట్టించిన పెద్దరోగములు నయమగును.

---

10 మట్టు
1. వరిగింజలాత్తు
2. న్ని
1. (
2. వంటకంతినే
3. గాన
4. యెక్కించి
4. పంచెను
1. సరీరానపట్టి సే

గ్రహణీకవాటము

1. నేరేడుచెక్క   2. మామిడి[2]చెక్క   3. బలుసుచెక్క
4. మారేడు వేరుచెక్క   5. నల్లదుమ్మ చెక్క   6. కొడిశ వేరుచెక్క

వీటిని [3]ఒక్కొక్కటి రెండు పలముల చొప్పున చేర్చి ఆరు ప్రస్థముల నీళ్ళలో కషాయము బెట్టి అష్టభాగావశేషంగా కాచి యేబలము బెల్లము వేసి లేహ్యాపాక[3]ముగ వండి కొడిశపాలు బిల్వము శొంఠి బూరుగబంక మామిడిబంక తుంగముస్తలు వీటిని [4]ఒక్కొక్కటి రెండు కర్షముల చొప్పున చూర్ణము చేసి వస్త్ర[5]గాలితము చేసి పై పాకములో కలిపి పోకలంతేసి ఉండలు చేసి నిత్యము ఒక వటకము చల్లతో గలిపి సేవించిన గ్రహణి నయమగును.

పాణిబుడారసము

శుద్ధిచేసిన తగరం ఒక తులం, సీసము ఒక తులము ఈ రెంటిని గరిటెలో పెట్టి కరిగించుచు కరుగుచునుండగా అందులో శుద్ధిచేసిన పాదరసము ఒక తులము వేసి కలయంగరగించి దించి, గరిటెనిండ నీళ్లు పోసిన అది బిళ్ళ అగును. ఆబిళ్ళ తడి తుడిచి ఖల్వనము బెట్టి పొడిగా మర్దించి అందులో శుద్ధిచేసిన అమృతము 3 తులముల మెత్తు పెట్టి చూర్ణముగా నూరి, ఆ వెనుక ఎనుబోతు చేదును ఆ చూర్ణముతో కలిపి నవనీతము మాదిరిగా మర్దించి గుంజప్రమాణవటి[2]కలు చేసి నీడను ఎండించి సన్నిపాతములకు ఒకమాత్ర అల్లపురసమున యిచ్చునది. తీ[3]వ్రతను యెరింగి మరియొక పూట ఇచ్చునది.

గుల్మములకు
స్నుహీలశునపాకము

ముదురు నారికే[4]ళపు కాయలో నీళ్లు దీసి ఆకాయ నిండ బ్రహ్మాజముడు పాలు పోసి మూతి పదిలము చేసి చీలమన్ను ఇచ్చి గంపెడు

---

1. జ
2. వరిగాగూడి
3. ంగా
4. మా ౫ లేఖ
5. ఘూ
1. ం
2. కా
3. ఇందుతాపంకొలది
4. డ

పిడకల పుటముపెట్టి చల్లార్చి కాయమీద పెంకులు పారవేసి సన్నికల్లు మీద మెత్తగానూరి

1. త్రికటుకము 2. త్రిఫలాలు 3. ఓమము

ఇవి ప్రత్యే[1]కము ఒంకాయ యెత్తు, చిత్రమూలము 2 తులములు వీటిని చూర్ణముచేసి నూనె 10 పలములు, నెయ్యి 10 పలములు, అముదం 10 పలములు [1]వీటిని అటికెలో బోసి ఒంకాయ ము[3]ద్దను [4]పై చూర్ణము[3]ను అటికెలో [4]పోసి గరిటె[5]తో కలియబెట్టు[6]చు లేహ్యాపాకముగా వండి దించి అవెనుక వెల్లుల్లిపాయలు 10 పలములు నల[7]గ గొ[8]ట్టి పై లేహ్యాపాకములో గలిపి ప్రతి ది[9]నము అరచేతి గుంటెడు చొ[10]ప్పున 15 దినములు సేవించిన గుల్మము[1]లు నయమగును.

మీగా[2]ళ్ల అరికా[3]ళ్ల [4]పగుళ్లకు

నెమిడికెపాములు మూడు దెచ్చి నంజుడుగా జేసి వెన్నలో పొదిగి ముమ్మారు క్రింగేది ఈ క్రమమున ఎనిమిది దినములకు మీగాళ్లు అరికాళ్ళు పగు[4]లుట నయమగును.

పథ్యము చప్పిడి అన్నము తినునది.

కాళ్ళుచేతులు తుమ్మచెక్క నీళ్ళ[1]తో కాచునది.

రసశుద్ధి

పాదరసములో 16 పాళ్లు యిటికెపొడి, 16 పాళ్లు పసుపుపొడి క[2]లిపి ఖల్వ[3]మును గడిగి [4]భాగుగ ఎండించి అందులో పాదరసము[5]ను

---

5. త
6. ంట
1. కాలు
1. యివి
2. ద్దా
2. ఆగ్రంథ్యాల
3. న్నా
4. నేకలిపి
5. సు
6. కుంటూమన్న
7. య
8. నణచి
9. నా
10. వేసి
1. యే
2. ళ్లు
3. కు
4. పగిలినందు
4. గలేది
1.ను
2. న్ని
3. ం
4. లెస్స ఆరించి
5. న్నా

ఈ చూర్ణము[1]లను పోసి, అందులో నిమ్మపండ్ల రసము పోసి ఒకదినము మర్దించగా రసము నవనీతమగును. ఆ నవనీత[7]మును ఖల్వములోనే యెండబెట్టి[2]న రసము మరల కూడును. ఆ రస[3]మును నులివేడి కలితో గడిగి పారవిడిచి తడి యిగరగా మడత పెట్టినగుడ్డతో ఖల్వములోనే వడబోయునది. ఇందువలన నాగదోషము [4]పోవును.

పాముబుడమవేరుచెక్కచూర్ణము నిమ్మపండ్ల రసము కలుబంద రసము బోసి మర్దించిన వంగదోషము చెడును. రేలవేరు చూ[5]ర్ణముతో మర్దించిన మలదోషము చెడును. చిత్రమూలపు చూ[6]ర్ణముతో అగ్నిదోషము చెడును. నల్లఉమ్మెత్తవేరు చూర్ణ[7]మున వాంఛా దోషము చెడును. త్రిఫలచూ[8]ర్ణముతో విషదోషము చెడును. త్రికటుక చూ[9]ర్ణముతో గిరిదోషము చెడును.

మొదటి మర్దన గాక కడమ ఆరుమర్దనలను నిమ్మపండ్ల రసము, కలుబంద రసము పోయుచు ఒక్కొక్క చూ[10]ర్ణముతో ఒక్కొక్క దినము మర్దించునది. ఈ క్రమమున మర్దించిన అసంహ్యాగ్నిదోషములు చెడును. ఆ వెనుక [11]గట్టికోకను నాలుగు మడతలుపెట్టి అందులో ఆ మర్దించిన రసము పెట్టి పొట్లముగట్టి కలుబంద రసము అడ్డెడు ఒక చట్టిలోబోసి అందులో ఆ పొట్లము బెట్టి డోలాయంత్రమున సన్నపు మంటను నాలుగు ఘడియలు వండి తీసి ఖల్వములోపెట్టి ఆ ఉడికిన కలుబందరసమునె పోసి మర్దించి [12]వేడి కలి పోసి కడిగి తిరుగా[13]గుడ్డలో పెట్టి వడబోసి [14]ఎండబెట్టి [1]తరువాత ఔషధ[15]ములలో [16]నుపయోగించ వలెను.

గంధకశుద్ధి

అమలసారగంధక[19]మును పొడిచేసి యించుక అవునేతితో తడిపి

---

1. లున్నూ
2. ం
3. తే
4. ం
5. మాను
6. ర్ణా
7. ర్ణాన
8. ర్ణాన
9. ర్ణాన
10. ర్ణాన
11. ర్ణాన
12. ఘు
13. వడి
14. కోకలో
15. ఆరించి
16. మరీ
17. ధా
18. పెట్టుకునేది
19. ం

మేకపాలను చట్టిలో పోసి గుడ్డతో వాశన గట్టి ఆ వాశనమీాద యీ గంధకమును నెరిపి దానిమీాద మూకుడు మూసి సందున మూడుకోక మన్నులు చేసి గొయ్యిత్రవ్వి ఆ చట్టి మెడవరకుపాతి ఆ మూకు[2]డు మీాద, పది పిడకలతంపి [1]పెట్టిన, గంధక[4]ము కరిగి, పాల[2]లో దిగును. ఆ గంధక[6]మును యెండబెట్టి యుంచుకొనవలెను.

మరియొక విధము

గంధక[7]మును చూర్ణముచేసి [8]గట్టి గుడ్డతో పొట్లముగట్టి మేక పాల[9]లోగాని ఆవు పాల[10]లోగాని మూడు పొంగులు [1]వచ్చువరకు వండి[2]న శుద్ధి[3]యగును.

నాభిశుద్ధి

[1]నాభిని కత్తి[2]తో పలచగా [3]నరికి గేదెపేడ కలాపిలో డోలా యం[4]త్రమున పొట్లముగట్టి మూడు పొంగులు వ[5]చ్చువరకు వండి[6]న శుద్ధి[7]యగును.

మరివకవిధము

త్రిఫలకషా[8]యములో డోలాయంత్రమున మూడు పొంగులు వ[9]చ్చువరకు వండి[10]న శుద్ధి[1]యగును.

ఇంగిలీకశుద్ధి

ఇంగిలీకమును నిమ్మపండ్ల రసమునగాని, మేక పంచితమునగాని అల్లపు రసమునగాని, యేడుమార్లు భావన[24]చేసిన శుద్ధి [25]యగును.

---

1. టి
2. పుడితే
3. ం
4. ల్లో
5. ంఆరించిధాచే
6. ం
7. ఘ
8. ల్లో
9. లో
10. వచ్చినదాకా
11. తే
12. అవు
13. అన్నృతం
14. ని
15. వత్తి
16. త్రాన
17. చ్చినదాకా
18. తే
19. అవు
20. యానస్తైనా
21. వచ్చేదాకా
22 తే
23. అవు
24. చేస్తే
25. అవు

హేమమాక్షికనీలాంజనశుద్ధులు

హేమమాక్షికము[4]ను నీలాంజనమ్ము[5]ను చూర్ణ[6]ముచే సి[7]అవిసాకు రస[8]మును గాని, గుమ్మడిపండు రస[9]మునుగాని పోసి సూర్య[10]పుటము బెట్టి[1]న శుద్ధి [2]యగును.

తాళకశుద్ధి

తగినంత తాళక[1]మును[2] సున్నము వడపోసినీ[3]ళ్లలోను గుమ్మడిపం[4]డు రసము[5]తో కలిపి యిగర [6]ఉడికించిన శుద్ధి యగును.

లేదా గుమ్మడిపం[7]డు రసమును పోసి యేడు భావ[8]నలు చే[9]సిన శుద్ధియగును.

శ్లో. తాళకం పొట్టలీ[10]కృత్య సచూర్ణం కాంజికే పచేత్ ।
డోలాయంత్రే యామమాత్రం తతః కూష్మాండజైర్రసైః ॥
తిలతైలే పచేద్యామం యామం చ త్రిఫలా[1]జలైః ।
ఏవం యంత్రే చతుర్యామం పాచ్యం శుధ్యతి తాళకమ్ ॥

మనశ్శిలాశుద్ధి

శ్లో. అజమూత్రే త్ర్యహం పా[2]చ్యం డోలాయంత్రే మనశ్శిలామ్ ।
స ప్త[3]వారం హ్యాజా[4]పి త్తే [5]సమ్యక్ వ్యాధి విశుద్ధయే ॥
జయంతీభృంగరాజో[6]త్థరక్తాగ స్త్యరసైశ్శిలామ్ ।
డోలాయంత్రే పచేద్యామం యామం ఛాగో[7]త్థమూత్రకైః ॥
క్షాళయే[8]దారనాళేన సర్వయోగేషు యోజయేత్ ।

---

4. న్నూ
5. న్నూ
6. ం
7. అగశాకు
8. ం
9. ం
10. పుటాన
1. తేది
2. అవు
1. ం
2. ం
3. ళ్లన్నూ
4. పంటి
5. తగినన్ని పోసి
6. వుడికిస్తే
7. టిరసం
8. నాలు
9. నా
10. బద్వా
1. జ
2. చ్యం
3. ధాధ్నం
4. వేత్తై
5. ఘర్మాభ్యా
6. ద్ధ
7. ద్ధ
8. త్తా

రసకశుద్ధి

శ్లో. నరమూత్రే చ గోమూత్రే సప్తాహం రసకం [9]పచేత్ ॥
డోలాయంత్రే [1]న సందే[2]హః శుద్ధం యోగేషు యోజయేత్ ।[6]

నేపాళశుద్ధి

నేపా[3]ళపు గింజలను పగల[4]గొట్టి [5]నాలుకలు తీసిన పప్పును పొట్లము[6]గ గట్టి, పేడనీళ్లలో డోలా యం[7]త్రమున ఉడికించి [8]తరువాత ఆవుపాల[9]లో ముందుమాదిరి ఉడికించి [10]తరువాత వెన్న[1]తో ఒక గింజప్రేలి ప[2]డువరకు దోర[3]గా [4]వేయించిన శుద్ధి [5]యగును.

వెలిగారశుద్ధి

వెలిగారమును చల్లలో భావన[7]చేసిన శుద్ధి [8]యగును.
లేదా నిప్పుల మీదవేసి, పొంగించినను శుద్ధి [9]యగును.

అయస్కా[1]తశుద్ధి

అయస్కాంత[9]మును త్రిఫలకషాయమున వండి[10]న శుద్ధి యగును.

క్షీరతుత్థశుద్ధి

పాలతు[1]త్థమును సున్నపునీళ్లలో ఉడి[2]కించిన శుద్ధి [3]యగును.

మయూరతు[4]త్థ క్షీరతు[5]త్థములను [6]బియ్యపు కడుగుతో[6] ఉడికి[7]ంచిన శుద్ధి [8]యగును. లేదా జీలకఱ్ఱ [9]కషాయముతో ఉడి[10]కించిన శుద్ధి యగును.

---

9. భవేత్
1. ణ
2. హో
2. రకమణిశిల అవిశపువ్వు రసాన జాము మద్దిస్తే శుద్ధి అవును
3. ళాలు
4. మొత్తి
5. ఆగరువు
6. ం
7. త్రా

8. ఆవెనుకను
9. ల్లో ఆలాగే
10. ఆవెనుకను
1. వేసి
3. డ్డదాకా
3. బార
4. వేస్తే
5. అవు
6. ం
7. జేస్తే
8. అవు

9. ం
10. తే
1. ం
2. కిస్తే
3. అవు
4. ద్ధ
5. దాలు
6. వంటకంగడిగిన నీళ్ళతో
7. కిస్తే
8. అవు
9. త్రనీళ్ళను
10. కిస్తే

శ్లో. విష్ణయా మర్దయేత్తు[1]త్థం [2]మార్జారకకపోతయోః ।
దశాంశం టంకణం [3]దత్వా పాచ్యం మృదుపుటే తతః ॥
పుటం దధ్నా పుటం క్షౌద్రై [4]ర్దేయం [5]తుత్థవిశుద్ధయే ।

మరియొక విధము

మైలతుత్థమును పెరుగు[6]లో తడిపి దానిని పెంకులో బెట్టి [7]దాని మీాద కాలిన పిడక [8]పెట్టిన శుద్ధి [9]యగును.

ఇల్లిపాషాణశుద్ధి

ఇల్లిపాషాణ[10]మును నిమ్మపండ్ల రసమున యేడుమార్లు భావన [1]చేసిన శుద్ధి [2]యగును.

పాషాణద్వయశుద్ధి

ఇల్లిపాషాణగౌరీపాషా[3]ణములను సున్నపు నీళ్లతో ఉడి[5]కించిన శుద్ధి [6]యగును

అభ్రకశుద్ధి

కృష్ణాభ్రక[7]మును పలచని రేకులుగ చేసి, ప్రత్తి [8]యాకురస[9]మును పోసి ఎండలో బెట్టి[1]మరల రాత్రి ప్రత్తి ఆకుర[2]సములోనే ఊరబెట్టి ఆయూరిన రేకు[3]లను గట్టి[4]గుడ్డలో బెట్టి అందులో వడ్లు పోసి మూటకట్టి పుల్ల కలిలో ఆ[5]మూటను వేసి చేతులతో గట్టిగ పిసికిన, ఆ రేకులు నలిగి, వెన్నవలె మెత్తని పొడి కలి యడుగుభాగమునకు దిగును. ఆ నవనీత[6]మును అటికలో బెట్టి సరసావనూనె పోసి • మూాకుడుమూసి సందు అంత్రించి

1. ద్ధ
2. మజ్జార్వాయేలకపాయ యేద్
3. కృత్వా
4. ందే
5. శుద్ధం
6. న
7. ఆమీాద
8. పెట్టితే
9. అవు
10. ం
1. చేస్తే
2. అవును
3. ణాలు
4. ను
5. కిస్తే
6. అవు
7. ం
8. ఆ
9. ం
1. ఆ
2. సాన్నేపూర
3. లుపుచ్చిఘ
4. కోకలో
5. రాస్తేన వనీతమైకలిలో
6. ం

వండి[7]న నిశ్చంద్రిక మగును. [8]దానిని తీసి నెలిగార[9]మును ప్రతివాపము పెట్టి పాలలో నుడికిం[10]చవలెను. [10]ఇట్లు నాలుగైదు మార్లు ఉడి[1]కించిన భస్మ[2]మగును. ఉమ్మె[3]త్త విత్తు[4]లను వెచ్చ[5]చేసిన శుద్ధి య[6]గును.

సర్వలోహశుద్ధి

శ్లో. తైలే తక్రే గవాం మూత్రే [7]చారనాళే కుళు[8]త్థజే।
[9]నిషించేత్తప్తతప్తాని సప్తవారం పునః పునః ॥
స్వర్ణాదిసర్వలోహానాం శుద్ధి[10]రేవం న సంశయః ॥

తామ్ర[87]శుద్ధి

రాగిరేకులను పలచగా చేయించి చింతాకులో ఒకనాఁడు ఊర వే[2]యవలెను. [3]మరునాడు, గోమూ[4]త్రాన [5]వేయవలెను. మ[6]రునాడు త్రిఫలకషా[1]యములో ఊర[2]వేసిన శుద్ధి [3]యగును.

తామ్రభస్మవిధానము

రాగిని గంధకముతో భస్మము[4]చేసి కలుకండరసాన యేడు మార్లు భావనచేసి ఆవెనుక నిమ్మపండ్ల రసమున యేడుమార్లు భావనచేసి ఆ వెనుకను, కందదుంపను దొలిచి పై[5]భస్మ[6]ముతో నిమ్మపండ్ల రస[7]ముతో దడిపి [8]తొలిచిన కందదుంపలో బెట్టి దాని [9]రంధ్రమును ఆదుంపతోనే మూసి కోకమన్నులు మూడు చేసి పు[10]టము బెట్టి[1]న వాంతిభ్రాంతు ల[2]ను కలుగచేయదు,

---

7. తే
8. అదిపుచ్చి
9. ం
10. ఈలాగున
1. కిస్తే
2. హూను
3. స్మ
4. లు
5. చేస్తే
6. వు
7. ఆ
8. ద్ధ
9 భస్మాని పేపయేత్తపం
10. మే
1. భస్మము
2. వేసేది
3. మర్నాడు
4. త్రాన
5. వేసేది
6. ర్నా
1. యాన
2. వేస్తే
3. ఆవు
4. యితే
5. ఆ
6, ం
7. పాన
8. అందు
8. వాత ఆదుంపమాటి
10. ఠం
1. తే
2, లుహూనును

మరియొకవిధము

త్రిఫలకషా[3]యమును అష్టభాగావశేషముగా కాచి, [4]ఆ కషాయమును పోసి తామ్రభస్మ[5]మును మర్దించి పది[6]పుటాలు పెట్టి[7]న వాంతిభ్రాంతులు [8]కలుగవు.

మరియొకవిధము

మంచి రాగిని శుద్ధి చేసి పలచగా రేకులు వేయించి[8] ఆ రాగిలో సగము గంధకము, గంధకములో సగము పాదరసము[9]ను [10]చేర్చి యీ రసగంధములను నిమ్మపండ్లరసమున మర్దించి ఆశుద్ధి చేసిన రేకులకుబట్టించి పుటముబెట్టి[1]న భస్మ[2]మగును.

త్రిఫ[3]లములను గోమూ[4]త్రములో కషాయముబెట్టి దానిని భస్మములోపోసి మర్దించి పదిపుటములు బెట్టి[1]న వాంతిభ్రాంతులు [2]కలుగవు

శ్లో. మాతులుంగరసైః పిష్ట్వా పు[2]టమేకం ప్రదాపయేత్ ।
తామ్రస్య లేపయేత్పిష్టం రుద్ధ్వా గజపుటే పచేత్ ॥
సప్తాంశేన పునర్గంధం దత్వా ద్రావైశ్చ లోడయేత్ ।
ఏవం సప్తపుటైః పక్వం తామ్రం భస్మ భవేద్ధ్రువమ్ ॥

నానావిధతామ్రభస్మశుద్ధి

శ్లో. నానావిధమృతం తామ్రం శుధ్యర్థం భాగపంచకమ్ ।
భాగైకం శ్వేతకాచం చ భాగం శ్వేతం చ టంకణమ్ ॥
మూషాయాం మిశ్రితం క్షిప్త్వా భాగైకతామ్రపత్రి[3]తః ।
[4]మూషాముఖం నిరుధ్యా[5]థ ధ్మాతే గ్రాహ్యం సు[6]శీతలమ్ ॥
నిర్దోషం తు భవేత్తామ్రం సర్వరోగహరం భవేత్ ।

---

3. యాన
4. ఆది
5. ం
6. పూ
7. తే
8. మానును
9. వాంతి భ్రాంతులు వచ్చిన రాగి పాలున్నూ
9. న్నూ
10. యీారెంటున్నూ
1. తే
2. టూ
3. లాలు
4. త్రాన
1. తే
2. మానును
3. కం
4. మృద్ధిదత్త్వా
5. త్మాదాతే
6. శాత్మీ

ప్రకారాంతరము

గ్ర॥ తామ్రస్య ద్విగుణం సూతం జంబీరామ్లేన మర్దయేత్ ।[6]
తత్పిష్టతామ్రతుల్యం తు గంధకం చూర్ణితం క్షిపేత్ ॥
[6]తత్సూతమిశ్రితం తామ్రం ద్వయోస్తుల్యం చ గంధకమ్ ।
అచ్ఛాద్య ధూర్తపత్త్రైశ్చ రుద్ధ్వా గజపుటే పచేత్ ॥
స్వాంగశీతం తు తచ్చూర్ణం మృతం భవతి [1]నిశ్చితమ్ ।

మరియొకవిధము

శ్లో.[2] కించిద్గంధేన చామ్లేన క్షా[3]లయేత్తామ్ర పత్రకమ్ ।
తామ్రపాదేన సూతేన సాంద్రం పత్రం విలేపయేత్ ॥
తామ్రద్విగుణగంధేన [4]చామ్లపిష్టేన తత్పునః ।
లిప్త్వా పాదార్ధగంధేన యామం పిష్ట్వాబ్జపర్ణ[5]కమ్ ॥
తత్పిండం భాండమధ్యే తు నిరుధ్యాథ విపాచ[6]యేత్ ।
[6]అమ్లాక్తం తామ్రపత్రం తత్ భస్మీభవతి నిశ్చితమ్ ॥

మరియొకవిధము

గ్ర॥ [6]సూతం ద్విగంధం యామైకం కన్యారసవిమర్దితమ్ ।
ద్వయోస్తు[7]ల్యతామ్రపా[8]త్రస్థాల్యా గర్భే నిరోధయేత్ ॥
[9]పుటిత్వా మారితం తామ్ర [10]మంమ్లూశైరేవ మర్దితమ్ ।
తద్గోళం [1]సూరణాంత[2]స్థం మృ[3]దా సర్వత్ర లేపయేత్ ॥
శుష్కం గజపుటే పాచ్యం సర్వదోషహరం భవేత్ ।
వాంతింభ్రాంతింవిరేకం చ న కరోతి కదాచన ॥

---

6. ఆదౌముపాంత శేక్షిప్తో ధుతూరస్యాప్రపత్రకం
6. తత్పిష్టమర్దితంతామ్రం పూర్వతుల్యంచ గంధకం
1. నిశ్చయం
2. గ్రం
3. ర
4. అ
5, కా
6. ల
6. సూత్ర మేకం ద్విధా ఆమకంతా మ్రపాత్రేన భస్మంభవతి నిశ్చయం
6. సూత్రమేకం ద్విధా గంధం యామేకన్నా విమర్దియేద్
7. వై
8. త్రే
9. ఆవధా
10. మాం
1. చూ
2.
3. ధా

తామ్రగుణము

శ్లో. తామ్రం తిక్తోష్ణమధురం కషాయం శీత[4]లం సరమ్ ।
[5]పక్తిశూలహరం చైవ మందాగ్నిం చ వినాశయేత్ ॥

మరల తామ్రభస్మ విధి

శ్లో. ఆదా తామ్రం శ్లక్ష్ణపత్రం కృత్వా దత్వా [6]పలత్రయమ్ ।
క్షారమృత్తికయా లేప్యం శుద్ధవర్ణం తతో భవేత్ ॥
గృహకన్యారసేనైవ భావయిత్వా పునః పునః ।
తతస్సప్తపుటం కృత్వా మ[7]త్స్యాక్షీరసకై స్తథా ॥
గంధకార్కక్షీరలే[8]పం కృత్వా ద[9]ద్యాత్పుటత్రయమ్ ।
చూ[10]ర్ణం భవతి తత్తామం పునః ఖల్వే విమర్దయేత్ ॥
ఫలత్రయకషాయేణ భావయిత్వా పునః పునః ।
తతో నిక్షిప్య మూషాయాం దత్త్వా షోడశధా పుటమ్ ॥
అనంతరం క్షీరసర్పి[1]ర్మధుభిశ్చ ముహుర్ముహుః ।
భావయిత్వా పుటం దేయం ప్రత్యేకం సప్త సప్త చ ॥
గృహకన్యారసేనైవ భావయిత్వా పునః పునః ।
దోషం హిత్వా తామ్రచూర్ణం సుధారససమం భవేత్ ॥
ఏతైర్ద్వివిధసంస్కారై[3]శ్ఛర్దిదాహభ్రమాదికాన్ ।
మధుక్షీరఘృతైస్సార్థం నానాకుష్ఠం ప్రశాతయే[4]త్ ॥[6]
వ్యోషఖండేన తైలేన కాంజికేనాథ వా పునః ।
నిష్కేణ సమ్మితం చూర్ణం శూలగుల్మప్రశాంతయే ॥[0]

---

1. శారసం
2. ప్రణామం శూలవరోంశి
3. ఫ
4. చ్చా
5. ష్య
6. త్వాపు
7. క్షే
8. మ
9. ద్వి
10. భ
11. త్
12. ంచ
13. న
7. పథ్యాని ప్రాశయేత్త్వా శయే త్రాపతఃవిశేటూ ర్ణంసుశోభనం

లోహషట్కభస్మవిధి

శ్లో. వంగం పలా[7]శ ద్రవతాళ కేన
నాగం పయస్యాఽర్క[8]మ[9]నశ్శి[10]లాభిః ।
శు[1]ల్బం త్వజాక్షీరసుగంధకేన
[1] స్తన్యేన తీక్ష్ణం సహ హింగుళేన ॥

శ్లో. [1]తారం స్నుహీక్షీర[1]కమాక్షికేణ
[2]స్వర్ణం శిలాసర్జర[3]సై[4]స్సనా[4]గైః ।
ఏతైస్త్రిర్మియేతైవ హి లోహషట్కం
శ్రీపూజ్యపాదప్రభునిర్మితైస్తైః ॥

సువర్ణభస్మము

మేలిమి బంగారమును పలచని రేకులుగా వేయించి, నిమ్మపండ్ల రసమున మూడుదినాలు [6]ఊరబెట్టి, తీసి పొడిగా రాయించి ఆబంగారు చూర్ణము 10 భాగములు, శుద్ధరసము 2 భాగములు, శుద్ధగంధకము, 3 భాగములు, కూర్చి [8]ముందుగ రసగంధకములను కొండగోగుపువ్వుల రసమున మర్దించి [9]దీనిలో బంగారుపొడిని కలిపి [10]వీటిని గాజుకుప్పెలో పెట్టిఆకుప్పెమీద రాగిమూకుడు పెట్టి ఆసందు గానరాకుండ కుప్పె సహితముగ చీలమన్ను ఇచ్చి ఆరించి, వాలుకా యంత్రమున నాలుగు జాములు వండవలెను. మొదటి జామున సన్నపు మంట రెండవ జామున మధ్యాగ్ని[1]తో వండునది. కడను రెండు జాములు [2]గాఢాగ్నితో వండి సాంగశీతలమున బలి యిచ్చి తీ[4]యవలెను.

ఆభస్మము కుంకుమవర్ణ[5]ముకలదై యుండును.

---

7. శో
8. స
9. ణ
10. శేన
1. బ్బేమ
1. తీక్ష్ణంతు వారీ పయ హింగుళేన
1. స
2. హేమిం
3. ంసు
4. గాక్
4. ఏతాని చూర్ణం షడు లోహ భస్మం
5. న
6. పూ
7. మా 3 స్నబెట్టి
8. యీా రెండుదినములు
9. యీాఅవుషదలో
10. అఖజ్జలి
1. ని
2. జఠ
3. ని
4. పుచ్చేది
4. ర్ణపై

ఉ త్త ర ఖ ం డ ము

నాగభస్మము

శ్లో. పాకహీ[6]నౌ నాగవంగౌ కుష్ఠగుల్మరుజా[7]కరౌ ।
మేహపాం[6]డూ[9]దరానాహ కఫమృత్యుక[10]రౌ మతౌ ॥
నిర్గుండీమూలచూర్ణేన [1]సార్క_దుగ్ధేన లేపయేత్ ।
నాగపత్రం తు తచ్ఛుష్కం ద్రావయిత్వా వి[2]శోషయేత్ ॥
లి[3]ప్త్వా ద్రవ్యం పునః శేచ్యం సప్తవా[4]రం విశుద్ధయే ।[4]
అశ్వత్థచించాత్వగ్భస్మ నాగ[5]స్య చ చతు[6]ర్థతః ॥
క్షిప్త్వా పచేల్లోహపాత్రే చాలయన్ లోహదండతః ।
త్రిముండపాత్ర[1]సిద్ధం తత్ భస్మతుల్యమనశ్మి[2]లమ్ ॥
జంబీరే [3]చారనా[4]ళే చ పిష్ట్వా రుద్ధ్వా పుటేపచేత్ ।
సాంగశై త్యే పునః పిష్ట్వా వింశ[5]త్ భాగశిలామ్లకైః ॥
ఏవం షష్టిపుటైః పక్వం నాగం [7]సిధ్యేన్నిరు[8]త్థితమ్ ।

ప్రకారాంతరము

శ్లో. భుజంగం [9]సుద్రుతం కృత్వా ప్రక్షి[10]పేత్సురభీజ[1]లే ॥
త్రిఫలాయాః కషాయే చ భృంగస్య స్వరసే తతః ।
శీతాయాం తోయయుక్తాయాం మాక్షికే చ ము[2]తం తథా ॥
ఏవం శోధితనాగస్య సూక్ష్మపత్రాణి కారయేత్ ।
తతశ్చూర్ణేన సంలి[3]ప్య పుటేద్గోమయవహ్నినా ॥
భస్మీభూతం [4]ఖరం నాగం చిత్రకద్రవసంయుతమ్ ।

---

6. నో
7. ర
8. డో
9. శాచాధ
10. రానిలా
1. అ
2. శే
3. ప్తా
4. క్రింద శుద్ధయే
5. తస్మధ్యేద్రావితం నాగం కుల్యాశేచ్యంతు సప్తథా
5. ష్యా
6. ర్యచ
7. క్షిప్త్వా చుల్యాంపచే చాలహేలోహ తత్పు నా
1. శుద్ధేతు
2. లా
3. ఆ
3. శైవ
5. తిచ
6. కే
7. ష్యాయాం
8. ద్ధి
0. సూద్ర
10. ష్తేసు
1. రే
2. తే
3. ప్తా
4. ళ

శరావే సుదృఢే క్షిప్త్వా కాష్ఠేనార్జునకేన చ।
మర్దయిత్వా పంచపుటై ర్నిరుత్థం జాయతే తథా॥

మరియొక విధము

శ్లో. రంభాకుసుమవార్తాకస్వరసైః సితయా సహ।
ఖర్పరే ద్రావయేన్నాగం లోహదండేన మర్దయేత్॥

పాకహీననాగవంగదోషములు

శ్లో. పాకేన హీనౌ ఖలు నాగవంగౌ
కుష్ఠాని గుల్మాని తథాధికోష్ణమ్।
పాండుప్రమేహారుచితాపశోఫ
రుజం చ నిత్యం కురుతో బలాపహౌ॥

వంగభస్మవిధానము

శుద్ధిచేసిన వంగమును తునకలు చేసి రాతిబెరడు, చింతబెరడు; వీటిని చూర్ణము చేసి గోనెపట్టలో అడ్డెడంత పోసి దానిమీద తగరపు తునకలను పెట్టి వాటిమీద అడ్డెడు పైచూర్ణమును పోసి పొట్లముగ గట్టి త్రాళ్లతో పదిలముగ గట్టి రెండు మూడు గంపల పిడకలతో పుటముబెట్టి సాంగశీతలమున తీసిన భస్మమగును.

మరియొక విధము

మోదుగవేరు రసములో తగరమును కరిగించి పోసిన శుద్ధియగును. ఆ శుద్ధిచేసిన తగరమును రేకులుగచేసి ఆ రేకులకు హరిదళ

5. దితుు
7. త్సతంపంచ
8. ద్ధ
9. య
10. యేదదా
1. స్య
2. నాః
3. గుణం
4. నౌ
5. హౌ

6. భా
7. బహో
9. ం
10. ం
1. రెండుదోయాలుగొట్టి
2. అందు
3. ఆ మాద
4. తపొడుము
4. ను

5. లంగా
6. లుపుత
7. యిస్తే
8. సం
9. ం
10. పోసే
2. అవు
1. వే
2. పు

మును మోదుగవేళ్ల ర[3]సముతోనే నూరి పట్టించి ఒక పుటముపెట్ట[4]న భస్మమగును.

మరియొకవిధము

పంచకోలకషాయములో తగరమును ఏడుమార్లు కరి[6]గించి పోసిన శుద్ధి [7]యగును.

రేలవేరు చూర్ణ[5]ముతో ఆశుద్ధతగరమును కాల్చిన భస్మమగును.

ఆతగరమును క్రొవ్విలో బెట్టి అందులో చేతిబచ్చలికూర రసమును పోసి కరి[8]గించిన [9]నిరుత్థమగును.

వంగగుణములు

శ్లో. వంగం సతిక్తలవణం పాండుఘ్నం క్రిమివాతజిత్ ।
లేఖనం పిచ్ఛిలం కించిత్ సర్వమేహక్షయప్రణుత్ ॥

లోహశు[1]ద్ధి

ఉత్తమలోహ[2]మును రాగిపోడిగ రాయించి శుద్ధిచే[3]యు విధము. చింతాకు రసము నిమ్మపండ్ల రసము పులిచించిలిపాకు రసము గోవు పంచితము నూనె [4]ఉలవకట్టు ఆవుచల్ల [5]వీట్లతో [6]ఒక్కొక్కదానితో మున్మారు [7]బాగుగ ఉడి[8]కించిన శుద్ధి [9]యగును.

లోహభస్మవిధి

శుద్ధి[10]చేసిన లో[1]హమును, ఆవు పంచితము, గలిజేరాకురసము, అల్లపు రసము, పచ్చిపసుపు రసము అడ్డసరపాకురసము, తిప్పతీగెరసము

---

3. సానసే
4. తే
6. పోస్తే
7. అవు
5. పోసి తగం వేసితే
8. గితే
9. నుద్ధాతనౌను
10. తారభస్మము

అన్వ్యఫల్లాతక్తై తోయపి
ష్ట్వా పత్రాణిలేపయేద్
త తసిల జఒంవార్ధ్యాక్షే
ప్తారుధ్వాప్రలేపయేత్
గజాఖ్యా జాయతే
భస్మం చత్వారిం శత
పంచకం

1. ద్ధులు
2. ం

3. సలక్షణం
4. వు
5 యింత
6. ఒకటొకటను
7. లెస్స
8. కిస్తే
9. అవు
10. అయి
1. ం

చాగదుంపల రసము, కలబంద రసము, నల్లేరు రసము, జిల్లేడాకు రసము, చెఱకు రసము, కలగరాకు రసము, బోడతరపాకు రసము, చిత్రమూలపు వేళ్ల రసము, నేరేడు[2]చెక్క రసము, ఈ రసముల నొక్కొక్క [3]దానితో ఏడేసి మార్లు మర్దించి ప్రత్యే[4]కము ఏడేసి పుటములు [5]వేసిన లోహము వారితరహాను.

లోహసిందూరము

పైన చెప్పిన విధముగ తయారైన లోహభస్మము ఒకభాగము ఇంగిలీకము ఒకభాగము[1]కలిపి మెుగలిచంటిరసముపోసి మర్దించి పుటము బెట్టిన సిందూరించును.

నల్లగా కావలె[2]ననిన గుంటకలగరాకు ర[3]సముతో నూరి మూడు పుటములు [4]వేసిన నల్లని సిందూరమగును.

మరియొక విధము

శుద్ధిచేసిన లోహపురాపొడిని నేరేడు[4]చెక్క రసము పోసి సూర్య పుటాన బెట్టి, రాత్రి పిడకలతో పుట[5]ము పెట్టవలెను. ఈ[6]విధముగ ఏడు పుటాలు [7]పెట్టవలెను, వారిజపాకురసమున ఏడుపు టములు, గలిజేరు సమూలపురసాన ఏడు[9]పుటములు, త్రిఫల కషా[10]యముతో ఏడు పుటములు [1]ఈ విధముగ పుటములు పెట్టి[2]న వారితరహాను.

తీక్ష్ణలోహశుద్ధి

ఉక్కు రేకులుగ వేయించి, త్రిఫలకషా[3]యములోను గోమూత్ర[4]ములోను కలగర ర[5]సములోను నేరేడు చెక్క ర[7]సములోను ఈ రస

---

2. జ
3. టు
5. వేస్తే
5. ఇందుల సరియింగిలీకం
1. పెట్టి
1. లెస్తే
3. సాన
4. వేస్తే

4. జ
5. ంబెట్టెది
6. క్రమాన
7. బెట్టెది
8. టా
9. పుటాలు
10. యాన

1. యీాక్రమాన
2. తే
5. యాన
4. త్రాన
5. పాన
6. జ
7. సాన

ము[8]లలో ప్రత్యే[9]కము ఒక్కొక్క[10] దానిలో ఏ డేసిమార్లు రేకులను ఎఱ్ఱగ కాచి [1]ముంచిన శుద్ధి [2]యగును.

తీక్ష్ణలోహభస్మవిధి

శుద్ధిచేసిన [1]ఉక్కు రేకులను రాపొడిగ రాయించి, ఆరాపొడి పది ప[2]లములు, గంధకము [3]3. పలములు, ఇంగిలీకము [4]ఒకపలము, [5]ఇంగిలీకము [5]లేనిపక్షమున ఆఖరున [6]7 పలములు గంధక[7]మునే [8]చేర్చుకొనవలెను. గోమూత్రము, గలిజేరురసము, అల్లపురసము, తిప్పతీగె రసము, దుష్టుగురసము, నల్లేరు రసము, గంటెన రసము, పసుపు రసము, జిల్లేడు రసము, ఈ రసములలో ఒక్కొక్క దానినే పోసి, పిప్పలిచూర్ణమును కూడ కలిపి మర్దించి మూకుటిలో బెట్టి మీద నొకమూకుడు[9]తో మూసి ఒక పుటముపెట్టవలెను. ఈ[10]విధముగ ఏడుమార్లు మర్దించి యేడు పుటములు పె[1]ట్టవలెను.

[2]పైనచెప్పిన 7 పలముల గంధకమును [2]పుటమున కొకభాగము ప్రకారము, 7 పుటములకు పంచవలెను. అపుడు ఉక్కు భస్మమగును.

శ్లో. సర్వమేవం మృతం లోహం ధ్మాతవ్యం మూషమధ్యగమ్ ।
ఇత్యేవం స్యాన్నిరుత్థానం సేవ్యం వారితరం మతమ్ ॥

[5]సర్వలోహభస్మవిధి

శ్లో. శుద్ధసూతం ద్విధా గంధం ఖల్వేన కృతకజ్జలమ్ ।
ద్వయోస్సమం లోహచూర్ణం మర్దయేత్కన్యకాద్రవైః ॥

---

8. సాలను
9. కాల
10. టను
1. మిస్తే
2. అవు
1. శుద్ధకులు
2. పలాలకు
3. ఫ 3
5. ఁ
6. ఫలిమెడు
7. మే
8. పెట్టుకొనేది
9. బెట్టి
10. క్రమాన
1. బెటేది
2 అగంధకం ఏడు
3. పెటాలకు పంచిపెట్టేది.
4. లోహా
4. ఇ తేవం న్యాని ద్ధానం సేవ్యం వారితరంయుతం
5. లోహాస్మ

యామద్వయం స[1]ముద్ధృత్య తద్గోళం తామ్రపాత్రకే ।
ఆచ్ఛాద్యైరండప[2]త్రైశ్చ యామార్ధే[3]నోష్ణతాం గతే ॥
ధాన్యరాశౌ [4]న్యసేత్తచ్చ త్రిదినాంతే సముద్ధరేత్ ।
సంపేష్య గాళయేద్వస్త్రాత్సత్యం వారితరం భవేత్ ॥
కాంతం తీక్ష్ణం తథా ముండం నిరు[5]త్థం జాయతే మృతమ్ ।
స్వర్ణాది మారయే[6]దేవం చూర్ణీ[7]కృత్యోక్తలోహవత్ ॥
సిద్ధయోగో మ[7]యాఽఽఖ్యాతః సిద్ధానాం [8]చ ముఖాగతః ।
అనుభూ[9]తో మయా సత్యం సర్వరోగ[10]జరాపహః ॥
త్రిఫలామధుసంయుక్తః సర్వరోగేషు యోజయేత్ ।

మరియొక లోహభస్మవిధి

లోహార్ధం గంధకం యుక్త్వా గంధకార్ధం తు పారదమ్ ॥
[1]కుమారీస్వరసైర్మర్ద్యమాచ్ఛాద్యైరండపత్రకైః ।
తత్కల్కం గోళకం [1]కుర్యాత్ భూపుటం చ చతుర్దినమ్ ॥
ఉద్ధృత్య గాళితం వస్త్రాన్మధుకృష్ణానుపానతః ।
గుంజాచతు[2]ష్కమాత్రేణ రో[3]గం హంత్యనుపానతః ॥
అనుపానవిశేషేణ సర్వరోగహరం పరమ్ ।

లోహభేదములకు గుణాధిక్య[4]వర్ణనము

శ్లో. కిట్టాదష్టగుణం ముండం ముండాత్తీక్ష్ణం తతోఽ[5]ష్టకమ్ ।
తీక్ష్ణాల్లక్షగుణం కాంతం తత్క్షణాత్కురుతే గుణమ్ ॥

---

6. మృ
1. త్రా
3. త్యుష్ణతాభవేత్
4. న్యసేత్తాశ్చ
5. ద్ధం
6. త్యే
7. కుర్యాత్ప
8. సముభావ
9. త
10. జ
9. కుమారీమర్దయే త్క-
ల్కం ఏరండపత్రపత్ర
పూరితం
1. కృత్వాభూపుటేతు
2. ష్ట
3. గో
4. ం
5. ధి

రసమృతలోహగుణము

శ్లో. మృతాని లోహాని రసే భవన్తి
నిఘ్నంతి యుక్తాని మహామయా[1]ంశ్చ ॥
అభ్యాసయోగే దృఢ దేహసిద్ధిం
కుర్వంతి రుగ్జన్మజరావినాశమ్ ॥[2]

ఉక్కుభస్మ[3]ము

శ్లో. గోమూ[3]త్రద్విపునర్నవార్ద్రికనిశావా[4]సామృతా సాత[5]లా
మూర్వావజ్రలతాకరూటకవరాలర్కేక్షురాణాం రసైః ।
పక్త్వా లోహరజః కటుత్రయవరాముస్తాగ్ని వేల్లైస్సమైః
తక్రాజ్యోష్ణజలేన మేహక్రిమిహృత్పాండు[6]త్వహృద్రోగజిత్ ॥

[7]లోహభస్మ[8]ము

శ్లో. కాంతం తీక్ష్ణం తథా ముండం చూర్ణం మ[9]త్స్యాక్షిజద్రవైః ।
ఆ[10]తపే త్రిదినం భావ్యం త్రిదినం చిత్రకద్రవైః ॥
త్రికంటకరసై[11]రేవం సహదేవీద్రవై[12]స్తథా ।
గోమూత్రై[13]స్త్రిఫలా[14]యాశ్చ క్వాథేన భావయే[15]త్త్ర్యహమ్ ॥
[16]ఉక్తద్రవై[17]స్తతో మర్ద్యం క్రమాద్దేయం పుటం పుటమ్ ।
రుద్ధ్వా గజపుటం దేయం మృతం యోగేషు యోజయేత్ ॥

మండూర[18]కల్పము

ప్రాతచిట్ట[19]మును బొగ్గులు పోసి కొలిమిలో యెఱ్ఱగ కాల్చి, తాడి
దోనెలో ఆవు పంచిత[22]మును పోసి [23]అందులో ముంచవలెను. ఇట్లు

1. ని
2. లోహంమృవుదుమ
3. హయఖురు గజ దంతం
   మాహిషంశృంగఫేనం
   మజనఖశశశల్యం మేష
   శృంగారుపేతం
   ఘృతమధుగుడగుంజా
   టంకణం బిల్వతైలం
   సదమలకదిశత్వం సర్వ
   లోహం మృదుత్వం
4. ం
5. మూత్రా
6. శా
7. నా
8. ంచ
9. కాంత
10. ం
11. చ్చా
12. త్ర
13. స్సహం
14. ద్రిం
15. త్రి
16. ద్వేద్వ
17. త్రిధా
18. యు
19, త
20. ద్ర్యాం
21. ం
22. ం
23. యేడుమార్లు

ఏడు సార్లు కాల్చి ముంచి ఆ[1]తరువాత రాతి రో[2]టిలో బోసి చూర్ణము చేసి వస్త్ర[3]గాలితముచేసి [4]ఈ చూర్ణము అడ్డెడు,

కలగర, తెక్కలి, పత్తియాకు, ఉత్తరేణి. ఆదొండాకు, మూర్కొండాకు, ములుగోరింటాకు, సంబరేణు, జిల్లేడు ఆకు, గొబ్బియాకు,

ఈ ఆకుల పసర్లు ప్రత్యేకము[5]గ అడ్డెడు

[6]ఒక్కొక్క పసరును కుండలో పోసి [7]పైకిట్టచూర్ణ[8]మును కూడ అందులోబోసి ఉడికించవలెను. [9]ఈ విధముగ అన్నిపసర్ల[10]తోను ప్రత్యే, కముగ ఉడికించి మెత్తగా నూరవలెను.

[11]ఇట్లు తయారైన మండూ[8]రము రెండు [12]భాగములు, మిరియవు చూర్ణము ఒకభాగము కలిపి తేనెతో గాని, చల్లతో గాని [2]సేవించిన శో[3]ఫ పాండువులు [4]శమించును.

మరియొకవిధము

శుద్ధిచేసిన ప్రాతచిట్టచూర్ణములో

నీరుపప్పరాకు, సంబరేణు, అడ్డసరము, ములుగోరింట, వాకుడు దొండాకు, వావిలాకు, పుచ్చింతాకు, కలగర, పొన్నగంటి, జిల్లేడు, ఉలిమిరి, తెక్కలి, నెల్లి, దంతి, ఆముదపాకు, ఉలిమిరికాయల రసము, పచ్చిపసుపురసము, అల్లము

వీట్ల రసములను ఒక్కొక్కటి అడ్డెడేసి చోప్పున పోసి యిగర [5]ఉడికించిమెత్తగానూరి తేనెతో గలిపి అరచేతి గుంటెడు పుచ్చు[20]కొనవలెను. పాండు శో[21]ఫలు [22]శమించును.

---

1. ం
2. వెనుక
3. టి
4. గా
5. అడ్డెటికిఅందులోబోసి
6. ంగా
7. మంగలంలోబోసి
8. అ
9. ం
10. యాక్రమాన
11. ను
12. ఈ
13. ం
14. పాళ్లు
15. ంపాలునూ
16. సేవిస్తే
17. థ
18. శమించు.
19. వండి
20. కొనేది
21. థ
22. మానును

కాంత[9]ద్రుతి

శ్లో. కాం[10]తపాషాణచూర్ణం తు కారయేచ్ఛోధితం భిషక్ ।
మేళయ న్మాహిషైః [1]గ్మూత్రదధిక్షీరశకృద్ఘృతైః ॥
దృఢం మ[2]ర్ద్యం వటీం కుర్యాత్ కర్షమాత్రం తు శోషయేత్ ।
గోష్ఠీయంత్రే [1]విపక్తవ్య మంగారైః ఖదిరోద్భవైః ॥
త్రివారమర్ధదివసం [2]ద్రవతే నిర్మలం శుభమ్ ।
[3]ఉద్ధృత్య స్థాపయేత్సత్వమభ్రకాల[4]క్తకౌ తథా ॥
జయంతీత్రిఫలాచూర్ణం హారిద్రాగుడటంకణమ్ ।
పాదాంశం ఖ[5]ర్పరం సిద్ధం పిష్ట్వా మూషాం ప్ర[6]కల్పయేత్ ॥
నళికాసంపుటే బద్ధ్వా శోషయేదాతపే బలే ।
సాధ్యం పాతాళయంత్రేణ [7]యంత్రధ్మానాత్పుటేన వా ॥

గంధకతైలము

అమలసారగంధకమును ముక్కలుచేసి పచ్చిపసుపు రస[9]మును, నీరుల్లి రస[10]మును, గాజుకుప్పెలో బోసి అందులో పైగంధక[1]మునువేసి చీ[2]లమున్నులిచ్చి లద్దిలో ఒక నెల పా[3]తిన తైలమగును.

అభ్రకనవనీతము

కృష్ణాభ్రక[1]మును దెచ్చి కొలిమిలోవేసి వూద[2]గ చిటచిటమన్న దె[3]ల్లను తీసివేసి [4]మిగిలినదానిని [5]రోటిలోవేసి చూర్ణ[6]ముగ గొట్టి ఆ చూర్ణము యెంత[7]యుండిన అం[8]తకు సరి వడ్లుపోసి [9]గట్టిగుడ్డతో ఒక గూనకు వాసెనగట్టి ఆ వాసెనమీాద ఈ చూర్ణమును బోసి[19]ఆ కుండలో

9. ధృ
10. తా
1. ః పంచదద్యాది గోమయాదికైః
2. ద్యం
1. గరుద్గార్య
2. ద్రవతీ త్రిఫలా
3. అసాధ్యామేచయస్సత్య
4. స్తకస్త
5. ర్దరం
6. లేప
7. సత్వీధ్మాతేపు
8. ం
9. ం
10. న్వా
1. ం
2. వాయిపదిలంచేసి
3. తిగాను
1. ం
2. గాను
3. దలాను
4. మంచి దలావుంచి
5. రోల
6. ంగా
7. యొంతయ్యాని
8. దు
9. ఘ
10. అందు

పుల్లకలి పోసి బలము గలవాడు రెండుచేతులతోను గట్టిగ మర్దించవలెను. అపుడు పార[1]మంతయు గూనలోనికి దిగును. [2]ఇదే అభ్రక నవనీతము.

ఆ [3]నీళ్ళను వడియబోసి ఆముద్ద[4]నుతీసి మఱ్ఱియూడల రసము మ్రితమ్మెలరసము పోసి మర్దించి [5]బిళ్ళలగచేపి క్రిందమీదమూకుళ్ళుపెట్టి సందు కానరాకుం[6]డగ కోకమన్నులిచ్చి ఆంత్రించి యేడుమార్లు గజపుటము పెట్టేది. తరువాత గలిజేరాకు ర[7]సముతో మర్దించి యేడుపుటాలు వేయవలెను ఆ అభ్రకలో సగము గలిజేరు వేళ్ళచూర్ణమును [8]కలిపి ఆ ఆకుల రస[1]మునే పోసి మర్దించియేడు పుటాలు వే[2]యవలెను. ఆ[3]తరువాత

ఉలవకట్టు, పొన్నగంటి రసము, బాలమిడివేళ్ళ రసము, కలుబంద రసము, సంబరేణాకు రసము, ఆవాలు, బ్రహ్మజెయుడు బాలు, మేకర నెత్తురు, నేరేడుచక్క రసము,

[4]ఈ రసములతో వేరువేరుగ యేడేసిమార్లుమర్దించు[5]చు ఏడేసి పు[6]టములు వే[7]యవలెను. ఆ[8]తరువాత జిల్లేడుపాలతోమర్దించి నాలుగు పుటములు పె[9]ట్టవలెను. అ[10]పుడు నిశ్చంద్రికమై పద్మరాగ వర్ణ[1]ము కలదగును.

అభ్రకసిందూరము[2]

కృష్ణాభ్రకమును తెచ్చి రాయిలేకుండచూచి వేడినీళ్ళతో గడిగి బాలమిడి చెట్టును సమూలముఃగ ద్రొక్కి [3]దాని పసరు పిడిచి, గూనలో బోని ఐదు దినిసములు బె[5]ట్టి ఆనానిన అభ్రక[6]మును గోనెమీద నెుండబోసి, తేకులుగ పలచి మూ[7]కుడులో బోసి మీద మూకుడు[8]మూసి పుటంబెట్టి పాలతో[1]తడిపి చల్లనార్చి[2]మరలగోనెమీదయెండించిరో[3]టితో

---

1. మలా
2. ఆది
3. ళ్లు వడిచివేసి
4. పుచ్చి
5. నిప్పటి
6. డగ
7. సాన
8. బెట్టి
9. యా

1. మే
2. సేది
3. వెనుక
9. ట్టే
10. ది
1. మాను
2. ం
3. అందు

4. ౫ ది
5. బోకి
6. ం
7. మండిగలో
8. బో
1. ను చలార్చి
2. తిరుగా
3. ల

బోసి చూర్ణముగ దంచి మెత్తగా [4]జల్లించి [5]గట్టి [6]గుడ్డలో ఆ చూర్ణము[7]ను [8]చూర్ణసమం వడ్లను పోసి, [9]మూటగట్టి ఒకగూనలో కలి పోసి అందులో [10]ఈమూటను పెట్టి [1]చేతులతో పిసికిన ఆగూనలోనికి [2]అభ్రకము దిగును. [3]కలిని వడియ బోసి [4]ఆచూర్ణమును యెండించి

మండూకబ్రహ్మి, గలిజేరు, పుల్లదీగె, గోమూత్రము, నల్లగాసర, బొలిమిడి, త్రిఫల కషాయము, కలుబంద రసము, కందముంప, నల్లేరు, తిప్పతీగె, మర్రి ఊడలు, చాగదుంపలు, అల్లము, వుచ్చింత, నిమ్మపండ్ల పులుసు, దబ్బ పండ్లపులుసు.

[5]ఈ రసములతో ఒక్కొక్క[6]దానితో ప్రత్యేక[7]ముగా ఐదేసి మార్లు మర్దిచి ఐదేసి పుటములుపెట్టేది. తరువాత తేనెతో మర్దించి 2. 3. పుటాలు బెట్టేది. అపుడు నిశ్చంద్రికాభ్రకసిం[8]దూరము [9]తయారగును.

అశుద్ధాభ్రక[1]దోషములు

శ్లో. అశుద్ధాభ్రం నిహంత్యాశు [1]దూషయే[2]న్మారుతం కఫమ్ ।
అరుచిం [3]జనయేన్మూర్ఛాం మందాగ్నిం క్రిమివర్ధనమ్ ॥

అభ్రక[1]భేదములు

శ్లో. పినాకం దర్దురం నాగం వజ్రం చేతి చతుర్విధమ్ ।

అభ్రకలక్ష[2]ము

శ్లో. పినాకం పావకోత్తప్తం విముంచతి దలోచ్ఛయమ్ । [2]
దర్దురో హి నిపా[3]తేఽగ్నౌ కురుతే దర్దురధ్వనిమ్ ॥

---

4. దాల్చి
5. ఘు
6. కోకలోను
7. న్నా
8. అన్ని
9. పొట్లం
10. తోమ
1. గాను
2. నవనీతమై
3. అది
4. డించిపచూర్ణంపుటాలకు
5. యీా పసరు
6. టిమర్దిన్తూ
7. మే
8. ధూ
9. మాను
10. గుణం
1. దుర్మ
2. మా
3. చ్ఛాదయేన్మత్తాం.
1. వర్ణాలు
2. ణా
2. పినాక ద్వర్దురోా వ
వ్రందభ్ర జాతిం సమా
హరేత్
ముచ్యంతగ్నౌ వినిక్షిప్య
పినాకో దళకందళం
3. కా

నాగ_స్త్వగ్ని[4]గతః శబ్దం ఫూ[5]త్కారం చ విముంచతి ।
ఏతేషాం భక్షణా[5]దేవ జాయతే రోగసంచయః ॥
వజ్రాభ్రకం తు త[7]ద్దగ్ధం న [8]కాంచిద్వికృతిం [9]వ్రజేత్ ।
త[10]దభ్రకం తు సంయో[1]జ్యం వ్యాధివార్ధక్యమృత్యుజిత్ ॥

అభ్రకశుద్ధి

శ్లో. ధమేద్వజ్రాభ్రకం వ[1]హ్నౌ తతః క్షీరే ని[2]షేచయేత్ ।
భిన్నపత్రం తు తం కృత్వా మేఘనాధార్ద్రికాంభసా ॥
భావయేదష్టయామం తు [1]జ్ఞేయం శుద్ధం [2]తదభ్రకమ్ ।

ధాన్యాభ్రకవిధానము

శ్లో. అథ వా భ్ర[3]స్యద్వా భాగా మ[3]స్తుచైకం జలైస్స[4]హ ॥
ద్విది[5]నం స్థాపయే[6]త్పాత్రే తతః నూత్నం [7]భవిష్యతి ।
బధ్వా ధాన్యయుతం వస్త్రే మర్దయేత్కాంజికే [8]దృఢం ।
ఆదాయామ్లగతం శుష్కం శుద్ధం ధాన్యాభ్రకం [9]వదేత్ ॥

[10]అభ్రకమారణము

శ్లో. పునర్నవా మేఘనా[1]ధో మత్స్యాక్షీ స్నుక్కుమారికా ।
చాంగేరీ మరిచం చైవ బలా చ పయసా సహ ॥
ఏతైశ్చ పేషయేచ్ఛాభ్రం ప్రత్యేకేన త్ర్యహం త్ర్యహమ్ ।
క్షీ స్త్వాఽఽతపే పుటే పాచ్యం ప్రత్యేకేన పునః పునః ॥
పిష్ట్వా పుటే_త్తతః శ్లక్ష్ణం కజ్జలా[3]భం మృతం భవేత్ ।
ధాన్యాభ్రకస్య శుష్కస్య దశాంశం మరిచం క్షిపేత్ ॥

---

4. గ్ధదం
5. ద్కా
6. యే
7. స్ని
8. కి
9. గయే
10. స్కా
1. ద్య
1. హ్నా
2. రేక
3. ద్రవా
1. దే
2. స్యమ
3. శ్చర్యా
3. స్త్వజై
4. హా
5. ధం
6. పా
7. సచేక్షతి
8. దృఢం
9. భవే
10. అథశుష్కస్య మారణం
1. ధోద్రవై మూలపునర్నవా
2. స్థిత్వా
3. భ్రం

పేషయే[4]దమ్లవర్గైస్తమామ్ల[7]కాద్యై[7]ర్దినత్రయమ్ ।
తచ్ఛుష్కం సంపుటే [1]పాచ్యం [2]ఖది[3]రాగార[4]కైర్ద్రిథమ్ ॥
పూర్వవచ్చ [5]విపాచ్యాఽథ సేచయేదామ్లకేన తు ।
దా[6]ప్యం తథా సప్తవార[7]మమ్లాంశం చ పునః పునః ॥
అగస్త్యశిగ్రువర్షాభూమూలత్వ[8]క్పత్ర[9]జైర్ద్రవైః ।
పిష్ట్వా[1]క్రమేణ [2]సంశోష్యం [3]ప్రత్యేకం తు దినద్వయమ్ ॥
సితామధ్వాజ్యగోక్షీరైర్దధ్నా తత్పిష్టమభ్రకమ్ ।
రుద్ధ్వా ష[4]డ్భిః పుటైః పాచ్యం పిష్ట్వా పిష్ట్వా పునః పునః ॥
మ[5]త్స్యాక్ష్యా చైకవా[6]రం తన్మర్ద్యం పిష్ట్వా [7]తథా పుటేత్ ।
ఏవం గజపుటే పాచ్యం నిశ్చంద్రం మ్రి[8]యతేఽభ్రకమ్ ॥

మరియొక విధము

శ్లో. ధాన్యాభ్రకం ద్రవైర్మర్ద్యం మ[9]త్స్యాక్షీతులసీభవైః ।
మూలజైః [1]కోకిలాక్షస్య కుమారీశ్వేతదూర్వయోః ॥
వ్యాఘ్రీకంద[2]స్య వర్షాభ్వా దినమేకం విమర్దయేత్ ।
కుంజరాఖ్యైః సప్తపుటైః పిష్ట్వా పశ్చా[4]త్పునః పునః ॥
దత్వా పంచా[1]మ్లకైః పాచ్యం పిష్ట్వా పిష్ట్వా త[2]దష్టధా ।
ఏవం నిశ్చంద్రకం [3]భాతి సర్వయోగేషు యోజయేత్ ॥

---

4. జా
5. నఆ
6. ఖా
7. ంది
1. ధాన్యం
2. భే
3. రా
4. వైధృవం
5. బాతం నిశార్యాధికిం
6. మ్యంతత్రే ఉషదా్వ
7. ంఆ
8. క్త్వ
9. చైద్ర
10. భ్ర
2. చాతేషాం
3. ద్వాదధామ్యం చ శేష యేత్
4. డ్వి
5. చ్ఛాక్షీ
6. రాప్యమ
7. ।తిధాభవేత్
8. య్య
9. చ్ఛా
10. ద్ర
1. కిభా
2. పునర్నవ్యా
3. ఖ్యో
4. పు
1. మతైః
2. ష
3. యాం

మరియొక విధము

శ్లో. ధాన్యాభ్రం టంకణం తుల్యం గోమూ[4]త్రతులశీద్రవైః ।
వా[5]కుచ్యా [6]సూరణద్రావై ర్దినం పిష్ట్వా పుటే పచేత్ ॥
ఏవం చిం[7]చ్యాద్రవైః పాచ్యం మర్ద్యం మర్ద్యం త్రిధా పుటేత్ ।
చతుర్గజపుటైరేవం నిశ్చంద్రం సర్వరోగజిత్ ॥

మరియొక విధము

శ్లో. ధాన్యాభ్రకం రవిక్షీరై ర[8]మూ[8]లద్రవైశ్చ వా ।
మర్ద్యంమర్ద్యం పుటే పా[9]చ్యం సప్తధా మ్రియతేఽభ్రకమ్ ॥

మరియొక విధము

శ్లో. ధాన్యాభ్రకం తుషామ్లు [10]స్థమాతపే [1]భావయేద్దినమ్ ।
యామం మర్ద్యం తు తద్గోళం రుధ్వా గజపుటే పచేత్ ॥
ఏవం కార్పాసతో యేఽపి స్థితం పేష్యం పుటే పచేత్ ।
ఏవం గోక్షీర[3]మధ్యస్థం స్థాప్యం మర్ద్యం పుటే పచేత్ ॥
తతశ్చా[1]మ్లేచ కార్పాసే గోక్షీరే చ పునః పునః ।
ఘర్మపాకం [2]మర్దనం చ పుటం చైవం [3]చరేత్ క్రమాత్ ॥
ఏకవింశ[4]తిభిః పాకై[5]ర్మృతం భవతి నిశ్చయః ।

అమృతీకరణము[5]

శ్లో. త్రిఫలో[6]త్థకషాయ[7]స్య ప[8]లాన్యాదాయ షోడశ ।
గోఘృతస్య పలాన్యష్టౌ మృతాభ్రస్య [9]తథా దశ ॥

---

4. త్రే
5. కూ
6. పురణైనాల్యా
7. ద్యా
8. లా
9. శ్చా
10. స్లాతా
1. ర్చా

2. యాతి సంస్థా
3. మే
1. మ్లైశ్చ
2. చ మర్ద్యం
3. మనం
4. త్యతీ
5. మృతో

5. సక్వాషాం ఖాతికార్చాణాం అమృతీకరణం శృణు ।
6. ర్ధ
7. శ్చ
8. లా
9. పలో

ఏ[10]కం కృత్వా లోహపాత్రే పాచయే[1]న్మృదువహ్నినా ।
[2]ద్రావితం చ సమాదాయ సర్వయోగేషు యోజయేత్ ॥
అనుపానం వినా[3]ప్యభ్రం జరామృత్యురుజాపహమ్ ।
యోజయేదనుపానైర్వా తత్తద్రోగహరక్ష[4]మమ్ ॥
మృతం చాభ్రం హరే[5]న్మృత్యుజరారో[6]గా[7]ననేకధా ।
సేవితం దేహదా[8]ర్ఢ్యాగ్నిరూపవీర్యా[9]భివర్ధనమ్ ॥

అభ్రకప్రయోగములు

పైత్యమునకు అభ్రకప్రయోగము

ఉసిరిక పప్పును, మునుమా[2]పువేళ నానవేసి, ఆ నీ[3]ళ్లతోనే ఆపప్పును మెత్తగా నూరి అందులో శ్రీగంధమును [4]కలిపి అభ్రక[5]మును కలిపి తేనె గలిపి [6]ఈయవలెను.

జ్వరాతిసా[7]రములకు

అతివస ధరణమెత్తు, శొంఠి ధరణమెత్తు సానమీద తేనె పోసి గంధము తీసి దానితో అభ్రక[8]మును కలిపి [9]ఈయవలెను.

పైత్యజ్వ[10]రములకు

[1]ధనియాలు, శొంఠి, అడ్డెడు[2]నీళ్లలో కషాయము పెట్టి అరసో[3]లడుగా కాచి చల్లార్చి పంచదార కలిపి ఈ యనుపానముతో అభ్రక[4]మును ఈయవలెను. ఈకషాయమును పెట్ట[5]లేని యెడల వెచ్చని నీళ్లుపోసి పైవస్తువులను నూరి అభ్రక[6]మును దానితో [7]కలిపి ఈయవలెను.

---

10. కే
1. మృ
2. ద్రావిజం న
3. చా
4. యః
5. మృ
6. గా
7. న
8. రుఢ్య1
9. చ
1. ం పైత్యానకు
2. పే
3. ళ్ళ పోసి
4. పెట్టి
5. ం పెట్టి
6. పెట్టి
7. రాస
8. ం పెట్టి
9. యిచ్చేది.
10. రాన
1. శొంతిమెర్లు
2. ళ్ళ
3. లె
4. ం పెట్టియిచ్చేది.
5. లేకున్నా
6. ం
7. పెట్టియిచ్చేది.

కామిలజ్వ[8]రములకు

తిప్పతీగెను ఒలిచి చితుక[9]కొట్టి నీళ్లుపోసి [10]ఒకరాత్రి మంచు[1]లో నుంచి తెల్లవారి ఆనీ[1]ళ్లను చింతఈనెల కషాయము[2]ను సమాంశలుగ[3]కలి పంచదార [4]కలిపి ఈ యనుపానముతో[6] అభ్రక[5]మును ఇచ్చేది. ఆవెనుక ఉసిరిక పప్పు కలితో గంధము తీసి కన్నులకు[6]పట్టించవలెను. ఆ[7]వువెన్నలో పంచదార [8]కలిపి అభ్రక[9]మునకు అనుపానముగా వాడవచ్చును.

వెక్కులకు

వెలగపం[10]డులోని విత్తులు, యాలకులు సమాంశలు చూర్ణ[1]ము చేసి తేనె పోసి కలిపి దీనితో అభ్రక[2]మును ఈయవచ్చును.

పైత్యము త[3]గ్గుటకు

నల్లని కరక్కాయచూర్ణమును పంచదారను ఆ[4]వు వెన్నతో గలిపి [5]అభ్రకమును [6]ఈయవలెను.

శ్లే[7]ష్మము తగ్గుటకు

కరక్కాయల చూర్ణమును తేనెతో గలిపి దానితో అభ్రకమును గలిపి యిచ్చేది.

వాత[8]మునకు

నల్లఉలవకట్టులో [8]బెల్లమును కలిపి నూనె గలిపి అభ్రకమును [10]కలిపి ఈయవలెను.

---

8. రాన
9. మొత్తి
10. ఆ
1. న
1. ళ్ళనూ
2. న్నూ
3. గా బెట్టి
4. వేసి
5. ం పెట్టి
6. బెట్టేది
7. ల
8. వేసి
9. ం పెట్టి యిచ్చేది
10. టి
1. ం
2. ం పెట్టి యిచ్చేది
3. తగ్గేటందుకు
4. ల
5. ం
6. పెట్టి యిచ్చేది
7. ష్మానకు
8. తా
9. చరకడం పెట్టి
10. పెట్టి

ప్రమే[1]హములకు

తో[1]గవిత్తుల రసము[2]ను, తంగేడు విత్తుల చూర్ణము[3]ను పంచదార పసగడుగులో కలిపి అభ్ర[3]కముతో నీయవలెను.

మరియొకటి

కొమ్మనగొలిమిడివేళ్ల పొడిన్నీ, తి[5]ప్పసత్తు తంగేడు పువ్వుల లోని పాలు [6]వీటిని ఉసిరికపప్పు నానవేసి[7]న నీళ్లు పోసి నూరి తేనె గలిపి దీనితో అభ్రక[8]మును కలిపి యిచ్చేది.

బహుమూ[9]త్రమునకు

తాడి[10]తేగ, తంగేడువేరు నార, తొక్కఒలచిన అరటిపండు ఖర్జూరపు పండు [1]వీటిని మానెడు నీ[2]ళ్లలో పోసి అరసో[3]లడుగ కాచి చల్లార్చి అభ్రక[4]మును కలిపి ఈయవలెను.

మూత్రకృచ్ఛ్రమునకు

1. కొమ్మన గొలిమిడి వేళ్లు 2. పొన్నగంటి వేళ్లు 3. పల్లేరు వేళ్లు 4. దొండాకు రసము

ఇవి సమాంశలు[1]కూర్చి ధరణమెత్తు మిరియపుచూర్ణము[2]ను [3]ఒక తులము బెల్లమును చేర్చి ఈ యనుపానముతో అభ్రకమును కలిపి ఈయవలెను.

మరియొకటి

1. చింతరెల్లలు, 2. గలిజేరువేరు, 3. ప్రాతచిట్టము 4. త్రిఫ[4]లములు 5. యినుపముక్క, శొంఠి

[5]వీటిని మానెడు నీ[6]ళ్లలోపోసి అరసో[7]లడుగ కాచి అందులో పిప్పలిచూర్ణమును అభ్రక[8]మునుచేర్చి ఈయవలెను.

---

1. హోన
2. న్ను
3. న్నూ
4. ంతో యిచ్చేది
5. ప్పాసారం
6. మ్మా
7. ఆ
7. యీ మూడుదోషాలు
9. ం వేసి
8. త్రా
10. తేగానున్నూ
1. ఇంత
2. ళ్ళ
3. లె
4. ం పెట్టియిచ్చేది
1. చేసి
2. ం
3. చరకడం. మా ౧ యెత్తు
4. లా
5. యింతమట్టు
6. ళ్ళ
7. లె
8. ం పెట్టియిచ్చేది

క్షయకు

1. పెన్నేరుగడ్డచూర్ణము, 2. యాల[9]కల చూర్ణము 3. శ్రీగంధపు చూర్ణము

వీటిని పిల్లిపీచర వేళ్లు తొక్కఒలిచి చితకకొట్టి[10]న రస[1]ములో [2]కలిపి తేనె కలిపి పిప్పలిచూర్ణమును కలిపి, అభ్రక[2]మును చేర్చి యిచ్చేది.

వీర్యవృద్ధికి

మొరలి దుంప చూర్ణము, చార బియ్యము, గసగసాలు నేలతాడి దుంపల చూర్ణము

వేసి కా[2]చిన పా[4]లను చల్లార్చి పంచదార[1]కలిపి దీనితోఅభ్రక [2]మును ఈయవలెను. ఉప్పు పులుపు మానవలెను, మధురాహా[3]రములను తినవలెను.

వాంతికి

ఒక పలమెత్తు మారేడువేరు గంధమును మానెడు నీ[3]ళ్ళలో గలిపి అరసో[4]లడుగ కాచి వడపోసి అందులో యాలకచూర్ణము ధరణమెత్తు వెలగవిత్తుల చూర్ణము ధరణమెత్తు, లాజపొడి ధరణమెత్తు, కలిపి పంచదార వేసి ఈ యనుపానముతో అభ్రక[5]మును [6]ఈయవలెను.

గ్రహణికి

1. శొంఠి, 2. ములు వెంపలివేరు, 3. కరివేపాకు, 4. బూరుగబంక, 5. [7]ఆరెవువ్వులు

వీటిని మానెడు నీ[8]ళ్లలో కపాయము బెట్టి అరసో[9]లడుగ కాచి ఈ యనుపానముతో అభ్రక[10]మును ఈయవలెను.

---

9. కి
10. ఆ
1. ంలో
2. ఈ చూర్ణం
2. ంపెట్టి
3. గి
4. లు
1. వేసి
2. ం యిచ్చేది
3. రాలుబినేది
3. ళ్ల
4. లె
5. ం
6. యిచ్చేది
7. వేరు జాజి పువ్వు
8. ళ్ల
9. లె
10. ం యిచ్చేరు

అతిసారమునకు

గండుగవేరుతోలు రసముతో శొంఠి [2]4 మాడలెత్తు కలిపి నూరి ఆ ర[3]సముతోనే గలిపి గ్రాహి చేసి అందులో. నూనె బొట్టు[1]వేసి చల్లార్చి దీనితో అభ్రక[2]మునుచేర్చి యీయవలెను.

శీతవేంకికి

యలుమసంధి సమూలము, ము[3]త్తవపులగము, కృష్ణతులసివెన్ను ఆముదపువేరు,

ఇవి [4]సమాంశలు కలిపి శొంఠి[5]ని చేర్చి కషాయము బెట్టి అందులోపిప్పలి చూర్ణ[6]మును కలిపి దానితో అభ్రక[7]మును చేర్చియిచ్చేది.

శీతజ్వరమునకు

తులసి యాకునూరి ఆరసములో పంచదార వేసి అభ్రక[9]మును కలిపి యిచ్చేది

రసభస్మవిధానము

శుద్ధిచేసిన రస[1]మును [2]గేదెపేడ గురుగు చేసి అందులో పోసి, [3]దానిమీదను వెక్కుడువేళ్ల రస[4]మును, తమలపాకు [5]రసమును పోసి [6]దానిమీద తమలపాకు మూసి, ఆ గురుగును కుండలో బెట్టి ఆ తరువాత ఆ గురుగులో బడ[6]కుండగ ఆ గురుగు అంచు దా[7]కను ఉప్పు పోసి ఆ కుండమీద [1]మరియొక కుండను బోరగిల పెట్టి ఆ సందునయేడు కోకమ

---

1. రాన
2. మారలు పెట్టి
3. సాన
1. పో
2. ం పెట్టియిచ్చేది
3. త్తు
4. యలుమ సందికి సమ ముగాబెట్టి
5. బెట్టి
6. ంబెట్టి
7. ంపెట్టి
8. శీతజ్వరానికి
9. ంపెట్టి
10. ం
1. ం
2. రొమప
3. అందు
4. ం
5. రసం
6. అందు
6. వెనుకను
6. డా
7. కాను
1. మరొక

న్నులు చేసి [2]సౌయ్యిమీదబెట్టి యెనిమిది ది[3]నములు దీపాగ్నిని మంట ఆర కుండ వండి [4]సాంగశీతలమున దీసి ఖల్వానబెట్టి మర్దిం[5]చిన భస్మ[5]మగును.

మరియొక విధము

పావలికూర రసము కుంచెడు, బానలోపోసి పొయిమీద బెట్టి అందులో పాదరసము మాడెత్తు పెట్టి [6]ఆ పసరు యిగి[7]రేవరకు [8]కాచిన భస్మ[8]మగును.

మరియొక విధము

శుద్ధిచేసిన పాదర[9]సమును మూకుడులో పోసి తెల్లగలిజేరు సమూలము ద్రొక్కి ఆ మూకుటిలో పాదరసము మునిగేటట్టుగ త్రొక్కిన గలిజేరు రస[10]మును పిడిచి యెండిన జిల్లేడుగ[1]బ్బలతో సన్నపాటి మంట పెట్టి గలజేరు వేరు[2]తో కలియ బెట్టవలెను. అపుడు రసముగాన [3]వచ్చిన [4]నిలపవలెను. ఆ పోసిన గలిజేరురసము ఇంకిపోయిన మంటపె[5]ట్టుటమాని, సాంగశీతలమున బలి యిచ్చి [6]తీయువలెను. రసము భస్మమగును.

మరియొక విధము

శ్లో. శ్వేతాంకోలజటాసీరైఃసూతం మర్ద్యం దినత్రయమ్ ।
పుటయేద్భూధరే[6]ణాంధమూషాయాం భస్మతాం [1]వ్రజేత్ ॥

మరియొక విధము

శ్లో. దేవదారుహరిక్రాంతామాలేనా[2]లేప్య పేషయేత్ ।
తద్రవైస్సప్తథా సూతం కుర్యాన్మర్దితమూర్ఛితమ్ ॥

---

2. పో
3. నా
4. లానబుచ్చి
5. చిన
5. మా
6. అది
7. రిందాకా
8. వేస్తే
8. మా
9. ం
10. ం
1. ద్రల
2. నకలయపెట్టేది
3. చ్చెనా
4. వలదు అవుపరసం విరిగితే
5. క
6. పుస్తే
1. మాంద్యోమాషాయం
2. శేపి

తత్సూ[3]తం ఖర్పరే దద్యాత్ దత్వా దత్వా చ తద్రవమ్ ।
[4]చుల్యామథ పచే[5]చ్చాహ్నా భస్మ స్యాల్లవణోపమమ్ ॥

మఱియొక విధము

శ్లో. ఏరండమూలం [7]త్వధచాగ్నిమూలం[7]
ఘుత్తూరమూలం లవణస్య పూరమ్ ।
విమర్ద్య భాండద్వయ[9]రుద్ధసూతం
కరోతి భస్మాఽథ [10]పుటేన వైద్యః ।

మరియొక విధము

శ్లో. అపామార్గస్య బీజాని [1]సాగరైరండ చూర్ణ[2]కమ్ ।
తచ్చూర్ణం ధారయే[3]త్సూతే మూషాయామథరోత్తరమ్ ॥
రుధ్వా [3]మృద్వగ్నినా యామైశ్చతుర్భి[3]ర్భస్మతాం వ్రజేత్ ।

1. పాదరసము 2. దుచ్చనవిత్తులు
3. ఆముదపువేరుతోలు చూర్ణము

వీటిని ఖల్వములో బెట్టి వెక్కుడువేళ్ళ ర[1]సముతో మర్దించి ఆపిష్టి అధరోత్తరముల బెట్టి పండ్రెండు ఘడియలు మంట ఆరకుండ లఘుపుటము బెట్టిన [2]రసము భస్మమగును.

రససింధూరము

శుద్ధిచేసిన రసము, గంధకము [3]సమాంశలు గూర్చి ఎఱ్ఱప్రత్తి పువ్వుల రసము పోసి మర్దించి ఇటికె నడుమ గుంటగ దొలచి అందులో ఆ ప్రత్తి పువ్వు ఒకటి నూరి పెట్టి [4]దానిమీద రసమును పెట్టి [5]దాని [6]నిం

---

3. తేం
4 ఛుల్యోపరి
5. త్స్వాహో
6. పాదరసభస్మం
7. బడబాగ్ని
8. సఖట్ట
9. రుద్రవీర్య
10. విశాల
1. త్వ
2. రయేత్
3. ద్దేయం
3. లఘుపుటేసాచ్యం చ
3. ః భ
1. సాన
2. గుల్మ
4. అందు
3. న్యాసరిగాబెట్టి
5. అంచులో
6. నిండా

డుగ ఆప్రత్తి పువ్వుల రస[7]మునే పిడిచి ఆ యిటికమీదను ఇరవుచేసి ఒక పెంచిక బోరగిల పెట్టి కోకమన్నులు చేసి [8]దానిమీద నొక యిటిక పెట్టి రెంటిసందు అత్రించి మోకాలు[9]లోతు గోతిని త్రవ్వి అందులో వరియాక బోసి ఊకమీద ఆ యిటికను పెట్టి దానిమీద పైవిధముగ (యరివి) [7]యాక పోసి పుటము బెట్టి సాంగశీతలమున, కాలభైరవప్రార్థనము చేసి బలి యిచ్చి [2]తీయవలెను. ఆ రసము సూర్యోదయ[1]వర్ణసమానమైన వర్ణముకల సిం[2]దూరము[3]గ తయారగును.

శ్లో. హింగుళో[4]త్థరసం నిష్కం సి[5]లాతాళ[6]ం తు తత్సమమ్ ।
చతుర్నిష్కం బలీనాం చ బర్బర[7]స్య ద్రవైర్ధృథమ్ ॥
సమ్మర్ద్య పిష్టికాం కృత్వా భరణ్యాం[8]తన్నివేశ్య చ ।
[8]బర్బరస్య ద్రవైస్సిక్త్వా తత్కలైకశ్ఛాదయేత్తథా ॥
[9]సమ్యగాలిప్య మృద్వస్త్రైః సప్తవారం తతః పరమ్ ।
[1]తథా ద్వాదశభిర్యామైర్వాలుకాయంత్ర[2]కే పచేత్ ॥
ఇంద్రగోపసమచ్ఛాయం సిందూరం సర్వసిద్ధిదమ్ ।
త్రిదోషశమనం భేది లోహానాం మారణం పరమ్ ॥
దేహలోహకరం నేత్ర్యం రససిం[3]దూరమీరితమ్ ।

1. ఇంగిలీకరసం [4]ఒక భాగము 2. మణిశిల అర[5]భాగము
3. హరిదళము అర[6]భాగము 4. గంధకము నాలుగు భాగములు

[7]వీటిని మంచి వామింటవేళ్ళ ర[8]సముతో జాము మర్దించి భరిణ మూకుళ్ళలో పెట్టి అందులో ఆ పస[1]రు పిడిచి అపిప్పిని మీద బెట్టి యేడు

7. మే
8. ఆమీరు
9. వండి గుంట
9. యరివి
10. ఆ
1. ఆలాగునే
1. యెరివి
2. పుచ్చేది
1. మైన

2. ధూ
3. వును
4. ద్ధ
5. తా
6. క
7. స్యా
8. తేస్నె
9. సిద్ధమాసాద్యమృధ్వస్త్రం
1. దీపాగ్నినా చతుర్యా

గ్రవా
2. కో
3. ధూ
4. గ
5. పాలు
6. పాలు
7. ఇంతమట్టు
8. పార
1. రు

కోశమన్ను[1]లిచ్చి కడవలో మూడు[2]వంతులవరకు యిసుక పోసి ఆ మూకుళ్ళను [3]ఆ యిసుక మీద బెట్టి [4]తరువాత కడవ[5]నిండుగ ఇసుక పోసి మీద మూకుడు మూసి సందు అంత్రించి పొయిమీద పెట్టి గాఢాగ్నిని నాలుగు జాములు, మధ్యమాగ్నిని యెనిమిది జాములు వండిసాంగశీతలాన బలి యిచ్చి [6]తీయవలెను. ఇంద్రగోపసమమైన సర్వసిద్ధిసిం[7]దూరముతయార[8]గును. [9]మందునిచ్చునపుడు బలి యిచ్చి [10]ఈయవలెను.

సౌభాగ్యరస[2]ము

శ్లో. సౌభాగ్యామృతజీరకద్వయ దసవ్యోషాభయా[11]త్ఫామ[12]లం
నిం[13]శ్చంద్రాభ్రకశుద్ధగంధక[14]యుతం త్వేకీకృతం భావయేత్ ॥
నిర్గుండ్య[7]ంకురభృంగరాజకవృషాపామార్గప[8]త్రద్రవైః
సం[15]మర్ద్యం [16]చణకప్రమాణవటికా గ్రంథిత్రిదోషా[17]పహః ॥[18]

1. వెలిగారము 2. నాభి 3. జీరకద్వయము
4. రసము 5. త్రికటుకము 6. త్రిఫ[31]లములు
7. అభ్రక సిందూరము 8. గంధకము

[23]ఇవి సమాంశలు కూడి, లేతవా[24]విలి చిగుళ్లు,గుంటకలగరాకు అడ్డరసపాకు, ఉత్తరేణాకు, వీటి ర[25]సములతో ప్రత్యే[26]కము[27] వేరువేరుగ మర్దించి సెనగగింజలంతలేసి వటి[28]కలు చేసి అనుపానవిశే[29]షములతో సన్నిపా[20]తములకు వెక్కిలకు ప్రయో[31]గించవలెను.

---

1. లువి
2. భాగాలు
3. అందు
4. ఆమీద
5. నిండా
6. పుచ్చేది
7. పెట్టేటప్పు
8. ట్టేది
9. ధూ
10. మవును
11. ం
12. ఖ్యా
13. లైః
14. శ్చా
15. సమాప
16. యా
17. త్రైి
18. ప్రత్యేకం
19. రసచేణశుర్ధ
20. ఏషాశైత్యమతీతదేహమఖిలం శ్వేతాదివాద్నీకృతః । నిద్రారోగ్య సటుస్త శోగదళసేవ్యా మోహమాతన్నరః ॥
21. లాలు
22. ధూ
23. యింతమట్టు
24. వి
25. సాల
26. కాల
27. వేరేవేరే
28. కా
29. షాలను
30. తాలకు
31. గించేది

ప్రళయకాలరుద్రరస[1]ము

శ్లో. హింగుళో[2]త్థరసం భాగం ద్విభాగం గంధకస్య చ ।
బాణభాగం చ గోదంతం కాలభాగం మనశ్శిలా ॥
టంకణం నేత్రభాగం చ [4]చతుర్భాగం చ ఖర్పరమ్ ।
ఏకభాగం తు నేపాళం నేత్రభాగం హాలాహలమ్ ॥
దరదం చార్ధభాగం చ లోహతా[5]మ్రజపాత్రి[6]కే ।
ద్వా యామా వాలుకా[7]పక్వం స్వాంగశీతలముద్ధరేత్ ॥
వల్లప్రమాణవటకా[8]నార్ద్రకస్యానుపానతః ।
యోజయేత్తరుణాద్యే [9]చ దోషతాపజ్వరే పి చ ॥
పురాణే తరుణే వాపి చాతుర్థ[10]కత్రిరాత్రికే ।
ప్రత్యహం [11]జ్వరితే చైవ ధాతు[12]ష్వేవ గతే పి చ ॥
[13]అస్థిశ్లేష్మే పి వివి[14]ధే దోషజ్వరహరం పరమ్ ।
యామార్ధే [15]సమతిక్రాంతే దాహ[16]శ్చేదుల్బణో భవేత్ ॥
[17]పార్శ్వావపీడనం చైవ తక్రం దధి సమన్వితమ్ ।
సితయా మిశ్రితం [18]చైవ నారికేళాంభసా తథా ॥
కదళీఫలపక్వాని [19]భోజయేదాతురం భిషక్ ।
తాంబూలం చంద్రసంయుక్తం [20]స్నానేచ్ఛాయాం తథా చరేత్ ॥
ప్రళయానలరుద్రా[21]ఖ్యో ర[22]సో దేవేశ్వరోదితః ।

బడబానలరస[3]ము

శ్లో. రసాదష్టాష్ట[4]తాత్సప్త షడ్గంధాష్షడ్బ తాళకాత్ ।
దంతీబీజాని షడ్భాగం పంచభా[23]గం తు టంకణమ్ ॥

---

1. ం
2. ద్ధ
3. రసకం చ చతుర్ధకం
4. ష్టే
5. షు
6. స్నేన
7. కాఆ
8. కం
9. ంచ
10. త్వర
11. శ్చే
12. హాస్తేగతే
13. ద్విర్ద్వో
14. దోల్బనజాతతః
15. పశ్చాపలోహ
16. యే
17. విరసైస్వర సేవితం
18. నానేచ్ఛాయాకర్పూరసి
19. షోం
20. సం
21. ం
22. తాస్స
23. గాస్తు

చత్వారో ధూర్తబీజా[1]చ్చ త్రికటుత్రిత[2]యం [3]భవేత్ ।
ఏతాని వహ్నిమూలో[4]త్థరసేనైవ విమర్దయేత్ ॥
బడబానలనామా[5]ంకో రసోఽయ [6]మతివీర్యకృత్ ।
వ్రీహిమాత్రప్రయోగేణ [7]త్వభిన్యాసం సుదారుణమ్ ॥
సన్నిపా[8]తం హరేచ్ఛీఘ్రం సర్వజ్వరహరం పరమ్ ।
వాతగుల్మం తథా శూలం మందాగ్నిం పాండుకామి[9]లే ॥
[10]కాసశ్వాసౌ క్షయం శోషం మహోదరభగందరే ।
నారికేళోదకం దాహే పిబే[11]ద్వా శర్కరోదకమ్ ॥
క్షీరాన్నం చ తథా పథ్యం రసరాజోఽయమివ్యతే ॥

1. రస[12]ము 8 భాగములు 2. నాభి [13]7 భాగములు
3. గంధక[14]ము 6 భాగములు 4. హరిదళ[15]ము 6 భాగములు
5. నేపా[16]ళపు గింజలు 6. భాగములు
6. వెలిగార[17]ము 5 భాగములు
7. పైడి ఉమ్మెతవిత్తులు [18]4 భాగములు
8. శొంఠి 3 భాగములు
9. పిప్పళ్లు [19]3 భాగములు
10. మిరియాలు [20]3 భాగములు

ఇట్లు కలిపి చిత్రమూలపువేళ్ళ ర[21]సముతో 3ది[22]నములు మర్దించి వరిగింజలం[23]త వటి[24]కలు జేసి సన్ని[25]పాతములకు అల్లపురసము, జిల్లేడు

---

1. ని
2. యే
3. పచే
4. ధ్ధ
5. ంకం
6. వేధ
7. అ
8. తే
9. లా
10. సేనయే
11. తే
12. ంరా
13. ౭
14. ంఽ
15. ంఽ
16. ళాలు ఽ
17. ం ౫
18. ౪
19. ౩
20. ౩
21. సాన
22. నా
23. తేసి
24. కా
25. పాతాలకు

వేళ్ల కషాయం, అడ్డసరపుయీనెలరసం, వీట్లను [1]అనుపానముగ [2]యివ్వవలెను. [3]జ్వరములకు శొంఠి జీలక[4]ఱ్ఱతో వే[5]రు వే[6]రుగ యిచ్చేది.

అగ్నికుమార[7]రసము

శ్లో. సూతగంధకనాగా[8]శ్చ మాక్షికం విష[9]మేవ చ ।
ఏకద్విత్రిచతుష్కం చ విషముష్టే[10]ష్టడేవ తు ॥
హంసపాదీరసై[11] స్తత్తు భావయేత దినత్రయమ్ ।
వాలుకాయంత్రవిధినా [12]పచేద్యామచతుష్టయమ్ ॥[13]
సన్నిపాతే చతుర్గుంజంతులసీరసమిశ్రితమ్ ।
సర్వజ్వరవినాశాయ సన్నిపాతకులాంతకమ్ ॥[14]
పథ్యం దధ్యోదనం దేయం రసో హ్యగ్నికుమార[15]కః ।
సర్వశాస్త్రానుసా రే[16]ణ పూజ్యపాదేన నిర్మితః ॥

1. రస[17]ము 1 భాగము 2. గంధక[18]ము 2 భాగములు
3. సీసభస్మ[19]ము 3 భాగములు 4. హేమమాక్షిక[20]ము 4 భాగములు
5. వత్సనాభి [21]5 భాగములు 6. ముషిణి గింజలు [22]6 భాగములు

[23]వీటిని హంసపాదిఆకు ర[24]సముతో మూడుది[25]నములు మర్దించి గాజుకుప్పెలో బెట్టి చీలమన్నుయిచ్చి వాలుకాయం[26]త్రమున నాలుగు జాములువండి సాంగశీతలాన [27]తీసి ఖల్వమునబెట్టి చూర్ణ[28]ముగ మర్దించి కరాటాన బెట్టి నాలుగు గురిజలయెత్తు తులశాకురసముతో [29]ఇచ్చిన

---

1. వలసిను
2. దునయిచ్చేది
3. జ్వరాలకు
4. ్ర
5. శే
6. శే
7. రసము
8. నా
9. ముచ్యతే
10. తథైవచ
12. తత్ర
13. చూర్ణంగుంజా చతుష్టయం
14. తులసీరస సంయుక్తం సన్నిపాత వినాశనం
15. కృత్
16. స్య
17. ం గ
18. 4
19. ం3
20. ంక
21. ౫
22. ౬
23. యింతమట్టు
24. సాన
25. నా
26. త్రా
27. బుచ్చి
28. ంగా
29. యిస్తే

సన్నిపా[6]తములు [2]తగ్గును. సర్వజ్వా[3]రములు [4]తగ్గును. పథ్యము పెరుగు అన్నము [5]పెట్టవలెను.

ప్రాణేశ్వరరసము

1. గంధకము, 2. అభ్రకసిందూరము 3. పాదరసము

ఇవి సమాంశలు. నేలతాడి దుంపల రసము, హంసపాదాకు రసము, వీటి[6]తో ప్రత్యేకము మూడేసి ది[7]నములు మర్దించి ఆ[8]ఔష ధమును గాజు కుప్పెలో బెట్టి చీలమన్ను యిచ్చి వాలుకా యం[9]త్రమున మృదువైన మెల్లని మంట[10]తో ఆఱుజాములు వండి సాంగశీతలాన [11]తీసి

[12]చిత్రమూ[13]లము వెలిగారము, యవక్షారము, సర్జక్షారము జీరకద్వ యము, ఓమము, శొంఠి, పిప్పలిమూలము, మిరియాలు, పంచలవ [16]ణములు గుగ్గిలము, వత్సనాభి, అతివస, యాలకులు, లవంగము, పత్ర కము, కరంబువ్వు, త్రిఫలము, రాష్నా, పెన్నేరుగడ్డ చూర్ణము

ఇవిసమాంశలు.[18]పై మందుతో కలిపి ఖల్వాన పెట్టి నిమ్మపండ్ల రసము, అల్లపు రసము, కలగరాకు రసము, [19]వీటితో ప్రత్యేక[20]ముగ యేడేసి మార్లు మర్దించి, గుంజా [21]ప్రమాణ వటి[22]కలు చేసి నీడను యెండించి దాచి అనుపానవి శే[22]షలముతో ప్రయోగిం[24]చిన సర్వసన్నిపాతములు శమించును.

ప్రాణసంజీవనరస[25]ము

శ్లో. సూతం గంధం చ నాగం మృతకనకయుతం వజ్రభస్మా[26]పి తుల్యం
త[27]త్తుల్యం ఫేన చైవగరళంవిషయుతం ధూ ర్తక[28]ద్రావభావ్యమ్ ॥

1. తా
2. మానును
3. రా
4. మానును
5. పెట్టేది
6. ని
7. నా
8. అవు
9. త్రా
10. లును
11. బుచ్చి
12. రసుతో టిసరిగానుకలశి ద్రవ్యాలు
13. లు
14. సద్యక్షారం
15. ణా
16. ణా
17. స్నీ
18. ఔషధములోబెట్టి
19. యీరసాలచే
20. మే
21. మాత్రం
22. కా
23. పాల
24. గేది
25. ం
26. సమాంశం
27. త్సర్వం
28. తోయభావ్యో

మాయూరై[1]ర్మత్స్యసిత్తై[2]రజమహిష[3]భవైర్దీయతే మానుషే[4]భ్యో
నామ్నా [5]సూచ్యగ్రవేధో మునివరకథితః ప్రాణసంజీవనాఖ్యః ॥

1. సము   2. గంధకము   3. సీసభస్మము
4. హేమభస్మము   5. వజ్రభస్మము

ఇవి సమాంశలు. [6]వీటికి సరి సముద్రఫేనము, వత్సనాభి, గరళము [7]చేర్చి [8]ఉమ్మెత్తాకుర[9]సముతో ఒకనాడు మర్దించి [10]తరువాత నెమలిచేదు, [11]చేపచేదు, మేకచేదు, యెనుబోతుచేదు, [12]వీటితో ప్రత్యేకము ఒక్కొక్క [13]దినము మర్దించి కరాటానబెట్టి సన్ని[14]పాతము కలిగిన వారికి సూదిమొన మోపితే దానికి తగిలి వచ్చినంత మందును అల్లపు రసముతో [15]నీయవలెను.

మృతసంజీవనరస[16]ము

శ్లో. గంధకార్ధం రసం తు[17]త్థం శిలా చ విషహింగుళమ్ ।
తాళమాక్షికకాంతాభ్రతామ్రం లో[18]హం [19]సమం సమమ్ ॥
ఆమ్ల[20]బీజకజంబీర[21]చాంగేరీణాం రసే[22]న చ ।
నిర్గుండీహ_స్తి[23]శౌండ్యోశ్చ స్వరసేన చ మర్దయేత్ ।
[24]మూషాస్థం భూపుటే పక్వం చిత్రకద్రవభావితమ్ ॥
జగ్ధ్వా సహింగుకర్పూరవ్యోషార్ద్రకరసానుపః ।
మృతో౽పి సన్నిపాతేషు జీవత్యేవ న సంశయః ॥

1, మచ్ఛ
2. ంఅ
3. యుతంది
4. వా
5. సూచా
6. యింత
7. పెట్టి
8. వుమ్మ
9. పాన
10. ఆవెనుకను
11. చా
12. సుప్రత్యేకాలు
13. నాడు
14. మైన
15. యిచ్చేది
16. ం
17. త్థం
18, హై
19. స్స
20. పీరస
21. శాజేణ
22, స్య
22. శుంత్యాచ
24. పుటేపక్వంకపాయేణా చిత్రకస్యవి భావితం

1, గంధకము [12] భాగములు 2. రసభస్మ[2]ము 1 భాగము
3. తు[3]త్థము 1 భాగము 4, ఖండమణిశిల [4]1 భాగము
5. అమృత[5]ము 1 భాగము 6. ఇంగిలీక[6]ము 1 భాగము
7. మాక్షిక[7]ము 1 భాగము
8. అయస్కాంత భస్మ[8]ము 1 భాగము
అభ్రకసిందూర[9]ము 1 భాగము
తామ్రభస్మ[10]ము 1 భాగము
లోహభస్మ[11]ము 1 భాగము

[12]వీటిని ఖల్వాన బెట్టి నిమ్మపండ్ల ర[13]సముతో ఒకనాడు పులిచించిల, మాదీఫల రసము చాంగేరీ రసము, వావిలాకు రసము గ[14]జదొండాకు రసము వీటితో ప్రత్యేక[15]ముగ ఒక్కొక్క ర[16]సముతో ఒక్కొక్కనాడు మర్దించి వజ్రమూషలోబెట్టి మీద [16]మూతబెట్టి యేడు కోశ మన్నులిచ్చి [16]యెండబెట్టి మూరెడులోతు [17]గొయ్యి త్రవ్వి సగము [18]వరకు యిసుకపోసి దానిమీద ఈమూషనుపెట్టి, దానిమీద కొంచెము ఇసుకతో మూసి[19]దానిమీద[20]ఉదయము[21]మొదలుకొని [22]సాయంత్రము వరకు క[23]ట్టెలతో మంటబెట్టి సాంగశీత[24]ల[25]ముగతీసి ఖల్వ[26]ములో బెట్టి చిత్రమూలపు కషా[29]యముతో ఒకనాడు మర్దించి మినపగింజలంతేసి వటి[30]కలు జేసిత్రికటుకము యింగువచూర్ణము కర్పూరము[31]వీటితో కలిపి

---

1. మా౨
2.మాగి
3. మాగి
4. మాగి
5. మాగి
6. మాగి
7. మాగి
8. మాగి
9. మాగి
10. మాగి
11, మా
12. యింతమట్టు
13. సాన
15 జా
16. పే
16. రసాన
17. మాటి
18. ఆరితచి
19. గుంట
20. నిండా
21. మీదను
22. రేపాడి
23. రారకొని
24. మావుదాకొను
25. ర్ర
26. లా
27. పబుచ్చి
28. ంలో
29. మాన
30. కా
31. చేసి

[1]అల్లపు రసముతో ఒకమాత్ర[2]ను ఇచ్చిన సన్ని[3]పాతములు విషమ జ్వ[10]రములు [4]తగ్గును.

కాలకూటరసము

శ్లో. మౌక్తికం చ రసం చైవ శిలాగంధకతాళకమ్ ।
కంకుష్ఠం చ విషం హేమ కృష్ణసర్పవిషం సమమ్ ॥
తీక్ష్ణం తామ్రం చ తారం చ నాగభస్మ సమన్వితమ్ ।
కంకోలం చ వచాయుగ్మం రజనీద్వయసంయుతమ్ ॥
జాతీఫలం చ విజయాబీజం క్షారద్వయం సమమ్ ।
[5]మాత్స్యమాహిషమాయూరఛాగపిత్తేన భావయేత్ ॥
ఏతైః పిత్తై[6]రార్ద్రికైస్చ దినమేకం పృథక్ పృథక్ ।
కాలకూటరసో నామ గుంజార్ధం సన్నిపాతజిత్ ॥

1. ముత్యపు భస్మము
2. రసము
3. మణిశిల
4. గంధకము
5. హరిదళము
6. కంకుష్టము
7. వత్సనాభి
8. హేమభస్మము
9. నల్లత్రాచు విషము
10. లోహభస్మము
11. రాగిభస్మము
12. వెండిభస్మము
13. నాగభస్మము
14. కంకణాలు
15. వస
16. అతివస
17. మాను పసుపు
18. మంచిపసుపు
19. జాజికాయలు
20. గంజాయి విత్తులు
21. స[7]ర్జక్షారము
22. యవక్షారము

వీటిని సమాంశలు కూర్చి అల్లపుర[8]సముతో ఒక దినము మర్దించి గండుమీను, యెనుబోతు, నెమిలి, మేక, వీటి చేతికట్ల[9]తో ఒక్కొక్కదినము చొప్పున మర్దించి కరాటానబెట్టి [11]అరగురిజ యెత్తు అల్లపు రసముతో [12]యిచ్చిన సన్నిపా[13]తములు [14]శమించును.

---

1. వేడినీళ్లతో
2. ఇస్తే
3. తా
4. రా
5. మామను
6. మచ్చ
7. శర్కైరస్తు
8. ద్య
9. సాన
10. ను
11. పరక
12. యిస్తే
13. తా
14. మానును

కాలాగ్నిరుద్రరసము

శ్లో. త్రిక్షారపంచలవణైర్దినైకం మర్దయేద్రసమ్ ।
రాజికా నాగరం హింగుచైభి[1]ర్మాషాం చ కారయేత్ ॥
మూషా[6]ఖ్యా మర్దితం సూతం దృఢవస్త్రేణ [2]బంధయేత్ ।
సారనాళె [3]మత్స్యపిత్తే డోలాయంత్రే దినం [4]పచేత్ ॥
ఆదాయ మర్దయేత్ఖల్వే సూతతుల్యై ర్ద్రవైః [5]పృథక్ ।
నిర్గుండీభృంగధుత్తూ[6]రజయంతీతిలపర్ణిజైః ॥
మండూకాఖ్యా కాకమాచీ గిరికర్ణి[7]ద్రవై[8]స్తథా ।
కరవీరాగ్నిపాఠా[9]శ్చ తైర్భిర్మర్ద్యం క్రమాద్ద్రవైః ॥
మరీచం గంధకం తుల్యం క్షిప్త్వా పిత్తైర్విభావయేత్ ।
మాయూరమా[10]త్స్యవారాహ[11]ఛాగమాహిష[12]కైరపి ।
సమాంశైస్తం [13]తథా వ్య[14]స్త్రైర్దినైకం భావ[15]యేత్త[16]తః ॥
రసః కాలాగ్నిరుద్రోఽయం గుంజై[17]కం భక్షయేదపి ।
శర్కరామధుతోయం చ దాపయేత్ స్నాపయేజ్జలైః ॥
దాడిమం చేక్షుదండం చ పథ్యం దధ్యన్నమాచరేత్ ।
శీతోపచారైరన్యైశ్చ సన్నిపాతం నివారయేత్ ॥

1. స[18]ర్జక్షారము 2. యువక్షారము 3. వెలిగారము
4. పంచలవ[19]ణములు

యివి సమాంశలు ఒకదినము మర్దించి ఆవాలు, శొంఠి, ఇంగువ [20]పిటితో మూషనుచేసి పై ఔషధములను[21]ఎలుకచెవి ఆకు రసము పోసి

---

1. మూషాం
2. యాం
3. ద్ధ
4. పుటేమచ్ఛ
5. తథా
6. ర్ద్రవైః
7. ర
8. ర్ద్రవై
9. ద్రః
10. చరే
11. మాచ్ఛ
12. జై
13. ద
14. సైంధి
15. తే
16. ర
17. ం
18. ద్యః
19. ణా
20. యిన్ని ఆనవధాలవెత్తి పెట్టి
21. యెలిక

మర్దించి [1]గట్టిగుడ్డలో మూటగట్టి ఈ మూటను మూషలో పెట్టి తరు వాత గంధకమును [2]పిత్తము ఆరనాళము కూడిన డోలా యం[3]త్రమున ఒకనాఁడు వండి [4]తీసి వావిలి, కలగర, ఉ[5]మ్మెత్త, మంచివామింటి, మండూకబ్రహ్మి, కాసర, దింటెన, గన్నేరు, చిత్రమూలము, పాఠ,

[6]వీటి రసములతో వరుసక్ర[7]మముగ మర్దించి అందులో మిరియాలు గంధకము [8]వీటిని [9]ఔషధ సమాంశముగ చేర్చి నెమలి, మీను, పంది, మేక, ఎనుబోతు, [10]వీటిచేతికట్లనుకూడ సమాంశలుగచేర్చి, వీటితో [11]ప్రత్యేకముగ మర్దించి గుంజా[12]ప్రమాణ వటికలు చేసి సన్నిపా[13]తము లకు రెండు మాత్రలచొప్పున పంచదారతో [14]గలిపి ఈయవలెను. దానిమ్మపండ్లు చెఱకుగడలు [15]ఈయవలెను. యిచ్ఛాపథ్యము పెట్టేది.

పంచవక్త్రరసము

శ్లో. శుద్ధసూతం విషం గంధం మరీచం టంకణం కణా ।
నాగవంగసమాయుక్తం ధుత్తూరరసమర్దితమ్ ॥
పంచవక్త్రరసో నామ ద్విగుంజా సన్నిపాతజిత్ ।
అర్కమూలకషా[16]యం తు సవ్యోషమనుపా[17]యయేత్ ।
పూర్వవద్దాపయేత్పథ్యం జలయో[18]గం చ కారయేత్ ॥

1. రసము 2. నాభి 3. గంధకము
4. మిరియాలు 5. వెలిగారము 6. పిప్పళ్ళు
7. వంగభస్మము 8. నాగభస్మము

---

1. ఈఔషదముగట్టిపాతను
2. నేంతను
3. త్రా
4. పుచ్చి
5. న్మ
6. యీవుపరసాల
7. మాన
8. న్నూ
9. అవుధాలతో సమాంశం బెట్టి
10. యీచేతికట్లుసమాంశలు బెట్టి
11. క్రమాన
12. మాత్రంవబుకొాలు
13. తా
14. గానియిచ్చేది.
15. తినేది.
16. యేణ
27. న
18. గే

ఇవి సమాంశలు. ఉ[1]మ్మెత్తాకు ర[2]సముతో ఒకనాడు మర్దించి ద్విగుంజామాత్రవట[3]కలు జేసి జిల్లేడువేళ్ళ కషాయము త్రికటుకము అనుపానముగ బెట్టి [4]ఇచ్చిన సన్నిపా[5]తములు [6]తగ్గును.

పథ్యము సెనగలు ఉలవలు గోధుమలు పెసలు కొఱ్ఱబియ్యము [7]ఈ పంచముష్టి ధాన్యముతో జావను కాచి ఈయవలెను.

స్వచ్ఛందభైరవరసము

శ్లో. సమభాగాశ్చ సంగ్రాహ్యాః పారదామృతగంధకాః ।
జాతీఫలం చ భాగార్ధం దత్వా కుర్యాచ్చ కజ్జలీమ్ ॥
సర్వార్ధమాగధీచూర్ణం [8]ఖల్వే పిష్టం నిధాపయేత్ ।
గుంజామాత్రం ద్వి[9]గుంజం వా నాగవల్లీదళేన వా ॥
ఆర్ద్రికస్య రసేనాపి యథా దోషగ సేన [10]వా ।
శీతజ్వరే సన్నిపాతే విషూచ్యాం విషమజ్వరే ॥
మందాగ్నౌ చ శిరోరోగే జ్వరే జీర్ణే [11]చ దారుణే ।
ప్రయోజ్యో [12]భిషజా సమ్యగ్రసః స్వచ్ఛందభైరవః ॥
ముహూర్తం [13]స్థాపయేత్తోయే త[14]తః కుర్యాత్క్రియా[15]మిమామ్ ।
సజీరాంకోళకం దద్యాత్త్రి క్తశీ[16]తేన వారిణా ॥
స్వచ్ఛందభైరవో లేహ్యో రసస్సర్వరసాధికః ।

1. రసము 2. నాభి 3. గంధకము

ఇవి సమాంశలు. వీటి ర[17]సములో సగము జాజికాయ. ఇన్నింటికి స[9]గము పిప్పలి చూర్ణ[18]ము చేర్చి ఖల్వములో బెట్టి శిఖాపూరి[19]తముగ

---

1. న్మ
2. సాన
3. యుక్తే
4. తా
5. మానును
6. యీ పంచముష్టిగంజి కాచి పోసేది.
7. ఖల్వాయుక్తం
8. యంవాపి
9. తు
10. స్య
11. చి
12. దీ
13. తం
14. తే
16. సం
17. కి
18. ంబెట్టి
19. ంగాను

మర్దించి కరాటమున బెట్టి రెండు గురిగింజలంత మందును తమలపాకు లలో బెట్టి [1]తినిన జ్వరములు నయమగును.

అల్లపురసముతో గాని తులసియాకు రసముతో గాని ప[3]సుపు రస ముతోగాని పంచదారతోగాని [4]ఇచ్చిన శీత[5]జ్వరములు నయమగును. జ్వా[6]రములకు శొంఠితో [7]యివ్వవలెను. గుమ్మడికోళ్లు అడ్డసరపు యీనెలు [8]పీటి రసముతో [9]ఇచ్చిన దోషజ్వ[10]రములు [11]శమించును.

సన్నిపాతభైరవ[12]రసము

శ్లో. శుద్ధసూతం సమం గంధం మృతతామ్రాభ్రటంకణమ్ ।
జంబీరఫలమధ్యస్థం డోలాయా[13]ం తద్రసైః పచేత్ ॥
సర్పాక్షీ [14]చాసనో బ్రాహ్మీ మీనాక్షీ హంసపాదికా ।
హంసితుండీ రుద్రధూర్తవాతారివాయ[15]సీర[16]సాః ॥
దినైకం మర్దయేదేభిర్లోహసంపుట[17]గం పుటేత్ ।
దినైకం వాలుకాయంత్రే సముద్ధృత్య విచూర్ణయేత్ ॥
శాలా చ దీప్యకం వ్యోషం విషజీరకచిత్రకమ్ ॥
సమైస్సమంతతో [19]మిశ్రం త్రిగుంజం భక్షయేత్సదా ।
సన్నిపాతజ్వరం హంతి ముద్గయూషాశనా[19]త్సుఖీ ॥
క్షౌద్రజాతీయుతః పే[20]యో రసోఽయం భైరవా[21]భిధః ।

1. రసము 2. గంధకము 3. తామ్రభస్మము
4. అభ్రకభస్మము 5. వెలిగారము

---

1. తింటే
2. వేపులు
3. సు
4. యిస్తే
5. రా
6. రా
7. యిచ్చే
8. అవికల్పి
9. యిస్తే
10. రా
11. మానును
12. త్రేపచేద్దినమ్
13. దా
14. సా
15. సాః
16. కేపచేత్
17. క
18. న్మి
19. సు
20. య
21. దదిభిః

[1]వీటిని నిమ్మపండ్లలో బెట్టి ఆ నిమ్మపండ్ల ర[2]సమునే పోసి డోలాయం[3]త్రమున ఒకనాడు వండి [4]తరువాత సర్పాక్షి [5]అసనము మండూకబ్రహ్మి, పొన్నగంటి. హంసపాది, తేలుమణిచెట్టు రుద్రజడ ఉ[6]మ్మెత్త ఆముదపువేరు [7]కాకమాచి [8]వీటి రసములను క్రమ క్ర[9]మ ముగ బోయుచు మర్దించి [10]దీనిని ఇనుప సున్నపు గాయలో బెట్టి దాని సందున వెలిగారమును పెట్టి [11]దానిపైన కోకమన్నులుజేసి ఒక దినము గజపుటము పె[12]ట్టవలెను.

పుటసంఖ్య.లోతు[13]ముప్పదిరెండు అంగు[14]ళములు. వెడల్పు,[15]పదు నారు అంగు[16]ళములు. ఇది పుట సంఖ్య, [17]ఇట్లు పుటము వేసిన ఔషధ మును తీసి ఒక దినము వాలుకాయం[18]త్రమున వండవలెను.

వాలుకాయంత్రలక్షణము

[19]ఒక ద్రోణపరిమాణముగల కుండలో అడుగున ఈ మందును [20]పెట్టి ఆ మందుమీద ప్రమిదను మూసి ప్రమి[21]దకు కుం[22]డకు నడుమ నున్న సందు[23]లో [24]బెల్లము సున్నము నూరి పూసి ఆ కుం[25]డ నిండుగ ఇసుక బోసి పొయిమీద బెట్టి ఒక దినము ఉద[26]యా స్తమ[27]యములు మంట [29]పెట్టవలెను.

---

1. యిది
2. సానసే
3. త్రా
4. దా
5. స్మ
6. అలచంద
7. యీారసాలు
8. బోస్తూ
9. యీాకఽకం
10. ఆమీాద
11. ట్లేది
12. ముష్టై
13. ళా
14. పదహారు
15. ళా
16. ఆవుటం వారిని అవు
17. ంత్రాన వండేది
18. మాసెడు బియ్యము వారే
19. పోగుపోసి
20. ౩
21. ండా
22. వ
23. చరకడం
24. పెట్టి
25. డనిండా
26. య
27. యా
28. బెట్టి

ఆ మరునాడు [1]స్వాంగశీతలమున తీసి శాలకిచెట్టు [2]ఓమము త్రికటుకము, నాభి, జీలక[3]ఱ్ఱ, చిత్రమూలము [4]వీటిని సమాంశలు [5]గూర్చి [6]పై ఔషధమునకు సమముగ చేర్చి నిమ్మపండ్ల ర[7]సముతో మర్దించి గుంజా[8]ప్రమాణవటి[9]కలు చేసి మూడు వటి[10]కలు తేనెతో గాని అల్లపు ర[11]సముతో గా[12]ని ఈయవలెను.

పథ్యము పెస[13]రకట్టు ఈయవలెను.

కాలాగ్నిరుద్రరసము

శ్లో. రసభస్మప్రమాణం తు [14]పలమేకం ప్రయోజయేత్ ।
చతుష్పలం తామ్రభస్మ గంధకం చ చతు[15]ష్పలమ్ ॥
తాళకం [16]పలమేకం తు [17]పలమేకం తు టంకణమ్ ।
[18]పలార్ధం వత్సనాభం చ జంబీరామ్లేన మర్దయేత్ ॥
చిత్రమూలరసేనైవ మర్దయిత్వా దృఢం పునః ।
హంసపాదీరసేనైవ మర్దయేత్ఖల్వమధ్యతః ॥
రసః కాలాగ్నిరుద్రోఽయం నామ్నా రోగార్తినాశనః ।
వ్రీహిమాత్రం ప్రయుంజీత [19]హ్యార్ద్రికస్య రసేన తు ॥
దారుణం సన్నిపాత[20]ం చ జ్వరాన్ ఘోరాన్నివర్తయేత్ ॥
రసేంద్రో హరతి వ్యాధీన్ సరః సర్వత్ర పూజ్య[18]తే ॥

నాగార్జునరసము

శ్లో. సూతం చ గంధకం లోహ[19]మమృతం చిత్రపత్రకమ్ ।
విళంగం రేణుకా ముస్తా చైలాగ్రంధిక కేసరాః ॥

---

1. పుచ్చి
2. వాము
3. ర్ర
4. పుటౌషధం సరిపాలు సెట్టి
5. సాన
6. మాత్రం
7. కా
8. కాలు
9. సాన
10. నీయిచ్చేది
11. స
12. ష
13. ఫ
14. ఫ
15. ఫ
16. ఆ
17. ఘ్నం
18. యేత్
19. ంఅ

పలత్రయం త్రికటుకం శుల్బభస్మ చ హింగుళమ్ ।
[1]ముసలీ కందమూలాని తత్సర్వం సమభాగికమ్ ॥
ఖల్వమధ్యే వినిక్షిప్య మధుయుక్తేన మర్దయేత్ ।
బదరీబీజమా[2]నేన శ్రీనాగార్జుననిర్మితః ॥
శ్వాసకాసక్ష[3]యే గుల్మే విషూ[4]చ్యాం విషమజ్వరే ।
కుష్ఠరోగే విషోన్మాదే ఛర్దిరోగే గళగ్రహే ॥
సన్నిపాతాతిసారేషు [5]హ్యజీర్ణే చాగ్నిమాంద్యకే ॥
ప్రదరే రక్తపిత్తే చ మే[6]హే చారోచకే [7]హితమ్ ।
అనుపానవిశేషేణ సర్వరోగహరం పరమ్ ॥

1. రసము 2. గంధకము 3. లోహ భస్మము
4. అమృతము 5. చిత్రమూలము 6. పత్రకము
7. విళంగములు 8. రేణుకలు 9. ముస్తలు
10. యాలకులు 11. పిప్పలీమూలము 12. నాగకేస[8]రములు
13. త్రిఫ[9]లములు 14. త్రికటుకము 15. రాగిభస్మము
16 ఇంగిలీకము 17. నేలతాడిగడ్డలు

[10]వీటిని సమాంశలుగూర్చి ఖల్వమున బెట్టి అతిమృదువుగ తేనెతో మర్దించి రేగుగింజలంతేసి వటి[11]కలు చేసి [12]ఈ క్రింద చెప్పబోవు అనుపానములతో నాయారోగములకు వాడవలెను.

అజీ[13]ర్ణమునకు కలితోను,శూలలకు వే[14]డినీళ్ళతోను, వీర్యవృద్ధికి ఆవునేతితోను,పైత్యప్ర[15]మేహమునకు తేనెతోను,శుక్లప్రమే[16]హామునకు తి[17]ప్పసత్తుతోను, బొడ్డుబల్లకు వాతబలాసమునకు జలరోగమునకు పంచ

1. తాళ మూలిక
2. ణే
3. యా
4. చా
5. ద
6. ష్ట
7. నాశనం
8. రా
9. లా
10. యిన్ని
11. కా
12. యిందుకుఅనుపానాలు
13. ర్ణా
14. నీ
15. హ
16. హా
17. ప్పాసారం

గు[1]ల్మములు మొద[2]లగు వాటికి గుమ్మడికాయ రసముతోను [3]ఈయవలెను. దంత రో[4]గములకు నిమ్మపండ్ల [5]రసముతోను అరిశస్సులకు గ్రహణికి రావిచెక్క కషాయముతోను [6]ఈయవలెను. క్షయరో[7]గములకు తరిచల్లతో [8]ఈయవలెను. దగ్గుకు శ్వాసకు నల్లబులుగుడాకు రసముతో [9]ఈయవలెను. కడుపు పెరిగిన[10]యెడల ముదినెవేళ్ళ రసముతోను, కుష్ఠువుకు వేపాకు ర[11]సముతోను, మూత్రకృచ్ఛ్రకు 5 తామర పువ్వులను నూరి [12]దానితోను ఈ మందు నీయవలెను. ఇట్లు రెండుదినములిచ్చిన తగ్గును. ముఖరో[13]గములకు చల్లని నీళ్ళతోను, పీనసకు [14]మిరియపుపొడి[15]తో చేర్చి[16]వేడినీళ్ళను త్రాగవలెను, శీత జ్వ[17]రములకు నీ[18]లియాకు రసముతో [19]ఈయవలెను. గండమాలకు గారవేరు తోలును మేకపాలతో నూరి [20]దానితో నీయవలెను. త్రిదో[21]షములకు గన్నేరాకు రసముతో [22]నీయవలెను. చేరుకుట్టుకు మేడికాయల రసము పంచదారలతో [23]నీయవలెను. కు[24]ష్ఠపు తెగుళ్ళకు 9 మాత్ర[25]లను బెల్లముతో గాని [26]ఓమముతోగాని [27]ఈయవలెను. సన్నిపా[28]తములకు అర్క మూల కషాయముతో [29]ఈయవలెను.

ప్రతాపమార్తాండరసము

శ్లో. విషటంకణనేపాళం [30]మరిచం హింగుళం సమమ్ ।
దం[31]త్యంబునాஉథ సంమర్ద్యం ముద్గమాత్రప్రమాణతః ॥
రసః ప్రతాపమార్తాండో జ్వరం హంతి మహాద్భుతమ్ ।

---

1. ల్మా
2. యిన
3. యిచ్చేది.
4. గాన
5. వులుసున
6. యిచ్చేది
7. గాన
8. నిచ్చేది
9. యిచ్చేది
10. ందుకు
11. సాన
12. అందులో యూత్రకమూ
13. గాన
14. పిర్య
15. తె
16. నీళ్ళతో యిచ్చేది
17. రా
18. లా
19. యిచ్చేది
20. యిచ్చేది పెసరగింజంత వుంటను బూనేది తో లంత చెరకడం దిని ఘడియవుండి ఆమీద మందు త్రాగేది.
21. ములకు
22. యిచ్చేది
23. నుయిచ్చేది
24. ష్టి
25. లను
26. వాము
27. యిచ్చేది
28. తా
29. యిచేది
30. క్రమం విద్యాతు హింగుళం
31. త్యా

1. నాభి 2. వెలిగారము 3. నేపా[1]ళములు
4. మిరియాలు 5. యింగిలీకము

ఇవి సమాంశలు. [2]నాగదంతివేళ్ళ ర[3]సమున మర్దించి పెసర గింజలంత వటి[4]కలు చేసి జ్వా[5]రమునకు ఒక వటికను వేడినీళ్ళతో [6]ఇచ్చిన పదిమార్లు వి[7]రేచన[8]ములగును. [9]వాంతి అయినయెడల ఒక్కసారి వాంతి యగును. భయపడవలదు. జ్వరము తగ్గును.

రాజచండీశ్వరరసము

శ్లో. సూతం గంధం విషం తుల్యం మర్దయేద్యామయుగ్మకమ్ ।
నిర్గుండ్యా[10]శ్చ ద్రవే[11]నైవం దంతీ[12]ద్రావైశ్చ మర్దయేత్ ॥
జంబీర[13]స్య ద్రవై[14]రేవం స ప్త[15]వారాణ్ ధృఢం ధృఢమ్ ॥
గుంజాప్రమాణవ[16]టకాణ్ ఛాయాశుష్కాం[17]శ్చ కారయేత్ ।
ఆర్ద్రికస్య రసోపేతం దద్యాద్ధంతి జ్వరం [18]క్షణాత్ ।
తైలాభ్యం[19]గో జలస్నానం తృష్ణార్తే తక్రసేవనమ్ ॥
గాత్రే చందనలేప[20]శ్చ పశ్చాత్తాంబూలభక్షణమ్ ।
ఇక్ష్వామ్లాదిఫలాదీని దేయాని వివిధాని చ
రాజచండీశ్వరో నామ పుష్పమాల్యైరలంక్రియా ।

శీతాంకుశరసము

శ్లో. [21]తుత్థం టంకణ [22]పారదం బలివిషం స్యాత్కర్పరం తాళకమ్
సర్వం ఖల్వతలే వి[23]మర్ద్య [24]రచితః స్యాత్కారవల్లీరసైః ॥

---

1. శా
2. తేగడ
3. సాన
4. కా
5. రాన
6. యిచ్చేది
7. రో
8. మవు
9. కక్కునా? ఒకమాటే విదాహించును వెరవవద్దు జ్వరంవిడుదును
10. ద్యా
11. నై
12. మూలంచ
13. స్యా
14. దేయం
15. భావై
16. యి
17. చ
18. క్షణేత్
19. గం
20. ంచ
21. శుత్థా
22. శితజం
23. మృజ్య
24. మదితం

గుంజైకప్రమి[1]తశ్చ శర్కరయుతః స్యాజ్జీరకే[2]ణాథ వా -
[3]త్త్వేకద్విత్రిచతుష్కశీతహరణః శీతాంకుశో నామ[4]తః ॥

1. మైలతుత్థము, 2. వెలిగారము 3. రసము
4. గంధకము, 5. ఇల్లిపాషాణము, 6. కఫరి,
7. హరిదళము

ఇవి సమాంశలు. ఖల్వానబెట్టి పొట్టికాకరాకు [5]రసముతో మృదువుగ మర్దించి గుంజా[6]ప్రమాణ వటి[7]కలు జేసి పంచదారతో గాని జీలక[8]ర్రరస[9]ముతో గాని [10]ఇచ్చిన ఏకాహిక, ద్వ్యాహిక, త్ర్యాహిక, చాతుర్థిక, [11]జ్వరములు శమించును.

చాతుర్థికబడబానలరసము

రసము, గంధకము, మణిశిల ఇవి సమాంశలు వావిలాకు ర[12]సముతో మర్దించి మూషలో గోపి_త్తమును పెట్టి,దానిమధ్యను ఈ ఔషధమును పెట్టి[13]నోరుమూసి ఏఋపిడకలతో కుక్కుటపుటంపెట్టి సాంగశీతలాన [14]తీసి ఈ చూర్ణము రెండు [15]భాగములు, తామ్రభస్మము [16]ఒకభాగము కలిపి చుట్టుగుల్లలలోని పురు[17]గులతో మర్దించి తొలుతటి వలెనే పుటముబెట్టి తీయవలెను.[18]ఈ మందు రెండు[19]భాగములు,మైలతు[20]త్థము ఒక[21]భాగము కలిపి ఉ[22]మ్మెత్తాకు ర[23]సముతో మర్దించి గుంజా[2]ప్రమాణ వటి[8]కలు చేసి ఒక వటికను పంచదారతో [9]ఈయవలెను. పథ్యము పాలు అన్నము [10]పెట్టవలెను. [1]త్ర్యాహిక చాతుర్థిక [2]జ్వరములు [24]శమించును.

---

1. త్రైవ
2. నా
3. త్త్వేక
4. క
5. రసాన
6. మాత్రపు
7. కా
8 ర్ర
9. కొలుమానును
10. సాన
11. వాయిమాటి
12. బుచ్చి
13. పాళ్లున్నూ
14. పాలుబెట్టి
15. పున
16. యీా అవుషధం
17. పాళ్లున్నూ
18. త్తం
19. సాలుబెట్టి
20. స్థ
21. సొన
22. మాత్రం
23. కా
24. యిచ్చేది

[1]చాతుర్థిక జ్వరకషాయము

శ్లో. వా[2]సా ధాత్రీ స్థిరా [3]ధాన్య పథ్యా నాగర సారి[4]వాః ।
సితామధుయుతః క్వాథ[5]శ్చాతుర్థికనివారణః ॥

నారాచరసము

శ్లో. అష్టౌ [6]నిస్తుషదంతి బీజదళికా భాగాస్త్రయో నాగరాత్ ।
ద్వౌ గంధాన్మరిచ[7]ం చ టంకణరసం చైకైకభాగాన్వితమ్ ॥
గుంజామాత్రవటీ విరేచనకరీ దేయం చ శీతాంబునా ।
గుల్మప్లీహమహోదరాదిశమనో నారాచనా[8]మా రసః ॥

1. నేపాళ[9]ములు 8 భాగములు　　2. శొంఠి 3 భాగములు
3. గంధక[10]ము 2 భాగములు　　4. మిరియాలు [11]1 భాగము
5. వెలిగార[12]ము 1 భాగము　　6. రస[13]ము 1 భాగము

[14]ఈ విధముగ కూర్చి మర్దించి గురివిందగింజలంత వటి[5]కలను చేయవలెను.

ఇందుకు [16]అనుపానము

శ్లో. బద్ధే కోష్ఠే ఘృతేనైవ క్రిమికోష్ఠే గుడేన చ ।
జ్వరే చార్ద్రరసేనైవ శ్వాసే తు మరి[17]చం క్షిపేత్ ॥

బద్ధకోష్ఠికి నేతితో నీయ[18]వలెను. [19]జ్వరములకు అల్లపురసముతో [20]నీయవలెను. క్రిమికో[21]ష్ఠికి [22]బెల్లముతో [23]నీయవలెను. శ్వా[24]సునకు మిరియాలతో [29]నీయవలెను.

---

1. పెట్టేది
2. త్రిరాత్రి
3. రా
4. మానును
5. ఇందుకు
6. శా
7. ధాతు
8. కా
9. ంచా
10. ష్టా
11. శ్చ
12. మా
13. శాలు ర
14. కం ఎ
15. ౧
16. ం ౧
17. ం ౧
18. యాక్రమానబెట్టి
19. కాలు
20. శ్లోకము
21. చే
22. యిచ్చేది
23. వేశి
24. యిచ్చేది
25. ష్టానకు
26. చరకడం
27. యిచ్చేది
28. ష్ఠికి
29. యిచ్చేతి

సన్నిపాతవిధ్వంసరసము

శ్లో. సూతం గంధం సమం శుద్ధం తాళకం మాక్షికం తథా ।
మృతతామ్రాభ్రకం బోళం విషం ధుత్తూరబీజకమ్ ॥
క్షారత్రయం వచా హిం[1]గు పాఠాభృంగపటోలకమ్ ।
వంధ్యా నింబత్రయం [2]శుంఠీ కుండ[3]లీద్వితయం సమమ్ ॥
సింధువారద్రవైస్సర్వం మర్ద్యం జంబీరజైరపి ।
దినైకం వటికాం కుర్యా[4]చ్ఛణకా[5]భాం చ భక్షయేత్ ॥
అత్యుగ్రసన్నిపా[6]తం తు సర్వోపద్రవసంయుతమ్ ।
నిహ[7]న్యాదనుపానేన దశమూలార్కజేన వా ॥
శీతాంబుపానం సం[8]తాపే పథ్యం దధ్యోదనం హితమ్ ।
ర[9]సో విధ్వంసకో నామ సన్నిపాతనికృంతకః ॥

మాణిభద్రలేహ్యము

1. విళంగ సారములు [10]1 భాగము 2. ఉశిరిగపప్పు [11]1 భాగము
3. కరక్కాయపప్పు [12]1 భాగము 4. తెగడచూర్ణ[13]ము 3 భాగములు
5. [14]బెల్లము 12 భాగములు

బెల్ల[15]మును పాకము బట్టి [16]పై చూర్ణములను పాకములో బోసి చిన్న నిమ్మకాయంత ఉండలు చేసి ఒక ఉండను వేడినీళ్లతో [17]పుచ్చుకొనిన పదునైదుసార్లు సుఖవిరేచ[18]నములగును.

సుఖవిరేచనయోగము

1. తాడికాయ[19]చూర్ణము 2. తెగడచూర్ణము
3. శేలపం[20]డు గుంజు

---

1. గూ
2. శొ
3. లాంగజం
4. ళ
5. సా
6. తాంశు
7. ంత్యా
8. దేహ
9. స
10. ౧
11. ౧
12. ౧
13. ౦౩
14. చరకడం
15. ం
16. యీచూర్ణాలు
17. ద్రాగగాపదైదుమార్లు
18. నాలు
19. అంతే
20. టి

[1]వీటిని సమాంశలుగ కలిపి త్రిఫల కషాయముతో [2]ఇచ్చిన సుఖ విరేచన[3]మగును.

నాభిలేపవిరేచనయోగము

శ్లో. పిం[4]డీతకీఫలం మూలం శ్వేతగుంజాఽమ్లసైంధవమ్ ।
నాభిం ప్రలేప[5]యేద్యావత్ తావన్మలవి[6]రేచనమ్ ॥

1. బ్రమంగ పండ్లు 2. [7]బ్రమంగ వేరుతోలు
3. తెల్లగురివిందగింజలు 4. పులిచించిలము
5. సైంధవ లవణము

వీటిని సమాంశలుగ నూరి బొడ్డున [8]బూసిన వి[9]రేచన[10]మగును. [11]పట్టును కడిగి వేసిన, విరేచనములు నిలుచును.

మరియొకటి

శ్లో. నేపాళం మా[12]గధీబీజం ప్రత్యేకం చ [13]పలం [14]పలమ్ ।
సౌభాగ్యం గంధకం [15]తుల్యం [16]నారికేళే ప్రవేశయేత్ ॥
నారికేళోదకప్రస్థే గోమయైః పరివేష్టితే ।
నిక్షేప్యమగ్నికుండా[17]ఖ్యే [18]దినవింశతిసంస్థితమ్ ॥
మర్దితం నాభిలేపోఽయం శీత[19]యోగాద్విరేచనః ।
బద్ధ[20]ముష్ణోపచారేణ రాజయోగ్యం సు[21]కౌతుకమ్ ॥

లోకోత్తరరసము

శ్లో. సూతగంధకనేపాళదంతీబీజాని టంకణమ్ ॥
ఏరండ[1]కస్య బీజాని రాజవృక్షఫ[2]లం త్రివృత్ ॥

---

1. యివి
2. యిస్తేను
3. మా
4. డీ
5. యో
6. రో
7. మా
8. కట్టపత్రిసై కడిగివేశేది
9. థవి
10. ఫ
11. ఫ
12. యుక్త
13. నిమ్మం
14. ని
15. వింశతిర్దిన
16. లోపి
17. మా
18. కా
19. టంక
20. లా

పలాశబీజాన్యేకైకం వృద్ధం భాగోత్తరేణ చ ।
స్నుహీక్షీరేణ సంయుక్తం మర్దయేచ్చ దినత్రయమ్ ॥
నారికేళఫలే స్థాప్యం మహాగాఢాతపే క్షిపేత్ ।
తత్తైలం జాయతే క్షిప్రం గృహీత్వా నాభిమధ్య[1]తః ॥
అణుమాత్రవిలేపేన విరేకం కురుతే క్షణాత్ ।
ఘటికాపాదమాత్రేణ సప్తవారం విరేచనమ్ ॥
శరీరే గంధ [2]ఆలేప్యో మాహిషం దధి భోజనమ్ ।
అప్రమత్తోఽతి చాతుర్యాద్గు[3]ణానస్య ప్రయోజయేత్ ॥
అష్టోత్తరాణి గుల్మాని శూలాని వివిధాని చ ।
శో[4]ఫవాతక్రిమీన్కుక్షిసర్వరోగాన్వినాశయేత్ ॥
లోకోత్తర రసో నామ సర్వరోగాంతకః స్మృతః ।

వాంతికి

వెలగగుజ్జు, పిప్పలిపొడి, మాదీఫలపు పం[5]డులోని కేస[6]రములు సమాంశలు కూర్చి [7]ఇచ్చిన వాంతి [8]నిలుచును.

దాహతృష్ణలకు

లాజాదిక్వాథము

శ్లో. లాజనక్తం సితా క్వాథం తృష్ణాదాహహరం పిబేత్ ।

చందనక్వాథము

శ్లో. పలైకం చందనం తోయైర్ద్వాత్రింశతిగుణైః పచేత్ ।
అర్ధశేషం పిబేన్నిత్యం దాహతృష్ణాజ్వరాపహమ్ ॥

ద్రాక్షాదిపానము

శ్లో. ద్రాక్షా దాడిమ ఖర్జూరం శ్వేతశర్కరయా యుతమ్ ।
పానం రుచికరం హృద్యం తృష్ణాదాహరుజాపహమ్ ॥

---

1. చ
2. మాలేప్యం
3. ణౌరౌద్య
4. భ
5. డె
6. రా
7. యిస్తే
8. మానును
9. ద్వా

వాలుకాపానము

శ్లో. ద్వాత్రింశత్ప[1]పలైస్తోయైః [2]పలైకాం వాలు[3]కాం పచేత్ ।
పా[4]దశేషం వస్త్రపూతం లా[5]జసక్తుసితామధు ॥
యుక్తం [6]పేయం నిహంత్యాశు దాహతృష్ణామదాత్య[7]యాన్ ।

ఛర్దితృష్ణలకు

శారిబాదికషాయము

శ్లో. శారిబా ధాన్యకం ద్రాక్షా వాలకం చందనం సమమ్ ।
సర్వతు[1]ల్యో భవేల్లా[8]జః [9]పచేత్తోయైశ్చతుర్గుణైః ॥
పాదశేషం పిబే[10]చ్ఛీతం ససితం చ్ఛర్దితృ[11]ష్ణయోః ।

చందనాదికషాయము

శ్లో. చందనం శారి[12]వా ద్రాక్షా ముస్తా చ [13]నలదం సమమ్ ।
సర్వతుల్యో భవేల్లాజో ద్విరష్టగుణితైర్జలైః ॥
అర్ధశేషం పచేచ్ఛీతం సితాక్షౌద్రయుతం పిబేత్ ।
ఛర్దిం తృష్ణాం నిహంత్యాశు తాపజ్వరనివారణమ్ ॥

సన్నిపాతములకు [14]నస్యములు

అగుర్వాదినస్యము

అగురు, ఆవునెయ్యి, తేనె, కస్తూరి, మారేడువేరు, వీటితో నస్య[19]ముచేసిన సన్నిపా[20]తములు శమించును.

---

1. ఫ
2. ఫ
3. కాం
4. తం
5. జా
6. లేహ్యం
7. హం
8. ల్యా
9. జా
10. సర్వం
11. శ్యైం
12. ట్జయేత్
13. భా
14. దశకం
15. చైఛ
16. దుర్బలదేహునకి గర్భిణి స్త్రీలకు కొంచి మా ణ తిప్పలీగ మాగి కరకాయ కషాయం బెట్టి త్రాగిని స్తే గర్భిణి స్త్రీకిన్నీ దుర్బలదేహికిన్నీ వేంకి విడుచును.
17. తా
18. స్యం
19. చేస్తే
20. తాలుమానును

అగస్త్యపత్రాదినస్యము

పండిన అ[1]విసాకు రసములో త్రికటుకము, వెల్లుల్లి, వస, ఇప్ప చెక్క వీటితో సానమీద గంధముతీసి నస్య[2]ము చేసిన ఎటువంటి సన్ని[3]పాతములైనను తిరుగును.

మరియొకనస్యము

కుంకుడుపండ్లగుజ్జు వెల్లుల్లిపాయలు, సమాంశలుగూర్చి. నిమ్మపండ్ల ర[4]సముతో మర్దించి వటీ[5]కలుజేసి [6]ఎండబెట్టి నిమ్మపండ్ల రసముతోనే నస్య[7]ముచేసిన సన్నిపా[8]తములు తిరుగును.

సన్నిపాతాంజనము

ఊరుబంది చేతికట్టులో మి[9]రియాలను పోసి [10]ఎండబెట్టి ఆచేదు[11]తో కూడ నిమ్మపండ్ల రసముతో గంధము తీసి కన్నులకు పెట్టి[12]న సన్నిపా[13]తములు [14]తిరిగి తెలివి వచ్చును. పామువిషము కూడ దిగును. భూత[15]ముకూడ విడుచును.

శో[8]ష కామి[16]లములు[17]తగ్గును. కండ్లపసిరికలు, నేత్ర రో[18]గములు నయమగును.

మరియొక అంజనము

1. దిరిశనపు గింజలు
2. కుంకుడుపండు

వీటిని మేక పంచి[19]తములో నానవేసి ఆ కుంకుడు పం[20]డ్లతో చిక్కనిగొజ్జు [21]తీసి ఆ దిరిశనపు గింజ[25]లను యీ గొజ్జు[26]ను నిమ్మపండ్ల

---

1. గిశా
2. చేంతి
3. చేస్తే
4. పాతాలు అయినా
5. సాన
6. కా
7. ఆరించి
8. ంశాయను
9. తా
10. ర్యాలుపోసి
11. ఆరించి
12. సహోగా
13. తే
14. తా
15. మానును
16. ం
17. భ
18. లాలు
19. మానును
20. గా
21. తాన
23. డ్లు
24. పిడిచి
25. లున్నూ
26. న్నూ

ర[1]సముతో మర్దించి కణికలుచేసి నిమ్మపండ్ల ర[2]సముతో గంధము తీసి కన్నుల[3]కు పెట్టిన మునుపుచెప్పిన గు[4]ణములనే ఇచ్చును.[5]

నారాయణతైలము

1. మారేడు వేళ్లు
2. తెక్కలి వేళ్లు
3. పంపెన వేళ్లు
4. కలిగోట్టు వేళ్లు
5. బా[6]డిదవు వేళ్లు
6. పెగ్గుమ్మడి వేళ్లు
7. కొమ్మనగొరవి వేళ్లు
8. పెన్నేరుగడ్డ
9. ము[7]లక వేళ్లు
10. [8]వాకుడు
11. బలాద్వయము వేళ్లు
12. పల్లేరు వేళ్లు
13. గలిజేరు వేళ్లు

ఇవి సమాంశలు. పదేసి ప[9]లముల చొప్పున కూర్చి [10]నలియగొట్టి పదినారురెట్లు నీళ్ళుబోసి [11]పాదావశేషముగ కాచి వడబోసి [12]పాత్రలో పోసి అందులో నూనె [13]56 పలములు [14]పోసి

1. సదాపలు
2. దేవదారు
3. జటామాంసి
4. శైలేయకము
5. వస
6. శ్రీగంధము
7. గ్రంథితగరము
8. కోష్ఠువు
9. ఏలకులు
10. కారుపెసరు
11. కారుమినుము
12. కారువులవ
13. కారుకంది
14. [15]సన్నరాష్ట్రము
15. పెన్నేరు[16]గడ్డ
16. సైంధవలవణము
17. గలిజేరు వేళ్లు
18. పిప్పళ్లు,

వీటిని ప్రత్యే[8]కము [17]½ పలము చొప్పున యెండించి చూర్ణముచేసి ఆ కషాయములో గలిపి నూనెకు సమము పిల్లిపీ[20]చర రసము పోసి మేక

---

1. సాన	8. లు	15. అందులో
2. సాన	9. ్రా	16. రాపన
3. పెట్టితే	10. ఫలా	17. లుంప
4. ణాలెయి	11. నొక్కబాడిచి	18. కాలు
6. దీనిమర్దతా మూడు విధాలు	12. నల్తుంచిక్కగా	19. ఫ ౨ లు
7. రిజ	13. పేర్పులో	20. ంచె
	14. స ౧ పోసి	

పాలు 56 పలములు ఆవుపాలు 56 పలములు కలయబోసి [1]సన్నని మంట పైన తైలపాకము [2]వచ్చువరకు నాలుగు ఐదు ది[3]నములు వండి దించి క్రొత్త గుడ్డతో వడబో[4]యవలెను.

[5]ఈ తైలమును లోపలకు, వస్తిప్రయోగమునకు, శరీర మర్దనకు ఇంకా అనేక విధాలుగా వాడిన సకలమైన [6]వాతములు [7]శమించును. నాభికి[8] క్రి[9]ందిభాగమున పుట్టు రోగములు, నాభికి[10] [11]పై భాగమునపుట్టు రోగములు,[12]సలుపులు,యెండువాతములు,దంతవాత[13]ము,కితవ వాతము, కంపవాతము, ఇంద్రియనష్టము, [14]శుక్లనష్టము,[15]వీటిని తగ్గించును. [16]లేపనశక్తిలేని వానికి లేపనశక్తిని కలిగించును, [17]చిక్కిన బిడ్డలను బలియ బెట్టును. వంధ్యలకు గర్భమును కలిగించును. అంతరాశ్రితకుష్ఠురోగమును నశింపచేసును.

[18]శుష్కించిన కరములకు

మారేడు, గుమ్మడి, తెక్కలి, కలిగొట్టు [19]తుందిలము, ములక [20]వాకుడు, కోలపొన్న, నేలపొన్న, పల్లేరు, వింటివేళ్లు, ఒక్కొక్కటి [21]2 పలముల చొప్పున కూర్చి గ్రొక్కి, కడవలోబెట్టి [22]ఠ రెట్లు నీళ్లుపోసి సన్నపాటి మంట[23]తో యేడు [24]దినములు కాచి [25]పాదావశేషముగ

---

1. తెల్ల
2. తాలికకట్టినదాకా
3. నా
4. కోకను
5. సి
6. బూతైలం త్రాగేది వం కంటకంలో చోసుక తినేది. భోజనంచేసేది. వత్తీవెట్టినాను వొడలు చరిమినాను
7. వాతాలుమానును
8. నుండి
9. రోగాలున్న
10. నుండిమీది
11. రోగాలున్నా
12. శలపులువొరుగుపోయిన వాతాలు
13. శకలనష్టానకు
14. జ్వరపడితాను
15. పజాపతిలేని
16. పులుగు వారినపాబు లావుకొందురు గర్భం లేని వారికి గర్భంనిలు చును పాతంవల్లనుచేరు ననుండి బృహతైనవారి అంతర్వర్తైన కుష్టు యివి మొదలయిన రోగాలు మానును
17. చెయ్యియెండినందుకు
18. దు
19. త్రాలు
20. వ్రా
21. శే ౧ లెఖ
22. యేదుపిల్లె
23. యేదుము
24. నా
25. తూ మెడిచక్కగా

[1]డించి వడపోసి పిప్పిని పారవేసి, ఈ కషాయములో నూనె [2]20 పలములు మినుపకట్టు, కలి, ఆవుపాలు, [3]పిట్లను ప్రత్యేకముగ నూనెకు సమములుగ కూర్చి గలిపి గూన యెక్కించి దశమూ[4]లములు [5]మొత్తము 5 పలములు [6]కల్కముగ వేసి ఐదు ది[7]నములు [8]సన్నని మంట[9]తో [10]తైలమును చిక్కగా వండి క్రొత్త[11]గుడ్డతో వడపోసి, [12]ఈతైలమును త[13]లకి [14]వంటికి [15]పట్టించి మర్దించవలెను. [16]నస్యము చేయవలెను. [17]లోపలికి [18]ఈయవలెను. బాహుశోణ మొదల[19]గు వాతములు [20]శమించును.

కంతికి

ఆముదపు గుల్లలు, దూసరతాడిచన్ను, పసపు కొమ్ము,

[21]పిటిని కాల్చి ఆ[22]మసి రాసున్నము [23]రంగరించి పట్టించిన కంతులు నయమగును.

కుమారితైలము

శ్లో. మంజిష్టాంజనశౌరి[24]వాబ్దకటుకాతక్కోలజాతీఫల-
శ్రీఖండత్రిఫలా[25]కణాతగరరుగ్వ్యాఘ్రీచతుర్జాతకైః।
[2]సాశీరాగురుచోరయుగ్మమృగనా[26]భీజం దూత్పలాంభోబిసై-
[27]స్తైలం నేత్ర[28]శిరోఽర్తిహారి పయసా సిద్ధం కుమారీరసైః॥

1. మంజిష్ఠ, 2. నీలాంజనము 3. సుగంధివేళ్లు
4. ముస్తలు 5. కటుకరోహిణి, 6 తక్కోలపుట్లు

---

1. గాచి
2. స ౧
3. యింతమట్టుకు
4. లా
5. టింట్కి
6. త్రొక్కి
7. నా
8. మెల్లని
9. నూనె
10. కోకను
11. యీతైలం
12. లా
13. బడలా
14. బూసేది
15. నశ్యంచేది
16. లోనికిగొసేది
17. యినవాతాలు
18. మానును
19. యివి
20. నశిపురు
21. మెదించి పట్టిస్తే
22. చా
23. కణాచ కుష్టతగరంవి
24. వ్యో
26. రుహో
27. తై
28. రుజా

7. జాజికాయ 8. శ్రీగంధము 9. త్రిఫ[9]లములు
10. పిప్పలి 11. గ్రం[1]ధితగరము, 12. చంగల్వకోష్టు
13. యష్టిమధుకము 14. చాతుర్జాత[2]కములు 15. వట్టివేళ్లు
16. అగురు 17. కచోరములు 18. నారికేళపువేళ్లు
19. కస్తూరి 20. పచ్చకర్పూరము 21. కలువదుంపలు
22. కురువేళ్లు 23. తామరతూండ్లు

వీటిని ప్రత్యే[3]కము¼పలము చొప్పున [4]కూర్చి చూర్ణముచేసి

నూనె [5]5కె పలములు మేకపాలు నూనెకు [6]నాలుగురెట్లు కలు బంద రస[7]ము నూనెకు 4 రెట్లు యిన్ని కలియబోసి నూనెను చిక్కవండి క్రొత్త[8]గుడ్డతో వడబోసి అభ్యంగము[9]చేసికొనిన నేత్రరో[10]గములు శిరోరో[11]గములు [12]శమించును.

అశీతివా[13]తములకు

పెద్ద గురిజవేళ్ల రసము [14]సోలడు, అందులోసగము నూనె, అంత మిరి[15]యాలచూర్ణము గలిపి [16]త్రాగవలెను, దానితో వాతము తగ్గినచో ఒక్కపూటతో నిలవవచ్చును. లేనియెడల మరికొన్ని పూటలు త్రాగ వచ్చును. ఒక్కపూ[17]టతో అశీతివా[18]తములు [19]శమించిపోవును.

శిరోవా[20]తములకు నస్యములు

1. పసుపురస[21]ము 2. సైంధవలవణ[22]ము
3. మిరి[23]యములు 4. తిప్పతీగె రస[24]ము
5. బె[25]ల్లము

---

1. లా
2. ద్య
3. కాలు
4. రా
5. కాలుబా ఇ
6. పెట్టి
7. న ి
8. పి ి
9. వస్త్రెవ
10. నఠగాను
11. గము
12. గా
13. మానును
14. తా
15. అడ్డెడు
16. యము
17. త్రాగేది ఇందేనానాడే చాలును ఇందుకంటె మరిన్ని యిందినదాకా త్రాగేది.
18. తా
59. మానును
20. తా
21. ం
22. ం
23. యా
24. ం
25. చరకడం

ఇవి సమాంశలు. వీటిని నూరి రస[1]ము పిడిచి నస్య[2]ము చేసిన తల బరువు, తలద్రిప్పు, తలనొప్పి, సహితము [3]నయమగును.

గిరికర్ణ్యాదిప్రయోగము

శ్లో. గిరికర్ణి బిల్వమూలం సజలంన[4]స్యమాచరేత్ ।
[5]ఊర్ధ్వాథో బంధయేత్క[6]ర్ణే నిహంత్యర్థశిరోవ్యథాం ॥

మరిచప్రయోగము

శ్లో. శిగ్రుపత్రరసైర్మర్ద్యం మరీచం మూర్ధ్ని శూలజిత్ ।
[7]నస్యం వాతారితైలం వా హంతి సత్యం శిరోవ్యథామ్ ॥

[8]కేశస్థిరీకరణయోగములు

జాతీపుష్పాదిలేపము

శ్లో. జాతీపుష్పదళం మూలం కృష్ణగోమూత్ర పేషితమ్ ।
లేపోఽయం సప్తరాత్రేణ దృఢకేశకరః పరః ॥

భృంగారాదిలేపము

శ్లో. [9]భృంగారం త్రిఫలా శృంగీ నీలోత్పలమయోరజః ।
సూక్ష్మచూర్ణం [10]క్షపేత్తైలే చతుర్థం[11]శోఽస్య లేపనః ।
దృఢకేశా[12]న్కరోత్యాశు కీటభక్షిణనాశనః ॥

భల్లాతిసారలేపము

శ్లో. [1]భల్లాతకం చ బృహతీ గుంజామూలం ఫలం తథా ।
మధునా సహ లేపేన [2]యూకాలిక్షాక్షతప్రణుత్ ॥

గుంజాదిలేపము

శ్లో. గుంజామూలం ఫలం చూర్ణం కటకారీఫలద్రవైః ॥
తేన లేపేన హంత్యాశు [13]కేశపాతం సుదుస్సహమ్ ।

---

1. ం
2. ం
3. ంశాయును
4. మానును
5. మూర్ధ్వాత
6. ర్ణే
7. మధ్య
8. జాత
9. ంకులావాపి
10. ఫ
11. క్షాయక్షారోహితం
12. వై
13. వాయురోగం

ఈ విధముగ పేను కొరికినచోటను పట్టి[1]ంచిన వెంట్రుకలు [2]మరల మొలుచును.[3]

అర్ధావ[4]భేదమునకు

శ్లో. సింధూత్థలశునవ్యోషహింగుభి స్తిలజం [5]సృతమ్ ।
సింధువారరసే[6]న స్యాత్ న స్యాద[7]ర్ధావభేదరుక్ ॥

కూష్మాండరసాయనము

శ్లో. వీతత్వగస్థికూష్మాండం తులాం స్విన్నాంపునః [8]పచేత్ ।
ఘట్ట[9]యన్సర్పిషః ప్ర[10]స్థే క్షౌద్రవర్ణే తు భర్జితే ॥
ఖండం శతం కణా[11]శుంఠ్యోర్ద్వి ప[12]లం జీరకాదపి ।
త్రిజాతధాన్యమరిచం పృథగర్ధ[13]పలాంశకమ్ ॥
అవతారితశీతే చ దత్వాక్షౌద్రంఘృతార్ధకం ॥
[14]ఖజేనామథ్య తు స్థాప్యం తన్నిహ[15]న్యాత్ప్రయోజితమ్ ।
కాసహిక్కారుచీఛర్దిర క్తపి త్తక్షయక్షతాన్[7] ॥
[16]ఉరస్సంధానజననం మేధాస్మృతిబల[17]ప్రదమ్ ।
అశ్విభ్యాం భాషితో యోగః కూష్మాండకరసాయనమ్ ॥

ప్రాత గుమ్మడికాయలను కోరముతో గీచి ఆ కోరు[18]ను పిడిచి, నీళ్ళను వేరుగ బెట్టి, ఆకోరు [19]10 పలములు నెయ్యి [20]ఒక ప్రస్థము పోసి మెల్లని మంటను యెఱ్ఱబార వేచి, ఆ పిడిచిన నీళ్లలో పంచదార [21]100 పలములు వేసి పా[22]కముగ కాచి దించి అందులో

---

1. ఈక్రమాన
2. స్తే
3. వచ్చును
   అర్ధావర్తానుకు
   తింత్రిణీత్వచ భస్మచ
   ఆరక్షీరేణభావితం ।
   చూర్ణనై నశ్యంచ అ
   ర్ధావర్తం నివారయేత్ ॥
4. భార్తానకు
5. త్రు
6. ంన
7. తము
8. పునః
9. ర్య
10. ష్టే
11. ంసూర్య
12. ద
13. ఫ
14. రేచ
15. ద్రే
16. ర్ధ్రి
17. ఖాదినోన్మద్య
18. త్ర్య
17. ం
20. పున
21. కకడవలోవడిచి ఆ
    గోల్పి అవి బాగా పి
    చి ఆకోరు ఆలించి
21. వి ౫ కోరున్నా
22. న్ని
23. కంగా

పిప్పళ్లు [1]2 పలములు, శొంఠి [2]2 పలములు, జీలకఱ్ఱ [3]2 పలములు, యాలకులు లవంగము పత్రకము ధనియాలు మిరియాలు యివి ప్రత్యేకము½ పలము చూర్ణము చేసి

వీటిని ఆ గుమ్మడి [4]కోరుననూ ఆ పాకములో గలిపి [5]చల్లారిన తరువాత తేనె ½ ప్రస్థము పోసి కోరు వేచగా మిగిలిన నెయ్యిని అందులో పోసి [6]సేవించిన యీ శ్లోకములలో చెప్పిన రో[7]గములు [8]శమించును.

కుండల్యాదిలేహ్యము

శ్లో. తులార్థం కుండలీమూలం తదర్ధం కంటకారికా ।
కంటకారిసమం చవ్యం దశమూ[9]లజటాః [10]పునః ॥
పృథగ్దశ[11]పలాః భా[12]ర్జి పిప్పలీమూలచిత్ర[13]కాః ।
ద్రోణద్వయాంభ[14]సా పక్త్వా [15]హ్యాష్టభాగావశేషితే ॥
పూతే క్షిపేత్తులార్థం తు పురాణస్య గుడస్య చ ।
దత్వా తు ఘట్ట[16]యే ద్వ్యా[17]యో లేహవత్సాధు సాధయేత్ ॥
[18]పిప్పల్యా వింశతిపలం తు గాక్షీరీ చతుష్పలమ్ ।
త్రిజాతం జీరకాజాజీహింగు జాతీఫలం వరా
భార్జి క[20]ర్కటకీశృంగీ ప్రత్యేకం త్రి[22]పలం తథా ॥
మరీచ[23]కుడుబం శుంఠ్యాః ప్రమాణం ద్విగుణం తతః॥

---

1. ప ౨
2. ఫ ౨
3. ఫ ౨
4. చూర్ణమున్నూ
5. కాచిచలార్చిన
6. సే
7. గా
8. మూనును
9. లా
10. త్పృథక్
11. ఫలం
12. ర్జీ
13. కై
14. స్తే
15. ద
16. యో
17. యా
18. బంశత్పలానిపిప్పల్యాస్తు
19. త్రిబుతజేరకా జాజీ రామఠంత్రిఫలాతథా
20. రంగి
21. ర్కా
22. ఫ
23. త్కు

సర్వమేకీ[1]కృతం చూర్ణం కుడుబం చాయసం రజః ।
ప్రక్షిప్య మాక్షికప్ర[2]స్థం శీతే తస్మిన్వినిక్షిపేత్ ॥
తల్లేహ్యం మాత్ర[3]యా లేహ్యం శ్వాసకాసనిబర్హణమ్ ।
శోషశూలప్రతిశ్యాయస్వ[4]రసాదాగ్ని[5]వైకృతమ్ ॥
హృద్రోగహిక్కాగుల్మార్శః ప్లీహానాహోదరామయాన్ ।
గ్రహణీ ముదరాష్ఠీలామరుచిం చా[6]పకర్షతి ॥
సిద్ధమంత్రో యథా సర్వం నాతిక్రామతి జాతుచిత్ ।

నల్ల ఉప్పిలివేరుచెక్క [7]5 పలములు, వాకుడువేళ్లు [8]25 పలములు దశమూలములు ప్రత్యే[9]కము 10 పలములు, భారంగి [10]10 పలములు, పిప్పలిమూలం [11]10 పలములు, చిత్రమూలము [12]10 పలములు. వీటిని [13]2 ద్రోణముల నీళ్లలో పోసి కషాయముబెట్టి అష్టభాగావశేషముగ కాచి [14]వడగట్టి అందులో పాతబెల్లము [15]50 పలములువేసి లేహ్యపాక[16]ముగ [17]వండి అందులో

పిప్పలి చూర్ణ[18]ము 20 పలములు తవక్షీరి [19]4 పలములు యాలకులు [20]లవంగపట్ట పత్రకం జీలక[21]ఱ్ఱ [22]ఓమము జాజికాయ హింగువు త్రిపలములు భారంగి కర్కాటశృంగి

ఇవి ప్రత్యేకము 3 పలములు మిరియాలు 4 పలములు శొంఠి, 8 పలములు, లోహచూర్ణము 4 పలములు

---

1. ప్రయం
2. ద్రస్తే
3. యో
4. ర్వ
5. పాటవం
6. థ
7. ఫ ౫౦
8. ఫ ౨౫
9. కాలు ఫ ౫
10. ఫ ౧౦
11. ఫ ౧౦
12. ఫ ౧౦
13. యిదిపదార్థం
14. వడిచి
15. ౫ పీసెలు
16. ంగా
17. కాచి
18. ంపీగ
19. ౪
20. లవంగాతు
21. ర
22. వోమం

[1]వీటిని చూర్ణము చేసి వస్త్ర[2]గాలితము చేసి ఆ లేహ్యములో బోసి కలిపి చల్లారిన వెనుక తేనె ఒక ప్రస్థ[3]ము కలిపి సేవి[4]ంచిన ఈ శ్లోకములో చెప్పిన రో[5]గములు శమించును.

ఊర్ధ్వశ్వాసకు

శ్లో. ఇంద్రవారుణికామూలం దేవదారు కటుత్రయమ్ ।
శర్కరాసహితం ఖాదే [6]దూర్ధ్వశ్వాసప్రశాంతయే ॥

పాలపాపజ్వరము[7]లకు

ఇల్లి పాషాణము, దుష్పికొమ్ము, [8]చందనము వీటిని సమాంశలు గూడి నిమ్మపండ్ల రస[9]ముతో మర్దించి ఆరికగింజలంతేసి వటి[10]కలు చేసి చ[11]నుబాలతో ఒక వటికను [12]ఇచ్చిన పాలపాపజ్వ[13]రములు [14]తగ్గును.

రక్తపి[15]త్తమునకు

నవనీతాదిలేహ్యము

శ్లో. నవనీతం సితా లాజా ద్రాక్షయా సహ భక్షయేత్ ।
ముస్త[16]కం సఘృతం దద్యా[17]ద్రక్తపిత్తహరం పరమ్ ॥

వాసాదియోగములు

శ్లో. వా[18]సా ఘనం సితా క్షౌద్రైర్లాజాన్వా శర్కరాసమాన్ ।
భక్షయేద్రక్తపిత్తఘ్నం తృష్ణాదాహజ్వరం జయేత్ ॥

ఉశీరాదికషాయము

శ్లో. ఉశీరం చందనం వాసా ద్రాక్షా చ మధుకం కణా ।
కషాయం లాక్షయా యుక్తం [19]రక్తపిత్తహరం పిబేత్ ॥

---

1. యింతమట్టున్నా
2. ఘా
3. పోసి
4. సేవిస్తే
5. గాలుమానును
6. ఊ
7. రాల
8. గంధము
9. రసాన
10. కా
11. స్ను
12. యిస్తే
13. రాలు
14. మానును
15. కేచ
16. శాధ
17. న్యై
18. శా
19. ద్రాక్షిసం

కదంబప్రయోగము

శ్లో. పత్రాణి పుష్పాణి కదంబకస్య
క్షీరేణ పిష్ట్వా [1]ప్రపిబేత్ప్రభాతే ।
నివారయేచ్ఛోణితమత్యుదీర్ణం
మత్తం మహానాగమివాంకుశేన ॥

ఔదుంబరకషాయము

శ్లో. ఔదుంబరోద్భవం తోయం శర్కరాద్రాక్షసంయుతమ్ ।
[2]ఊర్ధ్వాధోమార్గసంభూ[3]తరక్తపిత్తవినాశనమ్ ॥
తజ్జలం ప్రదరం హంతి [4]రక్తస్రావం విశేషతః ।

మూర్వాదిఘృతము

శ్లో. మూ[5]ర్వా శ్వేతముశీరం చ ముస్తా[6]వాసకపద్మకమ్ ।
ద్రాక్షా మధూకం యష్ట్యాహ్వాం కాశ్మీరం చందనం సితా ॥
పిష్ట్వా [7]కర్షమితద్రవ్యం ఘృతప్రస్థం విపాచయేత్ ।
మూర్వారసమజాక్షీరం పృథగ్దత్వా చతుర్గుణమ్ ॥
[8]పక్త్వా మృద్వగ్నినా సిద్ధం నావనం నాసికాగతే ।
కర్ణమార్గాగతే రక్తే త[9]చ్ఛ కర్ణే ప్రపూరయేత్ ॥
య[10]స్య చక్షుస్స్రుతం రక్తం పూరయేత్తస్య చక్షుషీ ।
మే[11]ఢ్రపాయుగతే రక్తే వస్తిక[12]ర్మణి యోజయేత్ ॥
ప్రవృత్తే రోమకూపేభ్య[14]స్త్వభ్యంగే యోజయేద్ఘృతమ్ ।

---

1. సర్వపిత్తవినాశనం
2. త్ర్వలి
3. పూర్వాదా
4. తా
5. తప్మాసా
6. ర్వా
7. చందన
8. చత్కార్ష
9. దత్వాసము సపైరక్తో
10. స్య
11. స్యాచక్షుర్ధతేరకే
12. ధ
13. ర్మన
14. ఃఅ

ధాత్ర్యాదిఘృతము

శ్లో. ధాత్రీ[1]విదారీక్షుశతావరీణాం
కూష్మాండకానాం చ రసేన సర్పిః ॥
క్షీరేణ సర్వం విపచేత్సుపిష్టం
మృద్వీకయష్ట్యాహ్వయచందనం చ ॥
ఏతత్సుసిద్ధం సితయా విమిశ్రం
నివారయే[2]చ్ఛీఘ్రమసృగ్దరం చ ॥
పాండ్వామయే [3]పిత్తకృతే హితం స్యాత్
పిత్తేన గుల్మేఽస్థివిని[4]స్రుతౌ చ ॥
శ్లో. వంధ్యా చ పీత్వా లభతే చ గర్భం
శీఘ్రం నిహ[5]న్యాదిహ వాతరక్తమ్ ।
అన్యాంశ్చ [6]పిత్తప్రభవాన్నిహన్యా-
న్మూర్ఛా[7]మదోన్మాదమదాత్యయాదీన్ ॥

శుక్లప్రమే[8]హములకు

గొట్టెచెక్కలిని క్రొత్తకడవలో బెట్టి నీళ్లుపోసి ఉసిరిగపప్పు వేసి ఊరబెట్టి తరువాత ఆనీళ్లు తవ్వేడు తీసి అందులో పంచదార నిమ్మకాయంత గలిపి త్రాగి[9]న శుక్లప్రమేహము [10]శమించును.

మరియొకటి

అంతరతామరపాకు రసము అరసో[11]లడులోను నూనె బొట్లు కలియబోసి [12]త్రాగిన శుక్లప్రమేహము [13]శమించును.

---

1. బి
2. త్
3. పైత్య
4. స్పృతే
5. ంత్యా
6. పైత్యే
7. న్మ
8. హన
9. తే
10. మానును
11. ల
12. త్రాగను
13. మానును

మరియొకటి

అంతరతామరపాకు రసముతో రాజనపు బియ్యపు పిండిని దడిపి పిట్టువెట్టి నెయ్యి పోసుకొని భక్షించి పుడిసెడు చన్నీళ్లు త్రాగేది, శుక్లమేహము నయమగును.

జలమేహ[1]మునకు

తంగేటివేరు చెక్క, [2]తంగేడు విత్తనములు, వీటిని నూరి తేనెతో గలిపి పంచదార వేసి [3]ఇచ్చిన జలమేహము నయమగును.

తోగదుంపను మేక పంచితముతో నూరి ఆ పంచిత[4]మునసే కలిపి ఇచ్చిన జలమేహము [5]తగ్గును.

పెద్దరో[6]గములకు

నల్లవావిలివేరును కడవలో బెట్టి నాలుగు మాడలయెత్తు గంధక[7]మును అందులో కలిపి దానిమీద మూకుడు మూసి పాతాళయం[8]త్రమున తైల[9]మును దీసి ఆ తైల[10]మునుండి వరిగింజంత మోతాదును అరటిపం[11]డులో బెట్టుకొని యి[12]రువది ది[13]నములు [14] సేవించిన పెద్దరోగము మొదలైన అష్టాదశ కుష్ఠువులు [15]శమించును.

కపాలవా[16]తమునకు

చేదుబీరకాయలు [17]60 కాయలను తెచ్చి రసము తీసి ఆ రసము తవ్వెడు, నూనె తవ్వెడు, ఆముదము తవ్వెడు, నెయ్యి తవ్వెడు [18]వీటిని కలయబోసి కటుకరోహిణి[19]ని 4 మాడలెత్తు కల్కముగ వేసి తైల[20]మును వండి తల[21]కు అంటుకొనిన కపాలవాత[22]ము తగ్గును

1. హ
2. యిస్తే
3. ంతోయిస్తే
4. మానును
5. గాన
6. కంవేసి
7. త్రా
8. ం
9. ం
10. టి
11.
12. నా
13. తింటె
14. మానును
15. తా
16. గం
17. యింత
18. మాణ
19. ం
20. ను
21. రుంటె
22. మానును

సంజీవనీరసము

నాభి [1]5 భాగములు, నేపా[2]ళములు [3]5 భాగములు, శుద్ధ తగర[4]ము ఒక భాగము పాదరస[5]ము ఒక భాగము, జెముడు పాలు, దుష్టుగుపాలు, జిల్లేడుపాలు, నెల్లిపాషాణ[6]ము ప్రత్యేకము 5 భాగములు తెల్ల వులిమిరి చక్క [7]5 భాగములు,

[8]వీటిని నూనెతో మర్దించి ఉండలు చేసి బ్రహ్మరంధ్రమున గోరిగి కత్తివాట్లు వేసి నిమ్మపండ్ల రస[9]ముతో యెక్కించవలెను, కాలి బొటమన వ్రేలు[10]లో కత్తివాట్లు వేసి అక్కడ ఎక్కించవలెను. నిప్పులు మంచము క్రింద పోసి పచ్చడమును గ[1]ప్పవలెను. ఆ సన్నమృత్యు[2]వు కల వాడైనను లేచి కూ[3]ర్చుండును.

మూలవ్యాధికి
వర్తిప్రయోగము

ఆవడకాయ, చేదుప్పు, వర్నావాలు,

వీటిని కలితో నూరి కోక తిరిచేసి [4]దానికి ఈ మందును బూసి ఆస[5]నములో [6]ఎక్కించిన మూలవ్యాధి [6]తగ్గును.

మరియొకటి

ఆవడకాయను పొడిచేసి నూనెతో గలిపి కోకతిరి[7]కి బూసి ఆస[8]నములో ఎక్కి[9]ంచిన మూలవ్యాధి [9]తగ్గును.

---

1. చి ౫
2. ళా
3. చి ౫
4. ంచి౧
5. ంచి ౧
6. ంచి ౫
7. చి ౫
8. యివి
9. ం
10. చించి
11. గప్పేది
12. లైగా
13. ర్చుండును
14. అందున
15. నాన
16. యెక్కి
17. మానును
18. ని
19. నాన
20. త్తే
21. మానును

హారీతక్యాదివటకము

కరక్కాయలు, చిత్రమూలము, జీడిగింజలు, నల్లనువ్వులు బెల్లము,

వీటిని కలయద్రొక్కి ఉసిరికాయలంతేసి ఉండలను నిత్యము [10]సేవించిన మూలవ్యాధి తగ్గును.

కామిల[1]కు వంగభస్మము

తగర[2]మును గరిటెలో నూనెబొట్టు వేసి కరిగించి యేడేసి మార్లు ఉలవకట్టు చల్లకలి వీటిలో ఒ[3]క్కొక్కదానిలో [4]వేసిన శుద్ధి [5]యగును.

ఆ తగర[6]ము బిళ్ళను అటికలో [7]వేసి పసుపుపొడిని [8]కొంచెము కొంచెము వేయుచు రావిక[9]ఱ్ఱతో గాని అడ్డసరము కఱ్ఱతో గాని కలియ బెట్టు[9]చూ[1]యుండిన [1]భస్మమగును.

ఆ వంగభస్మము శాణప్రమాణము, మిరియ[2]పు చూర్ణము శాణ ప్రమాణము, పంచదార[3]కర్ష ప్రమాణము ఇట్లు కలిపి సేవిం[4]చవలెను, పథ్య[5]ము పెసరకట్టు అన్నము, కామిల [5]శమించును.

[6]శుక్ల మేహమునకు

కరక్కాయ ఒకటి, మిరియపు గింజలు 30, పంచదార [7]ఒక తులము కలుబంద పలుకుల రస[8]ము ఒక సోలడు

వీటిని కలుపుకొని సేవి[9]ంచిన [10]శుక్ల మేహము [1]శమించును.

---

1. న్నానేవిస్తే
2. లాన
3. ం
4. క్కటొక్కటను
5. పోస్తే
6. అవు
7. పెట్టుతాలింప
8. పోసి
9. యించుకవేసికొంచు
10. ర
11. ర
12. వేస్తె
13. మాను
14. ం
15. మూగ
16. చేది
17. ం
18. మానును
19. తెల్లప్రమేహోనకు
20. మా ౨
21. ంసా ఌ
22. స్తే
23. మానును

వత్సనాభిభే[1]దము

శ్లో. ప్రథమం మర్కటం ప్రోక్తం ద్వితీ[2]యం తు హాలాహలమ్ ।
[3]తృతీయం వాలుకం జ్ఞేయం కర్దమం చ చతుర్థకమ్ ॥
పంచమం వత్సనాభం చ షష్ఠ[4]ం తు సర్షపం [5]వదేత్ ।
స ప్తమం కాలకూటం చ [6]జతుకం చాష్టమం [7]వదేత్ ॥
నవమం మూలకం చైవ దశమం కృష్ణశృంగకమ్ ।
మహావిషం [8]తతః ప్రోక్తం ద్వాదశం ము స్తకం మతమ్ ॥
త్రయోదశం హారిద్రా[9]ఖ్యమిత్యేతే కందజా విషాః ।

వీటివర్ణములు

శ్లో. మర్కటం కపివర్ణం చ నీలవర్ణం హాలాహలమ్ ।
వాలుకం వాలుపీతం చ కర్దమం కర్దమా[10]భకమ్ ॥
పాండురం వత్సనాభం చ సర్షపం సర్షవర్ణకమ్ ।
కాకనాసా కాలకూటం [11]జతుకం స్వేతవర్ణకమ్ ॥
శుకగ్రీవం మూలకం చ శృంగా[12]భం కృష్ణశృంగకమ్ ।
మహావిషం ర క్తవర్ణం ముస్తా[13]ఖ్యం ము స్తవర్ణకమ్ ॥
హారిద్రా[14]ఖ్యం పీతవర్ణ[15]మిత్యు క్తం వర్ణలక్షణమ్ ।

రసయోగ్యాయో[16]గ్యములైన నాభులు

శ్లో. [17]జతుకం ము స్తకం శృంగీ వాలుకం సర్షపాహ్వయః ।
వత్సనాభం మూలకం చ [18]కృష్ణశృంగీ తథాష్టకమ్ ॥
ఇ[20]త్యష్టౌ యోజ[21]యేద్యోగే కాలకూటాది వర్జయేత్ ।

---

1. దా
2. య్యంచ
3. వాలుకం త్రితయం జన్యాత
4. మం
5. ప్రియేద్
6. చ
7. ప్రిమేత్
8. వరారోహ
9. భఇ
10. ణ్ణా
11. న
12. చ
13. కృష్ణాయ
14. భం
15. భం
16. ంఇ
17. గ్యా
18. అ ప్త
19. శ్వేత
20. త్యా
21. యో

నాభియెక్కిం[1]చెడి విధము

జిల్లేడుపాలు పోసి వ[2]త్సనాభితో గంధ[3]ముతీసి కత్తివాట్లు వేసి [4]పట్టించిన [5]ఎక్కును. యెండ[6]లో కూర్చుండబె[7]ట్టవలెను,

తిమ్మిరి వా[8]తములకు నొప్పిగలతావున పట్టిం[9]చవలెను. [10]ఈ విధముగ [11]ఎక్కకుం[12]డిన జముడుబాలు, నాభి, కరుధూపము కలిపి యెక్కించ[13]వలెను.

నాభిని దించెడి విధము

[14]అధికముగ యెక్కి ఒళ్లు జిమజిమ[15]మనినయెడల ప్రత్తిఆకు [16]రసమును నాభి యెక్కించిన [17]స్థలమున పూసిన విషము దిగును, [18]దాని వలన కూడ దిగకుండిన యెడల నెత్తిపైన [19]కత్తి[20]తో గంట్లువేసి నిమ్మకాయ పులుసు[21]తో మర్దించవలెను. [22]దీనివలనకూడ దిగని యెడల నిమ్మకాయ[23]ను తినవలెను. లేదా ప్రత్తికాయ[24]ను తినవలెను. నేపాళపు గింజ[25]లను నూరి పట్టించవలెను. [26]ఈలాగున విష[27]మును దించవలెను

ఎలుక వెఱ్ఱినక్క కుక్క పాము విషములకు

ఉ[28]లిమిరి వేరు ముద్ద గచ్చకాయంత నూరి నూనె కలిపి ఇ[29]చ్చిన ఎలుక, వె[30]ఱ్ఱినక్క, కుక్క, పాము, వి[32]షములు [33]దిగును.

పథ్యము చప్పిడి. చల్లా అన్నము తినవలెను.

---

1. ంచే
2. త్మ
3. ం
4. పూస్తే
5. యె
6. ను
7. ట్టేది
8. తాన
9. చేది
10. అందువ
11. యె
12. డేను
13. చేది
14. లాపుగా
15. నినా
16. ం
17. తావునబూస్తే
18. అందునా దిగకుండేనా
19. గుంటపట్ట
20. వాట్లు
21. చమిరేది
22. మిరిన్ని యెక్కనా
23. తినేది
24. తినేది
2 ళ్లా లంచమిరేది
26. యీ
27. ందించేది.
28. ల్మి
29. యిస్తే
30. ఱ్రి
31. షా
31. మానును
33. తినేది

మరియొక విధము

శంఖుసున్నము, మిరియపు పొడి, [1]ఉత్తరేణి, రొయ్యి, సైంధవ లవణము, బ్రహ్మజముడుకొనలరొయ్యి,

యివి సమాంశలు కలయ గలిపి యిందుపుకాయలంత ఉండలను నిమ్మపం[2]డు [3]రసముతో గాని తేనెతో గాని [4]సేవించవలెను.

పథ్య[5]ము చప్పుడి. చల్లా అన్నము.

[6]గుల్మమునకు

కుటజాదికల్కము

కొడిశవేరుముద్ద గచ్చకాయంత, మిరియపుముద్ద గచ్చకాయంత ఆవముద్ద గచ్చకాయంత వేపాకు[7]ముద్ద గచ్చకాయంత
వీటిని నీళ్లు పోసి[8] నూరి ఆవుచల్లతో ఇచ్చిన గుల్మ[9]ములు శమించును.

పథ్యము చప్పిడి. చల్లా అన్నము పె[10]ట్టవలెను.

వెక్కులకు

మినుము[11]లను పప్పుగచేసి పొగపెట్టి ఆ పొగను డ్రాగి[12]న వెక్కులు [13]తగ్గును.

కక్కుకు

ఎలుకపీతబొక్కలోని నీళ్లు మానెడు దెచ్చి [14]జావకాచి[15]త్రాగిన కక్కు[18]లు నిలుచును.

---

1. వు
2. టి
3. పు ః సున
4. తిన్నేది
5. ం
6. ఉదరగుల్మాలుమానును
7. యింతమట్టు
8. ఇస్తే
9. ంమానును
10. పెట్టేది
11. తరరంతేనెపోసి తీసి నాలుకబమిరితే వెక్కు మానును
12. లు
13. తే
14. మానును
15. గంజి
16. పోస్తే
17. మానును
18. పారీయందుకు

విరేచనము[1]లు కట్టుటకు

అశ్వత్థక్షారప్రయోగము

రావిబెరడు కాల్చినమసిని నీళ్ళలో గలిపి తేరబెట్టి ఆ నీరు త్రాగిన [2]విరేచనములు కట్టును.

గ్రహణికి

కొడిశ వేరుచెక్క [3]1 పలము, పెద్దమానువే[4]రు చెక్క [5]1 పలము, సుగంధి వేళ్లు [6]1 పలము, [7]పాతాళమూలము [8]1 పలము, పాతాకు 1 పలము, కంగేడు వేళ్లు [9]1 పలము, త్రికటుకము [10]1 పలము, సుగందిఆకు 1 పలము, కాచు 1 తులము, బలుసువేరు [11]1 పలము, [12]బలుసు ఆకు 1 పలము,

వీటితో భూపు[2]టమున తైల[13]ము దీసి చల్లతో చింతగింజంత యిచ్చిన [14]గ్రహణి [15]కట్టును.

తామ్రభస్మ[16]ము

రాగిని రేకులుగ వేసి శుద్ధిచేసి [17]కొలిమిలో బెట్టి కరిగించి కృష్ణతులశాకు రస[18]మును పిడి[19]చిన రాగి భస్మ[20]మగును.

వెండిభస్మము

రక్తమణిశిలను గాని యిల్లిపాషాణ[11]మును గాని చనుపాలతో నూరి వెండిని శుద్ధి చేసి చింతాకులవలె పలచ[22]గ సన్నపు రేకులు[26]గ

---

1. కిస్తే
2. పారేదిమానును
3. ఫ ౧
4. ర
5. ఫ ౧
6. ఫ ౧
7. పాటవేరు
8. ఫ ౧
9. ఫ ౧
10. ఫ ౧
11. ష ౧
12. ష
13. యూ
14. ఇంతమటు
15. .టా
16. ం
17. కడుపురోగము
18. మామను
19. ం
20. క్రొవ్వి
21. ం
22. స్తే
23. ం అవు
24. ౕ
25. గా
26. వేసి

చేయించి ఆ రేకులకు ఆ నూరిన [1]ముద్దను బూసి ఆ రేకు[2]లను పల[3]చగ ఒక మూకుటిలో బెట్టి మీాద నొక మూకుడును మూసి కోకమన్నులువేసి పుటముబెట్టి[4]న వెండి భస్మ[5]మగును.

గర్భ[6]ము నిలు[7]చుటకు

దాసన పువ్వులు నూరి ముట్టైన నాలు[8]గవనాడు త్రాగిన ము[9]ట్టగుట మాని గర్భము నిలుచును.

కాసరో[10]గమునకు

వత్సనాభి [11]8 మాష లెత్తు, గవ్వసున్నము [12]20 మాషలెత్తు, మిరియాలు 12 మాషలెత్తు వీటిని గలుగరాకు ర[13]సముతో మర్దించి గురివింద గింజలంతేసి వటి[14]కలు చేసి నిత్యము ఒక వటుక[15]ను తేనెతో [16]సేవించిన కాసరో[16]గము, [17]తగ్గును.

స్త్రీసంగదో[18]షమునకు

మంగవేరుచెక్కను [19]ఎండబెట్టి ఆ చెక్కను పోకంత [20]తాంబూలముతో నమలి ర[21]సమును మ్రింగి[22]న స్త్రీసంగదోషము తగ్గును.

[23]గళకీలకమునకు

జిల్లేడుపాలు చేదుప్పు వీటిని నూరి మెడకు [27]పట్టించిన గళకీలకము శమించును,

---

1. మందు
2. లు
3. గా
4. తే
5. మా
6. ం
7. పను
8. గో
9. టొ
10. గా
11, మా ర
12. మా ౨౦
13. ౧౨
14. ఇంతమట్టుకు
15. సొన
16. కాలు
17. ం
18. ఇస్త్రే
19. గా
20. మానును
21. షా
22. రొ
23. విడెం
24. ం
25. తే
26. గళరోగాలకు
27. బూస్త్రే

సర్వగళరోగములకు

విమ[1]శములు హేమమాక్షికము త్రికటుకము తామ్రభస్మము, చేదుప్పు,

ఇవి సమాం[2]శలుగూడి గోమూ[3]త్రముతోనూరి వే[4]డినీళ్లలోగలిపి మూడు ది[5]నములు [6]మెడకుపూసిన గ[7]ళరోగ[8]ములు [9]శమించును.

అగ్నిస్తంభనయోగములు

వావిలాకును నూనెతో వండి ఆనూనెను చే[10]తికి బూసు[11]కొనిన అగ్నిస్తంభన

బెండవేరును ముట్టించి నో[12]టిలో బెట్టు[13]కొనిన నోరు కాలదు.

నీరుపిప్పలిని నమిలి నిప్పులు నమిలి[14]న నోరు కాలదు. నముల వచ్చును.

పైత్యపాండువుకు

త్రిఫలామండూరము

త్రిఫ[15]లములు [16]3 పలములు నీళ్లు పోసి నూరి[17]బిళ్లలుచేసి [18]ఎండలో బెట్టి [19]మరల చూర్ణము చేసి యందులో మాండూరముపొడి పో[20]లడు పంచదార మూడుసోలలు కలిపి అరచేతి గుంటెడు [21]చొప్పున తినిన పైత్య పాండువులు తగ్గును. నలుబది ది[22]నములు తి[24]నవలెను.

చిరుముడుకు

ఆరగ్వధాదిలేపము

రేలవేరు, రేలచిగురు, చిత్రమూలము, తంటెపు విత్తులు, కశివిందవేళ్లు,

---

1. సమానును
2. శా
3. కాలు
4. త్రాస
5. న్ని
6. నా
7. పూస్తే
8. శా
9. ం
10. మానును
11. త
12. కుంటే
13. ట్లో
14. కుంటె
15. తే
16. లా
17. ఫ 3
18. నిప్పట్లు
19. యె
20. తిరుగా
21. తె
22. తింటే
23. మానును
24. నేది

వీటిని నిమ్మపండ్ల పులుసు[1]తో మర్దించి చిరుముళ్ల[2]కు పూసిన తగ్గును.

గవ్వలను కాల్చి పొడిచేసి నిమ్మపండ్ల పులుసు[3]తో గలిపి చిరుముళ్ల[4]కు పట్టించిన తగ్గును.

ఎలుకకాటుకు

కాంగ్రేగు వేరును కలి[5]తో నూరి [6]యిచ్చిన ఎలుక కాటు నయమగును. మూ[7]డు దినములు ఈయవలెను. [8]దీనినే కఱచిన చోటున గూడ పూయవలెను. కంతులు మాని విషము [9]దిగును

రోస[10]పుండుకు

కుమ్మరవాని మట్టినిగ్గు, కరక్కాయ సరిగ నూరి యుంచుకొనవలెను. ఆ వెనుక దానినే యెండబెట్టి చూర్ణము చేసి పుండుమీద పూసిన రోసపుండు మానును.

అంటునాలికకు

గుమ్మ[11]డిచెక్క మి[12]రియములు నూరి పెద్దనాలిక[13]కు తగలకుండ దూదిని పట్టించి అంటునాలి[16]కకు పెట్టిన తగ్గును.

చెవిలో నొప్పికి చెముడుకు

నిర్గుండ్యాదితైలము

వావిలాకు రసము. జాజి ఆకురసము, జిల్లేడాకు రసము, కలగరాకు రసము, వంగాకు రసము, వెల్లుల్లి రసము, అల్లపు రసము, కాకరాకు రసము.

---

1. ఇవి
2. న
3. బూ స్తేమానును
4. న
5. పూ స్తే
6 పోపి
7. ఇ స్తే
9 మున్నా ళుఇచ్చేది
10. పైనిబూనేది
11. మానును
12. ట్కి
13. డి
14. ర్యా
15. మొయ్యా
16. కెను పెట్టేది

[1]ఇవి సమాంశలు. [2]వీటికి [3]సమభాగము నూనె పోసి తైలపాక
ముగ వండి చెవులో [4]పోసిన చెముడు, నొప్పి; [5]తగ్గును

ఛర్దికి [6]జావకా[1]చు లక్షణము

యాలకులు, లవం[7]గములు, పత్రకము, నాగకేస[8]రములు, రేగు
గింజలు, [9]పేలాలు [10]ప్రేంఖణపు పువ్వు, ముస్తలు, శ్రీగంధము, కర్పూ
రము.

ఇవి [11]యన్నియు చేర్చి ఒక పలము. [12]వీటిని నాలుగు ప్రస్థముల
నీళ్లలో వేసి రెండు ప్రస్థములు మిగులునట్లుగ కాచి యీ[13]సామానులను
నలియ గొట్టి [14]వాటితోడనే పిడికెడు బియ్యముపిడికెడు పెసలు మారేడు
వేరు పీచు ఒకతులము ఈ యన్నిటిని ఒక్క మారే వేసి అర్ధావశేషముగ
కాచి [15]త్రాగించిన సకల ఛర్దులు [16]వెంటనే నిలుచును.

పంచగు[17]ల్మములకు

లశునతామ్రము

వెల్లుల్లి గచ్చకాయంత ముద్ద నూరి తామ్రభస్మము అడ్డిగెత్తు పెట్టి
[18]యిచ్చిన పంచగు[19]ల్మములు [23]శమించును,

---

1. యి
2. యింత
3. సరి
4. కాన
5. పోస్తే
6. గంజి
7. జే
8. గా
9. రా
10. వెయ్య
11. ్రై
12. మాడెత్తేసి
13. యిందులో
14. గ్రంధ్యాలు
15. బొడిచివేవి
16. అప్పుడే
17. పోస్తేను
18. మానును.
19. ల్బా
20. యిస్తే
21. ల్మా
22. మానును
23. పారీవెంకికి
వెణుతూరు వేరు నారను
ముషిని ఆవు పాదిగి
దూపమిచ్చి ఒక కొం
గున ముండుచు కుంటే
పారీవెంకి మానును.

పాలపాప[1]విరేచనములకు

బెండాకును నిమ్మకాయంత ముద్ద నూరి [2]గేదెపెరుగుతో కలిపి తల్లిగాని తండ్రిగాని తోడబుట్టిన వారు గాని యి[1]చ్చిన [2]పాలపాప విరేచనములు కట్టును.

[3]దీనిని పారివెంకికిన్ని కడుపు రోగమునకును ఈయ వచ్చును

పాండువుకు

ఇనుప ముంతలో నాలుగు దబ్బపండ్ల పులుసును పిడిచి అందులో ఉక్కుముక్కను, [4]ఇనుప ముక్కను, కంచు ముక్కను, గవ్వలు పద మూడు, పులిచించిలిపాకు రస[5]మునున్ను, దబ్బపండ్ల రసమునకు సగము,

[6]వీటినన్నిటిని ఆ ముంతలో కలియ బోసి, సూర్యపుటమున బెట్టి మనిషి[7]తత్వము [8]నెఱింగి [9]ఈయవలెను. వాంతియు విరేచనమును అగును.

ఆ వెనుక, [10]తలకు ఒంటికి నీళ్ళు పోసి చల్ల [11]అన్నము [12]బెట్ట వలెను. పాండువు [13]తగ్గును.

[14]లింగస్థౌల్యమునకు

బండిగురివెందవేరు, జిల్లేడుమొగ్గలు, గుఱ్ఱపు దవడ[15]పన్ను నూనె,

[16]వీటిని కలిపి [17]తనమూత్రముతోనె [18]వీటన్నిటితోను గంధము తీసి రోకటిమీద కూ[19]ర్చుండి [20]లింగమునకు బూయవలెను, మువ్మాఱు ఇట్లు పట్టి[21]ంచిన [22]లింగము బలిసి నిడు[27]పగును

---

1. కడుపు రోగానకు
2. యెనుప
3. స్త్రే
4. కపుడు
5. ఇది
6. ఇ
7. ం
8. న్నూ
9. కొద్ది
10. యిరి
11. యిచ్చేది
12. పాచనమున్నూ
13. వు
14. తలాబడలాను
15. వంటకమున్నూ
16. బెట్టేది
17. మానును
18. బలుపుకు
19. ల్లున్నూ
20. పోసి
21. ఆత్మజలాన
22. యింతమట్టున్నూకలయు
23. ర్చుండి
24. ఆరంగా
25. స్త్రేను
26. కామ్యం
27. పేను

రోమనాశని

ప్రూంకులోని కప్పను చంపి దానితో సైంధవలవణము[1]ను గంధకము[2]ను [3]కలిపి నూనె పోసి మురగ బెట్టి [4]పట్టించిన రోమనాశన [5]మగును.

శూలలకు

మోదుగు చిగు[6]ళ్లను ఆకు[7]ను దంచి, వెచ్చచేసి పిడిచి ఆ రసము అరసో[8]లడులో గచ్చకాయంత కాచు గలిపి యి[9]చ్చిన శూల[10]తగ్గును.

సుప్తివాతములకు

1. మణిశిల, 2. పసుపు, 3. మిరియాలు,

[11]వీటిని నిమ్మకాయ పులుసున గంధము దీసి కత్తివాట్లువేసి పట్టించిన సుప్తివాతము [12]నయమగును.

[13]చలిజ్వర పౌరిజ్వరమునకు

నిమ్మకాయలలో యింగువను పెట్టి చలి[14]జ్వరము వచ్చునుందర [15]వాసన చూచిన చలి[16]జ్వరము పౌరి[17]జ్వరము[18]లు [19]నిలుచును.

కుందేటివెఱ్ఱికి

గచ్చ చిగు[20]ళ్లను మిరి[21]యములను నూరి నీళ్లలో కలిపి యి[22]చ్చిన కుందేటివెఱ్ఱి కాకుచమ్ములు [27]నయమగును.

---

1. న్నూ
2. న్నూ
3. పెట్టి
4. పూస్తేను
5. మా
6. ళ్లు
7. కుమ్మి ఆవికొల్పి
8. లె
9. యిస్తే
10. మానును
11. యింతమట్టునూ్న
12. స్తేను
13. మానును
14. పోరివేకికి
15. వేకి
16. బూచొప్పేస్తే
17. వేంకి
18. వేంకి
19. మానును
20. ళ్లనున్నూ
21. యాలు
22. స్తేను
23. మానును
24. లు
25. స్తే
26. గ్రులు మానును

మరియొకటి

కుక్కవాయింటవిత్తులను కలితో నూరి నస్యము చేసిన కుందేటి వెఱ్ఱులు శమించును.

మరియొకటి

కుందేటినెత్తురు, కానుగగిం[1]జ, పిప్పళ్లు నూనెతో నూరి నస్యము [2]చేసిన కుందేటి వె[3]ఱ్ఱితగ్గును,

మరియొకటి

కుక్కచెవుల నెత్తురును కూటంగలిపి, [4]బొట్టు[5]పెట్టి[6]న కుందేటి వెఱ్ఱి తగ్గును.

రక్తకాసకు

అరసో[7]లడు నూనెలో గచ్చకాయంత సున్నము గలిపి [8]ఇచ్చిన రక్తకాస [9]తగ్గును.

కడుపునొప్పికి

నిమ్మకాయంత కాకరాకుముద్ద, నిమ్మకాయంత మిరియపుముద్ద చల్లతో గలిపి [10]యిచ్చిన కడుపునొప్పి శూలలున్ను [11]తగ్గును.

వెఱ్ఱికుక్కనక్కల కాట్లకు

నేలవేపాకుముద్ద నిమ్మకాయంత, మిరియపుగింజలు 6

వీటిని కలయనూరి నీళ్లతో [12]కలిపి యిచ్చిన వెఱ్ఱి కుక్క, నక్కల, కాటు నయమగును.

---

1. జాను
2. స్తే
3. ౖరి మాను
4. నొసల
5. తే
6. ౖరిమానును
7. లె
8. ఇస్తే
9. లె
10. యిస్తే
11. మానును
12. యిస్తే వైరి

మరియొకటి

ఉలిమిరివేరుచూర్ణము, తిప్పతీగె కాడలచూర్ణము, వెలగపెంకుల గుంజు,

ఈ మూ[1]టిని చూ[2]ర్ణముచేసి నూనెలో గలయవండి [3]రూపాయ యెత్తు తినిన వె[4]ఱ్ఱికుక్క, ఎలుకకాటు వి[5]షములు [6]దిగును.

ఉదరపాండువులకు

1. బ్రహ్మజముడు, 2. బలురక్కసదుంప, 3. బ్రహ్మకచ్చికదుంప, 4. నల్లేరు, 5. తాడిదుంప, 6. యీతమోదు, 7. మొగలిదుంప,

[7]వీటిని చక్కగ నరికి యిరసనీళ్లలో ఊరవేసి అందులో యినుపముక్క, యినుపచిట్టెము వేసి ఉప్పువేసి [8]వీటిని కూడ వూరబెట్టి ఆనీళ్లు అరసో[9]లడు త్రాగి ఆదుంప[10]లను తినిన ఉదరపాండువులు [11]నయమగును.

దగ్గుకు

నల్లతుమ్మనారను [12]నలియగొట్టి ఆరసము అరసో[13]లడుకు పిడిచి అందులో రాసున్నము యిండుపుకాయంత కలిపి త్రాగి[14]న [15]రెండు మార్లు [16]వాంతియగును. [17]రెండుమార్లు [18]విరేచనమగును.

పథ్యము చప్పిడి చల్లా అన్నము [19]పెట్టవలెను. దగ్గు[20]తగ్గును.

---

1. డు
2. ర్ణా
3. వెండిటంకమంతతింటె
4. ర్రి
5. షా
6. మానును
7. యివి
8. యిన్నినీళ్ళి
9. లె
10. తినేది.
11. మానును
12. ద్రాక్కి
13. లె
14. తే
15. యిను
16. క్రక్కును
17. యిను
18. పాచనమౌను
19. పెట్టేది
20. మానును

[1]నాభిలేపవిరేచనయోగము

ముదురునారికేళపుకాయమీద నున్నగా గీచి తూమెడు నీళ్లు గూనలో బోసి అందులో ఆకాయను వేసి ఆనీళ్లు యిగిరే[2]వరకు కాచి ఆకాయను [3]తీసి రంధ్రము పొడిచి ఆకాయలో శుద్ధరసము [4]10 భాగములు, [5]నేపాళవిత్తులు ఒకభాగము వేసి [6]రంధ్రమును బిగించి ఆకాయను ధాన్య[7]రాశిలో 15 దినములు పెట్టి [8]తరువాత తీసి పెంకును పారవేసి ఆకాయలోని కొబ్బరి సహితము[9]గ ఖల్వ[10]మున బెట్టి మెత్తగా నూరి బొడ్డున [11]పట్టించిన [12]విరేచనమగును.

[13]పట్టునుకడిగి జీలక[14]ఱ్ఱను ఆస్థలమున పట్టించిన కట్టును.

పథ్యము చల్లా జావా [15]త్రాగవలెను.

బల్లలకు

1. పెద్దమానుచెక్క, 2. కరక్కాయపొడి, 3. [16]ఓమము, 4. కల్లుప్పు, ఇవి సమాంశలు. తెలికెపిండి ఐదు భా[17]గములు. [18]వీటినన్ని టి[19]ని చూర్ణము చేసి వస్త్ర[20]గాలితము చేసి నాలుగు వ్రేళ్ళకు వచ్చినంత నేతి[21]తో కలిపి ప్రాచినీళ్లు మూడుగ్రుక్కలు త్రాగవలెను.

పథ్యము పాలు[22]అన్నము [23]తినవలెను.[24]

---

1. బొడ్డున పెట్టితేపాచని మర్యేటుందుకు
2. వదాకొను
3. పుచ్చితూటు
4. పా ГO
5. శాలు పాలునూ్ని
6. వాతదిమ్మ
7. మూ
8. ఆకాయ
9. గా
10. ల్వా
11. పెట్టితేపా
12. మా
13. బొడ్డు
14. పెట్టితే
15. తాగేది
16. వామూ
17. గా
18. యింతమట్టు
19. న్నూ
20. ఘా
21. లో బోమకుని
22. వంట
23. న్నూ
24. నెత్తురు పడిన సస్యాపా తినిచేయవలెను

కృశించిన బిడ్డలకు

1. నూనె సో[1]లడు, 2. నెయ్యిసో[2]లడు, 3. ఆముదము సో[3]లడు, 4. బలురక్కసి దుంప నిమ్మకాయంత, 5. సుగంధివేళ్లముద్ద నిమ్మకాయంత, 6. నేలలోనేమిడికే పాముల (వానపాముల) ముద్ద నిమ్మకాయంత,

ఈ ఆఖరు మూడు[4]వస్తువుల[5]ను పైచమురులో వేసి వండి నిత్యము [6]బిడ్డలకు [7]గరిటెడేసి పో[8]యవలెను. గెదరున్నూ, పులుసున్నూ, మానేది, [9]చంటిబిడ్డల రో[10]గములు [11]నివర్తించును.

పాత పుండ్లకు

1. ఆముదము సో[12]లడు, 2. నెయ్యి సో[13]లడు, 3, నిమ్మపండ్ల రసము సో[14]లడు, 4. గుగ్గిలపుపొడి చారెడు, 5. నల్లవుప్పి వేరుపొడి చారెడు, 6. ఆదొండ వేరుపొడి చారెడు, 7. గౌరీపాషాణం మాడయెత్తు

[15]వీటిని వస్త్ర[16]గాలితము చేసి తైలంవండి [17]పూసిన ప్రాత పుండ్లు మానును.

పెద్దరోగపు మచ్చలకు

1. [18]ఊడుగవేళ్లు, 2. వేపాకు, 3. మూ[19]ర్గొండాకు,
4. తంటెపువిత్తులు, 5. పసుపు, 6. నువ్వులు,

ఇవి సమాంశలు, చూర్ణముచేసి గోమూత్రమును పోసి రుబ్బి నిమ్మపండ్ల రసము పోసి ఊర[20]బెట్టి పెద్దరోగపు మచ్చలకు వ్రా[21]సిన [22]మచ్చలు మాని రంగు మారును.

---

1. లె
2. లె
3. లె
4. దోయాలు
5. న్నూ
6. పావ
7. చిప్పె
8. నేది
9. పాలపాప
10. గా
11. లెస్స పుండును
12. లె
13. లె
14. లె
15. యివి
16. ఘూ
17. బూస్తేను
18. వూ
19. రుణా
20. విచ్చి
21. పూసేను
22. మానును

సర్వాంగవా[1]తములకు తైలము

1. నల్లనువ్వులనూనె తవ్వెడు, 2. జీడినూనె తవ్వెడు, 3. కొండ గన్నేరు చక్కపొడి తవ్వెడు, 4. చిత్రమూలపుపొడి తవ్వెడు,

వీటిని కలయబోసి నూనెచిక్కవండి ఆ తై[2]లమును వంటికి రాసుకొనిన సర్వాంగ వా[3]తములు నయమగును.

పెద్దరో[4]గములకు

1. మంచివాయింటివిత్తులచూర్ణము తవ్వెడు, 2. పొడపత్రివేళ్ళ చూర్ణము తవ్వెడు, 3. నేలవేపాకుపొడి తవ్వెడు, 4. కరక్కాలపొడి తవ్వెడు,

వీటిని కలగలిపి మూడువేళ్ళకు వచ్చినంత చూర్ణ[5]మును 40[6]దిన[7]ములు తినిన కుష్ఠువ్యాధులు [8]నయమగును.

శోభికి

1. ఉసిరికపప్పు, 2. గుగ్గిలము, 3. యవక్షారము

వీటిని కలిపోసి నూరి చల్లలో కలిపి శరీ[9]రమునకు పూసిన శో[10]భి నయమగును.

శ్లేష్మ[11]ము తెగిపడుటకు

ఉచ్చింత పండ్లను మసిగా[12]చేసి ఆమసి, గారపండు పీశము, తేనె, పిప్పలిచూర్ణము.[13]వీటిని కలిపి నాలుక[14]కుపూసిన శ్లేష్మము దెగి[15]పడును.

పైత్యగు[16]ల్మములకు

1. గలిజేరువేళ్లు, 2. బ్రహ్మజముడు కొమ్ములు,
3. ఉత్తరేణి వేళ్లు, 4. చింతబెరడు, 5. నల్లేరు,

---

1. తాన
2. ంబడలజూసే
3. తం మానును
4. గాన
5. ం
6. ణా
7. తింటే
8. మానును
9. రాన బూసే
10. భలు
11. ంపడేందుకు
12. వేచి
13. న్నూ
14. బూసే
15. పారు
16. ల్మా

6. పండుజిల్లేడాకులు, 7. ప్రాకుడు సమూలము
8. వంగచెట్టు సమూలము, 9. ములక సమూలము, 10 కందదుంప
11. నారదపుపండు

ఇవి సమాంశలు. [1]వీటిని కలి[2]తోను ఆవుచల్ల[2]తోను దడిపి కుండలో బెట్టి [3]నోరుమూసి సందు అం[4]టించి యేరు బిడకలతో పుటము బెట్టి[5]న కుండలోని [6]ద్రవ్యములు భస్మ[7]మగును.

ఆభస్మము మూడు[8]భాగములు వేచిన ఉప్పు ఒక[9]భాగము, శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు [10]వీటి చూర్ణము అర[11]భాగము, కలిపి [12]మూడు పూటలు చూర్ణమును సేవించి పుడిశెడు వెచ్చనినీళ్లు త్రా[13]గవలెను. పైత్యగుల్మము [14]నయమగును.

మరియొకటి

1. చిత్రమూలము, 2. ఉప్పు, 3. గచ్చపప్పు,

[15]వీటిని పుటము బెట్టి చూర్ణము చేసి ఆ చూర్ణమును వెచ్చని నీళ్ళతో గలిపి [16]యిచ్చిన [17]పైత్య గుల్మము నయమగును.

కుష్ఠుమచ్చలకు

1. కానుగచెక్క, 2. చిత్రమూలము, 3. వేపచెక్క, 4. రేలచెక్క,

[18]వీటిని తూమెడు గోమూత్రములో వేసి యిరసకు గాచి పిప్పి[19]ని పారవేసి ఆ కషాయ[20]మును మెల్లని మంట[21]తో తేనెవలె [22]చిక్కగ కాచి కుష్ఠుమచ్చలకు బూ[23]సిన మచ్చలు నయమగును.

---

1. యీ అవుషధాలు
2. ని
3. వాయి
4. టిం
5. తే
6. వ్యా
7. మౌ
8. పాళ్లు
9. పాలు
10. చూర్ణము చేసినది
11. పాలు
12. ముప్పట్టి
13. వేది
14. మాను
15. యివి
16. ఇసే
17. ంమానును
18. యివి
19. వేళ్ల
20. ం
21. సు
22. కల్కంగావండి
23. సే

బహుమూ[1]త్రమునకు

1. తియ్యని తెలకపిండి 2. ఆరికె బియ్యము

వీటిని కలియ గలిపి పిండికొట్టి యుగిరికవండి ఆ యుగిరికను మంచు[2]లో బెట్టి [3]ఉదయమునకు ముందుగ [4]తినిన బహుమూత్ర[5]ము నయమగును.

పురాణజ్వరతై[6]లము

వీశడు బలురక్కసిదుంపను చెక్కగా నరిగి తూమెడు కలిలో వేసి ఇరసకు గాచి [7]ఆ పిప్పిని పారవైచి అందులో కుంచెడు ఆవుపాలు బోసి నూనె అడ్డెడు పోసి, ఉడికిన బలురక్కసిదుంపను నిమ్మకాయంతముద్ద నూరి కల్కముగ కలిపి తైలపా[8]కముగ వండి [9]దించి శరీ[10]రమునకు పూసుకొనిన పురాణజ్వరములు [11]నయమగును.

చనుబా[12]లు పడుటకు

కలిగొట్టువేరును ఆవుపాలతోనూరి ఆపాలలోనే కలిపి యి[13]చ్చిన పాలు [14]పడును.

మరియొకటి

మూ[15]ర్కొండాకును వండుకొని [16]తినిన పాలు[17]పడును.

జ్వరాతిసా[18]రములకు

1. బూరుగబంక, 2. మామిడిజీడి, 3. పారవేరు,
4. సుగంధివేరు, 5. జీలకఱ్ఱ, 6. శొంఠి, 7. ఓమము,
8. పోకచెక్క, 10. కవిరి,

---

1. త్రా
2. వ
3. శేపాడిప్రొద్దునవే
4. తింటే
5. ంమానును
6. ం
7. దుంపవేళ
8. కాన
9. వడిచి
10. రానబూస్తే
11. రా
12. మానును
13. ల
14. స్తే
15. కలుగును.
16. రుగొ
17. తింటే
18. కలుగు
19. రా

ఇవి ఒక్కొక్కటి తుల [1]మెత్తు, పె[2]ద్దమానువేరుచెక్క ముద్ద పచ్చిపోకంత, ముందుగ పెద్దమానుచెక్క ముద్దను వాశనమీద బెట్టి ఆవిరిలో వండి ఈముద్దను, పై ద్రవ్యములను మరల నూరి నీళ్ళలో గలిపి తిరుగా గ్రాహి చేసి, చల్లనార్చి యి[3]చ్చిన జ్వరాతిసారములు [4]నయమగును.

స్త్రీసన్నికి

తెల్లఉప్పివేరు ముద్ద పచ్చిపోకంత, పిప్పలి ముద్ద పచ్చిపోకంత వజతో గాని, వేడినీళ్ళతో గాని, కలిపి యిచ్చిన స్త్రీసన్ని నయమగును.

రక్తగ్రహణికి

వెలగాకు, నల్లవరిబియ్యము, నూరి మేకనేతితో వుక్కిరి వండి పంచదార వేసుకొని తినిన రక్తగ్రహణి న[5]యమగును.

ఇంగిలీకమునుండి రసముతీయు విధము

ఇంగిలీకమును, చిక్కని పదునుగా నూరి, లోతుపెంకులో పెట్టి దానిమీద పేడ మెత్తిన పెంకును మూసి [6]వాటి సందు[7]లనుండి పొగ వెళ్ళకుండ పేడమెత్తి, క్రిందను సన్నపుమంట పె[8]ట్టవలెను. ఆ మీదిపెంకులోని పే[9]డను సందులలోని పే[10]డను అప్పటి[11]క[12]ప్పుడు తీసి నీళ్ళలో వేయుచు, ఆ పెంకుల సందుల[13]లో పేడను [14]మాటిమాటికి మెత్తవలెను. ఇట్లు చేసిన నీళ్లలోనికి రసము దిగును. పేడనీ[15]ళ్లను వడగట్టిన అడుగున రస[16]ము నిలుచును.

---

1. త్తేసి
2. ను
3. కొల్పి
4. అగ్రంథ్యాలు
5. స్తే
6. మానును
7. మీనును
8. మూది పెంకులో మునుపే పేడ మెత్తేది
9. న
10. ట్టేది
11. డా
12. ప్ప
13. టికిపుచ్చి
14. నున్నా
15. తూరెకుపెశేదిమెత్తేది
16. తె
17. ంచిక్కునం

ఉ త్త ర ఖ ం డ ము

గర్భశూలకు

మొదటినెల శూలకు

పద్మపు వే[1]ళ్లను నీళ్ళతో నూరి పాలతో [2]కలిపి యిచ్చిన మొదటినెల గర్భశూల [3]నయమగును.

రెం[4]డవనెలగర్భశూలకు

1. నేలతంగేడు 2. కల్లుప్పు

వీటిని సమాంశలు నీళ్లతో నూరి పాలతో ని[5]చ్చిన రెం[6]డవ నెల గర్భశూల [7]నయమగును.

మూ[8]డవనెల గర్భశూలకు

1. తక్కోలము 2. పద్మకము

వీటిని సమాంశలు నీళ్ళతో నూరి పాలతో ద్రా[9]గిన [10]మూడవ నెల గర్భశూల [11]తగ్గును.

నాలు[12]గవనెల గర్భశూలకు

1. పల్లేరు సమూలము 2. చెంగల్వ సమూలము
3. తక్కోలము 4. పద్మకము

ఇవి సమాంశలు. నీళ్ళతో నూరి పాలతో త్రా[13]గిన నాలు[14]గవ నెల గర్భశూల [15]నిలుచును.

అయి[16]దవనెల గర్భశూలకు

పై నెలల మందులను నీళ్ళతో నూరి పాలతో ని[17]చ్చిన [18]తగ్గును.

---

1. ళ్ళ
2. యిస్తే
3. మానును
4. డో
5. స్తే
6. డో
7. మానును
8. డో
9. గను
10. తో
11. మానును
12. గో
13. గను
14. గో
15. మానును
18. దో
17. స్తే
18. మానును

ఆ[1]రవనెలగర్భశూలకు

1. పిప్పళ్లు 2. ఉచ్చింతపండ్లు
3. కలువదుంప 4. నాగకేసర[2]ములు

ఇవి సమాంశలు నీళ్ళతో నూరి పాలతో త్రా[3]గిన ఆ[4]రవ నెల గర్భశూల [5]తగ్గును.

[6]ఏడవనెల గర్భశూలకు

1. రేలవేరు 2. [7]ఓమము 3. వస 4. ఖండశర్కర
5. వరిపేలాలు

ఇవి సమాంశలు నీళ్ళతో నూరి పాలతో గలిపి త్రా[8]గిన ఏ[9]డవ నెల గర్భశూల [10]నిలుచును.

ఎనిమి[11]దవనెలగర్భశూలకు

1. గజపిప్పళ్లు 2. మాదీఫలపు పండ్లు 3. హస్తిదంతము

వీటిని సమాంవలు నీళ్ళతో నూరి పాలతో [12]కలిపి యిచ్చిన [13]ఎనిమి[14]దవ నెల గర్భశూల శమించును.

హిక్కాశ్వాసలకు

శ్లో. కపిత్థకృష్ణామరిచం నాగరం సూక్ష్మచూర్ణితమ్
హిక్కాశ్వాసహరం శ్రేష్టం ప్రోక్తం తు మునిసత్తమైః ॥
నాగరం బిల్వమూలం చ శ్వదంష్ట్రా చైవ శర్కరా ।
ఆజ్యే[15]న చ సమాయుక్తం హిక్కామాశు నివార[16]యేత్ ॥
సక్షౌద్రం పిప్పలీమూలం కపిత్థఫలసంయుతమ్ ।
పూగప్రమాణం తత్పీతం హిక్కా[17]శ్వాసనివారణమ్ ॥

---

1. రో
2. రా
3. స్తే
4. రో
5. మానును
6. యేడో
7. వాము
8. తే
9. డో
10. మానును
11. దో
12. యిస్తే
13. యెని
14. దో
15. నా
16. ణ1
17. మాళు

హిక్కాఛర్దు[1]లకు

శ్లో. దూర్వా చ నింబపత్రాణి రుద్రాక్షం చేతి మిశ్రితమ్।
పిబేచ్ఛర్కర[2]యా యుక్తం హిక్కా[3]చ్ఛర్ది నివారణమ్॥

ఛర్దితృష్ణలకు

శ్లో. ద్రాక్షా చ చందనోశీరం దాడిమం మధుసంయుతమ్।
పిబేత్తండులతోయేనఛర్దితృష్ణా నివారణమ్॥

[4]అమ్లపిత్తశ్వాసహృద్రో[5]గములకు

శ్లో. పునర్నవా దార్వ్యభయా గుళూచీః।
పిబేత్సమూత్రా మహిషాక్షియుక్తాః।
త్రి[6]దోషశో[7]ఫోదర పాండురో[8]గా
స్థౌల్యప్రసేకోర్ధ్వకఫామయేషు॥

శ్లో. దాడి[9]మం నాగ[10]రం హింగు కృష్ణా చ లవణం సమమ్।
[11]అమ్లపిత్త[12]హారం [13]శ్లేష్మం శ్వాసహృద్రోగజిద్ధ్రువమ్॥

విరేచనకషాయము

శ్లో. నాగరామృతహరీతకీక్రమా
న్నాగహస్తనయనాంఘ్రిభాగశః।
సాధు సిద్ధముదకం సశర్కరం
నాశ[14]యత్యఖిలదో[15]షజ[16]జ్వర[17]మ్॥

---

1. [illegible]
2. సం
3. చే
4. ఆ
5. గా
6. ద్దో
7. భో
8. గాః
9. మీ
10. రా
11. ఆ
12. ప
13. యుక్తః
14. యే
15. షేణ
16. ర్ఘ
17. ం

జ్వరాతిసా[1]రములకు

శ్లో. బొతీఫలం సైంధవహింగుళం చ
వరాళ[2]శుంఠీ విష హేమబీజమ్ ।
సపిప్పలీకం [3]వటకం ప్రకుర్యాత్
గుంజాప్రమాణం జఠరామయఘ్నమ్ ॥

1. జాజికాయ
2. సైంధవలవణము
3. ఇంగిలీకము
4. [4]లవంగములు
5. శొంఠి
6. అతివస
7. పైడి [5]ఉమ్మెత్తవిత్తులు
8. పిప్పళ్లు,

ఇవి సమాంశలు గంజాయాకు ర[6]సముతో మర్దించి గుంజా [7]ప్రమాణవటి[8]కలు చేసి ఒక వటికను తేనెతో గాని, చల్లతో గాని నేరేడు [9]చెక్కపిట్టు బెట్టి ఆ రసముతో గాని యి[10]చ్చిన కడుపు రో[11]గములు [12]నయమగును.

గంభీరవ్రణ[13]ములకు

శ్లో. జాతీనింబపటోలపత్రకటుకా దార్వీనిశాశారిబా
మంజిష్టా[14]భయతుత్థసి[15]క్థమధుకైః కారంజబీజైస్సమైః ॥
సర్పిస్సిద్ధమనేన వక్రగత[16]యో మర్మాశ్రితస్రావిణో
గంభీరాస్సరుజా వ్రణా [17]సగతయః [18]శుధ్యంతి రో[19]హంతి చ ॥

శ్వాసకాసగుల్మో[20]దరములకు

శ్లో. త్రిజాతకం త్రికటుకం త్రిఫలా లవణత్రయమ్ ।
భా[21]ర్జీ శృంగీ చ కంకోలం పృథక్చూర్ణం [22]పలం [23]పలమ్ ॥

---

1. రాన
2. శో
3. కటు
4. అఫీను
5. వు
6. పాన
7. మాత్రం
8. కా
9. జ
10. గా
11. మానును
12. పుండ్ల
13. ప
14. క్త
15. యా
16. గ్ర
17. పుష్య
18. ద
19. రా
20. రా
21. ర్జీ
22. ఫ
23. ఫ

సితా [1]చ సమధుప్రస్థం దృఢభాం[2]డే వినిక్షిపేత్ ।
[3]ప్రాతఃకాలే [4]తథా సేవ్యం కాసత్రయనివారణమ్ ॥
శ్వాసోర్ధ్వకఫవాతఘ్నం గుల్మప్లీహామహోదరమ్ ।
శూలాధ్మానం [5]సహాష్ఠీలం [5]హంతి ద్రాక్షేంద్రభాషితమ్ ॥

చందనాదిచూర్ణము

శ్లో॥ చందనాగురుకర్పూరం తక్కోలం జాతికేసరమ్ ।
హ్రీబేరం పిప్పలీ ద్రాక్షా ఖర్జూరైలాలవంగకమ్ ॥
శోశీరం మధుకం క్షీరీం ముస్తాముత్పలచోరకమ్ ।
పద్మం [6]సౌగంధికం చైవ సమభాగాని చూర్ణయేత్ ॥
శర్కరా ద్విగుణా చైవ భక్షయే[7]చ్ఛీతవారిణా ।
హస్తపాదాది సంశో[8]చం నేత్రదోషం విశేషతః ॥
పైత్యం మూర్ఛాజ్వరం హంతి చంద్రవాక్యేంద్రభాషితమ్ ॥

తలవెంట్రుకల కప్పు

ఆబువ్వ విత్తులతో పాతాళయంత్రమున తైలము దీసి ఆ తై[9]లము సరి కలగరఆకు రసము గలిపి అందులో లోహచూర్ణము గలిపి, పిడతలో పోసి మీాద మూకుడు మూసి సందు[10]మూసి [11]ఎనిమిది ది[12]నములు నేలలో పాతి ఆ వెనుక తీసి తల వెంట్రుకల[13]కు [14]పూసిన [15]ఇంద్ర నీ[17]లలవలె తల వెంట్రుకలగును.

---

1. స
2. ఢే
3. పూర్వ
4 యా
5. చ
6. చంద్ర
7. సు
8. శి
9. శ
10. లా
11. అంత్రింబి
12. యి
13. వా
14. కోనల
15. కోనలబూస్తే
16. యి
17. లా

సర్వలోహనివారణము

శ్లో. తాళేన వంగం దరదేన తీక్ష్ణం
నాగే[1]న [2]శుల్బం శిలయా చ నాగమ్ ।
గంధాశ్మనా చైవ నిహంతి శుల్బం
తారం చ మాక్షిక[3]వరేణ హన్యాత్ ॥
వంగం ఫలా[4]శద్రవతాళకేన
నాగం [5]రవిక్షీరమ[6]నశ్శిలేన
శుల్బం త్వ[7]జాక్షీరసుగంధకేన
[8]స్తన్యేన తీక్ష్ణం తు సహింగుళేన ॥
స్నుహ్యర్కదుగ్ధేన [9]సమాక్షి[10]కేణ
[11]స్వర్ణం చ తారం మృ[12]తిమేతి [13]నూనమ్ ॥

త్రిదోషచ్ఛర్దికి

శ్లో. బిల్వ ధాన్యబలా[14]శుంఠీము[15]ద్గలాజశృతం జలమ్ ।
[16]ససితం వాంతినాశాయ కఫపిత్తానిలాపహమ్ ॥
చాతుర్జాతం త్రికటుకం ధాత్రీ చైవ సమాం[17]శకం ।
ఏతత్తుల్యా హరీతక్యః సర్వత్రిగుణశర్కరా ॥
భక్షయేదక్షమాత్రం తు సర్వపిత్త వినాశనమ్ ।

ఊర్ధ్వశ్వాసహిక్కాపీనసలకు

శ్లో. లవంగమోలా మరిచం చ విశ్వం
భా[18]ర్జ్గి విళంగం ఘనపుష్కరం చ ।
యే[19]తత్సమాంశం కణ[20]యష్టి[21]చూర్ణమ్
సితా సమాంశం మధు[22]నాప్లుతం చ ॥

---

1. చ
2. హేమం
3. హితేన
4. శో
5. పయస్యార్క
6. జి
7. ద
8. తీక్ష్ణం చనారీపయ
9. సు
10. న
11. త
12. న్యా
13. శో
14. ప్తా
15. సుశి
6. శు
7. లు
8. ర్జ్గ
9. త్తైఃస
20. వ
21. తుల్యాం
22. సీపు

లేహ్యం జ[1]యేత్పంచవిధం చ కాసం
శ్వాసోర్ధ్వహిక్కా-వమిపీనసం చ ॥

గ్రహణీకవాటరసము

శ్లో. రసేంద్రగంధాతివిషాభయా[2]శ్చ
క్షారద్వయం మోచరసం సమాంశమ్ ॥
జయా[3]రసైర్నింబు రసై[4]శ్చ పిష్టం
నిహంతి శీఘ్రం గ్రహణీం కవాటమ్ ॥

సౌభాగ్యహరీతకీ

శ్లో. శతం సమాదాయ హరీతకీనాం
పచేత్తు గోమూత్రజలేన సమ్యక్ ।
దినత్రయం వా దినపంచకం వా
త[5]థాస్తు తక్రేణ దినత్రయం [6]చ ॥
ప్రక్షాళ్య [7]నీరేణ కృతేన సమ్యక్
సంశోషయిత్వా తు ఖరాతపే చ ॥

శ్లో. పటు[8]పంచపలం చైవ ప్రత్యేకం తు భిషగ్వ[9]రః ।
దధ్నా సంమిశ్రితం కుర్యాత్ యవానీ[10]పల పంచకమ్ ॥
తద్వచ్చా[11]లోడయేత్సర్వం శోషయిత్వా పునః పునః ।
[12]త్ర్యూషణం జీరకం చైవ ప్రత్యేకం తు [13]పలద్వయమ్ ॥
జంబీరాణాం రసం [14]క్షిప్త్వా శోషయిత్వా ఘనాత[15]పే ।
దీపనీ పాచనీ సేవ్యా గుల్మోదరవిషూచికాః ॥
హంతి దోషం చ ఛర్దిం చ క్రిమిజం [16]హ్యగ్నిసాదజమ్ ।
[20]హరీతకీ సౌభాగ్యాఖ్యా సర్వవ్యాధిహరా పరా ॥

---

1. ర
2. ం
3. చ
4. దిజంబీర
5. క
6. త్స
7. ధా
8. వా
9. వా
10. ప్రజఘ
11. శై
12. ఫ
13. ల్లోప
14. త్రికటుం
15. ఫ
16. కుర్యాత్
17. శే
18. అ
19. ధను
20. సౌభాగ్యహరీతకీనామ

తామ్రపర్పటీరసము

శ్లో. రసగంధకతామ్రాణి సమభాగాని కారయేత్ ।
స్నుహీశిగ్రుర[1]సైర్మర్ద్యం సూరణస్య రసేన [2]చ ॥
కాచ కుప్యాం[3] వినిక్షిప్య త్రియామం పాచయేద్భిషక్ ।
సర్వజ్వరేషు శూలేషు [4]హ్యామవాతే విశేతః ॥
సూతికానాం ప్రదాతవ్యం సోమరోగే గళగ్రహే ।
సర్వోదరేషు దేయం స్యాత్ రసోఽయం తామ్రపర్పటీ ॥

బృహత్తుకము

1. జిల్లేడు మొగ్గలు 2. ఆవాలు 3. మిరియాలు

ఇవి సమాంశలు. నిమ్మకాయంతముద్ద నూరి నీళ్లలో గలిపి మూడు పూటలు ద్రాగి[5]న బృహత్తు లో[6]పలికి పోవును.

మరియొకటి

1. ఉప్పు తవ్వెడు 2. నూరాకారము తవ్వెడు

[7]పీటిని కలయ నూరి మూడు పూటలు బృహత్తుకు పూ[8]సిన లోనికి పోవును.

వరిబీజ[9]ములకు

బలురక్కసి [10]దుంపను నీళ్ళతో నూరి మూడు పూటలు ద్రా[11]గిన [12]వరిబీజ[15]ము నయమగును.

---

1. సో
2. హి
3. ప్యా
4. అ
5. తే
6. ని
7. నూ
8. ఇవి
9. త్తే
10. వా
11. జాన
12. గడ్డ
13. తే
14. వా
15. ం మానును

మరియొకటి

కానుగాకును చేఱుదిగ్గినవాని మూ[1]త్రముతో [2]నలియగొట్టి వెచ్చ చేసి [3]బీజమునకు నెయ్యి[4]పూసి మూడు ది[5]నములు కట్టి[6]న [7]వరి బీజము [8]నయమగును.

మరియొకటి

బుడ్డబూసర ఆకును మూత్రముతోనె తడిపి వెచ్చచేసి [9]బీజము పైన కట్టి[10]న [11]వరిబీజము నయమగును.

మరియొకటి

ఉత్తరేణాకు, ప్రత్తిగింజలు, కలయ ద్రొక్కి వెచ్చచేసి [12]బీజమునకు కట్టి[13]న చేఱు కు[14]ట్టు [15]నయమగును.

మరియొకటి

1. త్రికటుకములు [16]7 తులములు 2. వెల్లుల్లి 3. గచ్చపప్పు
4. గాడిదె కడపాకు.

ఈ మూడు [17]కలిసి 7 తులములు చూర్ణముచేసి

ఈ చూర్ణము ఒక తులము, బెల్లము గచ్చకాయంత, [18]కలుపుకొని తినిన వరిబీజము [19]నయమగును.

మరియొకటి

దోసవిత్తులను దోరగ వేయించి [20]వాటి చూర్ణము సో[21]లడ వెల్లుల్లిపాయలు సో[22]లడు నల్లగొంగళి కాల్చినమసి సో[23]లడు ఆవు

---

1. త్రాన
2. త్రొక్కి
3. చేఱు
4. చమిరి
5. నా
6. తే
7. చేఱు
8. మానును
9. చేఱును
10. తే
11. చేఱు మానును
12. చేఱును
13. తే
14. ష్టు
15. మానును
16. మా ౭
17. మా ౭ యెత్తు
18. కలుపు కుతించే
19. మానును
20. న
21. లె
22. లె
23. లె

నెయ్యి సో[1]లడు వేచిన మిరియపుపొడి సో[2]లడు గలిపి నున్నపు పట్టంత ప్రతిదినము ఉదయమున సేవి[3]ంచిన చేరుకుట్టు [4]నయమగును.

మరియొక విధము

1. ప్రత్తిగింజలు 2. ఆముదపుగింజలు 3. ఆవాలు

వీటిని సమ[5]ముగ ద్రొక్కి తడి[6]పి వెచ్చచేసి కట్టి[7]న చేరుకుట్టు [8]నయమగును.

పథ్యము పాలుఅన్నము [9]తినవలెను.

వెదురు బాముకు

1. శొంఠి 2. వస 3. సైంధవలవణము 4. మినుములు 5. నువ్వులు 6. పెన్నేరు[10]గడ్డ 7. కాగుము[11]నగ వేరు 8. మంచిము[12]నగ వేరు 9. జిల్లేడువేరు 10. చంగల్వకోష్టు 11. దేవదారు 12. బ్రహ్మజముడు కొమ్మలు 13 సదాపవిత్తులు 14. ఒరగాలివేళ్లు 15. వ[13]ర్ణావాలు 16. ఉల్లి 17. [14]చాగవేళ్లు,

వీటిని సమాంశలు గోమూ[15]త్రముతో నూరి వెదురుబా[16]ము పుట్టిన చో[17]ట పట్టు వేయవలెను. [18]పట్టుఎండిన దానిని తీసివేసి తిరిగి అప్పటికప్పుడే నూరి [19]పట్టు వేయవలెను. రెండునాళ్లు మూండు[20]నాళ్ళు [21]విడవక వేయవలెను. [22]ఏవేళకు ఆవేళ నూరి [23]పట్టు వేయవలెను. వెదురు బాము [24]నయమగును.

---

1. లె
2. లె
3. రేపాడిదినము
4. విస్తె
5. మానును
6. ంగా
7. చమిరి
8. తె
9. మానును
10. న్నా
11. దుంప
12. న
13. ను
14. క్రా
15. ఛా
16. త్రాన
17. పై
18. మెత్తేని
19. యిగురుతూ వస్తే
20. స్తూవచ్చేది
21. న్నా
22. కునూరి విడువవద్దు
23. యే
24. పూస్తూవచ్చేది
25. మానును

క్షయ గు[1]ల్మములకు

హారీతకీఘృతము

ఆవుపాలు 60 ప[2]లములు, నెయ్యి 15 ప[3]లములు, పంచదార [4]15 పలములు, కరక్కాయ చూర్ణము 5 పలములు, మిరియపు చూర్ణము [5]2½ పలములు, [6]కరక్కాయ చూర్ణమును కల్కముగ చేసి, పాలు, నెయ్యితో కలిపి, స్నేహపాక క్రమముగ కాచి, అందులో పంచదార మిరియపు చూర్ణము పోసి కలియబెట్టి ఈ [7]ఔషధము[8]ను ఉదయము ఉసిరిక కాయంత తిని పుడిశెడు వేడినీళ్ళు [9]త్రాగవలెను. క్షయ, గుల్మము, పైత్యగుల్మము, నయమగును. దేహపుష్టి[10]కలిగి నూతేండ్లు యౌవన[11]ము కలిగియుండును.

సవాయికి

శ్లో. రసగంధహారీతాళం పాషాణం తు[12]త్థటంకణమ్ ।
జంబూకూష్మాండభృంగేన మర్ద[13]యేద్యామమాత్రకమ్ ॥
కుక్కుటాండకమూ[14]షాయాం తత్కల్కం [15]తు వినిక్షిపేత్ ।
[16]విపచేద్వాలుకాయంత్రే ద్వియామం మందవహ్నినా ॥
త[17]దౌషధే పున[18]ర్వ్యోజ్యం హింగు[19]ళం నిష్కమాత్రకమ్ ।
తద్భస్మ సూ[20]చికాగ్రేణ భక్షయేత్సిత[21]యా యుతమ్ ॥[22]

---

1. ల్మాన
2. లా
3. లా
4. పు ఎ౪ మున్నూ
5. ఫ ౧ నెయ్యికాగగాను కరక్కాయ పొడివేడి మొల్లనిమంటను నెయ్యి చిక్కవండి
6. యీ ఆవుప
7. శపొడి
8. ద్రాగేది
9. మానును
10. కివచ్చి
11. స్తుఁడై
12. త్థ
13. యోయా
14. షేన
15. మాక్ష
16. ఇదాయ
17. ద్వ్
18. ర్మిళం
19. శాన్న
20. క్ష్మ
21. సం
22. సవాంస్వా వుపద్రే చద్రణా సంభానాశయే ద్భిమక్

1. రసము, 2. గంధకము, 3. హారిదళము, 4. ఉల్లి పాషాణము, 5. మయూరతుత్థము, 6. వెలిగారము

ఇవి సమాంశలు నేరేడుచెక్క రస[1]ముతో మర్దించి ఆ వెనుక కూష్మాండ రసముతో మర్దించి ఆవెనుక కలగరాకు ర[2]సముతో మర్దించి, కోడిగ్రుడ్డుకు మూడు చీలమన్ను[3]లు ఇచ్చి అందులో జన కార్చివేసి ఆ మర్దించిన [4]ఔషధమును ఆగుడ్డలో పెట్టి ఆసందును దాని పెంకు[5]తోనే మూసి అంత్రించి మరినాలుగు చీలమన్నులు ఇచ్చి ఒక కుండలో [6]ఇసుక పోసి [7]దాని నడుమన ఈ గుడ్డును పెట్టి దానిమీద [8]ఇసుకపోసి వాలుకాయం[9]త్రమున మందాగ్నిని రెండు జాములు వండి తీసి ఆవెనుక [10]దానిలో ఇంగిలీక[11]ము ఒక నిష్కము యెత్తు [12]కలిపి మర్దించి [13]దానిని పంచదారతో [14]పుచ్చుకొనిన సవాయి [15]పుండ్లు [16]నయమగును.

సవాయికి ధూపము

1. ఇంగిలీకము, 2. హారిదళము, 3. తు[17]త్థము,

ఈ మూటికి ద్విగుణము బొగ్గు [18]కలిపి మర్దించి పొగ [19]వేయవలెను.

మరియొకటి

పాదరసము [20]ఒకమాడెత్తు, పెంకులో[21]పెట్టి గలిజేరు ఆకురసము పోసి మర్దించి ఆవెనుక మాచీరాకు ర[22]సముతో ఆవెనుక గేదెపేడను

---

1. సాన
2. సాన
3. యి
4. అవు
5. న
6. యి
7. యి
8. అందు
9. యి
10. త్రొన
11. అందు
12. ంమా౧
13. పెట్టి
14. అది
15. యిచ్చేది
16. వ్రణాలు
17. మానును
18. పొగాకు
19. పెట్టి
20. సేది
21. మా ౧ యెత్తు
22. పోసి
23. సాన

[1]గుడ్డలో పెట్టి నాలుగు అయిదుబొట్లు పిడిచి దానితోను మర్దిం[2]చవలెను.
[3]ఈవిధముగ మర్దించిన పాదరసములో,

1. శొంఠి, 2. నల్లజీలకఱ్ఱ, 3. నల్లకవిరి, 4. [4]ఓమము
5. వెల్లుల్లి, 6. బెల్లము,

[5]వీటిని [6]ఒక మాడెత్తున ఆ రసములో కలిపి కలయ మర్దించి పెద్ద యిండుపుకాయంత వేసి పదిఉండలుచేసి ఒక ఉండచొప్పున వేరిన ఆవునేతి[7]లో పొదిగి పండ్లకు తగలకుండా [8]ఉదయము ఒకటి, [9]సాయంత్రము ఒకటి [10]చొప్పున తినవలెను. సవాయి.[11]నయమగును.

రసము ఎక్కినందుకు చికిత్స

1. మాచీరాకు రసము చారెడు, అవిశాకు రసము చారెడు, 3. నిమ్మపండ్లరసము రెండు చేరలు, 4. గసగసాలు, 5. శొంఠి,

వీటిచూర్ణము కొంచము, మిరియపు గింజలు [12]ఏడు, ఉల్లిపాయలు పది, నల్లజీలక[13]ఱ్ఱ కొంచము, నేతిబొట్లు నాలుగు,

అ[14]న్నిటిని కలిపి చారె[15]డు త్రాగిం[16]చవలెను. [17]ఆఖరున తంగేడాకు రసముతో కలిపి త[18]లకు ఒంటి[19]కి పట్టించి నాలుగు ఐదు ఘడియలుండి, తల[20]మీదుగ నీళ్లు పో[21]యవలెను.

పథ్యము ఆవాలు పులుసు, [26]విడవవలెను.

---

1. కోక
2. చేది
3. యీలాగ
4. వాము
5. యివి
6. మాగియెత్తు
7. వేసి
8. తో
9. ండ్లు
10. రేవు
11. మాపు
12. తినేది
13. నను
14. యే
15. ద్ర
16. న్ని
17. టికి
18. చేది
19. కడమది
20. సాన
21. లా
22. డలా
23. చమిరి
24. వెంట
25. నేది
26. సువర్జం

విళంగాదిచూర్ణము

శ్లో. విళం[1]గసారాఽమ[2]లకాభయా[3]శ్చ
యష్టీ చ కుష్ఠం ఘనచందనం చ ।
[4]ఏలాలవంగం కణ[5]శుంఠి పత్రం
శ్యామా చ తీక్ష్ణం బిడసైంధవం చ ॥
ఏతత్సమం చూర్ణమిత[6]శ్చ కుర్యాత్
త్రిభాగమ[7]త్సృండికచూర్ణమే[8]వమ్ ।
కర్షార్ధచూర్ణం చ హితం చ సేవ్యం
జ[9]లం సుఖోష్ణం చ తథాఽనుపానమ్
పైత్యం చ గుల్మం కఫవాతపాండూన్
సకామిలా తృష్ణమజీర్ణదాహమ్ ।
సశ్వాసకా[10]సం హ్యరుచిం నిహన్యా
త్సందీపనం [11]స్యాల్లఘు పాచనం [12]చ

శార్దూలచూర్ణము

శ్లో. కుష్ఠం కుటజబీజాని వచా పాఠా [13]చ చిత్రకమ్ ।
పిప్పలీ శృంగబేరం చ సా[14]జమోదం చ సైంధవమ్
ఏతాని సమభాగాని సూక్ష్మచూర్ణాని కారయేత్ ।
బిడాల[15]పదమాత్రం తు పిబేదుష్ణేన వారిణా ॥
[16]అమ్లగుల్మాతిసారం చ [17]హ్యజీర్ణముదరామయమ్ ॥
విషం చ భక్షితం యేన భుక్తం యస్య[18]న జీర్యతే ॥
అంగానాం యస్య రుక్పీడా ప్లీ[19]హా వాయు[20]శ్చ వర్ధతే ।
తేషాం శార్దూలకో నామ సర్వరోగనిషూదనః॥

---

1. గా
2. ల్కా
3. నాం
4. యే
5. శ్లో
6. ంచ
7. చ్చ
8. తత్
9. లేనకోష్ణంఘరమా
10. సామ
11. చా
12. జయేత్
13. ది
14. జా
15. పా
16. ఆ
17. మ
18. స
19. హూ
20. వ్య

శంఖాదిచూర్ణము

శ్లో॥ గంధకం చైకభాగం చ ద్విధాగం సైంధవస్య చ ।
త్రిభాగం టంకణం చోక్తం చతుర్భాగం తు తుత్థకమ్ ॥
పంచ[1]కంతు [2]కపర్దస్య షడ్భాగం శంఖమేవ చ ।
చిరబిల్వరసేనైవ ఆర్ద్రికస్య రసేన చ ॥
వహ్నిమూలరసేనైవ ప్రత్యేకం తు పుటత్రయమ్ ।
తద్భస్మమణచూర్ణచం ఘృతేన సహ భక్షయేత్ ॥
[3]అర్శాం[4]సి గుల్మశూలాని మూత్రకృచ్ఛ్రం సుదారుణమ్ ।
షడ్విధం చాతిసారం చ గ్రహణీం చ చిరంత[5]నీమ్ ॥
వాతజాం పిత్తజాం చైవ శ్లేష్మజాం చ [6]వినాశయేత్ః ।
అజీర్ణ[7]కం పాండురోగం శో[8]ఫోదరభగం[9]దరమ్ ॥
పుష్టికాంతికరః బల్య[10]మాయుష్యం చ విశేషత ।
శంఖచూర్ణమితిఖ్యాతం శాండిల్యే[11]న సుభాషితమ్ ॥

స్త్రీల రక్తపెంజెరకు

[12]కొణి దేడు ఇటికెపొడిని తరిచల్లలో గలుపుకొని త్రాగి[13]న రక్తపెంజర నయను[14]గును.

మరియొకటి

[15]ఎఱ్ఱకుల్లి [16]గడ్డను ఆవుపాలుతో నూరి ఉసిరికకాయంత ముద్దను పాలతోనే కలుపుకొని త్రా[17]గిన రక్తపెంజర [18]తగ్గును.

మరియొకటి

1. దాసనపు [19]చిగుళ్లు
2. మేడి [20]చిగుళ్లు
3. మఱ్ఱి [22]మొగ్గలు
4. వావిలి సమూలము
5. చిర్రి సమూలము.

---

1. మం
2. దఘర్య
3. ఆ
4. మరిచం
5. ఆ
6. శ్చే
7. కం
8. శేషతః
9. శే
10. భో
11. థ
12. ంఆ
13. ల్యోనా
14. తే
15. మానును
16. యొ
17. ఆ
18. తే
19. మానును
20. కోనలు
21. కోనలు
22. కోనలు

ఇవి సమాంశలు, ఆవుపాలతో నిమ్మకాయంత ముద్ద నూరి పాల లో కలుపుకొని పంచదార వేసుకొని త్రాగిన రక్తపెంజరము శమించును.

ఈ విధముగ రెండు దినములు త్రాగవలెను.

పథ్యము మధురాహారములను పెట్టవలెను.

పేనుగ[1]ట్టకు

తంగేడాకు పసరును అరికాళ్లకు అరచేతులకు తలకు బట్టించిన వేనుగట్ట నయమగును.

మరియొకటి

శుద్ధగంధము [2]ఒకభాగము, పంచదార [3]-2భాగములు, వెన్న [4]2-భాగములు [5]కలిపిసేవించిన స్త్రీకి పేనుగట్ట నయమగును.

మరియొకటి

[6]నూాన అరసోలెడు పొంగు[7]వచ్చువరకు గాచి అందులో ఆవు పెరుగు తవ్వెడు [8]పోసి ఆ వెనుక దించి చల్లనార్చి త్రాగి[9]న స్త్రీకి పేనుగట్ట[10]నయమగును.

మరియొకటి

తెలకపిండి నేల ఉసిరిక పీటెని నిమ్మపండ్ల [11]రసముతో నిమ్మ కాయంత ముద్ద నూరి నిమ్మకాయ ర[12]సముననే కలుపుకొని త్రాగి[13]న స్త్రీకిపేనుగట్ట[14]సయమగును.[15]దీనివలన ప్రదరము[16]కూడ[27]నయమగును.

---

1. సే
2. తే
3. మానును
4. యాత్రమాన
5. నా
6. గేది
7. రాలు
8. పెట్టేది
9. ర
10. సు
11. నా
12. ౦ గ
13. రవ
14. వ
15. స్తే
16. లె
17. రా
18. పోసేది
19. తే
20. మానును
21. సాన
22. సాన
23. తే
24. మానును
25. ఇందు
26. న్యా
27. మానును

శ్వేతస్రావమునకు

తెలకపిండిలో కుంచెడు నీళ్లుపోసి మానెడుగ కాచి ఒక క్రొత్త అటికెలో [1]పోసి వాసెనగట్టి మంచు[2]లో బెట్టి అందులో పంచదార నూనె కలుపుకొని త్రాగిన [3]శ్వేతస్రావము నిలుచును,

మరియొకటి

ఉసిరిక కాయంత రాసున్నము రెండుఉసిరిక కాయలంత మిరియము, పులువు చింతపం[4]డు మానెడు క[5]లిపి 3 దినములు [6]సేవించిన శ్వేతస్రావము [7]నిలుచును.

ఈ మందు త్రాగిన శరీరములో నవద్వా[8]రములలలోను [9]వేసి కలుగును. భయము[10]పడవద్దు.

నేలతాడి గడ్డను నీడ[11]లో ఎండించి చూర్ణము చేసి [12]మిరియాల చూర్ణము పంచదార సమాంశలు గూర్చి తవ్వెడు వేపాకురసములో [13]ఈ మూడు [14]వస్తువులను మూడు ఉసిరికకాయలంతేసి క[15]లిపి త్రాగిన, శ్వేతస్రావము నిలుచును.

ప్రతాపమార్తాండరసము

శ్లో॥ విషటంకణనేపాళం క్రమవృ[16]ద్ధం స హింగుళమ్ ।
రసః ప్రతాపమార్తాండః సర్వజ్వరనివారణః ॥

1. నాభి [17]1 భాగము   2. వెలికారము [18]2 భాగములు
3. నేపాళాలు [19]3 భాగములు   4. యింగిలీ[23]కము 4 భాగము

---

1. వడచి
2. న
3. తే
4. ముట్టు
5. కాశేరూతుమానును
6. టి
7. లుపుకు
8. స్తై
9. మానును
10. రాల
11. సెగవెళ్లును
12. ంలేదు
13. ను
14. ర్యపు
15. యా
16. దోయాలు
17. లుపకత్రాగితేరూతు
18. మానును
19. ద్యాతు
20. మాగ
21. కమా
22. మాళ
23. మాళ

[1]వీటిని అల్లపు ర[2]సముతో గాని శొంఠి ర[3]సముతో గాని ఒక దినము మర్దించి గుంజాప్రమాణ[4] [5]వటికలు చేసి నీడను ఎండించి అల్లపు ర[6]సముతో గాని శొంటి కషా[7]యముతో గాని ఒక వటిక[8]ను ఇచ్చి యిరువై యేడు జ్వరాలు నయమగును.

అర్ధనారీశ్వరరసము

శ్లో॥ రసగంధామృ[9]తం దంతీ బీజాని సమభాగ[10]తః।
చూర్ణీకృతం తు దేయం చ [11]దేహార్ధజ్వరనాశనమ్ ॥
సన్నిపాతేషు శూలేషు పార్శ్వ[12]సుగ్వివమజ్వరే।
నానాదో[13]షాణ్ హారేచ్ఛ [14]ఖ్యు[15]మర్ధనారీశ్వరో రసః ॥

1. రసము, 2. గంధకము,
3. నాభి, 4. నేపాళాలు.

ఇవి సమాంశలు, అల్లపు ర[16]సముతో మర్దించి గుంజా[17]ప్రమాణ వటి[18]కలు జేసి నీడను [19]ఎండించి, స్త్రీ యెడమ చంటిపాలతో ఒక వటక మును[20] ఇచ్చిన [21]ఎడమ[22]వైపు జ్వరము విడుచును.

స్త్రీకుడి చంటిపాలతో [23]ఇచ్చిన కుడి[24]వైపు జ్వరము విడుచును

మరియొకటి

1. హేమమాక్షికము [25]1 భాగము, 2. ఇంగిలీకము [26]1 భాగము,
3. వ[27]త్సనాభి [28]1 భాగము,

---

1. యివి
2. సాన
3. సాన
4. మాత్రపు
5. కా
6. సాన
7. రసాన
8. ంయిస్తేను
9. తా
10. యేత్
11. అర్ధేషు
12. శ్వాసు
13. షం
14. హరేత్ శీ
15. ంఅ
16. సాన
17. మాత్రపు
18. కా
19. ఎ
20. యిస్తే
21. యె
22. దిక్కు
23. యిస్తే
24. దిక్కు
25. మాగ
26. మాగ
27. స
28. మాగ

వీటిని అల్లపు ర[1]సముతో మర్దించి గుంజా [2]ప్రమాణవటి[3]కలు చేసి ఒక వటికను, మేక కుడి చంటి పాలతో [4]ఇచ్చిన కుడిపార్శ్వపు జ్వరము విడుచును. [5]యెడమ చంటి పాలతో [6]ఇచ్చిన ఎడమ పార్శ్వపు జ్వర[7]ము విడుచును.

స్వచ్ఛందభైరవరసము

1. రసము, 2. గంధకము, 3. నాభి,

ఇవి సమాంశలు. [8]వీటికి స[9]మము జాజికాయలు[10]చేర్చి [11]వీటన్నిటికి స[12]మముగా పిప్పలిపొడి కలిపి[13]వీటిని అల్లపుర[14]సముతో మూడు[15]దినములు మర్దించి గుంజా[16]ప్ర[17]మాణపు వటి[18]కలు చేసి సీసను [19]ఎండించి ఒక వటి[20]కను తమలపాకుతో గాని, తమలపాకు రసముతో గాని, అల్లపు రసపుతో గాని, [21]ఈయవలెను. ఇచ్చిన మూడు ఘడియలకు జీలకఱ్ఱను, మాడెత్తు నూరి నీల్లలో గలిపి కాచి చల్లనార్చి యిచ్చేది.

పథ్యము పదిఘడియ[22]ల తరువాత పాలు [23]అన్నము అర్ధ[24]భోజనము [25]పెట్టవలెను.

కాకరకాయ, వంకాయ, లేత అరటికాయ, మునగగాయ, నల్లేరు, ఉచ్చింత కూర, ములక్కాయ, కుందే[26]లుమాంసము, ఊర [27]పిచ్చుక మాంసము, మొద[28]లగువాటిని కూరలుగ వండి, [29]అన్నముతో [32]బెట్టవలెను.

---

1. సాన
2. మాత్రపు
3. కా
4. యిస్తే
5. యెడ
6. యిస్తేను
7. ం
8. ంవి
9. యింత
10. రి
11. బెట్టి
12. తిరుగాయీయింత
13. రి
14. బెట్టి
15. సాన
16. నాణు
17. మా
18. త్ర
19. కా
20. యె
21. ము
22. యిచ్చేది
23. క్ర
24. ప్పడు
25. వంటక
26. గ్రాసం
27. ట్టేది
28. టి
29. బిచ్చికె
30. లుగాకూరలుగా
31. వంటకం
32. ట్టేది

శీత[1]జ్వరవిషమజ్వ[2]రములు [3]నయమగును.

ఔషధమును మూడురోజు లీ[4]యవలెను.

త్రిపురభైరవరసము

1. ఇంగిలీకము 1 భాగము, 2. నాభి 2. భాగములు, 3. కోష్టువు 3. భాగములు.

వీటిని అల్లపు రసముతో మర్దించి గుంజా[5]ప్రమాణవటి[6]కలు జేసి అల్లపు రసముతో ఒక వటి[7]కను [8]నియవలెను.

పథ్యము మూన్నాళ్లి[9]వరకు [10]జావ నీయవలెను. మూ[11]డోనాటి రాత్రి పథ్యముపె[12]ట్టవలెను. సర్వజ్వ[13]రములు [14]నయమగును.

వినోదవిద్యా రసము

రసము, వెలిగారము, సమాంశలు, ఈ రెంటికి స[15]మము నేపాళ ములు, [16]కలిపి నీళ్లతో మర్దించి గుంజా[17]ప్రమాణ వటు[18]కలు జేసి ఒక వటుకను పాలతో గాని బెల్లముతో గాని[19]యిచ్చిన జ్వ[20]రములు విషమ జ్వ[21]రములు [22]శమించును. [23]విరేచన [24]మగును.

పథ్యము స్వచ్ఛందభైర[25]వమునకు వలెనే [26]పెట్టవలెను.

ఇచ్ఛాభేదిరసము

1. త్రికటుకము, 2. త్రిఫలాలు, 3. పాదరసము, 4. చేదుప్పు 5. గంధకము, 6. వెలిగారము, ఇవి సమాంశలు.

---

1. వేంకి
2. రా
3. మానును
4. చ్చేది
5. మాత్రపు
6. కా
7. కం
8. యిచ్చేది
9. దాకా
10. గంజిపోసేది
11. మూడో
12. ట్టేది
13. రా
14. మానును
15. రి
16. పెట్టి
17. మాత్ర
18. కా
19. స్తే
20. రా
21. రా
22. మానును
23. రో
24. మాను
25. వా
26. పెట్టేది

వీటి అన్నిటికి స[1]మముగా నేపాళాలు [2]చేర్చి చెఱకు ర[3]సముతో మర్దించి గుంజా[4]ప్రమాణ వటి[5]కలు జేసి ఒక వటిక[6]ను చింతగింజంత బెల్లము[7]లో పెట్టి [8]ఇచ్చిన విరేచన[9]మగును. కట్టదల[10]చిన చన్నీ[11]ళ్లతో కాళ్లు కడు[12]గుకొనవలెను.

ఇదిఉ[13]ష్ణ[14]విరేచనయోగము.

శీతలభేది శీతవిరేచయోగము

1. నాభి [15]1 భాగము, 2. యింగిలీకము [16]2 భాగములు 3. వెలిగార[17]ము 3 భాగములు 4. నేపాళాలు [18]8 భాగములు,

[19]వీటిని చన్నీళ్లతో మర్దించి గుంజా[20]ప్రమాణవటి[21]కలు చేసి ఒక వటిక[22]ను అరటిపండులో బెట్టి [23]ఇచ్చిన వలసినన్నిమార్లు విరేచన[24]ములగును.

ఓప [25]లేనియెడల వేడినీ[26]ళ్లతో కాళ్లు కడు[27]గుకొని వేడినీళ్లు తవ్వెడు త్రాగి[28]న కట్టును.

ఇది శీతవిరేచనయోగము

సర్వవిషహారము

1. శుద్ధగంధకము, 2. రసము, 3. పచ్చకర్పూరము,

---

1. రి
2. పెట్టి
3. సాన
4. మాత్రము
5. కా
6. ం
7. ప్రతిపాకంపెట్టి
8. యిస్తే
9. మో
10. స్తే
11. ళ్లు
12. క్కువేది
13. వు
14. భేది
15. మాగ
16. మ్రా
17. మాకి
18. మారా
19. యింతమట్టు
20. మాత్రము
21. కా
22. ము
23. యిస్తే
24. మా
25. కుంటే
26. ళ్లు
27. క్కువేది
28. తే

వీటిని సమాంశలుచేర్చి చిత్రిమూలము [1]నలియ గొట్టి రసమును పిడిచి ఆర[2]సముతో ఒకఘడియ మర్దించి గురివిందగింజంత భస్మమి[3]చ్చిన స్థావర, [4]జంగమ, కృత్రిమ, వి[5]షములు [6]శమించును.

జామున్నరకు జ్వరము వదిలే యోగము

శ్లో. రసగంధకతామ్రం చ నాగవంలగవిషం తథా ।
నేపాళం స్వర్ణబీజాని సమభాగాని కారయేత్ ॥
నిర్గుం[7]డ్యా సప్తవారం తు భావితో భిషజా రసః ।
గుంజామాత్రప్రమాణేన వటుకాన్కారయేత్తథా ॥
వటుకైకం ప్రయుంజీత శృంగబేరరసై[8]ర్యుతమ్ ।
సర్వజ్వరహరం జ్ఞేయం యామార్ధే[9]న ప్రశా[10]మయేత్ ॥

బ్రహ్మాస్త్రరసము

శ్లో. సూతం గంధం విషం తాళ[11]మభ్రకం శుల్బతీక్ష్ణక[12]మ్ ।
పాఠాచిత్రకనేపాళం సైంధవం కుష్ఠనాగరమ్ ॥
మరీచోన్మత్తబీజాని [13]త్వర్కక్షీరే[14]ణ మర్దితమ్ ।
మత్స్య[15]పిత్తైర్భావయిత్వా [16]వటీ శుష్కాత్వనాతపే ॥
బ్రహ్మాస్త్రరస [17]ఇత్యేషః సర్వవ్యాధివినాశనః ।
సన్నిపాతం హరేచ్ఛీఘ్ర[18]మిష్టమీశ్వరభాషితమ్ ॥

సన్నిపా[19]తములకు అల్లపురసముతో [20]నివ్వయవలెను. జ్వ[21]రములకు త్రికటుకముతో [24]నివ్వవలెను.

---

1. పెట్టి
2. న్నాత్రొక్క
3. నాన
4. మి
5. జం
6. షా
7. మానును
8. డా
9. భావానిసిధో
10. యు
11. ంతు
12. మ్యకి
13. ంఅ
14. ం
15. అ
16. న
17. తానిభావాని
18 గళికాభాయశుష్కకం
19. విజ్ఞేయం
20. ధ్రుంయి
21. తా
22. యిచ్చేది
23. రా
24. యిచ్చేది

త్రైలోక్యసుందరరసము

శ్లో. రసామ్రసారగంధం చ ధుత్తూర బీజటంకణమ్ ।
సమభాగాంశ్చ సంమర్ద్య ముద్గమాత్రప్రమాణ[1]తః ॥
నవనీతేన సంయుక్తం నాగవల్లీదళేన [2]వా
దేయం సర్వజ్వరం హంతి సతతం తరుణజ్వరమ్ ॥
పథ్యం చైవ ప్ర[3]దాతవ్యం దధిక్షీ[4]రం సశర్క[5]రం ।
త్రైలోక్యసుందరో నామ సర్వజ్వరగజాంకుశః ॥

ఇవి సమాంశలు. నిమ్మపండ్లరస[6]ముతో మర్దించి పెసరగింజలం తేసి వటి[7]కలు చేసి ఆవువెన్నతో గాని, తమలపాకు రసముతో గాని, [8]ఇచ్చిన తాపజ్వ[9]రములు విడుచును.

రక్తాతిసా[10]రములకు

శ్లో. అంబష్ఠా ధా[11]తకీపుష్పం సమం గా [12]లోధ్రమేవ చ ।
శాల[13]శా చేతి [14]సక్వాథో రక్తాతీసారనాశనః ॥
ముస్తాకషాయమేకం వా మోచవల్క[15]లజం ర[16]సం ।
రక్తాతీసారవాం తే[17]షు మధునా సహ యోజయేత్ ।
నారికేలస్య యత్పుష్పం కదళీపుష్పమేవ చ ।
ఘోంటాత్వ[18]గజమోదం చ శాల[19]బామూలమేవ చ ॥
ఖ[20]ట్వాంగ[21]ం చ సమం కృత్వా దధిమండేన పేషయేత్ ।
[22]ఏత[23]త్పి బేదతీసారే రక్తని ర్యా[24]సకే భిషక్ ॥

---

1. కు
2. చ
3. మాణేన
4. రేణ
5. రా
6. సాన
7. కా
8. చ్చేది
9. రా
10. రాన
11. తు
12. వో
13. జాశే
14. త
15. భా
16. ః
17. తు
18. క్క
19. బా
20. ట్టం
21. తత్స
22. యే
23. ద్బి
24. హా

కతకం మాహిషే తక్రే పేషయిత్వా విచక్షణః।
తేనైవ [1]పాయయేత్ క్షిప్రం రక్తాతీసారనాశనమ్॥

సర్వజ్వరకషాయము

శ్లో. ముస్తాపర్పటభూనిం[2]బధన్వ[3]యా సమహౌషధం।
కంటకా[4]రి చ సక్వా[5]ధః సర్వజ్వ[6]రహరః పరః॥

ఛర్దిజ్వరాతిసా[7]రములకు

శ్లో. ఘన[8]లాజామృతాగ్రంధి వి[9]శ్వక్వాథః కణాయుతః।
ఛర్ది[10]హిక్కాతిసా[11]రఘ్నస్తృ‌ట్జీర్ణార్తిజ్వరాపహః॥

ప్రభావతీవటీ

1. నాభి [12]1 భాగము, 2. తుంగముస్తలు [13]1 భాగము, 3. వేపాకు చూర్ణము [14]1 భాగము, 5. యష్టిమధుకము [15]1 భాగము, 5. కరక్కాయ చూర్ణము [16]1 భాగము, 6. చెంగల్వకోష్టు [17]1 భాగము 7. [18]ఓమము [19]1 భాగము, 8. వాయు విళంగాలు [20]1 భాగము, 9. శొంఠి [21]1భాగము, 10. పిప్పళ్లు [22]1భాగము 11. జీరియాలు [23]1 భాగము, 13. పసుపు [24]1 భాగము, 14. పాఠ వేళ్లు [25]1 భాగము, 15. చిత్రమూలము [26]1 భాగము, 16. ఉప్పు [29]1 భాగము,

---

1. షే
2. బా
3. యూష
4. ర్యాత్రపయుక్తంచ
5. ధే
6. రాసహం
7. రానకు
8. వా
9. శ్వాక్వాషో
10. జ్వరాతి
11. రాణాం మ
12. ర్ణాంతి
13. ఫ\-
14. ఫ\-
15. ఫ\-
16. ఫ\-
17. ఫ\-
18. ఫ\-
19. వో
20. ఫ\-
21. ఫ\-
22. ఫ\-
23. ఫ\-
24. ఫ\-
25. ఫ\-
26. ఫ\-
27. ఫ\-
28. వు
29. ఫ\-

వీటిని మేక మూ[1]త్రముతో కజ్జలిగ మర్దించి గుంజా[2]ప్రమాణ వటి[3]కలు చేసి నీడను[4]ఎండించి దీప[5]నమునకు పిప్పలితో నూరి వే[6]డినీళ్ల తో [7]ఈయవలెను. శ్లేశ్మమున బుట్టిన [8]రోగములకు పసుపు నీళ్లతో ఈయవలెను. పైత్యము వలన బుట్టిను రో[9]గములకు వేపయాకుల రస ముతో[10]ఈయవలెను. వాత[11]మువలన బుట్టినరో[12]గములకు మిరి[13]యపు చూర్ణముతో [14]ఈయవలెను.

[15]దీనికి పథ్యము పులు[16]పు, [17]ఉప్పు. నూనె, [18]చేపలు, వర్జించి ఇతర వస్తువు[19]లను భోజన[20]ము చేయవలెను.

సర్వశూలలకుకషాయము

శ్లో. సూరణం లశునం శిగ్రు గంధికం చిత్రకం వచా ।
పాఠా[21]శుంఠీయుతః క్వా[22]థః సర్వశూలహరః [23]పరః ॥

[24]వీటిని సమాంశలు కూర్చి కషాయము బెట్టి [25]ఇచ్చిన సర్వ శూలలు [26]నయమగును.

అస్థిగతజ్వరకషాయము

శ్లో. పటోలం రోహిణీ ముస్తా కాకజంఘా మహౌష[27]ధమ్ ।
విశాలా పర్పటః[32] క్వాథో జ్వరమస్థిగతం హరేత్ ॥

---

1. యివి
2. ట్రాన
3. మాత్ర
4. కా
5. యె
6. నా
7. న్నీ
8. యిచ్చేది
9. శ్లేష్మ
10. గా
11. గా
12. యిచ్చేది
13. తా
14. గా
15. యాల
16. యిచ్చేది
17. ఇందుకు
18. సు
19. వు
20. మత్స్యాలు
21. కడమ
22. లు
23. చేసేది
24. శో
25. థో
26. స్థ
27. యివి
28. యిస్తే
29. మానును
30. ధీ
31. టీ
32. డే

రాజచం[1]డీశ్వరరసము

శ్లో. రసం గంధం హతం శుల్బం విషం హింగుళయుగ్మకమ్ ।
చిత్రమూలకషాయేణ మర్దయేద్యామమాత్రకమ్ ॥
పంచకోలకషాయేణ యామా[2]ర్ధం మర్దయేద్భృశః ।
త్రిదోషోత్థజ్వరాన్సర్వానతీసారాంశ్చ నాశయేత్ ॥
రాజచండీశ్వరో నామ సర్వరోగకులాంతకః ।

1. రసము, 2. గంధకము, 3. తామ్రభస్మము, 4. [3]నాభి,

ఇవి సమాంశలు. యింగిలీకము 2 [4]భాగములు, [5]వీటిని చిత్రమూలపువేళ్ల కషా[6]యముతో యామము మర్దిం[7]చవలెను. పంచకోల కషాయముతో నాలుగు ఘడియలు మర్దించవలెను. తరువాత మిరపగింజలంతేసి వటు[8]కలుచేసి అల్లపు ర[9]సముతోగాని, పంచకోల కషా[10]యముతోగాని [11]యిచ్చినసకలత్రిదోష జ్వ[12]రములు జ్వరాతిసా[13]రములు [14]తగ్గును

ఈ రాజ చం[15]డీశ్వర ర[16]సము సర్వరోగ హా[17]రము.

బహుమూ[18]త్రములకు

ములువెంపలి సమూల[19]ముగ తెచ్చి కమికెడు నలియగొట్టి అడ్డెడు నీళ్లలో కషాయము పెట్టి అరసో[20]లడు మిగులు వరకు చిక్క[21]గ కాచి మూడు ది[22]నములు సేవించి[23]న బహుమూత్రము [27]నిలుచును

---

1. ణ
2. త్రిదోషాణిచసర్వాణి జ్వరాతీసారనాశనం
3. డే
4. యి
5. పాళ్లు
9. యివి
7. యాన
8. చేది
9. యాన
10. చేది
11. కా
12. సాన
13. యాన
14. యి స్తేను
15. రా
16. రా
17. న్నా గాను
18. డే
19. ం
20. ం
21. త్రానకు
22. మున్నా
23. లె
24. గా
25 నా
26. తేను
27. పూనును

తిమ్మిరివా[1]తమునకు

1. నేపాళము, 2. సైంధలవణము, 3. గౌరీపాషాణము,
4. నిర్విషము,

ఇవి సమాంశలు నిమ్మపండ్ల ర[2]సముతో గాని, జిల్లేడు పాలతో గాని, నూరి తిమ్మిరిగల చోట క త్తి[3]వేట్లు వేసి ఆచోటున [4]ఈమందును యెక్కిం[5]చిన తిమ్మిరివాతము [6]తగ్గును.

గుల్మమునకు

ఉసిరికకాయంత మిరియపు ముద్దను బ్రహ్మచెముడు పాలతో తడిపి ఇలివింద ఆకు రసముతో గలిపి [7]యిచ్చిన గుల్మము [8]శమించును.

చేరుకట్టుకు

1. శొంఠి, 2. పలిమెడు, 3. కరక్కాయ చెక్కలు,

వీటిని చూర్ణముచేసి వస్త్ర[9]లిగాతము చేసి, గుప్పెడు నల్ల [10]తుమ్మ ఆకును కలిబోసి [11]నలియగొట్టి కుంచెడు కలిలో గలిపి వడబోసి పిప్పిని పారవేసి అందులో [12]ఈ రెండు [13]చూర్ణములు గలిపి మెల్లని మంట[14]తో చిక్క[15]గ కాచి కణికలు జేసి చింతగింజంత మాత్ర వావిలాకు రసముతో [16]ఇచ్చిన చేరుకట్టు[17]త[18]గ్గును

మూలవ్యాధికి

చేదు ఆనగపు కాయను రొయ్యిగ కాల్చి గలిజేరువేరు [19] తెచ్చి ఆరొయ్యిని తేనెతో గలిపి ఆవేరు[20]కు బట్టించి [24]ఆసనములో యెక్కించ

1. తా
2. సాన
3. వాట్లు
4. యీ
5. స్తే
6. మానును
7. ఇలివింద ఆకురసం చారెంటితో నుఃవుశిరికా యంత మిరియపు ముద్ద బ్రహ్మబముడు బాలను తడిసెడి ఆర
8. యిస్తేను
9. మానును
10. ఘా
11. దు
12. తొక్కి
13. తోను
14. యీ
15. ణ్ణా
16. లు
17. ను
18. గా
19. యిస్తే
20. మా
21. ను
22. పైకేసి
23. న
24. నాన

[1]వలెను. ఆసనము చుర్రుమనగనే ఆవేరును [2]తీసివేసి రెండు కడవల నీళ్లలో చింతాకు వేసి కాచి ఆస[3]నమును[4]కడగవలెను. భోజనము వేళకు [5]ముందుగనె కాల్చిన తెలికపిండిని [6]తరువాత భోజనముచే[7]యవలెను. మొలలు ఊడిపడును, ఆవడకాయ, చేదుప్ప ఆవాలు వీట్లను కలితో నూరి[8]గుడ్డతిరి[9]కి బట్టించి ఆస[10]నములో ఎక్కి[11]ంచిన మూలవ్యాధి [12]తగ్గును.

మరియొకటి

ఆవడకాయను చూర్ణముచేసి, నూనె[13]తో తడిపి [14]గుడ్డతిరి[15]కి బట్టించి ఆస[16]నములో ఎక్కి[17]ంచిన మూలవ్యాధి [18]తగ్గును.

మరియొకటి

1. కరక్కాయలు, 2. చిత్రమూలము, 3, జీడిగింజలు,
4. [19]బెల్లము, 5. నల్లనువ్వులు,

ఇవి సమాంశలు మెత్త[20]గ నూరి నిత్యము ఉసిరిక కాయంత సేవిం[21]చిన మూలవ్యాధి [22]తగ్గును.

మరియొకటి

బ్రహ్మమేడి కాయలు [23]నలియ గొట్టి వెచ్చచేసి ఆస[24]నములో గట్టి[25]న మూలవ్యాధి [26]తగ్గును.

---

1. చేది
2. సేది
3. నాన
4. బోసుకసేది
5. మునుపే
6. మరి
7. సేది
8. కో
9. ని
10. నాన
11. స్తే
12. మానును
13. మెదిపించి
14. కోక
15. ని
16. నాన
17. సే
18. మానును
19. యివి
20. గాకుమ్మి
21. స్తే
22. మానును
23. కుమ్మి
24. నాన
25. తే
26. మానును

మరియొకటి

జిల్లేడు కొమ్మను, జిల్లేడుబాలతోనే తడిపి ఆప[1]నములో నెక్కిం[2]చవలెను.

చేతివదరకాయ నూరి ఉండలుజేసి ఆస[3]నములో నెక్కించ[4]వలెను.

మరియొకటి

ముదిరిన నల్లతుమ్మ లతో[5]మీదిభాగము గీచి కలోపలితోలు, [6]దానియాకు, [7]దాని [8]పువ్వు, [9]దానికాయలు, దాని వేళ్లు, [10]వీటిని పచ్చి విగ దెచ్చి [11]నలియగొట్టి యెండించి ప్రత్యేకముగ చూర్ణము చేసి త్రికటుకయు, త్రి ఫల[12]ములు.

ఇవియన్నియు సమాంశలుగ గలిపి, నిత్యము మూడు మాడలెత్తు చూర్ణము[13]ను తేనెతో గలుపుకొని ఉద[14]యము సాయంత్రము సేవించిన మూలవ్యా[15]ధి [16]తగ్గును.

మరియొకటి

1. జీడిగింజలు, 2. కరక్కాయలు,
3. అనుములు, 4. [17]బెల్లము.

ఇవి సమాంశలు. వీటిని చిమ్మిలిగా త్రొక్కి పరగడుపున [18]4మాడలెత్తు సేవిం[19]చిన త్వగ్దోష[20]ము మూల వ్యాధులు గు[21]ల్మ ములు శమిం[23]చును.

---

1. పాపరకాయలు వ్రక్క ఆవడమూర్ణానమించి ఆస నానయెక్కించేది
2. నాన
3. చేది
4. నాన
5. చేది
6. రు
7. ఆ
8. ఆ
9. ఇ
10. ఋవి
11. ద్రొక్కి
12. లా
13. ం
14. రేపుమాపు
15. స్తే
16. మా
17. న
18. చరకడ
19. మారఎత్తు
20. స్తే
21. షా
22. ళ్మా
23. మానును

మరియొకటి

నువ్వు[1]లను నూరి నిమ్మకాయంత ముద్దను మ్రింగి[2]న మూల వ్యాధి త[3]గ్గును.

మరియొకటి

పెన్నేరుగడ్డ పై[4]భాగమును గీచి బిళ్లలుగ కోసి ఛాయా శుష్క[5]ముగ చూర్ణము చేసి నిత్యము, రేగుపండంత మోతాదును ఆవు సేవిం[6]చిన మూలవ్యాది శమించును.

మరియొకటి

జీలక[7]ఱ్ఱమసి, చింతపండుపులుపు వీటిని నేతితో గలిపి నాకి[8]న మూలవ్యాధి శమిం[9]చును.

మరియొకటి

త్రిఫలములను మేక పంచిత[10]ముతో నూరి త్రాగిన మూల [11]వ్యాధి శమించును.

మరియొకటి

బోడతరమును సమూలముగ త్రొక్కి ఆస[12]నములో కట్టిన మూలవ్యాధి శముంచును.

మరియొకటి

1. గొట్టి బూ[13]డిద, 2. ఉత్తరేణిబూ[14]డిద,
3 సైంధవలవణము.

వీటిని సమాంశలు తేనెతో గలిపి మొలల[15]కు బూసిన మూల [17]వ్యాది శమించును.

---

1. లు
2. తే
3. మానును
4. దుంపు<మీదు
5. షు
6. వది
7. కర
8. తే
9. మానును
10. లాలు
11. తాన
12. గేది
13. నానకట్టేది
14. నివురు
15. నివురు
16. మూలవ్యాధి అకర్ల బూస్తే
17. మానును

మరియొకటి

లేదా గలజేరు[1]కు దీనిని బట్టించి ఆస[2]నములో నెక్కించి[3]న [4]మొలలు తెగిపడు[5]ను. అంతర్వ్రాలయమై[6]నను శమించును.

సోమిదె కట్టెను కాల్చి ఆమసిని నరమూత్రములో గలిపి వ్రాసిన ఆకర్లు నయమగును.

మరియొకటి

బ్రహ్మబెముడుపాలు మండపసువున నూరి ఆపాలనే రాచి ఆకర్ల బూసిన ఆవేళ్లు తెగిపడి మానును.

మరియొకటి

బోడతరమును నలగ[7]గొట్టి రసమును పిడిచి అందులో దూదిని దడిపి ఆస[8]నములో నెక్కిం[9]చిన మూలవ్యాధి నయమగును.

మరియొకటి

ము[10]ందుగ నెయ్యిఅన్న[11]మును తిని[12]పించి ఆవెనక పాపరపట్టి ప్రక్కను (?) ఆవాలు నూరి పట్టించి ఆసనము[13]లో కట్టిన ఆవేళ్లు ఊడి పడును.

ఆవెనుక తంగేడు చిగుళ్లను నే[14]తితో తడిపి వెచ్చ చేసి ఆ[15]సన మున[17]గట్టిన నయమగును.

---

1. న
2. నాన
3. స్తే
4. అవి
5. లు
6. నా
7. బాడిచి
8. నాస
9. చేది
10. నువు
11. వంటకం
12. నిచ్చి
13. నాసబెట్టి
14. తే
15. తత
16. నాన
17. తే

మరియొకటి

దూలకందను నూరి నిమ్మకాయంత ముద్ద[1]ను [2]చింత గుజ్జు[3]లో బొదిగి మూడు ది[4]నములు [5]సేవించిన ఆస[6]నములో బుట్టిన రో[7]గములు [8]శమించును.

[9]దీనికి పథ్యము సో[10]లెడు నెయ్యిని [11]అన్నముతో కలిపి భుజింపవలెను.

మధుమే[12]హమునకు

పెద్దరేగు చెక్కరసము సోల[13]డు, పంచదార నిమ్మకాయంత, కలుపుకొని సేవిం[14]చిన మధుమేహములు [15]శమించును.

శుక్ల[16]స్థంభనమునకు

ఆసవము[17]నుండి బడిన మొబిడికె [18]పామును దెచ్చి నారికడుపు చిప్పలో గాని ప్రమిదలో గాని పెట్టి, దుష్టుపాలు బో[19]డిచిన వెన్నవలె తయార[20]గును. అందులో అడవి ఆముదపు కొనలు విరిచి ఆ బంకను ఆర ఆరగా బొడి చేసి తరువాత దానిని కలయ గల్పి కిక్కిస కొనలు గాని, ఆముదపు కొనలు గాని, పదిలము చేవికొని, లింగద్వార[21]మున మెంతి గింజంతఎక్కిం[22]చిన శుక్లము స్థంభించును. నిమ్మకాయ తి[23]నిన విరుగుడు.

వశ్యము

1. ఎరాటపు మొగ్గలు,
2. నేల ములకపండు రసము,
3. వెలిగారము,
4. కర్పూరము.

---

1. నూరి
2. చింతకాయంత ముద్దను నూరి
3. న
4. నా
5. మ్రింగితే
6. నాన
7. గా
8. మానును
9. యిందుకు
10. లే
11. పంటకంభోంచేసేది
12. హా
13. లె
14. స్తే
15. మానును
16. స్త
17. నానబడ్డ
18. బుడత
19. చాలా బొడి స్తేను
20. ఉండు
21. రా
22. యెక్కిస్తే
23. న్న దాకా స్తంభన

వీ[1]టిని తేనెతో మర్దించి లేపనము జేసిన స్త్రీవశ్యము,

మరియొకటి

శ్లో॥ శుభద[2]శగృహకన్యా శుద్ధశుక్లార్కమూలం
వనతరుభ[3]వమూలం లాంగలీ యష్టిమూలమ్ ।
కితవమ మధుకయుక్తం పిష్టమూలర్కదుగ్ధైః
మదనశరసమానం మానినీమానభంగే ॥

1. కన్యాకుమారి వేరు, 2. తెల్ల జిల్లేడు వేరు,
3. మునుగు దామర వేరు, 4. ఐాత్రి దుంప,
5. పైడి ఉమ్మెత్త కాయ, 6. యష్టిమధుకము,

వీ[4]టిని నల్లకుక్క పాల[5]తో మర్దించి గుంకివింద గింజలంతేసి వటి[6]కలు జేసి తియ్యని పదా[7]ర్థములలో పెట్టి [8]ఇచ్చిన స్త్రీవశ్యము.

నిలుపుబలుపులకు

యష్టిమధుక[9]మును చూర్ణము చేసి తేనెతో గలిపి సేవించి పాలు అనుపానముగ సేవిం[10]చిన నిలుపు బలుపు కలుగును.

పాండాహారీతకి

1. అగళు చెక్క, 2. కానుగు చెక్క,
3. తపసివేళ్లు, 4. చిత్ర మూలము,
5. ములువెంపలి వేళ్లు, 6. గలిజేరు వేళ్లు,
7. కరి వేపాకు, 8. పెద్దమాను చెక్క,
9, వెల్లుల్లి.

---

1. ఇవి
2. స్తే
3. హయలిపురివుమూలం
4. అశితశునకదుగ్ధం హేమ ఖాండప్రయుక్తం
5, ఇవి
6. ను
7. కా
8. ర్థా
9. తే
10. ము

వీ[1]టిని చక్క[2]గ నలియ కొట్టి ప్రత్యేక[3]ము 10-పలములు. నీళ్లు 800-పల[4]ములు, [5]పోసి పాతవేళ్లు 10-పల[6]ములు వేసి నాలుగి[7]వ భాగము మిగులునట్లు చిక్కగ కాచి యీ కషాయములో మీగడ పెరుగును [8]64-పల[9]ములు పోసి మెల్లనిమంట[10]తో రాత్రింబగళ్లు మూన్నాళ్లు క[11]చవలెను. తరువాత ఆకషాయము 50[12]పలములు మిగిలిన యెడల [13]రెండువందల కరక్కాయల [14]పొడిని వస్త్రగాలితముచేసి అందులో[15] దానికి సమాంశము శొంఠి పొడిని చే[16]ర్చి ఈ రెండు చూర్ణము [17]లను కషాయములో బోసి నూనె [18]16-[19]ఫలములు నెయ్యి [20]16-ఫలములు పై కషాయములో కలిపి లేహ్యపాకముగ కాచి గరిటెతో ఎత్తిన తేనె పదును వచ్చిన యెడల దించి కల్క ద్రవ్యాలు జీలకఱ్ఱ, ఖురాసాని ఓమము, మంచి ఓమము, ఇంగువ, త్రికటుకము యవక్షారము ఇవి [21]ప్రత్యేకము రెండేసి [22]పలములు చూర్ణము [23]చేసి వస్త్రగాలితము చేసి పై లేహ్యములో కలిపి రోగి ఆకలి యెఱిగి [24]ఔషధమును [25]ఈయవలెను. సర్వ గ్రహణులు, అజీర్ణము నిలవ[26]కుండగనే యే విరేచనములు అతిసారము, గుల్మము, పార్శ్వశూలాల, [27]అష్ఠీల, పేరెఱుంగని కడుపు రోగ[28]ములు, శ్వాసకాసలు, పాండువు, [29]క్షయవ్యాధులు మొదలగు[30]నవి శమిం[34]చును.

---

1. చేది
2. యివి
3. గా
4. కాలు
5. ఫ ౧౦ ఫలారు
6. ఎనమన్నూరుఫలాలు
7. ౧వేసి
8. గోపాలు
9. బ
10. ఫలాలు
11. ను
12. చేది
13. ౫౦ఫలాలుచిక్కితే
14. యిన్నూరు౨౦౦
15. లు
16. ఘూ
17. యిందుయెత్తై
18. యో
19. ర్ణాలుఆ
20. ఫ౧౬
21. ఫ౧౬పోసి
22. నాయెనా
23. ప్రత్యేకాలు
24. ఫలాలు
25. ఘూఅ
26. అవు
27. యిచ్చేది
28. ఆమంవెంత్రుకలుగామ లంబడడము
29. కడుపునిలాపకపోతేదీ
30. యెష్ఠీల
31. గాలు
32. యిందుగూడిన
33. లుగా
34. హానును

ఉ త్త ర ఖ ం డ ము

పాశుపతాస్త్రిరసము

శ్లో॥ గంధకం తీక్ష్ణశాప్యం చ సువర్ణం కాంతలోహకమ్ ।
టంకణం గుళనేపాళం సైంధవం చ మనశ్శిలా ॥
విషం సమాంశం సంయోజ్య చిత్రక[1]ద్రవ మర్దితమ్ ।
రేణుమాత్రేణ వటకా ఛాయాశుష్కాం[2]శ్చ కారయేత్ ॥
రసః పాశుతాస్త్రోఒతయం నన్నిపాతకులాంతకః ।

చనుకుదురుకు

దుష్టువు వేరును ఆవుపాలతో నూరి చన్నులకు పట్టిం[3]చిన కుదురు శమించును.

మరియొకటి

చాదరాశి ఆకును కలితో నూరి చన్నులకు పట్టించిన చను కుదురు శమించును.

ఒడలపుష్టికి

గురుగు పువ్వు[4]లను ఎండించి చూర్ణము చేసి పుష్యార్క[5]మున పాలతో నాలుగు దినములు సేవిం[6]చిన శరీరపుష్టి కలుగును.

తేలుకాటుకు మందు

1. నుశిలింగిరసము, 2. జిల్లేడుపాలు, 3, బ్రహ్మజెముడుపాలు 4. తిళ్ళపాలు, 5. పొడపత్రాకు రసము,

[7]ఈ రసములను మైనముతో గలిపి దాచి తేలు కుట్టినచోట బూసి, కాచి, జిల్లేడుపాలను [8]కుట్టినచోట ఒకచుక్క చేసి [13]తిరిగీ కాచ వలెను

---

1. కారస
2. ష్కన
3. స్తే
4. లచ
5. బూస్తేమ
6. లు
7. ర్కానను
8. స్తే
9. ఒడలుపుష్టికివచ్చును
10. బా
11. యింతమట్టు
12. తిరుగాతశిపి
13. కాచేది

స్త్రీవశ్యము

తాగోరిన స్త్రీ[1]త్రోవలో నడచిన ఏడడుగులు నడవ నిచ్చి యేడవ అడుగులో ఆ స్త్రీరూ[2]పమును వ్రాసి యోని వ్రాసి ఆ యోని [3]చిత్రములో సున్న మన్నును [4]చేతితో పట్టుకొని "సంకల్పత స్త్రీ యదుగు దాసిద్యర్థే వినియోగః" అని నూటయెనిమిది మారులు జపించి ఆ స్త్రీ మరల రాగా గాలి యెగువను ఆ మృత్తికను [5]చల్లవలెను.

ఆ స్త్రీ య[6]టులనే ఆ క్షణ[7]ముననే వ[8]శమగును.

తాళకశుద్ధి

తాళకమును రేకులుగ వలిచి, సున్నపునీళ్ళ లోను, ఉలవకట్టు లోను, గుమ్మడి పండ్ల ర[9]సములోను, కలి[10]లోను, చింతాకు ర[11]సము లోను, ప్రత్యే[12]కముగ[13]ఊర బెట్టి[14]న ఖరాది దో[15]షములు చెడి, తాళకము శుద్ధి [16]యగును.

అష్టలోహశుద్ధి

శ్లో. తైలే తక్రే గవా[17]ం మూత్రే [18]త్యారనాళే కుళు[19]త్థకే ।
[20]పత్రం వినిక్షిపేత్తప్తం సప్తవారం పునః పునః ॥
స్వ[21]ర్ణాదిసర్వలోహానాం శుద్ధి[22]రేవం న సంశయః ।

భస్మవిధి

మాక్షి[23]కమును జెముడు పాలు పోసి నూరి శుద్ధిచేసిన పై వెండి రేకులకు బూసి పుటము బెట్టి[24]న భస్మ[25]మగును.

---

1. తెరువునడునగాయే
2. పు
3. లో
4. పుచుకి
5. ల్లేది
6. ట్టే
7. మందే
8. చ్చును
9. సాన
10. ని
11. సా
12. కాలు
13. వూ
14. తే
15. షా
16. అవు
17. మ్మ
18. ఆ
19. ద్థ
20. భస్మానివేశయే
21. ర్ణా
22. మే
23. ం
24. తే
25. మా

సువర్ణభస్మము

మణిశి[1]లను సీసభస్మము[2]ను నిమ్మపండ్ల ర[3]సముతో కలియ నూరి [4]దానిని శుద్ధిచేసిన బంగారపు రేకులకు బూసి పుటము బెట్టి[5]న భస్మ[6]మగును.

ఉక్కు భస్మము

శుద్ధిచేసిన ఉక్కును రాపాడిగ రాయించి ఆరాపాడిని కలుబంద ర[7]సముతో [8]ఏడు ది[9]నములు మర్దించి, మర్దనకు ఒక పుటము చొప్పున [10]ఏడు పు[11]టములు [12]వేసిన ఉక్కు భస్మ[13]మగును.

వంగ భస్మము

శుద్ధతగర[14]పు రేకు[15]లను తెచ్చి వేసె హారిదళ[16]ము మోముగ వేళ్ళ సస[17]ముతో మర్దించి దానిని ఆ రేకులకు బూసి పుట ము[18] వేసిన భస్మ[19]మగును

శుద్ధిచేసిన సీస[20]పు రేకు[21]లను తెచ్చి ఊడుగ వేళ్ళ ర[22]సముతోను, జిల్లేడు పాలతోను, మణిశిలను నూరి ఆ సీసపు రేకులకు బూసి పుటము పెట్టి[23]న సీసము భస్మ[24]మగును.

ఇత్తడి భస్మము

ఇంగిలీక[25]మును చనుబాలతో నూరి[26]శుద్ధి చేసిన ఇత్తడి రేకులకు జమిరి, దినమునకు ఒక పుటము చొప్పున మూడు పు[27]టములు వే[28]సిన ఇత్తడి భస్మ[29]మగును.

---

1. లా
2. న్నా
3. సాన
4. ఆ
5. తే
6. మా
7. సాన
8. యే
9. నా
10. యే
11. టా
12. వేస్తేపు
13. మా
14. ం
15. కు
16. ం
17. పోసి
18. సే
19. మా
20. ము
21. లు వేసి
22. సాన
23. తే
24. మా
25. ం
26. అ
27. టా
28. సే
29. మా

ఇనుము భస్మము

ఇనుమును అరుగుడు ఆకు[1]జాతితో రాచి ఆ రాపొడిని చిత్రమూలవు ర[2]సముతో మర్దించి పు[3]టములు వే[4]సిన ఇనుము భస్మ[5]మగును.

నేపాళశుద్ధి

శ్లో. తండులీకన్యయోశ్చాగదుగ్ధేక్షుత్ర్యక్షుజైర్ద్రవైః ।
ప్రత్యేకం [6]భావయే[7]త్తేన నేపాళం నిర్విషం భవేత్ ॥

చిట్టుకూర రసము, కలుబంద రసము, మేకపాలు, చె[8]ఱకురసము, నారికేళ[9]లవు కాయనీళ్ళు

వీటితో ప్రత్యే[10]కముగ నాలుకలు తీసిన నేపాళవిత్తులను ఉడి[11]కించిన నేపాళము విషముచెడి అమృతసమమై శుద్ధి[12]యగును.

ఈద్ర[13]వ్యములు లే[14]ని యెడల పేడకట్టున [15]ఉడికి[16]ంచిన శుద్ధి[17]యగును.

వీర్యస్తంభనకు

రసము [18]1 భాగము, గంధకము [19]1 భాగము,

వీటిని బూరుగవేళ్ళ రసముతో [20]ఇరువదియొక్క దినములు మర్దించి మానెడు ఆవునేతి[21]లో వండి గుంజా[22]ప్రమాణము ఆవుపాలతో పుచ్చు[25]కొనిన స్త్రీలతో రమించ వచ్చును.

---

1. రాత
2. సావి
3. టా
4. సే
5. మా
6. ౯ంక్రికన్యాశి వాదుగ్ధాఇక్షుత్ర్యక్ష జలాన్వితం
7. క్రత్యకం
8. త్తస్మా
9. రు
10. డ
11. కాలు
12. నేపాళపువిత్తుల గొట్టి అగర్లుతీసి ఒక్కొక్కటను ఒక్కొక్కతూరే
13. కిస్తే
14. అవును
15. ద్రవ్యాలు
16. కుంటే
17. వు
18. స్తే
19. అవును
20. ం
21. ం
22. యిరుసై
23. ని
24. మాత్రము
25. ంటే

యోని బిగువుకు

గోరింటను సమూలము[1]గ దెచ్చి నీళ్ళు పోసి నూరి బొడ్డుమీద [2]బూసిన యోని బిగువగును.

మరియొకటి

ఉసిరిక వేరును తేనెతో గంధముతీసి బొడ్డున బూ[3]సిన యోని బిగువగును.

నెరసిన వెంట్రుకలకు

చెంగల్వకోష్టును నేతితో యాబదియైదుదినములు సేసి[4]ంచిన నెర[5]సిన వెంట్రుకలు నల్లబడును.

మరియొకటి

వెంపలివేరును నూరి తలవెంట్రుకలకు బూ[6]సిన నెరయుట తగ్గును,

నాభిలేపన[7]విరేచనయోగము

నేపా[8]ళములు తెల్లగెంటిన పువ్వుల రసము పోసి మర్దించి, బొడ్డున బూ[9]సిన [10]విరేచన[11]మగును.

చన్నీళ్ళ[12]తో ప్రక్షాలన చేసికొనవలెను. వేడినీళ్ళతో స్నానము చేసిన కట్టును.

మజ్జిగ అన్నము తి[13]నవలెను.

శీతల[14]విరేచన యోగము

ఉసిరకపప్పు, తా[15]డికాయపప్పు, కరక్కా[16]యతోలు, పేరామిదపు ప[17]ప్పు [18]పసుపు ఈ యైదు [19]సమాంశలుగ [22]చేర్చి అన్నింటికి సమముగ

---

1. న్నా
2. మెత్తితే
3. స్తే
4. స్తే
5. దిరుగును
6. స్తే
7. దిరుగును
8. భేది
9. ళాలు
10. స్తే
11. పా
12. మాను
13. పీరము స్టేది
14. ల్లుపైకిపోసుకుంటే
15. నేది
16. భేది
17. ండె
18. పప్పు
19. స
20. యా
21. సరిగా
22. బెట్టి

నేపాళమును [1]చేర్చి మెత్తగనూరి సెనగ గింజలంత వటి[2]కలుచేసి నీళ్ళు గాచి చల్లనార్చి ఆనీళ్ళలో గలిపి [3]ఈయవలెను. నీడనే [4]కూర్చుండ వలెను. [5]విరేచన[6]మగును చన్నీళ్ళతో కాళ్ళుకడుగు[7]కొనవలెను. వెచ్చని నీళ్ళతో స్నానము చేయవలెను.

పాముమందులు

పాఠామూలప్రయోగము

పాఠవేరును నేతితో నూరి త్రాగి[8]న పాము విష[9]ము దిగును.

ఉర్లపాము కాటుకు

ధుత్తూరమూలప్రయోగము

ఉ[10]మ్మెత్తవేరును, నూరి మనిషి[11]కైన యెడల, కరచిన గంటు మీద పట్టిం[12]చవలెను. వుర్లపాము విషము దిగును.

ధాతకీరాజవృక్షమూలచూర్ణము

1. ఆరెవేరు, 2. రేలవేరు

ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి దాచియుంచు కొనవలెను. పాము కరచినదని చెప్పవచ్చినవానికి, కొంచెము చూర్ణమును నీళ్ళలో గలిపి [13]ఇచ్చిన కరిచిన వానికి[14]విషము దిగును.

పునర్నవాదిచూర్ణము

1. గలిజేరువేరు, 2. గురి[15]విందవేరు. 3. దిరిశనపు వేరుతోలు,

---

1. పెట్టి
2. కా
3. యిచ్చేది
4. ర్చుండేది
5. పా
6. మౌ
7. క్కొనేది
8. ళ్లుకట్టును
9. ను
10. మానును
11. న్మ
12. కాయనా
13. చేది
14. ను
15. యిస్తే
16. కినిర్విషమౌను
17. జ

వీటిని సమాంశలు [1]చూర్ణము చేసి దాచి యుంచుకొని పాము గ[2]ఱచిచిన వానికి [3]చిటికెడు చూర్ణమును [4]కలిలో కలిపి [5]ఇచ్చిన పాము విషము దిగును.

చరాచరవిషములకు

త్రికటుకాదిచూర్ణము

1. త్రికటుకము, 2. ము[6]నగవేరు, 3. కానుగవిత్తులు 4. [7]పసుపు, 5. మ్రాను[8]పసుపు, 6. దూల[9]గొండ విత్తులు,

[10]వీటిని నూరి నీళ్ళలో గలిపి [11]ఇచ్చిన పాము, తేలు, [12]ఎలుక, నల్లికళ్లపాము. [13]వీటి విషములు నివృత్తి యగును.

పొడపాము విషములకు అంజనము

గుంజాబీజాద్యంజనము

1. గురివింద గింజలోని పప్పు, 2. త్రికటుకము, 4. వెల్లుల్లి 5. ఉప్పు,

ఇవి సమాంశలు వీటిని నూరి క[14]ంటిలో పెట్టిన పొడ[15]పాము విషము నివృత్తియగును.

మరియొకటి

1. వెదురువేరు, 2. వస, 3. చంగల్వకోష్టు

వీటిని నూరి పూ[16]సిన పొడ పాము [17]విషమున కలిగిన వాపు వెఱ్ఱిమంట [19]నయమగును.

---

1. పొళ్లు
2. ఱ
3. నున్నవిడియంత
4. గలి
5. యిస్తేనిర్విషమగును
6. షా
7. సు
8. స
9. బస
10. కోవిల
11. యిచ్చి
12. యిస్తే
13. రొ
14. పెట్టేవిషాలకు నిర్విషం
15. స్తు పెట్టితే
16. మర్దిస్తేవిషం
17. స్తే
18. వాపు
19. మానును

ఈ మం[1]దునే [2]నస్యము చేసిన చచ్చినవాడై[3]నను బ్రతుకును.

పెనుపొడ కాటుకు

పునర్ణవ్యాధి నస్యము

పెనుపొడ గ[4]అచిన నిద్ర వచ్చును. మూర్ఛ [5]వచ్చును. అట్టి వాచును [6]దానికి [7]ఔషధము.

1. గలిజేరువేరు, 2. కొడిశవేరు, 3. జిల్లేడువేరు,

ఇవి సమాంశలు గోమూ[8]త్రముతో నరగదీసి నస్యము చే[9]సిన [10]పెనుపొడ విషము [11]దిగును.

అర్కమూలనస్యము

తూర్పుకు బారిన జిల్లేడు వేరును పాచినిళ్లతో నూరి పాచినీళ్లలో గలిపి [12]యిచ్చిన పొడపాము విషము దిగును.

పొడపాము వాపుకు

గొడ్డుకాకరదుంపను నూరి ఉసిరికకాయంత[13]ను వాచిన చోటున బూ[14]సిన వాపు మానును,

మరియొకటి

వులిమిరి వే[15]రుతో గంధము తీసి [16]వాచిన చోటున పూసిన విషము[17]వలన వాచి పగిలిన [18]వాపులైనను [19]నయమగును,

---

1. ఁ
2. స్యంచేస్తే
3. నా
4. ఱసే
5. పో
6. అందుకు
7. అవు
8. త్రానరాచి
9. చేసే
10. ఆ
11. విర్విషం
12. యిసే
13. వాపున
14. సేమానును
15. రు
16. పూసే
17. ంచేత
18. వాపైనా
19. మానును

పొడకాటుకు నస్యము

1, ము[1]నగవేరు, 2, మిరియాలు,

వీటిని కలితో నూరి నస్యము చే[2]సిన పొడపాము విషము దిగును. ఉమ్మెత్తవేరు, పుట్టకూడు కందపిలకలు, [4]వీటిని నూరి పొడపాము నాపున[5]కు బూసి[6]నను కట్టి[7]నను [8]నయమగును,

పెనుపొడకాటుకు

ఎలుక పెంటిక[9]లను చూర్ణము చేసి శర్కరతో నీళ్లలో గలిపి [10]ఇచ్చిన పెనుపొడవిష[11]ము తగ్గును,

పెంజర వి[12]షములకు

కుందురు వే[13]ళ్లను చితుకగొట్టి ఆరసమును త్రాగించి, అపిప్పిని క[14]ఱచినచోట పెట్టి కట్టిన పెంజర విష[15]ము దిగును,

ఆదివారము కఱచిన పాముకాటుకు

తామరతూండ్లు, [16]తామరదుంపలను సమూలము[17]గ నూరి నస్యము చేసి త్రాగిం[18]చి క[19]ఱచిన [20]చోటున పూయవలెను.

సోమవారము కఱచిన పాముకాటుకు

విషధారి విత్తులను నూరి త్రాగిం[21]చి కఱచిన [28]చోటున పూయవలెను.

---

1. ను
2. సే
3. స్మ
4. న్నూ
5. న
6. నా
7. నా
8. మానును
9. పాన
10. లు
11. యిసే
12. ంనిర్విషం
13. ళ్లు
14. ర
15 తే
16. ంమానును
17. దాని
18. న్నూ
19. చ్చి
20. ర
21. టబూసేది
22. ఛ్చే
23. లుబూసేది
24. కు
25. చ్చేది
26. కు
27. గ
28. చ్చేది

మంగళవారము కఱచిన పాముకాటుకు

దొంతిపట్టెడ చెట్టు సమూలముగ దెచ్చి, నూరి కఱచిన చోట బూసి, నస్యము చేసి, త్రాగిం[1]చవలెను.

బుధవారము కఱచిన పాముకాటుకు

తిప్పతీ[2]గను నూరి త్రాగిం[3]చి నస్యము చేసి, కఱచిన చోట [4]బూయవలెను.

గురువారము కఱచిన పాముకాటుకు

గాడిదె గడపాకును నూరి కరచిన చోట బూసి త్రాగి[5]ంచవలెను.

శుక్రవారము కఱచిన పాముకాటుకు

ఆముదపాకు, [6]ఆముదపువేరు,

వీటిని నూరి త్రాగి[7]ంచి నస్యము చేసి, కఱచినచోట పూ[8]య వలెను.

శనివారము కఱచిన పాముకాటుకు

పైడి ఉ[9]మ్మెత్తను సమూలము దెచ్చి నూరి నస్యము చే[10]సి లోప లకు ఇచ్చి పైని [11]పూయవలెను.

ఈ మందులు యేవారమునాఁడు గ[12]ఱచిన ఆ[13]వారపు మం[14]దునే ఈయవలెను.

స్థావరజంగమవి[15]షములకు

శ్లో. స్థావరం జంగమం చై[16]వ కృత్రిమం త్రివిధం విషమ్ ॥
జద్గే తు స్థావరే [17]శీఘ్రం వా[18]మ యేన్మదనాదినా ॥

---

1. బూసేది
2. నుయిచ్చేది
3. యీ
4. చేది
5. సేది
6. న్మ
7. సేది
8. నికియి
9. సేది
10. రసే
11. వారానదెచ్చిన
12. దేయిచ్చేది
13. పాలకు
14. తి
15. త్మ
16. యు

నాభి ముషిణి మొదల[1]గు స్థావర వి[2]షములు పాము, తేలు, మున్నగునవి జంగమవి[3]షములు, చేసి పెట్టినవి కృత్రిమవి[4]షములు. [5]ఇట్లు వి[6]షములు మూడు వి[7]ధములు,

చికిత్స

స్థావరవి[8]షములను మ్రంగపండ్లు మొదల[9]గు వాంతి ద్ర[10]వ్యముల చేత కక్కిం[11]చవలెను.

విషము గ్రక్కినవారికి

శ్లో. తస్మై వాంతాయ మతిమాన్ హరిద్రాకారభీంగుదమ్ ।
సింధువారకనిష్పావ[12]బాష్పి కా[13]శతపర్వికా ॥
తండులీ[14]యకమూలాని కుక్కుటాండమ[15]వల్గుజమ్ ।
నావనాంజనపానేషు యోజయేద్విషశాంతయే ॥

విషమును గ్రక్కించిన తరువాత వారికి ॥

1. పసుపుగుండ, 2. కాకర వేళ్ళు, 3. వావిలి వేళ్ళు
4. గార వేళ్ళు, 5. వెక్కుడు వేళ్ళు, 6. దొగ్గలి వేరు,
7. తెల్లగలిజేరు వేరు, 8. చిట్టి వేరు, 9. కారుగచ్చవిత్తులు,
10 కోడిగ్రుడ్ల పెంకులు,

[16]వీట్లను నూరి నస్యము చేసి అంజనము[17]చేసి లోనికి [18]ఈయవలెను. విషము [19]దిగిపోవును.

---

1. యిన
2. షా
3. షా
4. షా
5. కోడా
6. షా
7. ధా
8. షా
9. యిన
10. వ్యా
11. చేది
12. భా
13. శ
14. వ్యా
15. ద
16. ఇవ్వీకూడా
17. పెట్టి
18. యిచ్చేది
19. మానును

శ్లో. తతః ప్రభాతే సక్షౌద్రం సూక్ష్మతామ్రమర[1]జః పి[2]బేత్ ।
శుద్ధే హృది త[3]తః శాణం హేమచూర్ణస్య దాపయేత్ ॥
న సజ్జతే హేమ[4]సాంగే పద్మపత్రేఽంబు[5]వద్విషమ్ ।
జాయతే విపులం చాయుర్గరే [6]ప్యేషవిధిః [7]స్మృతః ॥

త[8]రువాత వుదయమున నే రాగి [9]జూపొడి మాడెత్తు తేనెతో నాకించవలెను. ఆవెనుక బంగా[10]రుభస్మమును యేడు చిన్నములు అడ్డిగెత్తు తేనెతో [11]ఈయవలెను. బంగారమును సేవించిన వారికి తామరసాకుసీళ్ల నంటనట్లుగనే [12]విషము శరీరమున నిలువదు. ఆయుస్సు [13]వృద్ధియగును.

చితాచైత్యాదులలో సర్పదష్టునకు మరణము

శ్లో. చితాచైత్యప్రదేశేషు పక్షాంతే ఫణివాసరే ।
పక్షమధ్యే నవమ్యాం చ త్రిసంధ్యే మధ్యరాత్రకే ॥
యామ్యా[14]ఖ్యే చ మఘా శ్లేషా [15]విశాఖా పూర్వ నై[16]ఋతే ।
నై[17]ఋత్యాఖ్యే ముహూర్తే[18]చ సర్ప[19]దష్టో న జీవతి ॥

రుద్రభూమిలోను, రచ్చరావులలోను, పున్నమ, అమావాస్యలలోను, గ్రహణ దివసములలోను, అష్టమి, నవములలోను [20]ఉదయసంధిలోను [21]సాయంసంధిలోను, మధ్యాహ్నకాల[22]సంధిలోను అర్ధరాత్రిలోను యమన క్షే[23]త్రమున కృత్తికా[26]నక్షత్రమున మూలా నక్షత్రమున

1. జో
2. పా
3. తా
4. రా
5. థ
6. షా
7. స్మృ
8. విషంగోన్నవారికిరేపాడి
9. రా
10. నేత్రకన్యాను
11. రంపాడి
12. సేవించేది
13. నష్టే
14. కలిగి
15. ష్టే
16. మా
17. ద్వ
18. రు
19. రు
20. షు
21. దంష్ట్రా
22. రేవు
23. మాపు
24. ములను
25. త్రాన
26. కను

మ[1]ఖానక్షత్రమున ఆశ్లేష[2]నక్షత్రమున విశా[3]ఖానక్షత్రమున పాము కఱచిన యెడల బ్రతకరు.[4]

సర్పదష్టునకు అరిష్టలక్షణము

శ్లో. శీతోచ్ఛ్వాసో ముహుర్మూర్ఛా శీర్యమాణ[5]శిరో రు[6]హాః ।
[7]స్తబ్ధజిహ్వోఽసితాస్యాక్షః సర్పద[8]ష్టో న జీవతి ॥

టీ. [9]పాముచే కరవబడిన వాడు చల్లని వూర్పు గలిగి మాటిమాటికి మూర్ఛ గలిగి జిహ్వ బ్రమానుపడి ముఖము కన్నులు నల్లనై, వెండ్రుకలు విరియబో[10]గాని యుండిన యెడల బ్రతకరు.

ఉపక్రమనిరూపణము

శ్లో. అతోఽన్యథా తు త్వరయా ప్రదీప్తాంగారవద్భిషక్ ।
దంశస్యోపరి బధ్నీ[11]యాచ్చతురంగుళతో దృఢమ్ ॥

[12]అందువలన వెంటనే, పాము కరచినచోటునుంచి 4. అంగుళముల పైభాగమున త్రాడుతో గట్టిగ బిగించి కట్టి వేయవలెను.

శ్లో. [13]క్షి వేదాచూష్య వస్త్రస్థ మృత్తికా భస్మగోమ[14]యమ్ ।

టీ[15]గుడ్డలో సలిబూడి[16]ద, మన్ను, ఆవుపేడ పెట్టి మూట కట్టి ఆ[17]మూటను నోటిలో పెట్టుకొని చప్పరించి కరచిన గం[18]టుపైన ఉమ్మి వేస్తూ[19]యుండవలెను,

శ్లో. సేవ్యచందనయుక్తేన [20]తం సించేచ్ఛీతవారిణా ।

---

1. ఖాను
2. న
3. ఖను
4. యీచెప్పినందులకు పాముగరచెనామానదు
5. శ్మీ
6. హాః
7. స్తర్బజింహ్వాశీతాస్యాక్షః
8. ష్టో
9. సర్పదష్టుడైనవారికి
10. కవుండెనానిలువడు
11. య్యా
12. పాముగరచిన వానికి యిలుగాలినవలె బాంక వేగిరం కాలుమీదు నాలుగు వేళ్లపొడవున త్రాడుబిగించికట్టేది
13. ఆమాషేపూర్ణవస్త్రాసన్
14. య్యః
15. ప్రాతలో
16. దెగాని
17. గాత
18. టినివుమ్మి
19. నచ్చేది
20. త

వట్టివేళ్ళు శ్రీగంధము వీటిని చల్లని నీళ్లలో గలిపి [1]ఆనీళ్లలో గుడ్డను[2]తడిపి దేహమును తుడవవలెను,

ఉపక్రమ నిరూక్షణము

కాటు కనబడ[3]ని యెడల శర వేసి కాని కొమ్ముతో గాని జలగ చేత గాని నెత్తురు తీయ[4]వలెను.

పాము గఱచినవానికి [5]ఉశీరాదిగణము మందులను నూరి ఆరాతగా బూసి[6]న విషము ఎక్కదు.

శ్లో॥ అభ్యంతరం తు ప్రథమం వమయేన్మదనాదినా ।

లోపల[7]కు వెళ్లిన విషములను మ్రంగపండ్లు మొదలగువాంతి ద్రవ్యములచేత వాంతి [9]చేయించవలెను.

పాముకాటుకు పానాంజననస్యములు

శ్లో॥ శిరీషపుష్పస్వరసేన భావ్యం
సహస్రధాతూషణ[11]శిగ్రుసర్షపమ్ ।
ప్రయోజయేదంజనపాననస్యం
విమోహితానామపి సర్పదంశినామ్ ॥

దిరిసెనపువ్వుల రసము పోసి మిరియాలను మునగ విత్తులను, సర సావాలను, నూరి త్రాగిం[12]చవలెను. నస్యము చేయ[13]వలెను. ఒడలెరుంగని వా[16]డైనను కూర్చుండును.

1. బాతనుదేహము
2. దడిపేది
3. కానరాకున్నను
4. సేది
5. వు
6. నా
7. లోనికిగొన్నవిషాలకు
8. వ్యా
9. చేది
10. శ్యాలకు
11. కృత్యామరి చాంబుదా హ్వాయం
12. ద
13. చేది
14. సేధి
15. ద్డైనా
16. బెలుసును

తేలుకాటుకు

శ్లో. హింగునా హరితాళేన మాతులుంగామ్లకేన చ ।
లేపాంజనాభ్యాం గుళికా పరమం వృచ్చికాపహా ॥

ఎలుకకాటుకు

శ్లో. వల్కలో గిరికోలస్య బస్తమూత్రేణ కల్కితః ।
పానలేపనయోర్యుక్తో మూషికావిషనాశనః ॥

ఊడుగ చెక్కను మేకపంచిము[1]తో నూరి లోనికి గొన్నను, పైన బూసినను ఎలుక కాటు నయమగును.

కుక్కకాటుకు చికిత్స

వెర్రికుక్క కరచిన కాట్ల[2]లో నేయిగాచి పోయవలెను. ఉత్తర[3]పు దిక్కున పారిన ఊడుగవేరు చెక్కరస[4]ము 1-పలము, నెయ్యి [5]1-పలము క[6]లిపి త్రాగిన వెర్రి కుక్క విషము [7]దిగును.

నఖ,దంతవిషములకు చికిత్స

1. గుమ్మడి వేళ్ల చెక్క,
2. ఇనుమద్ది చెక్క,
3. అకు జెముడు,
4. హంసపాది వేళ్లు,
5. పసుపు,
6. కావిరాయి.

ఇవి [8]సమాంశలుగ [9]పూసిన గోళ్ళవిషము, [10]పండ్ల విషము దిగు[12]ను.

వెర్రికుక్క మొదలగువాటి కాట్లకు

శ్లో. అర్కస్య దుగ్ధేన శిరీషబీజం
త్రి[2]ర్భావితం పిప్పలిచూర్ణమిశ్రమ్ ।
ఏషోఽగదో హంతి విషాణ్యలర్క
భుజంగలూతోందురువృశ్చికానామ్ ॥

---

1. ల్లో
2. సేది
3. ము
4. ఫం
5. ఫం
6. లుపుక
7. మానును
8. సరిగా
9. పూసే
10. డ్ల
11. మానును
12. ఖా

దిరిసనపు గింజలను, జెల్లేడుపాల[1]తో ముమ్మారు భావన చేసి ఆవిత్తులపొడి విప్పలిపొడి [2]పీటిని లోనికి గో[3]న్నను పైన బూసి[4]నను వెట్టి కుక్క, నక్క, పాము, వలంది, [5]ఎలుక తేలు, మొదలగు[6] వాటి విషము[7]లు దిగును.

లోహసిందూరము

1. రాపొడి 2-వలములు, [8]2. గంధకము 1-తులము,
3. రసము 5-[9]చిన్నములు.

[10]ఈ మూడు వస్తువు[11]లను నేరేడు చెక్కరసముతో [12]మర్దించి పెంకులో బెట్టి పైన పెంకుమూసి చీలమన్ను మెత్తి ఇంచుక ఎండించి మూరెడు [13]గొయ్యి త్రవ్వి అందులో పిడకలు పోసి పుటము బెట్టి తీసి [14]దానిని కలబందర[15]ముతో మర్దించి ఒకపుటము కలగరాకు ర[16]సముతో మర్దించి ఒకపుటము, త్రిఫలకషా[17]యముతో మర్దించి ఒకపుటము, ఇటు[18]లనే మర్దిం[19]చుచు పు[20]టము[21] వేసిన లోహము సిందూరించును.

ఈ సిందూ[22]రమునకు అనుపానము

1. త్రికటుకము,
2. త్రిఫల[27]ములు,
3. చిత్రమూలము,
4. విళంగాలు,
5. తుంగముస్తలు.

---

1. ను
2. స్నీ
3. న్నా
4. నా
5. నా
6. నా
7. యే
8. యన
9. పాలుచూనును
10, ధూ
11, ఫలికి
12, ంతుం
13, చిగెన్ను
14, యీూ
15, దోయాలు
16, సాన
17. గుంట
18, దీనికిమర్ధన
19, సాన
20, సాన
21, యాన
22, వలెను
23, స్తూ
24. టా
25, సే
26, రా
27, ం

ఇవి విశమాంశలు చూర్ణము చేసి ఒక స్పూను చూర్ణములో ఈ లోహసిందూరము [1]2-గ్రైన్లు గలిపి సేవిం[2]చిన కామిలపాండువు కుష్ఠు ప్రమేహాము, అర్శరో[3]గములు [4]నయమగును.

లోహసిందూరము

లోహ[5]మును రాపాడి[6]గ జాయించి గోమూత్రముతో ముద్దగ దడిపి ఆ ముద్దను పెంకులో బెట్టి మీాద పెంకు మూసి అయిదారు పిడకలు తాలిపెట్టి [7]అందులో కాల్చి చల్లా[8]రిన తరువాత తీసి మరల గోమూత్ర[9]ముతో మర్దించి పు[10]టము పెట్టి తీసి, [11]కల్వములో మర్దిం[12]చవలెను. ఈలాగుననే ఒక్కొక్కమూరు మర్దిం[13]చి ఒక్కొక్క పుటము[14]చొప్పున 7పుటములు పెట్టవలెను. తరువాత ఆపునే[15]రితో మర్దించి రెండు పు[16]టములు, కలగరాకుర[17]సముతో మర్దించి2పు[18]టములు కరక్కాయరసముతో మర్దించి7పు[19]టములు, తాడికాయర[20]సముతో మర్దించి [21]ఏడుపు[22]టములు ఉసిరికి పప్పు రసముతో మర్దించి రెండు పుటములు, నల్లేరు ర[23]సముతో [24]ఏడు పుటములు, దుష్టుగు ర[25]సముతో మర్దించి [26]ఏడు పు[27]టములు పసుపు [28]కషాయముతో మర్దించి ఏడుపుటములు, జిల్లేడాకు ర[29]సముతో మర్దించి [30]ఏడు పు[31]టములు, ఆడ్డసరపాకు ర[32]సముతో మర్దించి [33]ఏడు పుట[34]ములు బోడగంధకాన [38]ఒక పుటము, అమలనారగంధకమున ఒక

---

1. రూకయెత్తు
2. సే
3. గా
4. మానురు
5. ం
6. జేసి
7. త్రాన
8. అది
9. నారింది
10. ఆమిదపుటాలు
11. త్రాన
12. టాలు
13. ఖాల్వాన
14. చెద
15. చెది
16. పెట్టేది
17. త
18. ఇ
19. సాన
20. టా
21. సాన
22. టా
23. సాన
24. యే
25. టా
26. సాన
27. యే
28. సాన
29. యే
30. టా
31. సాన
32. సాన
33. యే
34. టా
35. సాన
36. యే
37. టా
38. గ

పుటము వేసి [1]ఆఖరున కలుబంద ర[2]సముతో మర్దించి పుటము పెట్టి[3]న లోహము సిం[4]దూరించును.

మర్దన చే[5]సిన కొలదియు గుణమధికమగును.

పదును లే[6]నియెడల నీళ్లు చల్లు[7]చూ పదును [8]చేయుచూ మర్దించ[9]వలెను.

ఛర్ధికి చికిత్స

మేక పాల[10]ను పులు[11]పుతో విరిచి ఆ నీళ్లను త్రాగిన [12]వాంతి విరేచనములు కట్టును.

వాతఛర్దికి

నేయి, సైంధవలవణము, కలిపి [13]ఇచ్చిన వాతచ్ఛర్ధి నిలుచును.

మరియొకటి

తిప్పతీగ శొంఠి, గరికె వేళ్లు, తుంగముస్తలు ఏలకులు మిరియాలు పేలా[14]లు, సమాంశలు చూర్ణము చేసి తేనెతో సేవించిన వాతచ్ఛర్ధి నిలుచును.

పైత్యచ్ఛర్దికి

శ్లో. లాజా ద్రాక్షా తుగాక్షీరీ మధుకం మరిచం కణా।
లవంగం మధునా లీఢం పిత్తచ్ఛర్దినివారణమ్ ॥
ద్రాక్షాచందనశీతం చ దాడిమం మధుసంయుతమ్।
పిబేత్తండులతోయేన పిత్తచ్ఛర్ది నివారణంమ్ ॥

1, కడసారిని
2, పాన
3, దేను
4, ధూ
5, సేదిమరిపనికివచ్చును
6, నందున
7, ను
8, స్తూ
9, చేది
10. లు
11, సున
12, తే
13, పైత్యంగ్రక్కేదిపారేది మానును
14, యసే
15, మానును
16, వెయ్యాలు
17. స్తే
18, హారం
19, తీ

శ్లేష్మచ్ఛర్దికి

శ్లో. ఖదిరం రాజవృక్షం[1]శ్చ పాఠా పూతీక పిప్పలీ ।
[2]లాజాస్సశర్కరా లీఢం శ్లేష్మచ్ఛర్దినివారణమ్ ॥

1. చంద్ర, 2. రేల వేరు, 3. పాఠ వేళ్లు
4. సరళ దేవదారు, 5. పిప్పళ్లు, 6. పే[3]లాలు,
7. పంచదార.

వీటిని సరిగ చూర్ణముచేసి తేనెతో [4]సేవించిన శ్లేష్మచ్ఛర్ది నిలుచును.

దోషచ్ఛర్దికి

శ్లో. కాశ్మీర్యం శర్కరాయుక్తం చందనోశీరపద్మకమ్ ।
ద్రాక్షామధుకసంయుక్తం సర్వచ్ఛర్దినివారణమ్ ॥

1. నేలగుమ్మిడి, 2. పంచదార,
3. శ్రీగంధము, 4. పట్టి వేళ్లు,
5. పద్మకము, 6. ద్రాక్ష పండ్లు,
7. యష్టిమధుకము.

వేటిని[5]సమాంశలు చూర్ణము చేసి పంచదారతో సేవిం[6]చిన సర్వచ్ఛర్దులు నయ[7]మగును,

సువర్ణమారణము

శ్లో. మృతం నాగం స్నుహీక్షీరైరథ [8]వామ్లేన కేనచిత్ ।
పిష్ట్వా లేప్యం స్వర్ణపత్రం రుద్ధ్వా గజపుటే పచేత్ ॥

1, ంచ
2, రా
3, వెయ్యేలు
4, గొంటె
5, మానును
6, కశ్మీరం
7, సరిగా
8, సే
9, మానును
10, ధా

ఆదాయ పేషయేదష్టౌ[1]స్సనాగం చాష్టమాన[2]తః ।
రుధ్వా గజపుటే పా[3]చ్యం పూర్వవన్నాగసంయుతం ॥
[4]ఏవంపునః పునఃపాచ్య[5]మష్టధా క్రియ[6]తే ద్రువమ్ ।

మరియొక విధము

స్వర్ణస్య ద్విగుణం సూతం యామమా్లేన మర్దయేత్ ।
ఆరోటం నూక్షికం క్షిప్త్వా మూషాయాం స్వర్ణతుల్యకమ్ ॥
తత్పృష్ఠే మర్దితం హేమ తత్పృష్ఠే శుద్ధమాక్షికమ్ ।
ద్వయం సర్వసమం తం చ పృష్ఠే గంధం చ తత్సమమ్ ॥
సర్వం తచ్చూర్ణితం దద్యాత్ ధృత్వా మూషాం ధమేద్దృఢమ్ ।
టంకణం శ్వేతకాచం చ భాగైకైకం ప్రవేశయేత్ ॥
ద్వితయం మధునాఽజ్యేన మేళితం గోళకీకృతమ్ ।
ధాన్యాభ్రకస్య భాగైకమధశ్చోర్ధ్వం చ దాపయేత్ ॥
నిరుధ్యాం[7]తర్ధమేద్గాఢం మూషాయాం ఘటికాద్వయమ్ ।
నిరు[8]త్థం జాయతే భస్మ తత్తద్యోగేషు యోజయేత్ ॥

మరియొక విధము

1. బంగారము, 2. సీసము.

వీటిని సరిగ గూడి, కరిగించి తీసి, రేకు[9]లుగ చేసి, మణిశిలను జముడు పాలతో మెత్తగ నూరి ఆ రేకులకు బూసి పుటము[10]వేసిన బంగారము భస్మ[14]మగును.

పిప్పల్యాదిఘృతము

1. పిప్పళ్లు, 2. కొడిశపాలు,
3. ముయ్యాకుపొన్న, 4. కటుకరోహిణి,

1, తన్నా
2, కం
3, బ్యాత్
4, ద
5, చాత్
6, అ
7, ధ్యా
8, ధ్వ
9, తి
10, త్తధ
11, ద్ధ
12, లవే
13, వేసే
14, మా

5. మనుబాల వేళ్లు, 6. ఉసిరిక పప్పు,
7. నేల[1]ఉసిరిక సమూలము, 8. మారేడు పండు,
9. శ్రీగంధము, 10. జాజికాయ,
11. వట్టి వేళ్లు, 12. ద్రాక్షపండ్లు,
13. అతివస, 14. కోలపొన్న వేళ్లు.

వీటిని [2]ప్రత్యేకము ½-పలము [3]చూర్ణము చేసి పాలు 32-పలములు నెయ్యి 32-పలములు. కలయుబోసి, చూర్ణములను పోసి మెల్లని మంట[4]తో నెయ్యి చిక్కవండి పంచదారతో బుచ్చు[5]కొనిన విషమ జ్వరము, హాలీమకము, [6]అరోచకము, తాపము, వాంతి, ఒరి తలనొప్పి తాప ఉష్ణ[7]లు, శమించు[8]ను.

శర్కరాదిఘృతము

ఏబులము పంచదారను ఒకద్రోణము [9] నీళ్లలో బోసి [10]½ ద్రోణముగకాచి అందులోనెయ్యి 32పలములు [11]పాలు32-పలములు పోసి కల్కద్ర[12]వ్యములు త్రికటుకము నల్లజీలక[13]జ్జి త్రిఫ[14]లములు, మామిడి గింజలలోనిపప్పు.

[15]ఇవి [16]ప్రత్యేకము 1-పలము చూర్ణముచేసి, ఆ నేతిలో బోసి నెయ్యి చిక్కవండి, దించి పిన్నపాపలకు అగ్నిబలము ననుసరించి లోనికి ఈయ[19]వలెను. తృష్ణాదాహవాతపిత్తకఫహరము.

1, పు
2, కొలుపులెఖ
3, ర్ణాలు
4, ణ్ణాలు
5, లు
6, కుంటే
7, ఆ
8, ఉష్ణాలు
9, మానును
10, యిరస
11, అడ్డెడు
12, పాలుసంకి
13, వ్యా
14, ర
15, లా
16, యింత
17, మట్టుప్రత్యేగాలు
18, సత్యంకొలదినికడుపుకు
19, బెట్టేది

క్షుద్రాదిలేహ్యము

శ్లో. వ్యాఘ్రీశతం [1]స్యాదభయాశతం చ
ద్రోణే జలే సంప్రపచేత్కషాయమ్ ।
తులార్ధమా[2]నేన గుడం[3] చ దత్వా
పక్త్వాఽభయాభిస్సహ [4]తాభిరత్ర ॥
శీ[5]తే ఘృ[6]తం షణ్మధు ష[7]ట్పలాని
[8]ఫలాని చ త్రీణి కటుత్రయ[9]ంచ ।
త్వక్పత్ర కైలాగురు కేసరా[10]ణి
[11]పలం పలం చాత్ర వినిక్షిపేచ్చ ॥
క్షుద్రాదిలే[12]హ్యం కఫజాన్వికారాన్ ।
సశ్వాసకాసావపి పంచగుల్మాన్ ॥
హిక్కాముర్రోగమరోచకం చ ।
[13]హన్యాత్సమిద్ధం చ కరోతి వహ్నిమ్ ॥

[14]వాకుడు వేళ్లు [15]100-పలములు నలగ[16]గొట్టి గింజలు తీసి దానితో [17]100-కరక్కాయలు కలిపి ఒక ద్రోణము నీళ్లలోవేసి కషాయము బెట్టి [18]పాదావశేషముగ చిక్కగాచి వడపోసి

మునుపు ఉడికిన కరక్కాయలను [19]ఎండించి చూర్ణము చేసి ఆ కషాయములో పోసి పాతబెల్లము[20]50-పలములు వేసి లేహ్యముగ కాచి [21]త్రిఫలములు, త్రికటుకము లవంగపుచెక్క, పత్రికము, యాలకులు అగరుసారము నాగకేస[22]రములు,

---

1, శ్వా
2, త్రేణ
3, డేన
4, తా,
5, నితే
6, తే
7, ట్ప
8, ఫ
9, స్య
10, ణాం
11, ఫ
12, ఫ
13. హ్యా
14. అత్యాభివ్య
15. ద్రా
16. ఫ 100
17. అందులో
18. వేసినర
19. ఖ్ల
20. డూమెడు
21. లు రెండు
22. ంఫ 10లు
23 లా
24. రా

ఇవి ప్రత్యేకము [1]1-పలము చొ[2]ప్పున చూర్ణము చేసి వస్త్రగాలితము చేసి లేహ్యపాకము [3]వచ్చిన, చూర్ణములను కలిపి దించి చల్లనార్చి నెయ్యి[4]6-పలములు తేనె [5]6-పలములు పోసి కలిపి యిచ్చి[6]న ఈ [7]యోగములో చెప్పిన రోగములు శమించును.

ఉల్లిలేహ్యము

1. ఉల్లి ఒక [8]పలము,
2. త్రికటుకాలు మూడు పలములు
3. ఆవాలు, ఒకపలము
4. సైంధవలవణము ఒక పలము
5. ఇంగువ [9]ఒక పలం,

[10]వీటిని చూర్ణముచేసి ఉల్లిని నూరి [11]మిగిలిన వాటిని చూర్ణించి, ఈ ఔష[12]ధముల[13]ను అడ్డెడు నెయ్యిలో పోసి నెయ్యి చిక్కవండి ఈ లేహ్యమును[14] రెండు మాపల ఎత్తు సేవిం[15]చిన వాతాతిసారము కట్టును.

అష్టగుల్మచూర్ణము

శ్లో. వహ్నిమూలం చతుర్భాగం షడ్భాగం చ హారీతకీ ।
పిప్పలీ సప్తభాగం తు కుష్టమష్టగుణం భవేత్ ॥
త్రివృతా నవ భాగం తు సూక్ష్మచూర్ణాని కారయేత్ ।
బిడాలపదమాత్రేణ స[16]ర్పిషా భక్షయేన్నరః ॥
అష్ట గుల్మం నిహంత్యాశు శూలానామపి వారణమ్ ।

నీలకంఠరసము

శ్లో. సూతం చ గంధకవిషం లోహం చిత్రకపత్రకమ్ ।
వరాంగరేణుకాముస్తా[26]చైలా కేసరగ్రంధికమ్ ॥

---

1. కాలుఫ ౧
2. లెఖను
3. ఘా
4. వస్తే
5. ర్నాలు
6. ఫ ౬
7. ఫ౬
8. స్తే
9. లుందున
10. గా
11. మానును
12. ఫ ౧
13. ఫ ౩
14. ఫ ౧
15. ఫ ౧
16. ఫ ౧
17. యివి
18. యీ
19. అపు
20. ధా
21. లో
22. మా ౨
23. స్తే
24. ంమానును
25. ర్పభాం
26. ఏ

కటుత్రయం చ త్రిఫలా శుల్బభస్మ తథైవ చ ।
ఏతాని సమభాగాని గుడం ద్విగుణముచ్యతే ॥
చణప్రమాణవటికాః ప్రాతరు[1]త్థాయ భక్షయేత్ ॥
అశీతిం [2]వాతజాన్ రోగాన్ కఫపిత్తోత్తరం తథా ॥
శ్వాసం కాసం క్ష[3]యం గు[4]ల్మం మేహం చ విషమజ్వరమ్ ।
స్త్రీణాం [5]చ గ్రహణీం శూలం శో[6]ఫం పాండుమసృ[7]గ్దరమ్ ॥
మూఢగర్భా[8]మవాతం చ [9]సోన్మాదం కర్ణరోగ[10]కమ్ ।
దారుణం రక్తపైత్యం చ [11]త్వపస్మారం చ విద్ర[12]ధిమ్ ॥
అష్టోత్తరశతం వ్యాధీన్ [13]హన్యాదత్ర న సంశయః ।

స్త్రీసన్నికి

అప్పు[14]డపుడె పెట్టిన గోడిగ్రుడ్డులోని వుల్లటి [15]చందమామ [16]పడకుండగ ఒకపాత్రలో వ[17]ంచి మిరియాలను నూరి ఆవుల్లటిలో గలిపి యి[18]చ్చిన స్త్రీ సన్ని [19]నయమగును.

పునర్నవామూలప్రయోగము

గలజేరువేరు [20]లావుపాటిది తెచ్చి [21]ఉప్పు మెత్తగా నూరి ఆవేరు[22]కు పలచగా బట్టించి ఆవేరును కాలవేసి కాలగా తీసి చివగ[23]గొట్టి ఆ రసముతో పిప్పలిగలిపి [24]యిచ్చిన స్త్రీసన్ని [25]నయమగును,

1. ధా
2. ర్వా
3. యే
4. ల్మ
5. శే
6. తు
7. భ
8. ద్గరే
9. భవాటీ
10. ఉ
11. యోః
12. అథ
13. తి
14. హంత్య
15. డ్లై
16. ంద్ర
17. రాకుండాను
18. డి
19. నైను
20. కిమానును
21. శేలవత్తిపోకలున్నూ భాగడాకులున్నూ రాసున్నమున్నూ విడియము చేస్తూ అందులో జిల్లేడువేరుచక్క చేసుకొని విడియం చేస్తేను స్త్రీ సన్నిమానును
22. కలవొంకవేరున్నూ చింతగింజంత పిప్పిలిన్నీ చింతగింజంత మిరియమున్నూ నూరియిస్తే స్త్రీ సన్ని మానును
23. వలమంటి
24. వు
25. న
26. నణచి
27. యిస్తేను
28. మానును

హిరణ్యగర్భరసము

శ్లో. సువర్ణం రజతం తామ్రం ప్రవాళం పారదం సమమ్ ।
గంధకం చ మనోగుప్తా తాళకం కటురోహిణీ ॥
ఏతాని సమభాగాని [1]త్వజాదుగ్ధేన మర్దయేత్ ।
దినం పిష్ట్వా తు మూషాయాం క్షిప్త్వా గజపుటే పచేత్ ॥
స్వాంగశీతం సముద్ధృత్య మర్దితం శ్లక్ష్ణచూర్ణితమ్ ॥
అనుపానవిశేషేణ దేయం వల్లద్వయం తథా ।
సర్వక్షయం[2]సర్వవాతం గుల్మం చ గ్రహణీం జయేత్ ॥
వాతపిత్తకఫద్వంద్వం పీనసం సర్వరోగజిత్ ।
త్రిదోషజజ్వరం హంతి సన్నిపాతాదినాశనమ్ ॥
రాజోపచారం కుర్వీత [3]త్విచ్ఛాపథ్యం ప్రదాపయేత్ ।
హిరణ్యగర్భనా[4]మాఽయం వసిష్ఠేన ప్రకల్పితః ॥

ఇచ్ఛాభేది రసము

శ్లో. మరీచం టంకణం సూతం గంధకం విశ్వభేషజమ్ ।
సమనేపాళబీజాని [5]త్విచ్ఛాభేదిర[2]సః స్మృ[3]తః ॥

1. మిరియాలు 2. వెలిగారము, 3. పాదరసము,
3. గంధకము, 5. శొంఠి,

---

1. అ
2. దినేగజపుటే పాచ్యం మూషాంతప్రక్షిపే ద్భిషక్
3. అశిర్వా
4. మి
5. మో
6. మదనోద్రేకానకు మృగమదపరికోలైరవం శృంగబీజం పోస్తార్చి జంపవనాంత్రిక మశీత తివాబర్బరీ మాషబీజం కృత్వా స్సర్వాస్సు తుల్యాస్సృత మృదులత వంకుచూర్ణతే ర్వస్త్రి పూత్తేసర్వర్భంజనమాం శాత్రి నయుః సలిత్తై ర్భావయేస్స ప్తవారాన్
7. రంభాతో య్రైత్రి వారాన్ తదను చపరి కామూలతో య్రైత్రి వాలం కస్నీ రేణైక వారాన్ విధినుధితే తతోషయేత్క్రమేణ కృత్వాసర్వాంసు తుల్యం న్యభిధవళసితామో దకానక్షుసాంద్రం కృత్యకేరంది నాంత్యే శుచిసుదు సయుతం ప్రాప్త కాలేశ్వరాఖ్యాం జిత్వాస్థౌల్యాగ్ని మధి నిలకఫమలజాన్వ్యోశునా గాన్ప్రభూతాం షోడస్త్రీణాంసహస్రర మయతి మదనోద్రేక తీప్తం రోతి
8. ఇ
9. సా
10. తా

ఇవి సమాంశలు, నేపా[1]ళములు[2]ఈ నాల్గింటికి సమముగ పెట్టి వేడినీళ్ల[3]తో మర్దించి సెనగగింజలంతేసి వటి[3]కలు జేసి ఒక వటిక[4]ను వేడినీళ్లతో ఇచ్చిన విరేచనమగును.

హిక్కలకు ధూపము

1. [5]సర్జరసము, 2. శ్రీగంధము, 3. గు[6]గ్గిలము, 4. ఆవుకొమ్ము, 5. మేకకొమ్ము, 6. కురువేళ్లు, 7. లవంగము, 8. వెలగ చిప్పలు, 9. కోష్టువు, 10. తులసివేరు, 11. కుశదర్భ వేరు, 12. అగరు, 13. గంధము, 14. నెమలిపు[7]రి ఈక, 15. గన్నేరు పువ్వులు,

ఇవి సమాంశలు. [8]వీటిని పొడిచేసి నేతిలో గలిపి ధూపము [9]వేసిన హిక్కలు [10]శమించును.

మరిచధూపము

మిరియపుపొడి ధూపము పెట్టి[11]న అన్ని వెక్కిలు [12]నిలుచును.

నారసింహరసము

శ్లో. శు[13]ద్ధం విషం రసం గంధం టంకణం జాజికాఫలమ్ ।
మరీచం కణకుం[14]త్వా చ త్వమృతార్థం చ హింగుళమ్ ॥
ఏతత్సర్వం ఖల్వమధ్యే కుమారీరసమర్దితమ్ ।
[15]షండోఽపి పురుషాయేతోదరం గ్రంధిం చ నాశయేత్ ॥
గళరోగే[16]షు సర్వే[17]షు బాలవృద్ధే[18]షు శస్యతే ।
గర్భిణీనాం విశేషేణ తత్తద్రోగానుపానతః ॥
ఇచ్ఛాపథ్యం [19]ప్రదేయం స్యా[20]త్కాముదం సిద్ధభాషితమ్ ॥

---

1. ళా
2. యా
3. ను
4. కా
5. ం
6. యిస్తేను
7. కించును
8. జ
9. గ్ధ
10. రీ
11. ఆంతమాత్రము
12. పెట్టితే
13. మానిను
14. పెట్టితే
15. మానును
16. ధా
17. త్వాశ్చ
18. శోషండో పురుషాయేతే

పుదరం సర్వేణద్రంధినా

19. ణ
20. పాం
21. యసేవితం
22. ంరే
23. త
24. కా

నాభిశుద్ధి

శ్లో. విషం గోమూత్రసంయుక్తమాతపే భావయేత్త్ర్యహం[1]

నాభిని గోమూత్ర[2]మును ఒక కుండలో పోసి మూడు దినములు నాన[3]పెట్టిన శుద్ధి యగును.

నేపాళశుద్ధి

శ్లో. [4]మాహిషేణ పురీషే[5]ణ యామమాత్రేణ పాచయేత్ ।
తత[6]త ఇక్షురసేనైవ డోలాయంత్రేషు పాచయేత్ ॥
త్రిఫలారసతోయే [7]చ గోక్షీరేణైవ [8]పాచయేత్ ॥
ఏవం నేపాళశుద్ధిః స్యాత్ మునిభిః [9]పరికీర్తితా ।

బాలాతిసా[10]రములకు

శ్లో. దార్వీ హరిద్రా కుటజస్య బీజం
సింహీ చ యష్టీ మధుకం చ తుల్యమ్ ।
క్వాథం [11]పిబేత్తన్యగతే చ దోషే
సర్వాతిసారేషు చ [12]బాలమాతా ॥

1. మానుబసుపు, 2. కొడిశపాలవిత్తులు, 3. వాకుడువేళ్లు,
4. యష్టిమధుకము,

ఇవి సమాంశలు. వీటిని కషాయము బెట్టి తల్లికి యిచ్చిన బాలాతి సారము [14]కట్టును.

---

1. ం
2. వా
3. నిస్తే
4. మహిషాయాం
5. ంతు
6. తో
7. ంవా
8. కారయేత్
9. కారయేమితం
10. రా
11. స్యతోస్త
12. సర్వనష్టః
13. యెత్తు
14. మానును

బిల్వమూలాది కషాయము

శ్లో. బిల్వం చ పుష్పాణి చ ధా[1]తకీనాం
జలం చ లోధ్రో గజపిప్పలీ [2]చ ।
క్వాథః [3]ప్రపేయో మధునా చ మిశ్రో
బాలేషు [4]శస్తో హ్యాతిసార[5]కేషు ॥

1. మారేడు వేరు, 2. [6]ఆరెపువ్వు, 3. కురువేళ్లు,
4. లొద్దుగ చెక్క, 5. గజపిప్పళ్లు,

ఇవి సమాంశలు. కషాయము పెట్టి, అష్టభాగావశేషముగ కాచి యించుక తేనె [7]కలిపి తల్లికి [8]ఈయవలెను. [9]కొంచెము పిన్న పాపకు కూడ పోసిన బాలాతిసా[10]రములు [11]కట్టును.

ప్రాతపుండ్లకు

1. గారీపాషాణము ఒక భాగము 2, ఉల్లిపాషాణము ఒక భాగము
3. మైలతుత్థము ఒక భాగము

1. జీలక[12]ట్ర, 2. చంగల్వకోష్టు ఈ రెండు నాలుగు భా[13]గములు.

మొదట జీలకట్ర, చంగల్వకోష్టలను చూర్ణము చేసి, గారీపాషాణము, [14]ఉల్లిపాషాణము మైలతుత్థము వీటిని [15]ప్రత్యేకముగ నూరి పై చూర్ణముతో కలిపి

వావిలాకు రసము సో[16]లడు, కలగరాకు రసముసో[17]లడు, తెక్కలాకు రసము సో[18]లడు, అడ్డసరపాకు రసము సో[20]లడు, జిల్లేడాకు రసము

---

1. తు
2. నాం
3. వలేహ్యో
4. కొూజ్యాదతి
5. వే
6. వేరుజాజి
7. శోకి
8. త్రాగనిచ్చేది
9. గరిటెడు
10. రా
11. మానును
12. ర
13. యా
14. బా గాలు
15. యి
16. ఒక్కొక్కపాలు
17. లె
18. లె
19 లె
20. లె

సో[1]లడు, ఆముదము సో[3]లడు, [2]కలిపి [4]యెనిమిది జీడిగింజలను చితుక కొట్టివేసి,

[5]పై చూ[6]ర్ణములను అందులోవేసి తేనెపాకముగ కాచి ప్రాంత పుండ్లకు పట్టి[7]ంచిన [8]నయమగును.

పులికోచవిషమునకు

కన్యకుమారివేరు, వార్ణావాలు వీటిని పుల్లకలితో నూరి యిచ్చిన పులికోచవిషము దిగును.

మరియొకటి

గుల్లిఆకు, నూనె, మిరియము[9]లను

పుల్ల[10]గలితో నూరి యి[11]చ్చిన పులికోచవిష[12]ము దిగును,

మరియొకటి

వెలగవేరు వర్నావాలు పుల్లకలితో నూరి యి[13]చ్చిన పులికోచ విషము దిగును,

మరియొకటి

పులికోచ కఱచిన తత్క్ష[14]ణమే రెండు వెలగకాయ[15]లను తిని ఆ వెథలగకాయ బరికెతో గంధము తీసి గం[17]టుమీద బట్టించవలెను.

---

1. తె
2. తె
3. తోను
4. యె
5. ఆ
6. ర్ణాలను
7. స్తే
8. మానను
9. అభ్రబకనవనీతవస్తువు పంచగవ్యాల కలయరు బ్బిశేరునవనీతఆరు మా నెడుపచ్చి పాలుపోసిరుత్మేది బెల్లం కుండేటి వెంట్రుకలుల కచ్చగొంగలి బొచ్చునూత్మామైలైనచేం తిమిాలుయివి ప్రత్యేం పలం లెఖ వెలిగారంఫ ౧ యి న్ని ప్రత్యేగాలు వేసిరు బ్బివెలిగోం
10. న్నా
11. గ
12. చ్ఛేది
13. కమానును
14. క. చ్ఛేది
15. ణా న్నె
16. లుతివేది
17. టి

వెలగకాయ తిన్న మ[1]రునాడు కాని, నా[2]టిదినమేకాని పుట్టపొద రును సమూలముగ పుల్లకలితో గ్రొక్కి లోని క్రీ[3]యవలెను. [4]ఉప్పు, పులుపు, నూనె, వర్జిం[5]చవలెను.

స్త్రీదోషమునకు

కాకరాకు రసము, చనుబాలు, శ్రీగంధము,

వీటిని కలిపి లోనికి యి[6]చ్చిన స్త్రీదోషము [7]నయమగును

ముఖశిరికి

కన్నె అరటిచెట్టుకు మంగళవారము నాడు, పాయసము, బెల్లము నెయ్యి నైవేద్యము పెట్టి, బలియిచ్చి, దానివేరును తీసి, వెండితాయి త్తులో పెట్టి, కట్టుకొనిన ముఖశిరి కలుగును, సర్వకార్యములు సిద్ధించును.

రక్తప్రమేహమునకు

ప్రత్తిఆకు ముద్ద నిమ్మకాయంత, మిరియపుముద్ద పచ్చిపోకంత వీటిని మేకపాలతో కలిపి యి[8]చ్చిన రక్తప్రమేహము [9]నయమగును.

ఇనమారు [10]ఈయవలెను.

ఒడలు వాపుకు

ప్రత్తిఆకుముద్ద పచ్చిపోకంత, మిరియపుముద్ద పచ్చిపోకంత వీటిని పచ్చి పాలతో కలిపి యి[11]చ్చిప ఒంటివాపు [12]తగ్గును.

మరియొకటి

సా[13]లడు [14]ప్రత్తియాకురసములో మి[15]రియపుముద్ద పచ్చిపోకంత [16]కలిపి ఇనమారు యి[17]చ్చిన [18]ఒడలు వాపు [19]తగ్గును.

పథ్యము చప్పు[20]ని కూ[24]రలను, జావను తినవలెను.

---

1. ంచ్చేది
2. ర్నాడే
3. జే
4. వచ్చేది
5. వు
6. చేది
7. పా
8. స్తే
9. ంమానును
10. హ
11. స్తే
12. మానును
13. యిచ్చేసి
14. అంతే
15. లె
16. స్తే
17. మానును
18. ఈఅ
19. పెట్టి
20. ప్పే
21. వంటి
22. మానును
23. ని
24. రాగంజి వంటకంతిసేది

శుక్ల స్తంభనకు

కోకిశ వేరు దెచ్చి యెండించి ఆ వేరుతో మంచి గంధపు నీళ్లు పోసి గంధమును దీసి ఆ గంధములో కప్పసానగలిపి ప్రొద్దు గ్రుంకిన వెను వెంటనె కామ్యమునకు బట్టించి దానిమీద ఆకు వేసి కట్టునది. ఆ వెనుక స్త్రీని బొందిన శుక్లము స్తంభించును.

చలినీళ్లతో కామ్యమును గడిగిన ఇంద్రియ స్ఖలనము కలుగును,

కప్పసాన దీ[1]యు విధము. రాత్రివేళ తిరిగెడు కప్పను బట్టిన దాని వీపుకు, తలకు నడుమున తెల్లని రేఖ కనుపించును. దానిని పిదిమిన ద్రవము శ్రవించును. దానిని పై గంధములో గలపికొనవలెను.

[2]బిడ్డలు బ్రతుకని స్త్రీలకు

తూర్పుకు బారిన చిట్టివొంక వేరును ఆదివారము నాడు త్రవ్వి తెచ్చి [3]ఏడు మిరియపు గింజ[4]లను కలిపి [5]నూరి [6]బిడ్డలు బ్రతుకని స్త్రీలకు [7]యిచ్చిన [8]బిడ్డలు బ్రతుకుదురు.

స్నానము చేసి మందును త్రాగవలెను. ఇది సకలవిషహారము,

సకల విషహారము

గ్రహణము [9]విడిచిన తరువాత గాని ఆదివారమునాడు గాని ప్రొద్దు గ్రుంక గాని పొడపత్రి వేరును త్రవ్వి తెచ్చి దా[10]చవలెను, ఆ వేరును యించుకంత తిని, వేడినీళ్లు త్రాగిన ఆహారములోని వి[13]షములు నాభి మొదలగు విషములు తిరుగును,

---

1. సే
2. గ
3. బొట్టె
4. యే
5. లుపెట్టె
6. ఆ
7. స్తే
8. బొట్టె
9. ంవిడువగా
10. చేది
11. తేను
12. పా
13. లుగాను

రక్తబాడెలకు

క[1]న్నమామిడివేరు చెక్క, శొంఠి, మిరియాలు, జీలక[2]ఱ్ఱ, [3]వీటిని వెచ్చచేసి[4]అన్నిటిని కలిపి నూరి అటికెను కాలవేసి ఆ అటికలో [5]ముం దుగ గేదె పెరుగు పోసి [6]ఆ వెనువెంటనే మందును బోసి యి[7]చ్చిన రక్తబాడెలు కట్టును,

మరియొకటి

తంగేడువేరు చెక్క, క[8]న్నెవేపవేరు చెక్క, ఆరెవేరు చెక్క, ఇవి ప్రత్యేకము ఒక పలము చొప్పున [9]మూడు అడ్డల పుల్లకలిలో వేసి అడ్డె[10]డు [11]మిగులువరకు [12]కాచి గేదెపెరుగుతో కలిపి [13]యిచ్చిన రక్తబాడె కట్టును,

పథ్యము గేదెపెరుగు అన్నము [14]పెట్టవలెను,

అజీర్ణ నిదానము

అజీర్ణసామాన్య లక్షణము

శ్లో. విబంధోఽతిప్రవృత్తిర్వా
గ్లానిర్మారుతమూఢతా ।
అజీర్ణలింగం సామాన్యం
విష్టంభో గౌరవం భ్రమః ॥

---

1. న్య
2. ర్ర
3. యివి
4. కూడానూరి
5. నుపె
6. అవెనకతోడ
7. స్తే
8. న్య
9. గాలు ంఘంలెఖ
10. 3అడ్డల
11. ంటె
12. 8
13. మరిగించి
14. స్తే
15. పెట్టేది
16. ప్రాంతతప్పువలన నాచ
17. కులలంగక
18. తప్పుగలిగనేనితగిన
19. చోట
20. వలయునతక్షరములువ
21. ణ్ణించిపెట్టుడీ
22. సుకవురయినవారు సుఖ
23. చిరముగ

[1]మలబంధము, లేక అధిక విరేచనములు కలుగుట, అశక్తత వాతవైగుణ్యము, జీర్ణసమయమున వాతము కలుగుట, శరీరగురుత్వము, తలచుట్టుట ఇవి అజీర్ణసామాన్యలక్షణములు.

అలసకనిరూపణము

శ్లో. ప్రయా[2]తి నోర్ధ్వం [3]నాధస్తాదాహారో [4]న చ పచ్యతే ।
అమాశ[5]యేఽలసీభూతస్తేన సోఽలసకః స్మృతః ॥

[6]తినిన యన్నము, వాంతియు గాక, విరేచనరూపముగను పోక, జీర్ణము కూడకాకుండ, ఆమాశయములో నటులనే స్థంభించి యుండిన యెడల, దానిని అలసకాజీర్ణమని యందురు.

శ్లో[6]. విశేషాద్దుర్బ[7]లస్యాల్పవహ్నే[8]ర్వేగవిధా[9]రిణః ।
పీడితం మారుతేనాన్నం శ్లేష్మణా రుద్ధమంత[10]రా ॥[11]
అలసం క్షోభితం దో[12]షైః[13]శల్యత్వేనైవ సంస్థితమ్ ।
శూలా[14]దీన్ కురుతే తీవ్రాం[16]శ్ఛర్ద్యతీసార వర్జితాన్ ॥

ముఖ్యముగ, దుర్బలునకు, అగ్నిమాంద్యము కలవానికి, మల, మూత్రాది వేగములను నిరోధించువానికి, తినినయన్నము, వాయువువలన కఫమువలన, క్రిందిభాగమున, పైభాగమున, నిరోధించబడి, వాతాది దోషములవలన కలియబెట్టబడినదై, శరీరములో దూరి విరిగిపోయిన

1, అజీర్ణలక్షణం కడుపు కట్టినా కట్టును పారినా పారును బడలిక పుట్టించును వాయువు చేత యెణుకలేకుండా చెయును కడుపుబ్బును దేహంవ్రేగై యుండును
2, ది
3, చా
4, చన
5, యా
6, భోజనంక్రక్కక పారక నడమ సెలచెనా ఆరగదు దేహము అలసట బొందించును దానిపేరు అలసకాజీర్ణమని చెప్పుదురు,
7, లా
8, ర్బ
9, వే
10, ర
11, శా
12, వేగాలు అడ్డు పెట్టిన వారికి లావిలేని వారికి దీపను లేనివారికి మిక్కిలి అన్న వాయువు చేత నున్నా శ్లేష్మంచేత తె వంటకం పొడుగబడుతె
13, షైస్య
14, తే
15, త్రి
16, ఉచర్ద్యాతీ

ఖాణము మొదలైనవాటివలె, నొప్పి, తలతిరుగుట, కడుపు ఉబ్బుట, వణకుట, శరీరమును బిగబెట్టుట, జ్వరముకలుగుట, కడుపులో మండుట, దాహము కలుగుట, మూర్ఛను బొందుట, శరీరము బరువెక్కుట, మాట తడబడుట, ఉమ్మిఊరుట మొదలగు తీవ్రయుపద్రవములు కలిగిన దీనిని అలసకమని యందురు.[1]

దండకాలసకలక్షణము

శ్లో. సఃఅత్యంతదుష్టాస్తు దోషా దుష్టామబద్ధ[2]కాః ।
యాంతి[3]స్తిర్యక్తనుం సర్వాం దండవత్స్తంభ[4]యంతి చేత్ ॥[5]
దండకాలసకం నామ [6]తం త్యజేదా[7]శుకారిణమ్ ।

[8]వాతాదిదోషములు మిక్కిలి దుష్టములై, దుష్టమైన ఆమము వలన నిరోధించబడిన మార్గములు కలవై స్వభావసిద్ధమైన క్రిందు మీదు గమనమును విడిచి, అడ్డముగ నడక నారంభించినందు వలన, శరీరము, కఱ్ఱవలె స్థంభించును, దీనినే దండకాలసక మందురు, ఈ వ్యాధి శీఘ్రకాలములోనే ప్రాణాపత్తును కలిగించునది.గాన నిది చికిత్సవలన సాధ్యము కాదు,

ఆమవిషము

శ్లో. విరుద్ధాద్యశనాజీర్ణశీలినో విషలక్షణమ్ ॥
ఆమదోషం మహాఘోరం వర్జయేద్విషసంజ్ఞితమ్ ।
విషరూపాశుకారిత్వా ద్విరుద్ధోపక్రమత్వతః ॥

1, వాతపైత్యశ్లేషాలచేతతె వంటకం ఘట్టి అవుతె అలసటబొందించుదేహ యాతుంచూపుతె కకృకపారక శూలల బుట్టిన వచ్చుతె
2, జాం
3, తింర
4, వ
5, అలసకా జీర్ణం లెస్సి చడ్డఆమం మందుబుట్టి నటువంటి వాత పైత్య శ్లేష్మాలు శరీరాన నల్లా వ్యాపించి శరీరం గ్రూతె పటుచుతె
6. స్త్రప్య
7. నుకారిణం
8. శితి
9. టీకః అరకత భోజనము చేసినను విరుద్ధాన్నాలు భోజనము చేసినను పుట్టిన అజీర్ణం చంపును అదిదండకాలసకా జీర్ణమని చెప్పుదురు.

వి[1]రుద్ధాశనము, అధ్యశనము, వీటిని అభ్యాసముగ చేయువారికి, సదా అజీర్ణము కలవానికి, విషముతో సమానమైన, ఘోరమైన ఆమదోషము కలిగిన, దీనిని "ఆమవిష" మందురు. ఇది విషలక్షణములు కలిగి యుండుటవలన, శీఘ్రముగ చంపు స్వభావము కలిగియుండుట వలన, విరుద్ధోపక్రమముగ నుండుటవలనను, ఇది అసాధ్యము. ఆమమునకు ఉష్ణ చికిత్స, విషమునకు శీత చికిత్స సహజములు. ప్రస్తుతవ్యాధిలో ఆమోచిత ఉష్ణచికిత్సవలన, విషమునకు ప్రకోపము, విషోచితశీతచికిత్స, వలన ఆమమునకు ప్రకోపము కలుగును. ఇదే విరుద్ధోపక్రమము.

తచ్[3]ఛికిత్స

శ్లో. అథామమలసీభూతం సాధ్యం త్వరితముల్లిఖేత్ ।
పీత్వా సోగ్రాపటు[2]ఫలం వార్యుష్ణం లవణాంబు వా ॥

అలసకాజీ[3]ర్ణములో వస [4]ఉప్పు మంగపండ్లు నూరి వేడి నీళ్లలో కలిపి [5]త్రాగించి వాంతి చేయించవలెను లేదా [6]ఉప్పు వేడి నీళ్లలో కలిపి త్రా[7]గించి క్రక్కించవలయును.

శ్లో. అనామ్యమానాన్యంగాని భృశం [8]స్విన్నాని వేష్టయేత్ ।
రూప్యసర్షపనిర్గుండీఫలవర్తిం ప్రయోజయేత్ ॥

వాంతి అయిన వెనుక దేహములో వంగని అవయవములను కా[6]చి [9]కప్పవలెను. మలము [10]బంధించినయెడల [15]మూర్కొండాకు,

1. విరుద్ధాలైన అన్నపానాదుల చేతను పుట్టిన ఆమ దోషం విషస్వరూపమై యుండును. అది అసాధ్యముగనుగ చికిత్స సేయకమానేది.
2. తచ్ఛి
3. పటుఫలం
4. వాక్ర్పుష్ణం
5. జీర్ణానకు
6. వుప్పు
7. క్రక్కనీచ్చేది
8. ఉప్పు
9. యిచ్చేది
10. కక్కించవలయును
11. భీన్నాని
12. కాచేది
13. దేహము కప్పేది
14. లబద్దమాయెనా
15. మూరుకొండాకు

ఆవాలు వావిలాకు [1]పిటితో ఫలవర్తి వి తయారు చేసి ఆ[2]సనములో ఎక్కించ[3]వలెను.

శ్లో. శ్వేతం [4]పౌనర్ణవం మూల[5]మాంజయేజ్జలఘర్షితమ్ ।
ఇ[6]త్యశాంతే పార్ష్ణిదాహః కార్యో వైద్యేన ధీమతా ॥

తెల్లగలిజేరు వేరును నీళ్లతో[7]నరగదీసి అంజనము పె[8]ట్టవలెను. [9]ఇన్ని చేసినను తగ్గనియెడల మీగాలుపైన చురక వేయవలెను.

శ్లో. తీ[10]వ్రార్తిరపి నాజీర్ణే పిబేచ్ఛూలఘ్నమౌషధమ్ ।
ఆమసన్నోఽన[11]లో నాలం పక్తుం దోషౌష[12]ధాశనమ్ ॥

[13]అజీర్ణములో, తీవ్రమైన నొప్పి యున్నప్పటికిని, ఆమపాకమునకు ప్రయత్నించకుండ, నొప్పిని మాత్రమే తగ్గించు మందును తినకూడదు. ఎందువలననగ, ఆమమువలన మందించియున్న జఠరాగ్నికి దోషములను, తినినమందును, ఆమమును ఈ మూడింటిని పచనము చేయు శక్తి లేనందువలన.

శ్లో. శాంతిరామవికారాణాం భ[14]వతి త్వపతర్పణాత్ ।
జీర్ణాశనే తు భైషజ్యం యుంజా[15]త్స్తబ్ధగురూదరే ॥
దోషశేషస్య పాకార్థ[16]మగ్నేః సంధుక్షణా[17]య చ ।[18]

---

1. రసానసూరి వత్తినిచమిరి
2. ఆసనాన
3. యి
4. పున
5. లఅ
6. త్వా
7. రాచి
8. ేదీ
9. మానుకుండెనా
10. కాళ్ళమదములు కాల్చేది
11. ద్రా
12. శో
13. షావిధాతనా
14. అజీర్ణముగానికి శూలించెనా శూలహరాలైన ఔషధాలు యిచ్చేది ఆమశూలాయనాఆమం పక్వానకు వచ్చేటందుకు భోజనం యెతింగి పెట్టించేది.
15. రవిత్వర
16. స్త
17. శే
18. ఆమదోషానికు లంఘ పెట్టేది జీర్ణానకు వచ్చి అజీర్ణానకు ద్మా దీపనం లేక కడువుకల వానికిన్ని ఔషధం యిచ్చేది.

ఆముము వలన పుట్టిన వికారములు లంఘనమువలన శాంతించును. ఆహారము జీర్ణమైన తరువాత, దోష శేషమువలన, ఉదరము గట్టిగాను బరువుగాను నుండిన, ఆదోష శేషమును జీర్ణింపజేయుటకు, జఠరాగ్ని వృద్ధిబొందుటకొఱకు, మందును ఈయవచ్చును.

కాలశాకాదికషాయము

శ్లో. కాళశాకవిజయామ[1]హౌషధైః
సాధితోదకమజీర్ణనాశనమ్ ।
పుండరీకనయనాంఘ్రిపంకజ[2] -
క్షాళనోదకమివాఽశు కిల్బిషమ్ ॥

దోష శేషము ప[3]క్వమునకు వచ్చుటకు [4]అగ్ని[5]దీప్తి [6]కలుగుటకును కరివేపాకు కరక్కాయ శొంఠి వీటితో కషాయము బెట్టి [7]యిచ్చిన శ్రీహరిపాదోదకసేవవలన పా[8]పములు [9]నశించునట్లు [10]ఈ కషాయమువలన అజీర్ణము నశించును.

చిత్రకాదిచూర్ణము

శ్లో. చిత్రకాతి[11]వి[12]ష పారసంయుతా
సాజమోదలవణా హరితకీ ।
శృంగిబేరసహితా చ పిప్పలీ
[14]మస్తుతక్రసలిలేన దీపనీ ॥

---

1. అగ్ని
2, చయా
3. హా
4. జా
5. క్వా
6. నా
7 ప్రబలమయ్యే
8. స్తే
9. పా
10. మానినట్లు
11, మానును
12, గ్ని
13, షా
14, మస్తుతక్ర తరు ణోష్ణ వారిణా
చూర్ణపానముచ ర్నాగి దీపనం

1. చిత్రమూలము 2. అతివస 3. పాఠవేరు 4. ఓమము
5. సైంధవలవణము 6. కరక్కాయ 7. శొంఠి 8. పిప్పళ్లు.

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి పెరుగుమీది నీళ్లతో గాని పుల్లని చల్లనీళ్లతో గాని లేదా వేడి నీళ్లతో గాని[1]యిచ్చిన అజీర్ణము [2]తగ్గును.

భాషాయోగము

1. శొంఠి 2. పిప్పళ్లు, 3. చిత్రమూలము,
4. విళం[3]గము, 5. నేమలుచెక్క, 6. కరక్కాయలు.

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి పంచదార పాకము బెట్టి అందులో ఈ చూర్ణమును బోసి ఉండలు గచ్చకాయలంతేసి జేసి ప్రతి దినము ఒక ఉండను [4]తినిన అజీర్ణము తగ్గు[5]ను.

అగ్నిముఖచూర్ణము

శ్లో. చిత్రకాతివిషాకుష్ఠం హింగు సౌవర్చలం వచా ।
మాగధీ పౌష్కరం భార్జీ యవానీ విశ్వభేషజమ్ ॥
యవక్షారం విళంగాని మరీచం గ్రంథి శౌండికమ్ ।
ఏతాని సమభాగాని సర్వైస్తుల్యా హరీతకీ ॥
ఏతదగ్నిముఖం నామ చూర్ణమగ్నిముఖోపమమ్ ।
[6]శుంత్యంబునా చోష్ణపై[7]త్యే ప్రాతః పీత్వా ఘృతేన వా ॥
హన్యాదజీర్ణ మానాహం జ్వరో[8]దావర్తకుండలీః।
అర్శాం[9]సి గ్రహణీదోషం ప్రత్యాధ్మానం చ దారుణమ్ ॥
హిక్కాంశ్వాసం జ[10]యేత్కాసం దీప[14]యేచ్చ హుతాశనమ్ ।

1, సే
2, మానును
3, గా
4, దింటె
5, మానును
6, చ
7, ర్జిణ
8, రి
9, శొ
10, త్కో
11, దా
12. శి
13, రో
14, నం

వస్తిహృన్నాభికోష్ఠా[1]దిసంశ్రయం దోషసంచయమ్ ।
నిర్హరేద్ద్వి[2]విధం చాన్నంభ[3]స్మీకుర్యా[4]చ్చ తత్ క్షణాత్ ॥

విషూచినిదానచికిత్సలు

శ్లో. వివిధై ర్వేదనాభేదై ర్వాయ్వాదిభృశకోపతః ।
సూచీభి[5]రివ గాత్రాణి విధ్యతీతి విషూచికా ॥
తత్ర శూలభ్రమానాహకంపస్తంభాదయోఽనిలాత్ ।
పిత్తాజ్జ్వరాతిసారాంతర్దాహతృట్ప్రలయాదయః ॥
కఫాచ్ఛర్ద్యం గ[6]గురుతా వాక్సంగష్ఠీవనాదయః ।

విషూచిలో వాయువువలన దేహము నొచ్చును. దేహమున సూదులతో బొడిచినట్లుండును. కడుపుకుట్టును. [7]భ్రాంతి కలుగును. కడుపు ఉబ్బును. [8]ఒడలు వణకును, దేహము [9]స్థంభించును.

పిత్తమువలన [10]జ్వరము వచ్చును, [11]విరేచనములు [12]వెళ్లును. కడుపులో విదాహము [13]కలుగును. దప్పి పుట్టును, [14]మూర్ఛ కలుగును.

[15]శ్లేష్మమువలన [16]వాంతి కలుగును. దేహము [17]బరువెక్కును. మాటలు[18]తడబడును, ఉమ్ములు ఊరులు.

శ్లో. విషూచ్యామతివృద్ధాయాం పార్ష్ణి[19]దాహః ప్రశ[20]స్యతే ।
[21]తదహాశ్చోపవా[22]స్యైనం వి[23]రిక్తం [24]వదుపాచరేత్ ॥

విషూచి ముదిరినప్పుడు అరికాలి మడమ[25]లలో[26]చురకలు వేయవలెను. ఉపవాసము[27]చవలెను. విరిక్తునకువలెనె ఉపచరించవలెను.

1, సంమహాంతం
2, పపం
3, స్మేత్కు
4, శ్ఛ
5. శే
6. వ
7. ద
8. భ్రమబాటలాడును
9. తో
10. మానును
11. చేకి
12. కడుపు
13. పారును
14. కలిగివుంమును
15. ప్రలాపాలాము
16. శ్లేష్మానబుట్టినవిషూచికి
17. క్రక్కున
18. గురువైయుండును
19. సహించవు
20. కలిగియుండును
21. ర్దా
22. శ్య
23. వ
24. సే
25. ర
26, మనువా
27. లు
28. కాస్చేది
29. బెట్టేది

చికిత్స

పెద్దమానుచెక్కను నూరి పెరుగులో కలిపి కాచు [1]చూర్ణము కలిపి [2]ఈయవలెను,

విషూచిలో అంతర్దాహమునకు

చింతాకు రసములో నూనె కలిపి కాని కలప[3]కనే కాని ఆ రసమును తల[4]కు పట్టించి తరువాత బొడ్డున పట్టించి తరువాత అరికాళ్లకు పట్టిం[5]చవలెను.

విషూచిలో వాంతి దాహములకు

1. మారేడువేరు 2. దానిమ్మకాయ, 3. శొంఠి,

ఇవి వేసి కాచిన కషాయములో [6]పేలాలు కలిపి కాచిన జావను త్రాగించిన వాంతి దాహయుక్తమైన విషూచి [7]నయమగును.

అజీర్ణలక్షణము

శ్లో. అజీర్ణస్య నిదానాని వక్ష్యంతే శాస్త్రనిశ్చయాత్ ।
అజీర్ణం ప్రథమం వక్ష్యే తదజీర్ణం చతుర్విధమ్ ॥
రసశేషం చ విష్టబ్ధం విధూమం చామసంజ్ఞికమ్ ।
రసశేషే శీర్షరుక్ చ విష్టబ్ధే వాతవేదనాః ।
విదగ్ధే చామ్లగంధశ్చ హృత్యమే స్యాదవిదగ్ధతా ॥
ఏవం చతుర్విధం ప్రోక్తమజీర్ణం చ భిషగ్వరైః[5] ।

చికిత్స

శ్లో. లంఘనం కార్యమామే తు విష్టబ్ధే [8]స్వేదనం భృశమ్ ।
విదగ్ధే వమనం యద్వా యథావ[10]స్థం హితం భవేత్॥

1, అనుపానము
2, పెట్టియిచ్చేది
3. కే
4. నంటి
5. చేది
6. విదాహముగల విషూచికి మానును
7. లాజగంజి త్రాగనిస్తే
8. మానును
9. శ్వే
10. స్థం

ఆమాజీర్ణమునకు లంఘనము పె[1]ట్టవలెను. [2]విష్టబ్ధా జీర్ణములో కాపడము [3]పెట్టవలెను. [4]విదగ్ధా జీర్ణములో వాంతిచేయించవలెను. లేక రోగావస్థనెరింగి చికిత్స చేయవలెను.

క్రిమిలక్షణము

శ్లో. జ్వరో వివర్ణతా శూలం హృ[5]ద్రోగశ్ఛర్దనం భ్రమః ।
[6]భక్తద్వేషోఽతిసారశ్చ సంజాతక్రిమిలక్షణమ్ ॥

చికిత్స

మోదుగగింజ, [7]ఓమము,

ఇవి సమాంశలు కర్షమెత్తెనూరి ప్రాచినీళ్లలో గలిపి [8]యుంచుకొని [9]ముందుగ బెల్లమును దినిపించి ఆవెనుక మందు[10]ను త్రాగించవలెను. క్రిములు వూడిపడును.

మరియొకటి

వాయువిళం[11]గములు [12]ఒకమాడెత్తునూరి రస[13]మునుపిడిచి [14]ఆ రసమునకు సమముగ కాకరాకు రస[15]మును కలిపి నూనె తగుమాత్రము గలిపి, యి[16]చ్చిన కడుపు[17]లోనున్న సూక్ష్మక్రిములు వూడిపడును.

రక్తపైత్య నిదానచికిత్స

శ్లో, ఉష్ణామ్లలవణక్షార[18]కటుభిః పిత్తదూషకైః ।
యకృ[19]ద్వ్రపా[20]శ్రితం రక్త [21]మూర్ధ్వం [23]చాధః ప్రవర్తతే ॥

---

1. ట్టేది
2. కడుపు ఉబ్బుకు
3. మఁచిది
4. చెడ్డత్రేనువులకు కక్కిం చేది ఈ క్రమాన
5. దృచ్ఛరసనం
6. భు
7. వో
8. అటువుంచి
9. మునుపు
10. త్రాగేది
11. గా
12. మా ౧ం
13. ం
14. అందుకు
15. ం
16. స్తే
17. సఉ
18. సకలక్రిమి రోగాలవారి కిష్ని జిజిగింజ బెల్లము కలయదంచి వుండలు చేసుక తినేది తరచుగా విరోచనాలకు బుచ్ కునేది.
19. బ
20. ద్వి
21. క్రో
22. ంవు
23. బాధా

ఉష్ణద్ర[1]వ్యముల చేతను, పులు[2]పు వస్తువుల చేతను, ఉప్పు తినుట చేతను, [3]క్షారద్రవ్యములు తినుటచేతను, కా[4]రవస్తువులను తినుట చేతను, పైత్యకరములైన పదార్థములనుతినుట చేతను, [5]యకృత్తును ఆశ్రయించియున్న నెత్తురు ఊర్ధ్వాధోము[6]ఖములుగ [7]స్రవించును.

శ్లో. వా[8]తాచ్చాఛ్యావారుణం రూక్షం శోణితం తను ఫేనిలమ్ ।
కఫతః స్నిగ్ధమాపాండు పిచ్ఛిలం బ[9]హాళం బహు ॥

వాయువు వలన నెత్తురు నలుపు[10]గాని మొ[11]ఱుపుగాని సన్నపు నురుగు గలిగి, రూక్ష్మమై యుండును.

శ్లేష్మమువలన నెత్తురు తెలుపు వర్ణము గలిగి మెరుగుతాకి చిక్కనై యుండును.

శ్లో. అధోగ[12]మనిలాద్యాప్యం సాధ్యం శ్లైష్మికమూర్ధ్వగమ్ ।
క[13]ఫానిలసముద్భూతం దుశ్చికిత్స్యం ద్విమార్గగమ్ ।

వాయువు వలన రక్తము [14]అధోభాగముల ద్వారా స్రవించును, అది యాప్య[15]ము. శ్లేష్మమువలన నెత్తురు [16]ఊర్ధ్వావయవముల ద్వారా స్రవించును. ఒక్కసారె వాతశ్లేష్మములు ప్రకోపిం[17]చినయెడల [18]నుభయ మార్గములద్వారా స్రవించును, అది అసాధ్య[19]ము,

చికిత్స

శ్లో, విధే[20]యం రక్తపిత్తాదౌ యథాశక్తి విలంఘనమ్ ।
అధోగే వ[21]మనం శస్తమూర్ధ్వ[22]గే తు వి[25]రేచనమ్ ॥

---

1. వ్యా
2. సుల
3. రాల
4. రాల
5. ప్రేగులా గుండెలాను
6 ఖాల
7. వెళ్లు
8. తాత్యా
9. హు
10. దగిలి
11. ఱ్ఱ
12. మానిలం యా
13. ఫే
14. క్రిందవెళ్ళు
15. ం
16. నోరవెళ్లు
17. ష్మ
18. చెనా
19. క్రిందా మీదా వెళ్ళు
20. ం
21. యా
22. మ
23. ంఊః
24. కే
25. రో

ఉత్తరేణాకు రసమును శర్క[1]ర కలిపి త్రాగవలెను, లేదా అడ్డ సరపాకు రసములో శర్క[2]ర గలిపి యి[3]చ్చిన ఊర్ధ్వాధోగతమైన రక్త పైత్యము [4]శమించును,

మరియొక విధము

మేడిపం[5]డ్లను గా[6]ని గుమ్మడి పం[7]డ్లను గాని ఖర్జూరపుపం[8]డ్లను గాని ద్రాక్షపం[9]డ్లనుగాని, ప్రత్యే[10]కముగ తేనెతో సేవిం[11]చిన యెడల రక్తపైత్యము [12]శమించును,

లోధ్రాదిప్రయోగములు

లొద్ది, రేగు, నేరేడు, మొగలి, మామిడి, మద్ది,

వీటి[13]పట్టలను ప్రత్యే[14]కముగ కాని అన్ని[15]టిని కాని త్రొక్కి రసము తీసి, మేకపాలు, తేనె గలిపి సేవించిన రక్తపైత్యము [16]శమించును,

శంఖాదిప్రయోగము

శంఖము, పద్మపువేళ్లు, పీతచందనము, ప్రేంఖణపుపువ్వు, లొద్దుగచెక్క, కావిరాయి,

ప్రత్యే[17]కముగ బియ్యపు కడుగుతో నూరి.బియ్యపు కడుగులోనే కలిపి పంచదారతో [18]కలిపి యిచ్చిన రక్తపైత్యము [19]శమించును;

విశేషచికిత్సలు

రక్తపైత్యములో రక్తము ఆస[20]నముద్వారా స్రవించిన రక్తాతిసారచికిత్స చేయవలెను, నెత్తురు మేఢ్ర[25]మార్గముద్వారా స్రవించిన

---

1. రాద్రాగే
2. రా
3. యిస్తే
4. మాను
5. డ్లు
6. నీ
7. డ్లు
8. నీ
9. డ్లు
10. డ్లు
11. డ్లు
12. కాలు
13. చెనా
14. మానును
15. తోళ్లు
16. కాలే
17. కూడానే
18. మానును
19. కాలు
20. స
21. తోయిస్తే
22. మానును
23. నానవెళ్లైనా
24. నేది
25. ందువెళ్ళైనా

పిత్తప్రమేహచికిత్స చే[1]యవలెను, ముక్కునుండి నెత్తురు [2]స్రవించిన దానిమ్మ పువ్వులను చనుబాలతోనూరి ఆ రసముతో నస్యము [3]చేయ వలెను. గరికవే[4]ళ్లను చనుబాలతో నూరి ఆ రసముతో నస్యము చే[5]య వలెను, ఉత్తరేణికును చనుబాలతో నూరి నస్యము చే[6]యవలెను, మఱ్ఱి చిగుళ్ళను పంచదార వేసి నూరి ఆ రసముతో నస్యము చే[7]యవలెను,

అమ్లపిత్తనిదానము

శ్లో, ఆమ్లోద్గారామ్లవమనం శిరోఽర్తిర్జ్వలితం వపుః ।
[8]అమ్లపిత్తస్య లింగాని శ్వేద[9]స్తృష్ణా [10]విమూర్ఛనమ్ ॥
తత్కృ[11]చ్ఛ్రసాధ్యం ప్రత్యగ్రం దుశ్చికి[12]త్స్యం పురాతనమ్ ।

పుల్లని తేనుపు గలిగి [13]పుల్లని వాంతులు గలిగి తలనొప్పి గలిగి దేహముత్యుష్ణమై చెమట, దప్పి, మూర్ఛ ఈ లక్షణములు గలిగి యుం[14]డిన యెడల అమ్లపైత్యమని తె[15]లిసికొనవలెను,

ఆమ్లపైత్యము [16]నవీనమైన యెడల ప్రయాససాధ్యము. [17]పురాతనమైన యెడల అసాధ్యము.

చికి[18]త్స

రేలవేళ్లు, కరక్కాయ, పిప్పళ్లు చంద్రచెక్క ఇవి ప్రత్యేకము కర్షమెత్తు. వీటితో కషాయము బెట్టి [22]ఇచ్చిన అమ్లపిత్తమును హరించును

ముస్తాదికషాయము

1, ముస్తలు 2, అడ్డసరపాకు 3, వుసిరికపప్పు
4, సుగంధి వేళ్ళు

---

1. సేది
2. వెళ్లినా
3. సేది.
4. ళ్ల
5. సేది
6. సేది
7. ళ్ల సేది
9. ఆ
10. ఆ
11. తృ
12. ది
13. ్రభ
14. త్స
15. పులుసు గ్రక్కుచున్నా
16. ణా
17. డెనా
18. తేతర్కాన
19. ప్రాతఃతెగినా
20. త్సా
21. రష
22. స్తే

వీటితో కషాయము పెట్టి లోనికి పుచ్చుకొన్నను, అమ్లపిత్తము [1]శమించును.

యవాదికషాయము

1. పొట్టుదీసిన యవలు 2. ఉసిరికపప్పు 3. సుగంధిపేళ్ళు

వీటితో కషాయము పెట్టి ఆ కషాయములో తేనెకలిపి సేవించిన [2]వెంటనే అమ్లపిత్తము న[3]యమగును.

సామాన్యచికిత్స

పైత్య[4]హరములైన చికిత్సలను అమ్లపి[5]త్తమునకు చేయ వచ్చును.

శీతపిత్తనిదానము

శ్లో. విస్తీ[7]ర్ణైర్మండలైః కోఠైః కండూ[8]లైః శోణితప్రభైః ।
శీతపిత్తం విజానీయాత్తచ్చికిత్సితముచ్యతే ॥

విశాలముగను, గుండ్రముగను, దురదకలిగి, యెఱుపు రంగు కలిగి యుండిన దద్దురులకు శీతపిత్తమనిపేరు,

చికిత్స

గుడూచ్యాదికషాయము

1, తిప్పతీగె 2, పసుపు 3, వేపచెక్క 4, దూలగొండివేళ్ళు

వీటితో కషాయము పెట్టి సేవించి[9]న శీతపైత్య[10]ము నయమగును,

హరీతకీప్రయోగము

కరక్కాయ చూర్ణ[11]మును తేనెతో [12]పుచ్చు[14]కొనవలెను,

---

1. మాను
2. తడవుల
3. మాను
4. రాలుకుచేసే
5. త్తా
6. నేది
7. ణైః
8. పై
9. చాకిదూలలుగొంచున్నా రెట్టిసైయుండును
10. ను
11. ం మాను
12. ం
13. గొనేది
14. నునేది

త్రివృతాప్రయోగము

తెగడ చూర్ణమును పిప్పలి శర్కరాసహితముగ పుచ్చు[1]కొనవలెను,

ఖదిరప్రయోగము

చంద్రచెక్క కషాయ[2]మును తేనె, పిప్పలి [3]కలుపుకొని సేవిం[4]చిన [5]వెంటనే శీతపైత్యము [6]నయమగును,

విభూతిధూలనము

శీతపి[7]త్తములో దే[8]హామునకు విభూతిని పట్టిం[9]చవలెను,

సైంధవప్రయోగము

వేడినేతిలో సైంధలవణము పొడి గలిపి దే[10]హామునకు బట్టించిన శీతపిత్తము [11]శమించును,

తులసీ ప్రయోగము

తులసియాకు రసమును [12]శరీరమునకు పట్టించవలెను

విసర్పచికిత్సాతిదేశము

విసర్పిచికిత్సను శీతపి[13]త్తమునకు చే[14]యవచ్చును,

అసృ[15]గ్దరనిదానము

శ్లో, అపత్యమార్గ[16]గం స్త్రీణాం రక్తపిత్తమసృగ్దరమ్ ।
తదేవ ప్రదరం ప్రోక్తం క్రియా కార్యాఽస్రపై[17]త్తికీ ॥

స్త్రీలకు రక్తపైత్యము యోని[18]మార్గముగ స్రవించినయెడల రక్తప్రదర మనిపించుకొనును, [19]దానికి రక్తపిత్తచికిత్సను చే[20]యవలెను,

---

1. ం
2. పెట్టు
3. చేది
4. తదువుల
5. వెూను
6. తానకు
7. హాన
8. చేది
9. హాన
10. మాను
11. ఒడలబట్టించేది
12. తా
13. సేది
14. ద్ధ
15. త్యాగే
16. కం
17. నా
18. అందుకు
19. సేది

చికిత్స

శిలాజతుప్రయోగము

శిలాజితు బియ్యపు కడుగు[1]తో నూరి శర్కర గలిపి సేవిం[2]చిన, ప్రదరము [3]నయమగును,

గైరికాది ప్రయోగము

1, మంచి కావిరాయి 2, నేరేడుచిగుళ్ళు 3, కలువదుంప

[4]వీటిని బియ్యపు కడుగుతో నూరి బియ్యపుకడుగు[5]తోనే [6]తేనె గలిపి సేవించిన ప్రదర[7]ము నయమగును,

వీటిని కలువ[8]దుంప పాలు బోసి నూరి [9]పాత్రిగడుపున ఆరారగా బట్టి[10]ంచవలెను,

ముద్గపర్ణీతైలము

కారుపెసర రసము [11]ఒకప్రస్థము, నూనె [12]ఒకప్రస్థము, నూనెకు [13]ఎనిమిదవ భాగము కారుపెసర వేళ్లచూర్ణమును కల్కముగ గలిపి నూనెకుసమభాగము పాలు గలిపి వండిన తైలమును దూది[14]కి బట్టించి ఆ దూది[15]ని యోనిలో బెట్టిన[16]స్రావము తగ్గిమృదువై సుఖ[17]ముగనుండును

శ్లో, అసృగ్దరే రక్తపిత్తే కామిలాయాం హలీమకే ।
 చూర్ణమేలాదికం శస్తం ద్రాక్షా[18]ద్యం చందనాదికం ॥
 లేప[19]నం చంద[20]నం చర్చా భోజనే దుగ్ధమా[21]జకం ॥

ప్రద[22]రమునకు, రక్తపై[23]త్యమునకు కామి[24]లకు, హలీమ [26]కమునకు,

---

1. న
2. చె
3. మాను
4. యివి
5. న
6. నెనేబెతు
7. ం మానును
8. గడ్డ
9. కి
10. చెది
11. నం
12. నం
13. డో
14. కుప్రేళ్లు
15. సరి
16. ని
17. సెత్తురుమాని
18. మైయు
19. ద్యా
20. నా
21. సే
22. ంలు
23. రా
24. త్యా
25. నలా
26. శా

1. ఏలాదిచూర్ణము, 2. ద్రాక్షాదిచూర్ణము, 3. చందనాది చూర్ణము ఈ మూడింటిని ఉపయోగించుట మంచిది.

శ్రీగంధమును పూసు[1]కొనవలెను, మేకపాలు అన్నము భోజనము [2]చేయవలెను,

ధాత్రీఘృతము

ఉసిరికకాయల రసము, నేలగుమ్మడిదుంప రసము,

పిల్లితేగల రసము, చెఱకు రసము. గుమ్మడికాయ రసము,

ఈ ఐదురసములు ప్రత్యేకము [6]ఒక్కొక్క ప్రస్థము, ఒకప్రస్థము నెయ్యి,[7]ఒకప్రస్థము [8]పాలు, ద్రాక్షపండ్లు, యష్టిమధుకము, శ్రీగంధము.

[9]వీటిని నేతికి [10]ఎనిమి[11]దవ భాగము[12]కలకముగ బెట్టి కాచిన నేతిలో శర్కరను గలుపుకొని సేవించిన ప్రదర [13]నయమగును.

కామిలానిదానము

శ్లో. దగ్ధమాంసరుధిరా[14]తిపిత్తతః

కామిలా భృశతృషా విదాహినీ।

పీతనేత్ర[15]మలవ[16]త్త్వపేక్షయా

శో[17]ఫయుగ్భవతి కుంభకామిలా॥

అధికమైన పైత్యమువలన నెత్తురున్నూ, మాంసమున్నూ ఉడికి దేహము దిరుగు[18]ట [19]తాపకములు కలుగుట ఇవి కామిల.

---

1. యీరెండు మంచివి
2. రుసేది
3. సేది
4. ముపుట్టును
5. మాను
6. ం
7. గామిలానరు కన్నులు యెఱ్ఱనై నాను యెఱ్ఱని మూత్రము విడిచి నా దీపనం చెడ్డా చంపును
8. లను
9. శో
10. నాసకిచ్చేచ్చేది
11. అంపారు
12. గాయిచ్చేది
13. రేపాడివేళ

రోగలక్షణ[3]ములు. ఇదియె ఉపేక్షవలన కన్నులు పచ్చబడి దేహము శోషించి వాపు కలిగి కుంభకామిలగ మారును.

అసాధ్యలక్షణము

శ్లో. కామిలా హంతి రక్తాక్షం రక్తమూత్రం [4]హతానలమ్ ।

కామిలావ్యాధిలో కన్నులు ఎఱ్ఱబడి, మూత్రములో యెఱుపు రంగు కలిగి జీర్ణశక్తి తగ్గిన యెడల, అసాధ్యమని యెఱుంగవలెను.

చికిత్స

కామిలా[5]వ్యాధిలో మొదట వి[6]రేచనము చేయించ[7]వలెను. [8]విరేచనమునకు త్రిఫలకషాయమును గాని తెగడ చూర్ణమును గాని శర్కర సమేతముగా [9]నివ్వవలెను. ఆవెనుక వేపచెక్క రసమును గాని తిప్పతీగ రసము ఉదయముననే గాని చారెడు రసము[1]లో తేనె [2]కలిపి పుచ్చుకున్న కామిల తగ్గు[3]ను.

పిప్పలిశుంఠీ ప్రయోగములు

శ్లో. సమాగధం సవిశ్వం వా గోక్షీరం కామిలీ పిబేత్ ।
కాలపాశగతో [4]వా పి పున[5]రాప్నోతి జీవితమ్ ॥

---

1. ం
2. లో
3. మానుసు
4. యముడుత్రాటు గట్టినను విడుచును
5. తా
6. ర్లభతి
7. అయిదు కుంచాలు
8. న
9. న
10. ఇవి
11. ఢో
12. ంగా
13. మానుమ
14. తి
15. పి
16. ద్యు
17. భ
18. చున్నా
19. పాలతోడను

కతకప్రయోగము

ఇండుగ గింజ[1]ను చలినీళ్లలో నూరి అందులో శర్కర [2]కలిపి చలినీళ్లలోనే కలిపి ఐదు [3]దినములు త్రాగి[4]న కామిల త[5]గ్గును.

నాభిశంఖప్రయోగము

మూడెత్తు నాభిని మూడెత్తు శంఖమును మేకపాలలో కలుపుకొని త్రాగిన ఆక్షణమందే కామిల[6]నయమగును.

శ్లో. కామిలాయాం పాండుగదే మాహిషం తక్రమిష్యతే ।

ఉదుంబరాదిపల్లవలేపనము

1 [7]మేడి మొగ్గలు, 2 [8]రావి మొగ్గలు, 3 మఱ్ఱి మొగ్గలు, 4 వెలగచిగుళ్లు వేప 5 చిగుళ్లు, 6 ముస్తలు, 7 శ్రీగంధము,

[9]వీటిని పాలు పోసి నూరి తల[10]కు దేహమునకు బట్టించుకొని [11]ఉదయముననే స్నానము చేసిన [12]నయమగును.

బిభీతకపూజ

ఉదయముపూట తాడిచెట్టుకు ప్రదక్షిణము చేసి ద[13]ండము పెట్టి బెల్లము అన్నము నైవేద్యము పెట్టి ప్రార్థించిన కామిల నయమగును.

త్రిలోహవలయరక్ష

[14]పైన చెప్పినవిధముగ చేసినను కామిల[15]తగ్గని యెడల బంగారు వెండి, రాగి, [16]వీటిని కరిగించి వలయా[17]కారముగ చేసి దానితో చేతి మణికట్టు ఘుటికల మీద రక్షలు పెట్టవలె[18]ను.

---

1. లోవేళం
2. తోటి
3. నా
4. తే
5. మానును
6. తే
7. ం మానును
8. త్తై
9. యివి
10. ను
11. రేడిస్థానము చేసేది
12. ము మానును
13. రేపాడిశేళ
14. ణ్ణం
15. వంటకము
16. ం మానును
17. ఇన్నిగుణాల
18. మానదాయనా
19. కరిగినది
20. ం
21. ట్టేది

అంజనములు

కామి[1]లలో తుమ్మిఆకు రసముతో అంజనము చేయవలెను.

లేదా

పసుపు, కావిజాయి, ఉసిరిక పప్పు

వీటిని [2]అరగదీసి[3]అంజనము చేసిన [4]శమించును.

నస్యము

[5]ఎండిన జేదుబీరకాయల బొడితో నస్యము[6]చేసిన కామిల [7]నయమగును.

పాండు నిదానము

శ్లో. తీక్ష్ణామ్లలవణ క్షార[8]మృత్తికాఽతిని[9]షేవణాత్ ।
దుష్టైర్దోషైః పృథక్సర్వైః పాండురోగశ్చతుర్విధః ॥

పాండుసామాన్యలక్షణము

నిస్సారతాఽతినిష్ఠ్యూతి శ్రమశూలాక్షి[10]శూనతా ।
ధాతూనాం శిథిలత్వం చ సామాన్యం పాండులక్షణమ్ ॥

అసాధ్యలక్షణము

ధాతుక్షయసమాయుక్త[11]శ్ఛర్ది శో[12]షాద్యుప[13]ద్రుతః ।
పీతభావసమాలో[14]కీ పాండురోగీ త్యజేత్తనుం ॥
నాసికాస్రుతరక్త[15]స్తు మేహీ పాం[16]డ్వామయీ క్షయీ ।
సద్యో విముంచతి ప్రాణాన్[19]సత్యమేతన్న సంశయః

1. లాకు
2. ం కన్నులు పెట్టేది
3. రాచి
4. కన్నుల పెట్టితే
5. మానును
6. యె
7. చేస్తే
8. మానును
9. మ
10. వేశనాత్
11. కూల
12. ంఛ
13. భా
14. ద్రవః
15. కృ
16. స్య
17. డుమయి
18. యీ
19. ం

చికిత్స

పాండురోగికి విధ్యుక్తము[1]గ [2]వమన, విరేచనములను చేయించవలెను. ఆవెనుక కల్యాణఘృతమును లోనికివ్వవలెను.

1 త్రిఫలచూర్ణము, 2 కానుగ చూర్ణము,

3 చిత్రమూలపు చూర్ణము, 4 నల్ల వుప్పివేరు చూర్ణము

వీటిని సమాంశలు గూర్చి లోహభస్మమును ఆచూర్ణములతో గలిపి మేకచల్లతో ఒకమండలము సేవిం[3]చినపాండురోగము[4]నయమగును.

గోమూత్ర[5]ములో భావనచేసిన మాండూరమును మేక పాలతో సేవించ[6]వలెను. లేదా ఆవుపాలతో సేవిం[7]చవచ్చును.

లేదా శొంఠి, చిత్రమూలము వీటిని చూర్ణము చేసి మండూరమును గలిపి మేక చల్లతో సేవిం[8]చవలెను.

లేదా గోమూత్రము కరక్కాయలపొడి మండూరము కలిపి సేవిం[9]చవలెను.

[10]ఈక్రమ[11]ముగ మండల[12]ము సేవిం[13]చిన పాండువు [14]నయమగును.

భృంగరాజమండూరము

కుంచెడు ప్రాత చిట్టెపుపొడిని తూమెడు గుంటకలగరాకు రస[15]ములో భావన చేసి[16]రసము ఇంకిన తరువాత ఆచూర్ణము[17]నకు సమము బెల్లము తేనె గలుపుకొని ప్రతిదినము కర్షమెత్తు [18]చొప్పున ఒక మండలము సేవిం[19]చవలెను. పాండు, క్షయము, [20]ఇవి నయమగును.

---

1. గాను
2. కక్కాపారని
3. చ్ఛేది
4. న్నూ
5. స్తే
6. ం మాను
8. త్రాన
7. చేది
9. చేది
10. చెది
11. చెది
12. యీ
13. మాన
14. ం వలసినందున
15. స్తే
16. మానును
17. ం చల్లుకొంచున్నూ
18. అంతా యిగరవేంచేది
19. ర్ణా
20. సరి
21. లెఖ
22. చెగి
23. మానును

నవాయసము

1. త్రికటుకము, 2. చిత్రమూలము, 3. వాయువిళంగములు 4. త్రిఫలములు. 5. తుంగముస్తలు,

[1]వీటిని చూర్ణము చేసి ఇందుకు [2]సమభాగము లోహభస్మమును గలిపి నిత్య[3]ము [4]ఒకతులము ప్రకారము మజ్జిగతో ఒక మండలము [5]సేవించిన పాండుశో[6]ఫ [7]నయమగును.

తక్రాయఃప్రయోగము

[8]గేదెపాల[9]లో యినుప రాపొడిని పోసి కాచి, తోడుపెట్టి ఎప్పటిదప్పుడే పుచ్చుకో[10]న వలెను. రాత్రి పెట్టినది మరునాడే ఉపయోగించవలెను. మూడవనాడు ఉపయోగించకూడదు. ఈ [11]విధముగ [12]నెలరోజులు సేవించిన పాండురోగము[13]నయమగును. నల్లగలువ [14]పంటి శ్యామ వర్ణము కలుగును.

క్షయనిదానము

శ్లో. త్రివిధైః స్యాత్ క్షయో దోషైర్ద్విష్టైర్దోషచతుష్టయాత్ ।
[15]ఓజః క్ష[16]యాద్వేగరోధాత్సాహసాద్విషమాశనాత్ ॥

[17]ఓజోధాతుక్షయము, మలమూత్రాది వేగములను నిరోధించుట వలన, శక్తికిమించిన పనులను జేయుటవలన, విషమములైన భోజనము

---

1. గా
2. లా
3. యివి
4. సరి
5. ం
6. తు ౧ లెఖను
7. విస్తే
8. భ
9. మానును
10. ఎనుప
11. లో
12. సేది
13. దినాదివానికే గాని మూడోనాటికి కొరగాదు
14. క్రమాన
15. విస్తే
16. మానును
17. బట్ట్రి
18. మై బ్రతుకును
19. శ్యా
20. తో
21. యో
22. విరుదాలయిన ఆహార విహారాలచెతను వాతాది దోషాలు ప్రకోపించి క్షయ రోగాలు మూడు భేదాలౌను ధాతుక్షయమైనను వేగరోధాల వలనను విషమాశన సాహసాల వలనను ఆగంతుక క్షయ పుట్టును కూడా క్షయలు భేదాలు

వలనను, ఈ నాలుగు కారణములవలవ ప్రకోపించిన వాతాది మూడు దోషములు క్షయరోగమును బుట్టించును.

శ్లో. తస్య రూపాణి [1]వైస్వర్యం కాసశ్వాసారుచిజ్వరాః ।
బలమాంస క్షయః పార్శ్వశిరోరుక్ శరణం[2]వమిః ॥

ఎలుంగు రాసి కాసము, శ్వాసము, అరోచకము, జ్వరము, సత్తువ తగ్గి, మాంసము క్షీణించి, ప్రక్కలలోను, తలలోను నొప్పికలిగి, విరేచనములు, వాంతులు, మొదలైనవి కలిగియుండిన, క్షయరోగమని యెఱుంగవలెను.

క్షయరోగమునకు అసాధ్యలక్షణము

క్షయః పార్శ్వరుజానా[3]హ రక్తచ్ఛర్ద్యంసదా[4]హినమ్ ।
నిహంతి పూయనిష్ఠీవం సాతిసారం [5]హతస్వరమ్ ॥

కడుపు [6]ఉబ్బి ప్రక్కలలో నొప్పి గలిగి అంసఫలకములందు తాపము గలిగి నెత్తురు గ్రక్కుచు స్వరముచెడి అతిసారముగలిగి దగ్గిన ఉమ్మిలో చీము వెళ్ళిన [7]అట్టిప్రాణి బ్రతుకుట దుర్లభము.

శ్లో. బలీయ[8]సి ప్రయోక్తవ్యం పంచకర్మ క్షయాతురే ।
ప్రక్షీణదే[9]హే తు భవే[10]దేతదేవ విషో[11]పమమ్ ॥

క్షయరోగములో వమనము విరేచనము, అసనవస్తి, శిరో [12]విరేచనము నస్యము [16]వీటిని బలిష్ఠుడైన రోగికి చేయవలెను.

వీటినే దుర్బలుని యెడల ప్రయోగించిననవి విషమువలె హానిని కలిగించును. గాన చికిత్సను బలము నెఱింగి చేయవలెను.

1, శ్వ
2. మి
3, మ
4. తా
5, తా
6. అనాహముకలిగి
7. లు
8. అ
9. సే
10. హా
11. తేవ
12. వ
13. దేహిః
14. వస్తి
15. యివి
16. లావు గలిగినా చెసేది లావు లేకుంటే యివి చెసినా యివే ప్రకోపించును.

చికిత్స

నాగబలవేళ్లను [1]గాని, శిలాజిత్తును గాని, మేకపాలతో [2]సేవించిన [3]క్షయము నయమై పుష్టి కలుగును.

గలిజేరు వేళ్లు, నాగబల వేళ్లు, చవ్యము, ముయ్యాకు పొన్న వేళ్ళు, పల్లేరు వేళ్ళు, [4]పాల వేళ్లు,

ఇవిసమాంశలు. కషాయము బెట్టి పిప్పలి పొడి[5]కలిపి త్రాగిన క్షయము తగ్గి పుష్టి [6]కలుగును.

మేకపాలు, మేకనెయ్యి, మేకమాంసము, జాంగల మాంసము.

వీటిని సేవించిన శోషతగ్గి పుష్టి[7]కలుగును.

పంచాజపంచలవణఘృతము

మేకనెయ్యి, మేకపాలు, మేకపెరుగు, మేకపంచితము, మేకపెంటికల రసము.

ఇవి సమాంశలు. పంచలవ[8]ణములను నేతికి యెనిమి[9]దవ [10]భాగముగ కూర్చి కల్కముగ బెట్టి కాచిన ఘృతమును వడబెట్టకయే సేవించిన క్షయరోగము [11]తగ్గి పుష్టి[12]కలుగును.

బృహత్యాదికషాయము

వాకుడువేళ్లు, పిప్పళ్లు, శొంటి, భారంగి,
కళివింద వేళ్లు, నేల ఉసిరిక వేళ్లు,

[13]వీటిని కషాయము బెట్టి పిప్పలి పొడి తేనె గలిపి సేవించిన [14]అగ్నిదీప్తి కలిగి క్షయ[15]నయమగును.

---

1. ళ్లు
2. గొన్నను
3. కివచ్చును
4. వేసి
5. కి వచ్చు
6. యివి
7. కి వచ్చును
8. ణాలు
9. దో
10, ం
11. మాన
12. కి వచ్చును
13. యివి
14. దీపన బుట్టి
15. మానును

భార్గ్యాదికషాయము

భారంగి, కశివింద వేళ్లు, వాకుడు వేళ్లు, నల్లేరు, తిప్పతీగె, శొంఠి.

ఇవి సమాంశలు, కషాయము పెట్టి పిప్పలి పొడి గలిపి సేవించిన క్షయపరివార రో[1]గములు [2]నయమగును.

అమృతాదికషాయము

1 తిప్పతీగె, 2 మారేడువేళ్లు, 3 తెక్కలి వేళ్లు, 4 పెగ్గుమ్మడివేళ్లు 5 కలిగొట్టువేళ్లు, 6 కోలపొన్న, 7 ముయ్యాకు పొన్న, 8 ములక, 9 వాకుడు 10 పల్లేరు, 11 సరళదేవదారు, 12 భారంగి, 13 అడ్డసరపాకు, 14 ముస్తలు, 15 దూలగొండి వేళ్లు, 16 ముత్తువపులగము, 17 పంచకోలము,

ఇవి సమాంశలు. కషాయ ముపెట్టి తేనె గలిపి సేవించిన రాజయక్ష్మ నయమగును.

ఆర్ద్రికాదికషాయము

1. అల్లము,
2. మిరియాలు,
3. కశింద వేళ్లు,

ఇవి సమాంశలు.కషాయముపెట్టి తేనె గలిపి సేవించిన ఉపద్రవ సమేతమైన క్షయ, వైస్వర్యము అగ్నిమాంద్యము తగ్గును.

గుల్మనిదానము

శ్లో. దుష్టా వాతాదయోఽత్యర్థం మిథ్యాహారవిహారతః ।
కుర్వంతి పంచధా గుల్మం [3]కోష్ఠాంత[4]ర్గ్రంథిరూపిణమ్ ॥

మిథ్యాహార విహా[5]రముల వలన వాతశ్లేష్మ పి[6]త్తములు ప్రకోపించి [7]ఐదు [8]విధములయిన గు[13]ల్మములను పుట్టించును,

1. గా
2. మానును
3. తో
4. మానును
5. మందాగ్ని, మానును.
6. తోద్దయో
7. క్రో
8. రాలచేత
9. ద్ద
10. త్తా
11. అయి
12. భేధా
13. ర్మాలు

శ్లో. తస్య పంచవి[1]ధం స్థానం పార్శ్వహృన్నాభివస్తయః ।
సశోణితైః పృథక్ ద్వంద్వసంపాతైః కేచిదష్ట[2]ధా ॥

గు[3]ల్మములకు స్థా[4]నములు [5]ఐదు. [6]అవి ఏవన రెండు ప్రక్కలు, హృదయము, బొడ్డు, [7]మూత్రాశయము.

[8]గుల్మములు ఎనిమిది విధములని కొందరందురు, అదియెట్లన, పృథక్ దోషములవలన మూడు, ద్వంద్వదోషములవలన మూడు, సన్నిపాతమువలన ఒకటి, ఆర్తవరక్తమువలన ఒకటి.

గుల్మసామాన్యలక్షణము

శ్లో. [9]అరుచిర్బద్ధవిణ్మూత్రమగ్నిమాంద్యాంత్రకూజనమ్ ।
ఆనాహశ్చోర్ధ్వవాతశ్చ సర్వగుల్మస్య లక్షణమ్ ॥

రక్తగుల్మము

శ్లో. ఋతుకాలేఽపి వా గర్భే [10]స్రుతే వా దాహశూలవాన్ ।
రక్తగుల్మః ప్రజాయేత గర్భలింగో[11]ఽపచారతః ॥

స్త్రీలకు ఋతుకాలమందుగాని, సూతికాలమందుగాని, గర్భస్రావము కలిగిన తరువాతగాని, వాతలములైన ఆహార, విహారాదిరూపయపథ్యసేవన వలన వాయువు ప్రకోపించి దాహశూలలతో గూడిన రక్తగుల్మమును [12]కలిగించును [14]ఈ రక్తగుల్మము గర్భసమాన చిహ్నములు కలిగి యుండును.

---

1. ధా
2. ధా
3. ల్మా
4. నా
5. అయి
6. భేధాలు
7 కింగడుపు
8. గుల్మాలు ప్రత్యేకాలు మూడు ద్వంద్వాలు మూడు మూటివలనఒకటి ఆర్తం తుకం ఒకటి కూడా ఎనిది భేదాలు
9. తద్గుణం
10. స్ర
11. భిసూదకః
12. ల్మస్యాత్సా
13. పుట్టును
14. గర్భిణివలెనెయుండును

శ్లో. నార్యాలోహితగుల్మిన్యాః సూతికాలే గతే భిషక్ ।
స్నిగ్ధ[1]స్విన్నశరీరాయా ద[2]ద్యాత్స్నేహవిరేచనమ్ ॥

రక్తగుల్మము కలిగిన స్త్రీకి పదినెలలు దాటిన తరువాత స్నేహ, స్వేదములను చేసి, తరువాత స్నేహవిరేచన ప్రయోగము చేయవలెను.

స్నేహవిరేచనస్వరూపము

ఘృతమేరండతైలం వా రేచనద్రవ్యసాధితమ్ ।
స్నేహరేచనమిత్యుక్తం మునుభిః సు[3]శ్రుతాదిభిః ॥

[4]విరేచన ద్రవ్యములు వేసి కాచిన, ఘృతమునకు గాని, ఏరండ తైలమునకు గాని స్నేహ విరేచనౌషధ మని పేరు.

చికిత్స

తిలకషాయప్రయోగము

నువ్వులు కషాయము పెట్టి ఆ కషాయ[5]ములో బెల్లము, త్రికటుకము, భారంగి, [6]వీటిచూర్ణమును నెయ్యిని గలిపి త్రాగి[4]న ముట్టుగాని వారు ముట్టగుదురు. రక్తగుల్మము [7]నయమగును.

లశునాదికషాయము

1. వెల్లుల్లి 2. మోదుగుచెక్క 3. మారేడుపండు

ఇవి సమాంశలు కషాయము పెట్టి ఆకషాయములో ఇంగువ పిప్పలి చూర్ణము కలిపి త్రాగి[8]న రక్తగుల్మము [9]నయమగును.

---

1. భి
2. ధ్యా
3. స్య
4. రక్తగుల్మానకు దేహానకుచమురుపట్టించి కాచేది ఆవెనుకను భేదన ద్రవ్య సాధిత మైన ఘృతము కాని ఆముదమే కాని లోనికిప్రయోగించి భేదనచేయించేది
5. ం
6. ం
7. కలివి
8. తే
9. మానును
10. తే
11. మానును

ధాత్రీరస ప్రయోగము

ఉసిరిక కాయల రసములో మోదుగ రొయ్యిని గాని త్రికటుక పొడిని గాని కలిపి సేవిం[1]చిన రక్తగుల్మము [2]నయమగును.

రక్తగుల్మమునకు చికిత్స చేయు కాలమందు రక్తగుల్మభేదన ప్రయోగమువలన, రక్తము అధికముగ స్రవించిన యెడల, రక్తప్రదర చికిత్సలను చేయవలెను.

గుల్మమునకు అసాధ్యలక్షము

శ్లో. కూర్మోన్నతం శిరా[3]నద్ధం గుల్మం బహుగదాలయమ్ ।
వివర్జయే[4]ద్భిషగ్ధూరాత్ [5]పాణిపాన్నాభి శో[6]ఫినమ్ ॥

గుల్మము తాబేటివలె ఉచ్ఛ్రాయమై నర[7]ములచే చుట్టబడి చేతులు కాళ్లు బొడ్డు వీటియందు [8]వాపు కలిగియుండిన ఆ గుల్మ మసాధ్యమని యెంఱుగవలెను,

విరేచనయోగము

సర్వగు[9]ల్మములకు త్రిఫలకషాయములో తెగడ చూర్ణమును గలిపి [10]విరేచన సాధన చేయవలెను.

లేదా కంపిల్ల[11]మును తేనెతో కపిలి [12]ఈయవలెను.

గోమూత్రవస్తి

1. గోమూత్రము [13]12 పలములు 2. బెల్లము [14]2 పలములు
3. చింతపండు [15]2 పలములు 4. సదాప విత్తులు [16]½పలము
5. సైంధవలవణము [17]ఒక తులము 6. మంగపండ్లు [19]ఒక పలము

---

1. చెనా
2. మానును
3. రక్తగుల్మ- లోని భేధిం చెనా నెత్తురు అధికము గాపారును అందుకు రక్తప్రదర చికిత చేసి మానేది
4. న్నద్ధం
5. భి
6. ప్రా
7. ధితం
8. రాలుబిగిసి
9. నిలువదని యెతిం గేది
10. ల్మా
11. భేదనకిచ్చేది
12. ం
13. యిచ్చేది
14. ప ౧౨
15. ౨
16. ప ౨
17. బ
18. తు ౧
19. ఫ ౧

[1]వీటిని పైగోమూత్రముతో నూరి కలిపి ఖల్వమున మర్దించి వడి[2]గట్టి వీటిని వస్తి యంత్రములో పెట్టి ప్రయోగించవలెను.

గుల్మము [3]ఉదావర్తము శూల మూత్రకృచ్ఛ్రలు [4]ఇవి [5]నయమగును.

గోధుమపిండితో జేసిన పదా[6]ర్థములను పాలును గుల్మరోగికి పథ్యము పెట్టవలెను.

నారంగాదిరసాయనము

నారద[7]బ్బ పండ్లు 15 తరిగి అందులో కుంచెడు ఉప్పు[8] కలిపి వెల్లుల్లి పాయలు [9]8 పలములు, శొంఠి [10]ఒక పలము, మిరి[11]యములు [12]ఒక పలము, పిప్పళ్లు [13]ఒక పలము, ఇంగువ [14]ఒక పలము.

[15]వీటిని చూర్ణించి ధాన్య [16]పుటమునబెట్టి [17]ఉదయముననే ఈ నారంగాదిరసాయనము[18]లో కొంచెము నెయ్యికలిపి సేవించిన గుల్మ, ప్లీహ, మహోదరాది రో[19]గములు [20]నయమగును.

ఉదరనిదానము

శ్లో. యే[21]న శుష్యతి సర్వాంగం జఠరం వర్ధతే భృశమ్ ।
ఉదరం [22]తద్విజానీయా[23]త్త దష్టవిధముచ్యతే ॥

సర్వాంగము[24]లు శుష్కించి కడుపు పెరిగి యుం[25]డిన యెడల ఉదరమని [26]యెఱుంగవలెను.

ఉద[27]రములు ఎనిమిది వి[30]ధములు.

---

1. యిన్నికూడా
2. పెట్టి
3. వస్తికట్టినను భేదించును
4. గు
5. యిన్ని
6. మానును
7. ర్థాలున్నూ
8. అగును
9. పె
10. పుట్టి
11. ప ర
12. పం
13. యా
14. ఫ ం
15. ధ
16. ఫ ం
17. యివినూరి
18. పాతాన
19. కేపాడి
20. నెయ్యిన్నికూడాసేవిస్తే
21. గా
22. మానును
23. నశో
24. తంవి
25. తే
26. న్నూవాచి
27. డెనా
28. ఉంగేది
29. రా
30. ధాలనిచెప్పూదురు

శ్లో, ప్లీ[1]హ్నా దోషైస్సమస్తైశ్చ [2]బద్ధచ్ఛిద్రోద[3]కైరపి ।
ఛిద్ర [4]ఊర్ధ్వమథో బద్ధ [5]ఉదకే తు సమంతతః ॥
నాభేః ప్లీహ్నా వామపార్శ్వే దోషజే దోషలక్షణమ్ ।
సాధ్యం ప్లీహ్నా చైకదోషాచ్ఛేషం త్యాజ్యం చతుష్టయమ్ ॥

వాతాదిదో[6]షములు ప్రకోపించి బొడ్డు క్రిందిభాగమున బద్ధో దర[7]మును, బొడ్డుమీాద [8]భాగమున ఛిద్రోదర[9]మును బొడ్డుకు నాలుగు ప్రక్కలను ఉదకోదరమును, బొడ్డుకు ఎడమ దిక్కున ప్లీహోదర[10]మును, వాతోదరము, పిత్తోదరము, కఫోదరము, త్రిదోషోదరము, ఈదోషజోదర ములను స్వస్వలక్షణములతోను ఈ విధముగ అష్టవిధములగునుదరము లను పుట్టించును.

ఇందులో ప్లీహోదరము, వాతోదరము, పిత్తోదరము, శ్లేష్మో దరము, ఈనాలుగు సా[11]ధ్యములు.

బద్ధోదరము [12]సఛిద్రోదరము, జలోదరము,త్రిదోషోదరము ఈ నాలుగు అసా[13]ధ్యములు.

ఇట్లు అష్టోదరములు మలాధిక్యము వలన బుట్టును.

చికిత్స

ఉదరరోగములో తరచుగ విరేచనము చేయించవలెను.

శ్లో. లసునాదికమేరండతైలం తత్ర [14]ప్రశస్యతే ।

లశునాద్యేరండతైలము

శ్లో. లసునస్య తులామేకాం జలద్రోణే విపాచయేత్ ।
చతుర్భాగావశేషం చ కషాయమవతారయేత్ ॥

---

1. హో
2. బ్ద
3. ః
4. మూ
5. ంము
6. షా
7. ం
8. ను
9. ం
10. కూడా వుదరాలు యొనిమిది
11. ధ్యా
12. సఛ్ఛి
13. ధ్యా
14. ం
15. విరోచనాలకిచ్చేది
16. ప్ర

తత్కషాయం పరిస్రావ్య విశాలే తామ్రభాజనే ।
చిత్రాతైలాఢకం దత్వా కల్కానేతాంశ్చ దాపయేత్ ॥
త్రికటు త్రిఫలా దంతీబీజసౌవర్చచిత్రకమ్ ।
విడంగహింగులవణం దీప్యకం హస్తిపిప్పలీ ॥
ఏతేషాం పాలికాన్ భాగాంస్త్రివృతాఽష్టపలాని చ ।
పిష్ట్వాఽఽలోడ్య శనైః పక్త్వా తతో మాత్రాం ప్రయోజయేత్ ।
నిహంత్యష్టవిధం గుల్మం జఠరాణి విశేషతః ।
పార్శ్వకుక్షిభవం శూలమామశూలమరోచకమ్ ॥
అశీతిం వాతరోగాంశ్చ నాశయేన్నాత్ర సంశయః ।

టీ. వెల్లుల్లి 100 పలాలు. ఒకద్రోణము నీళ్లలో కషాయముగాబెట్టి పాదావశేషముగ కాచి, వడికట్టి, అందులో

1. త్రికటు, 2. త్రిఫలములు, 3. శుద్ధిచేసిన నేపాళపువిత్తులు 4. సువర్చలవణము, 5. చిత్రమూలము, 6. వాయువిడంగము 7. ఇంగువ 8. సైంధవలవణము, 9. ఓమము, 10. గజపిప్పళ్లు

ఇవి ఒక్కొక్కటి ఒక పలము.

చొప్పున తెగడవేరు 8 పలాలు. దీనిని చిన్న చిన్న ముక్కలుగ నరికి కలపవలెను.

వీటిని నూరి పై కషాయములో కలిపి 4 ప్రస్థములు ఆముదము చేర్చి తైలపాకవిధి ననుసరించి కాచి వడికట్టి ½ స్పూను మొదలు ఒక స్పూను వరకు, వేడినీళ్లతో గాని పాలతో గాని కలిపి ఈయవలెను. లేదా, ఆ యావ్యాధుల ననుసరించి అనుపానములను మార్చుకొనవలెను.

స్నుహ్యాదిక్షారయోగము

1. బ్రహ్మజెముడు 2. [1]వాకుడు

వీటిని [1]ఎండించి కాల్చి ఆ [2]రొయ్యికి సమము పిప్పళ్లు [3]చేర్చి పంచకోల కషా[4]యముతో మర్దించి ఉండలుచేసి ప్రతిదినము ఒకఉండ చొప్పున పంచకోలకషాయముతో గాని వేడినీళ్లతో గాని సేవించిన అష్టోద[5]రములు నయమగును.

సూరణగటిక

1. మిరియాలు [6]1 పలము, 2. శొంఠి [7]2 పలములు, 3. చిత్రమూలము [8]3 పలములు, 4. అడవికంద [9]4 పలములు

[10]వీటిని చూర్ణముచేసి [11]దీనికి రెండురెట్లు బెల్లము [12]చేర్చి పాకము[13]బెట్టి ఉండలుచేసి సేవించిన[14]అగ్నిదీప్తి కలిగి ఉదరము మూలవ్యాధి, శూల, మొదలైనవి సహితము [15]నయమగును.

పంచకోలము

శ్లో. పిప్పలీపిత్పలీమూలచవ్యచిత్రకనాగరమ్ ।
గుల్మప్లీహోదరానాహ శూల[16]ఘ్నం దీపనం పరమ్ ॥

ఏరండతైలప్రయోగము

ఆముదము[17]ను ఆవుపాలతో పదిహేను నాళ్ళుగాని నెల[18]రోజులు గాని సేవించి[19]న అష్టోద[20]రములు [21]నయమగును.

మరియొకటి

ఆవు పంచితముతో ఆముదము[22]ను ఎనిమిది దినములు సేవించిన [23]ఉద[24]రములు [28]నయమగును.

1. యె
2. రోతి
3. పెట్టి
4. యాన
5. రా
6. మానును
7. ఫ ౧
8. ప ౨
9. ంప ౩
10. హా
11. యివి
12. దుకు యిను మడి
13. పెట్టి
14. వండి
15. దీపనం పుట్టును
16. మానును
17. లాగ్ని
18. న్నూ
19. నా
20. తే
21. రా
22. మానును
23. న్నూ
24. న్నూ
25. తే
26. వు
27. రా
28. మానును

విడంగాదికషాయము

1. విళంగసా[1]రములు 2. చవ్యము 3. సరళదేవదారు
4. చిత్రమూలము 5. గలిజేరు

ఇవి సమాంశలు కషాయముబెట్టి సేవించిన ఉ[2]ద[3]రములు, శో[4]ఘలు, గుల్మము, గుదవాయువులు [5]నయమగును.

అర్శోనిదానము

శ్లో. మాంసకీలాని గుదజా[6]న్యర్శాం[7]సి మునయో విదుః ।
తద[8]స్రజం చ సహజం దోషజం సన్నిపాత[9]జమ్ ॥
సామాన్యం లక్షణం తేషాం మలసంగోఽగ్నిమందతా ॥
నిస్సారతా వివర్ణత్వం సకలామయసంభవః ।

విరు[10]ద్ధము[11]లైన అన్నపానవిహా[12]రములవలన కలిగిన మాంస వృద్ధి[13]వలన మాంసము పెరిగి శిలవలె నానా వి[14]ధములుగ బుడుపులు కట్టును. [15]దానిని మూలవ్యాధి అని చెప్పుదురు. అర్శస్సులు నెత్తురువలన బుట్టును. సహ[16]జములు గొన్ని, దోష[17]జములు గొన్ని, త్రిదోష[18]ముల వలన బుట్టినవి గొన్ని ఇట్లు ఆరువిధములు.

మలబంధము, అగ్నిమాంద్యము, దౌర్బల్యము, వైవర్ణ్యము, ఇవి సామాన్యముగ అర్శోరోగమందు కలుగును. దీనివలన సకలరోగములు శరీరమందు కలుగుట కవకాశ మేర్పడును.[20]

సాధ్యాసాధ్యవివరణము

దోషజం రక్తజం సాధ్యం శిష్టే ద్వే తు పరిత్యజేత్ ।

---

1. రా
2. వు
3. రా
4. ఫ
5. మానును
6. శశ
7. ఆ
8. శ
9. శ్ర
10. వ
11. దా
12. లయి
13. రా
14. చేత
15. ధా
16. అది
17. జా
18. జా
19. షా
20. యీ అర్శస్సులు గొన్ని ధాతుగతమైన దీపకము చెడుపును

నెత్తురువల్ల బుట్టినవి, [1]పృథక్ దోషజములు సాధ్యములు. త్రిదోషముల వలన బుట్టినవి. [2]సహజములున్నూ అ[3]సాధ్యము.

చికిత్స

స్వేదయోగములు

అర్శస్సులకు అపుపేడ[4]తో కాచవలెను. లాజసత్తుతో[5] కాచవలెను, ఉసిరికకాయ ముద్ద, సదాపవిత్తులు నూరిన ముద్దతో కాచవలెను. కలగరాకు రసము[6]తో, శౌచము[7]చేయవలెను.

అర్కక్షీరాదితైలము

1 జిల్లేడుపాలు నాలుగు భా[8]గములు, 2 నూనె ఒక భాగము, 3 దంతివేళ్లు[9] 4 [10]గన్నేరువేళ్లు, 5 [11]కాసీసము, 6 [12]వాయువిళంగాలు, 7 [13]యాలకులు, 8 చిత్రమూలము, 9 సైంధవలవణము,

ఇవి నూనెకు నాలు[14]గవ భాగము, వీటిని కల్కముగ చేర్చి కాచిన తైలమునుబట్టించిన మూలవ్యాధి [15]తగ్గును,

వసాప్రయోగములు

నాగుపాము క్రొవ్వు, లొట్టిపిట్టక్రొవ్వు, పంది క్రొవ్వు, మొదలైన క్రొవ్వుల నెయ్యిని పట్టిం[16]చవలెను. [17]వాటితోనే ధూపము పెట్టి[18]నను అర్శస్సులు[19]తగ్గును.

---

1. ద్వంద్వజాలున్నూ
2. మాంసమువలన బుట్టిన విన్నీ
3. ధ్యా
4. చేతను కాచేది
5. వచేరను
6. చేది
7. చేత కాచేది
8. చేతకాచేది
9. చేత
10. సేది
11. గా
12. గా
13. గో
14. మానుమ
15. చే
16. అవియేతిరు
17. తేను
18. మానును

బిల్వాదిధూపము

గుదాంకు[1]రములకు నూనె చమిరి మారేడుగాయ వరుగు, నువ్వులున్నూ కలిపి పొగ వేసి గుదాంకు[2]రమునకు [3]బట్టించిన దురదలు నొప్పి [4]తగ్గును.

భల్లాతకాదినాభీలేపము

జీడిగింజలు, పొత్తిదుంప, గన్నేరు వేళ్లు,

[5]వీటిని గోమూత్రముపోసి నూరి బొడ్డున పట్టించిన అర్శస్సులు [6]తగ్గును.

గృంజనప్రయోగము

అర్శస్సులకు నీరుల్లి[7]తో కాచవలెను. లోనికి నీరుల్లిని తినవలెను.

పథ్యాహారములు

కంద సేవించినను, చక్రవర్తికూర మొదలైన పదార్థములను సేవించినను మూలవ్యాధి [8]తగ్గును.

చిత్రకాదిచూర్ణము

1 చిత్రమూలము
2 పెద్దమానుచెక్క
3 కొడిశ[10]పాల
4 గానుగుచెక్క
5 శొంఠి
6 సైంధలవణము

యివి సమాంశలు చూర్ణము చేసి తేనెతో [11]ఏడు ది[12]నములు సేవించిన అర్శస్సులు [14]ఊడిపడును.

---

1. రా
2. రా
3. స్తే
4. మానును
5. యి
6. మానును
7. పెట్టికాచేది
8. గోనేది
9. ర్థా
10. మానను
11. ప్రా
12. యే
13. నా
14. వూ

హారీతకీప్రయోగము

నిత్యము భోజనాంతమందు కర్షమెత్తు కరక్కాయ పొడిని పుల్లని చల్లతో త్రాగి[1]న అర్శస్సులు [2]ఊడిపడును.

కాంకాయనహారీతకీ

1. కరక్కాయ పొడి [3]5 పలములు 2, మిరియాలు [4]1 పలము 3. జీలకఱ్ఱ [5]1 పలము 4. పిప్పళ్లు [6]1 పలము 5. పిప్పలిమూలము [7]2 పలములు 6. చిత్రమూలము [8]4 పలములు 7. యవక్షారము [9]2 పలములు 8. జీడిగింజలు [10]8పలములు 9. అడవికంద [11]8 పలములు

వీటిని చూర్ణము చేసి ఈచూ[12]ర్ణమునకు ద్విగుణము పాతబెల్లము [13]చేర్చి తాలీసవట[14]కములవలె వటకములను జేసి దినము ఒకటి చొప్పున [15]ఉదయమున సేవించి ఆమీాద పుల్లని చల్ల త్రా[16]గిన ఆరు విధ[17]ములైన అర్శస్సులు [18]నయమగును.

శస్త్రక్షారాగ్నికర్మ[19]లకు వెరచినవారికి [20]ఈకాంకాయన హారీతకీ అర్శస్సులను [22]శమింపజేయును.

ఈ కాంకాయనహారీతకీ వలన కూడ మూలవ్యాధి తగ్గని యెడల శస్త్రప్రయోగము చేయవలెను.

---

1. తే
2. మానుచు
3. ఫ ౫
4. ప ౧
5. ్ర ప౧
6. ఫ ౧
7. ఫ ౨
8. ఫ ౪
9. ఫ ౨
10. ఫ ౮
11. ఫ ౮
12. ర్ణా
13. పెట్టి
14. కా
15. రేపొడి
16. గేది
17. ధాల
18. మానును
19. ర్మా
20. యీా
21. మానును
22. అందు మానకుండేనా

అరిశస్సులు కోసేని మరిన్ని మానకుండేనా యేడుదినాలు పోతేను తాల్చేది

శ్లో. అనాహో ఉదరే గుల్మే దాహోనక్షత్ర పంక్తిత్ ।

అనాహానకు ఉదరానకు కడుపున్న బొట్లు గాను కోవలసేది

విద్రధినిదానము

శ్లో. కో[1]ష్ఠే బహిర్వాతిరుజః శో[2]ఫో విద్రధిరుచ్యతే ।

కోష్ఠమందు గాని, బహిశ్శరీరములో గాని నొప్పి కలిగి వాచిన విద్రధి యందురు.

అసాధ్యలక్షణము

శ్లో. విద్రధిర్హంతి హిక్కావాన్ శ్వాసవాన్నాభిదేశజః ।

విద్రధి నాభీ ప్రదేశములో పుట్టినను విద్రధి[3]లో వెక్కిలు పుట్టినను శ్వాసపుట్టినను అట్టి విద్రధిరోగిని చంపును.

చికిత్స

శ్లో. బా[4]హ్యే వా[5]భ్యంతరే వాపి కార్యం లేపోపనాహనమ్ ।
సవసాతైలసర్పి[6]ర్భిరైరండైర్మూలవల్కలైః ॥
బహిర్భవే [7]జలూకాభిః శృంగైర్వా శోణితం హరేత్ ।

టి. ఆముదపు వేరుతోలు, నూనె, నెయ్యి, వ[8]స,

[9]వీటిని కలిపి లోపల విద్రధికి కాని, బైటవిద్రధికి గాని లేపనము చేయవలెను. వీటితోనే కట్టు కట్టవలెను.

వెలుపలి విద్రధిలో జలగచేతగాని, కొమ్ముచేతగాని, నెత్తురు [10]తీయవలెను.

శ్లో. బాహ్యే [11]చాభ్యంత[12]రే చైవ బహుధా [13]రేచనం హితమ్ ।

విద్రధిలో తఱచుగ విరేచన [15]సాధనము చేయవలెను.

---

1. ష్ఠైర్బ
2. భ
3. గుదమందుగాని. గుదం ః వెలుపలం
4. [illegible]
5. హ్యో
6. భ్యా
7. భి
8. జు
9. పాఠైలము
10. న్నా
11. సేది
12. మ
13. రోసే
14. రో
15. పలగాని వెలపలగా

పథ్యశాకము

అ[1]విశకూర, ముల్లంగికూర, తో[6]టకూర, ఇవి [2]పథ్యములు

బాహ్యవిద్రధి [3]పాకమునకు[4]వచ్చిన [5]దానిని ఛేదించి వ్రణచికిత్స చే[6]యవలెను.

స్తనవిద్రధి

శ్లో. స్తనశో[6][7]ఫో౽ధికరుశో నారీణాం స్తనవిద్రధిః ।
బాహ్యావిద్రధివ[8]త్తస్య భిషక్కుర్యా[9]చ్చికిత్సి[10]తమ్ ॥

స్త్రీలకు స్తనభాగములో నెక్కువ నొప్పితో కూడిన వాపు కలిగిన, దానినే స్తనవిద్రధి యందురు.

దానికి, బాహ్యవిద్రధికి చేసే చికిత్సనే చేయవలెను.

కాసీసాదిచూర్ణము

1. కాసీసము, 2. సైంధవలవణము, 3. శిలాజిత్, 4. ఇంగువ,

[11]వీటిని చూర్ణము చేసి ఉలిమిరి చెక్క కషాయములో కలిపి సేవించిన అపక్వమైన ఆభ్యంతర విద్రధియొక్క నొప్పి వాపు [12]తగ్గును.

శిగ్రుమూలప్రయోగము

కారుమునగవేరు చెక్కతో[6] గాని, మంచిమునగవేరు చెక్కతో గాని కషాయము బెట్టి శిలా[13]జితును కలిపి సేవించిన [14]పాకమునకు వచ్చిన ఆభ్యంతరవిద్రధి [15]నయమగును.

---

1. లకిచ్చే
2. ని
3. మంచిది
4. పక్వా
5. స్తే
6. చింబి
7. నేది
8. భో
9. క్త
10. త్సి
11. కం
12. స్త్రీలకు స్తనవిద్రధి వాధి నొప్పిగలిగితేనుబాహ్య విద్రది చికిత్స చేసేది
13. హింగువు
14. యివి
15. మానను

అధిష్ఠానభేదేన స్రావమార్గః

శ్లో. [1]నాభేరుపరిజః పక్వో విధి[2]ర్నో ముఖతః స్రవేత్ ।
అధోజాతస్తు గుద[3]తో నాభిసం[4]స్థో ద్విమార్గతః ॥

విద్రధి, నాభి[5]కి ఊర్ధ్వభాగమున బుట్టి పగి[6]లినయెడల చీవ [7]నోటివెంట స్రవించును.

నాభికి క్రిందిభాగములో పుట్టిన విద్రధి [8]పగిలిన యెడల చీవ ఆస[9]న మార్గముగ స్రవించును.

నాభియందే పుట్టి పగిలిన యెడల, ఉభయమార్గములద్వార చీము స్రవించును.

పక్వవిద్రధ్యాదులకు హితమైనవి

పక్వమునకు వచ్చి, చీముగారు చున్నట్టి విద్రధులకును నా స్ర[10]ణములకును, భగందరస్ర[11]ణములకును, గండమాల మొ లయిన సర్వస్ర[12]ణములకు[13]ను ఫలత్రిక గుగ్గులు, ఫలత్రిక[14]ఘృతము లఘుభోజనము ఇవి మంచివి.

1. కరక్కాయలు [15]1 పలము 2. తాడికాయలు [16]1 పలమ 3. ఉసిరికపప్పు [17]1 పలము 4. మిరియాలు [18]2 పలములు 5. మహి షాక్షి గుగ్గులు [23]5 పలములు.

---

1. జతు
2. పక్వాన
3. మానును
4. ళాదు
5. న్నోమా
6. దో
7. స్థే
8. మీద
9. లవేస్తే
10. నోరవెళ్లు
11. పగలవేస్తే
12. నానవెళ్లు
13. పగలవేసెనా క్రిందా మీదా చీము వెళ్లును
14. క్వా
15. ణా
16. ణా
17. ణా
18. న్నా
19. ఫ ౧
20. ఫ ౧
21. ప ౧
22. ఫ ౨
23. ప ౫

వీటిచూర్ణములతో వటకములు చేసి సేవిం[1]చిన సకలవ్ర[2]ణములు నయమగును,

ముఖరోగచికిత్స

1. జాజిఆకు, 2. తవక్షీరి, 3. ద్రాక్షపండ్లు,
4. దూలగొండి వేళ్లు 5. మానుబసుపు, 6. త్రి[3]ఫలములు,

ఇవి సమాంశలు కషాయము బెట్టి ఆకషాయములో తేనెగలిపి పుక్కిట గండూషముగా బట్టి ఉమిశిన ముఖపాకము మానును.

మరియొకటి

నెయ్యి, నూనె, తేనె, పాలు, గోమూత్రము,

ఇవి సమాంశలు కషాయము బెట్టి పుక్కిటబెట్టుకున్నను గండూషము చేసినను, ముఖపాకము తగ్గును.

ముఖరోగచికిత్స

ఆస్యపాకమునకు

1. కటుకరోహిణి 2. ముస్తలు 3. మారేడు విత్తులు 4. పసుపు 5. మానుబసుపు, 6, లొద్దుగ[4]చెక్క 7. చెంగల్వ కోష్టువు,

యివి సమాంశలు కషాయము బెట్టి [5]గుండూషము చేసిన ముఖపాకము [6]నయమగును.

దంతరోగములకు

మంజిష్ఠి, పర్పాటకము, చూర్ణము చేసి పండ్లు గోముకున్న దంత [7]రోగములు [8]నయమగును.

---

1. చెనా
2. ణా
3. లా
4. జె
5. పుక్కిట బట్టుకున్నను
6. మానును
7. గా
8. మానును

గళరోగ ముఖరోగములకు

1. మానుబసుపు 2. లవంగపుచెక్క 3. మారేడు విత్త
4. పిప్పళ్లు 5. రసాంజనము

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి దీనికి [1]ద్విగుణము బెల్లము వే ఉండలుచేసి పుక్కిట బెట్టుకున్న గళరో[2]గములు ముఖరో[3]గము [4]శమించును.

దంతరోగాదులకు త్రిఫలాదికషాయము

1. త్రిఫలములు 2. త్రికటుకము 3. గుమ్మడివేళ్లు

సమాంశలు కషాయము బెట్టి లోనికిగొన్నను దంతరోగ రోగ తాటిరోగములు నయమగును.

పర్పటకాదికషాయము

1. పర్పాటకము, 2. గుమ్మడివేళ్లు 3. శుంఠి 4. భార
5 వాయింటవేళ్లు [5]6. ధనియాలు 7 ముస్తలు, 8 సరళదేవదా
9 కరక్కాయ

ఇవి సమాంశలు కషాయము బెట్టి లోనికి గొన్న దంతరో గళరోగ ముఖరో[6]గములు [7]నయమగును.

అరిమే[8]దాది తైలము

1 తెల్లతుమ్మచెక్క [9]100 పలములు 2 నీళ్ళు [10]ఒకద్రోణ పోసి [11]పాదావశేషముగ గాచి వడిగట్టి అందులో నూనె [13]2 ప్రస్థమ

1. యిను
2. పెట్టి
3. గా
4. గా
5. మానుసు
6. కొందమర్లు
7. గా
8. మానును
9. ధా
10. ప ౧౦
11. నర
12. తూమెడు
13. లిలయ

బోసి కల్క ద్ర[1]వ్యములు,

రక్తచందనము అగురు కావిఱాయి చంద్ర చక్క తక్కోలపుట్లు జాజికాయలు మద్దిచెక్క లవం[2]గములు లక్క కర్పూరము లొద్దుగ[3]చక్క మంజిష్ఠ యష్టి మధుకము ముస్తలు పద్మపువేళ్ళు యాలకులు లవంగపు[4]చెక్క ఆరెపువ్వు నాగకే[5]సరములు

వీటిని సమభా[6]గములుగ చేర్చి వీటన్నిటిని నూనెకు ఆరవ భాగ[7]మగునట్లుగ కూర్చి నూరి ఈకల్కముతో కాచిన తైలముతో [8]గండూషము చేసిన జిహ్వారో[9]గములు గళరో[10]గములు ముఖరో[11]గములు [12]నయమగును.

వ్రణ నిదాన చికిత్సలు

శ్లో. వ్రణం ద్విధా పరిజ్ఞేయం శారీరాగంతుభేదతః ।
 శారీరే జా[13]తమాత్రేఽస్రం యథాసన్నం వినిర్హరేత్ ॥

శారీరము ఆగంతుకము అని వ్రణములు రెండు విధములు. వీటిలో శారీర వ్రణములలో వ్రణసన్నిహిత స్థానములో నుండి రక్తమోక్షణము చేసి శోధనము చేయవలెను.

[16]పంచవల్కలలేపనము

1. మద్దిచెక్క 2. మేడిచెక్క 3. రావిచెక్క 4. జువ్విచెక్క 5. నేరేడుచెక్క

---

1. వ్యా
2. గా
3. జక్క
4. జెక్క
5. వేరుజాజి
6. రా
7. గాలు
8. ముకలగగా బెట్టి
9. పుక్కిట బెట్టుకున్నను
10. గా
11. గా
12. గా
13. ము
14. యమానేతు
15. శోధయేత్
16. పుండు రెండు భేదాలు శరీరానబుట్టినదిన్ని ఆగంతుక మున్నూ ఆగంతుకంపోటునాటువలనబుట్టిన పుంటి పేరుగూడా రెండు భేదాలు శరీరాన.బుట్టిన వ్రణానకు నెత్తురు దీసేది

ఇవి [1]సమాంశలు నెయ్యిపోసి నూరి తరచుగా పట్టించిన వ్రణము[2]లు మానును.

శ్లో. దోషాగ్నిరగ్నివత్తీవ్రైన ప్రయాతి పయసా శమమ్ ।

వ్రణము, అగ్నివలె తీవ్రమైన దోషములతో కూడిన యెడల, అట్టి వ్రణములకు [3]ఈ పంచవ[4]ల్కలములను ఆవు పాలు పోసి నూరి పట్టించిన మానును.

జలూకావచారణము

శ్లో. వ్రణశో[5]ఫేఽతిక[6]ఠినే వివర్ణే వేదనాన్వితే ।
దాహాఢ్యే విశేషే[7]ణ జలూకాభిర్హరేదసృక్ ॥

వ్రణము మిక్కిలి వాపుగలిగి [8]గట్టి[9]గను వివర్ణ[10]ముగను నొప్పి గలిగి [11]యుండిన యెడల, ముఖ్యముగ మంటగలిగి యున్నయెడల జలగ చేత నెత్తురు తీయిం[12]చవలెను.

స్వేదము

1. ఆనూప మాంసము 2. చింతపండు 3. ఉప్పు
4. మిరి[13]యములు

వీటిని ఉడకబెట్టి నూరి ఆముద్దతో కాచవలెను. దీనినే వ్రణ శోఫముపైన పట్టించిన, వెంటనే శమించును.

ముదిరిన వుం[14]డైన యెడల [17]పాకమునకు వచ్చును.

---

1. సరిగా
2. న్నూ
3. ఆ
4. లున్నూ
5. ఫే
6. ది
7 న
8. ఘ
9. ౖమై
10. మ్తై
11. డెవా
12. చేది
13. యా
14. పెట్టికాచేది
15. ఆదేపట్టించినైచినమాత్ర ముతోమీదిఎంతపుండైనామానును
16. డాయెదా
17. కా

విదారణము

శ్లో. పక్వం విదారయేచ్ఛీఘ్రం శస్త్రేణ క్షారతోఽపి వా ।

వ్రణ[1]ము ప[2]క్వమునకు వ[3]చ్చిన వెంట నే క్షార[4]ముతో గాని లేదా శస్త్రముతో[5]గాని [6]ఛేదించవలెను.

త్రిక్షారప్రయోగము

సర్వవ్రణ[7]ములకు 1. స[8]ర్జక్షారము, 2. యవక్షారము, 3. వెలిగారము,

వీటిని నూరి [9]పూసిన పుండు పగులును,

క్షాళనము

1. చేదుపొ[10]ట్లాకు, 2. వేపాకు,

వీటిని కషాయముబెట్టి ఆ కషాయము[11]తో[12] పుండును కడగవలెను.

న్యగ్రోధాది గణప్రయోగము

పుండు పగిలి[13]నను పగలకుండి[14]నను [15]కట్టుటకు, [16]పూయుటకు, కడుగుట[17]కును న్యగ్రోధాదిగణము మంచిది.

న్యగ్రోధాదిగనము

శ్లో. న్యగ్రోధపిప్పల సదాఫల రోధ్రయుగ్మం
జంబూద్వయార్జున కపీతనసోమవల్కాః ।
ప్లక్షామ్రవంజు లపియాల పలాశనందీ
కోలీ కదంబవిరలా మధుకం మధూకమ్ ॥

---

1. o
2. క్వా
3. చ్చినా
4. చేత
5. ంచేత
6. చించేది
7. ణా
8. ర్జ
9. యివి
10. పెట్టినను
11. ట్ల
12. చేత
13. గడిగేది
14. ని
15. ని
16. కట్టును
17. మెత్తను
18. ను

న్యగ్రోధాదిర్గణో వ్రణ్యః సంగ్రాహీ భగ్నసాధనః
మేదఃపిత్తాస్రతృట్ దాహయోనిరోగనిబర్హణః ॥

1. మఱ్ఱి, 2. రావి, 3. మేడి,
4. లొద్దుగ, 5. తెల్ల లొద్దుగ, 6. అల్లోనేరేడు,
7. కాకి నేరేడు, 8. మద్ది, 9.*కలురావి లేక కలుమఱ్ఱి
10. తెల్లచంద్ర, 11. జువ్వి, 12. మామిడి,
13. ప్రబ్బలి లేక వెంపలి, 14. మొరలి,
15. మోదుగు, 16. నందివర్ధనము,
17. రేగు, 18. కడిమి,
19. తుమికి. 20. అతిమధురము, 21. ఇప్పచెట్టు.

ఈన్యగ్రోధాదిగణము వ్రణములనార్చును. మలమును గట్టి పరచును. విరిగిన యంగముల, నొకటిగ నతుకును.

పటోలాది లేపము

1. చేదుపొట్ల, 2. నువ్వులు,
3. యష్టిమధుకము, 4. తెడడ,
5. దంతి చెక్క, 6. మాను[1]పసుపు,
7. పసువు, 8. వేపాకు,
9. సైంధవ లవణము,

ఇవి సమభాగ[2]ములు. వీటిని నూరి [3]పుండుపైనకట్టిన వ్రణ[4]ములో దుర్మాంస[5]ము తగ్గి, మును[6]పటిరూపు గలిగి యుండును.

నాడీవ్రణములకు వర్తి

1. గుగ్గులు, 2. ఎఱ్ఱ [7]అవిశ విత్తులు,
3. హరిదళము, 4. రెడ్డివారి, నానబాలు

---

1. బస 4. ం 7. గిశ
2. గా 5. ం
3. పుంటపెట్టినను 6. మానిరూపేను

*అనగ, నూతులలో గాని, గోడల పైన గాని పుట్టు రావి,మఱ్ఱిమొక్కలు

5. గువ్వ రెట్ట, 6. తెగడ చెక్క,
7. దంతివేరు చెక్క, 8. వేప చెక్క,
9. పొత్తి దుంప, 10. సైంధవ లవణము,

ఇవి సమాంశలు, వీటిని నూరి తేనె గలిపి [1]వర్తిచేసి సూక్ష్మ [2]ద్వారములు కలిగిన, సంధిగతమైన, మర్మగతమైన, వ్రణములకు [3]పెట్టిన [4]వ్రణములు మానును.

పటోలాదియమకము

1. చేదు పొట్లాకు ర[5]సము, 2. జాజిఆకు ర[6]సము, 3. వేపాకురస[7]ము 4. తేలుమణి ఆకురసము, 5. తులశాకు [8]రసము, 6. నెయ్యి, 7. నూనె,

వీటిని కలిపి కాచిన తైలమును [9]పుండుకులోపల వెలుపల భాగములలో పట్టించిన మానును.

మధుకాదిలేపము

1. యష్టిమధుకము, 2. గు[10]మ్మడి చెక్క, 3. లక్క,

[11]ఇవి సమాంసములు. చూర్ణముచేసి, పుండుకు బెట్టిన పుండు మీద పెరిగిన కండ[12]కరిగి, పుండు నయమగును.

మధూకపత్ర ప్రయోగము

[13]ఇప్పాకులను [14]పుండుమీదవేసి కట్టిన, వ్రణము నయమగును.

సురసాదిగణాతిదేశము

శ్లో. వ్రణేషు క్రిమిజుష్టేషు సురసాదిగణో హితః ।

పురుగులుపట్టిన [15]పుండుకు సురసాదిగణ[16]ము మంచిది.

---

1. వత్తిబట్టించి
2. రాలంగల
3. ప్రత్తిపెట్టితే
4. ణా
5. సార
6 సాన
7. సాన
8. సాన
9. పుంటి
10. ఎ
11. మ్మడు
12. కరిగా
13. ద్రోచి
14. వి
15. పుంటు
16. పుంటికి
17. ఁమందులు

సురసాదిగణము

శ్లో. సురసయుగఫణిజ్జం కాలమాలావిడంగం
ఖరబుసవృషకర్ణీ కట్ఫలం కాసమర్దః ।
క్షవకసరసిబార్ఙీకాముకా కాకమాచీ
కులహలవిషముష్టీ భూస్తృణో భూతకేసీ ॥
సురసాదిగణః శ్లేష్మమేదఃకృమినిషూదనః
ప్రతిశ్యాయాఽరుచిశ్వాసకాసఘ్నో వ్రణశోధనః ॥

1, తులసి,
2. నల్ల తులసి,
3. గగ్గెర,
4. వాయువిడంగములు,
5. మరువకము,
6. ఎలుక చెవియాకు,
7. గుమ్మడు రేగు,
8. కసివింద,
9. చాతశి,
10. గంటుభారంగి,
11. పిప్పలికాయ లేక బండిగురివింద
12. కాచి కూర,
13. నేల కనుము,
14. ముషిణిక,
15. కాపూరిమంచి,
16. జటామాంశి,

వీటినే సురసాదిగణమందురు. ఈ గణము శ్లేష్మము, మేదోరోగము, కృములు, పీనసము, అరుచి, శ్వాసము, కాసము, వీనిని హరించును. వ్రణములను శుద్ధిచేయును.

వ్రణఘ్నఘృతయోగము

1. వ్రాకుడు,
2. తిప్ప తీగె,
3. అడ్డసరపాకు,
4. వేప చెక్క,
5. చేదు పొట్లాకు,

వీటిని సరిగా కషాయము బెట్టి ఆ కషాయమున నెయ్యి[1] కలిపి త్రికటు[2]కములు, త్రిఫ[3]లములు గుగ్గులు, ఇవి సమాంశలు, వీటిని నేతికి

1 వ   2. కా   3. ం

ఆరవభాగముగ కూర్చి కల్కముగ బెట్టి కాచిన ఘృతమును సేవించిన వ్రణములు భగంధర వ్రణములు, గండమాలలు, నాడీ[1]వ్రణములు [2]నయమగును.

[3]భగ్న నిదానము

శ్లో. ద్విధాస్థిభంగో విజ్ఞేయః [4]కాండసంధిజభేతః ।
తమున్నయేదవనతము[5]న్నతం చావనామయేత్ ॥

కీలు దొలం[6]గుట, యెముక విరు[7]గుట, [8]ఇట్లు అస్థిభగములు రెండు విధములు.

చికిత్స

ఎముక విరిగిన పల్లమై యుండును అదిసమముగా తోమి కట్టవలెను.

విరుగుకు నెయ్యి పట్టించి తడిహొత్తులు వేసి సమముగా కట్టవలెను చలినీళ్లు చిలికించేది.

గోధుమపిండిని గాని కొఱ్ఱపిండిని గాని, మెత్తగా నూరి పట్టిం[9]చవలెను. [10]కణపపట్టను గాని మేడిపట్టను గాని రావిపట్టను గాని మోదుగ పట్టను గాని మెత్తగా నలగగొట్టి నెయ్యి పట్టించి విరిగిన చోటన పొదిగి పట్టి సమముగా కట్ట[11]వలెను.

శ్లో. త్రిదినాత్త్రిదినా[12]ద్ధృర్మే సప్తా[13]హే [14]మోక్ష[15]యేద్ధిమే ।
ఋతౌ తు శేషే పంచా[22]హాదస్థిభంగవశేన వా ॥

---

1. ణో
2. ం
3. ణా
4. ణా
5. ణా
6. మానును
7. ఎముకవిరిగి నందుకు
8. భే
9. సాధ్యః
10. ంవు
11. గినదిన్ని
12. సినదిన్ని
13. డావిరిగినవి రెండు భేదాబు
14. కీలుదొలంగిన పాడవై యుండును. అది సమముగా త్రోసి కట్టేది
15. చేది
16. విరిగిన చోటును విదుః పించుగాని
17. ట్టేది
18. ద్యు
19. హో
20. మా
21. హో
22. హాదత్త

గ్రీష్మఋతువున మూడునాళ్ల కొక[1]సారి విడిచి కట్టవలెను. హేమంత ఋతువున ఏడు ది[2]నముల కొక[3]సారి విడిచి కట్టవలెను. కడమ ఋతువులలో ఐదు ది[4]నముల కొక[5]సారి విడిచి కట్టవలెను.

పంచవల్కల కషాయము[6]తోను క[7]ట్టు విడిచి న[8]పుడు త[9]డప వలెను.

ఎముక విరిగిన వారికి గుంటకలగరాకు రసము, లక్క, [10]వీటిని త్రాగించవలెను.

పాలు, నెయ్యి, గోధుమ సంబం[11]ధమైన వంటకములను భో[12]జనము చేయించవలెను, పులుసువర్జ్యము.

భగందరనిదానము

శ్లో. గుదస్య ద్వ్యంగులే భాగే పిట[13]కా స్యాద్భగం[14]దరః ।
విశేషాద్వ్రణనిర్దిష్టం తత్ర కార్యం [15]విజానతా ॥

గుదస్థాన[16]పార్శ్వములో రెండు [17]అంగుళ ప్రదేశములో కురుపు వలె బుట్టిన [18]దానిని [19]భగందర మందురు.

చికిత్స

మానెడు నరగోమూత్రములో రేలచెక్క [20]ఒక పలము, పాపర వేళ్లు [21]ఒక పలము నూరి కలిపి తేనె [22]ఒక పలము పోసి కలిపి దానిని వస్తి[23]యంత్రములో బోసి పుండును కడిగిన [24]భగంధరవ్రణము నయమగును.

---

1. నాడు
2. నా
3. నాడు
4. నా
5. నాడు
6. చేత
7. ట్టించి
8. ప్పూ
9. డిపేది
10. త్రాగనిచ్చేది
11. ధాలున్నూ
12. ంచేసేది.
13. క
14. ధ
15. నజానతే
16. కు
17. వ్రేళ్ళకడమ
18. అది
19. అది అయిన చికిత్స చెప్పెదను
20. ఫ ౧
21. ఫ ౧
22. ప ౧
23. తి త్రి
24. సుశుద్ధప్రకోపము మా సుమ

1, తెగడ చక్క 2, తేజోవతి 3, దంతిచక్క 4, మంజిష్టి
4. మాను పసుపు 5. పసుపు 6. రసాంజనము 7. వేపాకు

[1]వీటిని నూరి పట్టించినను భగందరము, నాడీ వ్ర[2]ణములు నయమగును.

మాదీపలపు పండ్ల రసములో

1. గన్నేరు వేళ్ల చెక్క 2. పసుపు 3. దంతిచెక్క
4. పొత్తిదుంప 5. సైంధవలవణము

[3]వీటిని [4]సమముగ నూరి నూనెకు ఆ[5]రవభాగముగ కల్కముగ బెట్టుకుని కాచిన తైలమును పట్టిం[7]చిన భగందరము [8]నయమగును.

పరిహార్యము

శ్లో. భగం[9]దరే పృష్ఠయూన మధ్వానం [10]స్త్రీనిషేణమ్ ।
[11]మూఢవ్రణేఽపి యత్నేన వత్సరం పరివర్జయేత్ ॥

భగందర వ్ర[12]ణరోగమున ఇతరవ్ర[13]ణరోగమున గుఱ్ఱము నెక్కరాదు. [14]అధికముగ నడవరాదు. స్త్రీ సంగమము చేయరాదు. [15]వీటిని ఒక సంవత్సరమువరకు వర్జించవలెను.

గ్రంధ్యర్బుద చికిత్స

[16]1. ములక వేళ్లు 2. చిత్రమూలము 3. [17]వాకుడు వేళ్లు 4. పిప్పళ్లు

ఇవి [18]సమాంశలు నేతికి నాలు[19]గవ భాగము కల[20]కముగ బెట్టి కాచిన ఘృతమును లోనికి గొన్నను గ్రంధులు [22]నయమగును.

---

1. యివి
2. డా
3. యివి
4. సరిగా
5. రోభాగం
6. ంగా
7. చను
8. మానును
9. ధరం
10. త్రా
11. దృఢవ్రణేన
12. ణాలకు
13. ణాలకు
14. తెరవు
15. యిన్నవర్జించేది
16. నీళ్లున గసెయ్యిన
17. ప్రా
18. సరిగా
19. గో
20. గా
21. మానును
22. చెడి

గ్రంథులకు జలగచేత నెత్తురు దీయిం[1]చవలెను.

ధత్తూరప్రయోగము

[2]ఉమ్మెత్తకాయలలో సైంధవలవణము బెట్టి మన్ను మెత్తి పుటము వేసి వుడికిన కాయలను నూరి పట్టించిన గ్రంథులు వూడి పోవును.

దాహవిధి

గ్రంథులు ప[3]క్వమునకు వచ్చిన [4]భేదించి నెత్తురు దీసినవెనుక [5]అగ్నికర్మ చేయవలెను.

గండమాలచికిత్స

గండమాలకు గ్రంథ్యర్బుద చికిత్సలను చేసికూడ మానకు[6]ండిన ఎడమ పిక్కమీద అదరకుండ రక్షవే[7]యవలెను.

క్షుద్రరోగచికిత్స

శ్లో. శోక[8]క్రోధాదికుపితాద్వాతపిత్తాన్ముఖే [9]తను ।
శ్యామలం మండలం వ్యంగం ముఖాదన్యత్ర్వ నీలికా ॥

దుఃఖముచేత గాని కోపముచేత గాని వాతపి[10]త్తములు ప్రకో పించి ముఖమందు మంగులను మొటిమలను నల్లని మండ[11]లములను బుట్టించును.

చికిత్స

శ్లో. [12]వ్యంగదూషికయోః కుర్యాద్వ్యధాసన్నం శిరావ్యధమ్ ।

---

1. వుస్మ
2. క్వా
3. చించి
4. శాల్ఛేది
5. ట
6. నేది
7. క్రో
8. ద
9. త్తా
10. లాల
11. వ్యంగాద్వితియ్యా కుర్యా ద్యాదానపన్నం శిరా వ్యధనం

మంగులకున్నూ మొటిమలకున్నూ సెలవిడిచి నెత్తురు[1]దీయవలెను.

శ్లో. లిం[2]పేత్ క్షౌద్రేణ మంజిష్టాం ముసలీమూలమేవ వా।

మంజిష్టిని గాని నేలతాడి దుంపను గాని తేనెతో [3]అరగదీసి పూసినను మంగులు మొటిమెలు [4]నయమగుడు.

కుష్ఠప్రలేపము

చంగల్వకోష్టువును మాదీఫలము పం[5]డు రసములో ఏడుమార్లు భావన చేసి తేనెతో [6]అరగదీసి పూసినను పిన్నవయస్సున క్రొవ్వున బుట్టిన మొటిమెలు మంగులు [7]నయమగును.

లోధ్రాదిలేపము

1, లొద్దుగచెక్క 2. [8]ధనియాలు 3. వస

[9]పీటిని నూరి తేనె గలిపి పూసినను మొటిమలు మంగులు [10]నయమగును.

తువర్యాదిలేపము

సౌరాష్ట్రిమృత్తి[11]కను యవక్షార[12]మును తేనెతో గలిపి పూసినను మంగులు మొటిమలు [13]నయమగును.

యివాదికబళి

1. యవలు 2. స[14]ర్జరసము 3. లొద్దుగచెక్క 4. వట్టివేళ్లు 5. మంగపండ్లు

---

1. నేది
2. ప
3. రాసి
4. మానును
5. టి
6. రాచి
7. మానును
8. కొొదమర్లు
9. యివి
10. మానును
11. కా
12. ం
13. మానును
14. జ్జ

[1]వీటిని సమాంశముగ గోమూ[2]త్రమున నూరి అందులో
1. నెయ్యి 2. తేనె 3. బెల్లము

వీటిని యించుక కలిపి లేహ్యపాకముగా కాచి [3]దానిని పట్టించిన మొటిమలు మంగులు నలుపులు [4]నయమగును.

కుష్ఠక్రియాతిదేశము

ముఖదూషికలు [5]స్పర్శజ్ఞానము లేకయుండినయెడల కుష్ఠచికిత్స లను చే[6]యవలెను.

లేదా [7]అగ్నికర్మ చేయవలెను.

దాహనిషేధము

శ్లో. ఉత్కోటకకోథయోరేవం వహ్నిదాహం చ వర్జయేత్ ॥

పెద్దపొక్కులకున్నూ తరుచైన పొక్కులకున్నూ [8]అగ్నికర్మ చేయకూడదు.

పి[9]డకానినదాము

శ్లో. మహాదాహజ్వరకరీ పిడకా సమసూరికా ॥

మసూరి[10]కలు పెద్ద[11]పిటకలు దాహజ్వ[12]రములను బుట్టించును.[13]

శ్లో. రాజికా రాజికాభా స్యా[14]ద్విస్ఫోటాస్తు మహారుజాః ॥
[15]సోఫాదిక స్తనుస్తామ్రః [17]సజ్వరో జాలగర్దభః

---

1. యిది
2. త్రా
3. అది
4. మానును
5. తిమ్మిరి దాకి యుండెనా
6. సేది
7. కోవలువేసేది
8. లోత్కోథకోథ
9. కోవలు వేయరాదు
10. శ
11. కాలున్నూ
12. శకాలున్నూ
13. రాలున్నూ
14. శ్లో. మహాదాహజ్వరకరావిశకావిక్కృతాకల్పితాః వట్రువలైన పెద్ద పిశకాలున్నూ దాహజ్వరాల బుట్టించుచు గనుకరక్షలు వేయరాదు
15. దిస్ఫోట
16. శోభాదౌకస్తనుస్తామ్రే
17. జ్వరంజ జ్వాలకకర్షభః ॥

రాజికల[1]నియెడు పిటకలు ఆవాలువలె నుండును. ఆవి పాకదశకు వచ్చిన మహా నొప్పి గలిగి యుండును,

జాల[2]గర్దభమనగ చలంది అందురు.

అది వాపు గలిగి యెఱ్ఱనై పా[3]కమునకు వ[4]చ్చిన జ్వరమును పుట్టించును.

శ్లో. [5]త్రిముఖీ పిడకా ప్రోక్తా జ[6]త్రూర్ధ్వ మి[7]రివేల్లికా ।
[8]వృతా[9]దీంస్తు జాలాంతాం[10]శ్చికి త్సే[11]రిగల్లి[12]కాన్ ॥

శ్లో. కక్షు స్తలేషు [13]దాహాఢ్యా పిళకా సాఽగ్నిరోహిణీ ॥
విసర్పోక్తేన విధినా ప్రత్యాఖ్యాయాగ్ని రోహిణీమ్ ।

మూడు ము[14]ఖములుగల పిటకక్రోలె ముఖము మీద క[15]లిగిన [16]ఇరివేల్లి కందురు.

అగ్నిరోహి[17]ణి యనగ చంకక్రిందను సన్నపు పొక్కుతో గూడిన [18]పిటక. ఈ చెప్పినవాటి [19]కన్నిటికిని విసర్పచికిత్సలను భేదమెఱింగి [20]చేయవలెను.

శ్లో. పంచా[21]హాత్సాతు సప్తా[22]హాత్ పక్షాద్వా [23]హంతి జీవితమ్ ।

పైనచెప్పిన అగ్నిరోహిణి అయిదు ది[24]నములలోగాని [25]ఏడు దినములలో గాని లేదా పదిహేను [26]దినములలో కాని చంపును.

అది యెఱింగి చికిత్స చేయవలెను.

---

1. నిపిళగాలు
2. కర్ధ
3. కా
4. చ్చెనా
5. త్ర
6. తిగ
7. వి
8. ంది స్తు
9. చి
10. చ్చ
11. గా
12. ఖా
13. గల్లి
14. పొక్కులకు సర్షపాలకు గల్లికలకు చికిత్సచేసేది
15. మజ్జాలః
16. ణమసంగాను
17. పిళంక పేరు
18. కల్గా
19. చేసేది
20. హా
21. హాః
22. ంతేరి
23. ఈచెప్పిన
24. నాలుకు
25. ఆరుదినాలకు
26. నాలకు

కదరము

శ్లో. పాదే [1]కోలవదుత్పన్నో గ్రంధిః [2]కదరముచ్యతే ॥
శస్త్రేణోత్కృత్య నిశ్శేషం స్నే[3]హేన [4]కదరం [5]దహేత్ ।

పాదముమీదను పొడవుగ గ్రంధి బుట్టిన దానిని [6]కదరమందురు. [7]దానిని ఛేదించి, స్నేహముతో దాహము చేయవలెను.

శ్లో. నీరుజః పిడకాః ప్రోక్తా [8]బాలానామజగల్లికా ।
విస్రావయేజ్జలూకాభిః అప[9]క్వామజ్జగల్లికామ్ ॥

యవప్రఖ్యచికిత్స

శ్లో. స్వేదయిత్వా యవప్రఖ్యాం విలయాయ ప్రలేపయేత్ ।
దారుకుష్ఠమనో[10]హ్వాలైః [11]తథాసర్షపగర్దభాః ॥

యవగింజలవలె నుం[12]డెడి పొక్కు[13]లను పాషాణగర్దభమ[14]నెడి పొక్కు[15]లను [16]ముందుగ కాచి తరువాత

1. సరళదేవదారు 2. చెంగల్వకోష్టువు 3. మణిశిల 4. హారిదళము

వీటిని స[17]మముగ నూరి పట్టించిన నయమగును.

శ్లో. పక్వా[18]ం తామజగల్లీం చ [19]వ్రణవత్సముపాచరేత్ ।

[20]అజగల్లిక పక్వమునకు వచ్చిన యెడల, ఛేదించి వ్రణచికిత్సను చేయవలెను.

---

1. ఖలవిదుత్పన్నే
2. కంధ
3. హో
4. గ
5. జయేత్
6. అదిచించివేడి చ ము రు బోసేది
7. శాలా
8. గా
9. క్వ
10. నా
11. బాలలకు అజగళింపుట్టి నను లేతాయెనా జలగ చేత సెత్తురు దీయించేది అజగళమనగా పెద్దకురుపు పేరు
12. హంతేః
13. రితోృషణపగర్దభాః
14. ండె
15. లున్ను
16. వే
17. లున్న
18. కాచేది
19. రిగా
20. స్తాన్న
21. ణాశ్చన
22. పక్వానకు వచ్చెనా చించివ్రణచికిత్స చేయవలసినది

శ్లో. అపక్వాం డాలజం వృత్తాతోయ పూయ ఘనోన్నతా
అండాలజమనేది చీము నీళ్లు నిండివట్రువై పొడవై యుండును అదివ్రణ చికిత్సను మాన్పేది

గ్రంధినిదానచికిత్సలు

శ్లో. గ్రందయః పంచధా షడ్వా కచ్ఛపీ కచ్ఛపోన్నతా ।
కర్ణస్యోర్ధ్వం సమంతాద్వా పిటకా కఠినోన్నతా ॥
శాలుకాభోఽథ శిశిరః శోఫః స్వల్పరుజః స్థిరః
హనుసంధిసముద్భూత ప్రోక్తః పాషాణగర్ధభః ॥
విదారికందకఠినా విదారీ కక్ష[1]వక్షణే ।

గంధ్రులు ఐదారు [2]విధములు. కచ్ఛప[3]మనునది తాబేలు చిప్ప వలె నుండును. చెవులమీదగాని [4]చుట్టుగాని గట్టి[5]గను వట్రువ[6]గను పిటకవలె నుం[7]డిన దాని[8]ని కర్ణపిటక యందురు.

కలువదుంపవలె మెత్తనై నొప్పిగలిగి చల్లనై వాపుగలిగి యుం[9]డిన దానిపేరు పాషాగర్ధభమందురు. చంకలో నేలగుమ్మడి గడ్డవలెనుం[10]డిన దానిని విదారికా గ్రంధి యందురు,

శ్లో. విదారికాయాం [11]హృత్వాస్రం గ్రంధిరోగ[12]వదాచరేత్ ।

విదారికా గ్రంధుల[13]లలో రక్త [14]మోక్షణము చేసి గ్రంధిరోగ చికిత్సను [15]చేయవలెను.

శ్లో. ప్రవృద్ధం బహుచ్ఛిద్రం వా సశో[16]ఫం మర్మణి స్థితమ్ ।
వల్మీకం హస్తపాదోర్ధ్వం వర్జయేదిత[17]రత్సునః ॥
శ[18]స్త్రేణోత్కృత్య సందహ్య వ్రణవత్సముపాచరేత్ ।[20]

---

1. శారూక భావతితాలో శోఫస్వాల్పరుజస్థిరః
2. పుం
3. ఖేదా
4. ను
5. సమమును
6. య్యె
7. నై
8. డెనా
9. పేరు కర్ణోదర్ధోధ్వ మదురు
10. డెనా
11. సేను
12. హరేద్రక్తం
13. వితా
14. కు
15. తీసి
16. సేది
17. భం
18. రాద్బునా
19. స్త్రీణా
20. వ్రణముపుట్ట కోళ్లువారి వాపు గలిగి ఘనమై వూడెనా దాది పేరు వాల్మీకమందురు అదిమర్మస్థానాలుగనుక కాళ్లుచేతులున్నా గాక కడమదిక్కుల నాయవా శస్త్రాన కోశి కాలిచి వ్రణచికిత్స చేసేది

యోనివ్యాధి చికిత్స

1. భూతులసి వేళ్లు, 2. పిప్పళ్లు,

వీటిని కల్కముగా బుచ్చుకొని ఆ మీాద సారాద్రాగించవలెను.

మరియొకటి

1. పిప్పళ్ళు, 2. నల్లజీలకఱ్ఱ,

వీటిని కల్కముగా బుచ్చుకొని ఆమీాద సారాద్రాగించవలెను,

మరియొకటి

సౌవర్చ లవణమును కల్కముగా బుచ్చుకొని ఆమీాద సారాద్రాగిం[1]చవలెను.

క్షాళనయోగము

యోని శూలకు [2]యోనికందలకు ఆరగ్వధాదిగణము[3]తో సేచనము చేయవలెను.

బలాధాన్వంతరతైలము

చిట్టాముట్టివేళ్ళ కషాయము 6–ప్రస్తములు. పాలు 6–ప్రస్థములు దశమూలములు, ప్రత్తిగింజలు, యవలు, ఉలవలు, [4]వీటితో కాచిన కషాయము ఒక ప్రస్తము, నూనె ఒక ప్రస్తము,

కల్కద్ర[5]వ్యములు.

1. మేద, 2. మహా మేద,
3. సరళ దేవదారు, 4. మంజిష్ఠ,
5. కాకోళి, 6. క్షీరకాకోళి,
7. శ్రీగంధము, 8. సుగంధి వేళ్లు,
9. చంగల్వకోష్టువు, 10. గ్రం[7]ధి తగరము,
11. జీవకము,

---

1. యోని శూలకున్నూ మందానకున్నూ
2. చేది
3. మందానకున్నూ
4. చేతమాన్నైది
5. కూడాకాచిన
6. వ్యాలు
7. ధ్య

12. ఋషభ[1]కము, 13. సైంధవలవణము,
14. నల్ల సుగంధి పాల, 15. కరంబుప్వు,
16. వస, 17. అగరు,
18. గవిజేరు వేళ్లు, 19. పెన్నేరు[2]గడ్డ,
20. పొత్తి దుంప, 21. నేలగుమ్మడిదుంప,
22. అతిమధురము, 23. సదాప విత్తులు,
24. కారు పెసర, 25. యాలకులు,
26. లవంగపు చెక్క, 27. పత్రకము,

ఇవి సమాంశలు. నూనెకు [3]ఆరవ భాగము కల్కముగబెట్టి కాచిన తైలముతో పానాభ్యంగములు [4]చేసిన యోని రో[5]గములు, సూతికా దోషములు, బాల రోగములు, మర్మగత, అస్థిగత, శోషములు, జ్వర గుల్మములు, గ్రహోన్మాదము, మూత్రఘాతము, చేరుకట్టు, వాయువులు, ఇవి[6]నయమగును.

మంజిష్ఠాదిఘృతము

1. మంజిష్ట, 2. చెంగల్వ కోష్టుపు,
3. గ్ర[7]ంధి తగరము, 4. త్రిఫ[8]లములు.
5. శర్కర, 6. వస,
7. మాను టసువు, 8. పసుపు,
9. అతిమధు[9]రము, 10. మేద,
11. మహా మేద, 12. [10]ఓమము,
13. కటుకరోహిణి, 14. కోడిశ పాల,
15. ఇంగువ 16. కాకోళి,
17. పెన్నేరు గడ్డ, 18. చల్ల గడ్డలు,

---

1. వృ
2. ం
3. దుంప
4. రో
5. చేసిన
6. గా
7. మానును
8. ధ్య
9. లా
10. కం
11. వోమం
12. ల

ఇవి సమాంశలు. నేతికి 4వ-భాగముగ కూర్చి, కల్కముగ బెట్టి కాచిన ఘృత్యమును సేవించిన యోనిదోష[1]ములు, శుక్లదోష[2]ములు శమించును.[3]

ఋతుస్నానముచేసిన వెంటనే ఈ ఘృతమును సేవించిన గర్భము కలుగును.

నారసింహచూర్ణము

శ్లో. ప్రస్థం శతావరీచూర్ణం ప్రస్థం గోక్షురకస్య చ ।
వారాహ్యా వింశతిపలం గుడూచ్యాః[4]పంచవింశతిః ॥
భల్లాతకానాం ద్వాత్రింశత్ చిత్రకస్య [5]దశైవ చ ।
తిలానాం లుంచితానాం చ ప్రస్థం సమ్యగ్విచూర్ణితమ్ ।
త్ర్యూషణస్య పలాన్య[6]ష్టౌ శ[7]ర్కరాయాశ్చ సప్తతిః ॥
మాక్షి[8]కం శర్కరార్ధం చ మధునోఽర్ధం చ గోఘృతమ్ ॥
శతావరీసమం దేయం విదారీకంద చూ[9]ర్ణకమ్ ॥
త్రిఫలాయాః శోధితాయాః ప్రస్థమేకం విచూర్ణితమ్ ।
సర్వాణ్యేతాని సంసృజ్య స్నిగ్ధభాండే వినిక్షిపేత్ ॥
పలార్ధం చ పలం యు[10]ంజ్యాదభీష్టం చాత్ర భోజనమ్ ।
మాసద్వయ ప్రయోగేణ శతం జీవతి నీరుజః ॥

[11]దానిగుణములు

శ్లో. సకాంచనాభో మృగరాజవిక్రమ-
స్తురంగవేగాధిక వేగయుక్తః ।
స్త్రీణాం శతం గచ్ఛతి యౌవనస్థం
శ్రీనారసింహాహ్వయచూర్ణసేవీ ॥

---

1. షా
2. షా
3. యీఘృ స్త్రీస్నాల్నాడు (నాల్గోనాడు) చేసే సేవించినను సంతానం గల్గను
4. శతధైవచ
5. తధైవచ
6. ష్టా
7. ర్క
8. క్షైశ్మరార్ధ
9. ర్ణతం
10. ంజియ
11. తద్గుణము

1. పిల్లి తేగవేళ్లపొడి, ఒక ప్రస్థము, 2. పల్లేరు వేళ్లపొడి ఒక ప్రస్థము 3. తాడిదుంపలపొడి 20 పలములు 4. తిప్పతీగపొడి 20 పలములు 5. జీడిగింజలపొడి [1]32 పలములు 6. చిత్రమూలపు చూర్ణము [2]10 పలములు 7. నువ్వుపప్పుపొడి [3]ఒక ప్రస్థము 8. త్రికటుక చూర్ణము 8 పలములు 9. పంచదార [4]70 పలములు 10. తేనె 35 పలములు 11, ఆవునెయ్యి 17½ పలములు 12. నేలగుమ్మడి గడ్డలపొడి [5]ఒక ప్రస్థము, 13. త్రిఫలచూర్ణము [6]ఒకప్రస్థము

వీటిని కలిపి [7]చెమర్చకుండ బెట్టి ప్రతిదినము రెండు నెలలు సేవివించిన [8]సర్వరోగములు శమించి నూరు సంవత్సరములు బ్రతుకును.

[9]యథేష్టముగ భోజనము చే[10]యవలెను. సువర్ణకాంతి గలిగి సింహపరాక్రమము గలిగి అశ్వవేగము గలిగి నూరుగురు స్త్రీలనైనను పిచ్చుకవలె రమించును. [11]పరాక్రమవంతులైన పుత్రులు గలుగుదురు.

వాజీకరయోగము

1. పల్లేరువిత్తులు, 2. గొబ్బివిత్తులు, 3. పిల్లితేగలు, 4, దూలగొండి విత్తులు, 5. నువ్వులు, 6. మినుములు,

యివి [12]సమముగ చూర్ణముచేసి పంచదార సమేతముగ క[2]ర్ష మెత్తు ఆవుపాలతో సేవించిన మదించిన స్త్రీలను నూరుగురిని రమించ సత్తువ గలుగును.

---

1. ప ౨౨
2. ప ౩౨
3. సం ౧౦
4. చ ౭
5. ప ౭౦
6. ఫ ౩౫
7. ప ౧౨
8 సం ౦
9. సం ౦
10. చమురు
11. రోగాలు
12. లెస్సగా
13. సేది
14. వీర పుత్రులను
15. గాంచి యీనారసంహ చూర్ణము చేత బ్రతుకు దురు
16. సరిగా
17. రస

శో[3]ఫలకు

శ్లో. కాసమర్దస్య బీజాని తన్మూలం బలి చందనమ్ ।
మూషపాషాణసంయుక్తం [1]లేపః శోఫనివారణః ॥

1. కసివింద విత్తులు, 2. కసివింద వేరు, 3. గంధకము, 4. శ్రీగంధము, 5. యిల్లిపాషాణము

ఇవి సమాంశలు. వీటిని నీళ్ళతో నూరి లేపన[2]ముచేసిన శోఫలు కుష్ఠువులు [3]నయమగును.

మూత్రకృచ్ఛ్రనిధానము

శ్లో. అ[4]ష్టౌ స్యుర్మూత్రకృచ్ఛ్రాణి రూక్షతీక్ష్ణోష్ణ [5]భోజనాత్ ।
వాతాత్సశూలం స్రవతి మూత్రం పిత్తేన దాహ[6]వత్ ॥
కఫేన శీతలం సాంద్రం దుశ్చికిత్స్యం త్రిదోషజమ్ ।
రక్తజం రక్తసంస్రా[7]వి శుక్లసంస్రావి శుక్లజమ్ ॥
అశ్మ[8]శ్మా వ[9]స్థిగతో భి[10]న్నోఽసా [11]శర్కరాశ్మరీ ।

రూక్షద్ర[12]వ్యముల చేతను, తీక్ష్ణద్ర[13]వ్యముల చేతను, ఉష్ణద్రవ్య ములచేతను, ఉష్ణభో[14]జనముల చేతను మూత్రకృచ్ఛ్రము ఎనిమిది [15]విధములు.

వాయువువలన నొప్పిగలిగి స్రవించును. పైత్యము వలన మంట గలిగి స్రవించును. శ్లేష్మమువలన చల్లనై చిక్కనై స్రవించును. త్రిదోషజము యీమూడు వి[16]ధములుగ [18]స్రవించును. అది అసాధ్యము. రక్త

---

1. భ
2. లేపేస్స్నిగ్ధనివారణమ్
3. ంచేస్తే
4. మానును
5. అ ష్టౌ స్యు న్మూ త్ర కృచ్ఛ్రాది
6. దోదనాత్
7. యే
8. ది
9. ది
10. శ్మరి
11. స్థి
12. న్నాహతో
13. భ
14. వ్యా
15. జ
16. భేదాదాలై పుట్టును
17. ధాల
18. వెళ్లును

మువల్ల బుట్టి[1]న రక్తము స్రవించును. శుక్లము వలన బుట్టిన శుక్లము స్రవించును. [2]మూత్రవస్థిలో [3]తాయివలెనున్న అశ్మరి యందురు. [4]పై చెప్పిన "అశ్మరి" చిన్నదైన యెడల యినుకవలె స్రవించును.

తచ్చికిత్స

శ్లో. సర్వకృచ్ఛ్రేషు సంశస్తం [5]వస్తికర్మ విరేచనమ్ ।
శర్కరా [6]సయవక్షా[7]రా సర్వకృచ్ఛ్ర[8]విభేదినీ ॥

సకలకృచ్ఛ్రలకు ఉత్తరవస్తి, [9]విరేచనము మంచివి. శర్క[10]ర యవక్షారము [11]వీటిని సేవి[12]ంచిన సకలకృచ్ఛ్రలు [13]నయమగును.

శ్లో. గోక్షురస్య ఫలం పిష్ట్వా పయసా సగుడం పిబేత్ ।

పల్లేరుగాయలను పాలుపోసి నూరి రసమును పిడిచి బెల్లము గలిపి సేవించిన సకల కృచ్ఛ్రలు [14]నయమగును.

శ్లో. మూత్రకృచ్ఛ్రేషు సర్వేషు శర్కరా వా విశేషతః ॥
పంచదారను సేవి[15]ంచిన సకలకృచ్ఛ్రలు [16]నయమగును.

నొప్పి మంట నెత్తురు గల కుచ్ఛ్రలకు
నారికేళాంబుప్రయోగము

శ్లో. యే నారికేళాంబు [17]నిశాం గుడం చ
పిబంతి [18]కుస్తుంబరుకల్కమిశ్రమ్ ॥
తే మూత్రకృచ్ఛ్రం సరుజం సదాహం
సరక్తమప్యాశు వినాశయ[20]న్తి ॥

---

1. తే
2. తే
3. దస్తినింబు
4. ట్టితే కల్లుపిరిగించును
5. శర్కరా వాశ్మలై తేను పగిలిసు
6. త్చ
7. నిరూపా
8. న
9. రం
10. భ్రాభ వేదినీ
11. వే
12. రాను
13. న్నూ
14. స్తేను
15. న్నూ మానును
16. న్నూమానును
17. స్తే
18. .మానును
19. గుడాంబునాశం
20. స్తీ

నారికేళపు నీ[1]ళ్లలో [2]ధనియాలు పసపు, నూరిన ముద్దను బెల్లము కలుపుకొని సేవించిన నొప్పి మంట నెత్తురుతో గూడిన మూత్రకృ చ్ఛ్రలు [3]శమించును.

ఏలాదిచూర్ణము

శ్లో. ఏలాశ్మభేదకశిలాజితుపిప్పలీనాం
చూర్ణాని తండులజలై[4]ర్లులితాని పీత్వా ।
యద్వా గుడేన సహితా[5]న్యవలిహ్యా[6]నూన
మాసన్నమృత్యురపి జీవతి మూత్రకృచ్ఛ్రీం ॥

1. ఏలకులు 2. శిలాజిత్ 3. పిండివేళ్లు 4. పిప్పళ్ళు

[7]వీటిని చూర్ణముచేసి పస గడుగులో గలిపి గాని బెల్లముగలుపు కొని గాని సేవిం[8]చవలెను. [9]దీనివలన ఆసన్నమృత్యువు గలవాడై నను మూత్రకృచ్ఛ్రరోగి జీవించును.

కతకాదికషాయము

శ్లో. జలప్రసాదాఖ్య సువర్చలాఖ్య
శతావరీగోక్షుర సిద్ధ[10]మంబు ।
పురాన్వితం [11]హంత్యనిలో[12]ల్బణాని
కృచ్ఛ్రాణి కృచ్ఛ్రాణ్యపి [13]సద్య ఏవ ॥

1, చిల్లగింజలు 2. ప్రొద్దుపొడుపువేళ్ళు 3. పిల్లితేగలు 4. పల్లేరువేళ్ళు,

---

1. కొతసురి
2. మానును
3. లుక
4. స్యపరి
5. మానా
6. ఇని
7 చేది
8. ఇందు నమృత్యుపశ్య మైన కృచ్ఛ్రలైనా మానును
9. ముఖ్యం
10. పాం
11. ల్వణీని
12. శుద్ధపే యేత్

ఇవి సమూాంశాలు. కషాయము బెట్టి మహిసాక్షి గుగ్గులును కలిపి [1]సేవించిన వాతకృచ్ఛ్రలు [2]నయమగును.

కూష్మాండప్రయోగము

శ్లో, కూష్మాండవల్లీస్వరసం రసం వా
పిబంతి యే శర్కరయా విమిశ్రమ్ ।
తేషాం భవిష్యంతి భవాంతరే చ
న మూత్రకృచ్ఛ్రాణి విచిత్రమేతత్ ॥

గుమ్మడి తీగె కషాయమును కాని దానిరసమును గాని శర్కర కలుపుకొని సేవించిన మూత్రకృచ్ఛ్రలు [3]నయమగును.

గోపాంగనాదికషాయము

శ్లో. గోపాంగ నాభీ[4]రు కశే[5]రువారి
విదారిగోకటంక సంభృతాంభః ॥
సశర్కరం తచ్ఛరణం నరాణాం
మూత్రవ్రణావగ్రహపీడితానామ్ ॥

1. సుగంధి వేళ్ళు 2, పిల్లిపీచర వేళ్ళు 3, నామదుంపలు 4. నేల గుమ్మడిగడ్డ 5. పల్లేరు వేళ్ళు

[6]వీటిని కషాయము బెట్టి ఈ కషాయములో నాలుగవ భాగము శర్కర గలిపి సేవి[7]ంచిన మూత్రకృచ్ఛ్రలు [8]నయమగుదు.

పీసిశ్రిగు కషాయము

శ్లో. గోపగోశిగ్రుమూలో[9]త్థ కషా[11]యోఽశ్మరి పాతనః ।

---

1. స్తేను
2. మానును
3. మానును
4. తు
5. తు
6. చల్లగడ్డలు
7. యివి
8. స్తేను
9. షాను
10. ద్ద
11. యా

కారుమునగ వేళ్ళు కషాయము బెట్టి ఆ కషాయములో శొంఠి పిప్పలి గలిపి సేవిం[1]చిన [2]జాయి ఊడిపడును,

సువర్చలాప్రయోగము

శ్లో, మూలం కపోతవంకాయా స్తక్రేణాశ్మరిపాతనమ్ ॥

ప్రొద్దుపొడుపు వేళ్ళను నూరి చల్లతో సేవించిన కల్లూడిపడును.

శృంగబేరాదిచూర్ణము

శ్లో. శృంగబేరయవక్షారపథ్యాకాలేయకాన్వితః ।
దధిమండో భినత్త్యుగ్రశర్కరామశ్మరీమపి ॥

1. అల్లము, 2, యవక్షారము, 3. కరక్కాయ 4. పీత చందనము

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి లేతపెరుగునఁ గలిపి సేవించిన ఉష్ణమువలనఁ బుట్టిన శర్కరాశ్మ[3]రి [4]నయమగును,

కటుత్రయాదిలేపము

శ్లో, కటుత్రయపచాహింగుసింధుసర్షపమూలకైః ।
[5]అధోనాభేః ప్రలేపః స్యా[6]న్మూత్రవ్యాధివినాశనః ॥

1. త్రికటుకములు, 2, వస, 3. హింగువు, 4. సైంధవ లవణము, 5. ఆవాలు, 6. ముల్లంగివిత్తులు,

ఇవి సమాంశలు కలయ పోసి నూరి వెచ్చగా జేసి [7]పొత్తి కడుపున పూయవలెను. మూత్రకృచ్ఛ్రలు [8]నయమగును.

---

1. స్తేను
2. రా
3. రీమూత్ర
4. మదూనును
5. అయంమూప
6. న్మేఢ్ర
7. కాలు
8. కింగడుపునబూనేది

మూత్రవిరేచనలేపము

శ్లో. [1]పిష్ట్వా శ్వదంష్ట్రాత్రిఫలమూషికావి-
[2]దుర్వారు[3]బీజాని సకాంజికాని ।
ఆ[4]లేప్యమానాని హి నాభివ[5]స్థాః
మూత్రస్య నిష్యందకరాణి సద్యః ॥

1. పల్లేరువిత్తులు, 2. ఎలుకపెంటికలు 3. దోసవిత్తులు

ఇవి సమాంశలు కలయ పోసి సూరి బొడ్డున[6]పట్టించి [7]పొత్తి గడుపున బట్టించిన ఆ క్షణముననే మూత్రము విడుచును.

శ్లో. మూత్రకృచ్ఛ్రేషు సర్వేషు [8]హితం వస్త్ర్యమయాంతకమ్ ।
తద్వత్త్రికంటకఘృతం చూర్ణం వా నారసింహకమ్ ॥

సకలకృచ్ఛ్రలకు వస్త్ర్యమయాంతకఘృతము [9]త్రికంటకఘృతము నారసింహచూర్ణము, ఇవి మంచివి.

మే హ ని దా న ము

శ్లేష్మమేహములు

శ్లో. ఉదకేక్షుసురా[10]పిష్టసికతాసాంద్రసంజ్ఞికాః ।
శనైశ్శీతల[11]శుక్లాహ్వా [12]లాలామేహాః క[13]ఫాత్మ[14]కాః ॥

1 ఉదకమేహము, 2 ఇక్షుమేహము, 3 సురామేహము, 4 పిష్టమేహము, 5 సికతామేహము, 6 సాంద్రమేహము 7 శనైర్మేహము, 8 శీతలమేహము, 9 శుక్లమేహము, 10 లాలామేహము

ఇవి శ్లేష్మసం[16]భవములు.

---

1. మానును
2. ది
3. చీమీన
4. వేప్య
5. సా
6. ంబెట్టి
7. కంగ
8. ంబెట్టి స్తే
9. మవ
10. తన్వత్రి
11. ది
12. తాంహ్వాః
13. నీలమేహాః
14. పా
15. క
16. ధానాలు

పిత్తమేహములు

శ్లో. హారిద్రానీలమంజిష్ఠాక్షారరక్తాంజనాహ్వయాః ।
పిత్తజాః

1 హారిద్రమేహము, 2 నీలమేహము, 3 మంజిష్ఠమేహము
4 క్షారమేహము, 5 రక్తమేహము. 6 అంజనమేహము,

ఇవి పైత్యసం[1]భవములు.

వాతమేహములు

వాతజాస్స[2]ర్పిర్మధు [3]మజ్జవసాహ్వా[4]యాః ॥

1 సర్పిర్మేహము 2 మధుమేహము, 3 మజ్జామేహము
4 వసామేహము ఇవి వాతసం[5]భవములు

వాతాదిమేహమూత్రపరీక్షణవిధి

శ్లో. వాతపిత్తకఫమేహ[6]సంభవాత్
మూత్రతో౽గ్నిని[7]హితాత్ పరిపక్వాత్ ।
పంచ సప్త నవ భాగతః క్రమా-
త్కల్కముద్భవతి చాపి రసా[8]శ్యమ్ ॥

మేహ రోగికి మూత్రపరీక్ష[9]చేయువిధము. మూత్రమును కాచగ ఐదవ[10] భా[11]గమున కల్కము కట్టి[12]న వాతాధిక్యత కలదని యెఱుంగ[13]వలెను. [14]ఏడవ [15]భాగమున కల్కము కట్టి[16]న [17]పిత్తమధికముగ నున్నదని యెఱుంగవలెను. [18]తొమ్మిదవ [19]భాగమున కల్కము కట్టి[20]న శ్లేష్మ [21]మధికముగనున్నదని యెఱుంగవలెను.

---

1. హ
2. ర్వేమ
3. హస్తే
4. య
5. ధానాలు
6. హస్తిమేహములు
7. మొదలైనవి
8. బంధాలు
9. సమంధాఙ
10. జ్ఞిముఖతః
11. ధ్వద్
12. చూచేలాగు
13. గాను
14. దో
15. గా
16. తే
17. తసంధాన మని తెలిసేది
18. యేడో
19. గా
20. తేను
21. పైత్య సంబంధమని తెలిసేది
22. దో
23. కా
24. తేను
25. సంబంధమని తెలిసేది

సాధ్యాసాధ్యములు

శ్లో. సాధ్యాః కఫో[1]త్థాః పిత్తోత్థా యాప్యా[2]స్త్యాజ్యాస్తు వాతజాః ।

శ్లేష్మమేహము సాధ్యము, పైత్యమేహము [3]యాప్యము వాత మేహము అసాధ్యము,

తచ్చికిత్స

శ్లో. మేహార్తే సబ[4]లే శ [5]స్తం[6]వమనం సవిరేచనమ్ ।

మేహరోగి[7]బలము కలిగియున్నయెడల వాంతి విరేచన[8]ములను చేయించవచ్చును.

శ్లో. నిశాకల్కయుతో ధాత్రీస్వరసో మాక్షికాన్వితః ।
గుడూచీస్వరసో వాపి [9]సత్వం వా సర్వమేహజిత్ ॥

ఉసిరిక కాయల రసములో పసుపు నూరి కలిపి తేనెతో సే[10]వించిన [11]మేహములు నయమగును.

లేదా తిప్పతీగె రసమునుగాని, తిసత్తునుగాని తేనెతో [12]సేవించిన సర్వమే[13]హములు నయమగును.

శ్లో. సారముష్కకకింజల్కం కల్కమక్షమితం[14]చరేత్ ।
ధాత్రీరసే క్షౌద్రయుతే సర్వమేహహరం పరమ్ ॥

1. ఇప్ప చెక్క, 2. ముష్కకకింజల్కము,

[15]వీటిని సమాంశలుగా నూరిన కల్కము కర్షమెత్తు ఉసిరిక కాయల రసముతో తేనెను గలుపుకొని [17]సేవించిన సకల మేహములు నయమగును.

---

1. ధ్థాత్తోద్దా
2. త్యా
3. కష్టసాధ్యము
4. ల్యాచ
5. ను
6. సంచ
7. కిసత్యంగలిగినా
8. నాలకుయిచ్చేది
9. స్తేను
10. హిలుమానును
11. గొంటె
12. హాలుమానును
13. ష్కకకంలంటి
14. వందిచేత్
15. యివి
16. స్తే
17. హాలున్నామానును

శ్లో. [1]స్వర్ణపుష్ప్యాశ్చ పంచాగం ఛాయాశుష్కం చ కారయేత్ ।
తదర్ధామలకం చైవ తద[2]ర్ధం రజనీద్వయమ్ ॥
తక్రేణ మధునా వాపి సర్వమేహవి[3]నాశనమ్ ।

తంగేడు చెట్టుయొక్క పంచాంగ[4]ములను నీడను యెండించి చూర్ణముచేసి దీనికి సగముభాగము ఉసిరికపప్పు చూర్ణము, దీనికి సగముభాగము మానుబసపు మంచిపసుపుల చూర్ణముచేసి [5]పై పంచాంగ చూర్ణములో కలిపి తేనెతోగాని చల్లతోగాని సేవించిన సకల మేహములు [6]నయమగును.

శ్లో. అశ్వత్థబీజం హారిణస్య శృంగం
తక్రేణ పీతం మధునా [7]థ పీతమ్ ।
సర్వప్ర[8]మేహం సహ[9]సైవ హన్యా
ద్దశాననం దాశరథిర్యథైవ ॥

రావి విత్తు[10]లను [11]ఇఱికొమ్ము[12]లను నూరి కర్షమెత్తు, చల్లతోగాని తేనెతోగాని సేవించిన రఘునాథునిచేత రావణుండు [13]సంహారించబడినట్లు సహాలమేహములు హరించబడును.

శ్లో. త్రిఫలావేణుపత్రాబ్ద[14]పాఠాక్వాథః సమాక్షికః ।
కుంభయోనిరివాంభోధే దే[15]ర్మేహాణోనాం శోషద్ధ్రువమ్ ॥

1. త్రిఫలములు, 2. వెదురాకు,
3. ముస్తలు, 4. పాఠ వేళ్లు,

---

1. తలపొటక
2. ర్ధార
3. నశ్యేతి
4. మున్నూ
5. కూడాకలిపి
6. మాసును
7. చ
8. త్ర
9. సై
10. లున్నూ
11. యిఱి
12. లున్నూ
13. పోయినట్లు
14. హాలున్నూమానును
15. థిమేహా
16. యేద్ధ్వ

ఇవి సమాంశలు కషాయము బెట్టి తేనెతో సేవించిన అగస్త్యుని చేత సముద్రలింకినట్లు సకలమేహములు [1]శోషించబడును.

శ్లో. కతకఖదిరదా[2]ర్వీ[3]భూమిధాత్రీసమంగా
[4]విదులరజనిపాఠాచూతబీజాభయా[5]ద్యైః
ప్రసవరస[6]సమేతం తోయమేభిః ప్రసిద్ధం
హరతి సకలమేహాన్ సప్తరాత్రప్రయోగాత్ ॥

1, చిల్లగింజలు,
2. చంద్ర చెక్క,
3. మాను పసుపు,
4. నేలయుసిరిక వేళ్ళు,
5. మంజిష్టి,
6. నీరుపక్కి వేళ్ళు,
7. పసుపు,
8. పాఠ వేళ్ళు,
9. మామిడిగింజల పప్పు,
10. కరక్కాయలు,
11. ముస్తలు,

ఇవి సమాంశలు. కషాయము బెట్టి ఏడుదినములు తేనె కలుపుకొని [7]సేవించిన సకల[8]మేహములున్నూ [9]నయమగును.

శ్లో. తులాం ఖదిరసారస్య జలద్రోణే విపాచయేత్ ।
అష్టభాగావశేషం తు పూతం శీతం సమాహరేత్ ॥
హరీతక్యక్షధాత్రీణాం నిశాయాశ్చ పలం పలమ్ ।
సూక్ష్మచూర్ణం తతః కృత్వా క్వాథే[10]తస్మిన్విభావయేత్ ॥
బడబానలమిత్యుక్తం ప్రమేహా[11]ర్ణవశోషణమ్ ।

చంద్రచక్క నూరు పలములు, ద్రొక్కి ఒకద్రోణము నీళ్ళలో వేసి అష్టభాగావశేషముగ కాచి వడి[12]కట్టిన కషాయములో

---

1. హరింపబడును
2. ర్వీ
3. శాక
4. బిదుర
5. పనాథం
6. స్తే
7. హ
8. మానును
9. తేనకృత్వావి
10. ర్నవ
11. నల్లుముసీళ్ళుపోవి
12. చిన

1. కరక; 2. తాడి, 3. ఉసిరికలు, 4. పసుపు,

ఇవి ప్రత్యే[1]కము [2]పలము చొప్పున చూర్ణము చేసి కలిపి భావనచేసి ఆ చూర్ణమును దినమునకు [3]కర్ష మెత్తుచొప్పున సేవించిన మేహరోగమనే సముద్రమును బడబానలమువలె యింకించును.

శ్లో. చూతఫలత్రిఫల[4]ం సమభాగం

శైలమదం చ చతుర్గుణయుక్తమ్ ।

[5]లేహ్యమిదం మధునా చ విమి[6]శ్రం

వింశతిమేహమపోహతి [7]సద్యః ॥

1. మామిడివరుగు, 2. త్రిఫలములు,

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి ఈ చూర్ణమునకు [8]చతుర్గుణముగ శిలాజితును కలిపి ది[9]నమునకు తులమెత్తు తేనెతో సేవించిన వింశతి మే[10]హములు [11]నయమగును.

ఏలాదిచూర్ణము

శ్లో. ఏలశిలో[12]ద్భవమాక్షికమధుకమ్

వ్యోషయుతం చ ఫలత్రయయుక్తమ్ ।

సర్వసమం తలపోటకబీజమ్

చూర్ణం [13]వింశతిమేహ మపోహేత్ ॥

1. ఏలకులు 2. శిలాజతు 3. హేమమాక్షికము 4. యష్టిమధుకము 5. త్రికటు[14]కములు 6. వాయువిళం[15]గములు 7. త్రిఫలములు.

---

1. కాలు
2. దేసి
3. నెబెత్తునులేఖను
4. స్వచ
5. మే
6. శ్రే
7. సాధ్యః
8. నలుమడి
9. నా
10. హా
11. మానును
12. ద్ర
13. మిదం శతమేహా మపోహాత్
14. కా
15. గా
16. లా

ఇవి సమాంశలు. సర్వచూర్ణసమము తంగేడువిత్తులు.

వీటిని చూర్ణము చేసి ప్రతి దినము కర్షమెత్తు తేనెతో సేవించిన సకల మేహములు నయమగును.

కాంతాభ్రక చూర్ణము

శ్లో. కాంతాభ్రమాండూరహరీతకీనాం
విచూర్ణితానాం క్రమశః [1]ప్రమాణమ్ ।
[2]ద్వయోస్తు భూతాంశమథో దశాంశం
[3]అష్టాంశచూర్ణం చ పృథక్ ప్రకుర్యాత్ ॥
తుల్యం సమ[4]స్తైస్తలపోటకస్య
చూర్ణం మృదిత్వా వ[5]టకాని ఖాదేత్ ।
తక్రేణ చైవం ప్రపి[6]బేత్ప్రభాతే
మేహామయో మేహవినాశనాయ ॥

1. కాంతము 5 భా[7]గములు 2. అభ్రక[8]ము 5 భాగములు 3. మాండూర[9]ము 10 భాగములు 4. కరక్కాయ చూర్ణ[10]ము 4 భాగములు [11]ఇన్నిటికి సరి తంగేడు చూర్ణము

వీటిని గలిపి త్రిఫలకషా[12]యముతో నూరి వటికలు చేసి ప్రతి దినము ఒక వటికను మజ్జిగతో సేవించిన మేహరో[15]గములు [16]నయమగును.

---

1. యివిసమాంశలుపుట్టి
2. కరాంశయ్
3. రసేన
4. ద్వాత్రింశమష్టాత్తమాయోః
5. స్తైత
6. టుకాన్యకుర్యాత్
7. దిశే
8. ౫
9. గా
10. ౦౫
11. ౦ ౧౦
12. ౦ ర
13. యింత
14. యాన
15. గా
16. మానను

నింబాదిచూర్ణము

శ్లో. నింబాత్క[1]పిత్థాత్ఖదిరాత్ఫలాశాత్
[2]కృష్ణాచ్చ శుక్లాచ్చ తథాఽరిమే[3]దాత్
విడాఖ్యవృ[4]క్షాత్తలపోటకాచ్చ
గ్రాహ్యం తు ని[5]ర్యాసమథైకభాగమ్ ॥

శ్లో. స్యాద్భాగమేకం చ శిలాజితూ[6]త్థం
తాభ్యాం సమం స్యాత్తలపోటబీజమ్ ।
తక్రేణ చాలో[7]డ్య నిపీయమానం
మేహాం నిహింస్యాదపి మారుతో[8]త్థమ్ ॥

1. వేప, 2. వెలగ 3. చండ్ర 4. మోదుగ, 5. నల్ల తుమ్మ 6. [8]తెల్లతుమ్మ 7. తంగేడు

[9]ఈ చెట్లబంకలు సమాంశలు ఒకభాగము, శిలాజిత్తు ఒక భాగము, యీరెంటికి [10]సమభాగము తంగేడువిత్తులు,[11]వీటన్నిటిని చేర్చి చూర్ణముచేసి ప్రతిదినము కర్షమెత్తు చొప్పున చల్లతో సేవించిన వాయువుపల్ల పుట్టిన మే[12]హములుకూడ [13]నయమగును.

శ్లో. వస్త్ర్యామయాంతకం సర్పి[14]ర్వరం మేహహరం స్మృతమ్ ।
చూర్ణం చ నారసింహాఖ్యం లే[15]హశ్చా కు[17]లిజో మహాః ॥

వస్త్ర్యామయాంతకఘృతము, నారసింహ చూర్ణము, తంగేడు లేహ్యము యివి మేహహరములు.

---

1. శ్లో
2. త్థాన్
3. దాతి
4. హా
5. క్షస్త త్వ
6. ద్ధం
7. ద్రాః
8. వెణుతురు
9. యీ
10. న్నిసరి
11. అన్నికూడా
12. శా
13. మానును
14. వర
15. హా
16. శ్లో

మేహపిడకానిదానము

శ్లో. పిటకా మర్మహృత్పృ[1]ష్ఠస్తనాం[2]శగుదమూ[3]ర్ధజాః ।
పర్వపాదకరస్థాశ్చ ఘ్నంతి సత్యం ప్రమేహినమ్ ॥

రోగికి మర్మ[4]స్థానములలోను, రొమ్మునను, వీపునను, స్తన[5]భాగములలోను, భు[6]జభాగములలోను, ఆసన[7]స్థానమునను, శిరస్సునను, కీళ్లభాగమునను, కాళ్లలోను, చేతులలోను పొక్కులు పుట్టిన ఇవి రోగిని చంపును.

శ్లో, అ[8]న్యాసు తాసు ప్రథమం జ[9]లూకాభిర్హ్రా[10]రేదసృక్ ।
పంచవల్కలకల్కేన లే[11]పయేదుపనాహయేత్ ॥

పై చెప్పిన మేహపిటకలుగాకను, పై స్థానములు గాకను యుండిన యెడల జలగచేత నెత్తురును దీయించి పంచవ[12]ల్కలములను నూరి పట్టిం[13]చి క[14]ట్టవలెను.

శ్లో. పక్వం విపాట్య మతిమాన్ వ్రణవత్సముపాచరేత్ ।

ఆవ్ర[15]ణములు ప[16]క్వమునకు వ[17]చ్చినయెడల [18]ఛేదించి వ్రణచికిత్స[19]ను చేయవలెను.

వృద్ధినిదానము

శ్లో, వృద్ధిస్సప్తవిధో జ్ఞే[20]యః ఫలకోశవిదూషణాత్ ।
అంత్రజః శ్వాసశూలాభ్యాం వస్త్యాధ్మానాన్నసిధ్యతి ॥

---

1. ష్ట
2. స
3. ర్ధగాగా
4. స్థానాలు
5. నాల
6. జాల
7. నా
8. తేసు
9. స్త్రౌ
10. ల్యా
11. స్మ్రైక్
12. హ
13. ల్కాలును
14. చేది
15. ట్టేది
16. ణా
17. క్వా
18. చ్చినా
19. చించి
20. చేసేది
21. యా

అపానవాయువు ప్రకోపించి [1]ఏడు [2]విధములైన వృద్ధిరోగము లను పుట్టించును. అపానవాయువు పేగులలో వ్యాపిం[3]చినయెడల [4]హాత్తి గడుపు కడుపు ఉబ్బి, శ్వాసశూలలు కలిగి[5]న యెడల చంపును,

శ్లో. సప్తవృద్ధిషు కర్తవ్యం కరంజార్క–పునర్నవైః ।
శ్లక్ష్ణపిష్టైః ప్రదాతవ్యం లేపనం చోపనాహనమ్ ॥
సప్తవృద్ధులకు కానుగాకు, జిల్లేడాకు, గలిజేరుఆకు,
[6]వీటిని నూరి పట్టించి క[7]ట్టవలెను,

శ్లో. నిత్యమేరండకోరండనిర్గుండీభిః కృతం జలమ్ ।
సైంధ[8]వైరండతైలాఢ్యం సప్తవృద్ధిషు పాయయేత్ ॥

1. చిట్టాముదపువేళ్ళు 2. ములుగోరింటవేళ్ళు 3. వావిలి వేళ్ళు,

ఇవి సమాంశలు కషాయము బెట్టి అందులో సైంధవలవణము ఆముదము కలిపి [9]సేవించిన సప్తవృద్ధులు [10]నయమగును.

శ్లో. సరామ[11]ఠం కుబేరాక్షీకుళు[12]త్థలశునైః శృతమ్ ।
సలిలం ఘృతసంయుక్తం సప్తవృద్ధిషు పా[13]యయేత్ ॥

1. గచ్చవేళ్ళు 2. ఉలవలు 3. వెల్లుల్లి

ఇవి సమాంశలు. కషాయము బెట్టి అందులో ఇంగువ, నెయ్యి గలుపుకొని సేవించిన సప్తవృద్ధులు [16]నయమగును,

---

1. యే
2. భేధాలయినసప్తవృద్ధులు
3. చోనా
4. కం
5. బ్బును
6. నా
7. పుటుందరజితాభిర్వా
8. యివి
9. ట్టేది
10. కే
11. కసేవిస్తే
12. న్నూ మానును
13. థ
14. ద్ధ
15. జ
16. న్నూమానును

శ్లో. ఇంద్రవల్లీప్రసారణ్యోః క్వాథః స్యాత్స_ప్తవృద్ధిజిత్ ।
పావరసమూలము *సవరలస మూలము

ఇవి సమాంశలు కషాయముబెట్టి సేవించిన స_ప్తవృద్ధులు [1]నయమగును,

శ్లో. మాహిషస్య శకృచ్చూర్ణం శర్కరామధుసంయుతమ్ ।
పిబేద్గుళూ[2]చీక్వాథేన స_ప్తవృద్ధషు శాంతయే ॥

[3]గేదెపేడను చూర్ణము చేసి తిప్పతీగెకషాయములో యీ చూర్ణము[4]ను శర్క[5]రను, తేనె గలిపి సేవించిన స_ప్తవృద్ధులు [6]నయమగును.

శ్లో. మోరటమూలకషాయవిమిశ్రం
హింగుమహౌషధసైంధవకృష్ణాః ।
చూర్ణమిదం ప్ర[7]పిబేచ్ఛ దినాదౌ
స_ప్తకవృద్ధిమపోహతి సద్యః ॥

చాగవేళ్ళ కషాయములో [8]ఇంగువ శొంఠి, సైంధవలవణము, పిప్పళ్లు వీటిని సమముగా చూర్ణముచేసి కలిపి సేవించిన స_ప్తవృద్ధులు [9]నయమగును.

శ్లో. సౌవర్చికాసైంధవహింగుజీర-
కరంజయుగ్మశ్రవణాఖ్యభేషజైః ।
కటుత్రికై[10]శ్చూర్ణ[11]యుతః కషాయః
కరోతి ము[12]ష్కం కరివృష[14]ణసన్నిభమ్ ॥

---

1. మానును
2. చిపాదే
3. ఎనుప
4. నూ
5. రాను
6. నూ మానును
7. సచేత్స
8. హింగువ
9. నూమానును
10. ణంహ్యా
11. చూ
12. కృ
13. ష్ణం
14. ఛ

*సవరల = సర్పాక్షి

1. సౌవర్చలవణము, 2. సైంధవలవణము, 3. ఇంగువ 4. జీలకఱ్ఱ, 5. కానుగచెక్క, 6. నెమలుజక్క, 7. బోడతరము 8. శొంఠి, 9. పిప్పలి, 10. మిరియాలు,

ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి కషాయముపెట్టి సేవించిన వృషణములు యేనుగువృషణములవలెనగును,

చించిల్యాదితైలము

శ్లో, జటిలాశిగ్రుముండీభిః చించాపత్రరసాఢకే ।
తైలప్రస్థం పచే[1]ల్లేపా [2]త్స_ప్తవృద్ధిమపోహతి ॥
చింతాకు రసము [3]ఒక ఆఢకము, నూనె[4]ఒక ప్రస్థము.

[5]జటామాంసి, మునగవేఱుచెక్క, బోడతరము, ఈ మూడు [6]సామానులను నూనెకు ఎనిమిదవ భాగము[7]గకూర్చి కల్కముగ బెట్టి కాచిన తైలమును బట్టిం[8]చిన స_ప్తవృద్ధులు నయమగును.

మూత్రవృద్ధిని [9]ఛేదించవలెను. అంత్రవృద్ధికి రక్షలు[10]వేయవలెను.

శ్లో. పి_త్తరక్తో[11]ద్భవాయాం తు జలూకాభి_ర్హ రేదస్రుక్ ।

పైత్యర[12]_క్తముల వలన బుట్టిన వృద్ధి[13]రోగమున జలగచేత నెత్తురు తీ[19]యవలెను,

---

1. ద్ర
2. కర్ష మెత్తుచూర్ణము వేడి నీళ్ళతో
3. ల్లే
4. స
5. వాలుగుకుంచాలు
6. కుంచెడు
7. పసుపు
8. దోయాలున్నూ
9. ము
10. ంగా
11. స్తే
12. న్నూనూనును
13. చించేది
14. చేసేది
15. భయా
16. స్త్రుక్
17. క్తా
18. కి
19. చేది

ఉపదంశ చికిత్స

శ్లో. ఉపదంశో [1]ధ్వజే శో[2]పః [3]స తు పంచవిధః [4]స్మృతః ।

ప్రజాపతిమీద [5]ఐదు [6]విధములైన ఉపదంశలు బుట్టును.

శ్లో. స్త[7]బ్ధమేఢ్రో౽తిరుగ్వాతాత్ పిత్తాత్తామ్రో౽తిదాహవాన్ ।
క[8]ఫాత్కాఠిన్యకండూమాన్ రక్తజః పిత్తలక్షణః ॥
సర్వలిం[9]గ స్త్రిదో[10]షోత్థః [11]స తు లింగవినాశనః ।

వాతోపదంశమున ప్రజాపతి [12]స్తబ్ధమై యుండును. నొప్పిగలిగి యుండును.

పిత్తోపదంశ [13]మున ఎఱ్ఱనై మంట గలిగి [14]యుండును.

శ్లేష్మోపదంశమున కఠినమై [15]దురద గలిగి యుండును.

నెత్తురువలన బు[16]ట్టినయెడల ఎఱ్ఱనై మంటగలిగి యుండును.

త్రిదోషమువలన[17]పుట్టినయెడల ప్రజాపతి [18]సర్వాలింగములు కలిగి కుళ్ళిపోవును.

శ్లో. స్నిగ్ధస్విన్నస్య తేష్వాదౌ ధ్వజ[19]మధ్యే[20]శిరా[21]వ్యధమ్ ।
జలూకాపాతనం వాపి కుర్యాదథ విరేచనమ్ ॥

ఉపదంశరోగికి సర్వాం[22]గములకు చమురు పట్టించి కాపిం[23]చవలెను, ప్రజాపతి[32]పైభాగ[33]మధ్యభాగమున శిరవిడిచి నెత్తురు [34]తీయవలెను

---

1. ర్వ
2. భా
3. సవ
4. కృతః
5. అ
6. భేధాలుతోను
7. బ్జ
8. షా
9. గోత్రి
10. ధ
11. న
12. మానుపడును
13. యద్రై
14. వు
15. మాల
16. ట్టైనా
18. వుణ్ణైనా
19. చెడును
20. ధస్వే
21. వంధ్యే
22. శరాం
23. వదేత్
24. యి
25. చమిరితే
26. శంమానును
27. పాఖ్యా
28. ప్రకో
29. ంపక్వానకువచ్చునా
30. ంగానా
31. చేది
32. మీద
33. నడుమను
34. సేది

లేదా జలగలచేత నై[1]నను నెత్తురు[2]దీయించవలెను. [3]తరువాతవిరేచన సాధన చేయవలెను.

శ్లో. మధూకకాష్ఠ[4]ం సంఘృష్య లేపయేచ్ఛో[5]ఫశాంతయే ।
రసాంజనం శిరీషం [6]చ పథ్యాయ[7]వసమన్వితమ్ ॥
సక్షౌద్రం లేపనం యోజ్యం సర్వాసంగగదాపహమ్ ।

ఉపదం[8]శమునకు ఇప్పచేవతో గంధము తీసి [9]పట్టించిన [10]ఉపదంశము [11]నయమగును.

1. రసాంజనము, 2. దిరిశనపు చెక్క,
3. కరక్కాయ, 4. యవలు,

వీటిని తేనెపోసి నూరి [12]పట్టించిన ఉపదంశము [13]నయమగును.

శ్లో. పక్వము[14]త్పాట్య మతిమాన్ [15]వ్రణవత్సముపాచరేత్ ।

ఉపదంశ[16]ము పక్వమునకు వచ్చినయెడల [17]ఛేదించి వ్రణ చికిత్స [18]చేయవలెను.

శ్వాసనిదానము

శ్లో. శ్వాసః పంచవిధ స్తత్ర మహాశ్వాసో మహాస్వనః ।
ఊ[19]ర్ధ్వాఖ్యేతూర్ధ్వదృష్టః [20]స్యాద్విచ్ఛిన్నా [21]చ్ఛిన్నసౌజ్ఞకమ్ ॥
పమో బ[22]లీ ఘునాలోకే క్షుద్రాఖ్యే మందవేదనా ।
క్షుద్రః సాధ్య స్త[23]మో యాప్యః శే[24]షాః ప్రాణా[25]పహారిణః ॥

---

1. నా
2. సేద
3. ఆ వెనుకవిరేచనాని కిచ్చేది
4. నం
5. భ
6. నా
7. ధ
8. శా
9. చమిరేరి
10. వాతో
11. ంమానును
12. చించి
13. లసినది
14. ర్ధ్వశ్వాసో
15. శ్వావిభిన్నా
16. భి
17. తీ
18. మా
19. ష
20. వహాత్త్రయః

శ్వాసరో[1]గములు ఐదు విధములు. మహాశ్వాస పెద్దధ్వని [2]కలిగియుండును. ఊర్ధ్వశ్వా[3]సమున ఊర్ధ్వ దృష్టి [4]కలిగియుండును. చిన్నశ్వాస నిలిచి నిలిచి [5]పుట్టును. [6]తమకశ్వాసము వర్షఋతువున బలము కలిగి యుండును. క్షుద్రశ్వా[7]సమున అల్పపు నొప్పి గలిగి యుండును.

క్షుద్రశ్వాస సాధ్యము. తమకశ్వాస కష్టసాధ్యము, కడమ మూడు శ్వాసలు అసాధ్యములు.

శ్లో. శ్వాసరోగిణి తై[8]లాక్తే స్వేదః కార్యో ముహుర్ముహుః ।
ఊర్ధ్వే[8]గే [9]శోధనం శక్తే దుర్బలే శమనౌషధమ్ ॥

శ్వాశరోగికి దే[10]హమున తైలము పట్టించి స్నేహపొట్ల[11]ములతో [12]స్వేద చికిత్స చేయవలెను. [13]రోగి బలవంతుడైనయెడల [14]విరేచన ప్రయోగము చేయవలెను. [15]రోగి బలహీనుడైనయెడల శమనౌషధము నీయవలెను.

శ్లో. గుడోషణశిలాలాక్షా రాస్నామాగధికాస్సమాః ।
తైలేన చూర్ణి[18]తా [19]లీఢా స్త్రీవశ్వాసను[20]దస్సృతః ॥

1. మిరియాలు, 2. మణిశిల,
2. రాస్న, 4. లక్క,
5. పిప్పళ్ళు,

---

1. గాలు అయిదుబేగాలు శ్వాస
2. సానవుదాడ్డ మోతగలిగి యుండును
3. సానవు
4. అయి
5. పుట్టేది
7. కన్నులుకానరాక
6. భ్రమశినట్లుండునుతమ
7. సానవు
8. లోక్త
9. న
10. శ్వాధనశ్శక్తః
11 హా
12. ట్లాల
13. గాచేది
14. సత్వంకనిగెసా
15. సత్వబారనిచ్చేది
16. సత్వంలేమండెనా
17. ంయిచ్చేది
18. తా
19. తీధా
20. దస్సృతః

[1]ఇవి సమాంశలు, చూర్ణముచేసి [2]సమాంశము బెల్లము గలిపి నూనెతో సే[3]వించిన తీవ్రశ్వాస[4]లు నయమగును.

శ్లో. ఉశీరం చ శిరీషం చ పిప్పలీగుడసంయుతమ్ ।
పిష్ట్వా తండులతోయేన పీత్వా శ్వాసమపోహతి ॥

వట్టివేళ్ళు, దిరిసెపుచక్క, పిప్పళ్లు,

ఇవిసమాంశలు. పసగడుగుతో నూరి బెల్లము గలుపుకొని సేవించిన శ్వాస నయమగును.

శ్లో. వసుధా[5]గృహధూమం [6]సహింగుతైలం విమిశ్రితమ్ ।
[7]బింబీరసేన [8]పక్తవ్యం శ్వాసమాశు నియచ్ఛతి ॥

దొండాకు రసము నాలుగు [9]భాగములు, నూనె ఒక భాగము.

1. బ్రహ్మజముడు చెక్క, 2. కరుధూపము, 3. ఇంగువ,

వీటిని తైలమునకు [10]ఎనిమిదవ [11]భాగము కల్క[12]ముగ బెట్టి కాచిన తైలమును లోనికి [13]పుచ్చుకొనిన శ్వాసలు [14]నయమగును,

శ్లో. శ్వాసకాసే వృషఘృతం జ్వరోక్తం [15]పరమౌషధమ్ ॥

శ్వాసకాసలకు జ్వరచికిత్స[16]లో జెప్పిన వృషఘృతము మంచిది.

శ్లో. దేవదారునిశారాస్నాత్రిఫలావ్యోమపద్మకైః ।
సవిళం[17]గైః సితా తుల్యా తచ్చూర్ణం శ్వాసకాసజిత్ ॥

1. సరళ దేవదారువు, 2. పసుపు, 3. రాస్న, 4. త్రిఫలములు, 5. త్రికటుక[21]ములు, 6. పద్మపువేళ్లు, 7. వాయువిళంగములు,

---

1. యి
2. సరిగా
3. స్తే
4. మానును
5. ధాత్ర
6. చ
7. జంబీ
8. త
9. గా
10. యి
11. దో
12. ము
13. ంగా
14. గొన్నను
15. మానును
16. ఫ
17. పట్టున
18. స్థ
19. లా
20. కా
21. గా

ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి [1]దీనికి సమభాగము శర్కర గలిపి ప్రతిదినము కర్షమెత్తుచొప్పున సేవించిన శ్వాసకాసలు [2]నయమగును.

శ్లో. దురాలభా కణా ద్రాక్షా శృంగీ పథ్యా[3]విచూర్ణి[4]తాః ।
మధు[5]సర్పిర్యుతో[6] లేహః శ్వాసకాసోర్ధ్వవాతజిత్ ॥

1. దూలగొండివేళ్లు, 2. పిప్పళ్లు, 3. ద్రాక్షపండ్లు 4. కర్కాటశృంగి, 5. కరక్కాయ,

ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి తేనె నెయ్యి కలిపి కర్షమెత్తు [6]చొప్పున సేవించిన శ్వాస, కాస, ఊర్ధ్వశ్వాస, మొద[7]లగునవి శమించును.

శ్లో. శ[8]ఠీసింధూద్భవవ్యోషవిళంగామయ హింగుభిః ।
లేహః [9]సాజ్యమధుః శ్వాసకాసహిక్కా[10]సు పూజితః ॥

1. కచ్చూ[11]రములు, 2. సైంధవలవణము, 3. శొంఠి, 4. పిప్పళ్లు, 5. మిరియాలు, 6. వాయువిళం[12]గములు, 7. చెంగల్వకోష్టువు, 8. ఇంగువ,

ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి తేనె, నెయ్యి, కలుపుకొని కర్షమెత్తు [13]చొప్పున ప్రతిదినము సేవించిన శ్వాస, కాస, హిక్కలు [14]నయమగును.

శ్లో. హిక్కా-శ్వాసీ [15]పిబేద్భార్గీం సవిశ్వాముష్ణవారిణా ।
[16]నాగరం వా [17]సితాభా[20]ర్గీ సౌవర్చలసమన్వితమ్ ॥

---

1. సరిగా
2. మానును
3. వ
4. త
5. స్స
6. లేఖను
7. యినబిమానును
8. ఠి
9. సాజ్యమయం
10. రు
11. రా
12. గా
13. హింగువు
14. లేఖను
15. మానును
16. విశే
17. క్షీణ
18. సా
19. ని
20. క్షీణ

1. భారంగి, 2. శొంఠి,

సమాంశలు చూర్ణముచేసి కర్షమెత్తు చొప్పున వేడినీళ్లతో [1]పుచ్చుకొనవలెను.

లేదా శొంఠి, భారంగి, సౌవర్చలవణము,

[2]ఇవి సమాంశలు చూర్ణముచేసి శర్కరగలిపి వేడినీళ్లలో [3]కర్షమెత్తు చొప్పున సేవించిన హిక్కాశ్వాసలు [4]నయమగును.

శ్లో. దగ్ధం ద[5]ద్యాన్మ[6]యూరస్య నాళమాజ్యమధూత్కటమ్ ।
శలలం శల్యకోత్థం వా శ్వాసహిక్కావపీడితే[7] ॥

మయూరనాళమును క్షారముచేసి, నేయి, తేనె కలిపి యిచ్చిన శ్వాసకాసలు నయమగును.

ఏదుపంది ముల్లును భస్మముచేసి నెయ్యి, తేనె కలిపి యిచ్చిన శ్వాసలు నయమగును,

కాసనిదానము

శ్లో. కాసః పంచవిధస్తత్ర శుష్కో వాతాత్మ[9]కో మతః ।
పైత్యతో దాహసంయుక్తః శ్లేష్మతః పీనసాన్వితః ॥
క్షతోర[10]సః స్యాత్ క్షతజః క్షయజస్తు క్షయాకృతిః ॥
యా[11]ప్యః క్షతః సముద్భూతః క్షయకాసో న సిధ్యతి ॥

కాసరోగ[12]ములు ఐదు [13]విధములు.

వాతకా[15]సమున పొడి దగ్గుకలిగి యుండును.

---

1. గానేది
2. పరిగా
3. వేడెత్తులెఖను
4. మానును
5. ధ్యా
6. మారాస్యం
7. దయ్
8. ఉత్తరేణునడిమికాడలు గాల్చినభస్మంతేనెనె య్యికలిపియిచ్చేది
9. వేదామంగవేరుతునకలు కాల్చినభస్మంతేనెనె య్యికలిపియిస్తేహిక్క శ్వాసలుమానును
10. గా
11. ర
12. త్య
13. గా
14. బేధాలు
15. సరు

పైత్యకా[1]సమున దాహము కలిగియుండును.

శ్లేష్మకా[2]సమున పీనస కలిగి యుండును.

అభిఘాతము వలన [3]ఉరఃక్షతము కలిగి [4]క్షతకాస పుట్టును.

క్షయకాస క్షయ[5]లక్షణములతో గూడియుండును.

క్షతకాస యాప్యము. క్షయకాస [6]అసాధ్యము.

తత్సచికిత్స

శ్లో. కాసమర్దామృతాక్షుద్రావృషభృంగరసైః శృతమ్ ।
పంచ[7]కల్కశృతం సర్పిః పంచకాసవినాశనమ్ ॥

1. కసివింద, 2. తిప్పతీగె, 3. వాకుడు, 4. అడ్డసరము, 5. గుంటకలగర,

ఈ [8]ఐదింటిని త్రొక్కి తీసిన రస[9]ము 4. భాగములు. నెయ్యి ఒకభాగము. నేతికి యెనిమి[10]దవ భాగ[11]ముగ యీ [12]ఐదు చెట్లవే[13]ళ్లను కల్కముగా బెట్టి కాచిన ఘృత[14]మును సేవి[15]ంచిన పంచకాసలు [16]నయమగును.

శ్లో, స్నిగ్ధస్విన్నం వామయిత్వా కాసినం రేచయేత్తతః ।

కాసరోగి దే[17]హమునకు తైలమును పట్టించి స్నేహ[18]పాట్లములతో స్వేదచికిత్సను చేయవలెను. ఆ వెనుక వాంతి వి[21]రేచన [22]సాధనములను చేయవలెను.

---

1. సకు
2. సకు
3. దుమ్మున
4. నుండిరక్త
5. ము
6. మానును
7. స్తృతమ్
8. త సవిధం
9. అయిదు
10. ం శభాగాలు
11. దో
12. ం
13. అయి
14. ళ్లనూ
15. ం
16. స్తే
17. న్నా మానును
18. స్వేహాశ్విన్నంవామయిత్వా గాశీసంరేచయేత్తతః
19. హానచమురు
20. ట్లాలనుకాచేది
21. రా
22. ములకిచ్చేది

శ్లో. భార్గీనిరిగ్ధికాక్వాథం పిప్పలీమధుసంయుతమ్ ।
[1]పిబేత్ పంచవిధం కాసం శ్వాసమాశు నియచ్ఛతి ॥

1. భారంగి, 2. వాకుడువేళ్లు.

సమాంశలు కషాయముబెట్టి తేనె, పిప్పలి, గలిపి సేవించిన పంచకాసలు శ్వాసలు, [2]నయమగును.

శ్లో. భజేచ్ఛ్వాసో[3]దితం కాసీ [4]శ్వాసీ కాసోదితం భ[5]జేత్ ॥

శ్వాసచికిత్సనే కాస[6]రోగికిని కాసచికిత్సనే శ్వాస [7]రోగికిని ఈయ వచ్చును.

భార్గ్యభయాది లేహ్యము

శ్లో. ద్విపంచమూలీతులయా సమేతం
శతం ప్రకల్ప్య ద్విజయష్టికాయాః ।
హరీతకీనాం చ శతం [8]ప్రకల్ప్య
ద్రోణద్వయే[9]న ప్రపచేద్ధుతాశే ॥

శ్లో. క్వాథే పదస్థే తు హరీతకీభిః
[10]తథా సమేతం తులయా గుడస్య ।
పక్త్వా[11]ఽవలే[12]హే శిశిరే చ తస్మిన్
క్షౌద్రం క్షిపేదష్ట[16]పలప్రమాణమ్ ॥

---

1. భార్గ్యాభయాదిలేహం
2. ర్గీణ
3. పీతం
4. మానును
5. ద్ధి
6. కాసశ్వా
7. జే
8. కాను
9. కాను
10. చజ
11. ణ
12. క్వాథేపద స్థేతకీస్థా
13. కిమేత స్తుల స్త్రి వ్నన్షః
14. ఫ
15. వః
16. ఫ

పలత్రయం చ త్రికటోశ్చ చూర్ణం
[1]పలం చతుర్జాతకభేషజానామ్ ।
ఇత్యాశ్వి[2]నం భార్జ్యభయాదిలేహ్యం
ప్రయుక్తమా[3]త్రే తు భిషగ్వరేణ ॥

శ్లో. శ్వాసం జయేత్పంచవిధం చ కాసం
శోష[4]ం తథైకాదశరూపముగ్రమ్ ।
హిక్కాకఫశ్ఛర్దిమురోవికార-
[5]మరోచకం మేహమపస్మృతిం చ ॥

1. మారేడువేళ్లు, 2. గుమ్మడివేళ్లు, 3. తెక్కలివేళ్లు
4. కలిగోట్టువేళ్లు, 5. పంపెనవేళ్లు, 6. కోమలిపొన్న వేళ్ళు,
7. ముయ్యాకుపొన్న వేళ్లు, 8. ములకవేళ్ళు, 9. వాకుడువేళ్లు,
10, పల్లేరువేళ్ళు

[6]ఈ పదిసామానులు 100 [7]పలములు, భారంగి 100 పలములు,
కరక్కాయలు 100 పలములు,

[8]వీటన్నిటిని [9]రెండుద్రోణముల నీళ్లలో వేసి నాలు[10]గవభాగము
మిగులునట్లుగ చిక్కకాచి ఆ కషాయములో 100 పలములు బెల్లము
కలిపి వ[11]డికట్టి ఆ కషాయములో ఆ కరక్కాయ[12]లకు రం[13]ధ్రములు
[16]పొడిచివేసి లేహ్యపాకముగా కాచి ఆ లేహ్యములో

---

1. ఫ
2. ఫ
3. నా
4. ర్జక్ష్యై
5. త్రో
6. స్తథై
7. ఆ
8. యీ పది దో యా నున్నూ
9. ఫలా
10. యిన్ని నీ
11. ఎనమందుం నీళ్లు
12, గోభాగం
13, దడపెట్టి
14. లు
15. ధ్రా
16. పుచ్చి

1. శొంఠి [1]ఒకపలము, 2. పిప్పళ్ళు [2]ఒకపలము, 3. మిరియాలు [3]ఒకపలము, 4. ఏలకులు, ఒక[4]పలము, 5. లవంగపుచెక్క [5]ఒకపలము, 6. ఆకుపత్రికము [6]ఒకపలము, 6. నాగకేస[7]రములు [8]ఒకపలము,

[9]వీటిని చూర్ణము చేసి కలిపి చల్లా[10]రిన తరువాత తేనె [11]ఎనిమిది ఫ[12]లములు గలపవలెను.

ఈ భార్ఙ్యభయాదిలేహ్యమును సేవించిన [13]ఐదు కాసలు [14]పదకొండు ఉపద్ర[15]వములతో గూడిన క్షయలు, వెక్కులు, శ్లేష్మఛ్ఛర్ది, హృద్రోగము, అరుచి మే[10]హములు అపస్మారము ఉపద్రవసహి[17]తములయిన [18]ఇవన్నియు నయమగును,

ఇది అశ్వినీదేవతల ప్రయోగము.

హిక్కానిదానము

శ్లో. యమళా యమళై ర్వేగైః మహతీ సుమహాధ్వనిః ।
గంభీరా నాభిసంభూతా క్షుద్రాఖ్యా మందవేదనా ॥
అ[19]న్నజాఽపి తథైవ స్యా[20]త్పూర్వాస్త్రిస్రో వివర్జయేత్ ।

రెండేసి వేగములతో కూడి వ[21]చ్చునది యమళహిక్క. మహాధ్వనితోగూడి వచ్చునది మహాహిక్క. నాభినుండి పు[22]ట్టునది గంభీరహిక్క. మెల్లని నొప్పితోగూడినది క్షుద్రహిక్క. భోజనము వలన పు[23]ట్టునది అ[24]న్నజహిక్క. [25]ఇట్లు [26]ఐదు [27]విధములు హిక్కలు.

---

1. ఫ ం
2. ఫ ం
3. ఫ ం
4. ఫ ం
5. ఫ ం
6. ఫ ం
7. రా
8. ఫ ం
9. యిన్నిన్నీ
10. ర్చగాను
11. నయె
12. లా
13. జ్వర
14. అయి
15. ంం
16. వా
17. హో
18. తా
19. యిన్నిన్నీ మానును
20. మహాత్తా
21. ఖో
22. న
23. పూ
24. చ్చే
25. టి
26. టి
27. నజా
28. ఇవి
29. ఆయిదు
30. భేదా

క్షుద్రహిక్క అ[1]న్నజహిక్కలు సాధ్యములు. కడమ మూడు [2]అసా[3]ధ్యములు.

తచ్చికిత్స

శ్లో. శ్వాసకాసోదితం సర్వం తథా హిక్కావహం స్మృతమ్ ॥

శ్వాసకాసరోగ చికిత్సనే హిక్కారో[4]గమునకు [5]చేయవచ్చును.

శ్లో. క్షారచూ[6]ర్ణరసాకీర్ణం హిక్కా[7]ఘ్నం సర్పిరుత్తమమ్ ॥

టీ. నేతిలో యవక్షారమును గలిపి సేవించిన హిక్కలు నయమగును.

శ్లో. నాగరం గుడసంయుక్తం పిప్పలీ శర్కరాన్వి[8]తా ।
నావ[9]నద్వితయం హి[10]క్కానాశనం నాద్భుతం వ[11]చః ॥

శొంఠి బెల్లము గాని లేదా పిప్పలి పంచదారలను గాని వేడి నీళ్ళలో గలిపి నస్యముచే[12]సిన హిక్కలు [13]నయమగును.

శ్లో. తూవరీదళమూలస్య క్వా[14]థం వా దేవదారు[15]ణః ।
మది[16]రాం వారి [17]వా హిక్కాకాసశ్వాసని [18]కృత్తయే ॥

దశమూ[19]లములు కందులు కలిపి కషాయము బెట్టి యిచ్చునది. లేదా సరళదేవదారు కషాయ[20]ము బెట్టి యి[21]చ్చునది. లేదా మద్య[22]ము నైనను యి[23]చ్చునది,

హిక్కారోగము [25]నయమగును.

---

1. నజా
2. ధ్యా
3. ధ్యా
4. గా
5. నే
6. ర్ణంరసం
7. ఘ్నం
8. మానును
9. త
10, నా
11. క్క
12. చం
10. స్తే
12. నానును
13. థ
14. ణం
15. కాం
16. థే
17. కృంతయేత్
18. లా
19. న్మా
20. చ్చే
21, ం
22. చ్చే
23. మయినా
24. చ్చే
25. మాను

శ్వాసరోగము [1]నయమగును.

శ్లో. [2]లాజసక్తుసమా[3]క్తం [4]కపిత్థఫలమజ్జయా ।
మధునా హంతి సం[5]లీఢం హి[6]క్కాం ఛర్దిమరోచ[7]కమ్ ॥

లాజసత్తు వెలగపండు గుంజు [8]వీటిని తేనెతో సేవించిన హిక్క ఛర్ది అరోచ[9]కములు [10]నయమగును.

ఛర్దినిదానము

శ్లో. [11]పృథక్ దోషైశ్చ సక[12]లైః భతాంబ్సీ[13]లోకనేన చ ।
[14]ఛర్దయః పంచధా [15]తత్ర [16]సర్వైః సోపద్రవాం త్యజేత్ ॥

ప్రత్యేక వాతపిత్తశ్లే[17]ష్మముల వల్లను, త్రిదోషముల వల్లను, [18]అసహ్యాకరమైన వస్తువులను చూచినందువల్లను, ఐదు విధములైన ఛర్దులు పుట్టును.

శ్లో. అన్యా[19]సు లంఘయేత్పూర్వం ముహుః కార్యం విరేచనమ్ ।

ఈ చెప్పినవి గాక యితరమైన [20]ఛర్దులకు అనగా అజీర్ణ[21]ఛర్దులకు తరుచుగా లంఘనము పె[22]ట్టునది. విరేచనములకు ని[23]చ్చునది.

శ్లో. వాసాపుష్పోద్భవం వారి గుళూ[24]చీకాండజం జలమ్ ।
కృష్ణా [25]లాజాః కోలమజ్జా కపిత్థామ్లత్రిజాతకమ్ ॥
సక్షౌ[26]ద్రాః పా[27]దికా యోగాః సర్వ[28]చ్ఛర్దినిబ్హ[31]ణాః ।

---

1. మాను
2. రో
3. ర్లో
4. వర్వకావృద్ధిరేచక
5. క్రీడా
6. క్కా
7. న
8. న్మా
9. కా
10. మాను
11. వృద్ధ
12. వై
13. రో
14. చ
15. స్త
16. క్షణికో
17. ష్మా
18. రోత
19. భేదాలై
20. ను
21. చ
22. చ
23. ష్టే
24. నా
25. చ్చే
26. ష్ణవాజా
27. చి
28. ద్ర
29. టి
30. ఛ
31. ణః

అడ్డసరపు పువ్వుల రసములో గాని,

తిప్పతీగె కాడల రసములో గాని,

పిప్పళ్ళు [1]పేలాలు రేగు గింజల పప్పు, వీటి చూర్ణములో కాని

వెలగ పంటి ఆగరు, ఏలకులు,ల[2]వంగాలు, ఆకు పత్రికము,

ఇవిసమాంశలు. వీటి చూర్ణములో గాని తేనెగలిపి సేవిం[3]చిన సకల ఛర్దులు [4]నయమగును.

బిల్వాదిలేహ్యము

శ్లో. బిల్వధాన్యకబలామ[5]హౌషధైః
లాజముద్గసహితైః [6]శృతం జలమ్ ।
ఛర్దిమాశు పిబతః సశర్కరం
నాశయేత్సకలదోషమాహరేత్ ॥

1. మారేడు వేరు, 2. ధనియాలు,
3. ముత్తువపులగపు వేరు, 4. శొంఠి
5. పేలాలు, 6. పెసలు,

ఇవి సమాంశలు. కషాయ[7]ము బెట్టి శర్కర గలిపి సేవించిన సకల[8]చ్ఛర్దులు [9]నయమగును.

శ్లో. త్రింశత్పలం బిల్వమూ[10]లం సార్ధకుంభే౽[11]oభసః పచేత్ ।
అష్టభాగావశే[14]షే౽స్మిన్ కషాయమవతారయేత్ ॥

---

1. వ్యాతచేతలు
2. త్ర
3. యివిదిన్నను
4. కింద
5. లు
6. ఊర్ధ్వగతమయితేహ్యాద యమువీపు కడుపుకింగడుపు తలయి నిన్నినొప్పిపుట్టించును శ్వాసం కాస జ్వరంఇవి ఉదావర్తము ప్రకోపిం చిన మపుట్టును
7. త్సి
8. త్సా
9. ఛ్యా
10. స్వే
11. యావసర్మణిః
12. ర్తానకు
13. హా
14. చేది

9. శేదనవర్తిపట్టించేది స్నేహావర్తిపుట్టించేది నానావిధాలానుమలం విడిపించేది.

1. ఛ
2. దా
3. నుప
19. ద్వపికా

త్రింశ[1]త్పలం గుడం దత్వా కించిత్పక్వే[2]ఽవ తారయేత్ ।
త్రి[3]పలం శృంగబేరస్య [4]మరిచస్య చతుష్పలమ్ ॥
పిప్పల్యాః [5]కుడవార్ధం చ [6]చవికాయాః ప్రకుంచకమ్ ।
ముష్టిం తాలీ[7]సపత్రస్య ము[8]ష్ట్యర్ధం [9]కేసరస్య చ ॥
[10]ద్వే పలే పిప్పలీమూ[11]లాచ్చి[12]త్రకస్య [13]పలం తథా ।
పృథక్ త్రిజాతకాత్కర్షం జీరకా[14]చ్చ [15]పలద్వయమ్ ॥
సంచూర్ణ్య[16] తస్మిన్ వికిరేత్ యుక్త్యా పుష్పరసం క్షిపేత్ ।
ఏష బిల్వాదికో లే[17]హః సర్వ[18]చ్ఛర్దినివార[19]ణః ॥
హృద్రోగకామిలాగుల్మగ్రహ[20]ణ్యరుచిపీనసాన్ ।
హిక్కాకాసక్రిమిశ్వాస ప్లీ[21]హానాహగళామయాన్ ॥
అర్శాంసి పాండురోగం చ [22]నిహన్యా[23]త్సుని[24]షేవితః ।

మారేడువేళ్ళు [25]30-పలములు [26]సార్ధద్రోణము నీళ్లలో పోసి అష్టభాగావశేషముగా కాచి ఆ కషాయములో బెల్లము 30-పలములు వేసి కలిపి సాంద్రపాక[27]ముగ కాచి అందులో[28]

1. శొంఠి 3-[29]పలములు, 2. పిప్పళ్ళు 2-[30]పలములు,
3. మిరియాలు[31]4-పలములు, 4. చవ్యం 1-[32]పలములు,
5. తాళిసపత్రము[33]1-పలము, 6. నాగకేశరాలు [36]½ పలము.

1. దాంశ
2. వ
3. ఫల
4. మా
5. కడు
6. చేవ్యకాయా
7. శ
8. ష్ట్యై
9. శేచ
10. త్వ్యఫ
11. లేచి
12. ఫ
13. చ
14. ఫ
15. ర్ణ
16. చహ్యా
17. ఛ
18. ణం
19. ణ్యా
20. హో
21. త
22. అ
23. త్కా
24. శే
25. తాం
26. ఫ 30
27. తూమెడు
28. ఫలా
29. ంగా
30. గలసేద్రవ్యాః
31. ఫలా
32. ఫ ౨
33. ర
34. ఫ ౧
35. ం థ ౧
36. ఫం౧౨

7. పిప్పలిమూ[1]లం 2పలములు. 8. చిత్రమూల[2]ము 1-పలము,
10. ఏలకులు [3]1-కర్షము, 11. ఆకుపత్రికము[4]1-కర్షము,
12 జీలక[5]ఱ్ఱ [6]2-పలములు,

వీటిని చూర్ణము చేసి కలిపి తేనె పోసి కలి[7]యబెట్టవలెను. [8]ఈ బిల్వాదిలేహ్యమును సేవించిన సకల[9]చ్ఛర్దులు [10]నయమగును.

హృద్రో[11]గము, కామిల[12]ము, గుల్మ[13]ము, గ్రహణి, అరుచి, పీనస, వెక్కిలు, కాస, క్రిములు, శ్వాస, ప్లీహ[14]ము, [15]ఆనాహము, గళరోగ[16]ము, మూలవ్యాధి, పాండురోగ[17]ము, ఇవన్నియు [18]నయమగు.

శ్లో. బిల్వార్ధాఢకమంభ[19]సోఽర్థకలశే ప[20]క్త్వా [21]పద[22]స్థే రసే
శుద్ధం జీర్ణగుడస్య షోడశపలం చూర్ణీకృతై[23]శ్చూర్ణితమ్ ।
కర్షాంశైర్ఘనధాన్యజీరకత్రుటీ[24]త్వక్కేసర[25]త్ర్యూషణైః
లీఢం ఛర్ద్యరుచిప్రశే[26]కసదనశ్వాసాగ్నిమాద్యం జయేత్ ॥

మారేడు వేళ్లు [27]32-పలములు [28]అర్ధద్రోణము నీళ్లలో వేసి కషాయము[29] బెట్టి నాలు[30]గవ భాగము మిగులు నట్లు కాచి ఆ కషాయములో పాత బెల్లము [31]16-పలములు గలిపి [32]మరల వడపోసి లేహ్యపాకము[38]గా కాచి అందులో

1. లం
2. ంఫ ౧
3. నె ౧
4. నె ౧
5. ర
6. ఫ 2 లాలు
7. యివి
8. అనుపానంగా
9. పి
10. యీా
11. ఛ
13. మాను
14. ం
15. ం
16. ం
17. ం
18. ఆనాహారం
19. ం
20. ం
21. యిన్నిన్నీ
22. మానుమ
23. సో
24. క్వా
25. త
26. స్తే
27. చూ్ఛ
28. పజ్వే
29. ధ్యూ
30. న
31. ౩ం ఫలాలు
32. తూమెడు
33. ం
34. గో
35. ము
36. ౧౬ పలాలు
37. తిరుగా
38. గా

1. ముస్తలు,
2. ధనియాలు,
3. జీలక[1]ఱ్ఱ,
4. ఏలకులు,
5. లవంగపు [2]చెక్క,
6. నాగకేసరాలు,
7. శొంఠి,
8. పిప్పలి,
9. మిరియాలు,

ఇవి కర్ష[3]మెత్తు చొప్పున చూర్ణము చేసి కలు[4]పవలెను.

[2]ఈ బిల్వాదిలేహ్యమును సే[5]వించిన సకల[6]చ్ఛర్దులు అరుచి [7]ప్రసేకము, శ్వాస, అగ్నిమాంద్యము [8]ఇవన్నియు నయమగును.

తృష్ణానిదానము

శ్లో. జిహ్వాబహిర్గమనకర్కశకంఠజిహ్వ
కాంతిప్రలాపముఖశోషజలాభిలా[9]షాః ।
[10]అన్నారుచీంద్రియమనస్వరసాదతంద్రాః
సామాన్యలక్షణమిదం కథితం తృషా[11]యాః ॥

తృష్ణరోగ[12]ము నాలుక [13]వెలికివచ్చి, కంఠము జిహ్వ [14]కర్కశములై కాంతిచెడి, మాటలాడలేక, ముఖ[15]ము వాడి, జలాభిలాష కలిగి అన్నద్వేషము [16]కలిగి పం[17]చేంద్రియములు సత్వము చెడి మనస్సు చెడి [18]ఎలుగు రాచి తంద్ర కలిగియుండును.

చికిత్స

శ్లో. సలాజం నారికేళాంబు దద్యా[19]త్తృష్ణోపశాంతయే ।
త[20]త్క్వథోష్ణోదకం వాపి [24]లాజాక్షౌద్రవిమిశ్రితమ్ ॥

---

1. ఱ
2. సులేఖం
3. పి
4. యా
5. స్తేను
6. ఛ
7. పీనస
8. యిన్నిన్ని మానును
9. ం
10. షా
11. ద్వేశేశనే
12. న్యా
13. ం
14. ఎలికరికి
15. ం
16. సరుసనై
17. ం
18. మై
19. యా
20. యొ
31. తృ
22. త్కాషో
23. జలా

టెంకాయ నీళ్లలో లాజ పొడి గలిపి[7] త్రాగిన నయమగును.

లేదా టెంకాయ ఉడక బెట్టి వెచ్చని నీళ్లలో లాజలను తేనె గలిపి త్రాగించిన తృష్ణ నయమగును.

శ్లో. [1]విదారీకేసరక్షౌద్రకృష్ణాజీరకదాడిమైః ।
లేహో[2]ఽయం శర్కరోపేత[3]స్తీవ్రతృ[4]ష్ణా[5]ముదస్య[6]తి ॥

1. నాగకేస[7]రములు,
2. నేలగుమ్మడి గడ్డ,
3. పిప్పళ్లు,
4. జీలక[8]ఱ్ఱ,
5. దానిమ్మకాయ,

ఇవిసమాంశలు. తేనె పోసి నూరి శర్కరతో సేవించిన తీవ్ర తృష్ణలు [9]నయమగును.

శ్లో. వ[2]టాగ్రగోక్షురక్షౌద్రలాజసక్తు[3]సితోత్పలైః ।
గుళికా వదనే న్యస్తా తీవ్రతృష్ణాముదస్యతి ॥

1. మఱ్ఱి చిగుళ్లు,
2. పల్లేరు వేళ్లు,
3. లాజలు,
4. బెల్లము,
5. కలువదుంప,

ఇవి సమాంశలు నూరి తేనె గలిపి [4]ఉండలు చేసి సేవించిన తీవ్రతృష్ణ[5]లు నయమగును.

శ్లో. క్షౌద్రేక్షురససంపిష్టైః మధుకోత్పలగోస్తనైః ।
నియతం క్షీరపానీయం తృష్ణా [6]శామ్యతి దారుణా ॥

1. ద్రాక్ష పండ్లు,
2. యష్టిమధుకము,
3. తెల్లకలువగడ్డ,

---

1. ష్ణమానును
2. లున్నా
3. గని
4. మానును
5. శితేభ
6. యం
7. ంతీ
8. ష్ణ
9. చ
10. రాలు
11. మానును
12. టళ్ళంగవిక
13. శి
14. పు
15. మానును
16. శా
17. ం
18. మానును
19 వంటకమున్నా
20. ణో
21. క్షు
22. త్తా
23. ప్ర
24. ష్ణు
25. కుంటె
8. మానును

ఇవి సమాంశలు నూరి చెఱకు రస[7]ము తేనె గలిపి సేవించిన తృష్ణరోగములు [8]నయమగును.

పథ్యము పాలు[10]అన్నము

శ్లో. క్షీరేక్షురసమృద్వీకక్షౌద్రసింధుగు[11]డోదకైః ॥
సవృక్షామ్లై[12]శ్చ గండూ[13]షస్తాలుశోష[14]ప్రణాశనః ॥

1. చెఱకురసము, 2. ద్రాక్షపండ్లు,

పాలతో గలిపి పుక్కిట బెట్టు[15]కొనిన నోరు ఎండుట [25]నయమగును.

లేదా బెల్లము కషాయములో చింతపండు సైంధవలవణము వేసి తేనె గలుపుకొని గండూషము చేసిన [1]నోరు ఎండుట [2]నయమగును.

హృద్రోగనిదాన[3]ము

శ్లో. హృద్రోగః పంచధా దోషైః పృథక్సర్వైశ్చ జంతుభిః ।
వాతా[4]త్సశూ[5]లం హృదయం పిత్తా[6]ద్దాహసమన్వితం ॥
కఫతో[7]ఽతిగురు స్తబ్ధం సర్వతస్సర్వలక్షణం ।
తత్త్రాప్యజ్యం క్రిమిసందు[8]ష్టమతికండూసమన్వితం ॥

విరు[9]ద్ధములయిన ఆహారవిహా[10]రములచేత వాతాదిదో[11]షములు ప్రకోపించి [12]ఐదు వి[13]ధములైన హృద్రో[14]గములను [15]పుట్టించును.

వాయువుల[16]న పుట్టిన హృద్రో[17]గములో రొమ్మునొప్పి కలిగి యుండును,

పైత్య[18]మువలన పుట్టిన హృద్రోగము దాహము గలిగి యుండును

శ్లేష్మహృద్రోగములో దేహ[19]ము గురువై మ్రానుపడి యుండును.

---

1. చలివెలుపెంజేది
2. మానును
3. ః
4. శ్చ
5. ల
6. దా
7. తి
8. ష్ట
9. ద్ధా
10. రా
11. షా
12. అయి
13. ఛేదాల
14. గాలు
15. ని
16. ం
17. హృ
18. ం
19. ం
20. డు
21. మి
22. ం

త్రిదోషహృద్రోగ[20]ము మూ[21]డు దోషములయొక్క లక్షణములు గల్గి యుండును.

క్రి[22]ములవలన బుట్టిన హృద్రో[69]గములో మిక్కిలి తీట గలిగి యుండును.

త్రిదోషములవలన పుట్టిన హృద్రోగ[1]ము అసాధ్య[2]ము.

చికిత్స

శ్లో. లవణామ్లయుతం తైలం హృద్రోగే వాతికే పి[3]బేత్ ॥

నిమ్మపండ్లపులుసు సైంధవలవణమును నూనె గలిపి సే[4]వించిన వాతహృద్రోగము [5]నయమగును,

శ్లో. [6]శుంఠీ సౌవర్చలం హింగు దాడిమం చామ్లవేతసం ।
చూర్ణముష్ణాంబు[7]నా పేయం వాతహృద్రోగశాంతయే ॥

1. శొంఠి, 2. సౌవర్చలవణ[8]ము 3. ఇంగువ, 4. దానిమ్మ కాయ, 5. ఆమ్లవేతన[9]ము,

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి క[10]ర్ష మెత్తు చొ[11]ప్పన వేడి నీళ్ళతో సేవించిన వాతహృద్రోగము [12]నయమగును.

శ్లో. ద్విస్థిరాకల్క సంమిశ్రం ఘృతమిక్షురసేన[13]చ ।
ద్రాక్షారసేన [14]సంపక్వం పిత్తహృద్రోగనాశనమ్ ॥

1. చెఱకురస[15]ము [16]4భాగమును, 2. ద్రాక్షపండ్లరసము 4 [17]భాగములు 3. నెయ్యి [18]1 భాగము, 4. కోలపొన్న, ముయ్యాకు పొన్నలను నేతికి ఎనిమి[6]దవ భా[7]గముగ కల్కముగ బెట్టి, కాచిన ఘృతమును సేవి[19]ంచిన పైత్యహృద్రోగము[20]లు నయమగును.

శ్లో. కృష్ణాశ[21]టీప్రతివిషా రా[27]స్నైరండహారీతకీ ।
చూర్ణం గోమూత్రతః పేయం కఫహృద్రోగశాంతయే ॥

---

1. ం
2.
3. ణద్భ
4. జి
5. సేవిస్తే
6. మానును
7. శొంఠి
8. వా
9. ం
10. హింగుపు
11. .నం
12. రవ
13. లెఖను
14. లక్క
15. వా
16. వా
17. ం
18. ర కుంచా
19. కుంచా
20. కుంచెడు
21. ౨ న్నా
22. దో
23. ం
24. స్తే
25. మానును
26. త
27. స్నాపథ్యాచక్షుతం

1. పిప్పళ్లు, 2. కచ్చూ[1]రములు, 3. అతివస 4. [2]సన్నరాష్ట్రిము, 5. కరక్కాయలు, 5. ఆముదపువేళ్లు,

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి దినము క[3]ర్షమెత్తు చొప్పున గోమూత్రముతో సేవించిన శ్లేష్మహృద్రోగ[4]ములు నయమగును.

శ్లో॥ సకుష్ఠవేల్లం గోమూత్రం క్రిమిహృద్రోగనాశనమ్ ।

1. చంగల్వకోష్టు, 2. విళంగ[5]సారములు

వీటిని చూర్ణము చేసి కర్షమెత్తు గోమూత్రముతో సేవించిన క్రిమి హృద్రోగ[6]ము [7]నయమగును.

శ్లో॥ హారీతకీఫలయుతం సౌవర్చలసమన్వితం ।
ఘృతప్రస్థం జలే పక్వం సర్వహృద్రోగనాశనమ్ ॥

నీళ్లు [8]4 ప్రస్థములు, నెయ్యి [9]ఒక ప్రస్థము కరక్కాయ[10]లను సౌవర్చలవణము[11]ను నేతికి నాలుగవ భాగముగ చేర్చి కల్కముగ బెట్టుకొని కాచిన ఘృతము సేవించిన స[12]కలమైన హృద్రో[13]గములు [14]నయమగును.

శూలనిదానము

శ్లో॥ వాతాద్వ[15]స్తౌ భవే[16]చ్ఛూలం పిత్తాన్నాభౌ విదాహవత్ ।
కఫాత్ హృ[17]చ్ఛూలహృల్లాసం సర్వరూపాన్వితం త్యజేత్ ॥

వాతమువలన బుట్టిన శూలలో పొత్తి కడుపు నొచ్చును.

పైత్యశూలలో బొడ్డున నొ[2]ప్పికలుగును.

---

1. రా
2. దాసప
3. రష
4. మానును
5. రా
6. ంఘా
7. నును
8. ౪ కుచా
9. కుంచెడు
10. లున్నూ
11. న్నూ
12. ర్వ
13. గా
14. మానును
15. స్థే
16. త్ఛూల
17. దేసము

శ్లేష్మశూలలో [1]గుండెలో నొప్పి కలుగును.

త్రిదోషముల వలన బుట్టిన శూల అన్ని లక్ష[2]ణములు గలిగి యుండును.

[3]త్రిదోషశూల అసాధ్యము,

శూలచికిత్స

శ్లో. నాగవ[4]ల్లీదళరసం చిత్రతైలయుతం పిబేత్ ।
శూలా[5]ర్తో మృత్యుపాశేన కృష్యమాణోఽపి జీవతి ॥

తమలపాకుల రస[6]ముతో ఆముదమును గలుపు[7]కొని సేవించిన వెంటనే శూల తగ్గి, ఆసన్నమృత్యువు కలవాడైనను బ్రతుకును.

శ్లో. తీవ్రశూలనివృత్త్యర్థం పాయయేదుష్ణకాంజికమ్ ।
స్వేదయేత్సికతాపిండైః శృంగైర్వా శోణితం హరేత్ ॥

వేడిక[8]లిని ద్రాగిన తీవ్రమైన శూల[9]లైనను శమించును.

ఇసుకపొ[10]ట్లములతో కాచవలెను, కొమ్ముతో శూలగల చోటున నెత్తురును దీ[11]యవలెను. వత్రీమైన శూల[12]లైనను శమించును.

శ్లో. గోమూత్రవస్తిం గుల్మోక్తం నిరూహం వాపి దా[13]పయేత్ ॥

గుల్మచికిత్సయందు జెప్పిన గోమూత్రవస్తి నిరూహవస్తులను శూలలకు [18]చేయవచ్చును,

---

1. కి
2. చ్చును
3. గుండెలునొచ్చును
4. ణా
5. ఇదిఅసాధ్యః
6. ల్లి
7. బేత్
8. గ్రమి
9. ంతో
10. కసేవిస్తేను
11. మృత్యువుగొంపోలున ప్రాణికియైననువిడుచును శూలమానిబ్రతుకును
12. లి
13. మాసును
14. ట్లాలగాచేది
15. సేది
16. మాసును
17. హ
18. పెట్టేది

శ్లో. ఇత్యశాంతౌ భవేద్దాహః కార్యో వైద్యేన ధీమతా ।

[1]పైనచెప్పిన విధముగ చికిత్స చేసినను శూల తగ్గని యెడల శూలగల చోటున చురకలు వేయవలెను.

హింగ్వష్టకచూర్ణము

శ్లో. వ్యోషా[2]జమోద[3]యుత [4]జీరకయుగ్మసింధు
చూర్ణం సరామఠవిభాగమితి ప్రయుక్తమ్ ।
హింగ్వష్ట[5]కం జయతి హృజ్జఠరాంతరాళ-
శూలాని గుల్మగుదజగ్రహణీవికారా[6]న్ ॥

1. త్రికటు[7]కలు, 2. [8]ఓమము, 3. జీరకద్వయము 4. సైంధవలవణము, 5. [9]ఇంగువ.

ఇవి సమాంశలు చూర్ణము చేసి క[10]ర్ష మెత్తు చొప్పున వే నీళ్ళతో సేవించిన హృదయ శూల, గుల్మము, మూలవ్యాధి, గ్రహణి[11] ఇవన్నియు శమించును.

ఉదా[12]వర్తనిదానము

శ్లో. [13]రూక్షైః కో[14]ద్రవముద్గ[15]జీర్ణచణకైః క్రుద్ధోఽనిలో[16]ఽధోవహా
ద[17]ధ్వా [18]మూత్రమలౌ విశో[19]ష్య కురుతే విణ్మూత్రసంగం తతః
హృత్పృష్ఠోదర[20]వస్తిమస్తకరుజాం సశ్వాసకాసజ్వరం
గచ్ఛ[21]న్మూర్ధ్వ[22]ముపైత్యనేన మరుతః కోపాదు[24]దావర్తరుక్ ॥

1. ఈచెప్పినక్రమాన మాన కుండెనాశూలగల చోటకోవలువేసేది
2 చ
3. దయితౌ
4. జీరయుగ్మ
5. కా
6. ం
7. కా
8. వోమం
9. హింగువు
11. రవ
12. యిన్నిన్నిమానును
13. న
14. రుక్షైః
15. క
16. జీ
17. ద్ధానహం
18. ద్వా
19. వర్తమలం
20. ధ్య
21. ద
22. న్మూ
23. మసాపినూనమనుజః
24. తాతే

రూక్షద్ర[1]వ్య సేవనవల్లను, ఆళ్లు, కొ[2]ఱ్ఱలు, పెసలు, జొన్నలు సెనగలు, [3]వీటిని అధికముగ తినుటవల్లను, వాయువు ప్రకోపించి [4]మూత్ర మలము[5]లను బంధించి, తిరుగంజేసి యెండించి, మలమూత్ర సంగమును కలుగజేయును. రొమ్ములలోను, వీపులోను, కడుపు, పొత్తి కడుపులలోను తలలోను నొప్పిని కలిగించుచు, శ్వాస, కాస, జ్వరము లతోకూడిన ఉదావర్తరోగమును కలిగించును.

తచ్చికిత్స

శ్లో. ఉదావర్తిసమ[6]భ్యజ్య [7]స్విన్నగాత్రముపాచరేత్ ।
సవర్తి రేచనస్నేహావస్తి[8]భిః శోధయేన్మలమ్ ॥

ఉదావర్త[9]రోగికి దే[10]హమున నెయ్యి పట్టించి కా[11]చవలెను: వర్తి, విరేచన, స్నేహావస్తి, వీటిని ప్రయోగించి ఏవిధముననైనను మలమును ప్రవర్తింప చేయవలెను.

శ్లో. గోమూత్రరా[12]శఫల[13]రామఠదంతినీభిః
కంకుష్ఠసైంధవబిడైశ్చ గుడప్రగాఢైః ।
ఆగారధూమసహితైరితి వర్తిరేషా
న్యస్తా [18]గుదే గ్రథిత[19]విడ్గదజామయఘ్నీ ॥

1. వ్యాచేతనుల
2. ర
3. యివిదిన్నను
4. కిందు
5. లు
6. ఊర్ధ్వగళమయి తేహృదయమువీపు కడుపుకింగడుపుతలయి నిన్నినొప్పిపుట్టించును శ్వాసంకాసజ్వరంఇవిఉదావర్తముప్రకోపించిన మపుట్టును
7. త్వి
8. త్సా
9. భ్య
10. స్వే
11. యావసర్మణిః
12. త్గానకు
13. హః
14. చేది
15. బేదనవర్తిపెట్టించేది స్నేహావర్తిపుట్టించేది నానావిధాలానుమలంవిడిపించేది
16. శ
17. దా
18. నుప
19. ద్వపికా

1. మంగపండ్లు, 2. దంతిచెక్క, 3. [1]ఇంగువ, 4. కంకుష్టము, 5. సైంధవలవణము, 6. బిడాలవణము, 7. బెల్లము. 8. కరుధూపము,

యివి సమాంశలు గోమూత్రము పోసి నూరి [2]గుడ్డతో వర్తిని జేసి ఆ వ[3]ర్తికి మందు పట్టించి ఆ వ[4]ర్తిని ఆస[5]నములో నెక్కించిన మల ప్రవృత్తి కలుగును.

శ్లో. త్రివృత్కృష్ణాహరీతక్యః త్రిచతుఃపంచభాగికాః ।
గుళికా [6]బదరైస్తుల్యా వి[7]డ్విబంధగదా[8]పహా ॥

1. తెగడచెక్క [9]3 భాగములు 2. పిప్పళ్లు [10]4. భాగములు 3. కరక్కాయ [11]5 భాగములు

[12]వీటిని కలయబోసి నూరి ఉండలు చేసి [13]సేవించిన [14]మల బంధము తగ్గును.

శ్లో. అభయాత్రి[15]వృతాఖల్వా స్తద్యామం పిప్పలీ[16]యుతం ।
మిశ్రం [17]శితముదావ[18]ర్తం [19]నాశయేత్ త్రిదినాని చేత్ ॥

1. కరక్కాయలు, 2. తెగడచెక్క, 3. ఉలవలు

ఇవి సమాంశలు కషాయము బెట్టి పిప్పలి పొడి గలిపి మూడు దిన[20]ములు సేవిం[21]చిన ఉదావర్తము [22]నయమగును.

---

1. హింగువు
3. కోకనుపత్తి
3. తికి
4. త్త
5. అందునకట్టిమలంవెళ్లును
6. గరుతుల్యాః
7. డ్భి
8. వ
9. భా 3
10. భా ४
11. భా ౫
12. యివి
13. ఆసనములో బెట్టినను
14. బద్ధమలంవిడుచును
15. స్ఛతుక్కుఖుద్దా
16. యుజా
17. బిత
18. ర్తం
19. నశ్యతి
20. నా
21. స్తే.
22. మానును

శ్లో. గోమూత్ర ద[1]ధ్న్యబు తుషాంబు తైలం
చత్వారి తాని ప్రసృతాన్వి[2]తాని ।
వస్తిం నృణాం సర్షపకల్కయుక్త-
మానా[3]హవిట్సంగహర[4]ం ప్రసిద్ధమ్ ॥

గోమూత్ర[5]ము 2 పలములు 2. పెరుగుమీఁది నీళ్లు 2 పలములు 3. పసగడుగు [6]2 పలములు 4. ఆముదము [7]3 పలములు వీటినన్నిటిని కలిపి అందులో రెండు క[8]ర్షముల యెత్తు ఆవాలు నూరి గలిపి వస్తి పెట్టినను అనాహాము ఉదావర్తము, మలబద్ధ[9]ము ఇవి నయమగును.

ఆనహానిదానము

శ్లో. ఆనాహమిత్యుగ్రరుజం సశబ్దం
వృద్ధా నితేనోభయమార్గరో[11]ధాత్ ॥

విరు[12]ద్ధములైన అన్నపానాదులచేత వాయువు ప్రకోపించి మల మూ[13]త్రములను బంధించి పేగులలో అఱుపులు, కడుపులో నొప్పి కలిగి యుండును. ఈ లక్షణములు కలిగి యుండిన ఆనాహమని చెప్పుదురు.

శ్లో. [14]ఆనాహినముదావర్తవిధినా సముపాచరేత్ ।
ద్వావిమౌ తు విశేషేణ చూర్ణేనాగ్నిముఖేన చ ॥

[15]ఆనాహమునకు ఉదావర్త చికిత్సను [16]చేయవలెను. అగ్ని ముఖచూర్ణమును ఆనాహ ఉదావర్తములలో ప్రయోగిం[20]చవలెను.

---

1. ద్యా
2. యా
3. విష
4. నినిఘ్నం
5. ప ౨
6. ప ౨
7. ప ౨
8. ఫ 3
9. కూడాను
10. ర్షా
11. ంమానును
12. ం
13. ద్ధా
14. అల్పోబ్బవుయుక్తే జ ఠ రేయ దిస్యా దావాహ మోర్యావ పరిక్షయేచ
15. దా
17. త్రాదులు కట్టిరచు
18. అనాహె
19. హ
20. సేది
21 చేసి

ఏరండా[1]దిస్వేదము

శ్లో. ఏరండార్కకరంజమోరటబలాతర్కారిసోమస్నుహీ
నిర్గుండీతలపోటశిగ్రువరుణాంకోలాశ్వగంధాచ్ఛదైః ।
విష్టైఃకాం[2]జికమూత్రవర్గసహితైః [3]క్వాథీకృతైస్తైః కృతః
[4]స్వేదః క్రూరసమీరణా[5]ర్తవపుషాం సద్యస్సుఖో వాతహా ॥

1 ఆముదపు ఆకు, 2 జిల్లేడు ఆకు,
3 కానుగ ఆకు, 4 చేగొణిదె ఆకు,
5 ములుగోరింటాకు, 6 తెక్కలాకు,
7 కారుగచ్చాకు, 8 చెముడాకు,
9 వావిలాకు, 10 తంగేడాకు,
11 కారుమునగాకు, 12 ఉలిమిరాకు,
13 ఊడుగాకు, 14 పెన్నేరాకు,

ఈ యాకులను సమాంశలుగ గూర్చి త్రొక్కి కడవలో బెట్టి అందులో కలి, గోమూత్రము, గేదె పంచితము, మేక పంచితము, వీటిని కూడబోసి ఉడక బెట్టి దేహమున బట్టించిన వాతరోగములు [7]నయమగును.

బంధ[8]నములు

శ్లో, స్నిగ్ధోష్ణవీర్యై[9]ర్మృదుభిఃకౌశేయావిక[10]శాటకైః ।
అలాభే వాతజిత్పత్త్రైః స్నేహాలేపేన బంధ[11]నమ్ ॥
రాత్రౌ [14]బద్ధం దివా ముంచేత్ ముంచేద్రాత్రౌ దివా కృతమ్ ।

---

1. పంచశాక
2. ష్టి
3. చ
4. స్వే సేషుటసితక్కృత
5. శే
6. ర్థ
7. శ
8. మాసతి
9. ర్భి
10. మృ
11. తతః
12. చాకూతైః
13. నాత్
14. ంధం

1 ఇత్తి, 2 లేడి, 3 దుప్పి, 4 దుసబోతు,

వీటితో[1]ళ్లు తెచ్చి, కంపు లేకుండ చేసి చమురు పట్టించి ఎండనిచ్చి [2]నొప్పిగలచోటున ఆ తోలు వేసి [3]కట్టవలెను, పగలు కట్టి రాత్రి [4]విప్పి వేయవలెను. రాత్రి కట్టి పగలు [5]విప్పివేయవలెను. చర్మములు [6]లేనియెడల వాతహా[7]రములులైన ఆకులు వేసి క[8]ట్టవలెను.

వేదా [9]కంబళి బట్ట[10]తో నైనను, [11]గట్టవలెను.

రక్తవాత నిదానము

శ్లో. సంధి[12]నిస్తోదయుక్ శో[13]ఫః సకండూ ర్వాతశోణితమ్ ।
గంభీరోత్తానభేదేన ద్వివిధం క్షయవృద్ధి[14]మత్ ॥

రక్తవా[15]తములో కీళ్లువాచి, నొప్పిగలిగి, దురదగలిగి యుండును. [16]ఆ వాతరక్తము గంభీరమనియు, ఉత్తానమనియు రెండు [17]విధములు.

చికిత్స

శ్లో. [18]శు క్తిభిర్వా జలూకా[19]భీ రక్తం విస్రావయే[20]న్మహుః ।
[21]గోక్షీరై రండతైలేన స[22]హాతక్రేణ రేచయేత్ ॥

రక్తవాతము[23]లో వస్థలమున వాపుగలిగియుండునో [24]అస్థలనము కత్తిచాట్లు వేసి [25]ముత్యపు చిప్పలతో గీచి నెత్తురు [26]తీయవలెను.

లేదా జలగ[27]లచేత [28]నైనను నెత్తురు [32]తీయించవలయును.

---

1. ౹ రి
2. నొచ్చేఆక్కడ
3. ట్టించేసి
4. విడిచేది
5. చర్మాలు
6. కుండేనా
7. రా
8. ట్టించేది
9. లేదా చరికో కనైనా కట్టనిచ్చేది
10. గొంగళి
11. నైనా
12 గట్టించ్చేది
13. ం
14. విరోధిరిణ
15. థ
16. యేత్
17. తాన్ను
18. అది
19. భేగాలు
20. వోదీబుట్టి పైకి భేదించును మీద బుట్టి వివర్ణం చేయించెదిన్ని
21. కే
22. ని
23. ర్మ
24. ముపల
25. చయత్నేన
26. కుఎక్కడయిస్తే
27. ఆక్కడ
28. కాకిచిప్పను
29. తీసేది
30. చా
31. నయినా
32. దీఖుంచేది

ఆవెనుక ఆవుపాలు, ఆముదము, చల్లా, గలిపి త్రాగిం[1]చిన [2]విరేచన[3]మగును. ఈ[4]విధముగా వి[5]రేకన[6]మును చేయించ[7]వలెను.

శ్లో. యవాత[8]సీశతాహ్వాభిర్లేపయేదుపనాహయేత్ ।

యవలు, ఎఱ్ఱ అగిశ విత్తులు, శదాప విత్తులు

[9]వీటిని మెత్తగా నూరి పైనబూయవలెను.

శ్లో. యు[10]త్పంచమూల[11]పయసా లఘుపంచమూల-
క్వాథేన వాఽమృతలతాక్వథనేన వాపి ॥
వాట్యాలకస్య [12]సలిలేన నిపీ[13]యమానం
సద్యశ్శిలా[14]జతు సమీరణశోణితఘ్నమ్ ॥

పంచమూలకషాయములో గాని, లఘుపంచమూల కషాయములో గాని, తిప్పతీగె కషాయములో గాని, [15]చిట్టాముట్టివేళ్ల కషాయములోగాని, శిలాజ[16]తును కలిపి శేవించిన రక్తవాతము[17]నయమగును.

శ్లో. వాసాగుడూచీచతురంగులానా-
మేరండతైలేన యుతః [18]కషాయః ॥
క్రమేణ సర్వాంగజమప్య[19]శోఫం
జయే[20]దసృగ్వాతభవం వికారమ్ ॥

1 అడ్డసరపాకు, 2 తిప్పతీగ, 3 రేల వేళ్లు,

ఇవి సమాంశలు, కషాయ[21]ము బెట్టి ఆ కషాయములో ఆముదమును ప్రతీ[22]వాపము బెట్టి సేవించిన రక్తవాతము [27]నయమగును

---

1. త్రాగిస్తే
2. రో
3. మోను
4 క్రమాన
5 రో
6. ం
7 చేది
8. శి
9. న్నా
10. సేది
11, కప
12. లం
13. స
14. య్యా
15. జితు
16. చిటుముట్ప్రవే
17, ం
18, తు
19, ంమానును
20 కా
21. తేక్కపాయం
22. శేష
23. మ
24, యి
25. ం
26. పాకం
27. మానును

శ్లో. పంచార్క తైల[1] స్వేదం చ ఘృతం గుగ్గులు తిక్తకం।
వాతేస్రే వాతరోగోక్తం విశేషేణ తు శీలయేత్ ॥

రక్తవా[2]తమునకు పంచార్క తైలము, స్నేహపా[3]ట్లము లో[4]కా చుట, గుగ్గులు తిక్తఘృత[5] సేవన ఇవి మంచివి. వాతరోగ చికిత్స ల[6]ను కూడ చేయవచ్చును.

శ్లో. ఛిత్వా చ పక్వం గంభీరం వ్రణవత్సముపాచరేత్ ।

గంభీర వాయువు [7]పక్వమునకు [8]వచ్చినయెడల [9]... చికిత్సను [10]చేయవలెను.

కు[11]ష్ఠనిదాన[12]ము

శ్లో. ఉదుంబరం తత్సదృశం శ్వేతం స్యా[13]చ్ఛంఖసన్నిభమ్ ।
కాకణం పక్వగుంజాభం చర్మాఖ్యం గజచర్మ[14]వత్ ॥
పుండరీకం స్వసంజ్ఞాభం ఋ[15]ష్యజిహ్వాం తథైవ చ ।
బహువ్రణం శతారుస్యా[16]దేకాఖ్యంమత్స్య శుక్తివత్ ॥
పాణి[17]చ్ఛేదశ్చర్మదళం పాదస్ఫో[18]టో విపా[19]దికా ।
దగ్ధైతాని న సిధ్యంతి శేషాన్యష్టౌ తు సాధయేత్ ॥
కపాలమ[20]సితం రూక్షం విస్ఫోటాఖ్యం విసర్పవత్ ।
కిట[21]భం కిణపత్యా[22]త్తు దద్రుః [23]స్యా[26]త్స్ఫుటకాచితా ।

1, శ్వే
2. తా
3, మాను
4. కాపడం
5. వ
6, లు
7. ది
8, ది
9, పక్వానకు
10. చ్చినా
11. చించి
12. చేసేది
13. ష్ఠ
14, ం
15. త్లశ్రీ
16. కా
17, ష్యాజింహ్వా
18, యే
19, శ్చి
20. ట
21, టి
22, ని
23, ప
24, యు
25, ద్యా
26, ద్వి

తుం[1]బీపుష్పనిభం సిధ్మం స్నిగ్ధం స్యాన్మండలస్థిరమ్ ।
విస్ఫోటదారుణా పామా సాను[2]స్రావా విచర్చికా ॥

ఉదుంబరకుష్ఠువు మేడికాయలవలె శరీరమంతయు యుండును.

శ్వేతకుష్ఠువు శంఖ[3]వర్ణము గలిగి యుండును.

కాకణకుష్ఠువుగురువిందగింజ[4]వర్ణము గలిగి యుండును.

గజచర్మకుష్ఠువు యేనుగు చర్మమువలె నుండును.

[5]పుండరీకకుష్ఠువు తెల్లతామరపువ్వు [6]వర్ణము గలిగి యుండును

[7]ఋష్యజిహ్వాకుష్ఠు దుప్పినాలుకవలె నుండును.

శతారు కుష్టువు [8]వ్రణములతో కూడియుండును.

చర్మదళ కుష్ఠువు అరచే[9]యియంత దళసరి కలదై పగిలి యుండును.

విపాకికాకుష్టువులో కాళ్లు పగలును.

ఈపది అసా[10]ధ్యములు.

కపాల కుష్టువు నల్లనై రూక్షగుణము గలిగి యుండును.

విస్ఫోటకకుష్ఠువు విసర్పివలె యుండును.

కిటిభకుష్ఠువు పిల్లిచాయ గలిగి యుండును

దద్రు కుష్ఠువు పొక్కులు గలిగి నుండును.

సిధ్మకుష్ఠువు సొరపువ్వువలె నుండును.

మండలకుష్ఠువు మెఱియుచుండును.

1, జ
2. శ్రావాః
3, బాయను
4, చాయను
5, విచర్చికా
6, చాయై
7, ఋష్య
8, ణా
9, తిదళమై
10, ధ్యా

పామాకుష్ఠములో పొక్కులు తరుచై యుండును.

విచర్చికాకుష్ఠము నీళ్ళు గార్చును.

ఈ యెనిమిదిన్నీ [1]సాధ్యములు.

చికిత్సలు [2]చేయు విధము

శ్లో. స్నిగ్ధ[3]స్విన్నస్య[4] మోక్తవ్యాః కుష్ఠినో బలినశ్శిరాః ।
[5]యోగ్యై స్తథా క్షురచ్ఛేదశృంగాలాబుజ[6]లౌకసామ్ ॥

సకలమైన కుష్ఠులకు[7]ను మొద[8]ట స్నేహ[9]స్వేదములను చేయవలెను. దేహ[10]మున కత్తివాట్లు వేసి కొమ్మున [11]గాని లేదా జలగలచేత[12] గాని నెత్తురు [13]తీయవలెను.

శ్లో. పునఃపున[14]శ్చ వమనం రేచనం చ ముహుర్ముహుః ।

కుష్ఠురోగికి అప్పుడప్పుడు [15]వాంతివిరేచనసాధన చేయవలెను

శోధనౌషధము

శ్లో. పటోలమూలత్రిఫలావిశాలాః
[16]పృథక్ త్రిభాగాపచితత్రి[17]శాణాః ।
స్యాత్త్రాయమాణా కటురోహిణీ చ
భాగార్థకేనాగరపాదయుక్తే ॥
ఏతత్ఫలం జర్ఝరితం [18]విపక్వమ్
కుష్ఠీ [22]పిబేత్కోష్ణమవిశోధనాయ ॥

1, ధ్యా
2, సే
3, స్వేగ్న
4, మా
5. కుష్టుస్సర్వేషురం పాత
6, లూ
7, న్నూ
8, లను
9, చము
10, రుకాకకాచేది
11, నను
12, పంచశలలంన్నూవేసేది
13. నెత్తురుతీసేది
14, నై నా
15, దీయించేది
16, ంచ
17, కికక్కుబారనిచ్చేది
18, వృద్ధ
19, శోణః
20, వి
21, త్ప
22, చేతిపొట్లవేళ్లుకరక్కాయలు, తాడికాయలు పుశికక పప్పు, పాపర వేళ్లు

యివి ప్రత్యేకాలు రెండుమాడల యెత్తు లెఖను కలుకాంజాను కటుకరోహిణి రెండేశి చిన్నాలు శొంఠి గూడి నటువంటీవి మాడలెఖను గూర్చి కషాయము బెట్టి త్రాగి తేను కుష్ఠురోగికి పాచనమౌను

తిక్తకఘృతము

శ్లో. నింబ[1]త్వక్ త్రిఫలా పటోలకటుకాదు[2]స్పర్శ దార్వీవృషా
త్రాయంతీ సముపర్పటీ[3] చ సహితైర్ద్రోణమేభిః పచేత్ ।
తేనా[4]థేంద్రయవైః కిరాతమగధా త్రాయంతి కాచందనైః
సిద్ధం కుష్ఠవిఘాతి తిక్తకమిదం [5]సర్పిర్విసర్పాపహమ్ ॥

1 వేప చెక్క,
2 కరక,
3 తాడి,
4 [6]ఉసిరిక పప్పు,
5 చేదు పొట్ల,
6 కటుకరోహిణి,
7 దూలగొండి వేళ్లు,
8 మాను పసుపు,
9 అడ్డసరపాకు,
10 గానుక చెక్క,
11 పరాట్పకము,

ఇవి సమాంశలు. వీటిని ఒక ద్రోణము జలములో కషాయము బెట్టి అష్టభాగశేషముగ గాచి వడి[7]కట్టి అకషాయములో నెయ్యి కుంచెడు బోసి,

[8]పై కషాయ[9]ద్రవ్యములను కటుకరోహిణి, పిప్పళ్ళు, కానుగ చెక్క, మంచిగంధము [10]వీటినన్నిటిని నేతికి ఆరవ భాగముగ కూర్చి కల్కముగ బెట్టుకొని కాచి వడకట్టవలెను.

[11]ఈ ఘృతమును సేవించిన కుష్ఠులు, విసర్పులు [12]నయమగును

విడంగాదివటకము

1 వాయు విళం[14]గము,
2 జీడి గింజలు,
3 కాచుగ్రచ్చ విత్తులు,
4 సుగంధి వేళ్ళు,

1, క్తక్
2, శ్న
3, త్రివివిథై
4, థే
5, ర్పి
6, వుశి
7. చి వడిపెట్టలేదు
8, యీ
9, వ్యాలున్నా
10, న్నా
11, ఆరోభాగముబెట్టుకొని కల్కరూపముగా గాచి
12, యీ
13, మాను
14, గాలు

5 నల్లతాడి దుంపలు, 6 కరక్కాయలు,
7 తరివేపు వేళ్ళు, 8 నల్ల నువ్వులు,
9 పిప్పళ్ళు,

ఇవి సమాంశలు. చూర్ణము చేసి బెల్లము[1]ను పై చూర్ణమునకు మూడెత్తులు పెట్టి తాళీసవటి[2]కలవలె[3]వటకములను చేయవలెను.

ఈ వటకములను జాముకు ఒక వటకము చొప్పున [4]సేవించిన కుష్ఠురోగము [5]నయమగును.

*

పాతాళయం[7]త్రమున దేవదారు తైలము తీసి దే[8]హమునకు బట్టి[9]ంచిన అశీతివాయువులున్ను, కుష్ఠు, తీట, రో[10]గములు కూడ [11]నయమగును.

1. తంటెపువిత్తులు, 2. నువ్వులు, 3. ఆవాలు 4. కానుగ్రచ్చ విత్తులు, 5. సైంధవలవణము,

ఇవి సమాంశలు. వీటిని పెరుగుమీాది నీళ్లు పోసి నూరి మూడు ది[12]నములు దే[13]హమునకు బట్టించిన పెక్కుది[14]నముల తీటలయినను [15]నయమగును.

1, యింగుడు
2, కా
3, చేసేది
4, స్తే
5, మానును
6, లమానును
7, త్రా
8, హ
9, స్తే
10, గా
11, న్యామానును
12, 6
13, హ
14, నా
15, నామానును

* నాగుపాము కుబుసము మిరియాలు. నూనెపోసి వేచి నూనెతోనే నూరి ఒంటికి బూసినను. ఏడుదినములు పట్టించుకొని నీళ్ళు పోసుకొనిన కుష్ఠు, తీట, పొక్కులు, నయమగును

1. గరికె 2. రేలవేరు, 3. తంటెపువిత్తులు, 4. పైధలవణము, 5. ఉసిరికపప్పు, 6. కాలుగచ్చవిత్తులు, 7. కరక్కాయలు, 8. మహి షాక్షి, 9. తెల్ల ఆవాలు, 10. ఎఱ్ఱఆవాలు, 11. పసుపు 12. కోష్టువ్ర 13. భూతులశి,

ఇవి సమాంశలు. వీటిని ఆవుపెరుగుమీాది నీళ్లతో నూరి ఒం[1]టికి బట్టించిన తీట, దద్రు, విసర్పిపొక్కులు మూగులు, మొదలయినవి [2]నయమగును.

కాలుగచ్చవిత్తులపొడిని ఆవుపాలతో గలిపి ఆ పాలనుకాచి ఆ మీాగడను తేనెను గలిపి సేవించి ఆపాలను తోడుబెట్టి ఆ మజ్జి గను [3]త్రాగిన శ్వేతకుష్టు [4]నయమగును,

1. త్రిఫలములు, 2. కాలుగచ్చపిత్తులు, 3. త్రికటుకములు 4. లోహారాపొడి,

ఇవి సమాంశలు......................................
....

గ్రంథపాతము

బ్రహ్మాస్త్రరసము

శ్లో. ద్వితుత్థం చ త్రి పాషాణం గంధకం చ శిలా విషమ్ ।
నేపాళం దరదాభ్రం చ సైంధవం కాచకం బిడమ్ ॥
త్రిక్షారం కటుకం వ్యోషం సర్వతుల్యం తు పారదమ్ ।
జ్యోతి[5]ష్మత్యాస్తు తైలేన [6]సర్షపాత్ నింబబీజ[7]తః ॥
[9]కరంజాన్మధుకాచ్చైవ మర్దయేద్దివసద్వయమ్ ॥
డోలాయంత్రేణ పాచ్యాని కృత్వా ఖల్వే విమర్దయేత్ ॥

1, డల 4, మానును 7, సార్షపైః
2, మాతెతె 5, ం 8, జైః
3, దాగితే 6, ష్మతిచ 9, కారంబమదుకంచై

మయూరమహిషీమత్స్యవరా[1]హచ్ఛాగపన్నగాః ।
శశకం జంబుకం శ్వానం ఏషాం పిత్తైశ్చ భావయేత్ ।
నశ్య[2]ంతితత్ క్షణే నైవ సన్నిపాతః సుదారణః ।
మూ ర్చా[3]పస్మారబధిరహిక్కా శ్వాసక[4]ఫామయాః ॥
ర[5]సో బ్రహ్మాస్త్రనామాఽయం సన్నిపాతకులాంతకః ।
విషమం చాహికం దోషం సన్నిపా[6]తాం స్త్రయోదశ ॥
ర[7]సో బ్రహ్మాస్త్రనామాసావశ్విభ్యాం నిర్మితః పురా ।

బిల్వాదిలేహ్యము

శ్లో, తులా [8]స్యాత్ బిల్వమూలస్య తదర్థం సరసీరుహామ్ ।
ద్రోణద్రోణార్ధసలిలమష్టభాగావశేషితమ్ ॥
ఆర్ద్రికస్య రసప్రస్థం ప్రస్థార్ధం బీజపూరకమ్ ।
కార్పాసఫలసా[9]రశ్చ కపిత్థఫలసారకమ్ ॥
ఆమలక్యా రస[10]శ్చైవ ప్రస్థార్థం చ పృథక్ పృథక్ ।
తులార్ధశర్కరాయుక్తం స్నిగ్ధభాండే వినిక్షిపేత్ ॥
త్రిజాతకం త్రికటుకం ధాన్యముస్తాయ[11]వానికా ।
జీరకద్వయ సింధూత్థమధుకం చాయ[12]సో రజః ।
ప్రత్యేకం పలమాత్రం చ సూక్ష్మచూర్ణాని కారయేత్ ॥
గోఘృతం కు[13]డబం చైవ మాక్షికం కుడబద్వయమ్ ।
ధాన్యరాశౌ నిధాతవ్యం [14]పక్షం వా మాసమేవ [16]వా ॥
అనుపానవిశేషేణ యథారోగం యథాబలమ్ ।
అరోచకే చ వమనే సోద్గారే వహ్నిదీపనమ్ ॥

1, గచ్ఛా
2. తాని
4, భ
3, పాత్పరం
5, సిం
6, తత్ర
7, సం
8, మాయం
9. యాం
10, రేణ
11, ంచై
12, తా
13. సే
14. దం
15. న
16. చా

శ్వాయ[1]ధుధ్మానహృచ్ఛూలశ్వాసకా[2]సాంత్రశూలజిత్ ।
ఉద్గార[3]మూర్ధ్వవాతం చ క్షయచ్ఛర్దిం వినాశయేత్ ॥
మేహపాండుహరం చైవ [4]పథ్యం చైవమసృ[5]గ్దరే ।
అనుపానవిశేషేణ యథారోగం యథాబలమ్ ॥
[6]ఏష బిల్వాదికో లేహః [7]శ[8]స్యతే పరమౌషధమ్ ।

వసంతకుసుమాకర[9]ము

శ్లో. మృతసూతాభ్రకం [10]స్వర్ణం రౌప్యం కాంతం చ తీక్ష్ణకమ్ ।
ప్రవాళముక్తాభసితం భసితం నాగవంగయోః ॥
తదర్ధం భస్మవైక్రాంతం గవ్యదుగ్ధేన మర్దయేత్ ।
జాతీపుష్పసముద్భూతరసేన దివసత్రయమ్ ॥
శాల్మలీకోకిలాద్రాక్షాద్రవైర్గాంధారిసంభవైః ।
శతపత్రరసేనైవ కుంకుమాగరుభావ[11]నా ।
ఏతేషాం భావనాయుక్తం ఇందుకస్తూరి సంయుతమ్ ।
వల్లద్వయమిదం ఖాదేత్ శతా[12]హ్వాజీరసంయుతమ్ ॥
[13]హంతి సర్వప్రమేహాణి యక్ష్మాణం కృచ్ఛ్ర[14]మేవ చ ।
బహుమూత్రం ఖండమూత్రం రక్తస్రావం ప్రవాహికామ్ ॥
తత్తద్రోగానుపానేన సర్వమేహనివారణః ।

మరియొక వసంతకుసుమాక[17]రము

శ్లో. హేమతారప్రవాళం చ వజ్రం వైడూర్యమౌక్తికమ్ ।
అభ్రకం మృతలోహం చ ద్విగుణం సూతభస్మకమ్ ॥

---

1. ధూ
2. సంచ
3. ంఊః
4. నం
5. పైత్యంచాపి
6. ద్గర
7. యేష
8. హ్యం
9. శ
10. ం
11. వర
12. ఏతేషాంభావనాయు కరింఇందుకస్తురిసతయుం
13. యేతు
14. ఖంత్నీర
15. ఉష్ణందశ
16. రోగజితు
17. ం

వంగం చ నీలం వైక్రాంతం నాగభస్మ ప్రయోజయేత్ ।
సర్వేషాం చ సమానీయ వాస[1]వేత్సుగణేన చ ॥
శతపత్రరసేనైవ మృగనాభీంచు దాపయేమ్ ।
కుసుమాకరవిఖ్యాతో వసంతపదపూ[2]ర్వకః ॥
క్షయకాసారుచిశ్వాస[3]శో[4]ఫపాండ్వామయాపహః ।
మూత్రకృచ్ఛ్రాఖశ్మరీ[5]ర్హంతి మే[6]హావింశతినాశనః ॥
గ్రహణీకామలా[7]ఘ్నశ్చ సర్వజ్వరహరః పరః ।
శూలాధ్మాన[8]హరం చైవ కామదం పుష్టివర్ధనమ్ ॥
రేతోవృద్ధికరం పుంసాం ప్రజాజననముత్తమమ్ ।
ఆయుర్వృద్ధికరం చైవ మూత్రాఘాతాశ్మరీహరమ్ ॥
సర్వవ్యాధివిని[9]ర్మోక్తా దృఢదీపనపాచనః ।

పూర్ణచంద్రోదయ[10]ము

శ్లో॥ రసబలిటంకణవిషనేపాళం
కాంచనతారసమాక్షికయుగ్మమ్ ॥
మౌక్తికవిద్రుమకాంతసువంగం
అభ్రకమృ[11]గమదతీక్ష్ణసులోహమ్ ॥
కుంకుమతామ్రజచందనచంద్రం ।
మాలతిపుష్పసుమర్దితయామమ్ ॥
పల్లవమాత్రసృ[12]పోచితముక్తం
ఆర్ద్రికరసమనుపానవిశేషమ్ ॥

---

1. వే
2. రకే
3. సా
4. థ
5. హ
6. హాన్వి
7. నాంచ
8. ంవంధ్యకరం
9. ర్ముక్తో
10. ం
11. దు
12. సమోజితయుక్తం

శ్వాసకాసమయపీనసరోగం ।
మేహకు[1]ష్ఠరుధిరామయనాశమ్ ॥
రాజరోగహరదేహసుపుష్టిం
దీపనకారణవర్ధనవృష్యమ్ ॥
పూర్ణచంద్రముదయాంచితనామ
పాండుశో[2]ఫహరపి త్త[3]గదఘ్నమ్ ॥

ఉదయభాస్కర[4]ము

శ్లో. మృతం సూతం మృతం చాభ్రం శిలాగంధకతాళకమ్ ।
హింగుళం కుష్ఠమమృతం తుల్యం చూర్ణం నిధాపయేత్ ॥
గుంజాష్టఘృతశుంఠీ[5]స్థం లేహ్యం చోదయభాస్కరమ్ ।
వాతశూలప్రశాంత్యర్థం శిలాక్షారం చ కుష్ఠకమ్ ॥
మధునా లేహయేచ్చాను మూలం [6]నాగరకుష్ఠజమ్ ।

ద్రాక్షాదిలేహ్యము

శ్లో. ద్రాక్షాప్రస్థం కణాప్రస్థం శర్కరార్ధతులాం తథా ।
ద్విపలం మధు శుంఠీ త్వక్ త్వక్‌క్షీరీం చ విచూర్ణితమ్ ॥
ధాత్రీఫలరసద్రోణే క్షి[7]ప్త్వా [8]తల్లేహవత్పచేత్ ।
శీతే మధుప్రస్థయుతం లి[9]హ్యాత్పాణితలం తథా ॥
హలీమకం పాండురోగం కామిలాం చ నియచ్ఛతి ।

ధాత్రీలేహ్యము

శ్లో. ద్రో[6]ణం ధాత్రీఫలాంభో మృదుశిఖినిపచేచ్ఛర్కరాయా[10]స్తులార్ధమ్।
యష్టి[11]శుంఠీతు[12]గా[14]శాద్వదిలమపి పృథక్పిప్పలీగో స్తనీనామ్ ॥

---

1. ష్ఠు
2. థ
3. మయ
4. ం
5. ఖ్యం
6. వారారతుండిజా
7. పేత్వా
8 ల్లో
9. ంహ్య
10. ణాం
11. ంతు
12. శు
13. కా
14. సాం

ప్రస్థం సంచూర్ణ్య దత్వా శృత [1]ఇహ శిశిరో మాక్షికప్రస్థయుక్తో లేహోఽయం పాండుశో[2]ఘం జయతి హలిమకం కామిలాయాః [3]ప్రణాశీ

చించాదిలేహ్యము

శ్లో. చించాపత్రస్య చ తులాం [4]అయస[5]శ్చ తదర్థకమ్ ।
తదర్థం చిత్రమూలం చ తదర్ధ[6]మార్ద్రకస్య చ ॥
వర్షాభూ దేవదారు[7]స్యాత్తదర్థం చ పృథక్ పృథక్ ।
చవ్యం గ్రంథికమూలం చ [8]కుడవం చ పృథక్ పృథక్ ॥
దశమూల[1]ంచ కుడ[9]వం పచేత్తోయే చతుర్గుణే ।
చతుర్భాగావశేషం చ కషా[10]యం పరిస్రు[11]తమ్ ॥
పురాణ[11]గుడసంయుక్తం [12]శుద్ధం చ తులయా [13]సమమ్ ।
బీజపూరరసప్రస్థం ప్రస్థం చ సునిషణ్ణకమ్ ॥
సు[14]పాకం తు యదా యాంతి యవానీదీప్యజీరకమ్ ।
వ్యోషం త్రిజాతకం చైవ క్రిమిఘ్నం తుల[15]సీ పృథక్ ॥
అయోరజశ్చ త్రిఫలా కిట్టస్య [16]చ పలద్వయమ్ ॥
భృంగస్య స్వరసప్రస్థం సూక్ష్మచూర్ణాని కారయేత్ ॥
శీతే ప్రస్థం ఘృతం చైవ క్షౌద్రప్రస్థం చ నిక్షిపేత్ ।
ఏత[17]చ్చించాది[18]కం లేహ్యం శో[19]ఫపాండ్వామయాపహమ్ ॥
శ్వాసకా[20]సౌ క్షయం చాపి పీనసా[24]న్ హంత్యనేకశః ।
పార్శ్వశూలప్రతిశ్యాయగుల్మహృద్రోగనాశనమ్ ॥

---

1. తయివ
2. భం
3. నాశం
4. ఆ
5. ంచ
6. ం
7. శ్చ
8. శ్చ
9. డుబం
10. కొందుపం
11. యేషు
12. స్ప
13. స్యగుడైర్యుక్తం
14. ద్దేశ్చ
15. ప్నుతం
16. పక్వంమహాతా
17. శి
18. తు
19. త్చి
20. కా
21. భ
22. పా
23. నాన్యం
24 కా

మహాచించాదిలేహ్యము

శ్లో, తింత్రిణీచిత్ర[1]కా భృంగో విష్ణుక్రాంతా చ కుండలీ ।
పథ్యా శీతఫలం తేషాం కాళలోహం సమం పచేత్ ॥
ద్రోణద్వయేన ధాన్యామ్లమష్టభాగావశేషితమ్ ।
తులార్ధగుడయా యుక్తం సమావాప్య పునః పునః ॥
నీలీ తులశి నిర్గుండీ తలపోటం చ మోరటః ।
హారిద్రా౽ర్ద్రకపూరామ్లమే తేషాం స్వరసం తథా ॥
దర్వీప్రలేపనాత్తేషాం ప్రతివాపం పునః పునః ।
అరోమలం దేవకాష్ఠం [2]జీరకం కాంతసంయుతమ్ ॥
దశనిష్కమిదం చూర్ణం క్షౌద్రం ప్రస్థార్ధ[3]మావపేత్ ।
కు[4]డవం ఘృతతైలం చ సంమిశ్రం లేహయేత్సుధీః ॥
[5]షడర్శః శోపగుల్మాది హాలీమకవినాశనమ్ ।
శ్వాసకాసక్షయం [6]హాన్యాత్ మహాశూ[7]లభగందరమ్
మహాచించాది[8]కం లేహ్యం చంద్రవాక్చంద్రపాషితమ్ ।

లఘుచించాదిలేహ్యము

శ్లో. చించాపత్రస్య చ తులాం అయస[9]శ్చ తదర్ధకమ్ ।
ద్రోణద్వయాంభసి పచేదష్టభాగావశేషితమ్ ॥
వర్షాభూస్వరసం చైవ ప్రస్థద్వయముదాహృతమ్ ।
ఆర్ద్రకం వింశతిపలం ఖండశః పరికల్పయేత్ ॥
గుడస్య తులయా సార్ధం సర్వాణ్యత్ర వినిక్షిపేత్ ।
దీప్యం కటుత్రయం జీరం త్రిగంధం చ పృథక్ పృథక్
సుపక్వే లేహతాం యాతే ప్రతీవాపం [10]సమావపేత్ ॥
మండూరం తత్సమం యుక్తం తీక్ష్ణచూర్ణపలం తథా ।
క్షౌద్రస్య కు[3]డవం శీతే పక్షం ధాన్యే తు నిక్షిపేత్ ॥

---

1. ని
2. నిక్షి
3. డుబం
4. పాండ్వార్శో
5. చెవ
6. లా
7. ఢ
8. క్షో
9. సంచ
10. నలాతయేతు

పాండుశోభాక్షయం శ్వా[1]సం హిక్కాం చాపి నియచ్ఛతి ।
లఘుచించాదికం లేహ్యం అశ్విభ్యాం నిర్మితం పురా ॥

మఱియొక చించాదిలేహ్యము

శ్లో, చించాపత్రతులాం తదర్ధమయసో వహ్నౌ స్తథై వార్ద్రకమ్
తస్యార్ధం పృథగేతదర్ధముదితం దేవాహ్వపౌనర్ణవమ్ ॥
పాఠాసాయకపుంఖధాన్యకుటజద్రాక్షాః పృథక్ ప్రాస్థి[2]కాః
చవ్యగ్రంథిద శాంఙ్ఘి[3]తో[4]దవం క్వాథేతులాఽస్మిన్ గుడాత్ ॥
శా[5]ర్ద్రక్ర[6]వమాతులుంగరసయోః ప్రస్థే చ పక్వాయు[7]తమ్
వేల్లత్ర్యూషణదీప్యజీరకతుటీత్వక్పత్రికైః పాలికైః ।
మాండూరద్విపలాయసత్రిపలి[7]కాక్షౌద్రేణ యోజ్యం తతః
స్యాత్ శోపద్రవపాండుశోభదమనం చించాదిలేహ్యం [8]మతమ్ ॥

మరియొక చించాదిలేహ్యము

శ్లో, చించాలేహ్యం ప్రవక్ష్యామి సర్వరోగహరం పరమ్ ।[2]
దశమూలాని సర్వాణి వింశతిం పలతః క్షిపేత్ ॥
[9]అశీతిపలమాత్రం తు చించాపత్రం వినిక్షిపేత్ ।
[10]పురాణలోహకం పత్రం పల[11]నాం షష్టిమేవ చ ॥
పక్త్వాష్టగుణితే తోయే త్వష్టభాగావశేషితమ్ ।
కషాయే నిక్షి[12]పేత్పూతే [13]పురాణాత్తు తులాం గుడాత్ ॥
[14]సర్వమేకత్రనిక్షిప్య లేహపాకేన విన్యసేత్ ।[15]
బీజపూరం చ ప్రస్థార్ధం మహాచించారసం తథా ॥

---

1. కుబం
2. సా
3. తం
4. యా
5. కుబం
6. ర్ద్ర
7. శ
8. తాం
9. నీ
10. మయః
11. చతుఃకుడుబమాత్రం తు నక్రనవ్యంతుకారయేతు
12. పణ్ణవః
13. చా
14. తస్యాం తరేవినిక్షిప్యమ నుపాష్టతానవః
15. ప్రకద్రవ్యం
16. కుడుబార్ధం
17. పూర్వేణకంతు
18. స్వశీతలకరీయత్రదవ్యో పరితువక్ష్యతే

నాగరం జీరకద్వంద్వం మాగధీ మరిచం తథా ।
చాతుర్జాతవిళంగాని త్రిఫలాలోహచూర్ణకమ్ ॥
నిష్కషోడశమాత్రం తు ప్రత్యేకం పట[1]గాళితమ్ ।
మాండూరకరజోద్వంద్వం తథా చూర్ణం నియోజయేత్ ॥
పలషోడశమాత్రే[2]ణ మధునా సహ యోజయేత్ ।
కర్షమాత్రం పిబేన్నిత్యం ప్రాతః కాలేన నిత్యశః ॥
శ్వాసకాసక్షయా గుల్మగుదకీలభగందరాః ।
విషూచీ విష[3]మో వాతః పైత్య[4]శ్లేష్మమయా జ్వరాః ॥
ఏతే రోగా వినశ్యంతి నిశ్చయం పరమం విదుః ।
శాల్యన్నం మస్తు సఘృతం [5]తథా తక్రం తు పథ్యకమ్ ॥
వ్యంజనం కారవేల్లం చ వృంతాకం మధుమాంసకమ్ ।
ఏ[6]తాని వర్జయేన్నిత్య[7]మన్యథా నిష్ఫలం భవేత్ ॥

చిత్రకాది లేహ్యము

శ్లో, పంచాశత్పలికం గ్రాహ్యం మూలం చిత్రకరంజ[8]జమ్ ।
పక్త్వా జలాఢకైః షడ్భిరష్టభాగావశేషితమ్ ॥
గుడార్ధతులయా యుక్తం పునరగ్నావధిశ్రయేత్ ।
[9]ముండీబ్రాహ్మీగుళూ[10]చీనాం కుమారీభృంగ[11]యో స్తథా ॥
హారిద్రార్ద్రికజంబీరగోమూత్ర[12]శకృతాం తథా ।
సర్వేషాం స్వరసప్రస్థం తథా తైలస్య సర్పి[13]షః ॥
ప్రస్థం చిత్రకమూలస్య భల్లాతకు[14]డవం తథా ।
సార్ధత్రిపలికం చాపి పథ్యాధాత్రీమహౌషధమ్ ।

---

1. ఘా
2. ంతు
3. మో
4. కంపమపి
5. కర
6. తేషాం
7. ంఅ
8. క
9. గృష్టి
10. చ్యాశ్చ
11. సాత
12. ంగోమతాం
13. షాం
14. డుబం

పలద్వయం తు లోహస్య [1]పలైకం జీరకస్య చ ॥
పిప్పలీ పిప్పలీమూలం విళంగం [2]సితసర్షపమ్ ।
హింగు చవ్యం వచా పాఠా భార్ఙ్గీ చాతివిషైవ తు ।
ఇత్యే[3]తాన్ పలి[4]కాంస్తస్మిన్ సిధ్యే[5]త్యావాప్య శక్తితః ॥
పక్త్వా దర్వీప్రలేపం తు సుశీతం కలశస్థితం ।
ధాన్యరాశౌ తతో యుక్త్వా పక్షమాత్రం నిధాపయేత్ ॥
పాండురోగముదావర్తం కుష్ఠగుల్మభగందరం ।
అర్శోఽగ్నిసంగశూలం చ కాసశ్వాసౌ చ నాశ[6]యేత్ ॥

కామిలకు నస్యయోగము

చేదుబీరకాయ తెచ్చి విత్తులు [1]తీసివేసి దాని నిం[2]డుగ కలి పోసి మంచు[3]లో బెట్టి ఆ కలితో నశ్యము చే[4]సి[5]న కామిలరోగము నయమగును.

కర్పూరతైలము

శ్లో. తైలం కర్పూరవల్లీమునితరు[6]లశునైః కుండలీకాకమాచీ
దూర్వానిష్పావ[7]మూర్వేక్షురసయుగనిశానీలినీపూతినింబైః ।
స[8]ర్జస్నుహ్యశ్వగంధిం ఘనరవ[9]శుకనాసా కరంజామృతాఖ్యైః
[10]పిష్టైస్సర్పిర్విపక్వం శమయతి సహసా సర్వవైసర్పరోగాన్ ॥

శ్లో. [1]విషంవృశ్చికమూషోత్థం కుష్ఠమష్టాద[2]శాద్మకమ్ ।

---

1. కాంజికా
2. శి
3. తే
4. కేత
5. పానదా
6. నం
7. శుద్ధక్రియ
8. దోడి
9. డాను
10. న
11. య
12. మ
13. వసునీ
14. బృద్ధ్యస
15. జ్వా
16. వసునాభూ
17. సానంతాభి
18. వృశ్చికంమూషికంబైశ
19. శంతధా

క్షీ[3]రక్ష్మారుహాదితైలము

క్షీర[1]క్ష్మారుహకల్కతై[1]శ్చ సహితైః దూర్వారసే శారిబా
కస్తూరీఘనసారచందనజలద్రాక్షామృణాలోత్పలైః ।
చోరోశీరలవంగకుంకుమ[2]జటాకుష్ఠాబ్జయష్టీంధవైః[5]
[2]సిద్ధం తైలమిదం హిన[4]స్తి పయసా సైసర్పదుష్టవ్రణా[5]న్ ॥

క్షీరవృక్షతైలము

శ్లో. క్షీరవృక్షకషాయార్ధం కుమారీదూర్వయో రసమ్ ।
చందనం మధుకం కుష్ఠం హ్రీబేరం [5]చాప్యుశీరకమ్ ॥
మధూకపుష్పదుత్తూరం మృణాలం కందముత్పలమ్ ।
శారిబా సర్పగంధా చ నీలీమూలం త్రిచండికా ॥
నీగాహ్వాయం చోరకం చ సమమాదాయ కల్కకమ్ ॥
తైలమేతైర్విపక్వం తు క్షీరం ద్విగుణమేవ చ ।
ఏతదభ్యంజనం శ్రేష్ఠం సర్వవైసర్పనాశనమ్ ॥

ఉశీరాదితైలము

శ్లో. ఉశీరం చందనం కుష్ఠం హ్రీబేరం చ మృణాలకమ్ ।
శారిబా చాశ్వగంధా చ కైడర్యం [1]కల్కయేత్సుధీః ॥
కంటకారీ[2]జహింస్రా[3]జశ్వేతదూర్వారసం తథా ।
ఏతై[4]ర్ద్ధిగ్విపక్వం తు తైలం సర్వవిసర్పజిత్ ।
పానాభ్యంజనశ్యే[5]షు వస్తికర్మక్రియాసు చ ॥

---

1 రాజ
2. ల
3. ఝ
4. శి
5. క్షి
6. తు
7. చము
8. వర్ష్మవద్బృహం
9. చ
10. చ
11. హస్తినామరుహాకాళశి రోవేష్టాంగరోచనా
12. తుర్ద్గే
13. ఫు

పీటికి పథ్యములు

శ్లో. పురాణశాలిగోధూమపటోలం తండులీయకమ్ ।
ధాత్రీ పత్తూర కదళీ ద్రాక్షా దాడిమ చందనం[1] ॥
కపిత్థం గోఘృతం తక్రం తిక్తశాకాని యాని చ ।
శీతపిత్తే మసూర్యాం చ విసర్పే [2]చ హితం విదుః ॥

అపథ్యములు[5]

శ్లో. దధిక్షీరగుడా[3] సూపమాంసనిష్పావసర్షపం ।
విదాహి మాష మద్యామ్ల వ్యాయామ క్రోధ మాతపమ్ ॥
మసూరీ శీతపిత్త[4]హ్వా విసర్పేష్వహితం తథా ।

భానుతైలము

శ్లో. అర్కక్షీరం స్నుహీక్షీరం భృంగీదుత్తూరయో రసమ్ ।
జంబీరద్రవగోమూత్రం ప్రత్యేకం పలవింశతిః ॥
తిల[5]జం వింశతిపలం సర్వమేకత్ర పాచయేత్ ।
తైలావశేషముత్తీర్య తత్తచ్చూర్ణం వినిక్షిపేత్ ॥
కాంచనీ ధాతకీపుష్పం మంజిష్ఠా చ శతావరీ ।
గంధకం పంచలవణం ద్వినిశా వత్సనాభకమ్ ॥
ప్రత్యే[6]కార్థపలం యోజ్యమేకీకృత్య విమర్దయేత్ ।
ఉద్వర్తైఃసర్వకుష్ఠాని భానుతైలం నిహంత్యలమ్ ॥

ప్రదర[7]మునకు

1 గుగ్గిలము, 2, శ్రీగంధము, 3. పంచదార,

[8]వీటిని నేతిలో గలుపుకొని సేవిం[9]చిన ప్రదరములు నయమగును.

---

1. ధ్యా
2. సైః
3. శ్చ
4. ధ్యా
5. డాసూ
6. చ
7. తైలం ఫలం వింశత్స
8. వ
9. ంయే

మరియొకటి

1. కన్నెరావిచెక్కముద్ద, నిమ్మకాయంత, 2. మిరియపుముద్ద పోకంత,

వీటిని ఆవువెన్న పంచదా[1]రలతో కలుపుకొని సేవిం[2]చిన ప్రద[3]రములు [4]నయమగును.

బాలజ్వ[5]రములకు

శ్లో. [6]త్ర్యూషణం కటురోహి[7]ణ్యః పాఠామూలం హరీతకీ।
ఉష్ణతోయానుపానేన బాలజ్వరనివారణమ్॥

పూతీకాదితైలము

శ్లో. పూతీకద్వయనిర్గుండ్యా [8]సైరేయక పునర్నవా।
సింహ్యా[9]కులిజయదార్వీకుచేలా మోరటా స్తథా॥
అశ్వగంధా [10]కుమారీ చ శ్రీపర్ణీ వైజయంతికా।
పూతీకస్వరసప్రస్థం సర్వేషాం స్వరసం తథా॥
చాతుర్భాగావశేషంతు తైలప్రస్థం పయస్సమం।
దేవదారువచారాస్నాతిక్తా[11]కట్వంగవత్సకాః॥
శతపుష్పా చ మోదా చ జీరకద్వయసర్షపమ్।
నిశాద్వయం త్రికటుకం విశంగం చవ్యచిత్రమ్॥
చాతుర్జాతం చ ఖ[20]దిరం గ్రంధికం హస్తిపిప్పలీ।
యష్టీహింగ్వభయా కుష్ఠలాక్షాసర్జరసం తథా॥
సుపక్వం వస్త్ర[3]సంపీడ్యం శిరోరోగం సుదారుణమ్।

---

1. రా
2. నేతి
3. చ
4. చ
5. ను
6. రా
7. మాను
8. రా
9. చను
10. రా
11. మాను
12. రాను
13. త్రికటుం
14. ణ్యం
15. అయు
16. బిల
17. గృహకన్యా
18. ఖ
19. తి
20. య

అశీతిం[4]వాతజాన్ రోగా[5]నర్దితం కర్ణశూలజిత్ ।
విశేషాద్దంత[2]పీడాం చ పక్షాఘాతం జయేద్ధ్రువమ్ ॥
ఇదం పూతికతైలం చ సర్వరోగనివారణమ్ ॥

తిక్తకోశాతకీతైలము

శ్లో. తిక్తకోశాతకీ ధాత్రీ వా[1]సా భృంగరసం తథా ।
అగ్నిమ[2]ంథోద్భవం కన్యా నీలీ నిర్గుండి శిగ్రజమ్ ॥
జంబీరఫలసారేణ గృహకన్యారసం తథా ।
ఏతేషాం స్వరసం చైవ ప్రస్థార్థం చ పృథక్ పృథక్ ॥
ఘృతమేరండజం చైవ ప్రస్థార్థం చ పృథక్ పృథక్ ।
ప్రస్థం చ తిలతైలం చ అజాక్షీరం చ తత్సమమ్ ॥
త్రిజాత త్రిఫలా కుష్ఠ మధుకోశీరశారిబాః ।
చందనద్వయమంజిష్ఠా శతాహ్వారజనీద్వయమ్ ॥
జాజీఫలం చ కటుకం [2]తథా నాగరముస్తకమ్ ।
మాం[1]సీవాలుక తక్కోలం తగరం చోరయుగ్మకమ్ ॥
భార్గి నీలోత్పలం కందం పృమకం చ ప్రసారిణీమ్ ।
ఏషాం ద్వికార్షికం చైవ శనైః మృద్వగ్నినా పచేత్ ॥
కస్తూరీ ఘనకర్పూరం వా[2]సయేత్కుశలో భిషక్ ।
తిక్తకోషాతకీ నామ తైలమభ్యంజనాదిషు ॥
అక్షిశూలే శిరశ్శూలే కర్ణశూలేషు దంతజే ।
ఏతత్తైలం మహాశ్రేష్ఠ[3]మశ్విభ్యాం నిర్మితం పురా ॥

---

1. ర్వా
2. ర
3. శా
4. ధాద్వయం
5. అజా
6. శ
7. శ
8. ం అ

మరియొక తిక్తకోశాతకీతైలము

శ్లో. తిక్తకోశాతకీ ధాత్రీ కన్యాలాబూర్జయంత్యలిః ।
బింబీవా[1]సా చ నిర్గుండీ ఫలపత్రాణి చాహరేత్ ॥
[2]ఏతేషామాఢకే దద్యాత్త్రిస్నేహం ప్రస్థమాత్రకమ్ ।
అజాక్షీరం సమం చైవ కల్కద్రవ్యాణి యోజయేత్ ॥
ఫలత్రయం త్రికటుకం త్రిజాతం కుష్ఠబర్బురమ్ ।
విళంగం శిగ్రుబీజాని యష్టీమధుకసైంధవమ్ ॥
శనైః మృద్వగ్నినా సమ్యక్ నవవస్త్రేణ పీడయేత్ ।
శిరోవాతేషు శూలేషు [3]చాక్షిరోగే[4]చ దారుణే ॥
కర్ణశూలేషు [5]యోక్తవ్యం నాసారోగే తథైవ చ ।
ఊర్ధ్వజత్రువికారేషు [6]హ్యశ్విభ్యాం నిర్మితంపురా ॥

చికిత్సాసారసంగ్రహమున
ఉత్తరఖండము
సంపూర్ణము.

1, శా
2, ఏతారధాఢకం
3, తి
4, షు
5, బాధ్యేనా
6. ఆ
7, రక్తప్రదరానకు

సురవన్నె వు వ్వు
తు ౧ మిరియాలుతుం ౧ం
ఆవు నేతవేచి చీనా పంచ
దారశెం పావు శేరు వేసి
లెస్స మర్దించి పూట ౧ కి
వుశిరిక కాయంత చొప్పున
వుచ్చుకునేది పథ్యం పచ్చ

పప్పు పెండలం ఆవునెయ్యి
ఆవు మజ్జిగ పులుసు ఆ
గడ్డ బియ్యపు అన్న మ
పుచ్చుకునేది మిగలా వే
కారం మొదలయిన
మానేది పాత ఉశిరి
పచ్చడి వుచ్చుకోవచ్చున

అనుక్రమణిక

BULLETIN OF THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPT LIBRARY, MADRAS.

AN APPEAL.

The Government Oriental Manuscripts Library, Madras, is unique in of variety and vastness of collections covering a very wide field of Indian l ture in Sanskrit, Tamil, Telugu, Kannada, Malayalam, Mahratti, Arabic, P and Urdu. The dates of several of the manuscripts go back to many hundı years. From an academic point of view, these collections contain some interesting specimens of Literary, Scientific, Historical and Artistic impo: A large number of them have not yet been printed and some of them are av only in this Library. With a view to placing these manuscripts in the ha the public in a printed form, the Government of Madras were pleased to sa the starting of a BULLETIN under the auspices of the Government O: Manuscripts Library. For the present only two numbers are issued in a They contain critical editions of original works in Sanskrit, Tamil, T Kannada, Malayalam, Mahratti, Persian and Urdu. The annual subsc: is only Rs. 4 inland and 8 shillings foreign. Scholars, Patrons of C Universities, Public Libraries and Educational Institutions are reques enrol themselves as susbscribers for this Bulletin and thus encourage the of Oriental Studies and Culture.

A few copies of back numbers are available for sale, post free, at the : ing prices which should be sent in advance.

Vol. I, No. 2, July to December, 1948	..	Rs. 2.
Vol. II, 1949	..	Rs. 4.
Vol. III, 1950	..	Rs. 4.
Vol. IV, 1951	..	Rs. 4.

T. CHANDRASEKHARAN,
Curator,
Government Oriental Manuscripts Lil

TRIPLICANE,
MADRAS-5.

LIST OF CATALOGUES PUBLISHED BY THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS.

SANSKRIT.

Descriptive Catalogues.

		Numbers.	*Price.* RS. A. P.
* Vol. I.—Part I, Vedic Literature	..	1 to 46	0 12 0
* Vol. I.—Part II. Vedic Literature	..	47 to 245	0 12 0
* Vol. I—Part III. Vedic Literature	..	246 to 852	2 0 0
* Vol. II.—Vedic Literature	..	853 to 1245	1 12
* Vol. III.—Grammar, Lexicography aod Prosody	..	1246 to 1805	1 8 0
* Vol. IV—Part I. Ithihāsa and Purāṇa	..	1806 to 2337	1 8 0
* Vol. IV.—Part II. Upapurāṇas and Sthalamāhātmyas	..	2338 to 2610	1 4 0
* Vol. V.—Dharmaśāstra	..	2611 to 3045	1 8 0
* Vol. VI.—Dharmaśāstra	..	3046 to 3427	1 4 0
* Vol. VII.—Dharmaśāstra	..	3428 to 3872	1 4 0
* Vol. VIII.—Arthaśāstra, Kāmaśāstra and Systems of Indian Philosophy—Nyāya	..	3873 to 4334	1 4 0
* Vol. IX.—Systems of Indian Philosophy—Vaiśeṣika, Yoga, Mīmāmsā and Vedānta-Advaita Philosophy	..	4335 to 4780	1 12 0
* Vol. X.—Systems of Indian Philosophy—Dvaita, Viśiṣṭādvaita and Śaiva Vedāntas	..	4781 to 5122	1 12 0
* Vol XI.—Systems of Indian Philosophy	..	5123 to 5558	1 12 0
Vol. XII.—Religion	..	5559 to 6266	1 12 0
Vol. XIII.—Religion	..	6267 to 7006	1 12 0
* Vol. XIV.—Religion	..	7007 to 7729	1 12 0
* Vol XV.—Religion	..	7730 to 8165	1 12 0
* Vol. XVI.—Religion, Vrata and Pūjā	..	8166 to 8780	1 12 0
Vol. XVII.—Stotras	..	8781 to 9357	1 12 0
Vol. XVIII.—Stotras—Praśaṃsā Stotras	..	9358 to 10540	1 12 0
Vol. XIX.—Stotras—Praśaṃsā Stotras	..	10541 to 11450	1 12 0
Vol XX.—Kāvyas	..	11451 to 12143	2 12 0
Vol. XXI.—Kāvyas	..	12144 to 12783	3 0 0
Vol. XXII.—Rhetoric, Poetics, Music, Dancing and Śilpaśāstra	..	12784 to 13068	4 0
Vol. XXIII.—Medicine	..	13069 to 13381	1 8 0
Vol. XXIV.—Jyotiṣa	..	13382 to 14076	3 2 0
* Vol. XXV.—Supplemental	..	14077 to 14560	2 4 0
Vol. XXVI.—Supplemental	..	14561 to 15000	2 12 0
Vol. XXVII.—Supplemental	..	15001 to 15692	5 14 0
Vol. XXVIII.—Supplemental	..	15693 to 16200	3 12 0
Vol. XXIX.—Supplemental	..	16201 to 16700	3 2 0
Vol. XXX.—Supplemental	..	16701 to 17200	7 10 0
Vol. XXXI.—Supplemental	..	17201 to 17700	11 12 0

Triennial Catalogues.

* Vol. I-A (1911—13)	..	1 to 342	2 0 0
* Vol. I-B (1911—13)	..	343 to 573	1 6 0
* Vol. I-C (1911—13)	..	574 to 801	1 6 0
Vol. II-A (1914—16)	..	802 to 1329	18 2 0 (for II-A, II-B, II-C)
Vol. II-B (1914—16)	..	1330 to 1456	
Vol. II-C (1914—16)	..	1457 to 1942	
* Vol. III-A (1917—19)	..	1943 to 2348	6 0 0
* Vol. III-B (1917—19)	..	2349 to 2679	6 0 0
* Vol. III-C (1917—19)	..	2680 to 2894	4 4 0
Vol. IV-A (1920—22)	..	2895 to 3203	9 0 0
Vol. IV-B (1920—22)	..	3204 to 3634	8 0 0
Vol. IV-C (1920—22)	..	3635 to 4155	10 0 0
* Vol, V-A (1923—25)	..	4156 to 4300	4 0 0
* Vol. V-B (1923—25)	..	4301 to 4415	2 8 0

TRIENNIAL CATALOGUES—(*cont.*)

		Numbers.	Price. RS. A. P.
Vol. V-C (1923—25)	..	4416 to 5041	5 12 0
Vol. VI (1926—28)	..	5042 to 5380	10 0 0
Vol. VII (1929—31)	..	5381 to 5532	2 14 0
Vol. VIII (1931-32—1933-34)	..	5533 to 5700	1 4 0
Vol. IX (1934—37)	..	5701 to 5996	6 0 0
Vol. X-A (1937-38 to 1939-40)	..	5997 to 6496	14 10 0
Vol. X-B and X-C (1937-38 to 1939-40)	..	6497 to 7496	*In the press.*

GENERAL.

Alphabetical Index of Sanskrit Manuscripts, Part I.	..		13 12 0
Alphabetical Index of Sanskrit Manuscripts, Part II	..		10 0 0
Alphabetical Index of Sanskrit Manuscripts, Part III	..		3 6 0
Author Index of Sanskrit Manuscripts	..		1 8 0

TAMIL.

DESCRIPTIVE CATALOGUES.

Vol. I.—Alphabet, Primer. Lexicography, Grammar and Literature	..	1 to 511	1 14 0
Vol. II.—Itihāsa, Purāṇa, Religion and Philosophy (Vaiṣṇavism)	..	512 to 1122	2 2 0
Vol. III.—Religion and Philosophy (Śaivism)	..	1123 to 1620	6 0 0
Vol. IV.—Religion and Philosophy (Śaivism)	..	1621 to 1867	3 10 0
Vol. V.—Alchemy, Medicine, Magic, Witchcraft and Supplement		1868 to 2173	6 0 0
Vol. VI.—Miscellaneous	..	2174 to 2725	19 12 0
Vol. VII.—Local Records	..	2726 to 2949	13 4 0
Vol. VIII.—Local Records	..	2950 to 3169	*In the press.*

TRIENNIAL CATALOGUES.

Vol. I.—Miscellaneous (1910-13)	..	1 to 114	1 6 0
Vol. II.—Miscellaneous (1914-16)	..	115 to 310	4 14 0
Vol. III.—Miscellaneous (1917-19)	..	311 to 469	5 0 0
Vol. IV.—Miscellaneous (1920-22)	..	470 to 535	5 0 0
Vol. V.—Miscellaneous (1923-25)	..	536 to 859	6 8 0
Vol. VI.—Miscellaneous (1926-28)	..	860 to 952	4 10 0
Vol VII.—Miscellaneous (1929-34)	..	953 to 1055	2 6 0
Vol. VIII.—Miscellaneous (1935-43)	..	1056 to 1473	34 14 0
Vol. IX.—Miscellaneous (1944-49)	..	1474 to 1605	13 8 0

GENERAL.

Alphabetical Index of Tamil Manuscripts, Vol. I	..		5 4 0
Alphabetical Index of Tamil Manuscripts, Vol. II	..		12 6 0
Alphabetical Index of Tamil Manuscripts, Vol. III Local Records	..		8 6 0
Author Index of Tamil Manuscripts	..		3 10 0

TELUGU.

DESCRIPTIVE CATALOGUES.

Vol. I.—Ithihāsa, Purāṇa and Māhātmya	..	1 to 369	2 12 0
Vol. II (1).—Śṛṅgāra Prabandhas	..	370 to 616	1 0 0
Vol. II (2).—Śṛṅgāra Prabandhas	..	617 to 806	4 0 0
Vol. III.—Śṛṅgāra Prabandhas	..	807 to 941	3 14 0
Vol. IV.—Prabandhas—Dvipadakāvya	..	942 to 1221	5 12 0
Vol. V.—Grammar, Prosody and Lexicography	..	1222 to 1395	3 6 0
Vol. VI.—Vacana Kāvyas	..	1396 to 1466	1 4 0
Vol. VII.—Śatakas	..	1467 to 1833	5 6 0
Vol. VIII.—Yakṣagānams and Daṇḍakams	..	1834 to 2040	4 10 0
Vol IX.—Vedānta	..	2041 to 2273	21 12 0
Vol. X.—Gaṇita and Jyotiṣa	..	2274 to 2399	13 0 0
Vol, XI.—Medicine	..	2400 to 2481	6 8 0
Vol. XII.—Music (Saṅgīta)	..	2482 to 2592	7 6 0
Vol. XIII.—History	..	2593 to 2657	4 14 0
Vol. XIV.—Local tracts (Mackenzie Collections)	..	1 to 150	*In the press.*

TRIENNIAL CATALOGUES.

* Vol. I.- Miscellaneons (1910-13)	..	1 to 137	1 6 0
Vol. II.—Miscellaneous (1913-16)	..	138 to 292	2 6 0
Vol. III.—Miscellaneous (1916-19)	..	293 to 539	6 0 0
Vol. IV.—Miscellaneous 1919-22)	..	560 to 715	7 14 0
Vol. V,—Miscellaneous (1922-28)	..	716 to 812	3 0 0
Vol. VI.—Miscellaneous (1928-41)	..	813 to 1069	25 12 0

	Numbers.	Price.
		RS. A. P.

GENERAL.

Alphabetical Index of Telugu Manuscripts ..		3 12 0

KANNADA.

DESCRIPTIVE CATALOGUES.

Vol. I.—Grammar, Lexicography, Prosody, Itihāsa and Purāṇa	1 to 138	6 0 0
Vol. II.—Itihāsa and Purāṇa ..	139 to 317	4 12 0
Vol. III.—Religion—Āgama ..	318 to 476	6 12 0
Vol. IV.—Religion—Āgama, Vīraśaiva and Christianity ..	477 to 825	21 12 0
Vol. V.—Religion and Kāvyas ..	826 to 1038	35 2 0
Vol. VI.—Kāvyas		*In the press.*

GENERAL.

Alphabetical Index of Kannada Manuscripts ..		2 4 0

MALAYALAM.

DESCRIPTIVE CATALOGUES.

Vol. I Miscellaneous ..	1 lo 351	8 2 0
Vol. II Do. ..	352 to 368	2 8 0

GENERAL.

Alphabetical Index of Malayalam Manuscripts ..		0 2 0

ISLAMIC LANGUAGES.

Descriptive Catalogue of Islamic Manuscripts, Vol. I ..	..	13 14 0
Descriptive Catalogue of Islamic Manuscripts, Vol. II ..	..	16 12 0
Alphabetical Index of Urdu Manuscripts ..	..	0 2 0
Alphabetical Index of Persian Manuscripts ..	..	1 2 0
Alphabetical Index of Arabic Manuscripts ..	..	0 8 0

MARATHI.

Alphabetical Index of Marāṭhī Manuscripts Subject Index of Marāṭhī Manuscripts	In one volume	9 14 0
Descriptive Catalogue of Marāṭhī Manuscripts—Kaifiyats ..		*In the press.*

N. B.—*The books marked with an asterisk are out of stock.

LIST OF BOOKS PUBLISHED BY THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS, UNDER THE MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS SERIES.

Serial Number	Name of the work.	Name of the Editor.	Language	Price. Rs.	A.	P.
1.	*Sarva-siddhānta-saṅgraha	M. Rangacarya, M. A. Rao Bahadur.	SANSKRIT.	0	12	0
2.	*Gaṇita-sārasaṅgraha	Do.	Do.	2	4	0
3.	Padya-cūḍāmaṇi with commentary	Do.	Do.	2	8	0
4.	Brahma-siddhi with commentary	Mahāmahopādhyāya S. Kuppuswami Sastri.	Do.	7	12	0
5.	Ratneśvara-prasādana-nāṭakam	P. P. S. Sastri	Do.	1	2	0
6.	Rāmānuja-campū with commentary	Do.	Do.	3	0	0
7.	Mahābhāṣya with the commentary of Kaiyaṭa and super-commentary - Pradīpoddyotana of Annambhaṭṭa, Vol. I. Āhnikas 1 to 4.	P. P. S. Sastri & Dr. A. Sankaran.	Do.	20	12	0
8.	Śāstradīpikā with the commentary Mayūkhāvaḷi	P. P. S. Sastri	Do.	*In the press.*		
9.	Bāla bhārata with commentary	Do.	Do.	2	0	0
10.	Nayā-mañjarī	Do.	Do.	2	0	0
11.	Ḍamarukam with commentary	Do.	Do.	0	8	0
12.	Śṛṅgāra-prakāśa, Part I.	Do.	Do.	1	8	0
13.	Mahābhāṣya with the commentary of Kaiyaṭa and the super commentary Pradīpoddyotana of Annambhaṭṭa. Vol. II. Āhnikas 5 to 9.	T. Chandrasekharan, M. A., L. T.	Do.	*In the press.*		
14.	Naṉṉūṟ Kāṇḍikaiyurai.	Do.	TAMIL.	*In the press.*		
15.	Māṇikka-vācakar Ammāṉai.	Do.	Do.	Do.		
16.	Ādi-parvattādi-parvam.	Do.	Do.	Do.		
17.	Vasu-carittiram.	Do.	Do.	Do.		
18.	Sakala-nīti-kathā-nidhānamu.	Do.	TELUGU.	Do.		
19.	Pañca-tantramu.	Do.	Do.	Do.		
20.	Sundara-kāṇḍam (Rāmāyanam) by Venkamatya.	Do.	KANNADA.	Do.		
21.	Bhāgavatam Bhāṣā	Do.	MALAYALAM	Do.		
22.	Raṅgābhyāsam.	Do.	Do.	Do.		

N. B.—No. 5 is available at the Balamanorama Press, Mylapore, Madras.
Nos 8 to 12 are available at the Sri Vani Vilas Press, Srirangam.
*The books marked with an asterisk are out of stock.

LIST OF BOOKS PUBLISHED BY THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS, UNDER THE MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES.

Serial Number.	Name of the work.	Name of the Editor.	Language.	Price. Rs. A. P.
I.	Kappal Śāttiram	T. P. Palaniappa Pillai, B. O. L.	*Tamil*	1 10 0
II.	Anubhava Vaiddiya Murai. Volumes I & II.	Dr. C. Dorairajan & Dr. C. S. Uttamarayan, H. P. I. M.	Do.	
	Vol. I			3 14 0
	Vol. II			4 8 0
III.	Aṭṭāṇa Kōlāhalam	Tirumalai Sri Saila Sarma	Do.	5 0 0
IV.	Upadēsa-kāṇḍam Volumes I, II & III.	V. S. Chengalvaraya Pillai, M. A.	Do.	
	Vol. I			4 10 0
	Vol. II			5 0 0
	Vol. III			5 8 0
V.	Cōḻaṉ Pūrva Paṭṭayam	C. M. Ramachandra Chettiar, B.A., B.L.	Do.	5 0 0
VI.	Koṅgadeśa Rājākkaḷ	Do.	Do.	1 8 0
VII.	Sivajñāṇa-dīpam	T. P. Palaniappa Pillai, B O L.	Do.	1 6 0
VIII.	Daṭca-nāyaṉār Vaiddiya Aṭṭavaṇai	Dr. R. Tyagarajan, L.I.M.	Do.	1 8 0
IX.	Abhinaya-darpaṇamu	T. V. Subba Rao, B.A., B.L.	*Telugu*	1 12 0
X.	Ausadha-yōgamulu	Dr. Veturi Sankara Sastri	Do.	3 12 0
XI.	Vaidya Nighaṇṭuvu	Do.		2 12 0
XII.	Dhanur-vidyā Vilāsamu	Veturi Prabhakara Sastri	Do.	4 14 0
XIII.	Yōga-darśana-viṣayamu	Vedam Lakshmi Narayana Sastri, B.O L.	Do.	1 2 0
XIV.	Khaḍgalakṣaṇa Sirōmaṇi	N. Venkata Rao, M.A.	Do.	1 12 0
XV.	Tantra-sāra saṅgraha (Viṣanārāyaṇīya)	Vaidyaratna. Dr. M. Doraiswami Ayyangar	*Sanskrit*	15 4 0
XVI.	Bhārgava-nāḍikā	Dr. C. Kunhan Raja, M.A., D. Phil.	Do.	6 0 0
XVII.	Hariharacaturaṅgam	S. K. Ramanatha Sastri	Do.	6 8 0
XVIII.	Brahma - sūtravṛtti-Mitākṣarā of Annambaṭṭa	P. S. Rama Sastri	Do.	7 0 0
XIX.	Nyāyasiddhānta-tattvāmṛtam of Srinivasa	S. Subrahmanya Sastri, B. O. L.	Do.	2 8 0
XX.	Garbha-cikitsā	Dr. N. Madhava Menon, A.M.A.C.,	*Malayālam*	3 8 0
XXI.	Vāstulakṣaṇam and Śilpaviṣayam	S. K. Ramanatha Sastri	Do.	2 0 0
XXII.	Kaṇakku - sāram - Bālaprabōdham	Dr. C. Achuta Menon, B.A., Ph. D.	Do.	2 0 0
XXIII.	Kaṇakku-sāram	Do.	Do.	2 12 0
XXIV.	Kriyākramam	P. Narayanan Kutty Menon, M.A.	Do.	2 4 0
XXV.	Lōkōpakāra of Cāmuṇḍarāya	H. Sesha Ayyangar	*Kannada*	8 0 0
XXVI.	Raṭṭa atam	Do.	Do.	4 4 0
XXVII.	Vaidya-sāra-saṅgraha	Vaidyaratna Dr. G. Srinivasamurti, B.A., B.L., M.B. & C.M.	Vol. I	*In the press*

Serial Number.	Name of the work	Name of the Editor	Language.	Price.
XXVIII.	Aśva-śāstram of Abhinavacandra	Dr. P. Srinivasa Rao & H Sesha Ayyangar	*Kannada*	4 2 0
XXIX.	Auṣadhagalu-Vaidya Viṣaya	Vaidyaratna Dr. G. Srinivasamurthi, B.A., B.L., M.B. & C.M.	Do	6 14 0
XXX.	Saṅgīta-ratnākara	M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.	Do.	1 8 0
XXXI.	Sūpa Śāstra	U. Sitaramacarya	Do.	2 0 0
XXXII	Jami-al-Ashya	Afzal-ul-Ulama Hakim Abdul Qadir Ahmed Sahib	*Persian*	13 8 0
XXXIII.	Tibb-e-Faridi	Do.	Do.	8 4 0
XXXIV.	Tahqiq-al-Buhran	Do.	Do.	1 8 0
XXXV.	Safinat-al-Najat	Janab Rahim Ahmed Farooqui, M.A.	Do.	1 10 0

Serial Nos. XXXVI to LXX were published under the auspices of the TANJORE MAHARAJA SERFOJI'S SARASWATHI MAHAL LIBRARY. TANJORE.

Serial Number.	Name of the work	Name of the Editor	Language.	Price.
LXXI.	Vaiddiyak Kaḷañciyam	Dr. C. N. Kuppuswami, H.P.I.M., & Dr. V. S. Parvati, L.I.M.	*Tamil*	2 8
LXXII.	Anubhava-vaiddiya-murai, Vol. III.	Do.	Do.	5 0
LXXIII.	Anubhava Vaidyamu	Dr. Mulugu Visvesvara Sastri, H.P.I M.	*Telugu*	6 0
LXXIV.	Saivācāra-saṅgrahamu	Vidvan G. J. Somayaji, M.A., L T.	Do.	2 0
LXXV.	Ārogya-cintāmaṇi	Dr. N. Visvanatha Sarma	*Sanskrit*	9 0
LXXVI.	Tattvasāra with Ratnasāriṇī	Karappankad V. S. Venkatacaryaswami,	Do.	6 0
LXXVII.	Sūtrārthāmṛtalahārī	Dr. R. Nāgaraja Sarma. M.A , Ph.D., L.T.	Do.	3 4
LXXVIII.	Ratna-dīpikā and Ratna śāstram	Sri P. S. Rama Sastri	Do.	2 4
LXXIX.	Aśva-cikitsā	Dr. C. K. Velayudhan Nair, B. V. Sc.	*Malayālam*	1 8
LXXX.	Phalasāra-samuccaya	Dr. C. Achutha Menon. B.A. Ph.D	Do.	8 0
LXXXI.	Mahā-ṣāram	Dr. M. K. Vaidyar, A.M.A.C.	Do	11 0
LXXXII.	Saptariṣi-nāḍi	Professer K. Natesan	*Tamil*	20 0
LXXXIII.	Karnāṭaka Rājākkaḷ Savistāra Carittiram	V. R. Ramachandra Dikshitar, M.A.	Do.	*In the pre.*
LXXXIV.	Bharata-siddhāntam	P. Sambamurti, B.A., B.L.	Do.	Do.
LXXXV.	Piḷḷaippiṇi-Vākaṭam	Vaidyaratna Dr. M. Duraiswami Ayyangar	Do.	Do.
LXXXVI.	Anubhava Vaiddiyam Vol. IV	Dr. C. N. Kuppuswami, H. P. I. M.	Do.	Do.
LXXXVII.	Māṭṭu-Vākaṭam	Dr. I. M. Azizuddin, B.A., G.M.V.C.; B.V. Sc., Ph. D. (Edin.)	Do.	Do.
LXXXVIII.	Brahma Vidyā Sudhārṇavamu	V. V. Kriṣna Rao, B.A.	*Telugu*	Do.
LXXXIX.	Rāgatāḷa Cintāmaṇi	T. V Subba Rao, B.A., B.L.	Do.	Do.
XC.	Vaidya-cintāmaṇi	Dr. Mulugu Visvesvara Sastri, H.P.I.M.	Do.	Do.
XCI.	Kumāra Rāmuni Kathā	Dr. N. Venkataramanayya, M.A., Ph.D.	Do.	Do.
XCII.	Kāṭamarāju Caritra	Sri V. Prabhakara Sastri	Do.	Do.
XCIII.	Deva-keraḷam (Candrakalā-nāḍī)	Sri T. S. Ranganatha Josyar	*Sanskrit*	Do

Serial Number.	Name of the work.	Name of the Editor.	Language.	Price.
XCIV.	Pātañjala - Yogasūtra-bhāṣya-vivaraṇam	P. S Rama Sastri and S. R. Krishanamurti Sastri	*Sanskrit*	*In the Press*
XCV.	Kiḷi-vaṇḍu-samvādam	V. H. Subrahamanya Sastri	*Malayālam*	Do.
XCVI.	Advaita-vedāntam	S. K. Ramanatha Sastri	Do.	Do.
XCVII.	Bārhaspatya-sūtra with Commentary	Dr. C. Achyuta Menon, B.A., Ph. D.	Do.	Do.
XCVIII.	Karaṇa-paddhati	Do.	Do.	Do.
XCIX.	Yōga-sāram	Dr. M. K. Vaidyar A.M. A.C.	Do.	Do.
C.	Vaidya-sāra-saṅgraha Volume II	Vaidyaratna Dr. G Srinivasamurti, B.A., B.L., M.B. & C. M.	*Kannaḍa*	Do.
CI.	Sadguru-rahasya	Sri M. Mariappa Bhat, M.A., L.T	Do.	2 6 0
CII.	Shawakil-al-Hur	Dr. M. Abdul Haq, M.A. D. Phil.	*Arabic*	*In the press*

Terms of Sales

Packing, Postage and Sales Tax extra.

25 per cent. discount will be allowed to all *bona fide* book-sellers.

Books will not be sent by V. P. P.

The cost of the books together with the sales tax, packing and postal charges, should be sent in advance to:

THE CURATOR,
GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS
LIBRARY, UNIVERSITY BUILDINGS.
TRIPLICANE, MADRAS 5.
INDIA.